

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur–Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 800 ֆր., Տար. 1600, արտ. 2500 ֆր.

Tél. GOB. 15–70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678–63

Dimanche 1 AVRIL 1951 Կիրակի 1 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6421–Նոր շրջան թիւ 1832

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

...ԾԵՐԱՑԱՆ ԵՒ ՀԱՏԱՆ

Ցոյնութեան ախտանշաններ չե՞ք տեսներ արդէն, դիտելով կարգ մը իրողութիւններ :

Քանի կ'երկարին պանդխտութեան տարիները, այնքան կը շեշտուի լճացումը, մեր հանրային կեանքին մէջ։

Մարդիկ հետզհետէ աւանդականը, սովորականը կը փնտռեն, գրեթէ բոլոր գաղութներուն մէջ։ Սկսելով Եւրոպայէն եւ Ամերիկայէն :

Ուրիշ առեն ալ յուզած ենք այս հարցը, բայց այս անգամ բոլորովին տարբեր խնդիր մըն է որ գրել կուտայ այս տողերը :

Բոլորդ ալ գիտէք որ ծերանոց մը (Հանգստեան Տուն) բացուեցաւ այստեղ, նախաձեռնութեամբ Աղքատախնամին եւ աջակցութեամբ Նանսէնեան գրասենեակին :

Այժմ ձեռնարկուած է նոր Ծերանոցի մը հաստատման, շնորհիւ Նանսէնեան եկամուտներէ գոյացած գումարի մը :

Այս առթիւ կոչեր հրատարակուեցան, որպէսզի բաւարար թիւով թեկնածուներ հաւաքուին, այլապէս պիտի կորսուի տրամադրուած գումարը :

Անդին, Մ. Նահանգներուն մէջ ունինք արդէն Տարէցներու Տուն մը :

Ամերիկահայ թերթերէն կ'իմանանք թէ Գալիֆորնիոյ մէջ ալ ձեռնարկած են նոր շէնքի մը շինութեան, իբրեւ բնակարան ծերուններու։ Առաջին առթիւ պիտի խնամուին 35, յետոյ մինչեւ 50 հոգի :

Շինութիւնը պիտի արժէ 100.000 տոլար, իսկ երբ յաւելուածական մասերը լրանան՝ 225 հազար տոլար :

Որո՞ւ միտքէն կ'անցնի հեգնել այս ձեռնարկները։ Ծերուններու խնամատարութիւնն ալ պարտականութիւն մըն է, մանաւանդ օտարութեան մէջ :

Պոլիսը որ հայկական միջավայր մըն է, իր Ազգ. Հիւանդանոցը ունի աւելի քան հարիւր տարիէ ի վեր, մասնաւոր անկելանոցով :

Լիբանանի մէջ ալ ծրագիրներ կ'որոճան, միեւնոյն մտահոգութեամբ :

Տարրական պահանջ է, մարդասիրական պարտականութիւն՝ խնամել կեանքի նաւաբեկեալները։ Անոնք որ ծերացած, յոգնած, քամուած են եւ գուրգուրանքի կը կարօտին։ Մանաւանդ երբ ոչ տուն–տեղ ունին, ոչ ալ հոգածու ձեռքեր :

Արդ, երբ կը մտածենք այս հոգերու մասին, ինչո՞ւ կ'անտեսենք սա միւս հիմնական պարտականութիւնը,— սերունդի փրկութեան խնդիրը :

Երբ ամէն զոհողութիւն ստանձնելով նիւթական միջոցներ կը ճարենք ծերանոց մը շինելու համար, ինչո՞ւ կ'անճրկինք դպրոցի մը շինութեան հոգին առջեւ :

Իրողութիւն է որ ամերիկահայ գաղութը մեծ գումարներ կը տրամադրէ հազարումէկ հոգերու համար։ Ձեռքերը միշտ բաց են այնտեղ, կը բաւէ որ վստահութիւն ներշնչէք :

Եւ սակայն այս մեծահարուստ եւ առատաձեռն գաղութը — աւելի քան 65 տարեկան — մէկ հատիկ միջնակարգ վարժարան չունի :

Ուրիշ բախտաւոր գաղութ մը, Իրանը, նոյնպէս կը կարօտի միջնակարգ վարժարանի մը :

Երեւակայեցէք որ երգիծաթերթ մը, «Ցախաւել» անգամ լեզու ելած է, եւ կ'ազդարարէ որ եթէ միջնակարգ վարժարան մը չբացուի, այլեւս ուսուցիչ ալ պիտի չունենան, եւ տարրական դպրոցները պիտի փակուին, կամ աշակերտները պիտի դառնան օտարախօս :

Պերճախօս օրինակ մըն ալ կը յիշէ, այս առթիւ.

— «Տարիներից ի վեր Միանդարում մենք ունենք Հայեր որոնք թրքախօս են, միայն գիտեն խաչակնքել, իսկ հայերէն մի բառ արտայայտուել չգիտեն, շնորհիւ նրան որ զուրկ են եղել հայ դպրոցից» (1 Մարտ) :

Առաջին եւ վերջին ողբերգութիւնը չէ այս : Ոչ ալ միայն Իրանի յատուկ :

Պիտի զարմանա՞ք, եթէ օր մը հետեւեալ արձանագրութիւնը կարդաք պատմութեան մէջ.

— Ծերացան եւ հատան։ Ծերանոցներ բացին, բայց մնացեալը մոռցան :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՏՈՒՆ – ՏԵՂ ՁԳԱԾ «ԿԱՑՑԵԼԷՆ»

Մեր երբեմնի հարեւանները նորէն գոհ չեն իրենց յառաջդիմական կարգուսարքէն, — գլխարկէն, լատինական տառերէն, «մեարքէզ»ներուն փակումէն, ու սկսած են արտայայտուիլ ....:

Նախ կոտրել թափելով։ Հօճաներ հրապարակ իջած են փաթթոցներով, ժողովուրդը «ճշմարիտ հաւատքին» հուրովը կենդանացնելու եւ ֆէսն ու «փէչէ»ն վերահաստատելու համար :

Ա՛լ իրար ծեծե՞լ կ'ուզէք, մենամարտի հրաւէրներ, ձերբակալութիւն ու բանտ, սպառնալիք, ու հայհոյանք :

Եւ ահաւասիկ վերջին նորութիւնը։

Խումբ խումբ «դժգոհներ» հանդիսաւոր այցելութիւններ կը կատարեն դէպի նախկին նախագահին տունը։ Ու մարդիկ, երկրին հեռաւոր անկիւններէն, տուն տեղ ձգած, ջորիով, ուղտով, էշով, երբեմն ալ կառախումբերով կամ շոգենաւերով «ձեռք պագի» կ'երթան «անկեալ իշխանաւորին», (Իսմէթ), իրենց յարգանքը եւ հաւատարմութիւնը յայտնելով։

Այս անօրինակ այցելութիւնները, ցոյցի մը ձեւ ստացած ըլլալով, «Դեմոկրատ» կառավարութիւնն ալ հակազդող միջոցներ կը փնտռէ :

Եւ արդէն գտած են.— Փոխադարձ այցելութիւններ կազմակերպել :

Լուրը այսքան էր։ Բայց կը կարծեմ թէ մեկնութեան չի կարօտիր։

Զար լեզուներ կ'ըսեն թէ սուրճի, շաքարի, լոխումի եւ լէպլէպիի վաճառականները ոսկի կը կտրեն այս միջոցին : ՍՕՍԻ

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՕԴԱՆԱՒԵՐ զրկուած են Ալպանիա, ծովու ճամբով, համաձայն Պելկրատ հասած տեղեկութեանց :

ԳԵՂԱՆԻ ՆԵՐԵՍՓՈԽԱՆՈՒՀԻ ՄԸ, Օր. Լորա Տիազ (համայնավար), ութ ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Իտալիոյ մէջ։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ նախատած է Պապը, հետեւեալ յայտարարութեամբ.—«Իր ձեռքերը արատաւորած են Յունաստանի եւ Քորէայի մէջ սպաննուած մանուկներու արիւնով»։ Յետաձգուած է վճիռին գործադրութիւնը :

ԾԱՆՐ ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ծագեցան էքս լէ Պէնի մէջ, ուսանողական համագումարին առթիւ։ Երբ ուսանողները իրիկուան ժողովին կ'երթային, 200 հոգի ճամբան փակեցին եւ բուռն ընդհարում մը տեղի ունեցաւ։ Վիրաւորուեցան 43 ուսանողներ, երեքը ծանրապէս :

ՔՈՐԷԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Չինացիները նոր յարձակողականի մը կը պատրաստուին։— Վճռական դէպքերու կը սպասուի այս շաբթու։ Յայտարարութիւններ պիտի ընեն Թրումըն եւ Ազգաժողովին հաշտարար յանձնախումբը, պատերազմը վերջացնելու համար :

ԸՄԲՈՍՏՈՒԹԵԱՆ լուրեր կը հաղորդուին Պուլկարիայէն, մասնաւորապէս գիւղական շրջաններու մէջ :

ԹՈՒՐՔ զինուորական պատուիրակութիւն մը Ուաշինկթըն մեկնեցաւ նախագահութեամբ օդանաւային ուժերու հրամանատարին։ Պիտի ուսումնասիրէ Թուրքիոյ յանձնելի օդանաւերու խնդիրը :

ՀՆԴԿԱՉԻՆԻ մէջ նոր կռիւներու կը սպասուի։ Ֆրանսական զօրքը ետ մղեց կարգ մը յարձակումներ։ Օգնական ուժեր (10—15 հազար) կը զրկուին Ֆրանսայէն։

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ փակեց երկու հիւպատոսարաններ, Եուկոսլաւիոյ մէջ։

ԼԻՈՆԻ 33ՐԴ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ բացուեցաւ երէկ, շաբաթ, մեծ հանդիսաւորութեամբ։ Տօնավաճառին կը մասնակցին հինգ հազար ցուցադրողներ, մէջն ըլլալով Գերմանիան եւ Ճափոնը :

ՍՊԱՆԻԱՑԻ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ 14 յարձակում կատարած, 25 միլիոն գողցած, չորս հոգի սպաննած եւ 11 հոգի վիրաւորած են Լիոնի շրջանին մէջ, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրի մը որ հրատարակուեցաւ երէկ։ Ամբաստանեալ խմբակին անդամներէն 60ը ձերբակալուած են արդէն, բայց դեռ կը փնտռուին քսան հոգի : Կը կարծուի թէ Սպանիա կամ Հարաւ. Ամերիկա ապաստանած են :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ Փարիզ վերադարձաւ Տիկին Թորէզ։ Կը կարծուի թէ ամուսինն ալ պիտի վերադառնայ, գործի գլուխ անցնելու համար :

Գործադուլին վերջին օրերը

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՆ, ԲԱՑՑ ԵՒ ԱՑՆՊԷՍ ԱՄԷՆ ՑՈՅՍ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ՉԷ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՆ ԱԼ...

Ինչպէս հաղորդած էինք, ուրբաթ օր վարչապետին ներկայացան փոխադրութեանց սենտիքաներու ներկայացուցիչները, ելք մը գտնելու եւ գործադուլը վերջացնելու համար :

Բանակցութիւնները, որոնց ներկայ էին նաեւ հանրօգուտ շինութեանց եւ փոխադրութեանց նախարարը եւ ուրիշ բարձր պաշտօնատարներ, շարունակուեցան մինչեւ գիշերը ուշ ատեն։ Վարչապետը անգամ մը եւս յայտարարեց թէ անդառնալի են կառավարութեան տուած որոշումները, ինչպէս ըսած էր փոխադրութեանց նախարարը, որ անընդունելի գտած էր ամսական 6000 ֆրանքի ընդհանուր յաւելումը։

Վարչապետին ունկնդրութենէն վերջ, պատուիրակները գացին փոխադրութեանց վարչութեան կեդրոնը, յետոյ նախարարին պաշտօնատունը։ Նոր բանակցութիւններ կատարուեցան, աշխատանքը վերսկսելու համար : Այս անգամ քննուեցան նաեւ պատժական տնօրինութեանց եւ գործադուլի օրերու աշխատավարձքի վճարման խնդիրները։ Կառավարութիւնը պահելով հանդերձ չվճարելու որոշումը, համաձայն է որ դիւրութիւններ ընծայուին, քանի մը ամսուան վրայ բաժնելով կրճատելի օրականները :

Վիճաբանութիւնները շատ երկար տեւեցին : Գիշերուան ժամը 22 էր և որեւէ համաձայնութիւն չէր գոյացած։ «Կ'ուզեն անպայման անձնատուութիւն մը ստորագրել տալ մեզի», կ'ըսէին սենտիքաներու ներկայացուցիչները :

Բայց եւ այնպէս, ամէն յոյս կորսուած չէր։ Այն պատճառաւ որ, ռատիօն կը ծանուցանէր թէ մեթրոյի եւ հանրակառքերու երթեւեկը պիտի վերսկսի շաբաթ առտու :

Գործադուլի կոմիտէն անմիջապէս ղեկոյց մը հրատարակեց, «ռազմախաղ եւ դաւաճանութիւն» կոչելով այս յայտարարութիւնը։ Այս առթիւ կ'ըսէր թէ աշխատանքի «վերսկսումը վերջնապէս կրնայ որոշուիլ միայն աշխատաւորներուն կողմէ, իրենց ընդհանուր ժողովներուն մէջ»։ Եւ կը թելադրէր զօրացնել գործադուլի մարմինները :

Հակառակ այս բացասական երեւոյթներուն, իրազեկներ կը հաւատեն թէ գործադուլը պիտի վերջանայ այսօր – վաղը, վասնզի բանթողները իրենք ալ համոզուած են որ պիտի չկրնան աւելի բան մը ստանալ։ Միւս կողմէ, իրենք ալ չափազանց կը նեղուին, քանի որ աշխատավարձքը չի վճարուիր եւ հարկադրուած են նպաստներով ապրիլ :

× Թերթերը կը գրեն թէ պետական պաշտօնեաներն ալ գործադուլի կը պատրաստուին, անբաւական գտնելով ամսական 2250 ֆրանքի յաւելումը։ Ցոյցեր կը նշմարուին ուրիշ ասպարէզներու մէջ, երկրին ամէն կողմը :

ԳԻՆԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄԸ

Նախարարական խորհուրդը հետեւեալ յաւելումները որոշեց, գործադրելի՝ Ապրիլ 1էն սկսեալ.—

Կազ՝ 5 առ հարիւր, ելեկտրականութիւն՝ 10 առ հարիւր, ածուխ՝ (տունին գործածութեան համար) 5 առ հարիւր (առաւելագոյն սակ)։

Նոր վարկեր պիտի պահանջուին խորհրդարանէն, պետական պաշտօնեաներուն թոշակները աւելցնելու համար (ամսական 2250 ֆրանք)։ Նախարարական մասնախումբ մը պիտի հաստատուի, կարգադրելու համար ներածումներու եւ արտածումներու խնդիրը։ Հիմնադրամ մը պիտի ստեղծուի, գիները կանոնաւորելու համար :

Ուրիշ բազմաթիւ հոգեր կը զբաղեցնեն կառավարութիւնը։ Պատերազմէն ի վեր 25րդ գործադուլն է որ տեղի կ'ունենայ եւ այս անգամ ամէնէն երկարատեւն եղաւ։ Պետական ելմտացոյցը տակաւին չէ քուէարկուած եւ նոր ծախքեր կը բարդուին։ Աշխատավարձքի յաւելումները պիտի արժեն մօտ հարիւր միլիառ ֆրանք, որուն 40 միլիառը միայն պետական պաշտօնեաներուն համար :

Նախարարական խորհուրդը առջի օր նիստ գումարեց հինգ ժամ անընդհատ, նոր աղբիւրներ ճարելու համար։ Կ'ըսուի թէ պիտի աւելցնեն ծխախոտի, նամակադրոշմի, հեռաձայնի, հրանիւթի (էսանս), նոր կառքերու տուրքերը։ Կը նախատեսուի նաեւ 140 միլիառ ֆրանքի փոխառութիւն մը ազգայնացուած հաստատութեանց համար :

Տակաւին որոշում չկայ փոխադրութեանց գիներու յաւելման մասին. բայց օրակարգին մաս կը կազմէ այս խնդիրն ալ։ Կառավարութիւնը կը ճգնի կասեցնել գիներու բարձրացումը, այլապէս անարժէք պիտի դառնան աշխատավարձքի յաւելումները :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Է.

Անանիա Նարեկացի, իր վանքին փառքէն զատ, պատմութեան կ'աւանդէ դէպք մը եւս, արլապէս հետաքրքրական, որ կրնար դառնալ նոյնքան եղերական՝ Նարեկացիներու ամբողջ տոհմին համար :

Ժ. դարուն, բիւզանդական կայսրութեան պաշտօնականներուն խելքին փչեց յունադաւանութիւնը յայտարարել առաջին պայման՝ բնակելու համար իրենց «արուարձանեայ» իշխանութեանց մէջ: Եւ ճնշումը այնքան սաստկացուցին, որ Հայերը սկսան զանգուածովի գաղթել դէպի մայր երկիր: Անշուշտ եղան շատեր ալ, որոնք չշարժեցան իրենց տեղէն՝ չուզելով լքել ամէն բան, կալուած կամ հողային հարստութիւն,— Հայ – Հոռոմներն են ասոնք ։ Բայց եւ այնպէս այս Հայ – Հոռոմներէն եւս մաս մը, չկարենալով հանդուրժել Յոյներու ծխամոլութեան եւ օտարամերժութեան(1), մանաւորաբար կրկնամկրտութեան խեղկատակութեան, յետագային լքեցին ամէն ինչ, թօթվեցին փոշին իրենց ոտքերուն վրայէն եւ հաստատուեցան Հայաստանի ներքին գաւառներուն մէջ: Դժբախտութիւն է որ Հայերն ալ խեղկատակութիւնը խեղկատակութեամբ փոխարինեցին՝ կրկին մկրտելով անոնք որ պահ մը, տկարութեամբ կամ չուզելով բաժնուիլ իրենց հողերէն, ընդուներ էին յունադաւանութիւնը :

Այս գաղթականներն էին գլխաւորաբար որ քաղկեդոնականութեան սերմեր ցանեցին, բոյներ հաստատեցին, կասկած ու վերապահութիւն հերաւիրեցին, մանաւորաբար Արծրունեաց « Թագաւորութեան » սահմաններուն մէջ, Ռշտունեաց եւ Անձեւացեաց աշխարհը: Բոլոր այս կասկածելիները ուղղափառ Հայոց կողմէ կը կոչուէին « Ծայթ »:

Արդարեւ, երբ Վահանիկ կաթողիկոս գահընկէց կը հռչակուի՝ այն ամբաստանութեամբ թէ հրամայեր է յունական իկոններ կախել Հայոց եկեղեցիներուն մէջ «ըստ Հոռոմոց սահմանին» (Օրբէլեան, Բ. հատոր, էջ 32) կամ «վասն նորոգման աղանդոյն Քաղկեդոնի», (2) եւ աւելի ծանր դատապարտութենէ մը վախնալով խելացութիւն կը համարի փախչիլ, իբրեւ ապահով վայր կամ ապաստան ուրիշ տեղ չի գտներ, բայց եթէ Արծրունեաց «Թագաւորութիւնը», Վասպուրականի մէջ, ուրկէ նզովք կը կարդայ նորընտիր կաթողիկոսին: Եւ ահա նորընտիր կաթողիկոսը, Ստեփաննոս Սեւանցի, կուգայ Ռշտունիք, Վահանիկի խելքը տուն կանչելու համար, բայց Աբուսահլ Արծրունի թագաւորին եւ գահընկէց կաթողիկոսին հրամանով՝ կը ձերբակալուի Ստեփաննոս կաթողիկոսը, կը նետուի Աղթամարի բանտը, յետոյ Կոտորոց բերդը , ուր կը մեռնի թշուառ պայմաններու մէջ:

Ուրեմն, ինչպէս այս իրողութիւնները ցոյց կուտան, քաղկեդոնականութեան բոյներ հաստատուած էին Հայաստանի մէջ, եւ մանաւորաբար infecté շրջան մըն էր Ռշտունիքը, ուր արդէն կը յիշատակուի իբրեւ նշանաւորագոյն «Ծայթ»,— արդար կամ անարդար, այդ մասին՝ յետագային,— Գրիգոր Նարեկացիի հայրը, Խոսրով, որ նոյնիսկ բանադրուեցաւ Անանիա կաթողիկոսին կողմէ (Օրմանեան կը հերքէ): Ապահովաբար Խոսրովի դատապարտութիւնն է պատճառը, որ նոյն մոլորանքին կասկածը կ'իյնայ Անանիա Նարեկացիի վրայ, ազգականութեան թելադրանքով :

Բայց Անանիա, ինչպէս եւ Նարեկացիներու տոհմը, հեծեց նաեւ ուրիշ ծանր ամբաստանութեան մը տակ,— Թոնդրակեցիներու աղանդն ալ վարակած էր Վասպուրականը, այնքան որ Անանիա Մոկացի կաթողիկոսը պահ մը կասկածի Անանիա Նարեկացիի ընթացքին վրայ եւ կը պահանջէ գրաւոր դատապարտութիւն մը Թոնդրակեցիներու մասին:

Ահա այդ առթիւ է պատրաստուած Գիր Խոստովանութեան գործը:

Առաջին անգամ Մխիթարեաններն էին, որ կը հաստատէին այս ձեռագրին գոյութիւնը: Խորագիրը ծանօթ էր իրենց, բայց չէին կրցած գտնել ձեռագիրը: Այնպէս որ կը փնտռէին կ'որոնէին ամէն կողմ, որովհետեւ Գրիգոր Մագիստրոսի եւ Ներսէս Շնորհալիի վկայութիւններէն գիտէին թէ Անանիա Նարեկացիի այս գործը թանկագին մանրամասնութիւններ կրնար տալ Թոնդրակեցիներու կեանքէն եւ վարդապետութենէն, թէեւ Զարպհանալեան սխալ գուշակութիւն մը կ'ընէր բովանդակութեան մասին: Սակայն, 1892ին, երբ Էջմիածնի մատենադարանին ձեռագիրներուն մէջէն երեւան ելաւ փնտռուած այդ գործը՝ զոր Միաբան (Գալուստ դպիր Տէր – Մկրտիչեան) անմիջապէս հրատարակեց Արարատի մէջ, յետոյ՝ առանձին, ընդհանուր յուսախաբութիւն պատճառեց մեր բանասէրներուն,— այս աննշան գործը, որուն բուն խորագիրն է «Երանելւոյ Հաւր Անանիայի Գիր Խոստովանութեան որ յաղագս սուտ կարծեացն որ ի վերայ նորա», ո'չ մէկ նորութիւն կը բերէր Թոնդրակեցիներու աղանդին մասին: Նախ կը բովանդակէ ապպրուած նզովք մը Թոնդրակեցիներուն դէմ, յետոյ «հաւատարմատի» փորձ մը եւ այսքան,— ամէնէն՝յուզիչ մասն այն է ուր կ'արտայայտուի վիրաւորուած հոգիի մը ցաւը «անընդակից» ընկերոջ մը դէմ, որ կաթողիկոսն է՝ կասկածամիտ եւ սպառնացայտ:

Եւ սակայն, Մագիստրոսի եւ Շնորհալիի գովաբանական վկայութիւնը չէր կրնար կորսնցնել իր արժէքը, ահա թէ ինչո'ւ մեր բանասէրները (Դուրեան) կը կարծեն թէ Անանիա Նարեկացի, այս աննշան գրութենէն զատ, որ կը բաղկանայ 13 տպագրուած էջերէ, գրած է արժէքաւոր աշխատութիւն մըն ալ, Ճառ Ընդդէմ Թոնդրակեցւոց, որ կորսուած է։ Իսկ ոմանք նոյնիսկ կը պնդեն թէ Գիր Խոստովանութեանը պէտք է վերագրել ուրիշ Անանիայի մը:

Ինչ որ ալ ըլլայ, Անանիա Նարեկացի զգացեր է որ վտանգուած է իր դիրքը՝ երբ ճառ կը գրէ Թոնդրակեցիներուն դէմ, որոնք պահ մը վարակած էին Մոկաց եւ Անձեւացեաց աշխարհները: Ցիշեց Թերեւս թէ իր նախնիքը ի՛նչ վայրագութեամբ պատժեր էին Թոնդրակեցիները,— «աղուեսադրոշմ» խարան կը զարնէին անոնց ճակատին, կ'այրէին հրաշէկ երկաթով (3)։ Ժամանակն ու գաւառը այնքան վարակուած էին, որ Գրիգոր Նարեկացին եւս, հեռացնելու համար ամբաստանութիւնը, որ հօրմէն եղբօր՝ սարսեր էր նաեւ մօրը հօրեղբօր հոգին, կը տիպուի Թուղթ մը գրել Կճաւի վանքին վանահօր, ցոյց տալով «զծածկեալ զարշահոտ պղծութիւն անիծելոյ Սմբատայ Թոնդրակեցւոյ» (4) :

Ցաջորդով վերաքաղ մը՝ համադրելու համար կատարուած պրպտումները եւ ծանօթութիւնները Անանիա Նարեկացիի մասին, յետոյ ներկայացնելու համար Խոսրովը, հայրը Գրիգոր Նարեկացիի։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1) Այս հալածանքները այնքան սաստկացած էին, աւելի վերջերը՝ Խաչիկ կաթողիկոսի օրով, որ յունական Հայաստանի մէջ անգամ կ'արգիլէին Հայոց ժամհարութիւնը :

(2) Օրմանեան այս վկայութիւնը, միեւնոյն բառերով, կը բերէ Սամուէլ Անեցիէն, էջ 101: Իմա կ'առնեմ Կիրակոսէն, էջ 49:

(3) Աւելի ուշ, Գրիգոր Մագիստրոս, որ կը կառավարէր Վասպուրական աշխարհը Բիւզանդիոնի հաշւոյն, բանակի մը գլուխն անցած՝ հուրով եւ սուրով բնաջնջեց ամբողջ Թոնդրակեցիները: Քիչեր միայն կրցան խոյս տալ դէպի արեւմուտք կամ հարաւ :

(4) Կճաւի վանքը եւս կը գտնուի Մոկաց աշխարհին մէջ, «Տեղի՝ դիւաց լցեալ պաշտմամբ» (Խորենացի)։ Մոկաց լեռնաշխարհը, որ «դեւերու բնակավայր» մըն էր հեթանոսութեան օրերուն, ապաստան դարձաւ, յետագային, կրօնական փախստականներուն (Գայիանէի աւանդութիւնը), քաղաքական դժգոհներուն՝ ինչպէս Վարդան Մամիկոնեանի, որ, իր cyclothymique խառնուածքով, պահ մը հեռացաւ պայքարէն՝ աղօթելու համար լեռներուն վրայ (Թովմ. Արծրունի, էջ 82), եւ աւելի ուշ՝ Թոնդրակեցիներուն :

Ֆրանսական արդի գրականութիւնը

(ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Հետաքրքրական չէ թերեւս Ֆրանսական արդի գրականութիւնը շատերուն համար, մանաւանդ բանաստեղծութիւնը :

Արդարեւ դժուար ու անմատչելի կը թուի ան երբ ընթերցողը զուրկ է որոշ զարգացումէ մը, մութ ու բարդ է առհասարակ եւ բազմաթիւ տկարութիւններ կը մատնէ գիտակից ընթերցողին: Գրողները շատ տարուած կ'երեւան նորաձեւութեան հոգերէն եւ անխնամ են, կ'աճապարեն, կ'իյնան պարապաբանութեան եւ կեղծին մէջ յաճախ, ինչպէս եւ կեղծ արդիականութեան մէջ: Մոլորում, որոնում, յուսահատութիւն եւ այլասերում կը տեսնենք շատ անգամ։ Կը տեսնենք կամաւոր այլանդակութիւններու եւ տխուր պահուած միջակութիւններ ու թեթեւսոլիկութիւններ: Շատեր իրար կը կապկեն:

Եւ սակայն աշխարհի ամէնէն շահեկան գրականութիւններէն մէկն է ան: Ու Փրուստ , Ժիտ , Քլոտէլ, Ափոլինէր, Մ. Ժաքոպ, Քոքթօ, Մոնթերլան, Մալռօ, Ժ. Կրին, Պէռնանոս, Վալէրի եւ ուրիշներ բաւական են ապահովելու համար , անոր մեծութեան համբաւը :

Շահեկան է ան իբրեւ տագնապի գրականութիւն, իր բազմաճիւղ եւ հակասական յեղաշրջումներով, որոնումներով, մտածումներով մանաւանդ, յանդուգն ճշմարտասիրութեամբ եւ ցաւերով: Ան կը ձգտի կուրծք տալ դարուն յուսահատութեան, դառնալ կորով եւ քաջութիւն, խղճամիտ խոստովանութիւն, ազատ, հպարտ եւ մարդավայել կեանք մը ապրելու կամք եւ կը փորձէ փրկել երկիրը անկումէն :

Ու ան է դարձեալ որ կը լուսաւորէ մեզ՝ երբ կ'ուզենք ըմբռնել աշխարհին այսօրուան քաոսը եւ յոյսեր կը փնտռենք: Ան արտայայտութիւնն է ոչ միայն երկու պատերազմներ տեսած, փրաւուած, ազատագրուած , տառապած եւ օտար ալիքներէն ծեծուած, ներսէն ցնցուած Ֆրանսայի տամին , այլեւ համամարդկային մտքին ու մարդ էակին :

×

Անուրանալի է այդ տագնապը: Ան կը սկսի 80ական թուականներէն, իրական բանաստեղծութեան հասնելու ճիգով մը։ Պոտլէր, Մալարմէ եւ Ռէմպօ նկատուած են անոր երեք մօգերը : Այդ ճիգը կը շարունակուի մինչեւ այսօր իր չափազանցութիւններով :

Անուրանալի է այդ տագնապը: Յուսահատութիւն մը կայ որ ծայր կուտայ դարուն սկիզբէն , կը յանգի տատայականութեան եւ գերիրապաշտութեան, կը հրջի ինքն իր վրայ՝ հակառակ ուղղութիւն մը առնելու համար Ֆրանսայի ազատագրութեան օրերուն, կ'առնէ տարբեր՝ ընթացք մը դարձեալ՝ ինչպէս կը տեսնենք գոյապաշտութեան մէջ :

Այս տագնապը, գրական եւ քաղաքական, կը քաշէ վերոյիշեալ մութ խորհրդապաշտներէն դէպ ի աւելի մութ խորհրդապաշտութիւն, ունենալով պարզութեան սիրահարները, ի վերջոյ կը հասնի Փրէվէրի սովորական բառերով բանաստեղծութեան: Ան կը քալէ նաեւ իր դարուն հարցերուն հետ. Վերջին յիսուն տարիները եղան ալեկոծ դէպքերով եւ վարդապետութիւններով — ընկերվարութիւն, համայնավարութիւն, ֆաշականութիւն, նացիականութիւն, համաշխարհային երկու պատերազմներ, յեղափոխութիւններ եւ անընդհատ կռիւներ՝ աշխարհի զանազան մասերուն վրայ: Հսկայաքայլ այլ տագնապներ ստեղծող յառաջդիմութիւն գիտութեան եւ ճարտարարուեստի: Պէտք է յիշել տակաւին Ֆրէօյտը, Տիւրքէյմն ու Պերկսոնը, Այնշթայնը, անոնք որ երեւան բերին մարդկային մտքին, մարմնին, ու հոգիին եւ ընկերային կեանքին բարդութիւնները :

Անուրանալի է այդ տագնապին բերած խառնակութիւնը եւ Ֆրանսական վերջին յիսուն տարիներու գրականութեան մէջ կը տեսնենք յեղաշրջում մը որ քալած է բանականութեան ժխտումէն դէպի բանականութիւն , անհատապաշտութենէն դէպի համայնականութիւն, մօգական արուեստէն դէպի իրապաշտութիւն: Եւ հակառակ հոսանքները իրար կը խաչաձեւեն տակաւին այսօր :

×

Այդ գրականութեան նայողը կը զարմանայ ամէնէն առաջ պայքարին վրայ զոր մարդիկ մղած են Ֆրանսական պայծառ հռչակուած մտքին դէմ եւ հակառակ ուղղութեամբ կատարուած հզօր ճիգին վրայ ։

Պէտք է բնորոշել: Անրաղձալի էր այդ պայծառ միտքը մանաւորապէս բանաստեղծութեանց մէջ: Վալէրիի պէս մտածող գլուխներն իսկ ազատ եղան հասկցուելու հոգէն: Ու Ժիտ կը սպասէր որ ուրիշներ բացատրէին իրեն իր գրութեան իմաստը :

Ֆրանսական արդի գրականութեան պատմագիրներէն ոմանք այս կամաւոր մթութիւնը կը վերագրեն խորհրդապաշտութեան արտակարգ ծաւալումին միայն: Բանաստեղծները կը ջանան խորհուրդներով եւ պատկերներով խօսիլ, խուսափիլ բացատրութիւններէն: Ըլլալ մանաւանդ ինքնատիպ :

Այս տեսակէտը, ըլլալով հանդերձ ճիշդ, կը մնայ անբաւարար: Գիտենք թէ մարդկային հոգին աւելի բարդ է քսաներորդ դարուն մէջ եւ նորութենէ նորութիւն, որոնումէ որոնում, բանաստեղծները հասած են բարդ ըմբռնումի մը, ինչպէս եւ յառաջացած մտածման ։

Կ'ուզեն ըլլալ անկախ, ազատ՝ իմացական կամ ընկերային տարրերէն ։

Ասոնք, Մալարմէէն վերջ, խորհած են թէ կարելի է բազմաթիւ իմաստներ տալ գրութեան մը եւ ընթերցողը կրնայ գրողին մտքէն չանցած մտածումներն ու զգացումները ունենալ գրութեան մը առջեւ :

Բայց մեր բանականութիւնը, այսպէս, ոչ միայն յարաբերական էր այլեւս տատայականներուն եւ գերիրապաշտներուն մէջ, այլ եւ կեղծիքի աղբիւր։Տատայականներն ու գերիրապաշտները դէմ էին բոլոր անոնց որ մտածումով կը գրէին, դէմ ամէն բանի նաեւ ուր մտածում կար։ Իրենց փափաքն էր որ մարդը ըլլար ազատ արտայայտութիւնը իր ենթագիտակցական աշխարհին: Լոթրէամոն եւ Ռէմպօ խօսալ գրողներ էին իրենց հա-

Երգ ծովու

Թող օրն ըլայ այսպէս մըթին,
Բըռնութեան կոծն անձայր եւ խոր,
Թող առջեւէս գան ու անցնին
Կոհակներուն շարքերն հըզօր :

Այս աղբերաց ծովն հըրատապ
Հոգւոյս պատկերն է մոլեկան,
Խումբերէ խումբ, ափերէ ափ
Ես մոլորեա՛լ թափառական :

Խարակներն արդ մուգ են ու գէջ,
Երկինքն ամպով տակն ու վըրայ,
Ալիքներուն կոտտանքն իմ մէջ
Խոր ցաւի մէջ անվերջ կուլայ :

Կը սուլէ բուքն, որուն թափէն
Կը զայրանայ ծովն առանձին,
Ալիքներն են որ կը պարզեն
Իրենց դըրօ՛շն հողմերուն դէմ :

Համակ ոյժ է ծովն անսասան,
Ցորեանաշարժ ոռնոց անքուն ,
Անոր ծոցը զազաններ կան ,
Արիւնլըւա՛ն եւ զայրացուն :

Վ՚ագրի նըման ժայռին դիմաց
Կը մըռնչէ ծովն այս իրիկուն,
Գոռացողի մէջ բանտարկուած
Ո՜վ հիասքանչ ազատութիւն :

Թող օրն ըլայ այսպէս մըթին,
Բըռնութեան կոծն անձայր եւ խոր ,
Թող առջեւէս գան ու անցնին
Կոհակներուն շարքերն հըզօր :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

մար : Եւ Ֆրէօյտ իրենց առաջեալը՝ մինչեւ Մարքսին երեւումը, որ բաժան բաժան բերաւ գիրենք :

Խանատեղծը այն էր իրենց համար որ կը դրէր կէս քուն կէս արթուն վիճակի մէջ եւ ոչ մէկ բան կը բացատրէր ու կը նկարագրէր, ոչինչ կը հաստատէր : Անկապակից էին յաճախ իրենց տաղերը, անիմաստ, դէմ քերականական օրէնքին, մանաւանդ տատայական ըսուած քերթուածները :

Գրողը կեանքին մէջ ալ շատ մտահոգ չէր տրամաբանական կեցուածքով : Կարգէ ու կանոնէ դուրս կ՚ապրէր : Յենթութիւնները անպակաս էին : Գայթակղութիւններ կը ստեղծէին :

Նման ոգի մըն է որ կը տեսնենք նաեւ այդ օրերու նկարչութեան մէջ որ կը ներկայանայ «քիւպիզմ» անունով : Ասիկա մեծ ազդեցութիւն մը կը գործէ գրականութեան վրայ, կ՚ազդուի իր կարգին կարգ մը գրողներէ՝ որոնց գլխաւորներն էին Կ. Ափոլինէր, Մ. Ժաքոպ, Ա. Սալմոն , Պ. Սանտրար եւ Փ. Ըըվէրտի : Փորձ մը՝ աշխարհն ու կեանքը հոգիով ըմբռնելու, քանի որ բանականութիւնը անբաւարար ու սխալական է :

(Մնացեալը յաջորդով) Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՊՈՒՏ՚Մ ՄԻՏԱՂ

ԳԱՀԱՍՈՑ ...

Ամիսներէ ի վեր, անտառի մը մէջ կը ճենճերին հազարաւոր քուէներ :

Մեղքե՞րը : Օ՛, հայ լուսաւորչական ըլլալն է, պիտի ըսէի, եթէ այդ քուէարկուներուն մէջ — կ՚ըսեն — կաթոլիկ, բողոքական, նոյնիսկ հակաստուածեաններ եւ հոգին փչած հանգուցեալներ ալ չգտնուէին :

Կարծեմ բան չհասկցաք :

Տարիներէ ի վեր, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մենծաւորներ ընտրելու խնդիր կար : Ըրինք-դըրինք : Ահագին աղմուկ, խրարարանցում, վերջապէս կարելի եղաւ անտուկ մը լեցնելու չափ քուէներ հաւաքել եւ քանի մը հարիւր «հաւատացեալներ» ալ ձեռք ձգել ժամուն մէջ :

Տեղեկագիր, բացատրութիւն, թելադրութիւն իրար հրմշտկեցին Աստուածատան մէջ : Եւ ցրուեցաւ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ նախանձախնդրութիւնով, առջորուած բազմութիւնը : Փոհ, ուրախ սրտով, իր նուիրական պարտականութիւնը կատարած մէկու մը պէս :

Օրեր, ամիսներ անցան :

— Անտուկը (քուէատուփ) բացուեցա՞ւ :

— Լուր չունիմ, բայց կարծեմ բացուելու հաւանականութիւն կայ եղեր :

— Գիտէ՞ք, տակաւին քուէները տուփին մէջ են եղեր : Այնքան քուէ թխած են որ, համրել կարելի չէ, կ՚ըսեն ....

— Կարծեմ մաս խաղացած է եղեր այդ գործին մէջ : Ոչ – լուսաւորչականներ ալ քուէարկած են եղեր :

— Անոնք ալ Հայ չե՞ն, աղբար ...

— Մեռածներու քուէներ ալ մտած են եղեր տուփին մէջ ...

— Հէ՞ : Բայց անոնք ալ Հայ ըլլալու են : Մեր եկեղեցին «մեռել» չընդունիր, «ննջեցեալ» կ՚ըսէ որ քնացած կը նշանակէ : Արդ, կրնան արթնցած ըլլալ ... Պէտք չէ խնդիր հանել :

— Պատուիրակ սրբազանը ի՞նչ կ՚ըսէ այս խնդրին :

— Ան՝ կորուսեալ ոչխարներու ետեւէն գացած է : Ամբողջ Եւրոպան իր թեմն է : Ուր որ երկու Հայ կայ, պէտք է այցելէ : Դիւրին գործ չէ : Քրիստոս կ՚ըսէ, «եթէ հարիւր ոչխարէդ մէկը կորսուի, իննսունինը ձգէ, այդ մէկ կորսուածին ետեւէն գնա՛» :

×

Պարապ խօսքերը մէկ կողմ : Սա անտուկին մէջիններու վիճակը զարհուրելի է :

Ողջերուն հետ մեռածներն ալ թխած են հոն : Բոլորը մէկ՝ ամիսներէ ի վեր, պահածոյ ձուկերու պէս կը մնան : Քուէթուղթերը այնքան երկար սեղմուելով կը խոնաւնան : Իրար կը փակին եւ անունները իրարու կը խառնուին : Հառաջդիմականը՝ յետադիմականին : Կաթոլիկը՝ բողոքականին : Մեռածներն ալ ողջերուն հետ :

Ի՞նչ հրաշակերտ երեւոյթ :

Կատարեալ համերաշխութիւն կը գոյանայ բոլոր հաւատացեալներուն մէջ ...

Տուփի մէջ ամբողջն պահուած համերաշխութիւն :

Համերաշխութեան համազգային պահածոյ ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

Հ. Մ. Ը. Մ.-Ի ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Աւելի քան 20.000 հանդիսատեսներ

ՀԱԼԷՊ, 28 Մարտ.— Շաբաթ օր Հալէպի մէջ բացուեցան Հ. Մ. Ը. Մ.-ի միջ-մասնաճիւղային 25րդ հանդիպումները : 24 մասնաճիւղեր ժամադրուած էին :

Երէկ՝ երկուշաբթի տեղի ունեցան վերջնական հանդիպումները : Ա. դասի Ֆութպոլի ախոյեանութիւնը շահեցաւ Պէյրութի մասնաճիւղը 4—1 Հալէպի կազմը յաղթելով : Բ. դասի ախոյեանութիւնը շահեցաւ Գամըշլի, իսկ Գ. դասի՝ Հոմս : Պասքէթ պօլի Ա. դասին մէջ Հալէպի աղաքը յաղթեցին Պէյրութի, իսկ Պէյրութի աղջիկները մէկ կէտի առաւելութեամբ պարտութեան մատնեցին իրենց Հալէպի քոյրերը : Բ. դասի պասքէթ պօլի ախոյեանութիւնը շահեցաւ Պուրճ Համուտ յաղթելով Ամմանի խումբին :

Շաբաթ եւ կիրակի օրուան աննպաստ օդէն վերջ, երկուշաբթի մանաւանդ կէսօրէ ետք պայծառ արեւը մեծ ուրախութիւն պատճառեց :

Մրցումներէն վերջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ի տողանցքը, առաջնորդութեամբ Հալէպի մասնաճիւղի սկաուտական նուագախումբին մասնակցութեամբ, երկու հազարէ աւելի մարզիկներու, սկաուտներու, երէցներու, գայլիկներու եւ արենուշներու : Հետաքրքրական էր տեսնել մանաւանդ «կակուղ թաթիկ»ներու խրոխտ անցքը բազմահազար հանդիսականներու խանդավառ ծափերուն տակ :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Կը լսենք որ Պոսթընէն Փարիզ եկած է Ամերիկայի մէջ ծանօթ երգչուհի Տիկին Արաքսի Օտապաշեան (Օր. Մուրատեան), որ կ՚ուզէ հետեւիլ Ֆրանսական Ֆոլքլորիկ երաժշտութեան, ամբողջացնելու համար իր երաժշտական մանադիտութիւնը : Տիկինը Ամերիկայի մէջ տուած է զանազան ժողովուրդներու ազգային երաժշտութիւնը ներկայացնող երգահանդէսներ , որոնց մասին գովեստով կը խօսին հայերէն եւ ամերիկեան թերթերը :— Ա. Ա.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԵՂԱՆԿԱՐՆԵՐ ՊԱՐՏԻԶԱԿ ԳԻՒՂԻՆ. գրեց՝ Ա. Ա. Պետիկեան (Ալպա) : 720 մեծադիր էջ ընտիր թուղթով եւ շքեղ տպագրութեամբ : Գին 1500 Ֆր. : Տպ. Յ. Տէր Յակոբեան, 17 rue Damesme, Փարիզ (13) :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ա.— ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ

Այս մեծ հրամանատարին գալուստը պաշտպանման առաջին մեծ եղելութիւնը կը կազմէ ու պիտի տեսնենք թէ ինչպէս այս ժան Ճիուսթինիանին, այս ազնուական Ճենովացին, տասնեւհինգերորդ դարու ճշմարիտ քօնտօթիէրէ մը, բոլորովին կարկառուն դեր մը խաղաց Պոլսոյ ինքնապաշտպանութեան գործին մէջ : Ձեմ գիտեր ինչո՞ւ «Լօնկօ» մականունը կը կրէր : Երկու տարի առաջ Խրիմու Կաֆա ճենովական գաղութին «փոտէստա» եղած էր : Ցանկուգն, տարօրինապէս քաջ, եւ անսովոր կորովով օժտուած մարդ մըն էր, ճարպիկ զինուորական, հրաշալիօրէն գործունեայ, անվախ ու անթերի, եւ որուն կեանքին միակ զբաղումը պատերազմը եղած էր :

Միմիայն իր արժանիքովը բարձրացած զինուոր, ինքնաբերաբար, ի լուր կայսրութեան սպառնացող մահացու վտանգին , եկած էր իր սուրը կայսեր ի սպաս դնելու : Պոլիս կուգար իր երկու գեղեցիկ ու խոշոր նաւերով եւ իր սքանչելի զինուորներով, քաջ մարդու եւ պատերազմական բարձր արժանիքներու տէր զինուորականի իր հոյակապ համբաւովը առաջնորդուած : Կը թուի թէ իր անսպասելի գալուստը վայրկենապէս կորով ներշնչեց ամէնուն : Կայսրը, ինչպէս տեսանք Պարպարոյի պատմութենէն, շքեղ ընդունելութիւն մը ըրաւ եւ անմիջապէս անոր գրեթէ դիկտատորական իշխանութիւններ տուաւ, զոր պահեց պաշարման ամբողջ տեւողութեանը, եւ ամենաբարձր աստիճանին բարձրացուց ու ալ աւելի կապելու համար զայն իրեն, իշխանական վարձատրութիւններ խոստացաւ, եթէ կարենար ստիպել Թուրքերը որ հեռանան : Ամէն բանէ առաջ Լեմնոս կղզիին կառավարչութիւնը շնորհեց անոր :

Ճիուսթինիանի իր հետ կը բերէր առ նուազն չորս հարիւր լաւ մարզուած սպառազէն զինուորներ, զորս իր ձեռքով զինուորագրած էր Ճենովայի մէջ եւ որոնք ինչպէս պիտի տեսնենք, ինքնապաշտպանութեան ամէնէն թանկագին գործօն հանդիսացան. ուրիշներ ալ բերաւ զորս ճամբան Հռոդոս եւ Քիոս, զինուորագրած էր, ամբողջը նաւաստիներով միասին եօթը հարիւր հոգի :

Ըստ Դուկասի, այս կամաւորները սքանչելապէս զինուած էին, իրենց մարտական համբաւին արժանի կերպով :

Ճիուսթինիանի երբ սպարապետ անուանուեցաւ, անմիջապէս ձեռք առաւ ինքնապաշտպանութեան աշխատութեանց ուղղութիւնը, զոր կայսրը սկսած էր : Իր երկաթէ մանր թնդանօթները եւ գնդարձակ բաբանները զետեղեց՝ պարիսպին ամէնէն յարմար կէտերուն վրայ, ուրկէ պիտի կըրնային քարէ գունդեր նետել, պատերուն առամներուն մէջտեղէն ու աշտարակներու գագաթէն : Անհուն շրջապատին ամբողջ երկայնքը իր խումբերը ազգերու կարգով բաժնեց եւ ամէն մէկուն նշանակեց իր պաշտպանելիք ու կռուելիք տեղը :

Մանաւանդ հոգ տարաւ ամէնէն ստիպողական նորոգումները կատարելու պարիսպին ամբողջ երկայնքը : Քաղաքը պաշտպանողները զէնք գործածելու մարդեց, որովհետեւ բոլոր այս քաղաքացիները, արհեստաւորները, արեղաները (որոնք յոյն ու իտալացի արհեստով զինուորներու միացած, իրենց կեանքին եւ իրենց հաւատքին համար գերագոյն պատերազմը պիտի մղէին) տարրական ծանօթութիւն իսկ չունէին պատերազմի բաներուն վրայ :

«26 Փետրուարին, կ՚ըսէ Պարպարօ, գիշերը, Փիէրօ Տավանցօ նաւապետը կրցաւ իր նաւովը փախչիլ Պոլսէն ու Վենետիկ ուղղուիլ » :

Ինքնապաշտպանութեան գործին համար դըժբախտ կորուստ մըն էր, որ միակը չմնաց արդէն : « Նոյն գիշերը, կը շարունակէ պատմիչը, ուրիշ վեց նաւեր ալ, Քանտիայէն եկած, ու ապրանքներով բեռնաւորուած, յաջողեցան նոյնպէս գաղտագողի հեռանալ Ոսկեղջիւրէն եւ կրցան փախչիլ հիւսիսէն փչող բուռն հովի մը շնորհիւ, որ ժամը տասը մօտ ճամբայ առնել կուտար իրենց : Այս եօթը նաւերը, իրենց մեծ բախտէն, կրցան այսպէս խուսափիլ վերահաս այնքան բազմաթիւ վտանգներէն : Ասոնք այն նաւերէն էին, որոնք ինքնապաշտպանութեան համար վար դրուած էին Տասներկուքներու ժողովին գերագոյն վճիռով : Թուրքերու գալուստին կը սպասուէր օրէ օր : Անոնց տարբաժին էր պատճառը այս նաւերու փախուստին : Եօթը հարիւր հոգի յաջողեցան տեղ գտնել ու հեռանալ պաշարեալ քաղաքէն :

(Շար.)

Չորսերը նորէն խանձի առջեւ

Մինչ կը կարծուէր թէ ճամբան հարթուած է, շնորհիւ Կրոմիքոյի նոր բանաձեւին, Չորսերը նորէն պղտորեցան ուրբաթ օր։

Համաձայն հրատարակուած տեղեկութեանց, Կրոմիքօ տեսնելով որ արեւմտեան ներկայացուցիչները ճշգրիտ պատասխան մը չեն տար իր առաջարկին, նոր խնդիրներ արծարծեց, իբրեւ օրակարգի նիւթ։ Այսպէս, պահանջեց որ չորս արտաքին նախարարներու ժողովին մէջ քննուին Ատլանտեան դաշինքը, ինչպէս եւ ամերիկեան խարիսխներու հաստատումը Անգլիոյ, Նորվեկիոյ, Իսլանտայի, եւրոպական ուրիշ երկիրներու եւ Միջին Արեւելքի մէջ։ Առաջարկեց նաեւ օրակարգ անցընել Իտալիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ հաշտութեան դաշնագիրները։

Խորհրդային պատուիրակը այս առաջարկները ներկայացուց, երբ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Մ. Նահանգներու պատուիրակները ըսին թէ Խ. Միութեան վերջին զիջումները կարելի կը դարձնեն համաձայնութիւն մը։

Գ. Կրոմիքօ պահանջեց նաեւ որ հաշտութեան դաշնագիրներուն հետ, օրակարգ անցընեն Չորսերու համաձայնութիւնը Գերմանիոյ եւ Աւստրիոյ մասին։ Իր կարծիքով, անհանդուրժելի է խօսիլ Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ մասին, առանց քննելու Աւստրիոյ եւ Գերմանիոյ խնդիրները։ Ատլանտեան դաշինքին եւ ամերիկեան խարիսխներու քննութիւնը մասնաւոր կարեւորութիւն ունի, ըսաւ Կրոմիքօ, վասնզի այդ խնդիրը կրնայ ազդել չորս պետութեանց յարաբերութեան վրայ։

Նախագահին պտոյտները

Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը եւ ժողովուրդը կը շարունակեն բազմաթիւ պատիւներ ընծայել Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին։

Գ. Վէնսան Օրիոլ այցելելով Աննապոլիսի նաւային Ակադեմիան, շնորհակալութիւն յայտնեց Մ. Նահանգներուն կողմէ ֆրանսական նաւատորմին ընծայուած օգնութեան համար։ «Այդ եղբայրական աջակցութեան շնորհիւ, Ֆրանսա կրցաւ նորէն իր տեղը գրաւել բաց ծովերուն վրայ, ուր միշտ պատուաբեր հանդիսացած է»։

Անձրեւի պատճառաւ, ժողովրդային թափօրը չէր կրցած մասնակցիլ այս այցելութեան։

Նախագահը Պատուոյ Լեգէոնի շքանշանը եւ պատերազմի խաչը նուիրեց Ակադեմիային։ Միեւնոյն ատեն Փարիզ հրաւիրեց նախագահ Թրումընը։

X Երկու պետութեանց արտաքին նախարարները, Էչիսըն եւ Շուման երկար տեսակցութիւն մը ունեցան քաղաքական կացութեան մասին։ Գ. Շուման մասնաւորապէս ծանրացաւ Միջերկրականի հարցին վրայ, ցաւ յայտնելով որ Ֆրանսան չէր հրաւիրուած Մալթայի խորհրդակցութեան։ «Ֆրանսա չի կրնար անտարբեր գտնուիլ այս հարցի մասին, մանաւանդ որ 1939ին Թուրքիոյ հետ կնքած դաշնագիրը միշտ ի զօրու է։ Մեր կարծիքով, կարելի չէ անջատել խնդիրները, ոչ ալ կղզիացնել պաշտպանելի երկրամասերը։ Մօտաւոր Արեւելքը կարելի չէ պաշտպանել առանց Հիւս. Ափրիկէի։ Ուրեմն լայն խօսակցութիւններ պէտք է կատարել Միջերկրականեան հարցի մասին»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, գործադուլը կը ծաւալի Անգլօիրանեան ընկերութեան նաւթահորերուն մէջ։ Ութսուն հազար բանուորներէն 12.000ը դադրեցուցած են ամէն աշխատանք։ Կացութիւնը ամէնէն աւելի ծանրացած է Աղա Եարի շրջանին մէջ։ Ընկերութիւնը խնդրեց Խուժիստանի նահանգապետէն օգնական զօրք ղրկել, բարեկարգութիւնը ապահովելու համար։ Թերթերը կը գրեն թէ զինուորները երեք ամսական առնելիք ունին։— Կ'ըսուի թէ բրիտանական կառավարութիւնը պիտի համակերպի նաւթահորերու ազգայնացման, կարգ մը պայմաններով։

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

Ամբողջական գործի բաժանորդներուն

Մինչեւ այժմ լոյս տեսած եւ բաժանորդներուն ղրկուած են ինը հատորներ։ Շուտով լոյս պիտի տեսնէ վերջին 10րդ հատորը։ Այն բաժանորդները, որոնք մէկը կամ մէկ քանին պակաս ստացած են, հաճին հաղորդել.— Mme. A. Simon Aharonianի, 4 Rue des Platanes, Plessis – Robinson, (Seine)։

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

22 Ապրիլ Կիրակի ժամը 20·30ին, Salle d'Iéna

Կը մասնակցին՝ GABY MORLAY, MICHEL SIMON եւ ուրիշ Ֆրանսացի արուեստագէտներ, ինչպէս նաեւ պարուհի՝ ԱԶԵՄՈՎԱ եւ ուրիշ հայ արուեստագէտներ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Վասպուրականի հերոսամարտին

36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի մեծ շուքով, Cercle Militaireի մէջ, կիրակի, 15 Ապրիլ, ժամը 15ին։

Նախաձեռնութեամբ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ հովանաւորութեամբ՝ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ — Պէքոնէն Տիկին Ճ. հազար ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի «Մօրապահութեան Շաբաթ»ի առիթով։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Ելքովանեանէ, փոխան ծաղկեպսակի, 2 հազար Ֆր. իր թանկագին ընկերոջ՝ Կ. ԹԻՐ–ԵԱՔԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կ. Խաչի Ռոմանի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Գ. Բիւզանդ Ժամագործեանէ 500 Ֆր., Տիկին Զարուհի Սինանեանի մահուան առթիւ, եւ 500 ֆրանք ալ Տիկին Մարիամ Վարդանեանէ՝ Զատկի տօնին առիթով։

Հայ երգի օրը Մարսէյլի մէջ

Կիրակի, 29 Ապրիլ, ժամը ճիշդ 4ին, Théâtre Verdi, rue d'Alger։

ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի, կը հրամցնէ թարմ ու ճոխ յայտագիր մը բազմաձայն խմբերգներու եւ զողտրիկ մեներգներու՝ ութ հայ երգահաններու գործերէն։ ժողովրդ. պարերգներ, Զանգիւլիւմներ, Աշուղական երգեր, ինչպէս նաեւ մարտական ու հայրենական երգեր, Վարդանանց 1500ամեայ յոբելինական տարւոյն առթիւ։

ԳԻՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ։

Դիմել երգչախումբի երկսեռ անդամներուն։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Ֆր. Կապ. Խաչի վարչութեան, «Կապոյտ Խաչի Օր»ուան առթիւ, 8 Ապրիլ. կիրակի ժամը 16էն 24, քաղաքապետարանի սրահը, rue Stalingrad 5։

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը։ Երգ, մեներգ, եւ զաւեշտ մը։ Մուտք 100 ֆրանք

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է ընտանեկան հաւաքոյթ մը, Զատկի տօներու առթիւ, ԱՊՐԻԼ 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, 5 rue Bonnefoi, Ցոյներուն սրահը։

Կը խնդրուի նկատի ունենալ։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Ծիծաղի մեծ երեկոյթ, յայտնի արուեստագէտ՝ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ դէմ դիմաց։ 30 Ապրիլ երկուշաբթի ժամը 8.45ին, Իէնայի թատրոնին մէջ, կը ներկայացուի Յ. Պարոնեանի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

Փարիզահայ բեմի լաւագոյն դերասաններով՝ (Ա. Մըսիրեան, Ն. Պշտիկեան, Ռ. Զարդարեան, Տիկին Սիրուհի Նշանեան, Մատլէն Էֆիզեան։)

Տոմսերը ապահովել սովորական վայրերէն։ Տրդատ Նշանեանէ, 29 rue Pixerecourt, Paris (20)։ Tél. MEN. 70–23։

Imprimerie DER AGOPIAN 17 rue Damesme – (1…
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ԳՈՄՈՆԻ ԵՐԿՍԵՌ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ

Գոմոնէն խումբ մը երգասէր երիտասարդներու փափաքին գոհացում տալու համար ԱՐՄԵՆԻԱ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ որոշեց կազմել մասնաճիւղ մը։

Մեր ղեկավարը Գ. Վ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ շաբաթը մէկ երկու անգամ երեկոյեան ժամը 9էն 10.30 Գոմոն պիտի գտնուի, մարզելու համար խումբը։ Իրեն կ'ընկերանան քաղաքի խումբին ամենավարժ անդամներէն մէկ քանին։

Կը հրաւիրուի Գոմոնի եւ շրջակայքի երկսեռ երիտասարդութիւնը, որ գան արձանագրուելու Թաղի Հայոց եկեղեցիին սրահը։ Ջանացէք օգտուիլ այս թանկագին պատեհութենէն։

ԱՐՄԵՆԻԱ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ԻՍԻԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ

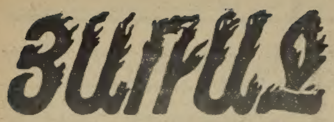
Իսի.լէ Մուլինօ, սինէմա Ալհամպրայի մէջ

Ապրիլ 3ին ժամը 21ին կը ներկայացնէ առաջին անգամ ըլլալով 1) ԱՇՈՒՂԻՆ ՍԷՐԸ

2) ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԵԼԻՔՆԵՐԸ, ծանօթ դերասաններու, նուագախումբի եւ երգիչներու հետ։

Մուտք 100 Ֆրանք։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տր. Է. Գոյունեան, Պ. Գ. Սանասար եւ Գուրգէն Գոյունեաններ կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, իրենց ողբացեալ հօր ԳՐԻԳՈՐ ԳՈՅՈՒՆԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը հրաւիրուին ազգականները ու ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամները։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur–Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Tél. GOB. 15–70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678–63

Mardi 3 AVRIL 1951 Երեքշաբթի 3 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6422–Նոր շրջան թիւ 1833

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Նախագահին կոչը ի նպաստ ազատութեան

Երէկ, Պ. Վէնսան Օրիոլի Ուաշինկթըն այցելութեան վերջին օրն էր։ Կիրակի օր, նախագահը բոլորովին հանգստացաւ վերջին օրերու իր յոգնութենէն եւ ոեւէ այցելու չընդունեց։ Երէկ, ամերիկեան խորհրդարանի լիագումար նիստին ներկայ գտնուելէ եւ ճառ մը եւս խօսելէ վերջ, երեկոյեան դէմ մեկնեցաւ Նիւ Եորք, ուր այսօր պիտի ընդունուի տեղւոյն իշխանութեանց կողմէ։

Շաբաթ օր, Պ. Վէնսան Օրիոլ ներկայ եղաւ ամերիկեան 21 հանրապետութեանց արտաքին նախարարներու համաժողովին եւ ընդունուեցաւ մեծ պատիւներով։ Առաջին անգամն էր որ օտար երկրի մը պետը ներկայ կ՚ըլլար այս համագումարին։ Պ. Վ. Օրիոլ խօսք առնելով կոչ ըրաւ միջամերիկեան համագումարի անդամներուն գործակցիլ Արեւմտեան Եւրոպայի հետ, համայնավարութիւնը պարտութեան մատնելու համար։

— Աշխարհ, ըսաւ, կը փոքրանայ հետզհետէ։ Երկրագունդի որեւէ մէկ կէտին վրայ ցնցում մը կրնայ քանդել ամբողջ տիեզերքը։ Քաղաքակրթութեան սպառնացող վտանգներու առջեւ, Եւրոպա եւ Ամերիկա պէտք է մոռնան իրենց աշխարհագրական սահմանները եւ միանան։ Ատլանտեան ովկէանոսը «Մեր Ծովն» է (Mare nostrum), իբրեւ նոր Միջերկրական մը։ Ձեր աշխարհամասը մեզ համար յոյսի փարոս մըն է, ինչպէս էր ժամանակին Գոլոմպոսի, կամ ձեր յառաջապահ ազատարարներուն համար։ Ֆրանսան եւս, ինչպէս լատինամերիկեան երկիրները, խաղաղութիւն եւ բարօրութիւն կ՚ուզէ, բայց ցորչափ կայ պատերազմի սպառնալիքը, Ֆրանսա պէտք է վերազինուի։ Ես թերացած պիտի ըլլայի պարտականութիւններուս մէջ, եթէ չմատնանշէի խաղաղութեան եւ ազատութեան սպառնացող վտանգները։

Պատասխանելով այս ճառին, Հայիթիի պատուիրակը, արտաքին նախարար Պ. Ժագ Լէժէ, համագումարի անունով, ըսաւ թէ Պ. Վէնսան Օրիոլ, Ֆրանսական դիմադրական ճակատի անձնուէր աշխատաւորն է։ «Մօտ ատենէն ամերիկեան պետութեանց կազմակերպութիւնն ալ կրնայ դառնալ անհրաժեշտ ուժ մը, Ազգաժողովը ներշնչող սկզբունքներու գործադրութեան եւ պահպանման համար»։

╳ Համամերիկեան համագումարի քաղաքական եւ զինուորական գործակցութեան յանձնախումբը քուէարկեց հետեւեալ բանաձեւը.— 1) Դիմադրել համայնավարութեան, 2) Ամրապնդել միջամերիկեան գործակցութիւնը եւ 3) Ստեղծել տնտեսական սերտ գործակցութիւն մը խորհրդային պատահական յարձակման մը դէմ։ Արժանթինի պատուիրակութեան համամտութիւնը, այս առթիւ, յատկապէս ուշագրաւ եղած եւ բոլոր միւս պատուիրակութեանց ջերմ ծափերուն արժանացած է։

ՄԱՐՈՔԻ մասին չնդալից լուրեր հրատարակած էին Եգիպտոսի թերթերը, նոյնիսկ պնդելով թէ Ֆրանսացիները ռմբակոծած են Ֆէսը։ Ժամանակին հերքուեցան այս զրոյցները։ Այս անգամ Գահիրէի մեծ օրաթերթը, «Էլ Ահրամ»ն է որ կը խոստովանի թէ «եգիպտական մամուլը զոհ գացած է մեքենայութեան մը»։ Եւ կը բացատրէ թէ որեւէ եգիպտական թերթ թղթակից չունենալով Մարոքի մէջ, այդ անհիմն լուրերը քաղած էր փախստականներէ։ «Ոչ Ֆէսը ռմբակոծուած է, ոչ ալ քար մը ինկած է իր մզկիթներէն։ Բոլոր շէնքերը կը մնան անվթար»։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ ՀԱՄԱՐ 40 նաւեր անընդհատ կը բանին, զինամթերք փոխադրելով, համաձայն պաշտօնական տեղեկագրի մը։ Աւելի քան մէկ միլիոն թոն զինամթերք ղրկուած է անցեալ տարի, քսան երկիրներու համար։ Արդէն ղրկուած են 5500 հրասայլեր, 11 հազար զանազան կառքեր, 750 օդանաւեր, հարիւր նաւեր եւ երեք հազար խոշոր թնդանօթներ։ Շաբաթը հազար միլիոն տոլարի զինամթերք եւ հանդերձանք կը պատրաստուի ամերիկեան գործարաններու մէջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵԳԷՈՆԻ շարժանկարը պիտի ներկայացուի մօտերս, Ալֆորվիլի մէջ։ Այս առթիւ խօսք պիտի առնեն զօր. Թորգոմ եւ ուրիշներ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդ շաբթու։

Զատիկը Պոլսոյ մէջ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ԿԸ ԽՕՍԻ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ՄԸ ՄԱՍԻՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, Զատկի ընդունելութեանց առթիւ (27 Մարտ) —

Գարեգին պատրիարք Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ երէկ ընդունեց զատկական պաշտօնական շնորհաւորութիւնները, պատկառազդու եւ համազգային մթնոլորտի մը մէջ։ Տարիներու երկարատեւ ընդմիջումէն վերջ, առաջին անգամն էր որ վերանորոգուած պատրիարքարանը լայնօրէն կը բանար իր դռները հանրային մարմիններու եւ պաշտօնական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն։ Պատրիարքը որ մէկ օր առաջ ընդունած էր ժողովուրդը, երէկ գրկաբաց ընդունեց ազգընտիր մարմիններու պատուիրակները եւ իր շունչով ու խօսքով ոգեւորեց զանոնք։

Պատրիարքարանի դահլիճը երէկ յորդեցաւ արտասովոր բազմութեամբ մը, եւ հետզհետէ աջհամբոյրի փութացին պատգամաւորական ժողովի անդամները, թաղական խորհուրդները, վարժարաններու տնօրէնները, երգչախումբերը, օժանդակները, Հիւանդանոցի հոգաբարձութիւնը, եկեղեցական հայրերը, սանուց միութիւնները, տեսուչ մարմինները, եւն.։

Եկած էին նոյնպէս Գալֆաեան որբանոցի մայրը, Էսաեանի, Կեդրոնականի տնօրէնները, Կեդրոնական, Էսաեան եւ Արամեան Սանուց Միութեանց, Հայ Բողոքական Հասարակութեան ներկայացուցիչները, Մխիթարեաններէն միաբանական պատուիրակութիւն մը՝ Հայր Համբարեանի գլխաւորութեամբ, ուսուցչուհիներ եւ դաստիարակներ, որոնք պահ մը կը նստէին Սրբազանին մօտ եւ կը լսէին անոր օրհնաձիր թելադրութիւնները։

Պատրիարքը իմաստալից ճառ մը խօսեցաւ, խաղաղութեան մթնոլորտ մը ստեղծելով։ Իր ճառին մէջ շեշտեց մասնաւորաբար անյիշաչարութեան, անցեալը մոռնալու կարեւորութիւնը, համերաշխութիւն եւ շինարարութիւն քարոզեց, պատգամելով սիրոյ պատուիրանները եւ ատելութիւնը վերապահելով միայն կործանարար ատելութեան դէմ։ Յիշեցուց թէ Թրքահայ եկեղեցին պէտք ունի վերականգնումի եւ մշակուած ու անձնազոհ հովիւներու, եւ իբր այդ անհրաժեշտ նկատեց Դպրեվանքի մը հիմնարկութիւնը։ Իր գլխաւոր ծրագիրներէն մին է Դպրեվանքը, որ եթէ իրականանայ, պիտի յիշեցնէ երբեմնի Արմաշը, որ այնքան պատուաբեր սերունդներ պարգեւեց մեր եկեղեցականութեան։

╳ Զատկի պատարագէն վերջ, որ տեղի ունեցած էր Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Գարեգին պատրիարք ընդունեց Յունաց եւ Ասորիներու պատրիարքարանին ներկայացուցիչները։

╳ Նոյն աղբիւրին համաձայն, Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը, Ճէլալ Պայար, խոստացած է ունկնդրութեան ընդունիլ պատրիարքը։ Մանրամասնութիւնները պիտի ճշդուին այսօր–վաղը։

╳ Մարմարա կը գրէ թէ պատրիարքը պաշտօնագիր մը ուղղելով Գէորգ արք. Արսլանեանի, պահանջած է մինչեւ չորեքշաբթի ժամը 15, (28 Մարտ) պատրիարքարան յանձնել բոլոր հանրապատկան գոյքերը,— աւանդները, մուրհակներ, հաշիւներ, դրամ եւայլն։ Նախկին տեղապահը խոստացած է ընդ առաջ երթալ այս պահանջին։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կրթական նախարարը յայտարարեց թէ համայնավար ուսուցիչներու հաշուեյարդարը պիտի շարունակուի։ «Անոնք որ կը փորձեն քաղաքական ձգտումներու գործիք դարձնել երիտասարդութիւնը, ամէնէն վտանգաւոր ճամբուն մէջ կը գտնուին»։ — Անգարայի իրաւագիտական համալսարանին մէջ 70 ուսանողներ հարցաքննուելով, 35 հոգի հսկողութեան տակ առնուեցան։ Ուսանող մը հետեւեալ խօսքը գրեր է համալսարանի ճեմիշներէն մէկուն վրայ,— «Անկցի քէմալականութիւնը, կեցցէ՛ համայնավարութիւնը»։

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ամերիկեան տորմիղը, որ կը բաղկանայ 17 մարտանաւերէ, նոր ուժեր ստացաւ։ Թերթերը կը գրեն թէ Նաւատորմիղին մէջ, բացի վիթխարի զրահաւորներէ, կը գտնուին առնուազն երեք օդանաւակիրներ։

ԿԱԹԻՆ ԵՒ ԿԱՐԱԳԻՆ ԳԻՆԵՐԸ գեղչուեցան։

Երթեւեկը պիտի վերսկսի

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՉՈՒԶԵՐ ՎՃԱՐԵԼ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՕՐԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁՔԸ

Գլխաւոր դժուարութիւնները հարթուած ըլլալով, կը կարծուէր թէ մեթրոյի եւ հանրակառքերու երթեւեկը պիտի վերսկսէր երէկ, երկուշաբթի։

Վեց ժամուան վիճաբանութենէ մը վերջ, գործադուլի կեդր. կոմիտէն յայտարարեց թէ փոխադրութեանց նախարարը իր վերջնական պայմանները առաջարկած է։ Աշխատաւորները ընդհ. ժողովի հրաւիրուած էին երէկ, երկուշաբթի, այդ առաջարկները քննելու եւ վերջնական որոշում տալու համար։

Կառավարութիւնը կ՚ուզէ յաւելումներ կատարել համաձայն իւրաքանչիւր դասակարգի, բայց կը մերժէ վճարել գործադուլի օրականները։ Բայց փոխանակ մէկ անգամէն կարելու այդ վճարումները, կ՚առաջարկէ հինգ ամսուան վրայ կատարել յետաձգումը, իւրաքանչիւր ամսու վար դնելով երեք օրական։

╳ Թերթերը կը գրեն թէ մեթրոյի եւ հանրակառքի գործադուլը 800 միլիոն ֆրանք արժած էր վարչութեան, մինչեւ շաբաթ օր։ (Այսօր 19րդ օրն է)։ Կը վախցուի որ նոր յաւելումներ կատարուին փոխադրութեանց վրայ, գոցելու համար այս բացերը։

╳ Շաբաթ օր Թղթատարական պաշտօնեաներու այն սէնտիքան որ ենթակայ է Աշխատանքի Դաշնակցութեան, գործադուլի հրաւիրեց իր անդամները, 24 ժամուան համար։ Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, գործադուլի շարժումը հետզհետէ կը թուլնայ ամբողջ երկրին մէջ։ Լոռէնի մետաղագործական աշխատաւորները վերսկսան աշխատանքը, 10 առ հարիւր յաւելում ստանալով։

╳ Պետական պաշտօնեաները գործադուլ պիտի յայտարարեն չորեքշաբթի օր, եթէ գոհացում չստանան։

╳ Թերթերը կը գրեն թէ ուրբաթ գիշեր երբ գործադուլի կոմիտէն ընդունած էր աշխատավարձքի յաւելման նոր պայմանները, կէս գիշերին հրաման տրուեցաւ գիշերային աշխատաւորներուն որ իրենց գործին գլուխը գտնուին, երթեւեկը վերսկսելու համար յաջորդ օրը։ Բայց յետոյ ետ առնուեցաւ այս հրամանը, քանի որ կառավարութիւնը վճռապէս կը մերժէր վճարել գործադուլի օրականները։

Կիրակի օր մեթրոյի աշխատաւորներուն 26 առ հարիւրը կը բանէին։ Հետզհետէ աւելի մեծ թիւով բանուորներ կը վերսկսին աշխատանքը։

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

Պարսկաստանի հարաւային (նաւթային) շրջանին մէջ կացութիւնը երթալով կը ծանրանայ, ինն օրէ ի վեր շարունակուող գործադուլներու պատճառով։ Ցարդ, այդ շրջանի եօթը կէտերուն վրայ պաշարման վիճակ հռչակուած է։ Կառավարութիւնը յանձնարարած է Անգլեւիրանեան ընկերութեան ընդունիլ բանուորներու պահանջները, որպէսզի կացութիւնը աւելի չծանրանայ։ Բանուորներու պահանջին վրայ, նախարարական յանձնախումբ մը գացած է նաւթային շրջանը, կացութիւնը տեղւոյն վրայ ստուգելու համար։

Իսպահանի մէջ, ուր նոյնպէս գործադուլ հռչակուած է, մահափորձ մը կատարուած է Իրանի թագուհիին հօրեղբօր՝ Եահեա Պախթիարի վրայ։ Վիրաւորին վիճակը ծանր է։

Խորհրդարանը, երէկ սկսաւ քննել կառավարութեան արտակարգ միջոցները։ Կառավարութիւնը բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարած է «Ֆետայանը Իսլամ» կազմակերպութեան եւ «Թուտէհ» համայնավար կուսակցութեան շարքերուն մէջ։

╳ Վերջին լուրերու համաձայն գործադուլը հետզհետէ կը մեղմանայ։

ՆՈՐ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ԱԼՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Իտալիոյ ալպանական (ազատ) շրջանակներու տեղեկութեանց համաձայն, խռովութիւնները հետզհետէ մեծ համեմատութիւններ կառնեն Ալպանիոյ մէջ։ Այս պատճառով ալ Սովետները, խոյացող օդանաւեր ղրկած են Ալպանիա, իսկ միւս կողմէն զօրացուած են ապահովութեան ուժերը։ Իտալիոյ ազատ Ալպանացիներու կազմակերպութիւնը շարունակ արձակազէններ կը մըտցընէ եւ օդանաւերու միջոցով հակահամայնավար թռուցիկներ կը նետէ երկրին չորս կողմը։

Էնվէր Հօճան վարչապետ ըլլալէն ի վեր (հինգ տարի առաջ), քաղաքական պատճառներով գնդակահարուած են հինգ հազար Ալպանացիներ եւ տասը հազար ուրիշներ ալ բանտարկուած են։ Ահաբեկումը ծայրայեղ չափերու հասած է, մանաւանդ վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին։ Ռուսերը, վերջերս, 5000 զինուորական, ծո–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ֆրանսական արդի գրականութիւնը

(ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Որոշ դեր մը կը կատարէ նաեւ Ֆրանսական գրականութեան արդի ընթացքին վրայ վաղամեռ տպագայապաշտութիւնը, առաջնորդութեամբ Մարինէթթիի: Անիկա կ'ըսէր ուրանալ անցեալը, այրել թանգարանները, երգել ճարտարարուեստն ու արագութիւնը, ապագան եւ մարդկային զանգուածները, անկարգութիւնն ու բրտութիւնը։

Համաձայն է. Գուրիէի, բանականութեան ամէնէն մեծ ու վերջին հարուածը տուողը կ'ըլլայ Ապպէ Պրէմոնի Poésie Pureը: Մարդիկ որ հեռու կը մնային վերոյիշեալ չափազանցութիւններէն եւ արտառոցութիւններէն, ուրացումներէն եւ automatismeէն եւ որ մտածումի եւ դատողութեան բացառիկ կարողութիւններով կը ներկայանային, Ժիտ, Վալէրի, Քլոտէլ եւ ուրիշներ, հասած էին նոյնպէս այն եզրակացութեան թէ պայծառ միտքը արժէք մը չէր ներկայացներ բանաստեղծութեան մէջ: Իրական բանաստեղծութիւնը, անվերլուծելի, կը նմանէր աւազին մէջ փայլող ոսկիի փոշիներուն, կուզար խորհրդաւոր ճամբաներէ եւ ընթերցողը պէտք էր գոհանար տպաւորութիւններով, քերթուածը հասկնալու ձգտելէ աւելի: Քերթողներու այս ճիւղը, զգուշացաւ աւազէն, զբաղեցաւ բառերու չարայարումով, ստանալու համար կախարդական այդ բանաստեղծութիւնը, ոսկին: Վալէրի չէր ծածկեր թէ իր տողերը կը գրէր մտածելով, բառերը հաշուելով: Հաշուելով ու չափելով, այսինքն բանականութեամբ կը հետանէր պայծառ մտքէն։

Եւ սակայն գերիրապաշտներէն ոմանք, Արակոն եւ Էլուառ անցան հակառակ կողմը, դարձան համայնավար եւ Ֆրանսայի ազատագրութեան պայքարի օրերուն՝ գրեցին շատ պայծառ քերթուածներ ու սկսան տրամաբանել բոլորին պէս, բանականութեան ձեռնով։

Վերջին պատերազմէն աւելի զարգացած, աճած գոյապաշտութիւնը նոյնպէս բանականութեան կը դիմէ: Պէտք է տեսնել, կ'ըսէ: Բաց աչքերով պէտք է քալել: Եւ գերիրապաշտական տաղերու կողքին որ կը գրուին տակաւին, կը գտնենք terre à terre ըլլալու չափ պարզ քերթուածներ: Ու իմաստասիրական փորձեր, վերլուծումներ, ընկերաբանական եւ հոգեբանական պեղումներ կ'աճին առատօրէն: Ֆրանսական միտքը այնքան ճիգ չէր թափած մտածելու համար: Եւ սակայն, անելին առջեւ է այդ միտքը ու գոյապաշտութիւնը կը խոստովանի թէ մարդկային բանականութիւնը չանցնիր կեանքին պայմաններէն ան'դին: Նոյնը կ'ըսէին Ժիտ եւ Վալէրի։

Ժառի կը ծաղրէր կեանքը եւ իր դառնութիւնը այնքան մեծ էր որ կը հեգնէր նաեւ մահը։ Ցուասհատներ եւ ըմբոստներ էին նաեւ գերիրապաշտները, դժգոհ արեւմտեան քաղաքակրթութենէն, կեղծիքէն: Եւ սակայն ճշմարիտ եւ ազատ կեանքը պահանջող այդ յոռետեսութիւնը կը հեռանար կեանքէն, կը դառնար վերացական, վիպային եւ իր արուեստը, անըմբռնելի՝ կեղծ կ'երեւար մարդոց: Կ'իյնար պերճանքի մը մեղադրանքին տակ։

Արակոնն ու Էլուառըպէտք է յիշել դարձեալ ըմբռնելու համար թէ գերիրապաշտները, իրենք իսկ, կը զգային իրենց սխալը: Անոնք կը վերադառնան դէպի կեանքն ու պայքարը մասնակցելով ազատագրութեան կռիւին: Կը հերքէին իրենց բնաբանը, երբ քաղաքական հայեցքներէն կախարդուած՝ կը պաշտպանէին արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը եւ հայրենիքը։

Աւելի դրական կ'ուզէ ըլլալ այդ յոռետեսութիւնը այսօր: Գոյապաշտութեան մէջ: Սարթր, անոր տեսաբանը, Քամիւս եւ ուրիշներ, կը թելադրեն ապրիլ, պայքարիլ, յոյսին ու ազատութեան հասնիլ, անհեթեթ ու անիմաստ յայտարարելով հանդերձ կեանքը, նողկալի գտնելով հանդերձ զայն: Ցուասհատիլ աշխարհէն եւ այնպէս թօթափել ներքին եւ արտաքին ճնշումները, բարոյական կապանքները, պատրանքները: Քաջութիւնն ու պայծառամտութիւնը՝ յուսահատութենէն վերջ:

Ու այս յոռետեսութիւնը գիտակից անդրադարձ մըն էր այլեւս, անելէն դուրս գալու ճիգ մը, նոր նիչէականութիւն մը: Գոյապաշտներուն, ինչպէս եւ Մալրոյի մէջ, որ անոնցմէ առաջ խօսած է աշխարհի անհեթեթութեան, թափուելիք արիւնին, բարբարոսութեան եւ բանտերուն ու աքսորավայրերու մասին, կը հաստատենք թէ մարդը՝ յուսահատ՝ կը փորձէ յոյս մը ստեղծել ամէն գնով: Կ'ուզէ դառնալ իր անձին եւ ուժերուն տէրը, ըլլալ հերոսական, անհատապաշտ եւ հաւաքականութեան պատկանող էակ մը նոյն ատեն: Կը զգայ «ասնական եղբայրութեան» մը կարօտը եւ կ'ուզէ պահել նոյն ատեն իր անձնականութիւնը, մեծնալ իբրեւ անհատ հաւաքականութեան շնորհիւ, բայց չստրկանալ, չկորսուիլ զանգուածին մէջ, զանգուածին բռնակալութեան տակ:

Այդ յոռետեսութիւնն ու պայքարի կամքն է որ կը տեսնենք նաեւ Պէռնանոսի եւ ուրիշներու մէջ: Բայց ոչ մէկին մէջ կ'արդարանայ այդ յոյսը: Եւ կը հալածուի նոր Նիցչէականութիւնը, որ հրէշներ տուաւ, կ'ըսեն, պատերազմի ընթացքին:

Այսպէս կը գտնուինք տառապող ու անսահման գրականութեան մը առջեւ, որ, մէկ կողմէ, դուրս գալով նախորդ դարու վիպականութենէն կը քալէ դէպի նոր վիպականութիւն, դասականէն դէպ ի նոր դասականութիւն եւ իրապաշտ է միւս եզրին վրայ, համայնավար նաեւ, արուեստական է, ծայրայեղ փանթէզի եւ իրականութեան չափ իրական, յեղափոխական է եւ աւանդապահ, կը ծառայէ զուարճութեան եւ կը ձգտի ըլլալ վկայութիւն, լուծել իր առջեւ դրուած ազգային եւ համաշխարհային հարցերը, աւելի մտածում է յաճախ, քաղաքականութիւն քան թէ գրականութիւն, ախտագին արտայայտութիւն է եւ կորովի, ճշմարտասէր դատողութիւն։

Տագնապի, որոնումի, քաոսային դարաշրջանի մը գրականութիւնն է անկասկած: Խաչաձեւում մը կայ հին ու նոր ըմբռնումներու միջեւ: Նորութիւններ նորութիւններու կը յաջորդեն, յաճախ վաղամեռ: Եւ սակայն, քաոսային այդ շրջանին շնորհիւ իսկ կարծէք, զուշակութեան եւ առաքելութեան կը հասնին ոմանց գործերը, արտակարգ վերլուծումներ են հոգիի եւ ընկերային հարցերու, փանթէզիներն իսկ բացառիկ նրբութիւններ են ոմանց մէջ։

Գրականութիւն մը՝ վհատութեան շունչին տակ ու անոր դէմ աճած: Քանդող մը եւ նոյն ատեն կերտող մը կը տեսնենք գրեթէ ամէն մեծ գրողի մէջ:

Գրականութիւնն է վհատութեան մը՝ որ կառչած կը մնայ տակաւին քրիստոնէութեան՝ իմաստ մը տալու համար գոյութեան, ինչպէս կը տեսնենք գոյապաշտութեան քրիստոնեայ ճիւղին մէջ, կամ Մորիաքի եւ Քլոտէլի մէջ որ աւանդապահներ են նոյն ատեն։

Գրականութիւնն է գաղափարներու հակամարտութեանց որ կ'ըլլան մոլեռանդութեամբ, բարձրաձայն վէճերով, տեսլութիւններով, ճշմարտութեան անկեղծ պոռթկումներով։

Գրականութիւն մը՝ հիմնուած անգիտակից ներաշխարհին վրայ: Անծանօթ, մեծ գեղեցկութիւններու կը հասնի երբեմն մթութիւնը, Ափոլինէրի, Քօքթոյի եւ Վալէրիի քերթուածներուն մէջ: Լոյս է այդ մթութիւնը՝ երբ կարդալ գիտենք։

Այդ լոյսը տարածուած է աշխարհի ամէն կողմ։ Ֆրանսական արդի գրականութիւնը ծանօթ է աշխարհին՝ իր Ա. Պրըթոններով, Սարթրերով, Փրուստով, Տիւհամէլով, Սփոլինէռներով եւ Վալէրիներով։

Գրականութիւնն է իր հիմէն ցնցուած քաղաքակրթութեան մը, որ հասած է իմացական գերագոյն սահմանները ուր այդ իմացականութիւնը կը դառնայ քայքայման պատճառ: Մարդիկ կասկածելի կը գտնեն այլեւս ուղեղը, պատրանքներ ու նախապաշարումներ կը տեսնեն: Կը տեսնեն բնութեան հակասութիւնները ու աշխարհը պարապին վրայ եւ քաղաքակրթութիւնը բարբարոս։

Ողբերգութիւնն է քսաներորդ դարու մարդուն, որ նիւթապաշտութեան մէջ խրած՝ կարօտը կը զգայ գաղափարական արժէքներու, ապրիլ կ'ուզէ: Կը մաքառի քաջութեամբ: Ու այդ գրականութիւնը, տառապանքի պտուղ՝ ծանր է իր թեթեւութեան մէջ իսկ, թէեւ երբ կը հեգնէ կեանքին պարապութիւնը, աննպատակ ու մոլոր հոգիները Քէնոյի մը էջերուն մէջ, խռովիչ՝ երբ Վալէրի կ'աղաղակէ — Il faut tenter de Vivre... կամ երբ Ժիտ, տեղեակ մարդկային մտքին հակասական բնոյթին, պայքարելէ վերջ՝ բարոյական կեղծիքներուն դէմ, բծախնդիր իր անձնականութեան՝ կը խոստովանէր համակերպում մը։

Ու ողբերգութիւնը պրոմէթէական է։ Ընդվզում է։

Ֆրանսական գրականութիւնը երբեք չէր հասած ճակատագրական այս սահմաններուն ուր, յիսուն տարիներէ ի վեր փրկութիւն մը կը փնտռէ արիւնելով, կը մեծնայ քայքայուելով, կը ձգտի դէպի ապագան։

Լայն տեղ մը պէտք է տալ մեր դպրոցներէն ներս Ֆրանսական արդի գրականութեան եւ անոր պատմագիրներուն: Անոնցմէ առած տպաւորութիւններս շատ սեղմ ամփոփումն է միայն որ կուտամ հոս, մօտենալէ առաջ նոր հրատարակուած դիրքերուն։

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

5) ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՀԱԿԱՌԱԿԻՆ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Լեմքին եւ ամերիկեան ներկայացուցիչը, Մաքթոս, սակայն, տեղի ունեցան ընդդէմ կարեւոր վիճում մը: Անոնք կ'ուզէին, որ ցեղասպանութիւնը նկատուի ազգային, ցեղային, մշակութային եւ կրօնական խմբաւորումներու կարգին նաեւ քաղաքական խմբաւորման մը դէմ գործուած ոճիր։ Ռուսերը ընդդիմացան, յիշելով հաւանաբար այն ճակատագիրը, որուն ենթարկուած էին կարգ մը քաղաքական հոսանքներ իրենց երկրին մէջ: Ռուսերուն միացան նաեւ լատին-ամերիկեան պատուիրակներէն ոմանք։

— Մեր աշխարհամասին վրայ, ըսաւ հարաւ-ամերիկեան պատուիրակ մը, միշտ յեղափոխութիւններ կ'ունենանք: Վերջը ռումպա մը կը պարենք ու կը մոռնանք եղածը: Արդ, եթէ համաձայնագրին մէջ յիշուին քաղաքական խմբաւորումները, այդ պարագային, յեղափոխութիւնը կորսնցնողը կրնայ յայտարարել, թէ շահողը բռնաբարած է ցեղասպանութեան դաշինքը եւ հետեւաբար պէտք է պատժուի։

Լեմքին, այս անգամ, ցոյց տուաւ իր գործնական ոգին: «Ո՞րն է լաւը, հարցուց Մաքթոսին, մեր բոլոր ուզածները ապահովել եւ համաձայնագիրը ընդունիլ տալ փոքրաթիւ երկիրներո՞ւ, թէ զիջիլ եւ մեր ետին ունենալ պետութեանց մեծամասնութիւնը »։

Մաքթոս հարցը պարզեց ամերիկեան պատուիրակութեան ու նաեւ Գ. Մարշըլին: Եւ Ամերիկացիները ըսին, թէ քաղաքական խմբաւորումներու հարուածը պէտք է վերցուի համաձայնագրէն։

Եւ վերջապէս, 9 Դեկտեմբեր 1948ի կէսօրէն վերջ, Լեմքինի խաչակրութիւնը, որ 15 տարուան պատմութիւն մը ունէր, հասաւ իր գագաթնակէտին, երբ ցեղասպանութեան համաձայնագիրը ներկայացուեցաւ ՄԱԿի ընդհ. ժողովին, Փարիզ, Շայօյի պալատին մէջ, քուէարկուելու համար։ Լեմքին, ժողովասրահին մէջ ոտքի կեցած, սրտատրոփ կը հետեւէր քուէարկութեան ու մէկիկ մէկիկ կը լսէր ազգերու ներկայացուցիչները, որոնք իրենց «այո»ն կ'արտասանէին: Արդիւնքը՝ միաձայնութիւն,— 0ի դէմ 55 քուէ։

Պատուիրակները թափեցան Լեմքինի վրայ, զայն շնորհաւորելու համար: Ֆրանսայի արտաքին նախարարը շնորհակալութիւն յայտնեց իր երկրին անունով: Աւստրալիոյ ներկայացուցիչը, Տոքթ. Հէրպըրթ Իվըթ, անոր ձեռքը սեղմեց: Իսկ Լովըլ Թամըս, ձայնասփիւռին առջեւ որակեց զայն «Փարիզի ամէնէն երջանիկ մարդը »:

Թերեւս ալ ամէնէն յոգնածը: Լեմքին, դեռ երկու օր մահ եկաւ համաձայնագիրը ստորագրել տալու համար (ստորագրեցին 43 երկիրներ): Այնուհետեւ նորէն հիւանդանոց ինկաւ, այս անգամ վեց շաբթուան համար։

Լեմքին, այսօր ալ հիւանդ է։ Արեան ճնշումը բարձր է։ Որովհետեւ, ընդհ. ժողովի քուէարկութենէն վերջն ալ դուլ ու դադար չունեցաւ: Պէտք էր հիմա առնուազն 20 երկիրներու խորհրդարանները վաւերացնէին համաձայնագիրը, որպէսզի ի զօրու ըլլար: Այս թիւը հասաւ 28ի: Հինգ երկիրներ — Պուլկարիա, Ռումանիա, Լեհաստան, Չեխոսլովաքիա եւ Փիլիպեան կղզիներ — վաւերացուցին վերապահումներով։ Իսկ 23 երկիրներ — Աւստրալիա, Նորվեկիա, Իսլանտա, Լիպերիա, Քոսթա, Ռիքա, Հայիթի, Էլ Սալվատոր, Եթովպիա, Սէյլան, Ֆրանսա, Թուրքիա, Իսրայէլ, Սէուտի Արաբիա, Եուկոսլաւիա, Էքուաթօր, Փանամա, Կուաթէմալա եւ ՄԱԿի ոչ անդամ երկիրներէն Քորէա, Մոնաքօ, Քամպոճ, Վիէթնամ,, Լաօս եւ Յորդանան վաւերացուցին առանց վերապահութեան: Կ'ակնկալուի թէ մօտ ժամանակէն պիտի վաւերացնեն ՄԱԿի անդամ չորս ուրիշ երկիրներ եւս,— Պրազիլիա, Նիքարակուա, Ուրուկուէյ եւ Պարսկաստան։

Նախագահ Թրումըն, համաձայնագիրը ներկայացուց ամերիկեան Ծերակոյտին, 1949ի Յունիսին: Բայց քանի մը ամիս վերջը, Ամերիկեան Իրաւագէտներու Ընկերակցութիւնը, որ շատ ազդեցիկ է, հակառակեցաւ համաձայնագրի վաւերացման, յայտարարելով որ դէմ է ոչ թէ ցեղասպանութեան համաձայնագրի մը ընդունման, այլ այս համաձայնագրին:

Իրաւագէտներու Ընկերակցութեան պատճառաբանութիւնները եւ Լեմքինի ու արտաքին նախարարութեան պատասխանները կ'ամփոփուին հետեւեալ կէտերու մէջ.—

1.— Համաձայնագիրը շատ տկար է, որովհետեւ զանց առնուած են «քաղաքական խմբաւորումները »։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Ցեղասպանութեան բոլոր դէպքերը — նոյնիսկ թիւ 1 ցեղասպան Հիթլէրի գործածը — զուտ քաղաքական խմբաւորումներէ աւելի ուղղուած էին ցեղային, կրօնական, մշակութային կամ ազգային խմբաւորումներու դէմ։

2.— Տկար է նաեւ այն պատճառով, որ ցեղասպանութիւնը չի սահմանուիր իբրեւ ոճիր մը, գործուած «կառավարութեան մեղսակցութեամբ»։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Համաձայնագրի 4րդ յօդուածը յստակօրէն կը սահմանէ, թէ ցեղասպանները

պիտի պատժուին ինչ որ ալ եղած ըլլան անոնք,— «սահմանադրօրէն պատասխանատու վարիչներ, հանրային պաշտօնատարներ կամ առանձին անհատներ»։

3.— Միւս կողմէ, համաձայնագիրը շատ ուժեղ է, որովհետեւ կ՚ըսէ թէ «խմբաւորման մը ամբողջութեան կամ մէկ մասին դէմ» ցեղասպանութիւն գործած ոեւէ մէկը պիտի պատժուի։ Այդ չէ՞ նշանակեր, որ եթէ նոյնիսկ սեւամորթ մը սպաննուի, Մ. Նահանգները կրնան իբրեւ ցեղասպան մեղադրուիլ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Անիմաստ մտահոգութիւն է այս։ Եթէ Սմիթ, գինով, զայրացած կամ նախատուած ըլլալուն պատճառով սեւամորթ մը կը սպաննէ, ատոր քրէական մարդասպանութիւն է։ Ցեղասպանութիւն կ՚ըլլայ այն պարագային միայն, եթէ որոշ թիւով սեւամորթներ կը սպաննուին իբրեւ մէկ մասը ծրագրի մը, որ կը ձգտի բնաջնջել բոլոր սեւամորթները Ամերիկայի մէջ։

4.— Համաձայնագիրը կը բռնաբարէ պետական իրաւունքները, որովհետեւ ներքին օրէնք մը կը պարտադրուի միջազգային համաձայնագրի դրութեամբ։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Համաձայնագրի 5րդ յօդուածը սակայն կ՚ըսէ, թէ պետութիւնները, ցեղասպանութեան դէմ օրէնք պիտի սահմանեն, իրենց համապատասխան սահմանադրութեանց համաձայն։

5.— Եւ վերջապէս համաձայնագիրը շատ ուժեղ է, որովհետեւ կրնայ ըլլալ, որ օր մը, ամերիկեան քաղաքացի մը դատուի միջազգային ատեանի մը առջեւ, իր երկրին մէջ գործուած ոճիրի մը համար։ Ասիկա հակասահմանադրական պիտի ըլլար։

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.— Համաձայնագրի 6րդ յօդուածը կը սահմանէ, թէ մեղադրեալ անձը պիտի դատուի այն երկրին մէջ, ուր գործուած է ոճիրը կամ միջազգային պատժական այնպիսի դատարանի մը առջեւ, որուն իրաւասութիւնը ճանչցուած է համաձայնագիրը ստորագրած պետութեանց կողմէ եւ հետեւաբար ունի դատելու իրաւասութիւնը։

Ներկայիս, ոճրադատ միջազգային ատեան մը գոյութիւն չունի, ցեղասպանութեան հարցերով զբաղելու համար, բայց ՄԱԿը քննելու վրայ է, թէ պէ՞տք է ստեղծել նման ատեան մը։ ՄԱԿը կրնայ նոր մը ստեղծել կամ որոշել, որ նման հարցերով զբաղի այժմու միջազգային դատարանը (Լա Հէյ)։ Ամէն պարագայի տակ դատարանը պիտի չկրնայ գործել, եթէ չահագրգռուած երկիրը չէ ճանչցած իր իրաւասութիւնը։

Լեմքին, սակայն, այս բոլորէն վեր կը մտածէ նաեւ, թէ գործնապէս ի՞նչ արժէք պիտի ներկայացնէ համաձայնագիրը։ Օրինակի համար ; ի՞նչ պիտի պատահի, եթէ Խ. Միութիւնը ցեղասպանութիւն գործէ։ Պիտի դատէ՞ յանցաւորները իր սեփական դատարաններուն առջեւ։ Կրնա՞նք յուսալ, որ մինչեւ իսկ պիտի ընդունի միջազգային դատարանի մը միջամտութիւնը։

— Նոյն իսկ Խ. Միութիւնը, կը խորհի Լեմքին, որոշ չափով հաշուի կ՚առնէ հանրային կարծիքը։ Օրինակի համար, ինքզինքը կը հռչակէ գաղթային ժողովուրդներու իրաւունքներուն պաշտպանը։ Արդ, եթէ երբեւան գայ, որ ան ոչ թէ պաշտպան, այլ ժողովուրդները բնաջնջող մըն է, անկասկած դժուարութեան պիտի մատնուի թափանցելու Ասիոյ եւ Ափրիկէի այն շրջանները, որոնց վրայ աչք ունի։

Ի՞նչ արժեց այս խաչակրութիւնը անձնապէս Լեմքինին։ Հարցումը անակնկալ մը եղաւ անոր համար։ Բնաւ չէր խորհած այդ մասին։ — «Գիտցածս այն է որ ամբողջ ունեցածս վրայ գնաց», ըսաւ ան։

Լեմքին սակայն իր վերջնական հանգիստը չէ գտած։ Կը մտածէ շարունակել իր պայքարը, համաձայնագրի տիեզերական վաւերացման համար։ Երբ այս աշխատանքն ալ վերջանայ, այն ատեն կը յուսայ մեկուսանալ ժամանակի մը համար գիւղական շրջանի մը մէջ, քիչ մը ձուկ որսալ կամ ճատրակ խաղալ եւ ապա — տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով — ջրաներկ նկարներ պատրաստել։

— Կը յուսամ այսուհանդերձ շարունակել ուսումնասիրութիւնս ցեղասպանութեան մասին եւ պատահած ոճիրները ներկայացնել ՄԱԿին, կ՚ըսէ անխոնջ Լեհը։

Ի՞նչ հանգամանքով, սակայն։

— Մարդ չակի հանգամանքով։ Ես համաձայնագիրը կը նկատեմ տապանագիր մը մայրիկիս համար։ Կ՚ուզեմ որ փոշի չիջնէ անոր վրայ եւ փայլուն մնայ … (ՎԵՐՋ)

Շռնդալից յայտնութիւններ Իսմէթի մասին

«ՍԹԱԼԻՆԻ ԿՌԹՆԵԼՈՎ ԳԼՈՒԽ ԲՌՆԱԾ ԷՐ ԱԹԱԹԻՒՐՔԻ» — ՊԷՏՔ Է ԱՐԳԵԼԱՓԱԿԵԼ ՁԱՅՆ»։

ԽՄԲ.— Թուրքիոյ Ազգ. վերակազմակերպութեան կուսակցութեան վարիչը՝ Նուրի Տէմիրտաղ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է Թուրք Հեռագրական Գործակալութեան (23 Մարտ).—

— Ապահով էինք կարծելով թէ անվնաս դարձուցած ենք Իսմէթ Ինէօնիւն։ Այսօր Անգարայի մէջ սկսած է դարձեալ անոր հանդէպ փաքուժի պոռթկումներուն։ Լսած էի, խորհելով որ Թուրքին վեհանձնութեան խորքը կը համեմատի անկումէն վերջ թուել անոր իշխանութեան շրջանին գործուած նիւթական եւ բարոյական չարիքները։ Բայց կը տեսնեմ որ լռութիւնս հնարաւորութիւն պիտի ընծայէ դիկտատորութեան վերահաստատման։ Հետեւաբար հարկ է վերստին պայքարի ձեռնարկել մինչեւ որ անվնաս դառնայ։ Այս իսկ պատճառաւ պիտի յայտնեմ կարգ մը իրողութիւններ որոնք լոյս տեսած չեն։

Իսմէթ Ինէօնիւ, Սթալինի բարեկամութեանը վրայ յենլով գլուխ է բռնած Աթաթիւրքի։ Վարչապետութեանը շրջանին 35 հոգինոց պատուիրակութեան մը հետ Մոսկուա էր ղրկուած։ 15 օր Սթալինի երեսը չէր կրցած տեսնել, վերջապէս 16րդ օրը Կրեմլինի մէջ սարքուած հացկերոյթի մը ընթացքին Սթալին պոռալով հետեւեալը ըսած էր անոր, նկատելով որ ծանր կը լռէ.

— Մուսթաֆա Քէմալ ի՞նչ կ՚ընէ։ Կ՚այրէ կը մրրկէ՞։ Դուն լաւ մարդ ես, քեզի հետ կարելի է սաբրել։

Այս խօսքերուն առջեւ Ինէօնիւի կը մնար միայն հեռենալ սեղանէն, ըսելով. «Ժօղէֆին բարեւ ունիմ»։ Մինչդեռ ան ճաշէն վերջ ընկերները անկիւն մը հաւաքելով «Զըլլայ որ Աթաթիւրք իմանայ, երկու երկիրներուն միջեւ պատերազմ կը ծագի» սպառնալիքով պահանջած է որ այս դէպքը գաղտնի պահուի։

Այն ատեն յիշեալ պատուիրակութեան մէջ գտնուող Ֆալիհ Ըրֆգը Աթայ վերադարձին այս դէպքը կը պարզէ Աթաթիւրքի եւ Ինէօնիւի քինախնդրութենէն վախնալով, կը խնդրէ որ օձիքը ձեռք չտայ։ Միւս կողմէ Աթաթիւրք նոյն պատուիրակութեան անդամ Տօքթ. Շիւքրիւ Շէնանէ մանրամասնօրէն կ՚իմանայ դէպքը եւ ատեն մը Սթալինի բարեկամութեան արտայայտութեանը կը սպասէ։ Ի վերջոյ Ինէօնիւ կը հեռացուի վարչապետութենէն։

Անոր Սթալինի հետ ունեցած բարեկամութիւնը ի յայտ եկած է քաղաքական եւ վարչական բազմաթիւ խնդիրներու մէջ։ Ի մէջ այլոց Ճորոխ գետին վրայ Ռուսերուն կողմէ կառուցուած ամբարտակին փլուզումին եւ գետին հունը փոխուելուն հետեւանքով աւելի քան 9000 քառ. մեթրնոց հողամասի մը Ռուսերուն տէր կանգնելուն գլուխ ծռեց եւ միայն Աթաթիւրքի զէնքով միջամտելու մասին տուած վճռական հրամանին վրայ, կարելի եղաւ առաջքը առնել ռուսական այդ պահանջին։ Նմանապէս Աթաթիւրքի միջամտութեամբ է որ չմերժուեցաւ անգլ. կառավարութեան ներկայացուցած առաջարկը, որ կը ձգտէր Միջերկրականեան ուխտ մը կնքել «աչքս ձեր հողերուն վրայ է» ըսող Մուսոլինիի յարձակողական սպառնալիքներուն առջեւ։

Նմանապէս անոր շրջանին է որ պատահեցաւ Թրքական պատմութեան մէջ աննախընթաց ողբերգութիւն մը, այն է վերադարձնել քաղաքական փախստականներ։ Սթալինի հանդէպ տածած բարեկամութեան հետեւանքով է որ ռուս կառավարութեան յանձնուեցան մեր երկիրը ապաստանած 154 ցեղակիցներ որոնց վրայ քարիւղ թափելով ամբարտակի մը վրայ հաւաքաբար այրեցին։ Նմանապէս նոյն բարեկամութեան հետեւանքով հայրենասէր երիտասարդներ դագաղներու մէջ 300ական մոմնոց լամբարներու լոյսին տակ, տանջանքներու ենթարկուեցան։ Ան ոչ միայն փախստականներու այլեւ էրզինճանի աղէտեալներուն հանդէպ ալ անգութ շարժեցաւ եւ շատ մը օտար թերթերու թղթակիցները ի տես աղէտեալներուն հանդէպ անոր ցոյց տուած անտարբերութեան, «այս մարդէն խեր չի կայ» ըսին։

Ինէօնիւ աղէտեալներուն համար եղած նուէրներով լիառատ կիսանդրի եւ այլն շինել տուաւ։ Հիմա ան պէտք է պարտադրուի այս արձաններուն փոխարժէքը վճարելու։ Անձնապէս հակառակ եմ «Ինէօնիւն սահմանէն դուրս հանելու մասին ներկայացուած առաջարկին»։ Ընդհակառակն Ինէօնիւն երկրին մէկ անկիւնը պէտք է փակել եւ մերթընդմերթ անոր ցոյց տալու է թէ իրմէ վերջ երկիրը ինչպէ՞ս անարգել յառաջ կ՚երթայ։

Ա.— Աշխարհի ամէնէն անճարակ մարդը։ Երեք ամիսէ ի վեր որսորդութեան կ՚երթայ եւ մէկ հատ իսկ չէ կրցած որսալ։

Բ.— Այդ պատճառով ալ ձգեց որսորդութիւնը եւ անդամ գրուեցաւ կենդանիներու պաշտպան ընկերութեան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ա.— ՊՈՇԱՐՈՒՄԸ

Բոլոր այս փախստական նաւերը Տարտանէլէն ալ կրցան անվտանգ անցնիլ եւ բոլորը միասին հասան Թենէտոս, առանց Թուրքերէն նեղուելու։

Ցետոյ Պարպարօ երկարօրէն կը պատմէ թէ ինչպէս մարտի վերջին օրերուն, դարձեալ բացին մեծ խրամատը, որ անհուն քաղաքին արեւմտեան ծայրը, Հէպտոմոնի պալատին մարզին մէջ, ատենօք, Ոսկեղջիւրի ծայրէն սկսելով ցամաքային պարիսպը կ՚եզերէր, մինչեւ այն տեղ ուր հողը ալ կը դադրէր տափարակ ըլլալէ։

Ուրեմն ստիպողական պէտք կար դարման տանելու այս կենսական պակասին եւ փոսը նորէն փորելու էր, ինչպէս նաեւ պէտք էր ամրացնել նոյն իսկ Հէպտոմոնի պալատը։ Թագաւորը խնդրեց Թանայէն եկող երեք ցռկանաւերուն հրամանատար տիար Ալոյզիօ Տիէտօէն, որ շնորհ ընէ իր ցռկանաւերովն ու իր նաւերու գերիներովը երթայ Ոսկեղջիւրի ծայրը, հոն ամրացնէ պալատը, եւ հոն ցամաքի պատին այս վերջին մասին առջեւ հարիւր ոտք երկայն եւ ութը ոտք խորունկ փոս մը փորէ։ Տիէտօ պատասխանեց թէ ուրախութեամբ յանձն կ՚առնէր այս աշխատութիւնը. «Նախ, ըսաւ կայսեր, ի փառս Աստուծոյ եւ բոլոր քրիստոնէութեան, եւ յետոյ ձեր կայսրութեան սիրոյն համար որ Թուրքէն գրաւուելու վտանգին մէջ կը գտնուի, եւ թէ որպէսզի ձեր տէրութիւնը ուժեղ ըլլայ։ Ասոր համար, յառաջիկայ երկուշաբթի առտուն խարիսխը պիտի վերցնեմ եւ ցռկանաւերովս պիտի երթամ Քինէկիոնի դուռը։ Հոն ցամաք պիտի իջնենք եւ ամէնքս ալ քաջաբար պիտի փորենք իւրաքանչիւրնուս ինկած բաժինը»։

«Եւ երբ եկաւ այս երկուշաբթին, որ Մարտի 14ն էր, նաւապետին խոստումին համաձայն եղաւ ամէն բան, եւ երբ ցռկանաւերը որոշեալ տեղը հասան, ամէնքն ալ մէկ սիրտ մէկ հոգի, բահերով, բրիչներով, հողերը փոխադրելու սակառներով, ցամաք իջան, կայսրը եւ բոլոր պարոնները հոն ոտքի վրայ կեցած այս գեղեցիկ աշխատութիւնը կը դիտէին եւ ամէն մէկ նաւու վարիչ՝ իր դրօշը ցամաք հանած էր իր մարդոցը համար իբր հաւաքման նշան, եւ այդ օրը փոսին ամենամեծ մասը փորուեցաւ, այնքան խղճմտօրէն աշխատեցան ամէնքն ալ՝ նախ Աստուծոյ սիրոյն համար յետոյ Թուրքէն զգացած վախերնուն, որպէսզի չկարենայ մինչեւ պարիսպին տակը մօտենալ։ Երբ իրիկունը հասաւ, կայսրը ջերմ շնորհակալութիւնները յայտնեց նաւապետին յանուն Վենետիկի կառավարութեան իր կատարած աղուոր աշխատութեան համար։ Տիար Գաբրիէլ Թրէվիզան եւ իր երկու ցռկանաւերու մարդիկն ալ մինչեւ արեւմուտ աշխատեցան փոսը փորելու եւ պալատին պատերը ամրացնելու գործին»։

Այսպէս մօզական արագութեամբ փորուած այս խորունկ փոսը Հերակլիոսի պատին առջեւ, Քսիլօբորթայէն մինչեւ Անէմաս կոչուող աշտարակները կ՚երթար։

Աւագ շաբաթ օր, 31 Մարտին, նոյն բարեկամեցողութեամբ լեցուն աշխատաւորները աւարտեցին փոսին մնացած մէկ փոքր մասն ալ։ Մինչեւ վերջը Թագաւորը իր ներկայութենէն ելեկտրականացած, իրենց բաժինը բերին հաւաքարար կատարուած այս գործին։ Այս վայրկեանին արդէն, այնքան կը վախնային յանկարծական մէկ յարձակումէն Թուրքերուն որ Թագաւորին հրամանով, մերձակայ բլուրին վրայ դրուած պահապանները, առանց դադարի, հորիզոնը եւ պարիսպին մերձակաները կը զննէին։ «Աստուծոյ շնորհիւ, կը գրէ Պարպարօ, մարդ չեկաւ։ Իրիկունը, դէպի հանգստեան ժամուն, փոսը բոլորովին աւարտեցաւ։ Ալօյզիօ Տիէտոյի իտալական ցռկանաւերը, իրենց կորովի նաւաստիներով լեցուած, խարսխեցին իրենց տեղը՝ Բերայի դիմացը»։

Այս վայրկեանէն սկսեալ, ինչպէս ըսի, ծիուսթինիանիի իտալացի վարձկանները նշանակուած էին ի պաշտպանութիւն ցամաքային կոչուած պարիսպին ամէնէն կարեւոր կէտերուն։ Ասկէ զատ այս կողմի գլխաւոր դռներու պահպանութիւնն ալ այս ազգին գլխաւորներուն որոշ խնդրանքին վրայ, չորս վենետիկցի պաշտօնականներու յանձնուեցաւ.— Քօնթարինի, Քօռնէր, Մօչէնիկօ, Տօլֆի։ Ամէն մէկուն տրուեցաւ իր պահպանութեան յանձնուած դրանը բանալին, եւ անոնք լաւ պահեցին զանոնք։

(Շար.)

վայլին եւ արհեստագիտական մասնագէտներ ղըրկած են Ալպանիա, խռովութիւնները զսպելու համար։ Ամէն անգամ որ Թռուցիկներ կը նետուին, իշխանութիւնները, իրենց բնակարաններուն մէջ կ'արգելափակեն քաղաքացիները եւ ազատ կը ձգեն զանոնք այն ատեն, երբ բոլոր Թռուցիկները հաւաքուած են ։

Եուկոսլաւիա կը վախնայ որ ալպանական խռովութիւնները պատրուակելով, Սովետները կրնան յարձակում գործել իր վրայ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԷՔՍ ԼԸ ՊԷՆԻ արիւնալի ընդհարումներուն առթիւ, «Լը Փոփիւլէռ» կը գրէ թէ պատասխանատուները ուսանողները իրենք են։ Քաղաքին խաղաղ բնակչութիւնը զայրացած էր տեսնելով անոնց անկարգութիւնները պանդոկներու, սրճարաններու եւ փողոցներու մէջ։ «Կը կոտրէին կը թափէին, մենաւոր աղջիկներ կը մերկացնէին եւայլն»։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՄԱՆ դէմ խօսեցաւ Պ. Տալատիէ, նախկին վարչապետ, առաջարկելով նախ Ֆրանսան եւ միւս զինակիցները զինել։ «Նորէն ձիուն վրայ չնստեցնենք այն ռազմիկը որ այնքան արշաւանքներ կատարեց մեր երկրին վրայ»։

ՔՈՐԷԱՅԻ մէջ համայնավարական նոր յարձակումի մը կը սպասուի, նկատելով որ համախմբումներ կը կատարուին սահմանագծին վրայ ։ Շաբաթ օր ամերիկեան հրասայլեր անցան սահմանագիծը (38րդ զուգահեռական), բայց յետոյ վերադարձան, կրակ տեղալէ վերջ ։

ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ժողովը 5 րդ շաբաթը մտաւ երէկ, երկուշաբթի։ Թերթերը նորէն լաւատես կ'երեւան։ Շաբաթ օր ամերիկեան պատուիրակը ճաշի հրաւիրած էր իր պաշտօնակիցները ։ Այս առթիւ Պ. Կրոմիքօ «այո» պատասխաներ է, երբ միւսները առաջարկեր են նոր ճիգ մը փորձել, համաձայնութեան մը յանգելու եւ օրակարգը պատրաստելու համար։ — Մոսկուայէն հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Պ. Վիշինսկի ապաքինիլ սկսած է եւ պիտի կրնայ մասնակցիլ արտաքին նախարարներու ժողովին, երբ համաձայնութիւն գոյանայ ։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԵՒ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի։ Ապրիլ 15ի կիրակի երեկոյ, Salle Géographie, 184 Bd. St. Germain։

Նախագահութեամբ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ։ որ կը խօսի ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ մասին ։
ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ մասին կը խօսի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ երգ՝ Օր. ԻՐԻՍ ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՐԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ։ Դաշնակ՝ ՎԵՐՈՆԻԿ ՃԻՆՃԵԱՆ։ Արտասանութիւն՝ Տիկ. Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Ա. ԳԸՄԲԷԹԵԱՆ, ինչպէս եւ ուրիշ կարող ուժեր ։

Տոմսերը կը ծախուին հայկական գրատուները, Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մկրտիչ Պարսամեան 46 rue Richer, Հրանտ Բալուեան 43 rue Richer ։

ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Ֆր. Կապ. Խաչի վարչութեան, «Կապոյտ Խաչի Օր»ուան առթիւ, 8 Ապրիլ. կիրակի ժամը 16էն 24, քաղաքապետարանի սրահը, rue Stalingrad 5 ։

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գինով։ Աճուրդ չկայ ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը։ Երգ, մեներգ, եւ զաւեշտ մը ։ Մուտք 100 ֆրանք

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է ընտանեկան հաւաքոյթ մը, Զատկի տօներու առթիւ, ԱՊՐԻԼ 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, 5 rue Bonnefoi, Յոյներուն սրահը։

Փայլուն ցայգահանդէս

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի «Գիւլխանդանեան» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ Ենթակոմիտէի ։

Այս շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս l'Ermitage սրահին մէջ։

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն։ Հ. Յ. Դ. քաղաքի Ռոստոմ խումբը պիտի ներկայացնէ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ ։

Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր Գուլվար Օտտոյի Խատիսեան խումբի նուագախումբին ընկերակցութեամբ ։

ԾԱՆՕԹ. — Առնել փլաս տ'էքսէն 26 եւ 26պատէ հանրակառքերը եւ իջնել Plateau de la Visteի երկրորդ կայարանը ։

Imprimerie DER ACOPIAN 17 rue Damesme – (1
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուս. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները, ապրիլ 8ին, ժամը 3.30ին Խրիմեան դպրոցը ։

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։ Կը տօնուի Ապրիլ 22ին, կիրակի։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը կը տօնէ իր փառահեղ հերոսամարտի 36րդ տարեդարձը, Մայիս 5ին, շաբաթ օր, կէսօրէ վերջ, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ։

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻ

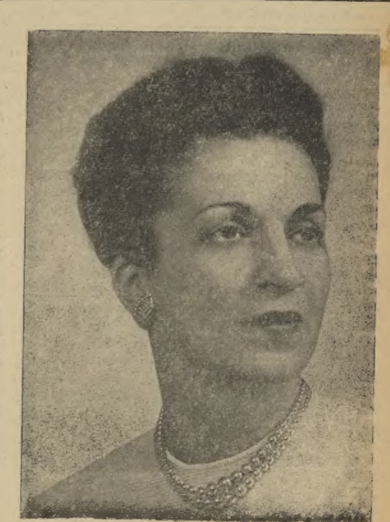
ԶԱՐՈՒՀԻ ԷԼՄԱՍԵԱՆԻ

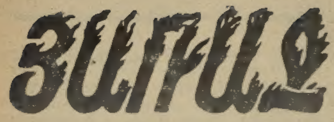
ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ Հայկ. Թանգարանի նախագահ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ ։

Ապրիլ 7, շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle Chopin – Pleyel, 8 rue Daru, métro Ternes:

Տոմսերը կը ծախուին գրատուն Հ. Սամուէլ, Պարսամեան, Բալուեան, նաեւ Օր. Գալֆայեանի միջոցաւ, Տոքթ. Արամ Հանճէր, եկեղեցւոյ դիւանը եւ յանձնախումբի անդամներուն մօտ ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 4 AVRIL 1951 Չորեքշաբթի 4 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6423–Նոր շրջան թիւ 1834

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ի ԱՆՈՆՔ ԵՒ ՈՉ ԴՈՒՔ

Բառախաղ մը չէր որ գրել կուտար, կիրակի օր, այս էջին վրայ .

— Ծերացան եւ խոտան : Ծերանոցներ բացին, բայց մնացեալը մոռցան :

Փորձեցէք ակնարկ մը նետել ձեր ապրած գաղութին մէջ, եւ գտեցէք :

Ամէն տեղ ալ, մարդիկ երբեք չեն անճրկիր, աւանդական, սովորական ձեռնարկներու առջեւ :

Այսպէս, եկեղեցիներու ցանց մը բացուած է Մ. Նահանգներուն մէջ: Եւ դեռ նորեր կը գնուին կամ կը վարձուին :

Քանի մը տարի առաջ, մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութիւն մը ծրագրուած էր, եկեղեցի, առաջնորդարան, դպրանոց շինելու համար Նիւ Եորքի մէջ: Արդէն գործի ձեռնարկած են, աւելի ամփոփ ծրագրով մը :

Սեփական Ակումբները եւ «կեդրոններ»ն ալ պատկառելի թիւ մը կը կազմեն արդէն, նոյն գաղութին մէջ :

Տակաւին չենք յիշեր հայրենակցական ձեռնարկները, մէկը միւսէն բազմածախս: Առանց յիշելու հայրենիքին տրամադրուած գումարները (վերաշինութիւն, ներգաղթ եւն.):

Կը նշանակէ թէ աղբիւրները միշտ բաց են, զանազան պահանջներ գոհացնելու համար: Բայց յանկարծ կը ցամքին կամ կաթիլներու կը վերածուին, երբ կրթական ծրագիր մը կ'արծարծուի :

Ողորմելի բառ է «կրթական»ը, մեր ներկայ պայմաններուն մէջ:

Ըսէ՛ եւ կրկնէ միշտ,— Սերունդի փրկութիւն, որ կը պահանջէ արտակարգ միջոցներ :

Քսանեւհինգ տարուան —Ամերիկայի համար՝ 65 — փորձառութիւնը բաւական չէ՞, համոզուելու համար թէ ամլութեան դատապարտուած են մեր տարրական դասընթացքներն ու ծաղկոցները, առանց միջնակարգ վարժարաններու :

Այդ կարգի ճեմարաններու ստիպողաբար պէտք ունին Ֆրանսահայ, ամերիկահայ եւ իրանահայ գաղութները :

Կրնայինք յիշել նաեւ Իրաքը եւ Հարաւ. Ամերիկան, բայց առ այժմ կ'ամփոփուինք այս երեքին վրայ :

Ամէնքն ալ կ'ընդունին պահանջին ստիպողականութիւնը, բայց, թարթափուն, անճրկած հոգեվիճակ մը կը մատնեն :

Այսպէս, Փարիզի մէջ հրատարակուած թերթ մը Վիէննայի Մխիթարեաններէն կը սպասէր ճեմարանի մը բացումը Մարսէյլի մէջ :

Անդին, Մ. Նահանգներուն մէջ՝ Հայ Օգնութեան Միութիւնը (Կ. Խաչ), իր պաշտօնաթերթի 1950 – 51 Հոկտ. – Յունուարի թիւին մէջ, շեշտելով ճեմարանի մը անհրաժեշտութիւնը, կը գրէ.

— «Հայրենիք» հարցարան մը բացաւ կրթական գործին շուրջ եւ ժեռնհաս անձեր իրենց կարծիքը տուին այս մասին: Ստեղծուեցաւ ոգեւորութիւն: Բոլորին բաղձանքն այն էր, որ ձեռնարկուէր նման գործի մը :Այդ մտքով խոստացուեցան նաեւ կարեւոր կտակներ: Վստահ ենք թէ ուրիշներ ալ պիտի գան դեռ: Հ. Օ. Միութիւն, Հ. Ց. Դ. եւ Հ. Ե. Դ. Պատգմ. ժողովները սրտապնդիչ որոշումներ տուին այս մասին: Ազգ. երեսփ. ժողովը նոյնպէս իր սրտին մօտ նկատեց գործը եւ մինչեւ իսկ իր պիւտճէին մէջ նախատեսեց որոշ գումարներ: Անցեալ տարուան Կրթական Յանձնախումբը դիմեց Վենետիկ, առաջարկելով որ Ամերիկայի մէջ դպրոց մը հաստատելու նախաձեռնութիւնը վանքին Միաբանութիւնը ստանձնէր»:

Շարունակութենէն կ'իմանանք թէ Վենետիկի Մխիթարեանց Աբբահօր այցելութեան առթիւ, անձամբ ալ դիմումներ կատարուած են :

Մարսէյլի թէ Ամերիկայի պարագային, չէ՞ք փորձուիր հարցնել .

— Ինչո՞ւ անոնք եւ ոչ դուք: Ինչո՞ւ խեղճանալ եւ Մխիթարեանց վզին փաթթել այս համազգային հոգը:

Ափ մը նուիրեալներ չէի՞ն որ բացին Պէյրութի Հայ Ճեմարանը, նախաձեռնութեամբ Համազգային Ընկերութեան :

Նոյն ոգին չէ՞ր որ հաստ մըն ալ Հալէպի մէջ բանալ տուաւ, աւելի ծանր պայմաններու տակ:

Այս հարցումները դուռ կը բանան ուրիշ խորհրդածութեանց : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԵՆԱԳԷՏ ՏԳԷՏԸ

Եղկելին Արէլ — այլ անուամբ Աղա Նազարկատղեր է նորէն եւ կը փչէ ու կը փչէ:

Կը փորձէ կրծել Դաշնակցութեան կրունկը, որուն շուրջը կը սողար երբեմն :

Փայտէ ձիու մը վրայ նստած, պատգամներ կ'արձակէ աջ ու ձախ :

Կը գրէ ու կը խօսի ամէն բանի մասին, — պատմութիւն, գրականութիւն, փիլիսոփայութիւն, ընկերաբանութիւն, գիտութիւն, բանասիրութիւն, քերականութիւն, աստուածաբանութիւն, բանաստեղծութիւն ...

Կը հոսի ու կը հոսի նոյնքան դիւրութեամբ ինչպէս երբեմն կ'երգէր,— «Սիրում եմ մի կնոջ»:

Չունենալով ուրիշ հորիզոն բացի քառակուսի կրպակէ մը — ինչպէս իր խելապատակէը — ոտքը գետնէն կը կտրի, գրած թէ խօսած ատեն :

Երբեք այսքան լեզուանի դարձած չէր փարախէն փախած այս փախուկը, որ երէկ բոլորովին ուրի՛շ բան կը պատմէր թ'ւ հայրենիքի թ'ւ Հայ. Եկեղեցւոյ մասին :

Դաշնակցութեան համար գաղտնիք չունին իր երէկն ու այսօրը :

Եւ եթէ կան ընկերներ որոնք երբեմն կը թօթվեն իր օձիքը, պատճառն այն է որ ինքզինքը անտէր ագարակի մը մէջ կը կարծէ :

Ոչ իսկ իր ընթերցողներուն կը մեղքնայ :

Իր համայնագիտական պաշարն անգամ փողոցէն հաւաքած է :

Վաղը կ'իմանաք : ՎԱՀԷ

ՆՈՐ ՆԱՄԱԿ ԱՑՆՃԱՐԷՆ

Այնճարի (Լիբանան) ՅԱՌԱՋ վարժարանին թաղ. խորհուրդը անգամ մը եւս իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ մեր բարեկամներուն, Մարտ 19 թուակիր նամակով մը.

— «Շատ սիրելի Յառաջ, տեղին է ընդգծել թէ Մուսա – Լեռան մատաղ սերունդը շատ լաւ կ'ըմբռնէ որ իրեն տրուած հայեցի դաստիարակութեան մէջ, ֆրանսահայ գաղութը նիւթական եւ բարոյական զոհողութիւններով, մեծ բաժին մը ունի, որուն համար իր ջերմ երախտագիտութիւնը կը յայտնէ»: (Կնիք եւ ստորագրութիւններ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՐԷԱՅԷՆ հասած վերջին տեղեկութեանց համաձայն, չինական 90 զօրաբաժիններ մեծ յարձակողականի մը կը պատրաստուին: Զօր. Մէք Արթըրի բանակատեղին կը ծանուցանէ թէ համախմբումները կը շարունակուին եւ թէ 300.000 կարմիր զինուորներ պատրաստ են անմիջապէս յարձակելու: Ուրիշ 60 զօրաբաժիններ ալ կը մնան պահեստի: Այս ուժերուն դիմաց Ազգամողովը որնի միայն 17 զօրաբաժին :

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նախարարը, Պ. Մորիսըն ճառ մը խօսելով, յայտարարեց թէ հասած է հոգեբանական պահը՝ քննելու համար թէ կարելի՞ է վերջ տալ Քորէայի պատերազմին : Միեւնոյն ատեն ըսաւ թէ պէտք չէ փախցնել որեւէ պատեհութիւն՝ Խ. Միութեան հետ բանակցելու համար գերմանական հարցի մասին: Արտաքին նախարարութիւնն ստանձնելէ ի վեր առաջին անգամ է որ հրապարակաւ կ'արտայայտուի Պ. Մորիսըն: Լաւատեսներ կը կարծեն թէ տրամադիր է ծայրէն սկսիլ, բարւոքելու համար յարաբերութիւնները Խ. Միութեան հետ :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտը 35ի դէմ 57 ձայնով որոշեց անփոփոխ պահել այն բանաձեւը որուն համաձայն նախագահը պարտաւոր է խորհրդակցիլ խորհրդարանին հետ, երբ հարկ ըլլայ նոր զօրք ղրկել Եւրոպա: Այս քուէարկութիւնը պարտութիւն մը կը համարուի Թրումընի համար, որ լիազօրութիւն կը պահանջէր :

ՉՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐԸ նորէն դժուարութեան մատնուեցան: Երկուշաբթի օրուան նիստին մէջ, Պ. Կրոմիքօ անբաւարար գտաւ արեւմտեան երեք պատուիրակներուն նոր օրակարգը, որ կը բաղկանայ երեք հիմնական կէտերէ, դուրս ձգելով պալքանեան դաշնագիրներու վերաբերեալ կէտը: Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին :

Երեւակը կը վերակի

ՎԵՐՋԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՆ ԱԼ ԳԻՏԻ ՀԱՐԹՈՒԷԻՆ ԵՐԵԿ

Մեթրոյի եւ հանրակառքի աշխատաւորները առջի օր ժողով գումարելով, որոշեցին դադրեցնել գործադուլը, պայմանաւ որ կառավարութիւնը հրաժարի պատժական տնօրինութիւններէ (կրճատում գործադուլի օրականներու եւն.):

Գործադուլի Կեդր. Կոմիտէն ընդունած է կառավարութեան առաջարկած յաւելումը — 12ուկէս, ինչպէս երկաթուղիներու պաշտօնեաները, (նախապէս կը պահանջէին ամսական 6000 ֆրանքի ընդհ. յաւելում կամ 25 առ հարիւր) :

Երէկ, երեքշաբթի, արդէն դադրած կը համարուէր գործադուլը, ժանաւանդ կէս օրէն վերջ: Առատ տոմսակ կը հարցնէին մեթրոյի կայարաններուն մէջ, թէեւ պաշտօնեաները տակաւին չէին հագած իրենց համազգեստները եւ կառախումբերը կ'երթեւեկէին համաձայն կրճատեալ ծրագրին:

Բայց եւ այնպէս, խլրտումները դադրած չեն տակաւին: Պետական պաշտօնեաները բողոքի ցոյց մը սարքած են ուրբաթ օրուան համար: Լիոնի հանրակառքի աշխատաւորները գործադուլ յայտարարեցին երկուշաբթի օր, թէեւ 10 — 14 առ հարիւր յաւելում կատարուած էր անցեալ շաբթու:

100 ՄԻԼԻԱՐ ՖՐԱՆՔԻ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ

Միւս կողմէ կառավարութիւնը միջոցներ կը խորհի, յաւելումներէն գոյացած բացը գոցելու համար: Դահլիճը այսօր ալ բացառիկ նիստ մը պիտի գումարէ, վերջնական որոշում տալու համար:

Բոլորն ալ կը հաստատեն թէ տուրքերը անտանելի չափերու հասած են արդէն: Պ. Էտկառ Ֆոռ, ելեւմուտքի նախարարը, տեղեկագիր մը ներկայացուց որ 3110 միլիառ հաշուելով նախահաշիւը, կ'ըսէ թէ տուրքերը կը քամեն ազգ. եկամուտին 31 առ հարիւրը (Մ. Նահանգներուն մէջ՝ 23 առ հարիւր, Անգլիոյ մէջ՝ 33 առ հարիւր): Նախարարը շատ ծանր կը գտնէ այս համեմատութիւնը, նկատի առնելով իւրաքանչիւր բնակիչի միջին եկամուտը: Եւ կը բացատրէ թէ տուրքերը այս մակարդակին հասած են երբ դեռ նոր կը սկսի վերազինումը, որուն ծախքը 10 առ հարիւր կը հաշուեն 1951ի համար:

— «Յառաջիկայ տարի վերազինման ծախքերը պիտի աւելնան կարեւոր համեմատութեամբ»:

Եզրակացնելով, նախարարը զգուշութիւն կը պատուիրէ :

× Ժողովրդականները, ընկերվարականները կ'ընդդիմանան տուրքերու յաւելման :

Հինգ առաջարկներ յանուն խաղաղութեան

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՌԸ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Ինչպէս երէկ հաղորդեցինք, Պ. Վէնսան Օրիոլ կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Մ. Նահանգներու խորհրդարանի միացեալ նիստին, որ յատկապէս գումարուած էր այս առթիւ :

— Եկած եմ այսօր ըսելու ձեզի, թէ ինչ կ'ուզէ Ֆրանսան: Ու հարց կուտամ ձեզի.— Երբ ազգ մը, իր անկախութեան եւ ազատութեան սրբազան դատին համար 1914 – 18ի աշխարհամարտին տուաւ 1.357.000 մեռեալներ ու դարձեալ, 1939–45ին, ուրիշ 575 հազար մեռեալներ, որոնց 240 հազարը ռազմաճակատներու վրայ ինկած զինուորներ, 112.000ը գնդակահարուածներ եւ ամբաստանուածներ, 182 հազարը՝ Գերմանիոյ մէջ մեռած աքսորականներ եւ 40 հազարը՝ բռնի աշխատանքի հետեւանքով մեռածներ եւ երբ, միեւնոյն դատին համար, միեւնոյն ազգը, չորս տարիէ ի վեր Հնդկաչինի մէջ կը մղէ կռիւներ եւ միջազգային օրէնքին հաւատարիմ մնալու համար ալ կը մասնակցի նաեւ Քորէայի պատերազմին, կը հարցնեմ ձեզի, թէ ո՞վ կրնայ կասկածիլ այդ ազգի վճռականութեան վրայ: «Չէզոքութիւն» բարբարոսական բառը խորթ է Ֆրանսական մտքին: Մենք գիտենք որ առանձնութիւնը մահացու է եւ չէզոքութիւնը, զինեալ կամ ոչ, չկրցաւ պաշտպանել ոչ Պելժիքան, ոչ Հոլանտան, ոչ Տանըմարքան, ոչ Նորվեկիան: Վերջնական յաղթանակը պէտք չէ մոռցնէ մեզի նոր վտանգները: Մեր նպատակը պէտք չէ ըլլայ ազատել Եւրոպան գրաւումէ եւ սարկացումէ վերջ, այլ կանխել այդ գրաւումը եւ պաշտպանելով ազատ ազգերը, ապահովել խաղաղութիւնը:

Այնուհետեւ, նախագահը պարզեց հինգ կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը, զոր Խ. Միութիւնը պէտք է ընդունի, եթէ կ'ուզէ վերջ տալ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի լարուած կացութեան .—

1) Յարգել ՄԱԿի օրէնսդրութեամբ ստանձնուած յանձնառութիւնները:

2) Վերջ տալ ռուսական միջամտութեան ուրիշ երկիրներու ներքին գործերուն եւ դադրեցնել այդ երկիրներու կառավարութեանց դէմ ամենօրեայ անարգանքներու հեղեղը :

(Կարելոր շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

ԱՆԳԼԵՐԷՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՄԱՍԻՆ

ՊՈՍԹԸՆ.— Մարտ 15ին ընկեր Ժ. Միսաքեան դասախօսութիւն մը տուաւ Փրովիտէնսի «Լինքըն Սըսայըթի»ին անդամներուն, հայ ժողովուրդին մասին՝ մասնաւորաբար ծանրանալով ներկայ կացութեան եւ մեր ուղեգծին վրայ։

Ընկեր դասախօսը նախ քանի մը բառերով պարզեց մեր հին օրերու պատմութիւնը եւ բացատրեց թէ այն օրերուն երբ տակաւին «խաւարը կը թեւածէր Եւրոպայի վրայ, մենք ունէինք ինքնուրոյն մշակոյթ եւ քաղաքակրթութիւն»։

— «Այս պարագան վճռապէս հաստատուած է օտար պատմագէտներու եւ հնագէտներու կողմէ՝ շնորհիւ սեպագիր արձանագրութեանց որոնք հազիւ քանի մը տարի առաջ երեւան եկան»։

Ահաւասիկ քանի մը հատուածներ իր դասախօսութենէն որ տեւեց յիսուն վայրկեան.

— «Դժբախտութիւն է որ հայ ժողովուրդը շատ քիչ անգամ առիթը կ'ունենայ իր պատմութիւնը, իր տառապանքը եւ իր դժգոհութիւնները պատմելու օտար ունկնդիրներու։ Անծանօթ է մեր անցեալը Ամերիկացիին ու Անգլիացիին, Ֆրանսացիին ու Լեհին։ Շատ քիչեր միայն, այս կամ այն չարժառիթէն մղուած, թղթատած են մեր պատմութիւնը։

Մարդկութիւնը ահաւոր շրջան մը կը բոլորէ ներկայիս։ Աննախընթաց փոթորիկ մը կրնայ յանկարծ կուլ տալ ամբողջ աշխարհը։ Այսօր, հաւաչներ չէ որ պիտի արձակենք, այլ ընդհակառակն, պիտի պրկենք մեր ջիղերը՝ կասեցնելու համար միջազգային բոլշեւիկեան չարիքը որպէսզի փրկենք մեր ազատութիւնները, մեր աւանդութիւններն ու մեր բոյները՝ որ նրկնքին տակ ալ գտնուին այս վերջինները։

Եւ սակայն, պէտք է ծանօթանանք փոքր ժողովուրդներու պատմութեան, լսենք անոնց ցաւերն ու դառնութիւնները։ Որովհետեւ որքան ալ աննշան ըլլան այդ ժողովուրդները իրենց նիւթական արժէքներով, անոնցմէ իւրաքանչիւրը իր դերը ունի սպառնացող վտանգին առջեւ։

... Ընդ հուր եւ ընդ սուր անցաւ մեր ժողովուրդը։ Բայց, իր պատմութեան ամէնէն ահաւոր օրերուն իսկ երեւան բերաւ քաջութիւն մը որ յատկանիշն է իր ազգային նկարագրին։ Ճիշդ է որ իր ազատագրական պայքարը իր եզրակացութեան չէ յանգած տակաւին, բայց իրենը չէ յանցանքը։ Դատապարտելի են անոնք որ բարոյական քաջութիւնը չունեցան վարձատրելու զինքը՝ գնահատելով իր անվկանդ հաւատարմութիւնը Ազատութեան եւ ժողովրդապետութեան սկզբունքներուն։

... Շատեր արշաւեցին մեր երկիրը դարերու ընթացքին։ Կողոպտեցին, աւերեցին, ջարդեցին— թէեւ ամէն ատեն ալ իրենց դիմացը գտան ուժեղ ու անվեհեր դիմադրութիւն մը։ Ունեցանք մեր փառքի ինչպէս նաեւ պարտութեան օրերը։ Եւ սակայն միշտ մնացինք պատնէշին վրայ։

... Խաւարը ծածկեց մեր հայրենիքը ԺԶ. դարուն երբ Թուրքը իր սարսափը տարածեց մեր հողերուն վրայ։ Եկաւ ատեն մը երբ Եւրոպայի քրիստոնեաները փորձեցին օգնութեան ձեռք մը կարկառել մեզի։ Խօսեցան Բարենորոգումներու մասին, խոստումներ շռայլեցին, քաջալերեցին որ կռուինք իրենց կողքին։ Եկաւ ատեն մը երբ դաշնագրով մը հաստատեցին մեր իրաւունքները մեր սեփական հողերուն վրայ եւ նուիրագործեցին մեր անկախութիւնը։

... Ցուսախաբ եղանք։ 1920ին Լենին ու Մուսթաֆա Քէմալ ձեռք ձեռքի՝ նետեցին իրենց արիւնոտ թաթը մեր մանրանկար հայրենիքին վրայ։ Իրենց սպառազէն բանակները՝ մեր շինականներուն արիւնով ողողեցին մեր դաշտերը։ Եւրոպան դիտեց հեռուէն ու յետոյ ձգեց գնաց, մեր նորածին հանրապետութիւնը յանձնելով բոլշեւիկին։ ... Հին օրերու Հայաստանը երեսուն տարիէ ի վեր մաս կը կազմէ Խորհրդային Միութեան»։

Դասախօսը բացատրեց թէ ինչու Միջազգային համայնավարութիւնը չի հանդուրժեր փոքր ազգերու անկախութեան։

— «Համաձայն բոլշեւիկեան վարդապետութեան, երկու տեսակ անկախութիւններ գոյութիւն կրնան ունենալ — ազգային եւ մշակութային։ Ազգային անկախութիւնը ազգերու զարգացման անհամապատասխան կացութիւն է, իսկ մշակութային անկախութիւնը անյարմար է, որովհետեւ, նախ արուեստական է եւ անգործնական, երկրորդ կը ստեղծէ ազգային ինքնագիտակցութիւն եւ զարկ կուտայ ազգային ինքնուրոյն յատկանիշներու։ Բոլշեւիկեան վարդապետութեան այս տեսակէտը բացորոշապէս յայտարարուած է կուսակցութեան 1923ի Ապրիլ 23ի համաժողովին մէջ՝ Սթալինի բերնով։

Այդ համաժողովին մէջ, կարմիր վարչապետը ըսած է նաեւ — ազգերու ինքնորոշման իրաւունքէն զատ կայ նաեւ բանուոր դասակարգին ինքնորոշման իրաւունքը։ Առաջինը պէտք է տեղի տայ երկրորդին, ազգային ինքնորոշման իրաւունքը պէտք չէ արգելք հանդիսանայ բանուոր դասակարգի մենատիրութեան իրաւունքին։

«Լաւ պիտի ըլլար որ Մոսկուայի արտասահմանեան մունետիկները, ինչ ազգի ալ պատկանին, ուշի ուշով սերտէին համայնավարութեան աւետարանը՝ 16 հանրապետութեանց երեւակայական ազատութեանց մասին ճառելէ առաջ»։

Դասախօսը, յետոյ, բացատրեց թէ որքան «ազատ» են ժողովուրդները բոլշեւիկեան լուծին տակ, Խ. Հայաստանի եւ միւս հանրապետութեանց մէջ։

— Ազատ էք օրն ի բուն աղօթելու Սթալինի արեւշատութեան համար։ Ազատ էք ձեր ուզած ձեւով ու ձեր ուզածին չափ անիծելու Արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը եւ մշակոյթը եւ հայհոյելու ձեր այն հայրենակիցներուն դէմ որոնք իրապէս ազատ հայրենիքներու մէջ հաւատարիմ կը մնան ժողովրդապետութեան իտէալին։ Ազատ էք մատնելու ձեր հայրն ու մայրը, ձեր եղբայրն ու քոյրը, ձեր զաւակները երբ այս վերջինները, յուսահատութեան մը պահուն, աղօթք մը պակաս կ'արտասանեն Մարքսին ու Լենինին համար։

«Բայց ազատ չէք մոռնալու Գեներալիսիմուսն ու Մարքսիզմը ձեր գրուածքներուն մէջ՝ երբ գրող էք։ Ազատ չէք թօթափելու Արեւմտեան ազդեցութիւնը ձեր հեղինակութիւններէն՝ երբ արուեստագէտ էք։ Ազատ չէք գործածելու ձեր սորված քերականութիւնն ու բառամթերքը, որովհետեւ ընկեր Սթալին սկսած է նոր բառարան շինել ձեր մայրենի լեզուին համար։

«Մեր եկեղեցի՞ն։ Ունինք կաթողիկոս մը որուն կոնդակները կը խմբագրուին Մոսկուայի մէջ ...

Ընկերը ուրախութեամբ հաստատեց կարգ մը յառաջդիմութիւններ որոնք կատարուած են վերջին երեսնամեակին ընթացքին, բայց յիշեցուց միեւնոյն ատեն թէ ինչ որ իրագործուած է արդիւնաբերութեան եւ մշակոյթի ասպարէզին մէջ, կրնար կատարուիլ նաեւ ազատ վարչաձեւի մը տակ, որովհետեւ հայ ժողովուրդը շինարար է եւ աշխատասէր։

— «Մենք հակառակ ենք համայնավարութեան, որովհետեւ կ'ատենք բոլոր տեսակի բռնակալութիւնները։ Բոլշեւիզմը ահաւոր չարիք մըն է, ոչ թէ ճնշուած ժողովուրդներու եւ զրկուած դասակարգերու շահերուն պաշտպանութեան նուիրուած վարդապետութիւն մը։ Կը սիրենք մեր հայրենիքը, բայց չենք հանդուրժեր տիրող վարչաձեւին որ հիմնովին օտար է մեր ըմբռնումներուն եւ բարքերուն։ Համայնավարութիւնը տնտեսական դրութիւն մըն է որ կը ժխտէ քաներորդ դարու բարոյական ու հոգեկան արժէքները եւ ամէն երեւոյթ կը բացատրէ նիւթական տուեալներով»։

Խօսելով օրուան կացութեան մասին, դասախօսը բացատրեց թէ Խ. Միութեան ներկայ յարձակողական քաղաքականութիւնը ներշնչուած է համաշխարհային յեղափոխութեան պահանջէն։

— «Մոսկուայի մունետիկները կը պնդեն թէ Խ. Միութիւնը իր սահմանները ընդարձակելու համար չէ որ հետզհետէ դէպի արեւմուտք կու գայ։ Ստիպուած է, կ'ըսեն, միջոցներ ձեռք առնել իր սեփական ապահովութեան համար։ Բայց մինչեւ ո՞ւր պէտք է հասնին խորհրդային բանակները, որպէսզի իրենք զիրենք ապահով զգան — Մանշի ափերը կամ Ճիպրալթարի բե՞րդը պիտի տան այդ ապահովութիւնը... Եզրակացնելով, Ընկեր Միսաքեան ըսաւ թէ Եւրոպան ու Ամերիկան պատրաստ գտնուին աննախընթաց արհաւիրութիւն մը կասեցնելու համար։ Ցուսահատած չենք, ամէն վէճ, ամէն թիւրիմացութիւն կրնայ հարթուիլ խաղաղ ու անարիւն միջոցներով։ Պէտք չէ մտածենք պատերազմի մասին, բայց պէտք է ըլլանք աչալուրջ եւ ուժով»։

Դասախօսը իր ճառէն վերջ պատասխանեց ունկնդիրներու հարցումներուն։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Կասկածելի շարժումներ Թուրքիոյ մէջ

ԽՄԲ.— Վերջին ուսանողական ցոյցերուն առթիւ, Թուրքիոյ վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ Անատոլուի գործակալութեան (23 Մարտ).—

— Մարտ 21ի գիշերը, 3—4 հարիւր ուսանող հակօրինական արարքի մէջ գտնուեցան։ Թերեւս աւելի ցաւալի արդիւնք մը առաջ գար եթէ պատկան իշխանութիւնները չմիջամտէին։ Ցաւով կը տեսնեմ որ կարգ մը շրջանակներ այս դէպքերուն հեղինակները գովաբանելու չափ առաջ գացած են։

Ուսանողները հայրենիքի զաւակներն են, որոնց հանդէպ կառավարութիւնը միշտ սէր ու համակրանք պիտի սնուցանէ, անտարակոյս կառավարութիւնը պիտի օգնէ անոնց որպէսզի կազմուին եւ աշխատին ստանձնել իրենց պատասխանատուութիւնները։ Սակայն բացարձակապէս արգիլուած է ուսանողներուն խառնուիլ քաղաքականութեան։ Օրէնքը մասնաւորաբար արգիլած է գիշերային հաւաքոյթները։ Աշխարհի ամէն կողմ օրէնքէ դուրս կը նկատուի ուզած ատենը ուզած տեղը հաւաքուելու եւ գործելու եղանակը։ Դէպքը, հակառակ անոր որ ցաւալի հետեւանքներ չէ ունեցած, չի կորսնցներ սակայն իր լուրջ հանգամանքը։ Այս կարգի հաւաքոյթ մը ոեւէ չքմեղանք չունի։ Մանաւանդ որ ահարեկումի մթնոլորտ մը ուզեցին ստեղծել։

Ներկայացուած պատճառաբանութիւնը լուրջ չէ։ Կարծես թէ յետադիմական վտանգ մը կար եւ օրինական միջոցներով հնարաւոր չէր եղած այս վտանգին առաջքը առնել։ Կառավարութիւնը երբեք պիտի չթոյլատրէ որ օրէնքը ոտնակոխուի։ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը դեռ հինգ տարի առաջ իր ներկայացուցած ծրագրով Թուրք ժողովուրդին խոստացած էր խղճի ազատութիւնը։ Ոչ փողոցային աղմուկները, ոչ ալ քաղաքականութիւն խաղացողներուն զրգռութիւնները չեն կրնար մեզ ետ կեցնել մեր ծրագիրը գործադրելէ։

Պէտք չէ մոռնալ որ անընդհատ յետադիմութենէ խօսիլ եւ կարգ մը արարքներ իբրեւ օրէնք ցոյց տալ՝ առնուազն քաղաքացիներուն վրայ ճնշում բանեցնելու համազօր է։ Միւս կողմէ, ջանալ ամէն գնով այս կամ այն արարքը յետադիմական ցոյց տալ՝ կը նշանակէ կրօնքը գործիք դարձնել քաղաքականութեան։

Որքան ատեն որ յետադիմական արարք մը չկայ եւ հեղինակը ծանօթ չէ, կը նշանակէ զրպարտել կառավարութիւնը, ըսելով թէ յետադիմութիւն կայ։

Այս ձեւով աւելի կը վատթարանան միջկուսակցական յարաբերութիւնները, փոխանակ բարուքելու, մանաւանդ երբ առանց փաստերը թուելու, կը պնդեն թէ կառավարութիւնը մեղմ կը շարժի յետադիմութեան հանդէպ. ասիկա բացէ ի բաց զրպարտութիւն է։ Մինչդեռ մեր մեծագոյն նպատակն է Թուրքիոյ մէջ արմատացնել ժողովրդապետութեան բոլոր ազատութիւնները եւ նպաստել քաղաքական կուսակցութեանց յարաբերութիւններուն բարելաւման։

× Փոխ – վարչապետ Սամէտ Աղաօղլու, որ օդանաւով Պոլիս գացած էր քննութիւն կատարելու համար, կուսակցութեան պաշտօնատուներ հրաւիրեց ուսանողական միութիւնը, լուսաբանութիւններ հաղորդելու համար։

Փոխ – վարչապետը նախ յայտնեց թէ գիշերային հաւաքոյթները արգիլուած են օրէնքով։ Ուսանողութեան ցոյցերուն նպատակն էր յետադիմութիւնը սանձել։ Սակայն կը հարցնեմ ձեզի. Յետադիմութեան մը գոյութիւնը փաստող ապացոյց մը ունի՞ք։ Յետադիմութիւն կա՞յ թէ չկայ։ Պատասխանեմ։ Երկրի մը մէջ անդորրութիւնը որքան ալ ամուր հիմերու վրայ ըլլայ, միշտ ալ զողեր պիտի գտնուին։ Քսան միլիոնի մէջ քանի մը հոգի կ'ուզեն որ կինները չարշաֆ հագնին, սակայն այսպիսի առաջարկ մը եկա՞ւ ժողովին եւ ընդունուեցա՞ւ։ Յետադիմութիւնը գլուխ վերցնելուն պէս օրէնքին թաթը կ'իջնէ վրան։ Մնաց որ օրինական յանցանք մը չէ այսպիսի փափաք մը յայտնել։ Ազատութիւնը ձեռքէ կ'երթայ, երբ օրէնքներուն չենք հնազանդիր։ Այս ազգը միշտ ալ հաւատարիմ պիտի մնայ Աթաթիւրքին յիշատակին եւ յեղաշրջումներուն։ Պայման է ամէն բանէ առաջ, ազատութիւնը ապահովել։ Սա միթինկները, հաւաքոյթներն ու ճամբորդութիւնները ձեզ ժամավաճառ չե՞ն ըներ։ Ձեզմէ շատ բաներ կը սպասենք։

× Գասթէմունիի մէկ գիւղին մէջ Աթաթիւրքի մէկ կիսանդրիին աչքերը փորած են։ Կուսակալը հետեւեալ ձեւով կը պատմէ դէպքը.

— Մարտ 16ին Ալամա գիւղին դպրոցին մէջ դէպք մը պատահած է։ Ցարձակումը չէ կատարուած Աթաթիւրքի մէկ կիսարձանին վրայ, այլ լուսանկարին վրայ։ Քանի մը գիւղացի գիշերը ներս մտնելով դպրոցին կոտրած պատուհանէն, թղթախաղի նստած են։

Ասոնցմէ 23ամեայ Շիւքրիւ պահ մը դանակը քաշելով, պատին վրայ զետեղուած Աթաթիւրքին լուսանկարին վրայ նշանառութեան փորձեր կատարած է։ Այս առթիւ լուսանկարին դէմքն ու զանազան տեղերը կտոր կտոր եղած են։ Շիւքրիւ նոյն փորձը կատարած է նաեւ վարարանի տախտակին վրայ. յետոյ բոլորը մէկ մեկնած են։

× Աթաթիւրքի քոյրը Մագպուլէ Աթադան, Անգարայի մէջ անուանարկութեան դատ բացաւ «Պիւյիւք Տողու» պարբերաթերթին խմբագիր Նէճիպ Ֆազըլ Գըսաքիւրէքի դէմ, Աթաթիւրքի դէմ հրատարակուած գրութեանց առթիւ։

× Հանրապետութեան նախագահ Ճէլալ Պայար ընդունած է «Միլլիէթ»ի խմբագրապետ Ալի

Գաղութէ գաղութ

ՀԱՅԵՐԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Անցորդ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Պերլինի հայ գաղութի մասին. —

- Պերլինի արեւմտեան շրջանին մէջ կը գտնուին 180 Հայեր։ Կան 13 մանուկներ որոնք չեն կնքուած։ Շահլամեան վարդապետ ի վիճակի չըլլալով հոն երթալու, Վիէննայի Իւթիւճեան վարդապետը հրաւիրուած էր վերջերս, այս պզտիկները կնքելու համար։

Վերջերս երկու Հայեր «առեւանգուած» եւ միւս շրջանը փոխադրուած են։

ԻՐԱՔԻ Կարօտելոց խնամակալութեան (Կ. Խաչ) 21րդ տարեդարձը տօնուած է Մարտ 10ին, Պաղտատի մէջ, նախագահութեամբ Բժ. Բալայեանի։ Ներկայ եղած են առաջ. տեղապահ Գրիգոր աւագ քհնյ. Տէր Յակոբեան, Մ. Օրջանեան եւ Գ. Գուտուլեան քահանաները։ Օրուան բանախօսը բժշկուհի Բէկի Աաֆար (Ջթրեան), բացման խօսքին մէջ ըսած է թէ Սփիւռքի հայութիւնը այս միջոցին աւելի եւս պէտք է մտածէ իրերօգնութեան մասին, վառ պահելով ազգային գիտակցութիւնը եւ զարգացնելով մեր նախնիքներուն մեզի ձգած ժառանգութիւնը։ Ապա շեշտած է որ՝ թէեւ մենք իբրեւ ազգ ցրուած կ'ապրինք, սակայն ձուլուած չենք։ Ունինք մեր աջանջելի լեզուն, մեր եկեղեցիները եւ դպրոցները։ Կարօտելոցի կատարած գործը կը նմանի մեր շնչած օդին, որուն անհրաժեշտութեան կ'անդրադառնանք երբ զրկենք մեր քիթն ու բերանը։ Եթէ դադրի կանացի այս Միութեան գործունէութիւնը եւ օժանդակութիւնը, այն ատեն է որ հեղձամահ կ'ըլլանք։

21 մոմերով զարդարուած կարկանդակէն գոյացած է 53 տինար։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ Պապ Թումայի Թաղը շուտով պիտի ունենայ իր մանկապարտէզը, իբրեւ մէկ ճիւղը քաղաքին Միացեալ վարժարանին։ Գործը յաջողութեամբ գլուխ հանած է Միացեալ վարժարանի Պապ-Թումայի մասնաճիւղը իր 92 անդամներով։

Նաճի.Գարաճանը եւ պայն ճաշի վար դրած։ Գարաճան այսպէս կը պատմէ իր տպաւորութիւնները.

— Յարգելի նախագահին խօսքերէն այն եզրակացութեան յանգեցայ թէ ներկայիս երկրին մէջ յետադիմական եւ մոլեռանդական համախումբ շարժում մը չկայ։ Միայն հինէն մնացած թափթփուքներ կան, որոնք բնաջինջ եղած չեն տակաւին։ Փոքրաթիւ խմբակ մը կ'ուզէ օգտագործել այդ բեկորները, եւ մեր պարտականութիւնն է աչալրջութեամբ հետեւիլ եւ մաքրագործել զանոնք։

Առնուազն չարամտութիւն է պնդել թէ Դեմոկրատ իշխանութենէն ետք յետադիմութիւնը գլուխ ցցած է։ Մեր ազգային արթնամտութիւնը եւ օրէնքները բաւարար երաշխիք մըն են այս ուղղութեամբ։ Գաղափարի ազատութիւնը պահելով հանդերձ, ի հարկին կրնանք օրինական նոր միջոցներ ձեռք առնել։ Անհոգ եղէք։

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԷՆ Պոլսոյ թերթերուն կը գրեն թէ Մարտ 14ին Ս. Կիրակոսի մատրան ներսի ապակիները խորտակուած եւ գողութիւն պատահած էր։ Ոստիկանութիւնը տեղին վրայ հաստատած է գողութիւնը։ Անծանօթ չարագործներ գողցած են եկեղեցական անօթները, շիշի մէջ առնուած միւռոնը, քահանայի փիլոնը, սեղանի ճերմակ ծածկոցը, քահանայի վերարկուն, Աւետարանի 'բռնիչը եւ դրամ պարունակող գանձանակները, որոնց մէկուն մէջ 70 ոսկի կար, իսկ միւսինը չէր համրուած։ Գողերը հոգետունէն դագաղ մը առնելով, պատին կրթնցուցած են եւ անկէ վեր ելլելով ապակին կոտրած են։ Տիարպէքիրի Թաղ. խորհուրդը եւ ջահանան դիմած են Պոլսոյ ոսկերիչներուն որպէսզի եթէ իրենց ներկայացուի եկեղեցական անօթ մը, լուր տան ոստիկանութեան։ Գողցուած անօթներէն մէկը Ս. Նշանի բեւեռի ամանն է որ ունի երկու փոքրիկ դուռներ, պճնազարդուած երկու հրեշտակներով, մէջտեղը ծակ եւ չորս կողմը բանուած ծաղիկներով։ Վրան կան լատիներէն եւ յունարէն գիրեր։

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Պուքրէշի մէջ մեռած է Միքայէլ Նորատունկեան։ Ծնած էր Պոլիս եւ կը պատկանէր Նորատունկեան գերդաստանին։ Գրած է գիրք մը ապահովագրութեանց մասին։ Վերջերս ստանձնած էր Պուքրէշի հայկ. եկեղեցիի նորոգութիւնը։

✕ Սոֆիայի մէջ մեռած է Ռօզալի Պէնլեան, որ լայն ժողովրդականութիւն կը վայելէր Պէնլեան թատերախումբին մէջ եւ մեծ խանդավառութիւն ստեղծած էր։

✕ Ընկեր Յակոբ Տօնիկեան մեռած է Գորտոպայի մէջ (Արժանթին) Փետրուար 8ին։ Գորտոպայի գաղութին հին եւ հիմնադիր անդամներէն էր եւ անդամ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։ Ծընած էր Կէօմէտի - Թոմարզա, 1890ին։

... ՔԱՐԻՒՂԻ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Պարսկաստանէն հասած տեղեկութեանց համաձայն, Պարսիկ վարչապետը Հիւսէյին Ալա կը ջանայ ելք մը գտնել այն կացութեան մէջ, որ ստեղծուեցաւ Անգլեւիրանեան քարիւղի ընկերութեան մենաշնորհի ազգայնացման հետեւանքով։ Վարչապետը կ'ուզէ լիակատար հատուցում տալ յիշեալ ընկերութեան եւ կամ յապաղեցնել երեսփ. ժողովի որոշման գործադրութիւնը։ Անոր կարծիքով, մենաշնորհի ազգայնացումը պիտի նշանակէ պարսկական քարիւղէն զրկել Անգլիան եւ Մ. Նահանգները։

Շահեկան է գիտնալ, թէ համաշխարհային արտադրութեան հետ համեմատելով, ինչ քանակութեամբ քարիւղ կ'արտադրէ Պարսկաստան։

Անցեալ տարի, պարսկական քարիւղի տարեկան արտադրութիւնը աւելցաւ հինգ միլիոն թոնով եւ հասաւ 32 միլիոնի։

Արդ, նոյն տարին, Մ. Նահանգներու մէջ, չզտուած քարիւղի արտադրութիւնը հասած էր 270 միլիոն թոնի։ Խ. Միութիւնը արտադրած է 37 միլիոն թոն, Սէուտի Արաբիան՝ 27 միլիոն եւ Քուվայթը՝ 17 միլիոն։ Իսկ Վէնէզուէլան, Մեքսիկան, Իրաքը, Քոլոմպիան, Արժանթինը եւ Գանատան, միասնաբար արտադրած են 100 հազար թոն քարիւղ։

Հարցը, սակայն, արտադրութիւնը չէ միայն։ Նոյնքան կենսական կարեւորութիւն ունին նաեւ քարիւղի զտարանները, որոնք չզտուած քարիւղէն կը պատրաստեն ճարտարարուեստի մէջ գործածուող նաւթային այլ արտադրութիւններ։

Աշխարհի ամենամեծ զտարանը կը գտնուի Պարսկաստան, Ապատանի մէջ եւ սեփականութիւնն է Անգլեւիրանեան քարիւղի ընկերութեան։ Ունի 25 միլիոն թոնի տարեկան տարողութիւն։

Երկրորդ մեծագոյն զտարանը Սթանտարտ Օյլի սեփականութիւնն է եւ կը գտնուի Արուպայի մէջ։ Ունի 18 միլիոն թոնի տարողութիւն։ Կէս երկվեցեակ մը մեծ զտարաններ կան նաեւ Մ.Նահանգներու մէջ — Ինչպէս Պաթօն Ռուժը — որոնց ամէն մէկը տարեկան 10—12 միլիոն թոն քարիւղ կրնայ զտել։

Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը հարիւրին 50 չահարաժին ունի Քուվայթ Օյլ ընկերութեան մէջ։ Քուվայթի արտադրութիւնը, որ անցեալ տարի հասած էր աւելի քան 17 միլիոն թոնի, գրեթէ ամբողջութեամբ եւ հում վիճակով արտածուած էր։ Մէկ կամ երկու միլիոն թոն միայն զտուած էր տեղին վրայ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԺԱՆ ՍԵՄ

Վերջերս հաճոյքը ունեցանք այցելելու երիտասարդ նկարիչի մը ցուցահանդէսը՝ Galeries Doucetի մէջ։

Արուեստագէտը, առաջին աոթիւ իսկ կը ներկայացնէ աւելի քան երեսուն պաստառ, ուր կը տեսնենք արդէն գեղեցիկ խոստումներ։

Իր տաղանդը աւելի հաստատուն եւ հասուն է nature morteներու եւ paysageներու մէջ, ուր գիծի եւ գոյնի յաջող ներդաշնակութիւն մը կը հրապուրէ դիտողը։ Անդին իր դիմանկարները ուր կը գտնէք ինքնատիպ արտայայտութեան մը քով տեսակ մը ճիգ՝ նորութիւն մը փնտռելու, պահելով երգիծական գիծ մը։

Սիրեցինք Lampeը, Grangeը, Cabane aux chèvresը, Port Riva Bellaն։

Նուազ հաճելի է հայկական հարսնիքը որ կը պատկանի հայկական թանգարանին։ Ընդհանուր առումով խոստմնալից տաղանդ մը, ինչպէս կը հաստատէ նաեւ տեղական մամուլը։

«Galerie Doucetի մէջ, յայտնութիւն մը.— Ժան Սեմը, (Յ. Սէմէրճեան) երեսունէն պակաս մը որ կը մօտենայ Կուբիզմին։ Ինք ալ ցոյց կուտայ եզերական տեսիլք մը մարդոցմէն եւ խիստ գծագրութեան մը կը միացնէ գոյնի նուրբ ճաշակ մը։ Բան մը ունի ըսելիք, եւ զայն կ'արտայայտէ ուժեղ ձեւով»։

Ա.

ԱՐՀԵՍՏԻՆ ԳԻՏԱԿԻՑ

Ցաճախորդը.— Հագուստիս գրպանին ու յառաջամասին եզերքները բոլորովին պատռեր էք։

Ներկարարը.— Բարեկամ, իմ պաշտօնս մաքրել եւ արդուկել է. մաքրելու համար ինչ որ անհրաժեշտ է, ստիպուած եմ ընել։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Ա.— ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ

« Եւ կայսրը, երախտագիտութիւնով գեղուն, ըսաւ Վենետիկցիներուն թէ Պոլսոյ բախտը աւելի իրենց ձեռքն էր քան թէ Յոյներուն եւ թէ իրեն համար խորունկ ուրախութիւն մըն էր դուքներու բախտը իրենց յանձնելը »։

Այս առիթով, Պարպարօ, հպարտութեան գեղեցիկ շեշտով մը անունները կուտայ բոլոր իր այն հայրենակից Վենետիկցի ազնուականներուն, որոնք ներկայ եղան այս յիշատակելի պաշարման։

« Այսպէս, պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, կ'ըսէ Պ. Մորթման, Քաթալօնեան դաշտերու մէջ, Ատտիլասի խառնիճաղանճ խումբերուն դէմ մղուած արիւնալի կռիւներէն ի վեր, իրենց գոյութեան իսկ սպառնացող վտանգը բոլոր քաղաքակիրթ ուժերը կը մղէր օսմանեան վտանգին դէմ անհաւասար կռիւի մը։ Այս մտածումն էր որ միակ գիծով մը ջնջելով այնքան առելութիւններ, ու այնքան երկպառակութիւններ, բոլոր դասակարգերը, ամէն կարգի, ամէն պայմանի վերաբերող անհատները՝ հաւաքական գործունէութեան մը կը մղէր։

Յոյն ու Ճենովացի, Վենետիկցի, Քաթալան, կաթոլիկ, օրթոտոքս, միութենական, մոլեռանդ կղեր եւ ազատամիտ գրասէր, պուրժուա ու վարձկան, բիւզանդական արխոնդ ու իտալական ֆօնտոբիէրէ, ուս ուսի ամէնքը միասին կը կռուէին Օսմանեան գրոհին դէմ, Կ. Պոլսոյ պատնէշին, Եւրոպայի վերջին պաշտպանութեան կէտին վրայ, ամէնքն ալ պատրաստ մինչեւ յետին կաթիլը թափելու իրենց արիւնը, «Աստուծոյ փառքին եւ Քրիստոնէութեան հասարակաց պատիւին համար »։

Ապրիլի երկրորդ օրն ալ յիշատակելի թուական մը եղաւ։ «Այդ օրն էր որ, կ'ըսէ Պարպարօ, մեծապայծառ կայսեր հրամանով, վենետիկցի Պարթօլօմէօ Սօլիկօ առաջին անգամ ըլլալով դըրաւ այն համբաւաւոր շղթան, որ ամէն պատերազմի վտանգի պարագային, կը ծառայէր նաւահանգիստին մուտքը փակելու անոր մէկ ծայրէն միւսը», այսինքն Սուրբ Եւգինեայ աշտարակէն, արդի հին պալատին (Սարայ Պրունի) հրուանդանին մօտէն, մինչեւ Կալաթայի Խաչ կոչուած աշտարակը, քաղաքին պատերուն ներսօքը, գրեթէ Մոմհանէի հիմակուան հրուանդանին տեղը։

Այս ահագին, հարիւրներով մեթր երկայն շղթան, որ այնքան գիշերներ ու ցերեկներ թրքական տորմիղին դիմացը, իր եւեւը Ոսկեղջիւրի մէջ գիզուած յոյն եւ իտալական նաւերուն կատարեալ ապահովութիւն շնորհեց, կազմուած էր, կ'ըսէ Պարպարօ, փայտէ ահագին կլոր գնդակներէ, որոնք խոշոր կեռերով եւ երկաթէ շղթաներով իրարու ագուցուած էին. Երկու ծայրերը հսկայական երկու օղակ կար, որոնց մին Ղալաթիոյ պարիսպին հին մէկ աշտարակին կապուած էր, գրեթէ այն կէտին վրայ ուր այսօր Առողջապահական վարչութեան նոր շէնքերը կը բարձրանան եւ միւսն ալ՝ Պոլսոյ պարիսպին, Սուրբ Եւգինեայ դրանը բարձրութեամբ, հիմակուան Եալը քէօշկ ըսուած տեղը։ Անմիջապէս ետեւը այս շղթային, որ Պոլսոյ ինքնապաշտպանութեան գործին մէջ այնքան կարեւոր դեր մը պիտի կատարէր եւ որ գրեթէ ճիշդ ու ճիշդ այսօրուան Ղալաթիոյ կամուրջին գտնուած տեղը հաստատուած էր, ճշմարիտ փոքրիկ նաւատորմիղ մը զետեղեցին զայն պաշտպանելու համար։ Տասը մեծ նաւեր, որոնց հինգը ճենովական, երեքը քանտիական, մէկ հատ Անքոնայէն եւ մէկ հատն ալ կայսերական նաւատորմէն։ Բոլորն ալ կարգով շարեցին ճիշդ շղթային երկայնքը, իրենց յետսակողմը դէպի առաջ դարձուցած, եւ պէտք եղած պարագային անոնց օգնելու համար քանի մը հատ ալ երեք կարգ թիեր ունեցող երկար ցռկանաւեր յատկացուցին։

Բ.

Մարտի վերջերը Սուլթանին պատրաստութիւնները գրեթէ աւարտած էին։ Եւրոպայի եւ Ասիոյ բոլոր տրամադրելի բանակները, հետեւակ թէ ձիաւոր, Ադրիանուպոլիս համախմբուած էին։ Ամէն մէկ զօրագունդի ժամանումին, զայն կը բաժնէին զանազան բանակներու մէջ որոնցմէ ոմանք նիզակներով զինուած էին, ուրիշներ պարսատիկներով եւ որ մէկը՝ աղեղներով, ոմանք ալ՝ զրահ կը կրէին եւ այդ պատճառաւ զրահապատ զինուոր անունը կը տրուէր անոնց։

(Շար.)

3) Միջազգային մնայուն հակակշիռ հաստատել ՄԱԿի կողմէ սպառազինումներու վրայ, նախ սահմանափակելով եւ ապա փճացնելով բոլոր զառական կամ հիւլէական զէնքերը :

4) Աստիճանաբար կրճատել ազգային բանակները եւ փոխարինել զանոնք ՄԱԿի բանակով :

5) Համաձայնիլ՝ ապահովելու համար հարստութեան, գաղափարներու եւ անձերու ազատ շարժումները եւ երաշխաւորել արտայայտութեան ազատութիւնը այն բոլոր երկիրներու մէջ, ուր վարչաձեւերը պարտադրուած են բռնօրէն :

Բուռն ծափերով ողջունուեցաւ այս ճառը, որ տեւեց 26 վայրկեան :

Նախագահը, Տիկին Օրիօլ եւ անոնց հետեւորդները, Գ. Թրումընէն եւ ուրիշ պաշտօնական անձնաւորութիւններէ հրաժեշտ առնելէ վերջ, Նիւ Եորք հասան երկուշաբթի իրիկուն : Կարճ հանդիսութէ մը վերջ, անոնք ներկայ եղան՝ ի պատիւ իրենց Նիւ Եորքի քաղաքապետութեան սարքած ճաշկերոյթին, որուն հրաւիրուած էին 2000 անձեր : Երէկ, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը Գ. Թրիկվի Լի հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ նախագահին :

× Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն թէ նախագահ Օրիօլ հաւաստիքներ ստացած է, ապահովելու համար Ֆրանսայի գործօն մասնակցութիւնը Միջերկրականի պաշտպանութեան գործին մէջ :

Այզընհաուըր՝ գործի ձեռնարկեց

ԻԲՐԵՒ ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐ

Զօր. Այզընհաուըր, երկուշաբթիէն երեքշաբթի կէս գիշերը մէկ վայրկեան անցած պաշտօնապէս ստանձնեց Ատլանտեանի դաշինքի անդամ պետութեանց Եւրոպայի ցամաքային, ծովային եւ օդանաւային միացեալ բանակներուն գերագոյն հրամանատարութիւնը, որուն կեդրոնը առժամապէս կը գտնուի Փարիզ :

Զօրավարը իր առաջին լրագրական ասուլիսի ընթացքին, պատասխանելով՝ Թուրքիան եւ Յունաստանը Ատլանտեանի դաշինքին մէջ առնելու մասին եղած հարցումի մը, ըսաւ.

— Միջերկրականեան շրջանակի որեւէ մէկ մասին պաշտպանութիւնը իր ազդեցութիւնը ունի միւս մասերու պաշտպանութեան վրայ : Անգամ մը որ որեւէ մէկ մաս իյնայ թշնամի պետութեան մը ձեռքը, անիկա լուրջ կարեւորութիւն մը կը ներկայացնէ ծովեզերեայ միւս պետութեանց համար : Մեծագոյն շահագրգռութեամբ կը դիտեմ այդ երկիրները : Իբրեւ զինուոր մը, հսկայական հիացում ունիմ այն եղանակին համար, որով Յոյները կը վարեն իրենց գործերը : Հաճելի յիշատակներ ունիմ Թրքական ընդհ. սպայակոյտէն : Կը յուսամ նկատել զանոնք իբրեւ իմ անձնական բարեկամներս, եթէ նոյնիսկ անոնք այժմ իմ պաշտօնական բարեկամներս եղած չըլլան :

Ուրիշ հարցումներու ալ պատասխանելով, սպարապետը յայտարարեց, թէ Փարիզ չէ եկած « Պրէսթի թերակղզին ետ քշուելու համար », թէ երբ զօրամասերը, պատրաստ ըլլան, պիտի սպառազինուին պէտք եղած զէնքերով եւ թէ որ հեչ բան չի կրնար ըսել հիւլէական ռումբի գործածութեան մասին, որովհետեւ «անիկա իմ գործս չէ» :

Սպարապետը ըսաւ նաեւ, որ Ատլանտեանի բանակին հրամանատարութիւնը ոչ մէկ դասակարգի, ոչ մէկ մասնաւոր ազգի եւ ոչ ալ մասնաւոր քաղաքականութեան մը կը ծառայէ : Անդամակից բոլոր երկիրները — Փորթուկալի եւ Իսլանտայի բացառութեամբ — զինուորական ներկայացուցիչներ ունին հրամանատարութեան մէջ :

— « Մ. Նահանգներու եւ ազատ աշխարհի մնացեալ մասին մէջ բաւարար աղբիւրներ կան մենք զմեզ հոգալու եւ վստահ ըլլալու համար, որ մեր վրայ պիտի չյարձակին, ցորչափ մենք չենք յարձակիր եւ միացած կը մնանք, վճռելով մինչեւ մեր կոկորդը նետուիլ ջուրի այս աւազանին մէջ : Եթէ մեր սիրտը դնենք այս բանին մէջ, այն ատեն այս բոլորը կը կատարուին » :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց «Թուտէհ» կուսակցութեան երկու անդամներ (համայնավար), որոնք նաւթային շրջանները ղրկուած էին, գործադուլներ սարքելու համար :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը, Նուրի փաշա, Բշ. օր սպառնաց թէ պիտի ջնջէ քարիւղի օտար մենաշնորհները, եթէ չընդունին կառավարութեան առաջարկած պայմանները : Կառավարութիւնը կը պահանջէ նոր գումարներ, ինչպէս Իրանի եւ Սէուտի Արաբիոյ մէջ : Բանակցութիւնները կը շարունակուին եւ յոյս կայ որ յաջողին : Հետեւաբար անհրաժեշտ չէ ազգայնացումը », եզրակացուց Նուրի փաշա :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ ռուս գիտուններ մանրանկար «կարի մեքենայ մը» հնարած են, որով կարելի է վայրկենապէս միացնել (կարել) երակները, առանց ընդհատելու արեան շրջանը :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ԾԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

22 Ապրիլ Կիրակի ժամը 20·30ին, **Salle d'Iéna**

կը մասնակցին՝ GABY MORLAY, MICHEL SIMON

եւ ուրիշ Ֆրանսացի արուեստագէտներ, ինչպէս նաեւ պարուհի՝ ԱՃԷՄՈՎԱ եւ ուրիշ հայ արուեստագէտներ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

Ցերեկոյթ-պարահանդէս

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4էն 12, 77 rue de la Voie Verteի գեղեցիկ սրահին մէջ :

Paris (14), մեթրօ Փորթ տ'Օրլէան

Գեղարուեստական խնամուած բաժին : Եւրոպական եւ հայկական նուագ :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շուազիի Ֆր. Կապ. Խաչի վարչութեան, «Կապոյտ Խաչի Օր»ուան առթիւ, 8 Ապրիլ. կիրակի ժամը 16էն 24, քաղաքապետարանի սրահը, rue Stalingrad 5 :

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գինով : Անուրդ չկայ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը : Երգ, մեներգ, եւ զաւեշտ մը : Մուտք 100 ֆրանք

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է ընտանեկան հաւաքոյթ մը, Զատկի տօներու առթիւ, ԱՊՐԻԼ 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, 5 rue Bonnefoi, Յոյներուն սրահը :

Փայլուն ցայգահանդէս

Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի «Գիւլխանդանեան» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ Հ. Ց. Դ. ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի

Այս շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս l'Ermitage սրահին մէջ :

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն : Հ. Ց. Դ. քաղաքի Ռոստոմ խումբը պիտի ներկայացնէ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ :

Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր Գուլվար Օտոյի Խատիսեան խումբի նուագախումբին ղեկավարութեամբ :

ԾԱՆՕԹ.— Առնել Փլաս տ'էքսէն 26 եւ 26պատէ հանրակառքերը եւ իջնել Plateau de la Visteի երկրորդ կայարանը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մխճեանէ հազար ֆրանք, եւ Տիկ. Մետիս Խելածէէ ի նպաստ Գրէյվանի հիւանդներուն, տօնական օրերու առթիւ նոյնպէս 1000 Ֆր. :

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԵՐԳԵՐԸ

ՀԱՅ ՔՆԱՐ 250 ֆրանք, ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ, 10 մեներգ՝ 250 Ֆր. ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ՝ 10 խմբերգ՝ 250 ֆրանք :

ՀԱՅ ԺՈՂ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ, տետր Ա. ՊԱՐԵՐ՝ 200 Ֆր., Բ. ՋՈՐՍ ԵՐԳԵՐ՝ 150 Ֆր., Գ. ՍԻՓԱՆԱՅ ՔԱՋԵՐ (խմբերգ)՝ 130 ֆրանք, Դ. ՋՈՐՍ ՄԵՆԵՐԳ ԵՒ 4 ԽՄԲԵՐԳ՝ 150 Ֆր., Ե. ՄԵՆԵՐԳՆԵՐ եւ ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ՝ 300 Ֆր., Զ. ՍԻՐԵՐԳՆԵՐ եւ ՊԱՐԵՐԳՆԵՐ 150 Ֆր., Է. ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ԵՐԳԵՐ՝ 250 ֆրանք :

ՊԱՏԱՐԱԳ՝ 850 Ֆր., ՏԱՂՔ ԵՒ ԱԼԵԼՈՒՔ՝ 300 ֆրանք :

Առաքման ծախքը գնողին վրայ :

ԴԻՄԵԼ LIBRAIRIE H. SAMUELIAN

51 rue Mr. le Prince, Paris (6) Chèque postal 1278-35

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ ԳՐԱՏԱՆ մէջ կը գտնուին նաեւ՝

Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի «ՎԱՐԴԱՆ» խմբերգը՝ 100 ֆրանք, ՀՕՑՆԱՐ՝ 150 Ֆր., ԱՆՈՒՇ՝ 250 ֆրանք, Կոմիտասեան ԽՄԲԵՐԳՆԵՐ՝ 250 ֆրանք :

Վ. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑԻ՝ ՀԱՅ ԳԵՂՋՈՒԿ ԵՐԳԵՐ, ՊԱՐԵՐ, ՀՈԳԻԻ ՁԱՅՆԵՐ, ՆՈՐ ԵՐԳԵՐ, իւրաքանչիւր տետր՝ 150 ֆրանք :

Նոյնպէս՝ Գ. ԱԼԷՄՇԱՀԻ, Օ. ՏՈՒՐԵԱՆԻ, Օ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ, ԳՈՀԱՐԻԿ ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆԻ եւ այլ երաժիշտներու գործերը :

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐՈՒ 6 գիրք, 720 ձայնագրեալ երգեր՝ 3500 ֆրանք :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ալֆորվիլի Հ.Ց.Դ. Նոր Սերունդի Օրը Մայիս 6ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ապրիլ 22ի կիրակի օրը, Լիոնի Ազգ. Միութիւնը որոշած ըլլալով 1915ի Մեծ Եղեռնին Համազգային Սգատօնը կատարել, կը խնդրէ Լիոնի կազմակերպութիւններէ հանդիսութիւններ չկազմակերպել այդ օրը :

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուս. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները, ապրիլ 8ին, ժամը 3.30ին Խրիմեան դպրոցը :

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի ախոյենական մրցումները տեղի կ'ունենան L'Hay les Roses, stade U. S. Italienneի դաշտին վրայ, Route de Villejuif, Հ. Մ. Մ. Ménil St. Denisի դէմ, պահեստի ժամը 14ին, Ա. ժամը 15.30ին : Ժամադրավայր դաշտին վրայ : Փութացէք խրախուսել մեր արի տղաքը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Գավէզեան, Ինէճեան եւ Փէյրիք ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ ողբացեալ

ԶԱՐԵՀ ԳԱՎԷԶԵԱՆի

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ այս կիրակի յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Նիս, Մարսէյլի Հայոց Ս. Աստուածածին մատրան մէջ : Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը կը ծանուցանէ թէ յառաջիկայ Կիրակի, 15 ապրիլ, հոգեհանգստեան Ս. Պատարագ եւ յատուկ պաշտօն տեղի պիտի ունենայ Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ ողբացեալ

ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՆ ՔԷԼԷԿԵԱՆի
եւ ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՂԸՐԵԱՆի

Փարիզի յարգոյ հայ հասարակութենէն կը խնդրուի իր ներկայութեամբ մասնակցիլ զոյգ ազգասէրներու յիշատակին ընծայուելիք հանդիսաւոր յարգանքին :

Imprimerie DER AGOPIAN 17 rue Damesme – ()
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Jeudi 5 AVRIL 1951 Հինգշաբթի 5 Ապրիլ
27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6424–Նոր շրջան թիւ 1835
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԼԵԿՈԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Բոլոր տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ խակապէս յետադիմական խմորումներ են որ տեղի կ'ունենան Թուրքիոյ մէջ :

Եւ միայն խաւարակուռ շրջաններ չեն որ վարակուած են։ Պոլսոյ եւ Իզմիրի պէս ոստաններ անգամ կասկածելի ախտանշաններ կը մատնեն :

Այս շաբթուան ընթացքին հրատարակեցինք շարք մը նշանակալից տեղեկութիւններ:

Պոլսոյ վերջին թղթաբերը նոյնքան ուշագրաւ լուրեր կը հաղորդէ .—

Մարտ 29ին, Պրուսայի Թրիլիա գիւղին մէջ, Ալի Գոզան անուն մարդ մը յարձակելով դեմոկրատ կուսակցութեան կեդրոնին վրայ, կտոր կտոր ըրաւ Աթաթիւրքի եւ Ճէլալ Պայարի (նախագահ) լուսանկարները, որոնք պատէն կախուած էին: Ժողովուրդը բռնեց յանցաւորը եւ յանձնեց ոստիկան զօրքին :

Այս կարգի ցոյցերը յաճախադէպ դարձած են։

Առաջին անգամ Գըրշէհիրի մէջ (Գոնիա) էր որ անծանօթներ խորտակեցին Մ. Քէմալի արձանին քիթն ու ծնօտը :

Մարտ 16ին, գիւղական դպրոցի մը մէջ (Գասթէմունի) 23 տարեկան Թուրք մը դանակը քաշելով, կը փորէ Մ. Քէմալի լուսանկարին դէմքն ու դանկային տեղերը :

Միւս կողմէ , վարկաբեկիչ հրատարակութիւններ լոյս կը տեսնեն կարգ մը Թուրքերէն թերթերու մէջ :

Աթաթիւրքի քոյրը դատ բացած է «Պէօյիւք Տօղու » թերթին դէմ, որուն խմբագրատան աշխատանոցներն ալ բուռն ցոյց մը կատարած էին:

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կառավարութիւնը դատապարտելով «Աթաթիւրքի կիսանդրիներուն եւ պատկերներուն վրայ կատարուած վարչելի յարձակումները», հրահանգած է անմիջապէս գտնել յանձնել յանցաւորները :

— « Անհրաժեշտ է քաղաքական խաղերէն հեռու պահել Աթաթիւրքի անունը եւ կատարած գործը: Աթաթիւրք հանրապետութեան խորհրդանշանն է եւ տարակոյս չկայ որ այս նողկալի արարքներուն հեղինակները կը ձգտին սարսել կառավարութեան հեղինակութիւնը »։

Այս ցոյցերուն հետ լրագրական բանավէճերն ալ կը հաստատեն թէ խլրտումները շատ աւելի ծանր հանգամանք ունին :

Մանաւանդ որ, «անկեալ կուսակցութեան », Հալքի վարիչներն ալ շարունակ իւղ կը լեցնեն կրակին վրայ, գլխաւորութեամբ Իսմէթի :

Վերջերս կարգ մը կարեւոր դէմքեր հրաժարեցան այդ կուսակցութենէն, միանալով Դեմոկրատի, որմէ կազմուած է օրուան իշխանութիւնը:

Արդ, խլրտումներ պակաս չեն նաեւ այս կուսակցութեան մէջ, անոր երկրորդ դահլիճին կազմութենէն ի վեր :

Անցեալ շաբթու ծանր տագնապ մը անցուց դահլիճը, եւ նախարար մըն ալ հրաժարեցաւ :

Երէկ հեռագիրը կը հաղորդէր թէ ազգ. ժողովը 50ի դէմ 345 ձայնով վստահութիւն յայտնեց կառավարութեան :

Ինչպէս կ'երեւայ , Մենտէրէսի դահլիճը այս վստահութիւնը շահած է մանաւորապէս իր արտաքին քաղաքականութեան համար, որուն համաձայն է ընդդիմադիր հոսանքն ալ :

Իսկ ներքին խմորումները կը շարունակուին անընդհատ, հակառակ պաշտօնական լաւատեսութեան :

Ցեղապաշտական եւ յետադիմական չափ, մտահոգութիւն կը պատճառեն ձախակողմեան՝ բոլշեւիկեան խլրտումները :

Կառավարութիւնը ինք ամէն օր տեղեկութիւններ կը հաղորդէ այս մասին :

Դեռ անցեալ շաբթու թերթերը կը գրէին թէ կրթական նախարարութիւնը «թափ կուտայ համայնավար ուսուցիչներու դէմ բացուած պայքարին»:

Նախարարը ինք հետեւեալ յայտարարութիւնը կ'ընէր լրագրական ասուլիսի մը մէջ.

— « Մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայենք համայնավար ուսուցիչներու մաքրագործումին: Այխատանքները յառաջ կը տարուին փութով: Կ'ուզենք որ մէկ համայնավար ուսուցիչ անգամ չգտնուի մեր շարքերուն մէջ»:

Ուրիշ ախտանշաններ ալ պակաս չեն, իբրեւ ապացոյց յամրընթաց ալեկոծութեան մը: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ՄԷԿ ԱՊՏԱԿ

Երանելին Արէլ ամէն բանի մասին ճառելու մարմաջին մէջ, յաճախ կը թխէ «պատմական » գիտելիքներ, որոնք խաշած հաւն անգամ պիտի խնդացնէին :

Անցեալ Յունուար 23ին, Լենինի մահուան տարեդարձին առթիւ, «Անմահ Լենին» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, հետեւեալ գոհարները կը սահեցնէր.

— « Մեծ եւ վճռական եղաւ Լենինի եւ Լենինեան ուսմունքի ազդեցութիւնը նաեւ մեր ժողովուրդի վրայ :

Տակաւին ԴԱՐՈՒՍ ՍԿԻԶԲՆԵՐԸ, ԵՐԲ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ ՀԻՄՆՈՒԵՑԱՒ ԼԵՆԻՆԵԱՆ ՈՒՍՄՈՒՆՔԸ ՏԱՐԱԾՈՂ «ԻՍԿՐԱ» ԹԵՐԹԸ, Ի. Վ. ՍԹԱԼԻՆԻ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ, յառաջադէմ հայ երիտասարդներէն շատերը ժողովուեցան այդ թերթին շուրջ, որ մէկ կողմէն պայքար կը մղէր ցարիզմի եւ միւս կողմէն վրացի, ատրպէճանցի եւ հայ ազգայնական կուսակցութեան դէմ »։

«Յուսաբեր»ի խմբագիրը, որ մէկ հատիկ է մանրակրկիտ պրպտումներու, վերլուծումներու , բաղդատութեանց եւ ստուգումներու մասնագիտութեան մէջ, անմիջապէս բռնեց օձիքէն, շառաչուն ապտակ մը իջեցնելով .

ա.— « ԴԱՐՈՒՍ ՍԿԶԲՆԵՐԸ» ԵՐԲԵՔ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ «ԻՍԿՐԱ» ԱՆՈՒՆՈՎ ԹԵՐԹ ՀԻՄՆԸՒԱԾ ՉԷ :

բ.— ՍԹԱԼԻՆ ՆՄԱՆ ԹԵՐԹԻ ԽՄԲԱԳԻՐ ԵՐԲԵՔ ԵՂԱԾ ՉԷ:

Այո՛, 1906 Ապրիլ 1էն Թիֆլիսի մէջ կը սկսի լոյս տեսնել «ԿԱՅԾ» անունով բոլշեւիկեան թերթ մը: «ԿԱ՛ՅԾ», բայց ոչ «ԻՍԿՐԱ»։

«ԻՍԿՐԱ» կար, այո՛ (եւ հայերէն թարգմանութեամբ իսկրա կը նշանակէ՝ կայծ). սակայն այս «ԻՍԿՐԱ»ն Համառուսական Սոցիալ – Դեմոկրատիայի կեդր. օրգանն էր եւ կը հրատարակուէր արտասահման, բայց ոչ Թիֆլիս :

Աւելին եւս Ա՛ՅԴ «Իսկրա»յի հետ որեւէ կապ ունեցած չեն ո՛չ Շահումեան եւ ոչ ալ Սթալին:

Անոնցմէ ո՛չ մէկը եւ ոչ ալ միւսը Ա՛ՅԴ «Իսկրա»յի մէջ ոչ թէ մէկ բառ, այլ մէկ գիր իսկ չունին :

ՀԱՅԵՐԷՆ «Կայծ»ի առաջին թիւը լոյս տեսաւ Թիֆլիս, 1906 Ապրիլ 1ին (Ս. Շահումեանի խմբագրականով), եւ թերթին հրատարակութիւնը տեւեց առ 6 Օգոստոս 1906, ընդամէնը 4 ամիս 6 օր, երբ խափանուեցաւ իշխանութեանց հրահանգով :

1906 Օգոստոս 18էն «Կայծ»ին յաջորդեց բոլշեւիկեան «Նոր Խօսք»ը, որուն հրատարակութիւնը տեւեց առ 20 Սեպտ. 1906, երբ կրկին խափանուեցաւ իշխանութեանց հրահանգով: «Կայծ»ը լոյս տեսաւ ընդամէնը 47 թիւ, իսկ «Նոր Խօսք»ը՝ 14 թիւ, ամբողջը միասին՝ 61 թիւ :

Սակայն այս ամբողջ թիւերը լոյս տեսան ՀԱՅԵՐԷՆ: Ի՞նչպէս կրնար Սթալինը աւելի 45 տարիներ առաջ ՀԱՅԵՐԷՆ թերթ խմբագրել, երբ տակաւին «ամենագէ՜տ» դարձած չէր, ինչպէս որ այսօր եղած է...

Այս՝ առաջին ապտակ : ՎԱՀԷ

ՈՒՆԵՒՈՐՆԵՐՈՒՆ ՏՈՒՐՔԸ ԵՏ Կ'ՈՒԶԵՆ

Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Սէյհանի երեսփոխան Սինան Թէքէլիօղլու եւ Իսթանպուլի երեսփոխաններէն Անտրէ Վահրամ, Սալամօն Ատաթօ եւ Ահլիա Մօքօս Ազգ. Մեծ Ժողովի պիտի ներկայացնեն առաջարկ մը , որով կը պահանջեն վերադարձնել Ունեւորութեան տուրքվճարող հայրենակիցներուն տուած գումարները: Այս առթիւ դիտել կը տրուի թէ կառավարութիւնը շատ դժուարին կացութեան պիտի մատնուի, անոր համար որ վճարուելիք գումարը 300 միլին ոսկիի կը հասնի:

«Վաթան»ի թղթակիցն ալ նոյն լուրը տալով կ'աւելցնէ թէ, կառավարութիւնը ի վիճակի չէ այսպիսի գումար մը վճարելու. հետեւաբար պահանջած է ներքին փոխառութեամբ վերադարձնել այս գումարը :

Մօտերս այս առաջարկը պիտի ներկայացուի Ազգ. Մեծ Ժողովին եւ կ'ենթադրուի թէ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի պիտի ունենան :

ՓԱՐԻԶԻ դրամատուները փակ պիտի մնան շաբաթ օրերը, ամառնային ժամանակացոյցի գործադրութեան առթիւ եւ պաշտօեաները պիտի աշխատին 5 օր, օրական 9 ժամ :

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ՓԱՊՈՒՂԻՆ (ՄԵԹՐՕ) ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԵՐԸ ԿԱՆՈՆԱՒՈՐԱՊԷՍ ԿԸ ԲԱՆԻՆ ԵՐԷԿՈՒԸՆԷ Ի ՎԵՐ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, մեթրոյի եւ հանրակառքի գործադուլը վերջացաւ երէկ, չորեքշաբթի, եւ բոլոր կառքերը սկսան բանիլ 19 օրուան դադարէ մը վերջ:

Առտուն կանուխ կայարաններէն եւ հրապարակներէն քաշուած էին այն զինուորական կառքերը, ինքնաշարժները եւ բեռնակառքերը որոնք մասամբ կ'ապահովէին երթեւեկը՝ տեղի տալով աննկարագրելի խճողումներու:

Երկուշաբթի օր, աշխատաւորները ժողով գումարեցին եւ 21ի դէմ 55 կեդրոններ որոշեցին ընդունիլ կառավարութեան վերջին առաջարկները՝ աշխատավարձքի յաւելման մասին։ Բայց միեւնոյն ատեն միաձայնութեամբ վճռեցին շարունակել գործադուլը, եթէ ետ չառնուէին բանթողներու տրուած պատիժները : Փոխադրութեանց վարչութիւնը կախակայած էր երկու բանթողներ որոնք վեց օր բանտարկութեան դատապարտուած էին պատժական ատեանէն, կառապետ մը ծեծած եւ վիրաւորած ըլլալով:

Գործադուլի կեդր. կոմիտէն պահանջած էր ետ առնել այս պատիժը, սպասելով վերաքննիչ ատեանի վճիռին : Բայց փոխադրութեանց տնօրէնը մերժած էր: Նախարարական Խորհուրդն ալ մերժեց միաձայնութեամբ։ Ասոր վրայ կեդր. կոմիտէն որոշեց գործադուլը շարունակել «մինչեւ որ ամբողջովին ետ առնուին անիրաւաբարդատապարտուած ընկերներու պատիժները »:

Փոխադրութեանց նախարարը վճռական յայտարարութիւններ ըրաւ այս առթիւ, եւ ազդարարեց թէ գործադուլի օրականներու կրճատումը հինգ ամսուան վրայ բաժնելու իրաւունքը պիտի վայելեն միայն այն աշխատաւորները որոնք աշխատանքը կը վերսկսին չորեքշաբթի առտու (4 Ապրիլ), որոշեալ ժամուն :

Վարչապետն ալ զեկոյց մը հրատարակեց, հաստատելով թէ կառավարութիւնը մերժած է ետ առնել պատժական տնօրինութիւնները: Այս առթիւ կը շեշտէր թէ աշխատանքի ազատութեան դէմ գործուած յարձակումները ծանր յանցանքներ կը կազմեն եւ միայն այդքանը կ'արդարացնէ յանցապարտ պաշտօնեաներուն անմիջական արձակումը: «Հանրային սպասարկութիւնները հաստատուած են ժողովուրդին համար եւ չեն կրնար ծառայել այնպիսի արարքներու որոնք կապ չունին արհեստակցական պահանջներու հետ»:

× Ինչպէս հաղորդած էինք, 19 օրուան գործադուլին հետեւանքով, Փարիզի փոխադրութեանց վարչութիւնը կորսնցուցած է աւելի քան 800 միլիոն ֆրանք: Աշխատավարձքի յաւելումներն ալ հաշուելով, ահագին բաց մը կը գոյանայ եւ արդէն կը խորհին նորէն աւելցնել տոմսակներուն գինը :

× Վարչապետը յայտարարութիւն մը ուղղեց պետական պաշտօնեաներուն, ազդարարելով թէ « գործադուլի շարժումները չեն կրնար փոխել ելմըտական հնարաւորութիւնները, այլ կը նուազեցնեն զանոնք» : Կառավարութիւնը որոշած է անհրաժեշտ վարկերը խնդրել Ազգ. Ժողովէն, վերաքննելու համար թոշակները :

× 24 ժամուան համար գործադուլ յայտարարուեցաւ նաւարաններու մէջ: Լա Փալիսի (Լա Ռօշէլ, Պորտոյի շրջան), որ ամերիկեան զինամթերքի գլխաւոր կայանն է, 300 բանուորներ գործադուլ յայտարարեցին, մերժելով պարպել նա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ԳԻՆԵՐԸ

Ապրիլ 1էն սկսեալ (Կիրակի) ՅԱՌԱՋԸ ձեռքէ կը ծախուի ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔԻ։

Ուրեմն, բաժնեգիներն ալ փոխուած են :

Ահաւասիկ նոր գիները, Ապրիլ 8էն սկսեալ (Յառաջի վերհրատարակման նոր շրջանը) .—

Ֆրանսա եւ Գաղութներ .—

ՏԱՐԵԿԱՆ 2200, ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ 1100 ՖՐԱՆՔ

Արտասահման .— ՏԱՐԵԿԱՆ 3000 ՖՐԱՆՔ:

Հարեւանցի ակնարկ մը կը բաւէ, հասկնալու համար թէ այս բաժնեգիները շատ վար կը մնան բուն գինէն :

Որոշեցինք առ այժմ գոհանալ այս կրճատեալ գիներով ,այն վստահութեամբ թէ մեր ընթերցողները ու բարեկամները պիտի ուզեն թեթեւցնել մեր նիւթական հոգերը .—

1.— ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ԲԱԺՆԵԳԻՆԵՐԸ :

2.— ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ ՃԱՐԵԼՈՎ :

3.— ՁԱՐԿ ՏԱԼՈՎ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՖՈՆՏԻՆ :

Այս առթիւ կը խնդրուի բոլոր առկախ հաշիւները փակել մինչեւ Ապրիլ 8, դիւրացնելով մեր գործառնութիւնները:

Ապրիլ 8էն վերջ հին պարտքերն ալ նոր սակերով պիտի հաշուենք :

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՓԱՌԱՒՈՐ ՄԱՐԶԱՀԱՆԴԷՍԸ

23Օ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ, ԱՒԵԼԻ ՔԱՆ 20 ՀԱԶԱՐ ՀԱՆԴԻՍԱԿԱՆՆԵՐՈՎ.— ՀԱԼԷՊԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ Հ.Մ.Ը.Մ.Ի ԵՒ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ.

ՀԱԼԷՊ, 25 Մարտ, (Յառաջ).— Աւանդական հանդիսաւորութեամբ եւ համաժողովրդային համակրանքի ցոյցերու մէջ, այս տարի եւս տեղի ունեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի 25րդ միջմասնաճիւղային մրցումները՝ Զատկի երեք յաջորդական օրերուն, — 24 Մարտի՝ Շաբաթ, 25 Մարտի՝ Կիրակի եւ 26 Մարտի Երկուշաբթի օրերը, «Նաւասարդ»ի եւ քաղաքապետարանի դաշտերուն վրայ, որոնք նեղ կուգային անհամար բազմութեան :

Մասնաւորաբար Երկուշաբթի օրուան հանդիսութեանց եւ մրցումներուն, քաղաքապետարանի ընդարձակ դաշտը կը պարզէր մարդկային ծովու մը տեսարանը: Աւելի քան քսան հազար հոգի, լեցնելէ վերջ թրիպիւններու մինչեւ յետին անկիւնը, կը յորդէր դաշտին եզերքները :

Որեւէ անկարգապահութիւն կամ անախորժ դէպք չպատահեցաւ :

Շաբաթ եւ Կիրակի օրերու մրցումները, զուտ մի մրցումներ եղան աւելի, նաեւ՝ պասքէթպօլի աղջկանց եւ մանչերու խումբերուն համար հանդիպումի խանդավառ պահեր: Երկսեռ հոծ բազմութիւն մը ներկայ եղաւ միշտ բոլոր մրցումներուն, ծափահարելու համար մեր մարզիկները եւ ողջունելու համար անոնց նոր նուաճումները:

Երկուշաբթի, ժամը 1էն սկսեալ, ժողովուրդը գունդագունդ կը դիմէր արդէն քաղաքապետարանի դաշտը — հակառակ ամպերուն, որոնք, 1949ի եւ 1950ին պատճառ դարձած էին անախորժութեան եւ ընդհանուր յուսաբեկումի: Կը խուժէր բազմութիւնը դաշտ, նոյնիսկ առանց նկատի առնելու առաջին կաթիլները անձրեւին: Ժամը 2.30ին, ամբողջ դաշտը կը ծփար մարդկային ալիքներով:

Ժամը 3ին, կը հասնէին հայ թէ օտար հրաւիրեալներն ու պաշտօնատարները, ներկայացուցիչներ՝ քաղաքային եւ զինուորական իշխանութիւններէ: Բացի նահանգապետ Ֆուատ պէյ Հալէպիէն եւ քաղաքի զինուորական հրամանատարէն, ներկայացուցիչներ եկած էին կրթական նախարարութենէն, մարզական ֆէտէրասիոնէն, կառավարչատան զանազան գրասենեակներէն, կուսակցութիւններէ, եւն.:

Հանդէսը կը հովանաւորէր նահանգապետ Ֆուատ պէյ Հալէպի, որ մրցումէն եւ տողանցքէն վերջ, յուզուած ու խանդավառ, գեղեցիկ ուղերձով մը դրուատիքը հիւսեց Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ հայ ժողովուրդի բարոյական արժանիքներուն: Կը նախագահէր Առաջնորդը Զարեհ եպիսկոպոս, որուն կ'ընկերանար նաեւ Հալէպի յոյն օրթոտոքսներու առաջնորդ եպիսկոպոսը :

Հրաւիրեալներու առաջին շարքին վրայ տեղ կը գրաւէին Ազգ. Իշխանութեանց, հայ թէ տեղական մամուլի ներկայացուցիչներ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչները, եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի համակիրներէն Մեքսիկաբնակ Առաքելեան (կրտսեր եղբայրը), որ իր տիկնոջ հետ Եւրոպայէն մասնաւորաբար փութացած էր Հալէպ, ներկայ ըլլալու համար մարզական հանդիսութեանց: Գ. Առաքելեան մարզական բոլոր հանդիսութեանց չարժանկարը առաւ :

Հանդիսական հրաւիրեալներու կարգին էին, նաեւ, Յունաստանի եւ Եգիպտոսի Հ. Մ. Ը. Մ.ներու ներկայացուցիչները եղբ. Գ. Նիգիպլեան եւ Վ. Շահինեան :

Խօսնակը բարձրախօսով բացուած յայտարարեց երկուշաբթիի մարզական հանդիսութիւնները, եւ մրցումները սկսան Պէյրութի եւ Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի առաջին խումբերու հանդիպումով :

Պէտք է արձանագրել անմիջապէս, թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը բոլորովին նոր տարրերով կ'իջնէր դաշտ: Գլխաւոր ուժերը չէին մասնակցեր: Այսուհանդերձ, Պէյրութի իրենց ախոյեան եղբայրներուն դէմ՝ անոնք կարելի գեղեցիկ խաղարկութիւնը ցոյց տուին, եւ 4—1 արդիւնքով պարտուեցան: (Պէյրութի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի Ա. կազմը, այս տարի ախոյեան է Լիբանանի, մինչ Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ը՝ Ֆինալիստ է Հալէպի ախոյեանութեան մրցումներուն մէջ):

Ներկայ բազմահազար հանդիսականները, բուռն ծափերով ողջունեցին երկու խումբերու պատուաբեր այս յաջողութիւնները:

Ա. Խումբերու այս հանդիպումէն վերջ, երբ հասաւ նաեւ Ն. Վ. Նահանգապետը, յայտարարուեցաւ թէ պիտի սկսի աւանդական տողանցքը, 23 մասնաճիւղերէ 2.200 մարզիկներու, սկաուտներու, արենոյշներու, արծուիկներու եւ գայլիկներու մասնակցութեամբ եւ սկաուտապետ եղբ. Արսէն Դանիէլեանի առաջնորդութեամբ :

. Արդարեւ, քանի մը վայրկեան վերջ, սկսաւ չքերթը՝ տպաւորիչ, յուզիչ եւ խանդավառիչ միաժամանակ: Մինչ ոմանք կը ծափահարէին որոտագին, ուրիշներ կ'արտասուէին: Յուզումը իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ խօսնակը ներկայացուց, տողանցքի թափորին մէջ, Այնճարի եւ Տէր Զօրի տղաքն ու աղջիկները, երկաթէ քայլերով, պողպատեայ կուրծքերով եւ կրանիթեայ հոգիով:

Ծափերը կը գոռային, եւ աչքերը կ'ամպոտէին: Երկիւղած լռութիւնը կը խզուէր միայն Հ. Մ. Ը. Մ.ի փանփարին քայլերգներովը: Ահաւասիկ մեր աննման տղաքն ու աղջիկները՝ Ազէզէն, Ամմանէն, Գամըշլիէն, Զահլէէն, Թրիփոլիէն, Հոմսէն, Հալէպէն, Նոր Գիւղէն, Լաքաքիայէն, Մուսա Լեռէն, Րասիւլ Այնէն, Րաքքայէն, Տէր Զօրէն, Տերպէսիէէն, Պէյրութէն, Դամասկոսէն, Հատտէտէն, Հասիչչէէն, Ճարապլուսէն, Թէլ Ապիատէն, Արաբ Փունարէն, Թէլ Պրաքէն, Քեսապէն, Պուրճ Համուտէն, բոլորն ալ հպարտ եւ լուսաճակատ :

Մօտաւորապէս 40 վայրկեան, չքերթը կը շարունակուի: Ձեռքերը կը յոգնին ծափահարելէ, արցունքի կաթիլներ կը չորնան աչքերու եզերքը: 2200 մարզիկներ, սկաուտներ, արենոյշներ, արծուիկներ եւ գայլիկներ, գունագեղ դրօշներով, զինուորական կարգապահութեամբ եւ ընդհանուր լռութեան մէջ, բարձրախօսով հրահանգ կը ստանան իրենց պետէն. «Պատուի առ»...

Սուրիական եւ Լիբանանեան քայլերգներէն վերջ, «Յառաջ նահատակ»ը եւս կը հնչէ, քսան հազարէ աւելի հանդիսականներու յոտնկայս լռութեան մէջ : — «Յառաջ»....: Օր մը, վստահօրէն, հայրենիքի ճամբուն վրայ լսենք այդ խռովիչ, համակող եւ խանդավառ երգը... «Յառաջ»՝ դէպի Լեռան Մասիս, դէպի Հայոց Աշխարհ, մեր ժողովուրդի անմահ հայրենասիրութեան ու կարօտագին քողերը վերցնելու...: Ողջունելու երջանիկ Մայր Հայաստանը, իր հազարամեայ նահատակներու կարմիր արեան հետքերուն վրայէն, իր անսահման երկնքի կապոյտին տակ, իր աշխատունակ եւ ստեղծագործ ժողովուրդի նարնջագոյն ցորեաններուն, անհուն դաշտերուն քովն ի վեր ...

Այնքան խռովիչ է պահը, որ նահանգապետ Ֆուատ պէյ Հալէպի կ'իջնէ ամպիոնէն եւ կ'արտասանէ իր այնքան խանդավառիչ ճառը .

Հանդիսութիւնները վերջ կը գտնեն որոտընդոստ ծափահարութիւններով եւ օրուան թագուհի Տիկին Ազիրեան՝ կը բաժնէ ախոյեան խումբերու բաժակները :

ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ

Ահաւասիկ ամփոփումը այն գեղեցիկ ուղերձին, զոր արտասանեց Հալէպի նահանգապետ Ն. Վ. Ֆուատ պէյ Հալէպի .

— «Յանուն սուրիական կառավարութեան, կ'ողջունեմ Հ. Մ. Ը. Մ.ի այս գեղեցիկ ձեռնարկը, որ վկայութիւնը կը հանդիսանայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմակերպական եւ կարգապահական անփոխարինելի յատկութիւններուն :

«Տեսարանը որ պարզուեցաւ մեր աչքերուն առջեւ, արդէն ցոյց կուտայ թէ որքան գնահատելի աշխատանք ու ճիգ է թափուած այս ձեռնարկին համար:

«Կը հաւատամ, որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոգին եւ մարզական գործը, իրենց ներշնչումը կը ստանան կենսունակ, աշխատասէր եւ ստեղծագործ հայ ժողովուրդէն, որ մեր ազատագրական պայքարի ամէնէն փափուկ ու ճակատագրական օրերուն՝ մեր կողքին կանգնեցաւ, եւ որուն օրինապահ հայրենակցի եւ հաւատարիմ տարրի արժանիքներուն կը վստահինք միշտ :

«Հ. Մ. Ը. Մ.ը կոչուած է հանդիսանալու, մասնաւորաբար այսուհետեւ, մեր հայրենիքի բարօրութեան համար լաւագոյն տարրեր պատրաստող կազմակերպութիւն մը :

«Շնորհաւորութիւններս մարզական այս մեծ ընտանիքի ղեկավարութեան եւ յաջողութեան ջերմ մաղթանքներ »:

× Նահանգապետը ներկայ եղած է նաեւ Երկուշաբթի գիշերուան պարահանդէսին, ուր եւս ջերմ արտայայտութիւններ ունեցած է՝ մտերմական զրոյցներու ընթացքին: Կրկնելէ վերջ իր խանդաղեղ զգացումները, Ֆուատ պէյ Հալէպի ծանրացած է հայ ժողովուրդի բարոյական արժանիքներուն վրայ, ընդգծելով որ հայութիւնը Սուրիոյ համար բարեբեր տարր մը հանդիսացած է եւ կը մնայ, արժանի՝ ընդհանուր համակրանքի եւ գուրգուրանքի: Յայտնած է նաեւ, թէ կը մնայ ցերեկուան հանդիսութիւններէն իր կրած դրական ու մեծ յուզումին տակ:

× Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պատգ. ժողովն ալ գումարուեցաւ Հալէպ, Քառէն Եփփէ ճեմարանին մէջ: Կը մասնակցէին 22 մասնաճիւղեր, 53 պատգամաւորներով :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Արբանեակները կը խմորուին

Խորհրդային մեծ առեղծուածին շուրջ հարցումները կը հիւլին շարունակ բերնէ բերան: Միթէ՞ Խ. Միութիւնը որոշած է հետզհետէ աւելի սաստկացնել պաղ պատերազմը: Եւ, ինչպէս ոմանք միշտ կը պնդեն, ի վիճակի՞ է յարձակելու արեւմտեան աշխարհի վրայ: Թէ, ընդհակառակն, մատնուած է քաղաքական եւ տնտեսական այնպիսի դժուարութեանց, որոնք կը ստիպեն ժամանակ շահիլ եւ կամ, նոյնիսկ, բանակցութեանց ձեռնարկել :

Զանազան աղբիւրներէ կատարուած հետեւեալ քաղուածքը պիտի օգնէր, կը կարծենք, պարզելու որոշ չափով խորհրդային դիտաւորութիւնները եւ հանդիսանալու պատասխան մը՝ ամբողջ աշխարհը անձկութեան մէջ պահող վերոյիշեալ հարցումներուն :—

Զուիցերիական «Տի Վէլթ» թերթը, խօսելով Գերմանիոյ համայնավար կուսակցութեան մատնուած տագնապին շուրջ կը գրէ .

— «Կուսակցութեան պետը, Ռայման, ստիպուած է հաստատել, թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ խորհրդարանին մէջ իր ունեցած 15 երեսփոխաններու խմբակցութիւնը, մէկ թուղով միայն կը չնչէ: Անոր օգնականը, Քուրթ Միւլլէր ձերբակալուած է Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ եւ պաշտօնապէս լռեց որակուած է: Պետին միւս փոխանորդը, Վալթըր Ֆիշ, որուն յանձնուած էր կուսակցական դաստիարակութեան պաշտօնը, հեռացուած է: Շնորհազրկուած են Ռայն — Վէսթ — Ֆալիէն ենթաշրջանի համայնավար հատուածին նախագահը՝ Փաուլ, Վիւրթէմպէրկ — Պատընինը՝ Լայտպրանտ, Ռայն — Փֆալցինը՝ Նիպըրկալ եւ Հէսսէինը՝ Օսկար Միւլլէր: Երեսփոխան Նիւտինկն ալ հեռացուած է կուսակցութեան մէջ ունեցած իր պաշտօնէն: Ասոնց պէտք է միացնել նաեւ բազմաթիւ ուրիշ պատժուածներու, շնորհազուրկներու եւ հրաժարածներու անունները :

«Սայթաքածներու» այս բազմութիւնն է որ անցեալ շաբթու, Վորմզ քաղաքին մէջ հիմնեց՝ Մոսկուայի միջամտութիւնը մերժող համայնավարներու Անկախ Բանուորական Կուսակցութիւնը :

Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ ալ դժգոհները չեն գոհանար մերժելով խորհրդային միջամտութիւնը, այլ յարձակումի ալ կ'անցնին: Եթէ հաւատանք «Նիւ Եորք Թայմզ»ի տեղեկութեանց, անցեալ Յունուարէն ի վեր շարք մը արկածներ պատահած են Պրանտէնպուրկի Զիմէնս պողպատի գործարանին մէջ: Վնասուած են հինգ մեծ հնոցներ: Գործարանին բացումը կատարուած էր անցեալ Դեկտ. 21ին եւ արժած էր 60 միլիոն արեւելեալ Դեկտ. 21ին եւ արժած էր 60 միլիոն արեւելպողպատի արտադրութեան բացը, որ կը սպառնայ ձախողեցնել հնգամեայ ծրագրին գործադրութիւնը: Ամէն մէկը հարիւրական թոննոց այս հնոցները մէկը միւսին ետեւէն մարեցան: Մեղքը վերագրուեցաւ երիտասարդ բանուորներու անվերապահութեան, քանի որ առ ի քաջալերանք իրենց կուսակցական հաւատարմութեան, անոնց յանձնուած էր գործարանը աշխատցնելու պատասխանատուութիւնը:

Լոնտոնի «Օպզըրվըր»ին համաձայն, արբանեակներու դժգոհութիւնը արդիւնքն է մեծ մասով Խ. Միութեան յարաճուն ճնշումին: Սովետներու շահագործման քաղաքականութիւնը, որ սաստկացաւ այս ձմրան, ոչնչացուց իրենց դաշնակիցներուն բարեացակամութիւնը: Ներկայիս, այս շահագործումէն ամէնէն աւելի կը տուժեն Հունգարները: Առատ պաշար եւ մանաւանդ գետնախնձոր արտադրող այս երկրին մէջ ուտելիքը այսօր այնքան քիչ է, որ ամբողջ բնակչութիւնը կէս անօթի վիճակ մը ունի, իսկ այս կամ այն ձեւով նախորդ վարչաձեւին հետ կապ ունեցած մարդիկ ուղղակի սովի մատնուած են: Այս կացութիւնը հունձքերու ձախողման հետեւանք չէ միայն, այլ եւ Սովետներու այն խիստ ստիպման, որով Հունգարիայէն կը պահանջուի իր ուժերէն աւելի մեծ քանակութեամբ սննդամթերք ղրկել միւս արբանեակներուն եւ յատկապէս Արեւելեան Գերմանիա: Այս պատճառով ալ բոլորովին ծիծաղելի կը դառնայ վարչապետ Ռաքոսիի այն յայտարարութիւնը, թէ Հունգարիա, հինգ տարիէն, ճարտարարուեստական մեծ պետութիւն մը պիտի դառնայ...

«Նիւ Եորք Թայմզ» եւս կը լրացնէ այս տեղեկութիւնները, յայտնելով թէ հունգարական կառավարութիւնը ստիպուած է ընդհատել կոլխոզացման քաղաքականութիւնը, Նէպի (տնտեսական նոր քաղաքականութեան) մօտաւոր դրութիւն մը կիրարկելու համար :

Հունգարական կառավարութիւնը ինքն ալ կը հաստատէ սննդեղէնի տագնապին գոյութիւնը : Զուարճալի են սակայն այդ տագնապը արդարա —

ցնելու համար յառաջ քշած պատճառները ։

« Արդարեւ, կը գրէ Հունգարիոյ Տեղեկատու Գարբերականը (Մարտ 16), 1950ին, շաքարի արտադրութիւնը աւելցաւ հարիւրին 25, օճառինը՝ հարիւրին 21 եւ ալիւրինը՝ հարիւրին 41, բայց եւ այնպէս, հակառակ արտադրութեան այս շարունակուող յաւելման, 1950ի վերջերը ծայր տուին անցաւոր դժուարութիւններ սննդամթերքի որոշ տեսակներուն կապակցութեամբ»։ Ահա՛ թէ ին–չու .—

« Այս վերջին շաբաթներուն, հունգարական կառավարութիւնը, պարէնաւորման բարելաւումը ապահովելու նպատակով, հրամայեց, կարգ մը կարեւոր սննդամթերքի նիւթերու համար հաստատել բաժնեկաչափային դրութիւն մը։ Այս դրութիւնը, բաւարար չափով շաքարի, ճարպի, միսի, ալիւրի եւ օճառի բաժիններ կ'ապահովէ քաղաքացիներուն։ Օրինականացուած է սեւ շուկան, «քանի որ իր բաժնեչափէն դուրս, ամէն մէկը, իրաւունք ունի ուզածին չափ եւ առանց կտրոնի գնել շաքար, ալիւր, օճառ, եւն., որոնց գինները քիչ մը աւելի սուղ են կտրոնով ստացուածներու գիներէն»։

Այս եւ ուրիշ պատճառներով, դժուար է լաւատես ըլլալ Հունգարիոյ համայնավար կուսակցութեան ապագային մասին։ Ահա թէ ինչ կը գրէ « Թայմզ» այս առթիւ .—

« Հունգար Երիտասարդութեան վերադաստիարակութիւնը, շատ աւելի դժուար գործ է, քան կը խորհէին համայնավար կուսակցութեան վարիչները։ Կարմիր թերթերը իրենք կը գրեն, թէ երիտասարդութեան կեդրոնական կազմակերպութեան դպրոցական խումբերը, զարմանալիօրէն անկարգապահ կեցուածք մը ունին։ Կրթական Նախարարը, Գ. Տարվաս պահանջած է, որ հունգար երիտասարդութեան ընկերային եւ քաղաքական դաստիարակութիւնը պէտք չէ իրագործուի ի վընաս իրենց դասերուն։ Ան քննադատած է նաեւ ուսուցիչները, որոնց բաւարար աշխատանք չեն տանիր իրենց գաղափարախօսական ու կրթական դասընթացքներուն մէջ, իսկվարժարաններու տնօրէններն ալ չեն հսկեր պէտք եղածին պէս ուսուցիչներու գործունէութեան վրայ ։

Այժմ տեսնենք, թէ ինչ է կացութիւնը Չեխոսլովաքիոյ մէջ, որուն կրած տագնապը քաղաքական չէ միայն։ Արդիւնաբերական տագնապը նոյնքան սաստիկ է։ Սլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթը «Փրավտա» չի ծածկեր այս իրողութիւնը, երբ կը գրէ. —

«Հանքածուխի (լինյիթ) արտադրութիւնը, Յունուարին; չէ հասած ծրագրի հարիւրին 80ին, իսկ երկաթինը, հարիւրէն 90էն վար մնացած է։ Ծանր մեքենաներու ճարտարարուեստին մէջ շատ մը աշխատանքներ կիսկատար մնացած են։ Կարգ կանոն չկայ նաեւ թեթեւ մեքենաներու եւ գործիքներու արդիւնաբերութեան մէջ։ Ասոնց փոխարէն բարելաւում մը կայ սակայն քիմիական ճարտարարուեստին ու ելեկտրական ուժի արտադրութեան մէջ։ Թեթեւ ճարտարուեստին մէջ ետ մնացած են փայտեղէնի գործարանները, իսկ ձգախէժի, կաշիի, սէլիւլոզի եւ թուղթի արդիւնաբերութիւնը հարիւրին հարիւր գլուխ չէ հանուած ։

« Ռուտանիի կարեւոր երկաթահանքերուն մէջ, ծրագիրը չէ գործադրուած, թէեւ հանքագործները, մինչեւ հարիւրին 190 համեմատութեամբ հանածոյ կ'ապահովեն։ Պատճառը աշխատող ձեռքերու անբաւարարութիւնն է (նախատեսուածէն հարիւրին 30 պակաս)։ Բնակարաններու շինութիւնը, այդ շրջանին մէջ, կը դանդաղի։ Կը պակսին նաեւ ուրիշ յարմարութիւններ։ Փրէզովի շրջանը ոչ մէկ արդարացում ունի իր դանդաղութիւնը բացատրելու համար։ Հակառակ հանդիսաւոր խոստումներու, այս շրջանը չէ իրագործած աշխատող ձեռքեր ապահովելու իր յանձնառութիւններ։»

Շատ աւելի մռայլ է սակայն պատկերը Ալպանիոյ եւ Պուլկարիոյ մէջ ։ Թ.Ա.Թ.

ՁԱՅՆ՝Ը ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Ց. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Մարտ 18ին Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդը տօնեց իր հիմնադրութեան 6րդ տարեդարձը։ Հանրապետականներուն սրահը դարձած էր երիտասարդութեան ժամադրավայրը ։ Բարեկամներու, ընկերներու բազմութիւն մը եկած էր իր համակրանքը յայտնելու Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդին, որ կը պայքարի ձուլումին դէմ եւ կառչած կը մնայ հայրենիքին ազատութեան եւ ամբողջացման, իբրեւ արժանի հետեւորդները այն անձնուէր հերոսներուն, որոնք իրենց զոհաբերութեամբ կերտեցին Ազատ եւ Անկախ Հայաստան մը ։ Իր բացման ճառին մէջ՝ ընկեր Գ. Աբրահամեան բացատրեց Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի դերը այս օտար ափերուն վրայ, — « Այսօր գաղթական ենք, բայց պիտի շարունակենք մեր պայքարը մինչեւ որ իրականանայ մեր իտէալը»։

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցեցան արտասանութիւններով, Ալպէր Ներսէսեան, Ցաբութիւն Շահրիկեան, Արամ Փիլիկեան, եւ Օր. Ա. Ստեփանեան, ինչպէս նաեւ փոքրիկ Կարապետ Սեդրակեան իր մենախօսութեամբ ։ Օրուան բանախօս՝ ընկ. Սարգիս Ընտրիկեան՝ ըսաւ «Քանի մը շաբաթ առաջ տօնեցինք Վարդանանց պատերազմի 1500ամեակը։ Այդ օրերուն հայ ժողովուրդը առաջնորդութեամբ Վարդան Մամիկոնեանին պայքարեցաւ իր կրօնքին եւ ազատութեան համար, իսկ այսօր Հ. Ց. Դ. ղեկավարութեան տակ պիտի պայքարինք, մինչեւ որ հասնինք մեր մայրենի օրրանը »։

Նոր Սերունդի տղաքը ներկայացուցին «Երկու ծայրայեղները » ։ Ցաջող էին ընկերներ Ցով. Փիլիկեան, Ց. Շանօեան, Վահան Բրթոյեան, Ակնունի Պօղիկեան եւ Գ. Ց. Ցովսէփեան որ արդէն ծանօթ է մեր գաղութին իր դերասանական շնորհներով ։

Խնջոյքին մէջ Գ. Ցարէթ Բրթոյեան, խորապէս ազդուած՝ իր գոհունակութիւնը յայտնեց եւ քաջալերեց երիտասարդները որպէսզի շարունակեն մեր պապենական աւանդութիւնները։ Խնջոյքը տեւեց մինչեւ կէս գիշեր։ Նոր Սերնդականները սիրայօժար գոհացում տուին բոլոր ներկաներուն ։

Մ. Մանուկեան

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փարիզի Հայ Մարզական Միութիւնը իր յաղթանակներու գագաթնակէտին հասած է արդէն ։ Կիրակի, 18 Մարտին, իր դաշտին վրայ ճակատեցաւ Քլամարի դէմ որ մեր դասակարգին երկրորդըն է ։

Հ. Մ. Մ.ի մարզիկները ցոյց տուին իրենց ճարպիկ ու նուրբ խաղարկութիւնը։ Ժամը 2ին պահեստին դաշտ եկաւ Քլամառի պահեստիին դէմ։ Խաղը շատ կանոնաւոր եւ հաճելի էր, մեր տղաքը տասը հոգիով մաքառեցան իրենց կարելիին չափ, դժբախտաբար պարտուեցան 3—2։

Ժամը 15.30ին մեր պարծանքը՝ Ա.ը դաշտ եկաւ կայտառ ու աշխոյժ։ Հակառակ սաստիկ հովին մեր մարզիկները յարձակողականի անցան կայծակի արագութեամբ։ Խաղին ամբողջ տեւողութեան տիրապետեցին հակառակորդին բերդին վրայ։ Խաղը վերջացաւ ի նպաստ Հ. Մ. Մ.ի 2 — 1 ։

Կիրակի, Ապրիլ 1ին ճակատեցան Սէն Սիրի Ա.ին դէմ, հակառակ տեղատարափ անձրեւին եւ կարկուտին, դաշտէն դարձեալ յաղթական դուրս եկան 4 — 3։

Այլեւս առաջնութիւնը ապահովուած է եւ բոլոր տեղական թերթերը գովասանքով կը խօսին մեր միութեան կարգապահութեան եւ վարպետ խաղարկութեան մասին։

Փարիզի Հ. Մ. Մ.ը հակառակ իր երկու մրցումներու յապաղման, արդէն առաջին տեղը կը գրաւէ։ Ֆրանսայի մէջ առաջին հայ խումբն է որ Փարիզի ախոյենական մրցումներուն պիտի մասնակցի։ Մեր տղաքը պէտք է որ հպարտ ըլլան այս յաջողութեամբ, որովհետեւ ազգային պատիւն է որ կը բարձրացնեն մարզական ասպարէզին մէջ։ Վարկ մը կ'ունենան մանաւանդ իրենց մարզիկի հարազատ ու անշահախնդիր ընթացքով։ վարկ մը որ արտաւորուած էր ուրիշներու կողմէ։

Պատիւ ձեզի, հայորդիներ, շարունակեցէք ձեր գովելի ընթացքը։ Ամէն Հայ պիտի հպարտանայ ձեր յաջողութիւններով։ Ց. ԴԻՏՈՂ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ցառաջիկայ ապրիլ 10ին բացումը կը կատարուի Տիկին Էլիզ Մէհտէրեանի նկարահանդէսին, Grande Galerieի մէջ (214 Fg. St. Honoré)։ Տիկին Մէհտէրեան վարպետ դիմանկարիչէ իր տաղանդին կը միացնէ գոյնի եւ գիծի ներդաշնակ ճաշակ մը ուր կը տեսնէք իգական զգայնութեան մը լաւագոյն արտայայտութիւնը։ Իր գործերը տեսնողները զանազան առիթներով գնահատած են արդէն իր արուեստը եւ հաճոյքով կը կարդանք La Revue Moderneի մէջ իրեն նուիրուած գովասանական տողերը.— « Տիկինը կը ձգտի անկեղծութեան, պարզութեան, բնութեան արագ արտայայտութեան, եւ կ'ուզէ տալ իր մօտէլներուն արտաքին թէ ներքին լեցուն կեանք մը։ Տուած է նկարահանդէսներ Վիէննա, Պոլիս եւ Փարիզ »։

Անշուշտ արուեստասէր հասարակութիւնը պիտի փութայ բերել իր գնահատանքը, մեծարելով հայկական տաղանդին լաւագոյն արտայայտիչներէն մէկը ։— Ա.

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (20)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

Գրեթէ անկարելի է քիչ շատ որոշ թիւ մը նըշանակել Սուլթան Մէհմէտի անհուն բանակին համար։ Զանազան հեղինակներու տուած թիւերը չափազանց կը տարբերին իրարմէ։ Ամէնէն արժանահաւատ վկայութիւններուն մէջէն էն առաջ պէտք է յիշատակել ամենավստահելի պատմագրին, վենետիկցի Պարպարոյի տուած կարճ ու կտրուկ թիւերը։ Ըստ այդ վկայութեան, Պոլսոյ առջեւ հասած օրը, Մէհմէտ . հարիւր վաթսուն հազար մարդ ունէր հետը, որոնք Մարմարայի եզերքը բանակած էին։ Թրքական ամբողջ բանակն էր ատիկա, կանոնաւոր եւ անկանոն զինուորները միասին, մէկ կողմ թողլով նաւատորմին նաւաստիները եւ Միջին Դարու մեծ բանակներուն մէջ միշտ այնքան բազմաթիւ ոչ – պատերազմիկները։ Այդ թիւը ուրիշ ականատես վկայ մը, Թէդալտի ալ կը հաստատէ ։

Բանակին կանոնաւոր մասը հաւանաբար այդ ժամանակուան Եւրոպայի լաւագոյն զինուորական ուժը կը ներկայացնէր։ Ամէնէն կարեւոր մասը, որ մանաւանդ Անատոլուէն հաւաքուած զինուորներէ կը բաղկանար, Ենիչէրիներու համբաւաւոր գունդն էր, աշխարհիս մէջ մինչեւ այն ատեն նմանը չտեսնուած զինուորական կազմակերպութիւն մը կը ձեւացնէին, առանց նոյնիսկ բացառութիւն համարելու՝ Տաճարականները կամ Հիւանդանոցի ասպետները ։

Իրենց անունը թուրքերէն լեզուով կը նշանակէր «նոր բանակ»։ Առաջին անգամ Սուլթան Օրխանի օրով էին կազմուած ԺԴ. դարու առաջին կիսուն։ Ճշմարիտ պետութիւն մըն էին պետութեան մէջ. իրենց գունդը ամէն բանէ վեր դասելու եւ իրար բռնելու ոգին կը տասնապատկէր իրենց ուժը. բանակը իրեն պատկանող իւրաքանչիւր Ենիչէրիի ընտանիքը կը կազմէր, եւ այդպէսով ալ իրենց տիրոջ՝ Սուլթանին անդիմադրելի ուժ մը կուտար ։

Պատմութեան այդ շրջանին Արեւելքի ԺԵ. դարու այդ կատարեալ զինուորները կանոնաւոր կերպով եւ մի միայն պարտուած քրիստոնեայ ազգերու տղոցմէ կը հաւաքուէին եւ զինուորական ամենախիստ կրթութեան ենթարկուած էին, իրենց ռազմական զարգացման գագաթնակէտին էին հասած։ Ժամանակակից վկայութիւններու համեմատ՝ տասներկու հազար հոգի էին ասոնք։

Ինչպէս պիտի տեսնենք, դժբախտ քաղաքին պաշարման ու յարձակման մէջ ամենակարեւոր դեր մը պիտի ունենան ասոնք, ինչպէս արդէն այդ ժամանակուան օսմանեան բանակին բոլոր մեծ յաղթանակներուն մէջ ունեցած էին։ Անոնց շնորհիւ էին շահուած Վառնայի եւ Քոսովայի մեծ յաղթանակները Եան Հիւնեատի դէմ։ Ահա այսպէս, քրիստոնեաներուն համար ամէնէն զարհուրելի վտանգը քրիստոնեաներէ զինուորեալ բանակ մը կուգար ։

Գալով ձի մը իսկ ունենալու անկարող աղքատ եւ անկանոն հետեւակներուն, որոնց պաշը – պօզուք անունը կը տրուէր, անոնց մէջ ալ քրիստոնեաները շատ էին, աւարի յոյսով հրապուրուած ։

Սարսափելի խուժաններ կը կազմէին ասոնք, ոչ օրէնք, ոչ ալ սահման կը ճանչնային։ Պոօքիէռ կ'ըսէ թէ իբրեւ զէնք ծուռ ու լայն եաթաղան մը ունէին երկսայրի։ Սովորաբար եղածին պէս, այս անգամ ալ Եւրոպայի ու Ասիոյ այս անկանոն զինուորներէն շատեր Սուլթանին բանակին վերջապահներուն միացեր էին իրենց պէյերուն՝ կամ աւատապետերու առաջնորդութեամբ։ Ամէն Թուրքի համար զինուորութիւնը պարտաւորիչ էր։ Բանակը, ազգին ներկայացուցիչն իսկ էր։

Եզական էր այդ բանակին խանդավառութիւնը ։ Այդ առթիւ, անհամար զինուորները վերջապէս սուրբ գործ մը պիտի տեսնէին, այնպիսի գործ մը՝ որ թրքական սերունդներու դարաւոր երազն էր։ Մարգարէն Մուհամմէտ արդէն իսկ գուշակած էր թէ «լաւագոյն իշխանը ան պիտի ըլլար որ Պոլիսը պիտի գրաւէր եւ թէ իր բանակը յաղթական պիտի ըլլար»։

Արաբները եօթն անգամ պաշարած էին այդ անուանի մայրաքաղաքը։ Այդ եօթը պաշարումներէն երրորդը նշանաւոր էր դարձած, որովհետեւ հոն ներկայ էր գտնուած ծերունի Էյուպը, որ երիտասարդութեանը, Մարգարէին անձնական դրօշակիրը եւ գլխաւոր սիրելին էր եղած ։

(Շար.)

ւերը :— Գրէսթի նաւարանին բանուորները ամէն աշխատանք դադրեցուցած են 13 օրէ ի վեր :

ՆՈՐ ՏՈՒՐՔԵՐ՝ ԴՐԱՄ ՃԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը հետեւեալ տուրքերը պիտի առաջարկէ, 657 միլիառ ֆրանքի բաց մը գոցելու համար :

4 առ հարիւր տուրք մէկ միլիոն ֆրանքէն աւելի եկամուտներու վրայ, առանց ընտանեկան կրճատումներ կատարելու :— Յաւելում ծխախոտի գիներու (15 միլիառ ֆրանք) — Յաւելում թղթատարական սակերու (հեռաձայն՝ 15 ֆրանք) — Էսանս (3—5 ֆրանք իւրաքանչիւր լիտրի վրայ) — Յաւելում ալքոլի եւ ըմպելիքի գիներու. — Տուրք նոր կառքերու վրայ.— Յաւելում ընկերութեանց տուրքերու.— 2 առ հարիւր յաւելում ընկերային ապահովութեան տուրքերու :

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՔԱՆԱՏԱ Կ'ԵՐԹԱՅ

Համաձայն լրացուցիչ տեղեկութեանց, ան — նախընթաց էր Գ. Վ. Օրիոլի ի պատիւ ընդունելութիւնը Նիւ Եորքի մէջ: Ութ հարիւր հազարէ աւելի մարդիկ կըծափահարէին նախագահըՖրոտուէյ պողոտային եւ միւս փողոցներուն մէջ: Գ. Օրիոլ գնաց քաղաքապետարան եւ քաղաքապետին յանձնեց Պատուոյ Լեգէոնի հրամանատարի շքանշանը :

Ազգաժողովի ընդհ. քարտուղար Գ. Թրիկվի Լիի տուած հացկերոյթին ներկայ ըլլալէ վերջ, Գ. Օրիոլ այցելեց Քոլըմպիա համալսարանը, ուր զայն հռչակեցին «պատուակալ վարդապետ»: Այստեղ խօսած ճառով, նախագահը յայտարարեց, թէ Ֆրանսա, խաղաղութեան յաղթանակին համար ամէն կարելի աջակցութիւն պիտի ընծայէ սպարապետ զօր. Այզընհաուըրին (որ համալսարանին նախագահն է):

Նախագահը, իր հետեւորդներուն հետ այսօր կը մեկնի Մոնրէալ (Քանատա), ուր մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած են դիմաւորելու համար Գ. Օրիոլը: (Մոնթրէալի բնակչութեան հարիւրին 60ը ֆրանսախօս է): Յետոյ պիտի անցնի Օթթավա, Քանատայի մայրաքաղաքը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ամուլ նիստ մը եւս գումարեցին երեքշաբթի օր: Խորհրդային պատուիրակը, Գ. Կրոմիքօ, նորէն ճառեր խօսեցաւ Ատլանտեանի դաշինքին, Թրիէսթէի եւ ուրիշ խնդիրներու մասին: Այս անգամ իր թարգմանն էր ռուս աղջիկ մը: Թերթերը կը գրեն թէ Կրոմիքօ յաճախ կը յանդիմանէր միւս թարգմանը թէ իր ուզածին պէս չի կատարեր անգլերէնի թարգմանութիւնները: Ֆրանսական պատուիրակը, Գ. Փարոտի, դիտել տուաւ թէ Գ. Կրոմիքօ պարզապէս քարոզութիւն կը կատարէ, միշտ արծարծելով նոյն խնդիրները: Այս առթիւ բացատրեց թէ «Ատլանտեանի դաշինքը ստեղծուեցաւ որովհետեւ մեր ապահովութիւնը վտանգուած էր»: Իրազեկներ կը կարծեն թէ Գ. Կրոմիքօ նոր հրահանգներ պիտի ստանայ այս շաբթու :

ՈՍԿԻՆ կը բարձրանայ քանի մը օրէ ի վեր, ի նախատեսութիւն նոր տուրքերու եւ թղթադրամի յաւելման: Առջի օր Նափոլէոնը 4360էն բարձրացած էր 4440 ֆրանքի, իսկ ձոյլ ոսկին 12.000 ֆր.ի յաւելում կը ցուցնէր (քիլոյի վրայ): Մարտ 15էն ի վեր, քիլօն 529.000 ֆրանքէն բարձրացած է 567 հազար ֆրանքի: Օտար թղթադրամներն ալ բարձրացան: Տոլարը, որ 383 էր մարտ 16էն ի վեր, բարձրացաւ 400 ֆրանքի, ինչ որ չէր տեսնուած երկար ատենէ ի վեր: Սթերլինը կ'արժէր 970, զուից. ֆրանքը 92.25 եւն.:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մարզպանները ջնջեցին կարգ մը ճարտարագործութեանց վրայ հաստատուած սահմանափակումները, բացի ռազմական արտադրութիւններէ :Գերմանները այսուհետեւ ազատ են նաւեր շինելու, առանց արագութեան, տարողութեան կամծաւալի սահմանափակման : Կրնան պողպատ արտադրել տարեկան 11.000.000 թոնէն աւելի, ամէն տեսակ մեքենաներ եւ գործիքներ շինել եւն.: Գերմանները ուրախ են որ աշխատանք պիտի ճարուի տասնեակ հազարաւոր գործազուրկներու :

ԲՈՐՏՕՅԻ մէջ ՄԱԿի ուժերը, 15 քիլմ. երկար ճակատի մը վրայ անցած են 37րդ զուգահեռականը Սէուլի վերեւ: Զօր. Մէք Արթըր, զօր. Ռիճուէյի ընկերակցութեամբ այցելեց սահմանագիծէն անդին: Եւրոպայի մէջ հետզհետէ կը զօրանայ այն համոզումը թէ եկած է ժամանակը՝ պատերազմը դադրեցնելու :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ ուսանողները նոր ցոյցեր սարքեցին, բողոքելու համար փոխադրական սակերու յաւելման դէմ: Ջարդեցին կարգ մը հանրակառքերու ապակիները եւ տապալեցին ուրիշներ: Նստացկ գործադուլներ ալ տեղի կ'ունենան Սան Սեպաստիանի հիւսուածեղէնի գործարաններուն մէջ:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը հրատարակեց Սպիտակ Գիրք մը երկրի տնտեսական կացութեան մասին: Կը նախատեսուի թէ յառաջիկային եւս պիտի պակսի արտադրութիւնը, պիտի սղեն ապրուստի պայմանները եւ աւելի մեծ դժուարութիւններ պիտի ծագին բրիտանական առեւտուրի հաւասարակշռութիւնը պահպանելու համար: Այս կացութիւնը հետեւանք է վերազինման ծախքերուն եւ հում նիւթերու յարանուն սղութեան : Բրիտանացիները գոնէ տարի մը եւս, եթէ ոչ աւելի, պիտի կրեն այս դժուարութիւնները :

Ցերեկոյթ-պարահանդէս

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԳԱՆԵՒՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4էն 12, 77 rue de la Voie Verteի գեղեցիկ սրահին մէջ :

Paris (14), մեթրօ Փորթ տ'Օրլէան

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Եւրոպական եւ հայկական նուագ :

Պիտի նուագէ Թոռնիկ Գասպարեան (թառ): Պիտի պարեն Թորոսեան եղբայրները եւ Օր. Ֆլորա Հաքիմեան :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Ֆր. Կապ. Խաչի վարչութեան, «Կապոյտ Խաչի Օրուան առթիւ, 8 Ապրիլ. կիրակի ժամը 16էն 24, քաղաքապետարանի սրահը, rue Stalingrad 5 :

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գինով. Աճուրդ չկայ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը: Երգ, մեներգ, եւ զաւեշտ մը : Մուտք 100 ֆրանք

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է ընտանեկան հաւաքոյթ մը, Զատկի տօներու առթիւ, ԱՊՐԻԼ 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, 5 rue Bonnefoi, Յոյներուն սրահը:

Փայլուն ցայգահանդէս

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի «Գիւլխանդանեան» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի :

Այս շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս l'Ermitage սրահին մէջ:

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն: Հ. Յ. Դ. քաղաքի Ռոստոմ խումբը պիտի ներկայացնէ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ :

Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր Գուլվար Օտոյի Խատիսեան խումբի նուագախումբին ղեկավարութեամբ :

ԾԱՆՕԹ.— Առնել Փլաս տ'էքսէն 26 եւ 26պաէ հանրակառքերը եւ իջնել Plateau de la Visteի երկրորդ կայարանը :

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԵՐԳԶՈՒՀԻ

ՉԱՐՈՒՀԻ ԷԼՄԱՍԵԱՆԻ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ Հայկ. Թանգարանի նախագահ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆի :

Ապրիլ 7, շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, Salle Chopin – Pleyel, 8 rue Daru, métro Ternes:

Տոմսերը կը ծախուին գրատուն Հ. Սամուէլ, Գարսամեան, Բալուեան, նաեւ Օր. Գալֆայեանի միջոցաւ, Տոքթ. Արամ Հանչէր, եկեղեցւոյ դիւանը եւ յանձնախումբի անդամներուն մօտ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ալֆորվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Օրը Մայիս 6ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ապրիլ 22ի կիրակի օրը, Լիոնի Ազգ. Միութիւնը որոշած ըլլալով 1915ի Մեծ Եղեռնին Համազգային Սգատօնը կատարել, կը խնդրէ Լիոնի կազմակերպութիւններէ հանդիսութիւններ չկազմակերպել այդ օրը :

ՍԵՊԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ուս. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները, ապրիլ 8ին, ժամը 3.30ին Խրիմեան դպրոցը :

Հ. Յ. Դ. Հրատարակութիւններ

Հ. Յ. Դ. Կեդր. Դիւանի մէջ կը ծախուին հետեւեալ գիրքերը .—

Հ. Յ. Դ. Պատմութիւն Ա. հատոր	800
Բ. հատոր	500
Հայկ. շարժմ. նախապատմութիւն Ա. եւ Բ. միասին	700
Բողոքը նորագոյն պատմ. մէջ Ա. հ.	350
Մեր փիլիսոփայական աշխարհայեացքը	250
Ընկերվ. Միջազգ. եւ ճնշուած ժողովուրդները	150
Հայ քաղ. մտքի զարգացումը եւ Հ. Յ. Դ.	150
Թալէաթ փաշայի սպանութեան դատավարութիւնը	200
Փետրուարի 18	125

Ճանապարհածախքը առանձին : Հասցէ.— K. Balayan, 16 rue des Basserons, Montmorency (S.etO.) :

Կարելի է դիմել նաեւ «Յառաջ»ի :

Վասպուրականի Հերոսամարտին

36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի մեծ շուքով, Cercle Militaireի մէջ, կիրակի, 15 Ապրիլ, ժամը 15ին :

Նախաձեռնութեամբ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ հովանաւորութեամբ՝ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի ախոյեանական մրցումները տեղի կ'ունենան L'Hay les Roses, stade U. S. Italienneի դաշտին վրայ, Route de Villejuif, Հ. Մ. Մ. Ménil St. Denisի դէմ, պահեստի ժամը 14ին, Ա. ժամը 15.30ին: ժամադրավայր դաշտին վրայ : Փութացէք քաջալերել մեր արի տղաքը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Գավէզեան, Ինէճեան եւ Փէյրիք ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ ողբացեալ

ՉԱՐԵՀ ԳԱՎԷԶԵԱՆի

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ այս կիրակի յաւուր պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Նիս, Մառըլէնի Հայոց Ս. Աստուածածին մատրան մէջ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

LYON, HORLOGEի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

ՄԱՅԻՍ 13ԻՆ

Դերասան ՀԱՅԿԱՍԱՐ

մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացնէ՝ Րաֆֆի՝ «ՍԱՄՈՒԷԼ»Ը (4 արար, 3 պատկեր)

Կը խնդրուի նկատի ունենալ :

Imprimerie DER AGOPIAN 17 rue Damesme – (13

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Vendredi 6 AVRIL 1951 Ուրբաթ 6 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6425—Նոր շրջան թիւ 1836

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԳԱՑՆԱՑՈՒՄ

Պարզ է այս բառին իմաստը՝ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի համար: Նոյն իսկ շատ մը ասիական եւ ափրիկեան երկիրներու համար :

Կը նշանակէ պետականացնել, ազգային սեփականութեան վերածել այն բոլոր հարստութիւնները, հաստատութիւններն ու ձարտարարուեստները որ կապ ունին ազգի մը ամենօրեայ կեանքին եւ բարօրութեան հետ :

Այդ հարստութիւնները բնական ըլլան թէ ստացական, պէտք չէ ծառայեն անհատներու կամ ընկերութեանց մասնաւոր շահերուն եւ քմահաճ շահագործման:

Այս տարրական պահանջը, որ կը գտնուի ամէն ընկերվարական, նոյնիսկ կարգ մը ազատական կուսակցութեանց ծրագիրներուն մէջ, շատոնց իրականութիւն դարձած է :

Վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, ո՛րքան հսկայական ձեռնարկներ եւ հաստատութիւններ դարձան ազգային սեփականութիւն, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ :

Երկաթուղի, հանք, ածուխ, մետաղագործութիւն, հաղորդակցութեան եւ փոխադրութեան այլազան միջոցներ, հսկայական գործարաններ բաժնետիրական ընկերութեանց կամ «երկու հարիւր ընտանիքներու» ձեռքէն անցան ազգին:

Ոչ մէկ արտակարգ ցնցում այս փոխանցումներուն առթիւ: Կառավարութիւնները օրէնքներ առաջարկեցին, եւ իւրաքանչիւր երկրի խորհրդարան վաւերացուց, յետ մանրակրկիտ քննութեան:

Անոնք որ վնասուած կը համարէին իրենց դասակարգային շահերը, չէին կրնար դիմադրել արդիական եւ արդարադատ գաղափարներու յաղթանակին: Հոգ չէ թէ բոլորովին գոհ եղած չըլլան :

Եւ աւանդական երկիրներն ալ կը թեւ... Իրանէն եւ Իրաքէն :

Այս անգամ, ընկերային եւ տնտեսական պահանջներու հետ, քաղաքական տեսակէտներն ալ վճռական դեր կը կատարեն :

Ուրիշ խօսքով, Արեւելքը կ'ուզէ օտարին տիրապետութիւնը թօթափել կամ կրճատել նաեւ այս գետնին վրայ :

Այս տեսակէտէն, մասնաւորապէս նշանակալից է Պարսկաստանի անցուդարձը :

Անգլօ-իրանեան Քարիւղի Ընկերութեան ազգայնացումը կ'արծարծուէր երկար ատենէ ի վեր: Բայց, յաջորդական կառավարութեանց հետ, խորհրդարանն ալ կը վարանէր վճռական քայլեր առնել :

Եւ սակայն, առատ մը օրէնքը քուէարկուեցաւ միաձայնութեամբ: Վարչապետի մը և Նախարարի մը սպանութենէն անմիջապէս վերջը :

Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, ահաբեկիչները կը պատկանին մոլեռանդ աղանդի մը :

Միեւնոյն ատեն դրուեցաւ թէ այդ յետադիմական խմբակցութեան ետին կեցած է ձախակողմեան հոսանք մը:

Ինչպէս ալ տրուած ըլլայ ազգայնացման որոշումը, ժամանակի նշան է: Զգտում՝ օտար մենաշնորհները ջնջելու, կամ առաւելագոյն փոխարինութիւնն ստանալու (ինչպէս Իրաքի մէջ):

Այս անցուդարձին առթիւ, Անգլիոյ արտաքին նոր նախարարը, Պ. Մորիսըն, ազդարարեց որ «շատ չոլրեն բրիտանական աուծին պոչը»:

Միեւնոյն ատեն չեշտեց թէ «մեծապէս շահագրգռուած են Ցոնաստանի, Թուրքիոյ եւ Իրանի հողային ամբողջութեամբ, ինչպէս մէկէ աւելի անգամներ հաստատուեցաւ վերջին տարիներու ընթացքին»:

Կը նշանակէ թէ ամուր կառչած են իրենց տնտեսական եւ քաղաքական շահերուն, Մօտաւոր թէ Միջին Արեւելքի մէջ :

Բայց եւ այնպէս, կ'ըմբռնեն թէ կարելի չէ անփոփոխ պահել զանազան ձեւերով ստացուած մենաշնորհներ :

Գիտեն որ Արեւելքն ալ արթնցած է, եւ բնական հարստութեանց ազգայնացման պահանջները ոչ միայն տնտեսական, այլեւ քաղաքական հանգամանք ունին :

Ծերունի Եւրոպան շատ բան կորսնցուցած է իր երբեմնի հմայքէն եւ տիրակալութենէն :

Ամէնէն յետամնաց ժողովուրդն ալ կ'ուզէ իբրապէս տանտէր զգալ իր երկրին մէջ, ոչ թէ վարձակալ :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ԵՐԿՈՒ ԱՊՏԱԿ

Եպերեկյին Արէլ տառապել մը եւս կը պատմէր 1951 Յունուար 23ի խմբագրականին մէջ (տես երէկուան թերթը).

— «Այդ օրերուն էր որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տեռորի կ'ենթարկէր նոյնիսկ հայ աշխատաւորներ, արգիլելու համար անոնց մուտքը Լենին-Սթալինեան կուսակցութեան մէջ : Այդ իսկ «Իսքրա»յի յեղափոխական դպրոցին մէջ էր, որ դաստիարակուեցաւ, ի շարս ուրիշներու, նաեւ մեր ժողովուրդի պանծալի զաւակներէն մին՝ Ստ. Շահումեան, որուն տասնամեակ մը վերջ պիտի յանձնուէր Լենինի նախագահած ժողովրդական Կոմիսարներու 1917 թ. Դեկտ. 30ի հրամանագրին գործադրութիւնը :

«Ցուսաբեր» այստեղ ալ ապտակ մը կ'իջեցնէ (10 Մարտ).

—«Քծնանքի վարժ հայանուն սողունը, սթալինականներուն հաճելի դառնալու համար, ԱՆԳՈՑ «Իսքրա»յի դպրոցականներէն կը դարձնէ Շահումեանը եւ անոր դաստիարակ կը կարգէ Սթալինը, երբ իր յիշատակած տարիներուն Շահումեանը թէ՛ տարիքով մեծ էր Սթալինէն, թէ՛ հանրային անցեալով եւ թէ իր գրաւած դիրքով կուսակցութեան մէջ:

Միայն 40 – 45 տարի առաջուան իրողութիւննե՞ր են որ վեր ի վայր կը հրջուին Աղա Նազարի գրչին տակ :

Հապա իր դարշահոտ ցնդաբանութիւննե՞րը վերջին հինգ – տասը տարիներու պատմութեան մասին: Զառանցանքներ որոնք Պերլինով կը սկսին եւ Անգարայով կը վերջանան :

Երբեմնի վեղարաւորը շատ լաւ գիտէ որ Դաշնակցութիւնը ոչ կամաւորական շարժում սարքած է գերմանական գրաւման շրջանին, ոչ արշաւանք Խ. Միութեան դէմ, ո՛չ ալ որեւէ յանձնառութիւն ստանձնած՝ հիթլէրական իշխանութեան հանդէպ :

Գիտէ որ այդ եղերական օրերուն բուն դիմադրական ճակատը — ինքնապաշտպանութիւն — կը ներկայացնէր Դաշնակցութիւնը, յանուն հայ ժողովուրդի ապահովութեան: Եւ ատոր շնորհիւ ոչ մէկուն քիթը արիւնեցաւ այս գաղութին մէջ:

Գիտէ որ լման չորս տարի Դաշնակցութիւնը կապ ունէր Դաշնակից երկիրներու հետ, երբ ինք «սեւ» շաքար ծախելով զբաղած էր:

Գիտէ որ Պերլինի մէջ քանի մը ամիս գործեր է ոչ թէ «Ազգ. խորհուրդ» մը, այլ պարզ յանձնախումբ մը (gremium), զուրկ որեւէ իրաւասութենէ: (Հարցուցէք թէ ինք չէ՞ փութացած շնորհաւորել անոր իմաստութիւնը եւ հեռատեսութիւնը ...):

Գիտէ այս բոլորը եւ դեռ աւելին :

Եւ սակայն, կը շարունակէ ստել, խեղաթիւրել, յերիւրել, գրգռել, մրոտել եւ մատնել : Ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ Ֆրանսայի թշնամի ներկայացնել Դաշնակցութիւնը: Անոր այս կամ այն անդամը :

Դեռ ուրիշ կեղծիք մը : ՎԱՀԷ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին քաղաքականութեան մասին խօսելով, թերթերը կը գրեն թէ Անգարա կը մերժէ որեւէ յանձնառութիւն ստանձնել արեւմտեան պետութեանց հանդէպ մինչեւ որ վըստահ չըլլայ, թէ այս վերջինները պիտի օգնեն Թուրքիոյ զայն, պաշտպանելու եւ ոչ թէ գրաւումէ մը վերջ ազատագրելու համար: Կ'ուզէ միանգամայն գիտնալ, թէ ինչ աջակցութիւն պիտի ստանայ պատերազմի մը պարագային: Թուրք քաղաքական բոլոր կուսակցութիւններն ալ կը պահանջեն Թուրքիան առնել ապահովութեան գօտիի մը մէջ: Եթէ Թրքական այս պահանջները չիրականանան, Թուրքիա վերապահ պիտի մնայ եւ պիտի չուզէ մասնակցիլ պատերազմի մը, որուն ուղղակի խառնուած պիտի չըլլայ :

ՔՈՐԷԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերը կը հաստատեն, թէ կարմիրներու դիմադրութիւնը հետզհետէ կը սաստկանայ: Ամերիկեան նոր զօրաբաժին մըն ալ անցած է 38րդ զուգահեռականը եւ յառաջացած է 8 քիլմ.ի չափ: Կարմիր Չինացիներու պատրաստութիւնները կը շարունակուին, նոր եւ ուժեղ գրոհ մը եւս տալու համար ՄԱԿի ուժերուն դէմ, կեդրոնական ճակատամասին վրայ :

Նոր օուրքեր

ՀԵՌԱՁԱՅՆԻ, ՀԵՌԱԳՐԻ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐՈՒ ՍԱԿԵՐՆ ԱԼ Կ'ԱՒԵԼՆԱՆ

Պաշտօնաթերթը ապրիլ 4ին հրատարակեց նախարարական խորհուրդին մէկ հրամանագիրը, որ կը բարձրացնէ կարգ մը սակեր հաւասարակշռելու համար Թղթատարական նախարարութեան ելեւմուտքը, (Թղթատարական պաշտօնեաներուն թոշակներն ալ աւելցուցած են):

Այդ հրամանագրին համաձայն, արտասահմանի նամակները (առ առաւելն 20 կրամ) պիտի արժեն 30 ֆրանք փոխանակ 25ի: Ներքին նամակներուն սակը (15 ֆրանք) անփոփոխ կը մնայ (մէջն ըլլալով գաղթավայրերու հետ փոխանակուած նամակները):

Այս նոր սակը պիտի գործադրուի յառաջիկայ մայիսէն սկսեալ :

Տեղական հեռաձայնին սակը 12 ֆրանքէն կը բարձրանայ 15ի: Քաղաքէ քաղաք խօսակցութիւններն ալ կ'աւելնան նոյն համեմատութեամբ (25 առ հարիւր): Այսպէս, երեք վայրկեանի խօսակցութիւն մը Լիոնի հետ պիտի արժէ 195 ֆր. փոխանակ 156ի, իսկ Մարսէյլի համար 225 ֆր. փոխանակ 180ի :

Ներքին հեռագիրները պիտի արժեն (մէկ բառը) 12 ֆրանք, փոխանակ 10ի, որով նուազագոյն տասը բառի համար պիտի գանձուի 120 ֆրանք :

Այս փոփոխութիւններուն ենթակայ չեն Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ, Մարոքի, Թունուզի, ինչպէս եւ մամուլի յատուկ հեռագիրները: (Լրագիրներու առաքման ծախքն ալ անփոփոխ կը մնայ):

Այս սակերը պիտի գործադրուին յառաջիկայ երկուշաբթիէն սկսեալ (9 Ապրիլ):

╳ Դահլիճը նոր նիստ մը պիտի գումարէ այսօր, վերջնական բանաձեւ մը պատրաստելու համար տուրքերու յաւելման մասին:

Իր առաջարկներէն մէկն է 5 առ հարիւր բացառիկ տուրք մը հաստատել 500.000 ֆրանքէն աւելի եղած եկամուտներու վրայ: երբ մէկը տարեկան 600.000 ֆրանք եկամուտ ունենայ, 5000 ֆրանքի բացառիկ տուրք մը պիտի վճարէ: Կը յուսան 15 միլիառ ֆրանք ճարել այս տուրքերով: Ուրիշ յաւելումներ կը նախատեսուին հարիւր միլիառի անմիջական բաց մը գոցելու համար :

Չորսերը կը յուսան յաջողիլ

Չորս փոխանորդներու ժողովը գումարեց իր 23րդ նիստն ալ, բանաձեւելու համար մշակուելիք օրակարգի առաջին հարցը :

Այս անգամ, յայտնօրէն, Մոսկուայէն նոր հրահանգներ ստացած ըլլալով, Պ. Կրոմիքօ ներկայացուց առաջին հարցի մասին նոր բանաձեւում մը, որ բաւական կը մօտենայ արեւմտեան երեք պետութեանց տեսակէտներուն, թէեւ բոլորովին ալ ընդունելի չի նկատուիր անոնց կողմէ: Խ. Միութիւնը կ'առաջարկէ քննել ներկայ լարուած կացութեան պատճառներն ու հետեւանքները եւ չորս պետութեանց յարաբերութեանց բարելաւման միջոցները, նկատի ունենալով նախ Գերմանիոյ ապազինումը եւ յետոյ, կարգով, չորս պետութեանց սպառազինումներուն ու բանակներուն կրճատումը, սպառազինումներու եւ բանակներու այժմու մակարդակը, կնքուած համաձայնագրերէ ու դաշինքներէ բխող պարտաւորութեանց գործադրութիւնը եւ պատերազմի սպառնալիքին ու յարձակման վախին փարատումը :

Երեք դաշնակիցները սակայն կը գտնեն, որ Գերմանիոյ ապազինումը կը ներկայացուի որպէս քննելի առաջին հարց, իսկ սպառազինումներու եւ բանակներու մակարդակն ալ կուգայ անոնց կրճատման հարցէն վերջը, ինչ որ բնաւ տրամաբանական չէ դաշնակիցներու կարծիքով: Եւ յետոյ, խնդրոյ առարկայ կը դարձուին միայն չորս մեծերու սպառազինումները եւ ոչ թէ սպառազինումներու հարցը ընդհանրապէս :

Դաշնակից երեք պատուիրակներն ալ այս իմաստով պարզեցին իրենց դիտողութիւնները եւ աւելի լայն ուսումնասիրութեան մը անհրաժեշտութիւնը չեշտելով, յայտնեցին իրենց վերապահութիւնը :

Պ. Կրոմիքօ պաշտպանեց իր նոր բանաձեւումը եւ այնուհետեւ, անգամ մըն ալ պահանջեց՝ Թրիէսթէի, Ատլանտեան դաշինքին եւ Եւրոպայի մէջ ամերիկեան խարիսխներու հարցերը անցնել օրակարգի, գիտնալով հանդերձ, որ դաշնակիցները վճռապէս կը մերժեն այս պահանջը: Թերթերը կը գրեն, թէ Պ. Կրոմիքօ, իր այս պահանջը կ'ուզէ իբրեւ «փոխանակութեան նիւթ» արժեցնել, ընդունիլ տալու համար զէթ Գերմանիոյ եւ սպառազինումներու մասին առաջարկած իր բանաձեւումը :

Պ. Կրոմիքօ, երէկ, մտերմական հացկերոյթ մը տուաւ խորհրդային դեսպանատան մէջ ի պատիւ արեւմտեան երեք ներկայացուցիչներուն եւ այս առթիւ ալ կարծիքներու փոխանակութիւններ կատարուեցան, հակադիր եզրերը իրարու մօտեցնելու ճիգով :

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԱՊԻ ՊԱԿԱՍԻ ՄԱՍԻՆ

Կապի պակասը գաղութէ գաղութ, քաղաքական եւ ազգային մշակութային գետնի վրայ, ունեցած է ցաւալի հետեւանքներ, ու դարձած է պատճառ շատ մը չարիքներու :

Այդ պակասին հետեւանքով, հայկ. կեանքը արձանագրեր է ցաւալի կարգ մը երեւոյթներ, որոնք կրնան շարունակուիլ, եթէ երբեք չգտնուի կերպը կապի պահպանման :

Գաղթեր, զանգուածային կոչուելու աստիճան խոշոր տեղափոխութիւններ՝ կը մնան փաստ մեր բաժնին :

Խօսած ենք այդ մասին ու չենք ուզեր կրկնել ըսուածները :

Կ՚անդրադառնանք այս անգամ կապի պակասէն յառաջ եկած սխալ մեկնութեանց եւ հայկ. կեանքը պակասաւոր պատկերացումներով տալու հակումին :

Կը գտնենք, որ բծախնդրութեան պակասը այս մարզին մէջ եւս կ՚առաջնորդէ յօդուածագիրները, թիւր եզրակացութեանց, ինչպէս է պարագան թղթակիցներու :

Շրջաններ կան, ուր հայերէն թերթերէն շատեր կը մտնեն միայն խմբագրատուններէ ներս : Այդ շրջաններուն մէջ գոյութիւն ունին կուսակցական սրահներ, ազգային կամ հայրենակցական ակումբներ, որոնք երբեմն անգամ չեն տեսներ տարիներէ ի վեր հրատարակուող հայերէն թերթերու: Հետեւաբար բազմաթիւ գրող բրոցներ չեն իսկ գիտեր թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ հայկական Սփիւռքի այս կամ շրջանին մէջ :

Անոնց ունեցած ծանօթութիւնները, առաւելագոյն պարագային պատահական թղթակիցներու կամ թերթերու կողմէ կարգ մը գաղութներու ազգային գործերու մասին տրուած համառօտ լուրեր են :

Այս շարքէն դուրս կը մնան յաճախ հրատարակութիւններ, մշակութային ձեռնարկներ եւ աշխատանքներ, որոնց մասին լրիւ ծանօթութիւն ունենալ պարտին անոնք, որ կը փորձեն համագաղութային հարցերու շուրջ տեսութիւններ ընել ու կարծիքներ յայտնել :

Վերջերս զարմացմամբ կարդացինք Պոլիս լոյս տեսնող շաբաթաթերթի մը մէջ յօդուածագրի մը գանգատը, որ կը վերաբերէր հայերէն նոր դասագիրքերու պակասին :

Հաւանօրէն յօդուածագրին ակնարկութիւնը Պոլսոյ մասին էր, բայց իր յանդուգն եզրակացութիւնները, պիտի մեղմանային ու իր գանգատը պիտի դադրէր ըլլալ այդպիսին, եթէ ունենար մտաւորականի անհրաժեշտ կապերը, ու գիտնար, թէ 1922էն ի վեր Սփիւռքի բազմաթիւ շրջաններուն մէջ հայերէն լեզուի վերաբերեալ լոյս են տեսեր ոչ պակաս քան եօթը տեսակ դասագիրքեր: Այս բոլորը տարբեր հեղինակներու կողմէ ու գրեթէ լրիւ դասընթացքով :

Կ՚ենթադրենք թէ գանգատող յօդուածագիրը չէ տեսած անոնցմէ եւ ոչ մէկը, ու արձանագրեր է ապերասան կարծիք մը: Ասիկա այլապէս վնասակար է մեր գրականութեան համար :

Ընդհանրացուցէք այս պատկերը ու ան կը դառնայ համայնական եւ ողբերգական :

Պոլիս նստող գրիչ շարժողը, քաղաքական եւ այլ պատճառներով, ծանօթութիւն չունի Ամերիկա կամ այլուր լոյս տեսած հեղինակութեանց մասին, ու Ամերիկա նստող գրողը լսած չէ հաւանօրէն Պոլիս՝ հրատարակուած նոր շատ մը գիրքերու անունը :

Կարելի չէ պահանջել անշուշտ բոլորէն, որ տեսած ըլլան զանոնք կամ լսած ըլլան անոնց մասին, բայց առնուազն անբարեխղճութիւն է հրապարակով կարծիքներ յայտնել կարգ մը երեւոյթներու մասին, որոնց համար որոշ ծանօթութիւններ ունենալ պայման է:

Թերին միայն մշակութային մարզին չի պատկանիր: Քիչ մը ամէն բանի մէջ թափթփածութիւնը կը մնայ փաստ :

Ու այս բոլորը կապի կամ հետաքրքրութեան պակասէն անշուշտ :

Հմտութիւն եւ մասնագիտական պատրաստութիւն չի պահանջուիր բոլորէն: Կ՚ենթադրուի սակայն որոշ բարեխղճութիւն կարգ մը պարագաներու մէջ, երբ սխալները կ՚անդրադառնան հասարակական եւ մշակութային շահերու վրայ :

Կայ հարցին բարոյական կողմը եւս: Երբ անճիշդ կարծիքներ կը յայտնենք, ուրացած կ՚ըլլանք իրողութիւնները, որոնց նպաստը պիտի մնար դրամագլուխ ամէն մարզի վրայ մեր կատարած նուաճումներուն :

Այս ճշմարտութեան նախանձախնդիր՝ զօրացնենք թուլցած կապերը :

ԱՐՄԵՆԻԱ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը նորէն կ՚արծարծէ Սուտանի եւ Սուէզի խնդիրները: Անգլիա տրամադիր չերեւար տեղի տալու երկու հարցերուն մէջ ալ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ատլանտեանի դաշինքը եւ Յունաստան

Անգլ. թերթի մը Աթէնքի թղթակիցը, տարօրինակ կը գտնէ, որ մեծ պետութիւնները տակաւին չեն որոշած Ատլանտեանի դաշինքին մէջ առնել Յունաստանը: Եւ կը բացատրէ թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ է փութացնել որոշումը, անմիջապէս անդամագրելով զայն :

Հիւսիսային Ատլանտեանի անդամ պետութիւնները կը մոռնան որ, կ՚ըսէ, իրենց գործը միայն Ատլանտեանի շրջանակը պաշտպանել չէ, այլ ամբողջ Եւրոպան՝ որեւէ յարձակողի դէմ, որ կրնայ նոյնքան դիւրութեամբ հարուածել թէ հարաւէն եւ թէ հիւսիսէն եւ որ, եթէ շահի, կրնայ աւլել – սրբել ամէն ինչ :

Յունաստան կրնայ ռազմադաշտ իջեցնել ժողովրդապետութեանց լաւագոյն բանակներէն մէկը : Մինչ, կարգ մը եւրոպական երկիրներ չեն ուզեր կռուիլ եւ պիտի չկռուին եթէ պատերազմ մը պայթի, Յունաստան պատրաստ է եւ պիտի կռուի ցմահ: Ան ունի այսօր 130 հազարնոց բանակ մը, որ մասամբ մեքենազէն է եւ ունի բրիտանական դրութեամբ մարզուած հարուածող խումբեր: Եւ, առաջին հրամանին իսկ, կրնայ ռազմադաշտ իջեցնել կէս միլիոննոց բանակ մը, որոնց բոլորը արեան մկրտութիւնը ստացած են արդէն ճակատամարտներու մէջ: Համայնավարներու դէմ կռուած իր զինուորներու բարոյականը ամէնէն բարձրն է այսօր Եւրոպայի մէջ:

Յունաստանը Ատլանտեանի դաշինքին մէջ առնելու ռազմագիտական առաւելութիւնը շատ մեծ է, որովհետեւ յունական բանակի սպառազինման միակ քայլը ելեկտր. ազդեցութիւն մը պիտի գործէ Պալքաններու մէջ :

Յունաստան կը գտնուի սպառնալիքին տակ խորհրդային չորս արբանեակ երկիրներու—Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ, եւ Ալպանիոյ — 700 հազարնոց միացեալ բանակներուն, որոնք խորհրդային սպաներով զօրացուած եւ ծանր զէնքերով ու խոյացող օդանաւերով սպառազինուած են: Յունաստան մինակը պիտի մնայ, եթէ Ամերիկա լրջօրէն չզօրացնէ իր սպառազինումը, նոր զէնքերով եւ ոչ թէ Բ. աշխարհամարտի աւելցուքներով: Միակ կարելի առաջին քայլն է ասիկա զինակցութիւն մը ապահովելու համար Յունաստանի, Եուկոսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ : Յունաստանի կէս միլիոնին դէմ Եուկոսլաւիա ունի այժմ 200 հազար (պատերազմի պարագային 600 հազար աւելի) եւ Թուրքիա 400 հազար (պատերազմի պարագային 400 հազար եւս): Եթէ այս երեք պետութիւնները կարելի ըլլայ միացնել, Խ. Միութիւնը երբեք պիտի չկրնայ օգտագործել իր արբանեակները — ինչպէս ըրաւ Քորէայի մէջ — արեւմտեան պետութեան մը վրայ յարձակելու համար, առանց ինքն ալ պատերազմելու : Եւ Ամերիկա պէտք է ձեռնարկէ Յունաստանի վերազինման նաեւ քաջալերելու համար ուրիշները, որոնք այժմ կը կարծեն, թէ Ամերիկացիները պիտի լքեն զայն :

Եթէ Յունաստան Ատլանտեանի դաշինքին մէջ եղած ըլլար, ինքնաբերաբար պիտի զօրանար դիրքը Եուկոսլաւիոյ, ուր այսօր Ամերիկացիները տոլարներ կը թափեն :

Թիթօ – Սթալին վէճը կրնայ զարգանալ երկու ուղղութեամբ ալ: Նպաստաւոր է այդ Յունաստանի համար, որ այլեւս Եուկոսլաւիայէն յարձակում մը չի սպասեր: Միւս կողմէ սակայն, եթէ Ռուսիա յարձակի Եուկոսլաւիոյ վրայ, Թիթօ երբեք պիտի չկրնայ պաշտպանել իր դաշտերը, իսկ այն ատեն, Խ. Միութիւնը պիտի յարձակի Յունաստանի վրայ, որպէսզի, Սելանիկը գրաւելով, կտրէ Եուկոսլաւիան արեւմտեան աշխարհէն :

Եթէ Յունաստանի վրայ եւս տարածուի խորհրդային իշխանութիւնը, Թուրքիա, ինքնաբերաբար պիտի առնուի աքցանի երկու լեզուակներուն մէջ, որնք պիտի երկարին Տարտանէլէն եւ Կովկասէն: Եւ այն ատեն, ամբողջ արաբական աշխարհը եւ Մերձաւոր Արեւելքի ծովեզերքները պիտի բացուին Սովետներու առջեւ: Մինչդեռ ; եթէ իրականացուի Պալքաններու եւ Կովկասի ուժեղ պաշտպանութիւնը, Յունաստանէն սկսելով , Ռուսիա, երկու անգամ պիտի խորհի Թիթոյի դէմ յարձակելէ առաջ: Թերեւս ալ պիտի վարանի որ եւ է յարձակում գործել Արեւմտեան Եւրոպայի վրայ, եթէ ռուսական ձախ կողը գտնուի արեւելեան – միջերկրականեան ուժեղ ճակատի մը սպառնալիքին առջեւ: Պիրէոնի, Սելանիկի եւ Տարտանէլի զինուորական խարիսխներուն միացեալ օգտագործումը պիտի դիւրացնէր հակայարձակողական մը դէպի Դանուբի հովիտը, որ խորհրդային կայսրութեան ամենախոցելի կէտն է եւ որ, Չըրչիլի նշանաւոր նմանողութեամբ , «Եւրոպայի կակուղ որովայնն է»:

Բացայայտ է ուրեմն, որ Յունաստանը զինելը տեղական հարց մը չէ, այլ սերտօրէն կապուած է Արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան հետ :

Արդարեւ, Աթէնքը, այսօր, հաւանաբար Եւրոպայի այն միակ մայրաքաղաքն է, որ չի վախնար ռուսական սպառնալիքէ: Ու դարձեալ, Յունաստան մէկն է այն փոքրաթիւ երկիրներէն, որուն հանդէպ Ամերիկացիները ջերմ հիացում ունին :

Աթէնք գտնուող Ամերիկացիները գիտեն , որ Փափանտրէուի բացատրութեամբ Յունաստան արդէն իսկ ենթարկուած է վիրաբուժական գործողութեան եւ համայնավարութեան խլիրդը մաքրուած է անոր մարմնէն: Այնու ամենայնիւ, Յունաստան ունի այսօր գործողութենէ մը նոր ոտքի ելած հիւանդի մը բոլոր ախտանշանները ,— արեան կորուստ, մեծ թուլութիւն, բայց միանգամայն ապաքինելու վստահութիւն: Ու մինչ բանակ մըն ալ ունի, Յունաստան չի կրնար միայն հացով ու ձիթապտուղով ապրիլ: Մարշըլի ծրագրով անոր տրամադրուած օգնութիւնը կրճատեցին, ինչ որ գայթակղութիւն մըն էր, որովհետեւ Յունաստան այսօր ալ ամէն բանի կարիքը ունի: Ինը տարի գտնուած է ան պատերազմական կացութեան մէջ — գրաւում եւ ըմբոստութիւն, որ վերջացաւ 1949ի Սեպտեմբերին, Վիցիի եւ Կրամմոսի յաղթանակներով:

Համայնավարներու դէմ իր երեք տարուան կռուի ընթացքին, Յունաստան կորսնցուց 60.000 քաղաքացիներ (սպաննուած), առանց հաշուելու պատերազմին մէջ ինկած զինուորները: Աւելի քան 750.000 գիւղացիներ քշուեցան իրենց բնակարաններէն: Իբրեւ պատանդ առեւանգուեցան 28 հազար յոյն մանուկներ: Աւելի քան 40 հազար տուներ եւ ագարակներ քանդուեցան: Օդը հանուեցան երկաթուղիներու 400 կամուրջներ — եւ այս բոլորը, գերմանական գրաւման սարսափներէն վերջ:

Այս բոլորը սակայն չեն կրցած մարել Աթէնքի յաւերժական կրակը, որովհետեւ Յոյները դիւրին յուսահատիլ չեն գիտեր: Իրենց ներշնչումը կը ստանան այն օրերէն, երբ Ասիայէն բարբարոսական ալիքներ ետ մղուեցան Մարաթոնի ճակատամարտին մէջ: Պատերազմի ամէնէն կատաղի շրջանին իսկ, Սոկրատ եւ Պղատոն կը շարունակէին ուսուցանել Աթէնքի մէջ: Պերիկլէս ժողովրդապետութեան հիմերը կը դնէր: Սոփոկլէս կը պանծացնէր աթենական թատրոնը: Իսկ Փիդիաս կը ստեղծագործէր քարի մեծագոյն գլուխ-գործոցը — Պարթենոնի տաճարը :

Բայց հիմա, երբ պատերազմը կը սպառնայ իր սահմաններուն վրայ, որքա՞ն երկար կրնայ դիմանալ: Համայնավարութեան դէմ իր եռամեայ պատերազմը երկու տեսակ վնասներ հասցուց իրեն: Յունաստան ոչ միայն կորսնցուց նիւթական իմաստով ամէն ինչ, այլեւ կորսնցուց ժամանակը, որու միջոցին եւրոպ. ուրիշ ազգեր կը վերաշինէին իրենց երկիրները: Այնպէս որ, այժմ, Մարշըլի կտրատուած օգնութեամբ, բաւական ետ մնացած է իր վերաշինական ծրագիրներու գործադրութեան մէջ: Լայն, առնուազն 300 միլիոն տոլար օգնութեան կը կարօտի ան :

Այս բոլորէն վերջ Յունաստան ինչո՞ւ չանդամակցիր Ատլանտեանի դաշինքին: Քանի մը պատճառներէն գլխաւորը այն է, որ կարգ մը պետութիւններ չեն ուզեր իրենք զիրենք կապել Պալքաններու հետ, որովհետեւ կը վախնան որ պիտի ստիպուին պատերազմիլ, եթէ Պալքանները յարձակում կրեն:

Ուրիշներ ալ կը պատճառաբանեն, թէ Ատլանտեանի դաշինքին մէջ, աշխարհագրական պատճառներով, պէտք չէ միջերկրականեան պետութիւններ առնել: Ինչո՞ւ երբ այդ դաշինքին կ՚անդամակցի Նորվեկիան, որ կը գտնուի ոչ թէ Ատլանտեանի, այլ Հիւսիսային ծովեզերքը :

Վէնիզէլոսը պահելով թամբին վրայ, Յունաստանը պէտք է առնել Ատլանտեանի ուխտին մէջ: Ցարդ, Ամերիկա ձախողեցաւ առանձնելու այս նախաձեռնութիւնը, բայց հաւասարապէս դատապարտելի է նաեւ Բրիտանիան, որ եւրոպական գործերը վարելու աւանդական դերը ունի , մինչ Մ. Նահանգները տակաւին խարխափելու վրայ են :

Թ. Ա. Թ.

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆ, Տիկին Զարուհի Էլմասեան , Փարիզի գաղութին կը ներկայանայ նոր յայտագրով մը, հայկական թէ միջազգային:

Քալիֆորնիոյ զանազան քաղաքներու մէջ իր տուած երգահանդէսները լայնօրէն գնահատուած եւ արձանագրուած են հայերէն թէ ամերիկեան թերթերու մէջ: Անշուշտ իր արուեստը նոյն ջերմութեամբ պիտի գնահատուի Փարիզի երաժշտասէր հասարակութենէն վաղուան երգահանդէսով (շաբաթ, Սալ Շոփէն) :

Լ.

Մեծարանք Շահխաթունիի

Շ. Նարդունիի յօդուածին թելադրութեան տակ, հայ արուեստի խումբ մը բարեկամներ վերջերս քանի մը խորհրդակցութիւն կատարեցին Փարիզի մէջ: Այսպէս որոշուեցաւ իբրեւ մեծարանքի հրապարակային արտայայտութիւն՝ խնամուած յայտագրով հանդէս մը կազմակերպել,— այդ հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 22ին, կիրակի երեկոյ, Սալ տ'Իէնայի մէջ :

Հանդէսին իրենց մասնակցութիւնը պիտի բերեն ֆրանսացի հռչակաւոր արուեստագէտներ, ինչպէս Կապի Մորլէ եւ Միշէլ Սիմոն: Իսկ Ռընէ Գլէր կը յայտնէ որ եթէ չբացակայի Փարիզէն՝ ներկայ պիտի ըլլայ իր ողջոյնը ըսելու համար, եւ եթէ բացակայի հեռագիրով պիտի ղրկէ իր ողջոյնը: Վիքթոր Ֆրանսէն եւ Թինօ Ռոսի եւս խոստացած են մասնակցիլ հանդէսին, եթէ աշխատանքով մը հեռացած չըլլան Փարիզէն: Մասնակցութեան խոստումներ եղած են նաեւ ուրիշ ֆրանսացի մեծ արուեստագէտներու կողմէ, որոնց անունը պիտի տանք յառաջիկային :

Հայ արուեստագէտներուն գալով կը մասնակցի Օր. Անէմովա, նշանաւոր պարուհին Մեթրոփոլիթըն Թատրոնի: Նոյնպէս իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը կը բերեն մեր ժողովրդական երգչուհին Օր. Թորոսեան, ինչպէս նաեւ Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան եւ Օր. Կարին Իչգալացեան, ծանօթ ջութակահար Ֆիլիփ Աղազարեան:

Անկէ զատ, Շահխաթունի կը փափաքի գէթ տասը վայրկեան տեւողութեամբ տեսարան մը բեմադրել Տրիլբիէն, մասնակցութեամբ Ռուբինա Ալեքսանեանի, Գմբէթեանի, Գրիգոր Վահանի, Լաթիֆեանի եւ Տէրվիշեանի: Յանձնախումբը շատ խնդրեց որ մեծ դերասանապետը հրաժարի այդ ծրագրէն՝ իր հիւանդութեան պատճառով, բայց Շահխաթունի կը պնդէ թէ ռուս դերասաններու աւանդութեան համաձայն՝ այդ վերջին ներկայացումը պէտք է ըլլայ իր առաջին «հոգեհանգիստը», որպէսզի դերասանի իր հոգին խաղաղի:

Մեծարանքի այս ցոյցը, եթէ մէկ կողմէ գեղարուեստական վայելք մը պիտի ըլլայ մանաւանդ ֆրանսացի մեծ արուեստագէտներու մասնակցութեամբ, միւս կողմէ մխիթարանքի եւ բարոյական ուժի աղբիւր մը պիտի դառնայ հայ մեծ դերասանապետին համար :

Պ. Ճորճ Մարտիկեան, կարդալով Շ. Նարդունիի յօդուածը այս առթիւ, տասը հազար ֆր. ղրկած էր Շահխաթունիին՝ իբրեւ նուէր, գնահատական ջերմ նամակի մը հետ :

Հրապարակ հանուած են 600 տոմսակներ,— 200 տոմսակ 300 ֆրանքնոց, 200 տոմսակ 500 ֆրանքնոց, 200 տոմսակ նուիրատուներու համար: Քիչ են անշուշտ տոմսակները, բայց թէքնիք պատճառներով կարելի չեղաւ աւելի հանել: Տոմսակները հայթայթել յանձնախումբի անդամներէն,— Օր. Արփիկ Միսաքեան, Շ. Նարդունի, Աշոտ Մալաքեան, Աշոտ Տէր-Կարապետեան, Զարեհ Մութաֆեան, Խ. Վշտունի, Նուպար Յովհաննէսեան 14 rue du Soleil, Սարգիս Տէօքմէճեան, 23 rue Beaurepaire: Նուէրները ուղղել այս վերջիններուն, որոնք գանձապահներն են :

Յանձնախումբ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԿԻՆԵՐԸ ՆՈՐ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Եգիպտոսի կիները, տարբերուն հաւասար քաղաքական իրաւունքներ կը պահանջեն, երկար ատենէ ի վեր: Վերջերս 1500 կիներ, «Պինթ էլ Նիլ» (Նեղոսի Աղջիկներ) կազմակերպութեան նախագահուհի Տիկին Տորիա Շաֆիքի եւ Կանանց Իրաւունքներու Պաշտպան Ընկերակցութեան նախագահուհի Տիկին Սէզա Նապարավիի առաջնորդութեամբ, Եգիպտոսի արդիական պատմութեան մէջ, ընտրական իրաւունքներ պահանջող կիներու անդրանիկ ցոյցը կազմակերպեցին Գահիրէի երեսփ. ժողովին առջեւ :

Անոնք խմբովին դիմեցին դէպի երեսփ. ժողովի շէնքը կրելով դրօշներ, որոնց վրայ արաբերէն գրուած էին հետեւեալ նշանախօսքերը.— «Ոչ մէկ երեսփ. ժողով առանց կիներու», «Կիներու դատը ազգին դատն է», «Միացէք կիներուն բարձրացնելու ազգին իմացականութիւնն ու բարոյականը»:

Եգիպտացի կիները կը պահանջեն քուէարկելու իրաւունք, բազմակնութեան ջնջում, օրէնքով սահմանուած ամուսնալուծում եւ աշխատելու ու վճարուելու հաւասար պատեհութիւններ:

Արդիական ու զարգացած Եգիպտուհի մը չի կրնար ըմբռնել, թէ ինչու համար անգրագէտ ու տգէտ գիւղացի մը, 21 տարեկան եղած ատեն կը ստանայ քաղաքական իրաւունքներ, իսկ ինք ոչինչ ունի ըսելիք խորհրդարանական ընտրութեանց առիթներով կամ ըսելիք՝ երկրի քաղաքական կեանքի ձեւաւորման մէջ :

Տիկին Տորիա Շաֆիք, որ Սորպոնէն ընթացաւարտ մըն է, փորձած է ցարդ սահմանադրական բոլոր միջոցները, իր նպատակին հասնելու համար եւ մինչեւ իսկ խոստումներ ստացած է քաղաքական կուսակցութեանց պետերէն, որոնց կարգին եւ վարչապետ Նահաս փաշայէն: Բայց, ոչ մէկ արդիւնք :

Այս ծախողանքին վրայ է որ որոշեց կազմակերպել ցոյց մը, որուն մասնակցեցան ամէն խաւէ կիներ,— իրաւաբաններ, ուսուցչուհիներ, համալսարանական ուսանողուհիներ, օրագրողներ, վաճառորդուհիներ, եւն.: Ցուցարար կիներու բազմութիւնը, տիկին Տորիա Շաֆիքի ճառը լսելէ վերջ, առաջին անգամ ըլլալով իջաւ փողոց եւ յառաջացաւ դէպի երեսփ. ժողովի շէնքը: Ոստիկանութիւնը արգիլեց շէնքէն ներս մուտքը: Կիները սկսան աղմկել.— «Այս խորհրդարանը կը ներկայացնէ ազգին կէսը միայն»,— «Անկցին խորհրդարանները ուր կիներ չկան», եւն. բացագանչութիւններով կը թնդային փողոցները: Ի վերջոյ, առանց միջադէպի ցրուեցան ցուցարարները:

Բազմութիւնը քննադատելով, Տիկին Տորիա Շաֆիք յիշատակեց Քուրանէն հատուած մը, ուր կ'ըսուի թէ Իսլամ մը կրնայ չորս կիներու հետ ամուսնանալ, «պայմանով որ արդար ըլլայ իւրաքանչիւրին հանդէպ»: Այսպիսի բան մը, կ'ըսէ տիկինը, մարդկային անկարելիութիւն մըն է:

ՄՈՐԻՍ ԹՈՐԷԶԻ կինը, որ Մոսկուայէն վերադարձած էր, կը յայտարարէ թէ հիւանդը ապաքինած է եւ այժմ կը գտնուի ծովեզերեայ շրջան մը, կազդուրուելու համար: Կրնայ երկար պտոյտներ կատարել գաւազանի մը կռթնելով եւն:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԲՈՒԺԱՐԱՆԸ

Աղօնիէի (Լիբանան) Ազգ. բուժարանի վարչութեան վերջին տեղեկագրէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Բուժարանը 1950 Յունուարին զանազան երկիրներէ ունեցած է 128 հիւանդներ, որոնց 97ը Հայեր եւ 31ը օտար: Մինչեւ 1950 Դեկտ. 31, մտած են 168 հիւանդներ, մեկնած 136, մեռած 22: Հայ հիւանդներուն ընդհ. թիւը եղած է 115 որոնց 73ը այր, 42ը կին :

Բուժարանի Օգնութեան Ամերիկայի յանձնախումբերու (Նիւ Եորք եւ Քալիֆորնիա) մասնաւոր հանգանակութիւններու շնորհիւ անցեալ տարի սկսած խոհանոց-մթերանոցի շէնքը աւարտած է եւ քիչ ատենէն կահաւորումը ամբողջացնելով, պիտի գործածուի: Այս շէնքին գետնայարկը պիտի ծառայէ իբրեւ լուացարան (լաթ չորցնելու արդիական սրահով), կառատուն, ատաղձարան, կեդր. ջերմութեան կաթսայի համար, եւ իբրեւ Ամերիկահայերու նուէր, մէկ մասը պիտի կոչուի Քալիֆորնիա Ցարկարաժին ի գնահատութիւն Լօս Անճէլըսի եւ Ֆրէզնոյի զոյգ մասնաճիւղերուն շօշափելի մասնակցութեան :

Ամերիկայէն Բենիամին Սէմէրճեան (Կեսարացի) նուիրած է միայարկ արդիական շէնք մը, ուր տեղաւորած են 27 հիւանդներ եօթը սենեակներու մէջ: Շէնքը շինուած ըլլալով բլուրի մը կռնակին, գետնայարկ մասին մէջ կարելի եղած է շինել բուժարանի պաշտօնեաներու 3 սենեակ, բնակութեան համար :

Մատուռին շինութիւնը որ սկսած էր 1949ին, վերջացած է:

3500 մեթր տարածութեամբ նոր ճամբաներ շինուած են բուժարանին շուրջ: Կեդրոնական ջերմութիւն զետեղելու աշխատանքներն ալ սկսած են: «Ք» ճառագայթի համար Ամերիկայէն ապսպրուած նոր մեքենան շուտով կը հասնի: Իսկ Օր. Լիլա Գարակէօզեան նուիրած է «Ք» ճառագայթի դիւրատար մեքենայ մը :

Բուժարանը ստացած է նաեւ ինքնաշարժ Chevrolet Pick upը որ արդէն Պէյրութ հասած է: Ամերիկայէն հասած են նաեւ քսան նոր մահճակալներ: Շնորհիւ նոր մօթէօրի մը բուժարանը այլեւս պիտի կրնայ օրական 24 ժամ ելեկտրականութիւն ունենալ, ինչպէս եւ ելեկտրական մսաղաց մը :

Բուժարանի գրադարանը ունի 862 հատոր գիրք, 298 հայերէն, 202ը արաբերէն, 68 ֆրանսերէն եւ մնացեալը զանազան լեզուներով: Բժիշկներու գրադարանը ունի 134 գիտական հատորներ: Կը ստանայ 62 օրաթերթ եւ պարբերաթերթ, որոնց հինգը միայն բաժանորդագրութեամբ, մնացեալը ձրի :

Ամէն մէկ ձրի հիւանդ տարեկան 500 տոլարի կը նստի: Հետեւաբար կարելի է մահիճ որդեգրել, կամ անկողինի ծախքին մէկ մասը հոգալ, նկատի ունենալով որ վճարովի հիւանդներուն թիւը կը պակսի եւ ձրիներուն թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ: Բժիշկներու, հիւանդապահուհիներուն եւ պաշտօնեաներու համար անհրաժեշտ է շէնք մը :

Բուժարանը 1950ին ունեցած է 646.029, լիբ. ոսկի մուտք եւ ելք: (Ֆրանսահայ գաղութէն ստացած են միայն 9 լիբ. ոսկի...)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (21)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

Խորունկ ուրախութիւնով մըն էր որ ճշմարիտ հաւատացեալները կը մտածէին այն անհուն դոհունակութեան մասին որու շնորհիւ դրախտի դռները պիտի բացուէին՝ եթէ նահատակ իյնային : Իսկ անոնք որ միմիայն հաւատացեալներ չէին, կրկնապէս գոհ էին դրեթէ անսահման կողոպուտի մը հեռապատկերէն :

Քիչ շատ ճշգրիտ հաշիւ մը ունենալու համար, պէտք է մտաբերել թէ պաշարման ամբողջ տեւողութեանը միջոցին անդադար նոր պաշըպօզուք կամաւորներ կը հասնէին Սուլթանին բանակատեղին, մանաւանդ աւարի յոյսէն մղուած, քիչ մըն ալ վեհապետին հաճելի ըլլալու նպատակով : Իսկ ոչ պատերազմիկներու թիւին վրայ պէտք էր աւելցնել նաեւ մօլլաներու, սօֆթաներու, տէրվիշներու եւ ուրիշ շատ մը մարդոց անհուն բազմութիւն մը, որոնք դէպի բանակը վազած եկած էին ամէն միջոցներով զինուորական մոլեռանդութիւնը գրգռելու միտքով մը: Կար նաեւ ամէն տեսակէ սպասաւորներու բանակ մը:

Այդ 1453 տարուան Մարտ ամիսէն իսկ՝ Սուլթանը, էր անհուն կայսրութեան ամէնէն հեռաւոր անկիւնները մունետիկներ եւ կրօնաւորներ ղրկեց, իսլամներուն ռազմական եռանդը գրգռելու համար: Վազեցին եկան մինչեւ վաթսունամեաներ ամէն գաւառներէ, մանաւանդ Անատոլուէն :

Եթէ պատճառ մը կայ որ անկարելի կը դարձնէ ճշգրտօրէն որոշել այս պատերազմիկներուն թիւը, աս է որ մինչեւ պաշարման վերջին օրերը պատերազմիկներու նոր խումբեր՝ տէրվիշներ, մօլլաներ եւ կամաւորներ, անդադար հոսեցան դէպի Թրքական բանակը: Եւ սակայն կարելի է հաւաստել թէ եկաւ վայրկեան մը ուր այդ պատերազմիկներուն թիւը չորս հարիւր հազարի ահարկու թիւին հասաւ :

Պատմական քննադատութիւնը որ մինչեւ օրս այդ թիւերը իբր չափազանցեալ նկատած էր, այսօր կը ձգտի զանոնք իբրեւ ճիշդ ընդունիլ, քանի որ հետզհետէ աւելի լաւ կ'ըմբռնենք թէ այդ հեռաւոր ժամանակներուն մէջ, այս բարբարոս պատերազմներուն միջոցին, բանակը մինչեւ որ աստիճան կազմուած էր ամբողջ ազգէն՝ բացի ծերերէ եւ տղաքներէ: Իսկ այդ անհուն բազմութեան ընկերացող կենդանիներուն թիւը, ձի, ուղտ, եզ, ոչխար, այծ ու ջորի ութ հարիւր հազար հաշուած են մօտաւորապէս: Գալով կանոնաւոր բանակին, անգամ մըն ալ ըսենք, Ֆրանցէսի տուած թիւը ապահովաբար չէր անցներ, այսինքն երկու հարիւր վաթսունը հինգ հազար զինուոր :

Անթիւ անհամար ոչ-իսլամներ ալ կային այդ բանակին մէջ, որոնք Թուրքերու հպատակ բոլոր ազգերը կը ներկայացնէին : Սերպ ձիաւորներ, նմանապէս սերպ, պուլկար, գերման եւ հունգարական փորողներ եւ հրետաձիգներ: Քիւսցի Լէօնար կ'ըսէ թէ Յոյներ, Լատիններ, Գերմաններ, «Փանօնացի»ներ, Պոհեմիացիներ, բոլոր քրիստոնեայ ազգերէն կամաւորներ վազած եկած էին Մէհմէտ Բ.ի օգնութիւն մատուցանելու համար :

Մինչդեռ Կոստանդին կայսրը եւ իր խորհրդականները իրենց խղճալի միջոցներով հսկայ քաղաքին պաշտպանութիւնը կազմակերպել կ'աշխատէին տենդագին, երիտասարդ Սուլթանը իր Ադրիանուպոլսոյ բանակին մէջ, հրաշալի գործունէութիւն մը կը ցուցնէր: Քունը բոլորովին փախած էր: Ամբողջ գիշերները աշխատութեամբ կ'անցընէր Բիւզանդիոնի յատակագիծը աչքէ անցընելով ու այդ քաղաքին պաշտպանութեան քաջածանօթներու հետ խօսակցելով : Իր արտասովոր պատրաստութիւններուն լուրը մինչեւ Պոլիս հասնելով սարսափ կը տարածէր հոն: Մանաւանդ իսլամացած քրիստոնեայ մեքենագէտներու կողմէ ձուլուած ահարկու թնդանօթներու լուրը տակնուվրայ կ'ընէր մայրաքաղաքը: Արդէն ժամանակէ մը ի վեր վառօդին գիւտը, քարէ գունդի տեղ երկաթեայ ռումբի, մեծ ու պզտիկ շատ մը հրազէններու շինութիւնը կը ձգտէին յեղաշրջել պատերազմին բոլոր հնադարեան պայմանները, անոր հնօրեայ սովորութիւնները :

Արդէն իսկ Մէհմէտ Բ.ի հայրը՝ Սուլթան Մուրատ այդ ահարկու նոր զէնքերը գործածեր էր: Իր հանճարեղ զաւկին վերապահուած էր սակայն այդ հրաշալի գիւտերուն շնորհիւ նոր դարագլուխ մը բանալ ռազմագիտական գործերուն մէջ :

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ դաշլիճին ընկերվարական անդամները հրաժարեցան, իբրեւ հետեւանք երկու հակաբոլշեւիկ հատուածներու ձուլման: Վարչապետ Տէ Կասփէրի իր դժգոհութիւնը յայտնեց: Հրաժարած նախարարները պատասխանեցին, թէ պիտի շարունակեն զօրավիգ դառնալ Իտալիոյ զինուորական պաշտպանութեան ճիգերուն, Ատլանտեան դաշինքի շրջանակին մէջ:

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Փոլ Ծիաքոպպի մեռաւ բժշկական գործողութեան մը հետեւանքով: Քորսիքացի էր, 55 տարեկան, եւ հեղինակը ընտրական օրէնքի բարեփոխման:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ քարիւղի մասին բանակցութիւններ կը կատարուին բրիտանական եւ ամերիկեան կառավարութեանց միջեւ: Խորհրդակցութեանց պիտի մասնակցի նաեւ ամերիկեան արտաքին նախարարի օգնականը, Պ. Մէք Կի, որ վերջերս այցելած էր Թէհրան եւ Միջին Արեւելքի այլ երկիրներ եւ որ տեղեկագիր մը տուած է Պ. Էչիսընին, Պարսկաստանի կացութեան եւ ռուսական ուղղակի միջամտութեան կարելիութեան մասին:

ԱԼՊԱՆԻՈՅ վարչապետ Էնվէր Հօճային դէմ, Թիրանայի մէջ կատարուած է մահափորձ մը, որմէ հազիւ թէ ազատած է: Բազմաթիւ կասկածելիներ ձերբակալուած են այս առթիւ, համաձայն դանազան աղբիւրներու:

ԿԻՊՐՈՍԻ կառավարութիւնը որոշեց ջնջել երկաթուղին կղզիին մէջ: Ընդամէնը 60 քիլմ. երկարութեամբ մէկ գիծ միայն կը բանէր եւ Նիկոսիան կը միացնէր Ֆամակուսթայի նաւահանգստին: Գիծը կը բանէր 45 տարիներէ ի վեր եւ ձեռնարկը 180.000 սթերլինի կորուստ մը ունեցած է մինչեւ այսօր: Երկաթուղային աշխատաւորները 24 ժամուան գործադուլ մը ըրին, բողոքելու համար այս որոշման դէմ:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ զինուորական յանձնախումբին նախագահը, Պ. Քարլ Վինսըն յայտարարեց, թէ Խ. Միութիւնը, կարճ ժամանակէն պիտի ունենայ հիւլէական ռումբի մթերք մը, որ պիտի բաւէ օդանաւային ահարկու յարձակում մը գործելու մեր քաղաքներուն վրայ, երբ որ կամենայ:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան համագումարին բացման առթիւ, տեղեկագիրը կ'ըսէ թէ կուսակցութիւնը այժմ ունի 2.576.487 անդամներ եւ կուսակցական բջիջներ՝ 6647 գործարաններու մէջ: 450.000 նոր անդամներ աւելցած են մէկ տարուան ընթացքին: Կը հաստատէ նաեւ վերջին դասալքութիւնները: Ժողովին կը մասնակցին 800 պատգամաւորներ:

ԾԱՆՐՈՒԹԻՒՆ ՎԵՐՑՆԵԼՈՒ ախոյենական մրցման մէջ.— Junior դասակարգ — շահած է Փարիզի ախոյեան Վազգէն Claude Ֆէնէրճեան, տիրանալով նախարարութեան կողմէ յատկացուած շքանշանին: Այսօր, ուրբաթ երեկոյ, Maison Alfortի Թաղապետական սրահին մէջ, Clube Gondoloի կողմէ սարքուած մասնաւոր երեկոյթին, նախագահը իրեն պիտի յանձնէ ախոյենութեան խորհրդանիշը, եռագոյն գօտի մը: Սոյն երեկոյթին հայ մարզիկը անգամ մը եւս պիտի ցուցադրէ իր մկաններուն ուժը.— Վ.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է ընտանեկան հաւաքոյթ մը, Զատկի տօներու առթիւ, ԱՊՐԻԼ 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, 5 rue Bonnefoi, Յօյներուն սրահը:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի ախոյենական մրցումները տեղի կ'ունենան L'Hay les Roses, stade U. S. Italienneի դաշտին վրայ, Route de Villejuif, Հ. Մ. Մ. Ménil St. Denisի դէմ, պահեստի ժամը 14ին, Ա. ժամը 15.30ին: Ժամադրավայր դաշտին վրայ: Փութացէք խրախուսել մեր արի տղաքը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Քղիի Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է 1500 ֆրանք (Փարիզէն) հայրենակից Յարութիւն Փափազեանէն, փոխան ծաղկեպսակի իր մօրքեռայրին, ՍԱՀԱԿ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Շավիլի դպրոցի հոգաբարձութիւնը Գոմբիէն բնակող Տէր եւ Տիկին Աշոտ Արթինեաններէն շնորհակալութեամբ ստացած է 5000 ֆրանք, ի նպաստ դպրոցին:

× Շավիլէն Մեծ Նոր Գիւղացի Տէր եւ Տիկին Կարապետ Զօրաեաններ շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ներկայ եղան կիրակի օր, իրենց մեծ մօր՝ ողբացեալ Տիկին ՇՈՂԱԿԱԹ ԽԱՒԱՐԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ կատարուած հոգեհանգիստին:

Imprimerie DER AGOPIAN 17 rue Dameame – (1̀
Le Gérant : A. NERCESSIAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ԳԻՆԵՐԸ

Ապրիլ 1էն սկսեալ (Կիրակի) ՅԱՌԱՋԸ ձեռքէ կը ծախուի ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔի:

Ուրեմն, բաժնեգիններն ալ փոխուած են:

Ահաւասիկ նոր գիները, Ապրիլ 8էն սկսեալ (Յառաջի վերհրատարակման նոր շրջանը).—

Ֆրանսա եւ Գաղութներ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ 2200, ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ 1100 ՖՐԱՆՔ

Արտասահման.— ՏԱՐԵԿԱՆ 3000 ՖՐԱՆՔ:

Հայեւանցի ակնարկ մը կը բաւէ, հասկնալու համար թէ այս բաժնեգինները շատ վար կը մնան բուն գինէն:

Որոշեցինք առ այժմ գոհանալ այս կրճատեալ գիներով, այն վստահութեամբ թէ մեր ընթերցողներն ու բարեկամները պիտի ուզեն թեթեւցնել մեր նիւթական հոգերը.—

1.— ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ԲԱԺՆԵԳԻՆԵՐԸ:
2.— ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ ՃԱՐԵԼՈՎ:
3.— ՁԱՐԿ ՏԱԼՈՎ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՖՈՆՏԻՆ:

Այս առթիւ կը խնդրուի բոլոր առկախ հաշիւները փակել մինչեւ Ապրիլ 8, դիւրացնելով մեր գործառնութիւնները:

Ապրիլ 8էն վերջ հին պարտքերն ալ նոր սակերով պիտի հաշուենք:

Լիոնէն իր ընտանեկան մօտաւոր եւ հեռաւոր պարագաները, ազգականները, հայրենակիցները եւ բարեկամները մեզ կը հաղորդեն եւ կը ծանուցանեն, յետ կարճատեւ հիւանդութեան անակնկալ մահը՝ 63 տարեկան հասակին,

ՏՕՔԹ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԷՓԷԹՃԵԱՆի

որ տեղի ունեցաւ 4 Ապրիլ, 1951ին, չորեքշաբթի, առաւօտ, ժամը 4ին, իր բնակարանը, 43 rue Paul Bert, Լիոն:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի, այսօր Ուրբաթ, 6 Ապրէլ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իր բնակարանը:

Հանգուցեալին մարմինը պիտի ամփոփուի, Ave. Berthelot, Guillotièreի մեծ գերեզմանատունը:

Ցերեկոյթ-պարահանդէս

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4էն 12, 77 rue de la Voie Verteի գեղեցիկ սրահին մէջ:

Paris (14), մեթրօ Փօրթ տ'Օրլէան

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Եւրոպական եւ հայկական նուագ:

Պիտի նուագէ Թոռնիկ Գասպարեան (թառ): Պիտի պարեն Թորոսեան եղբայրները եւ Օր. Ֆլորա Հաքիմեան:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Ֆր. Կապ. Խաչի վարչութեան, «Կապոյտ Խաչի Օրուան» առթիւ, 8 Ապրէլ. կիրակի ժամը 16էն 24, քաղաքապետարանի սրահը, rue Stalingrad 5:

Ճոխ պիւֆէ, դիւրամատչելի գինով: Անցուդարձ չկայ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը: Երգ, մեներգ, եւ զաւեշտ մը: Մուտք 100 ֆրանք

Փայլուն ցայգահանդէս

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի «Գիւլխանդանեան» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի:

Այս շաբաթ երեկոյ մինչեւ լոյս l'Ermitage սրահին մէջ:

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն: Հ. Յ. Դ. Քաղաքի Թումանեան խումբը պիտի ներկայացնէ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ:

Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր Գուրվար Օտտոյի Խասիսեան խումբի նուագախումբին ղեկավարութեամբ:

ԾԱՆՕԹ.— Առնել Փլաս տ'էքսէն 26 եւ 26պիս հանրակառքերը եւ իջնել Plateau de la Visteի երկրորդ կայարանը:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ
Երկու կատակախաղերը
Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ
Ազգային ցաւեր
եւ Տէր եւ Տիկին ԼԱԹԻՖԵԱՆ
Բախտին անիւը
Ուրբաթ 13 Ապրիլ ժամը 20.30ին,
Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna
Տոմսերը ապահովել սովորական վայրերէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր»ի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Գուրվար Օտտոյի «Վռամեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ռես. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները, ապրիլ 8ին, ժամը 3.30ին Խրիմեան դպրոցը:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30ին, Պ. Աճէմեանի ճաշարանը, 12 րիւ Քասէ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Յատկապէս կը խնդրուի միասին բերել անդամատետրերը եւ անպայման ներկայ ըլլալ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Գավէզեան, Ինճէճեան եւ Փէյրիք ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ ողբացեալ

ԶԱՐԵՀ ԳԱՎԷԶԵԱՆի

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ այս կիրակի յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Նիս, Մարսէյլի Հայոց Ս. Աստուածածին մատրան մէջ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հերմինէ Խրիմեան եւ զաւակները՝ Սուրէն եւ Ժիրայր, ինչպէս եւ եղբայրները եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 rue Jean Goujon) իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ԽՐԻՄԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՋՈՒԹԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ (RECITAL)

Մարսիլահայերու ծանօթ
ՍԱՐԳԻՍ ՁԷՕՐԷՔՃԵԱՆի
Այս կիրակի ժամը 20.45ին
Salle Mazenodի մէջ (90 rue d'Aubagne)

Յայտագրին մաս կը կազմեն Մոցարթ, Շոփէն, Լիսթ, Սպենդիարեան, Կոմիտաս, Բարխուդարեան, Վ. Սարգսեան, Ալէմշահ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Քօնֆէքսիոնի լաւ բանուորուհիներ, իրենց տան մէջ աշխատելու համար: Դիմել Պ. ՓԱՓԱԶԵԱՆի, 8 rue du Mulhouse, Paris (2), Հեռ. Cen. 54-61:

×

Դերձակի աշակերտ մը:
Դիմել Maison Darley, 241 rue Croix – Nivert, métro Porte de Versailles, Փարիզ (15):

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Tél. GOB. 15-70 Գինը 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 7 AVRIL 1951 Շաբաթ 7 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6426—Նոր շրջանի թիւ 1837

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՇՐՋԱՆ ՄԸ

Այսօր, շաբաթ, կը բացուի Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի 23րդ Շրջ. ժողովը։

Քիչ անգամ պատահած է որ այսքան բացառիկ ժամանակաշրջանի մը զուգադիպի պատգ. ժողով մը։ Ոչ միայն մեր շրջանին մէջ, այլեւ ամէն ուր որ ցանցեր ունինք ։

Կը նշանակէ թէ շատ աւելի ծանր պարտականութիւններ կ'իյնան մեր վրայ։ Ինչպէս ամբողջ կազմակերպութեան, նոյնպէս իւրաքանչիւր Դաշնակցականի ։

Ցիրուցան աշխարհի բոլոր պողոտաներուն վրայ, մենք ալ մէկ մասնիկն ենք ալեկոծ մարդկութեան ։

Չկայ ցամաք մը ուր ենթակայ չըլլանք զանազան փորձութեանց, ինչպէս եւ փորձանքներու ։

Եթէ այս կամ այն երկիրը ցնցուի ներքին կամ արտաքին փոթորիկներէ, մենք չենք որ ազատ պիտի մնանք հետեւանքներէն ։

Յաճախ փոքրերը, անճարները շատ աւելի կ'ազդուին քան մեծերը, զօրաւորները։ Մանաւանդ երբ կը գտնուին միջազգային ալեկոծութեանց ճամբաներուն վրայ ։

Երբեք այսքան հրատապ հանգամանք առած չէր համրանքի պահպանութեան հոգը, հայրենիքին թէ օտարութեան մէջ։

Եւ երբեք այսքան դառնօրէն քամած չէինք անիրաւ աշխարհի մը լեղին ։

Այս պայմաններուն մէջ գումարուած Շրջ. ժողով մը, ինչպէս որ եւ է համագումար, ստիպուած է արտակարգ ճիգ մը փորձել, գործունէութեան լաւագոյն ուղեգիծը մշակելու համար։

Այս մտահոգութիւնը ամէն բանէ առաջ կը թելադրէ հաւատք եւ վճռականութիւն։ Եռանդուն եւ յարաճուն աշխատանք ։

Ամէն շրջան, մեծ ըլլայ թէ փոքր, բազմանդամ թէ համեստ, տարրական պարտականութիւն պիտի սեպէ խտացնել շարքերը։ Թարմացնել։ Պակասները լրացնել։ Երբեք չգոհանալ եղածով ։

Հակադաշնակցական խուժանավարութեան սաստկացումն իսկ մեր կուսակցութեան ուժը կ'ապացուցանէ ։

Երեսուն տարի քարկոծեցին, փողոցային դարշահոտութեամբ։ Կրնան հարիւր երեսուն տարի եւս շարունակել, առանց տերեւ մը շարժելու 60ամեայ կաղնիէն, որ միշտ նոր ծիլեր կ'արձակէ։

Այս իրականութիւնը պիտի չթմրեցնէ մեզ։ Մանաւանդ այս բացառիկ շրջանին մէջ ։

Ինչպէս ամէն տեղ, մեր շրջանին մէջ ալ Դաշնակցութիւնը իր ճամբան պիտի շարունակէ նոյն եռանդով եւ յարատեւութեամբ, հաւատալով լաւագոյն օրերու ։

Շրջ. ժողովները կը գումարուին անցեալ տարեշրջանի գործերը քննելու եւ նոր ուղեգիծ մշակելու համար ։

Մինչեւ ժողովին գումարումը, լսուած կ'ըլլան բոլոր ձայները, համաձայն առաջարկուած օրակարգին ։

Այդ առթիւ քուէարկուած բանաձեւերն են որ հիմ պիտի կազմեն Շրջ. ժողովի վճռաբանութեանց, վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար ։

Այնպէս որ, իւրաքանչիւր շրջան ազատօրէն եւ լայնօրէն արտայայտած կ'ըլլայ իր տեսակէտները, դիտողութիւններն ու բաղձանքները։

Կը կարծենք թէ այս տարուան բանաձեւերուն մէջ, լայն տեղ կը գրաւեն կացութեան պահանջները ։

Ուրիշ հիմնական մտահոգութիւն մը կը կազմէ Նոր սերունդին, երիտասարդութեան փրկութիւնը ։

Ինչ որ փորձուած է մինչեւ այսօր, պիտի ծառայէ իբրեւ ուղեցոյց, աւելի դրական արդիւնքներ ստանալու համար ։

Ահագին զոհողութիւններ չի պահանջեր այս ճակատը։

Իւրաքանչիւր Դաշնակցական պիտի ըմբռնէ թէ երիտասարդ մը օտարացումէ փրկել՝ համազօր է համրանք փրկելու ։

Այսպէս եւ ուրիշ հոգեր, որոնց մանրամասնութիւնները պիտի հաղորդուին ժողովին փակումէն վերջ ։

Ողջո՜յն 23րդ Շրջ. ժողովին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՃՇՄԱՐԻՏ ԼՈՅՍ...

— Հայոց եկեղեցին (յեկեղեցին!) միանգամայն մոռացութեան է տուել իր զուտ կրօնական հանգամանքը եւ իր ծագումից մինչեւ մեր օրերը զբաղուել քաղաքական հարցերով։ (էջ 6)։

— Շատ ձայներ եղան, որոնք ներսից եւ դրսից խորհուրդ տուեցին հայ «դիւանագէտ» կաթողիկոսներին ու եպիսկոպոսներին փոխել իրենց աւանդական ճանապարհը, բայց սրնք չուզեցին լսել (էջ 7)։

— « Հայ եկեղեցին շատ լաւ է իմացել, որ ինքը դրսից եկած, հայ ժողովրդի սրտին ու հոգուն խորթ մի հիմնարկութիւն էեղել։Նա նոյնքան լաւ է իմացել, որ ինքը յոյն (հռւյն!) կղերի եւ թագաւորների ազդեցութեան շնորհիւ է միայն կարողացել մուտք գործել Հայաստան եւ հայ ազնուականութեան վերին խաւերի ու սրանց բռնութեան միջոցով է միայն տարածուել ժողովրդի մէջ»։ (էջ 8)։

— «Հայ եկեղեցին դադարել է եկեղեցի լինելուց ու դարձել է լոկ ծիսակատարութիւնների մի վայր (ստորագծուած)... Հայ ժողովուրդն էլ փոխանակ ճշմարիտ, մաքուր կրօնական դաստիարակութիւն ստանալու, դարձել է լոկ ծիսապաշտ մի համայնք (էջ 10)։

— Նա (եկեղեցին) փոխանակ Քրիստոսի եկեղեցի լինելու, դարձել է մի տեսակ «ազգային քաղաքական կազմակերպութիւն»։ (Նոյն)։

—Հայոց եկեղեցին իր ներքին քաղաքականութիւնը հիմնում է հայ բուրժուազիայի վրայ։ Նա թէեւ հայ ժողովրդի անունից է խօսում, բայց իբրպէս բուրժուազիայի շահերն է պաշտպանում, ինչպէս յատուկ է բոլոր եկեղեցիներին։ (էջ 11)։

— Հայոց եկեղեցին որպէս ղեկավարող մի հիմնարկ մեր ներկայ իրականութեան մէջ տեղ չունի, որով նրա գոյութիւնը միանգամայն աւելորդ է եւ նոյնիսկ վնասակար ։

— Պահել Հայոց եկեղեցին այնպէս ինչպէս որ է, դա կը նշանակի մեռած դիակը խոտեցնել եւ յետոյ թաղել (էջ 14)։

... *Այս ցիրուցան հատուածները կը քաղեմ տետրակէ մը որ տպուած է Երեւան, 1924ին, բոլշեւիկեան ուղղագրութեամբ։ « — Հայոց յեկեղեցին վորպես քաղաքական յեվ կրոնական գործոն։ Հեղինա՞կը,— Աբել Նազարյան (Նախկին Ծ. վարդապետ)։*

Կարդացէք եւ տարածեցէք։

Դեռ ի՞նչ զոհարներ — եկեղեցասիրութեան, միասնականութեան, Էջմիածնի եւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի նուիրականութեան ....

ՎԱՀԷ

Մահուան դատապարտուեցան

ԵՐԿՈՒ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԼՐՏԵՍՆԵՐ

Ապրիլ 5ին Նիւ Եորքի մէջ մահուան դատապարտուեցան Եուլիուս Ռոզէնպէրկ եւ կինը, Էթէլ, այն ամբաստանութեամբ թէ հիւլէական գաղտնիքներ ծախած են Ռուսերուն ։

Առաջին անգամ է որ մահավճիռ կ'արձակուի Հիւս. Ամերիկայի մէջ, դաւաճանութեան համար, թէեւ մահապատիժը օրէնքով ընդունուած է 1917էն ի վեր։ Պատիժը պիտի գործադրուի Մայիս 21էն վերջ, ելեկտրական աթոռի վրայ ։

Վճիռը արձակած ատեն, դատաւորը հետեւեալ յայտարարութիւնն ուղղեց մահապարտներուն ։

— Ձեր գործած ոճիրը աւելի ծանր է քան մարդասպանութիւնը։ Դուք Ռուսերուն յանձնելով հիւլէական ռումբը, պատճառ եղաք Քորէայի համայնավարական նախայարձակման որ աւելի քան 50.000 զինուորներու կորուստ արժեց Ամերիկացիներուն։ Ո՞վ գիտէ դեռ որքան անմեղներ պիտի վճարեն ձեր դաւաճանութեան գինը»։

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Ռոզէնպէրկ եւ կինը, որոնք երկու զաւակ ունին, ոչ մէկ յուզում յայտնեցին, երբ մահավճիռը կ'արձակուէր։ Երրորդ ամբաստանեալը, Մորթին Սոպէլ, դատապարտուեցաւ 30 տարի բանտարկութեան։ Չորրորդ ամբաստանեալը, յիսնապետ Կրինկլէս, պիտի դատապարտուէր երէկ։ Այս վերջինը, որ ներկայ եղած էր հիւլէական ռումբի փորձերուն, Լոս Ալամոսի մէջ (Նոր Մեքսիկա), խոստովանեցաւ թէ գաղտնիքները քիմիագէտ Հէրրի Կոլտէն կորզելով յանձնած էր Ռոզէնպէրկներուն։ (Կոլտ 30 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է արդէն)։ Տէր եւ Տիկին Ռոզէնպէրկ դաւաճանութիւնը կատարած էին 1944ին, երբ ազգը պատերազմի մէջ էր։ (Խաղաղութեան ատեն ծանրագոյն պատիժը քսան տարի է)։ Հետեւաբար, դատաւորը առաջարկեց որ խորհրդարանը նորէն քննէ այս պարագան ։

Ընտրական օրէնքը խուէարկեցին

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՀՈԳԻՆ ՉԵՆ ԹԵԹԵՒՑԱԾ

Ազգ. ժողովը Եշ. օր քուէարկեց ընտրական օրէնքի բարեփոխման օրինագիծը, 251ի դէմ 263 ձայնով, այսինքն 12 քուէներու առաւելութեամբ։

Օրինագիծը անմիջապէս յղուեցաւ Հանրապետութեան խորհուրդին (ծերակոյտ) որուն քննութենէն ետք Ազգ. ժողովը վերջնական վաւերացումը պիտի կատարէ, կը կարծուի թէ մեծ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին Ծերակոյտին մէջ։

Օրինագիծը քուէարկելով հանդերձ, Ազգ. ժողովը կը մնայ պառակտուած՝ թէ ընտրութեանց եւ թէ ուրիշ խնդիրներու պատճառաւ։ Ցոռետեսներ նոր տագնապ մը կը նախատեսեն գոհլիճին համար ։

Պառակտումը ծանր է մասնաւորապէս երկրական – տնտեսական քաղաքականութեան մասին։

Ընտրական նոր օրէնքը խառնուրդ մըն է ներկայ դրութեան (համեմատական) եւ մեծամասնական ձեւին։ Համայնավարներուն դէմ ուղղուած ըլլալով հանդերձ, դժգոհութիւն կը պատճառէ նաեւ զօր. տը Կոլի կուսակիցներուն։ Համայնավարները 5.489.999 քուէ շահած էին 1946ին, այսինքն 29 առ հարիւր։ Օրէնքին հեղինակները կը կարծեն թէ կէս առ կէս պիտի կորսնցնեն այս անգամ, շնորհիւ մեծամասնական դրութեան։

Նոր օրէնքը գործադրելի չէ Փարիզեան շրջանին եւ շատ մը գաղթավայրերու համար ։ Ուրեմն Փարիզի 75 երեսփոխանները եւ կարգ մը անդրծովեան շրջաններու երեսփոխանները պիտի ընտրուին համեմատական դրութեամբ։Մայր երկրի մնացեալ 469 եւ Ալժերիոյ 30 երեսփոխանները պիտի ընտրուին նոր օրէնքին համաձայն ։

Ահաւասիկ նոր օրէնքին գլխաւոր տրամադրութիւնները —

1.— Իւրաքանչիւր ընտրական շրջանի մէջ ամէն կուսակցութիւն թեկնածուներու ցանկ մը պիտի ներկայացնէ, համաձայն ընտրելի երեսփոխաններու ։ 2.— Որ եւ է ցանկ երբ ստանայ քուէներու 50 առ հարիւրը, կը շահի բոլոր աթոռները։ 3.— Եթէ որեւէ ցանկ այդքան չշահի, աթոռները պիտի բաշխուին համեմատական դրութեամբ, ինչպէս ներկայիս։ 4.— Կուսակցութիւնները կրնան խնամութիւններ կազմել, հաւաքաբար ապահովելու համար քուէներու 50 առ հարիւրը ։

Ընտրութեանց թուականին ճշդումն ալ մեծ դժուարութիւններ կը պատճառէ։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ փութացնել, իբրեւ թուական առաջարկելով Յունիս 10, մինչդեռ Ազգ. ժողովին պայմանաժամը կը լրանայ Նոյեմբերին։

«Առարկու վտանգ մը»

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

ԾԱՅՐ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Դաշնակից աղբիւրներէ կը հաղորդուի թէ հազարէ աւելի կարմիր օդանաւեր համախմբուած են Մանչուրիոյ օդանաւային կայաններուն մէջ եւ կը կարծուի թէ գործի պիտի անցնին անմիջապէս որ սկսի կարմիրներու յարձակողականը։ Այս պարագային, դաշնակիցներու համար հարց պիտի ծագի, թէ պէ՞տք է ռմբակոծել նաեւ Մանչուրիան ։ Կացութիւնը ծանրակշիռ կը դառնայ այն իրողութեամբ, որ օդան. ուժերու հետ միասին ցամաքային բանակներու համախմբումներ տեղի կ'ունենան, մինչեւ իսկ «կամաւորական» պիտակի տակ խորհրդային ուժերու մասնակցութեամբ ։

Այս մասին խօսք առնելով, Մ. Նահանգներու երեսփ. ժողովի նախագահը յայտարարեց, թէ « կը գտնուինք ահարկու վտանգի մը առջեւ» ։ Եւ աւելցուց.— «Նկատի ունենալով որ համախմբուող ուժերը բոլորն ալ չինական չեն, պատերազմի ծաւալման վտանգը այսօր շատ աւելի մեծ է, քան որեւէ ժամանակ, երկրորդ աշխարհամարտի վերջանալէն ի վեր»։

Այս ազդարարութիւնը հաստատուեցաւ նաեւ նախագահ Թրումընի կողմէ, որ խուսափելով հանդերձ մանրամասն մեկնաբանութենէ մը ըսաւ թէ «վտանգը, անցեալի մէջ եղածին չափ մեծ ըլլալով հանդերձ, տակաւին կը յուսայ , որ կարելի պիտի ըլլայ երրորդ աշխարհամարտի մը առաջքը առնել։ Այնու ամենայնիւ վերազինման մեր ծրագիրը պէտք է արագօրէն գլուխ հանուի»։ Պ. Թրումըն որեւէ ակնարկ չըրաւ այն տեղեկութեանց մասին, թէ ամերիկեան միացեալ սպայակոյտը հրահան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՌԵԹԷՈՍ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ)

ԽՄԲ.— Ամփոփուած «Էջմիածին» ամսագրի 1950 Նոյեմբեր – Դեկտեմբերի թիւէն.—

Կրթական նշանաւոր գործիչ եւ դաստիարակ Ռեթէոս Պէրպէրեան ծնած է 1850ին Պոլիս՝ Խասգիւղ: Աղքատ սափրիչի զաւակ էր: Վեց տարեկան էր երբ կորսնցուց հայրը, եւ իր աղքատիկ մայրը իր ձեռքի աշխատանքով մեծցուց տղան: Նախնական ուսումը ստացաւ նոյն թաղի Ներսէսեան վարժարանը, աշակերտելով յայտնի հայկաբան Գարագաշեանի: 16 տարեկան էր, երբ աւարտելով դպրոցի դասընթացքը, գնաց Ադրիանապոլիս «առաջինդասնափորձնընելով հայ դաստիարակութեան ասպարէզին մէջ»: Երկար չմնաց հոն, վերադարձաւ Պոլիս եւ նուիրուեցաւ ազգային վարչական ու կրթական ասպարէզին: Ընտրուեցաւ երեսփոխան, վարեց ազգային զանազան պաշտօններ, բայց իր գլխաւոր ասպարէզն եղաւ Ազգային Ուսումնական Խորհուրդը, որուն անդամ եւ յետոյ նախագահ ընտրուեցաւ: 1876ին հիմնեց Պէրպէրեան վարժարանը, որու տնօրէնը եւ գլխաւոր ուսուցիչը եղաւ ինք: Այս դպրոցը մեծ ծառայութիւն մատուցանեց ազգին: Դարձաւ կրթութեան տաճար եւ ազգին վտանգաւոր օրերուն անգամ իր տնօրէնի խոհեմ քայլերու շնորհիւ պահելով իր գոյութիւնը, տուաւ ազգին հարիւրաւոր կրթուած երիտասարդներ: Ուսումնական Խորհուրդի նախագահ եղած ատեն Պէրպէրեան պատրաստեց «կազմական կանոնագիրը», զոր բոլոր արեւմտահայ ուսումնարաններու դպրոցական ծրագիրը եղաւ:

1901ին Պէրպէրեան տօնեց իր դպրոցի 25ամեակի յոբելեանը, իսկ 1907 Ապրիլին մեռաւ, իր ամբողջ կեանքը նուիրելով ուսուցչական ասպարէզին:

Պէրպէրեանի գրական գործունէութիւնը կը սկսի 1870ին, երբ գրեց «Աշուն», «Հեռի ի Քէն», «Ակնարկ քո եւ Ժպիտ» ոտանաւորները եւ «Դպրոց» վերնագրով ատենաբանութիւն, որ խօսած է Խասգիւղի Ներսէսեան դպրոցի տարեդարձի հանդէսին մէջ: 1871ին Պէրպէրեան կը մտնէ «Գործ» ընկերութեան «Արարատ» թերթի խմբագրութեան մէջ եւ կը հրատարակէ աւելի երկարաշունչ գործեր, ի մէջ այլոց Լամառթինի «Մահ Սոկրատայ» բանաստեղծութեան գրաբար ոտանաւոր թարգմանութիւնը: Միեւնոյն ատեն կ'աշխատակցէր «Մասիս», «Փող», «Մանզումէ» թերթերուն: 1877ին կը հրատարակէ իր առաջին գրական հաւաքածուն (Առաջին Տերեւք), որու մէջ կ'ամփոփէ մինչեւ այն ատեն հրատարակած կամ անտիպ զանազան գրութիւններ: Հետզհետէ կը գրէ, «Երկու Բանախօսութիւններ», «Կնոջ պատմութիւն», ժողովրդեան «Զբօսանքները», «Մարդիկ եւ Իրք», «Դրամ», «Դաստիարակի մը խօսքերը, «Խոհք եւ յուշք», «Դպրոց եւ Դպրութիւն»:

«Առաջին Տերեւք»ը կը պարունակէ 33 ոտանաւոր (որոնցմէ չորսը թարգմանական), «Մահ Սոկրատայ», 10 ատենաբանութիւն, երկու պատմական տեսութիւն, թատերական քննադատութիւն մը՝ «Աղջկան մը Օժիտը» կատակերգութեան վրայ եւ կարգ մը լրագրական բանավէճեր:

Բանաստեղծութիւններու նիւթը գլխաւորապէս նկարագրական, սիրային եւ հայրենասիրական է, որոնց մէջ ամէնէն շատ յաջողներն են «Լուսին», «Ցոյս», «Ոհ, ոչ երկինք», «Աշուն, ի վուր»: Չկայ աւելի բարձր զգացում քան սէրը: Սէրը ամենազօր է, անոր առաջ տարիները կը մոռցնեն իրենց ընթացքը, կեանքի դառնութիւնները կը հալին, ամեհի ալիքները՝ ծաղիկ, փոթորիկները, զեփիւռ կը դառնան, կոյսի ժպիտը խաւարի մէջ լոյս կը ցոլացնէ, սիրահարի ճակատին դիզուած տխրութեան ամպերը կը փարատին, ան պատրաստ է կոյսի հետ ամէն արգելք առաթուր կոխելու եւ կեանքի ասպարէզի մէջ անվեհեր առաջ խոյանալու:

Դեռ երիտասարդ, Պէրպէրեան կը կորսնցնէ մայրն ալ, որ կ'ըլլայ իրեն համար անդարմանելի վիշտ, կը մոռնայ կոյսի սէրը, մօրը ցաւը յուսահատութեան մէջ կը ձգէ զայն, ուրկէ չուզեր մխիթարուիլ եւ անոր կը նուիրէ քանի մը ողբագին տաղեր:

Ատենաբանութիւնները երեք գլխաւոր նիւթի շուրջ են, դպրոց, կանանց հարց եւ հայրենիքի սէր: Իրեն համար դպրոցը ամէնէն մեծ հաստատութիւնն է, «Լուսոյ վառարան, քաղաքակրթութեան օրօրոց» եւայլն:

Կանանց հարցի մասին Պէրպէրեան ունի ամէնէն ազատամիտ գաղափարները: Անոր համար կինը մարդկութեան դաստիարակն է. գեղարուեստը, ազնուական զգացումները եւ քաղաքակրթութիւնը կնոջ առաջ ծնած են: Եթէ մարդը իր նիւթական էութիւնը կը պարտի հօրը եւ մօրը, բարոյական մարդը գրեթէ մօրը ձեռակերտն է, անոր ձեռքին դրոշմը կը կրէ: Կաղնին խոզկաղնոյն մէջ է, եւ ապագայ մարդկութիւնը օրօրանին մէջ, իսկ օրօրանը կնոջ հովանիին տակ»: Իսկ եթէ կինը կ'իյնայ եւ իր կոչման ու պատուին անարժան դեր կը կատարէ, ատոր յանցանքը կ'իյնայ այր մարդու վրայ, որ զրկած է զայն կեանքի հաղորդակցութենէն, սահմանափակած անոր դերը քաղաքային ու քաղաքական աշխարհի մէջ, տունը անոր համար բանտ է դարձուցած եւ զրկած զայն դաստիարակութենէ: Բաց ըրէք աղջկանց դպրոցներ, տուէք անոր փրկարար կրթութիւնը եւ կինը պիտի բարձրանայ:

Հայրենիքի սիրոյ համար Պէրպէրեան ունի շատ զգայուն շեշտեր: Ան կը տեսնէ որ «Հայն աւերակաց դէզ մը ունի իբրեւ հայրենիք ... Արամ, Արտաշէս, Տիգրան, Տրդատ Հայ էին, բայց ատոնք լոկ յիշատակներ են այսօր անցեալին անդունդին մէջ թաղուած, դոցա հայրենիքը ծուէն ծուէն պատառուած է եւ իւրեանց սերունդն ընդ ոլորտս տիեզերաց ցիր եւ ցան, իբրեւ չորացեալ ծառի մի տերեւներ, զոր հողմն կը վարէ յուպէտ յուկամ: Հայն այլեւս ազգ չէ, եկեղեցի մի է: «Բայց կը գտնէ որ այդ Եկեղեցին ալ այլեւս ոյժ չունի, ան գոյութիւն ունի միայն եկեղեցւոյն պատերէն ներս»: Հայ Եկեղեցին երկու տիպ միայն յառաջ կը բերէ — կրօնամոլներ եւ անտարբերներ: Կրօնամոլները կը փախչին եւրոպական լուսաւորութենէն, որովհետեւ «հայակրօնական» չէ, իսկ անտարբերները մէկ կողմ ձգելով կրօնական զգացումը ազատ կը զգան դէպի ազգն ունեցած ամէն տեսակ կապերէ ու պարտականութիւններէ:

«Երկու Բանախօսութիւնք»ի մէջ (1880) «Թշուառութիւն եւ Գութ» որոնք կը համարուին մարդկային քաղաքակրթութեան 2 հզօրագոյն տարրերը: Երկրորդին՝ «Գեղեցիկն ու Վսեմ»ին մէջ կը նկարագրէ իրարու հետ ունեցած ներքին յարաբերութիւնը, արուեստները, ճարտարապետութիւն, քանդակագործութիւն, նկարչութիւն, երաժշտութիւն, բանաստեղծութիւն եւ անոնց կրթիչ նշանակութիւնը մարդկային ճակատագրին վրայ:

«Կնոջ Պատմութիւն» յօդուածաշարքը, որ տպուած է «Երկրագունդ» հանդէսի մէջ, 1883ին, կնոջ քաղաքակրթութեան պատմութիւնն է:

«Մարդիկ եւ Իրք» (1885) հրատարակած է Հրաչեայ ծածկանունով «Երկրագունդ» հանդէսի մէջ որու նախաբանին մէջ կ'ըսէ թէ «ինձ համար գրագիտութիւնը քահանայութիւն է: Գրագէտը օգտակար ըլլալու պարտականութիւնն ունի:

Իր արուեստը պարտաւոր է դնել ի սպաս Արդարին, Ճշմարտութեան եւ Իրաւանց»: «Արուեստն արուեստին համար» նշանաբանը կը հերքեմ ես»: Չեմ ընդունիր որ գրագէտն անտարբեր ըլլայ հանրային բարուց, լուսոյ եւ խաւարի կռուոյն, յառաջդիմութեան դատին: Ընդհակառակն, պէտք է որ իբրեւ յառաջապահ զինուոր մարտնչի լուսոյ համար» եւն.:

«Մարդիկ եւ Իրք» կը ներկայացնէ առօրեայ հարցերու մասին արագ գրչով, գեղեցիկ, բայց ոչ սեթեւեթեալ ոճով գրուած խօսակցութիւններու շարք մը, որոնց մէջ կը քննուին եւ կը դատափետուին Հայոց աժան բարեգործութիւնը, սահմանադրութեան անուանական գոյութիւնը, կաթողիկոսական հարցը, այն սխալ կարծիքը թէ ազնուականութիւնը դրամական հարստութիւն կը հասկցուի եւ ոչ թէ մտքի բարձրութիւն, կրօնաւորի բարձր կոչման հակառակ, անոր անկեալ դրութիւնը, թէ ճշմարիտ քրիստոնէութիւնը ձեւապաշտութիւն չէ, այլ հաւասարութիւն, եղբայրութիւն եւ սէր»:

«Դրամ» (1886) պզտիկ տետրակ մը որ կը պարունակէ Պէրպէրեանի տնտեսագիտական բանախօսութիւնը:

«Դաստիարակի մը խօսքերը» (Վիեննա 1901) կը պարունակէ 22 ճառ եւ 4 դամբանական: Բոլոր ճառերն ալ ունին մէկ նպատակ,— պատրաստել ազնիւ եւ շիտակ մարդ: Պէրպէրեան՝ Գեղեցիկի Ճշմարիտի եւ Բարիի մէջ կը փնտռէ մարդկութեան խտէալը:

«Խոհք եւ յուշք» (Վիեննա 1904) ոտանաւորներու հաւաքածոյ, գրուած կնոջ մահուան առթիւ:

«Դպրոց եւ Դպրութիւն (Վիեննա 1907) ստուար հատոր մը, ուր հաւաքուած են թերթերու մէջ հրատարակուած յօդուածներն ու ճառերը: Ունի երկու մաս — «Կրթական Նիւթեր» եւ «Գրական Նիւթեր»: Այս վերջինին մէջ կը խօսի գրաբարի եւ աշխարհաբարի վէճի մասին, եւ գաւառական գրականութեան մասին, ուր գաւառացի գրողներ կը գործածէին գաւառի լեզուն: Պէրպէրեան կը գտնէ որ կեղծիք է, անիրանալի բան:

«Գործք եւ Գործողք» (հրատարակուած է «Երկրագունդ» հանդէսի մէջ Հրահատ կեղծանունով: «Պտոյտ մը գաղափարաց աշխարհին մէջ», «Ընտանեկանք» (անտիպ) «Անիծեալը», Լամըննէի «Բանք հաւատացելոյ ուրուք» եւ Կէօթէի «Հերման եւ Դորոթեա» եւ դպրոցական դասագիրք «Համառօտ քաղաքական տնտեսութիւն»:

Պէրպէրեան եղած է հին սերունդի ազատամիտ ներկայացուցիչներէն մէկը ոչ հիներու մոլեռանդ պահպանողականութիւնն ունի, եւ ոչ ալ նորերու համարձակ ու յանդուգն քայլերը, եղած է ազատամիտ բանակի աջ բազուկը:

Լեզուն եւ ոճը կը կրեն իր բնաւորութեան պատկերը: Իր առաջին գործերը աշխարհաբար անուան տակ գրաբար են, անյարմար արդի արուեստին եւ ճաշակին: Քանի կ'անցնի ժամանակը իր լեզուն ալ հետզհետէ կ'արդիանայ, կը մօտենայ սովորական աշխարհաբարին «Դպրոց եւ Դպրութիւն» մէջ կը բռնէ միջին տեղը, լեզուն ոչ հին է, ոչ գրաբարեան լեզուի ծանրութիւնը, ոչ ալ նորերու աշխոյժը: «Դաստիարակի մը խօսքեր»ու մէջ կ'ազնուանայ, կը գեղեցկանայ, իսկ «Խոհք եւ Յուշք»ի մէջ այնքան կ'արդիանայ որ տեղ տեղ կարծես աշուղական պարզուկ բանաստեղծական արուեստն ու լեզուն կը ստանայ:

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Միջերկրականի Պաշտպանութեան խնդիրը

Արեւմտեան ռազմավարութեան մէջ, Ռուրի եւ Ֆրանսական հողամասին պաշտպանութիւնը զօր. Այզընհաուըրի գլխաւոր մտահոգութիւնը կը կազմէ: Բայց Միջերկրականեան աւազանը, մանաւանդ աջ թեւը, ներկայիս մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ:

Միջերկրականի կեդրոնական մասը իմաստ պիտի չունենայ, եթէ աջ թեւը խորտակուի: Անկէ զատ, Միջերկրականի թեւին միջոցաւ է որ կարելի պիտի ըլլայ հակայարձակողական մը կիրարկել Խ. Միութեան հարաւային մասին դէմ:

Պատմութիւնը ցոյց կուտայ արդարեւ որ եթէ Լեհաստանէն այս պետութեան դէմ յարձակում մը գործուի, ձախողութեան մատնուելու դատապարտուած է, նկատի առնելով այդ հողամասերուն անսահման տարածութիւնը: Մինչդեռ Ռուսիա, միշտ խոցելի եղած է իր հարաւային մասին վրայ գործուած յարձակումներու պարագային: Ապացոյց՝ Խրիմի պատերազմը:

Խ. Միութեան հարաւային մասին մէջ Տօնի աւազանը, Պաքուի հողամասը, նոյնիսկ Մակնիթոկորսքի ճարտարարուեստական մեծ կեդրոնը, միջակ ռմբաձիգներու յարձակումէն չեն կրնար զերծ մնալ, եթէ այս օդանաւերը Միջին Արեւելքէն գան:

Արդ, ներկայիս, արեւմտեան պետութիւնները կը զբաղին ենթադրական ռուս յարձակողականի դէմ ամրապնդելով Պարսկաստանի եւ Իրաքի քարիւղաբեր հողամասերը:

Արեւմտեան պետութիւնները կ'աշխատին այս ուղղութեամբ: Միջերկրականի բովանդակ աւազանին մէջ մեծ է դիւանագիտական եւ զինուորական գործունէութիւնը:

Մինչ Ամերիկայի արտաքին խորհրդական Ճորճ Փըրքինս, Պելկրատի մէջ երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ մարաջախտ Թիթոյի հետ, իր գործակիցը՝ Մաք Կի՝ Եգիպտոս մեկնեցաւ, իսկ օդային նախարար Ֆինլէթըր ալ Անգարա գնաց: Անգլիացի զօրավար Րոպէրթսըն ալ Իսրայէլեան վարիչներուն հետ տեսակցեցաւ եւ վերջապէս մեծ խորհրդաժողով մը գումարուեցաւ Իսթանպուլի մէջ, ի ներկայութեան ծովակալ Քէրնիի եւ Մ. Նահանգաց եւ Միջին Արեւելքի բոլոր դիւանագէտներուն եւ զինուորական կցորդներուն:

Ցարդ Անգլիոյ եւ սկանտինաւեան երկիրներու ընդդիմութիւնը արգելք հանդիսացաւ որ Յունաստան եւ Թուրքիա Ատլանտեանեան ընտանիքին մէջ ընդունուին:

Այնպէս կը թուի թէ այս արգելքը երկար պիտի չտեւէ, եւ Ամերիկացիները պիտի պարտադրեն իրենց տեսակէտը: Այս վերջիններուն համաձայն, առայժմ կարելի չէ, արաբական երկիրներու ինչպէս նաեւ Իսրայէլի միջեւ ընդարձակ համաձայնութեան մը ստեղծումը:

Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ փափաքուած այս համաձայնութեան ճամբուն վրայ բազմաթիւ արգելքներ կը ցցուին: Հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ տարակարծութիւնները վերջ չեն գտած ցարդ:

Անգլիացիներն ալ Եգիպտացիներու հետ վիճաբանութեանց մէջ են — վասն զի այս վերջինները պահանջեցին Անգլիացիներէն ետ քաշել իրենց զօրագունդերը, Սուէզի Ջրանցքի ափերէն:

Պարսկաստան ալ Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ տարուբեր քաղաքականութիւն մը որդեգրեց. բացի Յորդանանէ, իսլամ երկիրներու մէջ չէզոքացումի ձգտում մը կը տիրէ:

Այս պայմաններու տակ դժուար է բոլոր պետութիւնները համախմբել, արեւմտեան պետութիւններէ կախեալ հաւաքական կազմակերպութեան մը մէջ, հետեւաբար Ամերիկա նախընտրելի կը համարէ ամրապնդել Յունաստանը եւ Թուրքիան: Այս երկու պետութիւններն ալ լաւ բանակ-

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

ՀԱԼԷՊ, 3 Ապրիլ (Յառաջ) — Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պատգամաւորական ԺԱ. Ժողովը Մարտ 30ին վերջացուց իր աշխատանքները։

Օրակարգի հարցերու քննութիւնը եւ խորհրդակցութիւնները լրացան եօթը յաջորդական նիստերու մէջ։ Կարեւորագոյն հարցերն էին. — Ա.— Կանոնագրի վերամշակումը, Բ.— Համագաղթային կեդրոնական մարմնի մը կազմութեան մտածումը։ Գ.— Սկաուտական կազմակերպութեան հիմնաւորումն ու զօրացումը։

Ժողովը, որ կը բաղկանար 71 ներկայացուցիչներէ, իր նիստերը գումարեց եղբայրական ջերմ մթնոլորտի մէջ, ազգային ու բարոյական խոր հասկացողութեամբ։ Բոլոր խնդիրներուն շուրջ քսան շրջաններու պատգամաւորները պարզեցին իրենց տեսակէտները՝ գլխաւոր նպատակ ունենալով այս հսկայ կազմակերպութեան վարկն ու հեղինակութիւնը՝ մեր երիտասարդական զանգուածներուն մէջ, նաեւ ազգային այն փրկարար առաքելութիւնը, որուն կոչուած է Հ.Մ.Ը.Մ.ը։

× Վերջին նիստին մէջ, գրեթէ միաձայնութեամբ Շրջ. Ժողովի անդամ ընտրուեցան, երկու տարուան համար, եղբայրներ՝ Տոքթ. Ա. Գապաքեան, Տոքթ. Յ. Պէրպէրեան, Յովհ. Շահինեան, Միսաք Պժեան, Մանուկ Տէտէեան, Հրանտ Մուրատեան եւ Ալպէռ Յակոբեան։

× Ապրիլ 1ին, կիրակի գիշեր, Հ. Մ. Ը. Մ.ի քաղաքի ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ կռփամարտի միջազգային մրցում մը Լիբանանի ախոյեան Հ. Մ. Ը. Մ.ական Հրանտ Ղազարեանի եւ Սուրիոյ ախոյեան Մոհամմէտ Խէյրի միջեւ։

1500է հասնող խուռն բազմութիւն մը լեցուցած էր ակումբին բոլոր կողմերը։ Ներկայ էին նաեւ պաշտօնական անձեր, ինչպէս եւ երեսփոխան ընկեր Մովսէս Տէր Գալուստեան։

Երիտասարդ Հ. Մ. Ը. Մ.ականը առաջին շրջանին իսկ յարձակումի անցաւ եւ դադար չտուաւ իր հակառակորդին, որ բազմաթիւ անգամներ ստիպուեցաւ գիրկընդխառն կռիւի ձեւ տալ խաղին։ Խաղի վերջաւորութեան, Հրանտ Ղազարեան կէտերու առաւելութեամբ ջախջախիչ պարտութեան մատնեց Սուրիոյ ախոյեանը։

Այս յաղթանակը մեծ խանդավառութիւն պատճառեց եւ օրուան հերոսը ուսամբարձ տարուեցաւ հանդերձարան։

ներ ունին, եւ կարող ուժեր են հողային դիմադրութեան։

Եթէ Եուկոսլաւիոյ հետ ալ կարելի ըլլայ շփման մէջ մտնել, պաշտպանութեան առաջին գիծը ամուր պիտի ըլլայ։ Երկրորդ գիծը պիտի յենու Կրետէի, Կիպրոսի, Ատանայի հետ Անատոլուի հարաւային մասին վրայ։

Մարաքէշէն ալ մինչեւ Պարսից ծոցը օդակայաններու երկար շղթայ մը կը կառուցուի, ուր կարելի պիտի ըլլայ ընդունիլ ամենածանր մեքենաները։

Մարոքի մէջ ալ, Ամերիկացիները Ֆրանսացիներու հետ համախորհուրդ, նոր ճամբաներ կառուցանելու մասին կը խորհին։

Ամերիկացիները կը խորհին ստեղծել օդային կարեւոր խարիսխ մը Անգարայի մէջ։

Սակայն այս ճակատը իր տկար կողմերը ունի։ Բացի Թուրքիայէն, Միջին Արեւելեան երկիրները, շատ տկար բանակներ ունին։

Պաքիստանի եւ Աֆղանիստանի միջեւ, սահմանագլուխը, գրեթէ բաց է, եւ հիւսիսէն եկող բանակի մը համար շատ դիւրին պիտի ըլլայ մտնել Պարսից ծոցը։

Այս իսկ պատճառաւ Մեծն Բրիտանիա պիտի ուզէ որ Յորդանանի օրինակին հետեւելով արաբական երկիրներն ալ ունենան իրենց ազգային բանակները։

Սակայն այս բանին յաջողութեան համար, պէտք է բարուոքել այդ երկիրներու ժողովուրդներու ընկերային պայմանները եւ քաղաքական վարչաձեւերը։

Երկար շրջանի կը կարօտին այս կարգի բարեփոխումները, որոնց իրագործումը կը բախի օտարատեցութեան հոսանքներու։

(Ժուռնալ տը Ժընեւ)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՁԵԿՈՅՑ ԳԵՂ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Վերջին երկու ամիսներու ընթացքին Հայ Գեղարուեստական Թանգարանի ունեցած արագ բարգաւաճումը կը գրաւէ բոլոր այցելողներու մասնաւոր ուշադրութիւնը։

Մեծն Տիգրանի եւ Ռուբինեան պատմական շրջաններու պատկանող դրամներու հարուստ հաւաքածոն, արդիական դասաւորումով մը լեցուցած են քանի մը ցուցադարաններ։

Հայկական տարազներ գոյնզգոյն պերճանքով զարդարած են պատերը։ Այվազովսքիի եւ բոլոր հայ արուեստագէտներու նկարները Հայ տաղանդին տեւական արժէքները երեւան կը բերեն։

Մեր Ֆրանսացի բարեկամները եւս սկսած են ցոյց տալ մասնաւոր հետաքրքրութիւն, Անգարայի Ֆրանսական դեսպան Տէր եւ Տիկին Paris, Marquis Paul de VEOU եւ Լիբանանէն Le Marcel AVRIL նուիրած են թանկարժէք առարկաներ։

Ֆրանսական « Arts » շաբաթաթերթը շատ իրաւամբ անուանած է զայն Հայկական Արուեստի տաճար, անցեալի փառաշուք գանձերու, աւանդութիւններու, ձեռագիրներու, գոհարեղէններու, գորգերու եւ յախճապակիներու։ Հիացումով կը յիշատակէ մեր ժողովուրդին անոնց հանդէպ ունեցած տեւական պաշտամունքը։ Լուսինեան կարճատեւ իշխանութիւնը ստեղծեց Ֆրանսայի եւ հայ ժողովուրդի միջեւ ամուր խնամութիւն մը, որ դարերու ընթացքին չեչտուեցաւ հոգեկան եւ մտաւորական անքակտելի շաղկապումով մը։

Այցելուներու կարգին ստուար թիւ մը կը կազմէ ներկայ հայ սերունդը եւ ցոյց կուտայ լուրջ հետաքրքրութիւն մեր անցեալի ստեղծագործ ոգիին հանդէպ։ Յատկանշական է անոր խանդավառութիւնը եւ ունեցած արդար հպարտութիւնը։

Թանգարանի օտար այցելուները երբ կը տեսնեն Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ երկնասլաց գմբէթը, անտեղիտալի փափաք մը կը զգան այցելու հոն եւս, եւ անոր կամարներուն ճարտարապետական սքանչելի կառուցուածքին համար կը յայտնեն իրենց զմայլանքը։

Երբ մտածենք որ Գեղարուեստական Թանգարանը հետզհետէ կը ճոխանայ շնորհիւ իր հիմնադիրներու զոհողութեան եւ գերագոյն ճիգերուն եւ իր շուրջը ստեղծուած ժողովրդային համակրանքին, հեռու մնալով քաղաքական ինչպէս եւ դաւանական ամէն վիճաբանութենէ եւ գործունէութենէ, ան պիտի դառնայ հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերուն անխտիր ուխտատեղին, ուր պիտի հաղորդուի իր անցեալի բեկորներուն գեղարուեստական շունչին հետ, պիտի սորվի պատմութեան անցքերը, մեր ցեղին ներքին ուժի սլացքը։ Թանգարանի մշտական գոյութիւնը ապահովուած է եւ ամէն միջոց կը խորհուի ընդարձակելու զայն եւ ստեղծելու հնարաւորութիւններ, աւելի լայնցնելու անոր գործունէութեան շրջանակը։

Վարչութիւն

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ կառավարութիւնը որոշած է 150 տարրական նոր դպրոցներ բանալ երկրին մէջ եւ յանձնարարած է թաղապետութեանց որպէսզի այս դպրոցներու շէնքերու շինութեան համար մասնաւոր տուրքեր դնեն ըմպելիի, պանդոկներու, անթելի գործիքներու եւ զբօսավայրերու վրայ։ Այս ծրագրին համաձայն շուտով եօթը տարրական դպրոցներ պիտի շինուին Դամասկոսի մէջ։ Իսկ կառավարութիւնը իր կողմէ խոստացած է երեք միլիոն սուրիական ոսկիի փոխառութիւն մը ընել մայրաքաղաքի թաղապետութեան։

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Մարտ 28ին, Միացեալ Նահանգներէն օդային ճամբով Պէյրութ հասաւ ծանօթ բարերար Գ. Ս. Փիլիպպոսեան, գանձապահ Հայ Աւետարանական Միութեան Ամերիկայի Կեդր. վարչութեան։ Իրեն կ՚ընկերանայ նոյն վարչութեան քարտուղար վեր. Բիւզանդ Գալֆայեան։ Գ. Փիլիպպոսեան մօտ երկու շաբաթ պիտի մնայ Լիբանան եւ ապա պիտի անցնի Սուրիա։

× Արեւելեան երաժշտութեան մեծ վարպետներէն ուտի Հրանտ, Ապրիլ 2ին Պէյրութ հասաւ, շարք մը նուագահանդէսներ տալու համար։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ, ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ԵՐԿԵՐԻ, հատոր ութերորդ։ Բովանդակութիւն.— Խաւարի մէջ.— Կաթուշքը.— Ճամբորդը.— Ղեզայի արտը.— Երբ ձիւն իջնում է.— Աստծու կրակը.— Արցունքի հովիտը.— Ոսկի հէքեաթ։ Բոստըն, 1949։

ՀԱՄԱՅՆԱԿԱՆ ՍԷՐ (բանաստեղծութիւններ)։ Գրեց՝ Բիւզանդ Թոփալեան։ Շքեղ տպագրութեամբ։ Հասցէ.— Imp. Araxes, 46 rue Richer։

ՄԽԻԹԱՐ, Յուշարձան լուսանորոգ Մխիթար Աբբայի մահուան երկրորդ դարադարձին (1749 – 1949)։ Բացառիկ «Բազմավէպ»ը Յուլիս – Դեկտեմբեր 1949։ Վենետիկ Ս. Ղազար 1950։ Շքեղ հատոր մը, 478 մեծադիր էջ, հայերէն, ֆրանսերէն եւ իտալերէն յօդուածներով եւ ուսումնասիրութիւններով։ Կը պարունակէ պապին նամակները՝ ուղղուած Վենետիկի եւ Վիէննայի աբբահայրերուն, յօդուածներ Կարդինալ Աղաջանեանէ, Հ. Ն. Ակինեանէ, Ֆր. Ֆէյտիէ եւն.։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (22)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

1453 Յունուար ամսուն առաջին շաբաթներուն, յունական մայրաքաղաքին մէջ զանազան աղբիւրներէ իմացան թէ Ադրիանուպոլսոյ մէջ նոր վիթխարի թնդանօթ մը թափեր էին։ Այդ աղբիւրներու գլխաւորը՝ սատրազամ Խալիլ փաշան էր, որ քրիստոնեաներու համակիր էր եւ Զականոս փաշան ատելուն պատճառաւ, իր տէրը կը մատնէր։ Դուկաս ժամանակակից պատմագիրը, հետեւեալը կը գրէ այդ ահաւոր հրասանդի մասին, որուն մեծութեամբ թնդանօթ մը՝ Թուրքերը տակաւին առաջին անգամ կ՚ունենային —

«1452ի աշնան ընթացքին փախստական մը ներկայացաւ Սուլթանին եւ անոր թանկագին տեղեկութիւններ տուաւ Պոլսոյ ամրութիւններու վիճակին վրայ։ Այդ մարդուն անունը Օռպան, Օռպէն կամ Ուռպանի էր։ Հունգարացի էր, թերեւս ալ՝ Վալաք, եւ կ՚ըսէին թէ մինչեւ այն ատեն իրմէ աւելի վարպետ թնդանօթ ձուլող չէր եկած։ Նախապէս իր ծառայութիւնները առաջարկեր էր Կոստանդին կայսեր, անոր մայրաքաղաքին պաշտպանութեան համար բայց այդ իշխանին պայմաններէն դժգոհ, մանաւանդ սա պատճառաւ որ իրեն եղած վճարումին փոքրիկ մէկ մասը միայն իր ձեռքը կ՚անցնէր, մինչ մնացեալը ծակաչք պաշտօնեաներու գրպանը կը մտնէր, գաղտնապէս փախած էր Սուլթանին մօտ։ Մէհմէտ Բ. զինքը ուրախութեամբ ընդունեց, շատ մը նուէրներ եւ պատւոյ հագուստներ տուաւ անոր, եւ խոշոր ամսական մը կապեց, որուն քառորդովը իսկ գոհ պիտի ըլլար ան՝ Պոլսոյ մէջ։ Սուլթանը ինքզինք երջանիկ կը զգար իր լայն ծրագիրները գործադրելու համար սանկ թանկագին ձուլիչ զինագործ մը գտած ըլլալուն։

Իր տաղանդը փորձելու համար, երկար խորհրդակցութիւններէ վերջ հարցուց թէ կրնա՞ր արդեօք շինել այնքան լայն փողով թնդանօթ մը, որուն նմանը տեսնուած չըլլար։ Օռպան պարծեցաւ թէ կրնար թափել անանկ թնդանօթներ որոնց նետած ահագին մետաղեայ գունդերը Պոլսոյ պարիսպները փոշի պիտի դարձնէին, «նոյնիսկ եթէ Բաբելոնի պարիսպներուն չափ հաստատուն շինուած ըլլային»։ Սակայն կը խոստովանէր թէ ռումբերուն նետուածքին կամ որքան հեռու երթալու մասին շատ բան չէր գիտեր։

Բայց Սուլթանը սասանձնեց այդ մանրամասնութիւնները ինք անձամբ կարգադրել, պայմանաւ որ Օռպան այնքան փափաքուած թնդանօթը ձուլէր։

Ադրիանուպոլսոյ մէջ էր որ այս եղերական խօսակցութիւնները տեղի կ՚ունենային, երիտասարդ Սուլթանին եւ ձուլիչին միջեւ, ի ներկայութեան բազմաթիւ մասնագէտներու, որոնց մէջ էին նաեւ Սարըճէ երկրաչափը եւ Մուսլահէտտին ճարտարապետը։ Իր միակ մտածումով լեցուած եւ շարունակ ճարտարապէտներով շրջապատուած Սուլթանը գիշեր ցերեկ կ՚աշխատէր անոնց հետ՝ զանոնք հիացնելով իր արագ եւ ճիշդ դատողութեամբ։ Իր իսկ ձեռքով գծուած յատակագիծի մը վրայ կը քննէր ու կը նշանակէր այն տեղերը, ուր յարձակումը յաջող ելք կրնար ունենալ, հրետանիները տեղաւորելու լաւագոյն կէտերը, խրամներ բանալիք ու գետնուղիներ փորելիք յարմարագոյն տեղերը։ Ամէն օր երկար խորհրդակցութիւններ կ՚ունենար իր ամէնէն մտերիմ երեք խորհրդականներուն հետ, անոնցմէ մէկը, իր Մեծ – Եպարքոսը, Խալիլ փաշան էր, որ միշտ հակառակ էր քրիստոնեաներու դէմ պատերազմին, երկրորդը Թուրխան պէյը, եւ վերջապէս Զականոս փաշան, որ հակառակ իր քրիստոնեայ ծագումին, կատաղի կողմնակից մըն էր պատերազմի, քրիստոնեաներու սոսկալի հակառակորդ եւ խանդավառ համակիր մըն էր Մէհմէտի, որ իր աղջկան հետ ամուսնացած էր։

Սուլթանին միշտ արթուն ուշադրութենէն բան չէր վրիպեր. գաղտնի դեսպաններ կը ղրկէր Եւրոպա, ապահով ըլլալու համար որ քրիստոնեայ կառավարութիւնները, մանաւանդ Հռոմ եւ Հունգարիա, որեւէ վտանգ չէին սպառնար իրեն։

Այս սարսափելի ռազմական գործիքներուն մէջ, Օռպանի ահարկու թնդանօթն էր որ երկար տարիներ Արեւելքի եւ նոյնիսկ Եւրոպայի միակ հրաշալիքը մնաց եւ որ հրետանիի շարունակ աճող ուժին ու կարեւորութեան մէջ նոր դարագլուխ մը բացաւ։

(Շար.)

գած է զօր. Մէք Արթըրին ռմբակոծել Մանչուրիոյ խարիսխները, եթէ հոն համախմբուած օդանաւային ուժերը կռուի մէջ նետուին: «Զինուորական գաղտնիք ըլլալով, այդ մասին չեմ կրնար արտայայտուիլ»:

Կասկածէ դուրս է որ օդանաւերու համախմբումը կազմակերպուած է ռուս մասնագէտներու կողմէ, եթէ նոյնիսկ խորհրդային օդաչուներ չմասնակցին: Այս առթիւ կապ մը կը տեսնուի տարւոյն սկիզբը Սթալինի այն յայտարարութեան հետ, թէ թոյլ պիտի չտայ որ Քորէայի կարմիր ուժերը պարտուին:

Համախմբուած ուժերուն մէջ կան Թուսերու ձեռքը գտնուած տասը հազար ճափոնացի գերիներ, մոնկոլեան զոյգ մը ձիաւոր զօրաբաժիններ (Քորէայի մէջ), խաղաղ, քըրկըզ, թաթար, ուզպէկ եւ այլ զօրամասեր, խորհրդային ընդծովեաներ եւ փոքր մարտանաւեր՝ չինական նաւահանգիստներու մէջ: Միայն Քորէայի կեդր. ճակատամասին վրայ համախմբուած են 18—24 չինական զօրաբաժիններ — 180էն մինչեւ 240 հազար զինուորներ, որոնք դաշնակից ուժերու յառաջխաղացման կը սպասեն, յարձակողականի անցնելու համար:

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՆ ԱԼ

Զօր. Մէք Արթըր բոլորովին կողմնակից է որ զօր. Չանկ Քայ Շէքի ուժերն ալ կռուին Քորէայի կարմիրներուն դէմ: Զօրավարը քննադատեց բրիտանական եւ այլ կառավարութիւնները, որոնք «դանդաղ» քաղաքականութեամբ մը կ՚ուզեն արգիլել պատերազմի ծաւալումը: «Մենք հոս կը կռուինք զէնքով Եւրոպայի համար, մինչ հոն դիւանագէտները կը կռուին խօսքով»:

Ֆորմոզայի չին ազգայնական ուժերը կը հաշուեն կէս միլիոնէն մինչեւ 800 հազար: Ամերիկեան արտաքին նախարարութիւնը, սակայն, հակառակ է այս ուժերու գործածութեան Քորէայի մէջ, նկատելով որ անոնք պէտք պիտի ըլլան՝ Ֆորմոզայի դէմ պատահական արշաւանք մը դիմադրաւելու համար: Ասկէ զատ, այդ մասնակցութիւնը կրնայ պատերազմի ծաւալման պատճառ դառնալ: Ու տակաւին, վստահութիւնը կը պակսի այս ուժերու հանդէպ, նկատելով որ անցեալ տարի անոնք հազարներով անձնատուր եղան կարմիրներուն, Չինաստանի մէջ:

╳ Վերջին լուրերու համաձայն, դաշնակից զինուորները յառաջ կը խաղան դէպի հիւսիս: Արդէն 15 քիլոմեթր անցած են 38րդ զուգահեռականը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅԱՒԱԼԻ ԴԷՊՔ ՄԸ պատահեցաւ Սուրիոյ եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ: Հրէական գործակալութիւնը առջի օր կը հաղորդէր թէ Սուրիացիները ապօրինաբար սահմանագիծը անցնելով, եօթը ոստիկաններ սպաննած էին: Յաջորդ օրը Իսրայէլի օդանաւերը ռմբակոծեցին Սուրիոյ դիրքը, Գալիլիոյ լիճին մէջ: Սուրիացիները չպատասխանեցին: Իսրայէլ որոշեց Ապահովական խորհուրդին դիմել, զանազան ամբաստանութիւններ ուղղելով իր հարեւանին դէմ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Թախանձանքներուն առթիւ, Մ. Նահանգներու արտաքին եւ պաշտպանութեան նախարարութիւնները քանի մը շաբաթէ ի վեր կը զբաղին Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան հարցով: Արտաքին Նախարարին օգնական Պ. Մէք Կիի վերադարձը, հաւանաբար պիտի փութացնէ անոր լուծումը: Պոլսոյ ամերիկեան դեսպանատունը յանձնարարած էր սոխպողական քայլեր առնել ընդառաջ երթալու համար Թուրքիոյ պահանջած երաշխաւորութեան: Կը նախատեսուին լուծման երկու ձեւեր,— Թուրքիան եւ Յունաստանը առնել Ատլանտեան դաշինքին մէջ եւ կամ կնքել Միջին Արեւելքի պաշտպանութեան դաշինք մը:

ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐԸ առջի օր ճաշի հրաւիրուած էին Պ. Կրոմիքոյի կողմէ, խորհրդային դեսպանատան մէջ: Խաւեարով, հաւեղէնով, ձկնեղէնով, վոտքայով ու շամբանեայով պատուասիրուելէ վերջ, երկու ժամ խօսեցան «անպաշտօն կերպով», ժողովի օրակարգի մասին: Կրոմիքօ զուարթ տրամադրութիւն ունէր եւ խօսակցութիւնները եղան շատ սիրալիր: Բայց եւ այնպէս ոչ մէկ նոր քայլ առնուեցաւ դէպի վերջնական յաջողութիւն ...

ՆԱԽԱԳԱՀ Պ. Օրիոլ, մասնաւոր կառախումբով հասաւ Օթթաւա, Քանատայի մայրաքաղաքը, ուր եւս ընդունուեցաւ արտակարգ պատիւներով: Նախագահը ներկայ եղաւ երեսփ. ժողովի եւ ծերակոյտի միացեալ նիստին եւ խօսեցաւ ճառ մը, անգամ մը եւս պարզելով Ֆրանսայի ճիգերը խաղաղութեան պահպանման համար: «Մենք ոչ տօրկացում կ՚ուզենք, ոչ ալ պատերազմ»: Մոնրէալ եւս այցելելէ վերջ, Պ. Օրիոլ օդանաւով պիտի վերադառնայ Փարիզ Ապրիլ 10ին (նախագահը առաջին անգամ ըլլալով օդանաւ պիտի նստի Ատլանտեանը ճեղքելու համար):

ԽՕՄԻՐԻ ամերիկեան հիւպատոսարանի չէնքին մէջ տեղի ունեցաւ ուժեղ պայթում մը: Մարդկային կորուստ չկայ: Պատճառը պարզուած չէ տակաւին:

Ցեռեկոյթ-պարահանդէս

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ

Այս կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 4էն 12, 77 rue de la Voie Verteի գեղեցիկ սրահին մէջ:

Paris (14), մեթրօ Փորթ տ'Օրլէան

Գեղարուեստական խնամուած բաժին: Եւրոպական եւ հայկական նուագ:

Պիտի նուագէ Թոռնիկ Գասպարեան (Թառ): Պիտի պարեն Թորոսեան եղբայրները եւ Օր. Ֆլորա Հաքիմեան:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շավիլի Ֆր. Կապ. Խաչի վարչութեան, «Կապոյտ Խաչի Օրհնութեան» առթիւ, 8 Ապրիլ. կիրակի ժամը 16էն 24, քաղաքապետարանի սրահը, rue Stalingrad 5:

Ձոր ղիւֆէ, գիւղամտաչելի գինով: Ճնշում չկայ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը: Երգ, մեներգ, եւ զաւեշտ մը:

Մուտք 100 փրանք

Փայլուն ցայգահանդէս

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի «Գիւլխանդանեան» խումբին կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ Հ. Յ. Դ. ընկեր Կարօ Ենթակոմիտէի:

Այս շաբաթ իրիկուն մինչեւ լոյս l'Ermitage սրահին մէջ:

Բանախօսութիւն, երգ, արտասանութիւն: Հ. Յ. Դ. քաղաքի Ռոստոմ խումբը պիտի ներկայացնէ ԴԴՈՒՄԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ:

Կէս գիշերէն վերջ հայկական եւ եւրոպական պարեր Պօլվար Օտտոյի Խատիսեան խումբի նուագախումբին ընկերակցութեամբ:

ԾԱՆՕԹ — Առնել Փլաս տ'Էքսէն 26 եւ 26պատ հանրակառքերը եւ իջնել Plateau de la Visteի երկրորդ կայարանը:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻ

ՋԱՐՈՒՀԻ ԷԼՄԱՍԵԱՆԻ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հովանաւորութեամբ Հայկ. Թանգարանի նախագահ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆի:

Ապրիլ 7, շաբաթ իրիկուան ժամը 9ին, Salle Chopin – Pleyel, 8 rue Daru, métro Ternes:

Տոմսերը կը ծախուին գրատուն Հ. Սամուէլ, Պարսամեան, Բալուեան, նաեւ Օր. Գալֆայեանի միջոցաւ, Տոքթ. Արամ Հանշէր, եկեղեցւոյ դիւանը եւ յանձնախումբի անդամներուն մօտ:

Տէր եւ Տիկին Զարեհ Սարըեան (ծնողքը), Այրի Տիկին Պ. Մկրտիչեան (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սարըեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Սարըեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տկին Վահրամ Սարըեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահէ Սարըեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Հրանտ Մկրտիչեան եւ զաւակը (Շիքակօ), Օր. Մառի Մկրտիչեան (Կ. Պոլիս), ինչպէս նաեւ Մանուկեան եւ Խուպէսէրեան ընտանիքները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը

Օր. ԱՑՏԱ ՍԱՐԸԵԱՆի

որ կնքեց իր մահկանացուն երիտասարդ տարիքին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի այսօր, շաբաթ 7 Ապրիլ, ժամը 15ին Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 rue Jean Goujon) ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Այս կիրակի, Ալֆորվիլի Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի ախոյենական կարեւոր մրցումը, S. O. Charentonի Ա. խումբին դէմ: Ալֆորվիլի գնդախաղի խումբը, ամէնէն զօրաւորներէն մէկն է Փարիզի եւ շրջաններու հայ խումբերուն մէջ, արժանի ամէն քաջալերութեան: Կը յանձնարարենք խիստ կարգապահութիւն մրցումի ընթացքին: Հաղորդակցութեան միջոցներ — Charenton Ecoles, autobus 103, իջնել rue de Seine, Stade Municipal:

Imprimerie DER AGOPIAN 17 rue Damesme – (1
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր»ի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, երեկոյեան ժամը 8ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պօլվար Օտտոյի «Վարդանեան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Մուրատ Ռես. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ անդամ եւ ոչ անդամ հայրենակիցները, ապրիլ 8ին, ժամը 3.30ին Խրիմեան դպրոցը Իսիի մէջ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ Հայր. Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամները այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 20.30ին, Պ. Աճէմեանի ճաշարանը, 12 բիւ Քատէ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Յատկապէս կը խնդրուի միասին բերել անդամատետրերը եւ անպայման ներկայ ըլլալ:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ Հայր. Միութենէն.— «Տեղական թերթի մը մէջ «խումբ մը Վասպուրականցիներ» ծածկանունով երեւցած յօդուածներուն սիրով պիտի պատասխանենք, եթէ այդ յարգելի հայրենակիցները, որոնք կը յայտարարեն թէ 40է աւելի են, բարեհաճին իրենց անունները հրապարակաւ յայտնել»:

Յառաջի ցարածման համար

Մարսէյլէն ընկեր Գ. Կոփոեանի կողմէ փընտռուած հայրենակիցը, Պ. Գրիգոր Նաճարեան գտած ըլլալով իր ազգականները, 500 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

╳ Դարձեալ Մարսէյլէն Պ. Կ. Տէրտէրեան 500 ֆրանք, իր այցելութեան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Երաժշտագէտ Օ. ՏՈՒՐԵԱՆի նուագահանդէսը Մայիս 18ին, Salle Gaveau:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հերմինէ Խրիմեան եւ զաւակները՝ Սուրէն եւ Ժիրայր, ինչպէս եւ եղբայրները եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 rue Jean Goujon) իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ԽՐԻՄԵԱՆի

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՋՈՒԹԱԿԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ (RECITAL)

Մարսիլահայերու ծանօթ
ՍԱՐԳԻՍ ՉԷՕՐԷՔՃԵԱՆԻ
Այս կիրակի ժամը 20.45ին
Salle Mazenodի մէջ (90 rue d'Aubagne)

Յայտագրին մաս կը կազմեն Մոցարթ, Շոփէն, Լիսթ, Սպենդիարեան, Կոմիտաս, Բաբխուդարեան, Վ. Սարգսեան, Ալէմշահ:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Ֆր. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է ընտանեկան հաւաքոյթ մը, Զատկի տօներու առթիւ, ԱՊՐԻԼ 8ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, 5 rue Bonnefoi, Յոյներուն սրահը:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի ախոյենական մրցումները տեղի կ'ունենան L'Hay les Roses, stade U. S. Italienneի դաշտին վրայ, Route de Villejuif, Հ. Մ. Մ. Ménil St. Denisի դէմ, պահեստի ժամը 14ին, Ա. ժամը 15.30ին: Ժամադրավայր դաշտին վրայ: Փութացէք խրախուսել մեր արի տղաքը:

ԳԸՐՇԷՀԻՐՑԻ հայրենակից մը, Եփրեմ, կը խնդրէ ճշդել թէ իր համանուն քաղաքը Անգարայի նահանգին կը պատկանի եւ ոչ թէ Գոնեայի:

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ ԾԱԽՈՒ Է

Հարուստ թաղի մը մէջ Alimentationի (Cours des Halles) ԲԱՆՈՒԿ ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

Ունի նաեւ բնակարան մը, երկու սենեակ, խոհանոցով: Դիմել Aghabekian, 38 rue de Varennes, Paris (7):

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Քոնֆէքսիոնի լաւ բանուորուհիներ, իրենց տան մէջ աշխատելու համար: Դիմել Պ. ՓԱՓԱԶԵԱՆի, 8 rue du Mulhouse, Paris (2), հեռ. Cen. 54-61:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 8 AVRIL 1951 Կիրակի 8 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6427—Նոր շրջան թիւ 1838

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՆՈՆՔ ԵՒ ՈՉ ՄԵՆՔ

Այս հարցումը տարբեր ձեւով ուղղած էինք Ապրիլ 4ին.— « Ինչո՞ւ անոնք եւ ոչ դուք » :

Ըսել կ'ուզենք թէ ինչո՞ւ Վիէննայի եւ Վենետիկի Մխիթարեանց գլխուն կը փաթթեն միջնակարգ վարժարանի մը հոգը, Մարսէյլի եւ Մ. Նահանգներուն մէջ:

Այս բացորոշ հարցումը չի կրնար տեղի տալ որեւէ թիւրիմացութեան:

Այո, ինչո՞ւ անոնք եւ ոչ մենք :

«Մենք, — այսինքն ամբողջ հայ հասարակութիւնը: Առանց սեռի, դասակարգի, կրօնական, ընկերային կամ քաղաքական դաւանանքի խտրութեան :

Մխիթարեանները արդէն կրթարաններ կը պահեն Պոլսոյ, Փարիզի, Միլանի, Եգիպտոսի, Սուրիոյ, Լիբանանի եւ ուրիշ հայաշատ գաղութներու մէջ, ստանձնելով ամէն զոհողութիւն:

Անոնք եռանդով փարած են իրենց կրթական ինչպէս կրօնական առաքելութեան, եւ շարունակ նոր ճիգեր կը փորձեն, օրուան պահանջները գոհացնելու համար :

Իրենց նուիրման հետ, անոնք ձեռնհասութիւն եւ փորձառութիւն ալ ունին կրթական ասպարէզին մէջ: Մանաւանդ եթէ պատրաստուած են իբրեւ ուսուցիչներ :

Բայց, անոնք ամէն բան չեն: Եւ իրաւունք չունինք պահանջելու որ դառնան Հայկական Արտասահմանի կրթական նախարարութիւնը:

Իբրեւ անդամները կրօնական Միաբանութեան մը, անոնք ազատ ալ չեն մեր բոլոր պահանջները գոհացնելու:

Ինչպէս մեր ժառանգաւորաց վարժարանները, անոնց կրթական հաստատութիւններն ալ ենթակայ են որոշ կարգուսարքի եւ սեղմ կանոններու :

Տակաւին չենք խօսիր նիւթական կարողութեան եւ ուրիշ պարագաներու մասին:

Արդ, Մխիթարեաններէն դուրս չկա՞ն ուրիշ ձեռնհաս, գործօն տարրեր, տարագիր բազմութեանց կրթական հոգատարութիւնն ստանձնելու համար :

Բոլոր աղբիւրները ցամքեցա՞ն: Բոլոր ուժերը սպառեցա՞ն :

Երբ ափ մը վանականներ անվհատ կը գործեն, հակառակ բոլոր դժուարութեանց, ներելի՞ է որ աշխարհականները անճրկին, մնոտի պատրուակներով :

Ի՞նչ կը նշանակէ փափաք — «Դուք բացէք, մենք ալ կ'օգնենք »:

Մխիթարեաններն ալ կրնան պատասխանել.

— Դո՛ւք բացէք, մենք ալ ուսուցիչներ կը ճարենք :

Եւ կամ,— Ահաւասիկ վերաբացեր ենք Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանը : Ո՞ւր են ձեր սաները . . .

Կարելի էր անվերջ երկարել այս հարց-պատասխանին, առանց գործնական ելքի մը յանգելու :

Հիմնականը հետեւեալն է,— Մեր գլխաւոր գաղութները պէտք ունին միջնակարգ վարժարաններու :

Այդ գաղութներէն ֆրանսականն ու ամերիկեանը ի վիճակի են ճեմարաններ բանալու իրենց միջոցներով, նիւթական թէ բարոյական :

Հետեւաբար իրենց կ'իյնայ ոչ թէ այս կամ այն վանքին դուռը զարնել, այլ տիրաբար ստանձնել ամէն նախաձեռնութիւն: Անշուշտ աջակցութեան հրաւիրելով բոլոր պիտանի տարրերը :

« Մենք »ի եւ «դուք »ի խնդիր չէ այս, այլ համազգային պարտականութիւն: Սերունդի փրկութեան խնդիր:

Կրաւորական դիրք բռնել այս կենսական հարցին առջեւ, կը նշանակէ փութացնել օտարացումը, մնացեալ չարիքներով :

Կը նշանակէ գիտակցօրէն վտանգել հայրենի ժառանգութիւնը :

Հրաշքի՞ մը կը սպասենք, երկամեայ կամ եռամեայ ծրագիր մը յօրինելու եւ շարք մը ճեմարաններ բանալու համար գլխաւոր կեդրոններուն մէջ:

Խնամակալներո՞ւ կը կարօտինք թէ առաջնորդներու : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ՋՈՒՐԻ ՊԷՍ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻ»

Թուրք թերթերը մրցումի ելած են իրարու հետ, գովաբանելու համար ամերիկահայ ծովային տեղակալ մը, Վահան Լորտիկեան :

Առաջին անգամ Թուրք-Թղթակից մը կը նկարագրէր անոր քաջագործութիւնները՝ Քորէայի մէջ:

Այս առթիւ ալ լա թուրքա մանրամասնութիւններ կը հաղորդէր անոր թրքագիտութեան մասին :

Այսպէս, կը պատմէր թէ առտու մըթըրքական նուագ մը լսած ատեն, Վահան ձայնակցեր է .

— « Պէտէհավա՞ մը սանտըն — փարա վէր — տիմ, ալտըմ»: (Զբի՞ կարծեցիր, դրամ տուի առի):

Հայ սպան այժմ Թուրքիա փոխադրուած է, մասնաւոր պաշտօն մը ստանձնած ըլլալով ամերիկեան Օժանդակութեան ծովային բաժնին մէջ:

Եւ ահա նոր գովասանքներ, տեղակալին կենսագրութեան հետ :

— « Այս հայ սպան Քորէայի մէր զօրագունդին հետ երեք շաբաթ ապրած եւ յանախ թուրքերէն խօսած է անթելին վրայ : Բնաւ օտարականի պէս թուրքերէն չի խօսիր. բնդհակառակն կեսարացիի շեշտով կը խօսի:

Վահան երկրորդ զաւակն է Տէր եւ Տիկին խաչատուր Լորտիկեանի որոնք 1911ին Կեսարիայէն գաղթած եւ Նիւ Եորք հաստատուած են: Լորտիկեան ընտանիքին մեծ մայրիկը թուրքերէնէ զատ ուրիշ լեզու չգիտնալով, բոլորն ալ թուրքերէն կը խօսին»: (Եէնի Սապահ, 1 Ապրիլ):

Մնացեալը... ապուխտ կը հոտի :

— « Երբ ապուխտի խօսք ըլլայ, Լորտիկեան խոշոր խոշոր կը բանայ աչքերը եւ կ'ըսէ թէ լիառատ ապուխտ կերած է Ամերիկայի մէջ, բայց հօս յաւագոյնը պիտի ուտէ»:

Այս ամբողջ պատմութեան մէջ ապուխտէն աւելի կծու հոտ մը չէ՞ք առներ :

Թուրքը կ'ուրախանայ որ հայ ընտանիք մը թուրքերէնը պահեր է մեծ մայրիկէն մինչեւ թոռնիկը :

Մեր աչքերուն առջեւ ալ, հազարաւոր հայ ընտանիքներ իրար չե՞ն հրմշտկեր, օր առաջ կորսնցնելու համար իրենց զաւակներուն հայերէնի պաշարը : ՎԱՀԷ

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ԳՈՐԾԵՐԸ

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ Գարեգին պատրիարք եռանդով գործի ձեռնարկած է եւ անակնկալ այցելութիւններ կը կատարէ թաղէ թաղ, աչքէ անցընելով եկեղեցիներն ու դպրոցները :

Այսպիսի այցելութեան մը պահուն, Գօյաճըգիւղի Երից Մանկանց եկեղեցին քննելով, յարակից ընդարձակ պարտէզը յարմար տեսեր է ծրագրուած դպրեվանքին համար :

X Նախկին տեղապահը, Գէորգ արք. Արսլանեան, փոխանակ անձամբ ներկայանալու եւ իր հաշիւները, գործերը եւն. յանձնելու, առաջարկեր է պատրիարքին լիազօր ներկայացուցիչներ նշանակել, առարկելով թէ հիւանդ է:

Վարչական ժողովը աւելորդ համարած է ներկայացուցիչներու անուանումը, քանի որ պատրիարքը կատարելապէս իրաւասու է յանձնումը ստանալու :

X Թուրքերէն «Հիւրրիյէթ» լրագիրը կը գրէ թէ Գէորգ արք. չուզեր յանձնել Քոնաք պանդոկի (Թոքաթլեան), Շիշլիի գերեզմանատան եւ ուրիշ հանրապատկան կալուածներու սեփականութեան թուղթերը եւ թէ Պատրիարքարանէն հեռացած ատեն միայն 70 ոսկի ձգած է սնտուկը :

X Զատիկը բացառիկ շուքով տօնուած է Կեսարիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ եւ այս առթիւ իբր 40 մկրտութիւններ կատարուած են : Արարողութեանց ներկայ եղած են կուսակալը, Տիկինը եւ օգնականը, երկու գնդապետներ, Ապահովութեան տնօրէնը, ուրիշ պաշտօնատարներ, ինչպէս եւ Թալասի ամերիկեան բժիշկ Ուիլեըմ Նիւթըն: Իրիկուան եկեղեցիէն վերջ ամբողջ ժողովուրդը գերեզմանատուն երթալով օրհնել տուեր է գերեզմանները :

Վտանգաւոր կացութիւն Մայր. Արեւելքի մէջ

Վերջին լուրերու համաձայն, անհամաձայնութիւնը հետզհետէ կը խորանայ Նախագահ Թրումընի եւ զօր. Մէք Արթըրի միջեւ, Ծայրագոյն Արեւելքի կացութեան բերումով: Ինչպէս երէկ գրեցինք, Նախագահն ու ամերիկեան կառավարութիւնը հակառակ են զօրավարի այն ծրագրին, որով կ'ուզէ Չանկ Քայ Շէքի բանակները դրկել Քորէա կարմիրներու դէմ: Մէք Արթըր, իր այս գաղափարը յայտնած էր իր բարեկամներէն մէկուն՝ Հանրապետական երեսփոխան Պ. Մէրթինի ուղղած նամակով մը: Երեսփոխանը նամակը կը կարդայ երեսփ. ժողովին մէջ եւ այսպէս, զօրավարին տեսակէտները կը դառնան հանրային սեփականութիւն: Մէք Արթըրի այս քայլն ալ ջղագրգռութիւն պատճառած է կառավարական շրջանակներուն եւ շատ մը թերթեր կը կշտամբեն զօրավարը, ըսելով թէ Նախագահի գլխուն վրայէն գործեր կը տեսնէ :

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ ալ աշխատաւորական երեսփոխան մը բանաձեւ մը առաջարկեց զօրավարին դէմ, յայտարարելով թէ այլեւս վստահութիւն չունի անոր վրայ: Չի կարծուիր սակայն, որ երեսփ. ժողովը ընթացք տայ այս պահանջին, նկատի ունենալով Ծայր. Արեւելքի փափուկ կացութիւնը :

Այժմ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին Պ. Թրումընի եւ կառավարութեան միջեւ, զօր. Մէք Արթըրի հանդէպ իրենց վերջնական դիրքը ճշդելու համար: Անհաւանական չի նկատուիր, որ զօրավարը, ՄԱԿի ուժերու ընդհ. հրամանատարի պաշտօնէն հրաժարեցնելու հարցն ալ քննուի այս խորհրդակցութեանց ընթացքին: Ամէն պարագայի տակ, Պ. Թրումըն հակառակ է որ Ֆորմոզան դառնայ ռազմական գործողութեանց երկրորդ ճակատ մը, խախտելով անոր չէզոքութիւնը :

ԱՆԳԼԵՒԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Տարակարծութիւն կայ նաեւ Մ. Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ միջեւ : Բրիտանական կառավարութիւնը կ'ուզէ համոզել Մ. Նահանգները, որպէսզի աւելի լայնամտօրէն մօտենան կարմիր Չինաստանի հետ խաղաղութեան բանակցութիւններ սկսելու հարցին, մինչ Ամերիկացիները այդպիսի բան մը կը նկատեն քաղաքական տկարութեան նշան : Անգլիացիները ուժգնօրէն հակառակ են նաեւ 38րդ զուգահեռականը ճեղքելու ձեռնարկին, թէեւ կ'ընդունին որ զօր. Մէք Արթըր կրնայ այդ բանը ընել ի հարկին ռազմավարական պատճառներով: Ամէն պարագայի տակ, այս հարցերու շուրջ անգլեւամերիկեան տարակարծութիւնը այնքան սուր չէ, ինչպէս կ'ուզեն ցոյց տալ կարգ մը տեղեկութիւններ :

ՄԱԿԸ ՊԷՏՔ Է ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ԿՌԻՒԸ

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը Պ. Թրիկվի Լի յայտարարեց, թէ Քորէայի համայնավար ուժերը բանակցելու ոչ մէկ տրամադրութիւն ցոյց կուտան եւ ցորչափ այս է այժմու կացութիւնը, կռիւը շարունակելէ զատ ուրիշ ելք չունին: ՄԱԿը երկու հիմնական նպատակներ կը հետապնդէ Քորէայի մէջ,— առաջինը՝ հոն մղել յարձակումը եւ վերահաստատել խաղաղութիւնը, իսկ երկրորդը կը ձգտի ստեղծել միացեալ, ազատ եւ ժողովրդավար Քորէա մը, որ առանց արտաքին միջամտութեան կարենայ իր գործերը կարգադրել իր ձեռքով: Քորէայի պատերազմին վերջանալը կախում ունի այս զոյգ մը նպատակներու իրականացումէն:

Պ. Թ. Լի մերժեց որեւէ կարծիք յայտնել զօր. Մէք Արթըրի յայտարարութեանց մասին, ըսելով թէ այդ կը վերաբերի ամերիկեան զինեալ ուժերու նախարարութեանց: Չի բաժներ սակայն այն մտավախութիւնը, թէ այս իրադարձութիւնները կրնան երրորդ աշխարհամարտի մը յանգիլ :

X Ֆրանսայի արտաքին նախարար Պ. Շուման եւս յայտարարեց, թէ հակառակ Չինաստանի լռութեան, բոլոր խաղաղասէրները պէտք է ամէն ճիգ ի գործ դնեն խաղաղութիւնը վերահաստատելու Քորէայի մէջ: Արդէն այս մասին կը կատարուին անհրաժեշտ խորհրդակցութիւնները :

Սուրիա-Իսրայէլ միջադէպը

Եգիպտական կառավարութիւնը դիմեց Մ. Նահանգներուն, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի պահանջելով վերջ մը տալ հրէական յարձակման Սուրիոյ դէմ, ապազինուած շրջանին մէջ անցեալ օր պատահած դէպքերուն առթիւ: Այսպէս, ազդարարեց թէ Եգիպտոս եւ արաբական միւս երկիրները իրենք ձեռք պիտի առնեն հարկ եղած միջոցները, Հրեաները զսպելու համար: Վարչապետ Նահաս փաշա եւս պաշտօնական յայտարարութեամբ մը յայտնեց, թէ հրէական այս յարձա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Ք.

Լրացնելու համար Անանիա Նարեկացիի կենսագրութիւնը, այստեղ կ'արձանագրենք այն բոլոր գործերը, որոնք կը վերագրուին իրեն.

1.— Ներբող Շողակաթի: Գրական արժէքով՝ լեզուական եւ ոճաբանական նախատիպարը Նարեկեան «ողբերգութեան»: Նիւթով՝ եկեղեցիին նշանակութիւնը պատմական վկայութեամբ (Ագաթանգեղոսի հետեւողութեամբ), իբր թէ հակագրութիւն Թոնդրակեցիներու եկեղեցագիտական dialectiqueին: Ոմանք կը վերագրեն Անանիա Սանահնեցիի, բայց անընդունելի :

2.— Գիր խոստովանութեան : Գաբաղայական անարժէք գործ, ինքնապաշտպանութեան փորձ՝ չդատապարտուելու համար Թոնդրակեցիներուն հետ: Ոմանք կը վերագրեն ուրիշ Անանիայի մը, բայց անընդունելի :

3.— Հակաճառութիւն ընդդէմ Թոնդրակեցիներու: Գործին գոյութեան եւ արժէքին մասին կը վկայեն Մագիստրոս եւ Շնորհալի: Կորսուած:

4.— Հաւատարմատ: Խաչիկ կաթողիկոսին ուղղուած ընծայական մը, որ հաւանաբար կը կրէ «Գիր խոստովանութեան» գործին ոգին: Կորսուած :

5.—Վարդապետական նիւթերու շուրջ «յայտնի երկասիրութիւն մը, որ դեռ ձեռագիր կը մընայ» (Դուրեան):

6.— Վասն աղօթից, պահոց եւ արտասուաց, ինչպէս կը յիշատակուի ճառընտիրներու մէջ (Զարպհանալեան):

7.— Վասն զղջման եւ արտասուաց եւ աղօթից, նոյնպէս ճառընտիրներու մէջ յիշատակուած (Զարպհանալեան):

Նոյն գործերը չե՞ն արդեօք : Անհրաժեշտ է բնագրին քննութիւնը՝ արդարացնելու կամ մերժելու համար վերագրումը :

8.— Խրատ եզգեւոր թէ ո'րպէս կարասցէ մարդ որոշել զմիտս յերկրաւորացն եւ զայս կեանս արհամարհել, եւ Աստուծոյ միայն ցանկալ եւ արքայութեան նորա, — արդ եթէ կամիս որ յաղթես աշխարհիս, եւ ոչ ըմբռնիս ի կենցաղոյս պատրանս :

Վերջին այս երեք գործերը վերագրել Անանիա Սանահնեցիի՝ ծանր մեղանչում մը չէ ապահովաբար եւ Անանիա Նարեկացի ոչինչ կը կորսնցնէ զանոնք տալով իր անուանակիցին:

9.— Մեկնողական գործեր: Երեք հատ, ինչպէս կ'արձանագրէ Զարպհանալեան,

Ա) Առաքելական Թղթոց մեկնութիւն՝ դիւրիմաց բանիւք եւ հետեւողութեամբ Եփրեմի, Ոսկեբերանի եւ Կիւրղի եւ ուրիշ վարդապետաց, ըստ Կիրակոսի վկայութեան:

Մեր կարծիքը՝ քիչ եղքը :

Բ) Աւետարանաց համեմատութիւն եւ խորհրդական եւ մտաւոր տեսութիւն, ըստ Կիրակոսի վկայութեան :

Մեր կարծիքը՝ նոյնպէս քիչ եղքը:

Գ) Ճառ մը, ցոյց տալու համար թէ «Սուրբ Աստուած»ը ուղղափառ երգելու եղանակն է «խաչեցար»ով միասին, ըստ Կիրակոսի վկայութեան:

Այս երեք գործերը, ամբողջովին կորսուած, Զարպհանալեանի նման՝ Մ. եպ. Մուրատեանցն ալ կը վերագրէ Անանիա Նարեկացիի :

Արդ, Զարպհանալեան եւ ուրիշներ զոհ գացած են Կիրակոս պատմիչի խանգարուած վկայութեան, (նման ուրիշ խանգարում մը ցոյց պիտի տանք, դարձեալ Կիրակոսի պատմութեան մէջ, երբ սկսինք ներկայացնել Անձեւացեաց եպիսկոպոսը՝ Խոսրով): Ահա թէ ի'նչ կը գրէ Կիրակոս պատմիչ.— «Իսկ յարեւելս արք անուանիք եւ գիտնականք լուսաւորիչք եկեղեցւոյ՝ յաւուրս Դիոսկորոսի, այր մտաւոր եւ հանճարեղ, գիտող տոմարական արհեստից եւ աստուածայնոց գրոց մեկնող՝ Անանիա վարդապետ. սորա տեսեն ի մի հաւաքեալ ի մեկնութիւնն առաքելոյ զբանսն Եփրեմի եւ Յովհաննու Ոսկեբերանի, եւ Կիւրղի եւ այլ սրբոցն, արարեալ համառօտ վասն դիւրահասութեան ընթերցողաց. արար խորհրդական եւ մտաւոր տեսութիւն եւ համեմատութիւն աւետարանացն օրինակս, գրեաց եւ լուսաւոր իմացուածս վասն խորհրդական սրբասացութեանս՝ որ յեկեղեցիս ուղղափառաց խաչեցարիւ ասի, եւ զներբողեան Շողակաթին», (էջ 64):

Երբ ուշադրութեամբ կը կարդանք այս տողերը, կը տեսնէք որ,

1.— Շփոթուած են երեք Անանիաներու գործերը,— Շիրակացի, Նարեկացի, Սանահնեցի: Տոմարական հարցերով զբաղած է Շիրակացի, Մեկնողական գործեր տուած է Սանահնեցի, Շողակաթը հիւսած է Նարեկացի: Այս խառնաշփոթութեան (1) հեղինակը ապահովաբար ընդօրինակից մըն է եւ ոչ թէ Կիրակոս պատմիչը ինքը :

2.— Դաւանաբանական պայքարի արձագանգ մը կայ. — Կիրակոս պէտք չունէր վկայութիւն տալու թէ «Սուրբ Աստուած»ը ի'նչպէս կ'երգուի ուղղափառ (Հայաստանեայց) եկեղեցիներու մէջ: Նարեկացիներու օրով, յաճախադէպ էին կռիւները հայ եկեղեցիներու մէջ, — իկոն կախել (յունադաւանութիւն), ծէսերը մերժել (Թոնդրակեցիները), «խաչեցար» չերգել (քաղկեդոնականութիւն): Պարզ այս արձագանգը կը մատնէ թէ կատաղի հակաքաղկեդոնական ընդօրինակիչ մըն է որ վկայութիւն կը դնէ հին մատենագիրներու մօտ :

---

(1) Հեղինակներու substitutionը, մանաւանդ ձեռագրական ընդօրինակութեանց դարերուն, սովորական երեւոյթ էր: Ուրնան շատ կը զարմանայ եւ կը հեգնէ՝ երբ կը տեսնէ թէ հայերէն ձեռագիրներուն ոչ թուականներուն կարելի է վստահիլ, ոչ ալ դէպքերուն վաւերականութեան: Կրնար աւելցնել՝ ոչ ալ անոնց հեղինակի տիտղոսին ,— եւ այս իրողութիւնը՝ ոչ միայն մեր մէջ, այլ եւ... Ֆրանսացիներուն մէջ: Երեւակայեցէք, Քոռնէյլը մեր մատենագիրներուն չափ հին չէ, բայց *Թարթիւֆը* ձեռքէն առնուած եւ տրուած է... Մոլիէրի: Պատերազմէն առաջ, այս էջերուն մէջ գրեցի թէ Փիէր Լուիս յայտնութիւն մը կը կատարէր՝ երբ կը գրէր թէ *Թարթիւֆը* Մոլիէրի գործը չէ, այլ Քոռնէյլի: Գրականութեան պատմութեան հեղինակները հեգնեցին եւ անցան ,— բանաստեղծ մը բանասիրութիւն ընէ՞: Մեռած էր Փիէր Լուիս, աչքերուն լոյսն ալ կորսնցուցած կուրացած էր, այնպէս որ չկրցաւ իր կարծիքը հաստատել այնպիսի մանրամասն եւ խղճամիտ քննութեամբ մը, որով, ժամանակին, *Գիլիթիսի երգերուն* վրայ հելլենական դրոշմ դրաւ եւ պատրանքի եւ խարկանքի մատնեց Սորպոնի փրոֆէսէօրները: Ահա այս վերջին տարիներուն՝ Անրի Փուլայլ բացարձակապէս կը հաստատէ Փիէր Լուիսի տեսակէտը, *Թարթիւֆը* կ'առնէ Մոլիէրի ձեռքէն ու կուտայ Քոռնէյլի: Ուրեմն չզարմանանք մեր մատենագիրներուն գործերուն մէջ կատարուած անունի, թուականի եւ դէպքերու խանգարման վըրայ :

(Մնացեալը յաջորդով)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Խալիֆան ու աղքատ Եազուպը

(ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹ)

Խալիֆա Հարուն ալ Րաշիտ կը սիրէր յաճախ դուրս ելլել իր պալատէն, տեսնելու համար թէ ի՞նչ կ'ընէ իր ժողովուրդը եւ ինք իրեն հաշիւ տալու համար՝ իր պետութեան մէջ անցած դարձածներուն մասին:

Գիշեր մը, վաճառականի մը պէս ծպտուած, անցաւ աւերակներու մօտէն, ուր կիսաքանդ հիւղակի մը մէջ տեսաւ աղքատ մը, որ սեւ հաց կ'ուտէր :

— Բարի իրիկուն, ըսաւ Խալիֆան աղքատ մարդուն. շատ անօթի եմ, չե՞ս կրնար ինծի ալ քիչ մը ուտելիք :

— Աստուած քեզ օրհնէ, ըսաւ աղքատը ոտքի կանգնելով՝ նստէ ու ինծի հետ բաժնէ այս համեստ ճաշը: Պիտի ուզէի աւելի լաւ հիւրասիրել Աստուծոյ ղրկած հիւրը, բայց առ այժմ ուրիշ բան չունիմ :

— Լաւ է այս անօթը, ով եղբայր, ըսաւ Խալիֆան, եւ նստաւ աղքատին քով :

Ու մինչ կ'ընթրէին, աղքատ մարդը պատմեց.

— Անունս Եազուպ է, այս հիւղակէն զատ բան մը չունիմ աշխարհի վրայ, առաւօտէ մինչեւ գիշեր բանալի կը շինեմ, տքնաջան աշխատելով, եւ հացի ու ապրուստի համար հազիւ քանի մը սատակ կը շահիմ :

— Իսկ եթէ կորսնցնես այդ գործը, հարցուց Խալիֆան, ի՞նչ պիտի ընես :

Եազուպ դէպի երկինք ուղղելով իր նայուածքը բացագանչեց .

— Աստուած ինծի օգնական :

Այն ատեն Հարուն ալ' Րաշիտ որոշեց փորձել Եազուպի հաւատքն ու կամքը :

Երբ իր պալատը վերադարձաւ, հանեց հրովարտակ մը, որով բանալի շինողներուն կ'արգիլէր բանալ իրենց խանութները :

Մայրամուտին, դարձեալ գնաց Եազուպի մօտ, ու տեսաւ որ անիկա նոյն ձեւով համեստ ընթրիք մը կ'ընէր. բայց սեղանին վրայ կար նաեւ աղուոր նարինջ մը :

Հրամմեցէք, պոռաց Եազուպ երբ տեսաւ նախորդ գիշերուան հիւրը :

— Իմացայ որ Խալիֆան արգիլեր է բանալի շինողներուն՝ բանալ իրենց խանութը, ըսաւ Հարուն ալ Րաշիտ, նստելով սեղանին առջեւ :

— Այո, պատասխանեց Եազուպ. բայց այս առաւօտ դէմս ելաւ անուշավաճառ մը, որ գործաւորներ կը փնտռէր. ըսի իրեն թէ անգործ եմ ու զիս անմիջապէս իր քովը առաւ: Սովորականէն աւելի շահեցայ, անոր համար է որ նարինջ ալ կը տեսնես սեղանիս վրայ :

Այս ըսելով, նարինջը բաժնեց երկու մասի եւ մեծ կտորը տուաւ Խալիֆային: Հարուն ալ Րաշիտ երբ կը պատրաստուէր մեկնելու, Եազուպ ըսաւ.

— Եղբայր, կը տեսնես որ բախտը զիս բնաւ չի լքեր: Ուրեմն մի վարանիր ու միշտ եկուր հոս, կիսելու համար իմ համեստ ընթրիքս :

Նոյն գիշերը, Խալիֆան երկրորդ հրովարտակ մը հանեց, որով կը հրամայէր բոլոր անուշավաճառներու՝ դադրեցնել իրենց աշխատանքը ցնոր տնօրինութիւն :

Եազուպ երբ առտուն գնաց իր Նոր տիրոջ մօտ, խանութը փակ գտաւ: Եւ անորոշ դրութեան մատնուելով, սկսաւ շրջիլ փողոցներուն մէջ :

Յանկարծ մեծ աղմուկ մը լսելի եղաւ: Եազուպ դէպի նոյն կողմը ուղղուեցաւ, ու տեսաւ բազմութիւն մը՝ կնոջ մը շուրջ որ արտասուալից կը հեկեկար, ձեռքերովը կուրծքը ծեծելով :

— Ի՞նչ է պատահած, հարցուց Եազուպ :

— Ախ, պատասխանեց կինը, տիրոջս զաւակը՝ փոքրիկ Ալին առեւանգուեցաւ պարտէզին մէջ, աւազակներու կողմէ: Տէրերս շատ հարուստ են եւ աւազակները չափազանց մեծ փրկագին պիտի պահանջեն. վա՜յ ինձ... Տէրերս զիս պիտի ամբաստանեն թէ լաւ չեմ պաշտպանած իրենց զաւակը ու զիս մահուան պիտի դատապարտեն :

— Պէտք է հետապնդեմ աւազակը, խորհեցաւ Եազուպ, եւ սկսաւ վազել ոստիկաններուն հետ, որոնք ղրկուած էին գողերը ձերբակալելու համար :

Երբ դաշտ՝ ելան, տեսաւ աւազակը որ պզտիկին հետ կը սուրար դէպի ծառ մը, ուր կանգնած էր հուժկու ձի մը:

Եազուպ քանի մը ոստումով հասաւ աւազակին մօտ, ու սկսաւ կռուիլ խլելու համար առեւանգուած տղեկը: Նոյն միջոցին, պզտիկը ուժգնօրէն պոռաց, ոստիկանները օգնութեան կանչելով: Գողը վերջապէս ձերբակալուեցաւ բանտարկուեցաւ :

Եազուպ առաւ պզտիկը ու տարաւ յուսահատ ծնողներուն, որոնք մեծ նուէրներով վարձատրեցին ազատարարը :

Եազուպ արդարադատ ըլլալով, ուզեց բաժնել այդ նուէրները ոստիկաններուն հետ, եւ իր այդ վեհանձն արարքին համար ոստիկանական ճիւղին մէջ պաշտօնի կոչուեցաւ :

Հարուն ալ Րաշիտ զարմացաւ, երբ իր աղքատ բարեկամը գտաւ ոստիկանական համազգեստի մը մէջ ու առջեւը գրուած ճոխ սեղան մը :

— Շատ աւելի լաւ ընթրիք մը պիտի ունենաս եղբայր, ըսաւ Եազուպ իր հիւրին, որովհետեւ այսօր մեծ բախտ մը ունեցայ :

Եւ պատմեց Հարուն ալ Րաշիտի այդ օրուան պատահածը:

Գալատ դարձին Խալիֆան հրովարտակ մը հանեց , որով ոստիկանական ամբողջ կազմը կը ցրուէր եւ պաշտօնանկ կ'ընէր բոլոր պաշտօնեաները :

— Այս անգամ, խորհեցաւ Խալիֆան, վերջին խօսքը իմս պիտի ըլլայ :

Եազուպ երբ այդ նորութիւնը իմացաւ, բնաւ չվհատեցաւ. ծախեց իր համազգեստն ու զէնքերը ու կոկիկ գումար մը ձեռք ձգեց :

Գիշերը երբ Խալիֆան կրկին գնաց իր աղքատ բարեկամին հիւղակը, հոն չգտաւ զայն: Հարցուփորձեց դրացիները, բայց ոչ ոք կրցաւ ըսել թէ ուր փոխադրուած էր ան :

Փափաքելով անպայման զայն գտնել, Հարուն ալ Րաշիտ շրջեցաւ ամբողջ քաղաքը, ու վերջապէս նշմարեց զայն շուկայի մը մէջ, զովացուցիչներ ու պտուղներ ծախելով զբաղած :

Եազուպ շատ ուրախացաւ, երբ տեսաւ իրեն ծանօթ այցելուն :

— Շատ կը ցաւիմ որ երէկ գիշեր տունը չէի, ըսաւ, բայց իբրեւ փոխարինութիւն այսօր սեղանիս վրայ պիտի գտնես ինչ որ կը փափաքիս :

Ու պատմեց թէ ինչպէս համազգեստի դրամով

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԿԱԽԱՐԴԱՆՔ

Անապատին ծրմեռ անձիւն եւ տրտում,
Եւ այս կանանչ արմաւենին մեղմօրօր
Շատ աւելի ցուրտ աշխարհի մ'հեռաւոր
Տեսիլքն ինծի կ'անդրադարձնեն, երբոր դուն

Կ'ըսես ինծի ներմակ հէքեաթը աղուոր,
Երբոր կրակին առջեւ նստած՝ անդադրում
Կը հիւսէիր, սիրոյ աղջիկ մը ցնծուն
Շուրջըդ կուգար երգի նըման լուսաւոր:

Պատուհանէն կը նայէին դէպի ներս
Լերան սրտէն իջած տարփոտ եղնիկներ,
Ոսկի թելով կը կապէի երազներս

Տատրակներու բոսոր ոտքին, երբ գարնան
Աղբիւրներուն ձայնն արծաթէ ծնծղայ մ'էր,
— Ո՛ւր մնաց, ո՛ւր, քեզմէ ծընած այն տղան,

Դեռ՞րն առին թէ Լըռութեան ոգիներ ...

Գահիրէ

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Յուշաքեր կ'առաջարկէ խմբագրականի մը մէջ, պանծացնելով Հայկական Մշակոյթին ոյժերը.

... Անխորտակելի, անյեղլի, յաւիտենական պատուար մըն է մշակոյթը, որուն դէմ անզօր են ու անզօր պիտի մնան աշխարհի բոլոր զէնքերը, բոլոր ռումբերը, հիւլէական ըլլան թէ ջերմհիւլէական:

Այս պատճառաւ է ահաւասիկ, զոր կ'ուզենք վերընծայել մեր երիտասարդութեան, զայն ապահովագրելու համար տեսանելի եւ անտեսանելի, ներկայ եւ ապառնի բոլոր վտանգներուն դէմ, միաժամանակ անոր տալով հոգեկան անհրաժեշտ զէնքերը՝ կռուելու վտանգին եւ վտանգաւորին դէմ:

Որո՞նք են հոգեկան կոչուած այդ զէնքերը:

Ոչ այլ ինչ, եթէ ոչ Հայ Այբուբենը:

Ան է մեր փրկարար լաստը: Ան է, մեր անխորտակ զրահը: Ան է մեր պողպատեայ հովանին: Ան է, միշտ ան՝ նաեւ մեր ալեծուփ, այլ անսայթաք նաւահանգիստը:

Չկայ աւելի հզօր պահպանակ, քան Հայ Այբուբենը, որուն կառչած կը մնանք տասնըհինգ դար է ահա եւ որ պաշտպանեց մեզ, զոր պաշտպանեցինք մենք ալ մեր կարգին մեր քրտինքով ու մեր արիւնով:

Բոլոր դաւաճանութիւններուն մէջ մեծագոյնն է դաւաճանութիւնը Հայ Այբուբենին դէմ, որովհետեւ ուրիշ ամէն դաւաճանութիւն կրնայ մեզ տկարացնել, սակայն Հայ Այբուբենին դէմ գործուած դաւաճանութիւնը՝ կը սրբէ կը տանի մեր անունը աշխարհի եւ պատմութեան մէջէն:

Ինչ որ ըսինք եւ ինչ որ կրնայինք ըսել տակաւին, տեսութիւն չէ, երեւակայութիւն չէ, հռետորութիւն չէ, այլ իրականութիւն: Իրականութիւնը վեր է կանոններէն, որովհետեւ ան է, որ կը ստեղծէ կանոնը, եւ ոչ թէ կանոն է, որ կը ստեղծէ զայն:

Արդ՝ յանուն այս իրականութեան, կանոններէն վեր եւ անոնց վրայ իշխող իրականութեան, որուն գիտակցութիւնը ունինք եւ որուն կը հաւատանք մեր հոգիին ամբողջ զօրութեամբը, փորձենք յաւելեալ ճիգ մը ընել հասնելու, գոնէ մօտենալու համար «միւս հանգրուան»ներուն:

Ահա քանի մը կէտեր.—

Ա.— Տարածել հայ գիրքը, ոչ թէ իբրեւ բարեգործութիւն, այլ իբրեւ հոգեկան պահանջ: Տարուան մէջ օր՛ մը նշանակել «Հայ Գիրքի Օր»:

Բ.— Հաւաքել եւ տարածել գործը մեր հին ու նոր արուեստագէտներուն (նկարիչ, քանդակագործ, ճարտարապետ, երաժիշտ եւն.):

Գ.— Հաստատել գիշերային դասընթացքներ հայ լեզուի եւ Հայոց պատմութեան համար:

Դ.— Աշխարհաբարի թարգմանել մեր պատմիչները՝ անոնց կեանքին ու գործին շուրջ ծանօթագրութիւններով:

Ե.— Հաւաքել, թարգմանել, լոյսին հանել օտարներու վկայութիւնները մեր մասին:

Զ.— Վերհրատարակել մեր արժէքաւոր գրողներուն գործերը, որոնք սպառած են եւ գրեթէ անգտանելի:

Այս վեց «կէտ»երուն մէջ կայ ամբողջ սերունդի մը բաւելու չափ աշխատանք: Անոնցմէ մէկն իսկ կրնայ արդարացնել գոյութեան իմաստը անձի մը կամ անձերու խմբակի մը:

Քանի մը խօսք ալ մեր հոգեկան «բերդ»ին հայ լեզուի մասին:

դւ.ստացած փրկագինով շինած էր այս տաղաւարը եւ զայն լեցուցած ըմպելիներով ու պտուղներով:

— Կը տեսնէք ը, ըսաւ, ես իրաւունք ունէի յոյս դնելու Աստուծոյ վրայ:

Ու Խալիֆան տեսնելով որ վերջապէս պարտուած է, հրաժարեցաւ աւելի փորձելէ, ինքզինքը ծանօթացուց աղքատ դարբինին ու զայն մեծ նուէրներով վարձատրեց:

Այսպէսով, Եազուպ դարձաւ Պաղտատի ամէնէն ականաւոր ու հարուստ դէմքերէն մին:

ԿԵԱՆՔԻՑ ԹԱՆԳ ԲԱՆԸ

Վայրի աղաւնին՝ կուրծքը վիրաւոր,
Ընկեր էր մենակ աղբիւրի եզրին,
Ծորում էր շիթ–շիթ արիւնը բոսոր,
Մեռնում էր, աչքը՝ ջրի երազին:

Քնքուշ պարիկը տեսաւ դալկահար
Մեռնող աղաւնուն եւ խօսեց այսպէս,
— Տո՛ւր ինձ այն, որ թանգ է քեզ համար,
Ես թանկագինը, կեանք տամ իսկոյն քեզ:

Մեռնող աղաւնին խորհում էր ինքնին.
« Ես թանկագինը՝ կեանքն է, անպատճառ,
Ախ, ծաղրում է ինձ աղբիւրի ոգին »:
— Էհ, լաւ, թող լինի, տո՛ւր եւ նորից առ:

Աղաւնին բացեց աչքերը ոսկի,
Ու թեւին տալով ծափեց խնդագին.
— Ե՞րբ կ'ուզես կեանքս, նազելի ոգի:
Պարիկը ցօղեց սրսկեց վէրքին:

— Թեւերդ կ'ուզեմ, կեանքըդ քեզ լինի.
— Թեւերը՞ս...ի՞նչպէս, ոհ, երբե՛ք, երբե՛ք.
Առանց թռիչքի կեանքը գին չունի.
Կեանքըս առ,— թռչունն ասաց սրտաբեկ:

— Թռիր, սիրելիս ազատ ու վայրի,
Թռիր ու ասա ստրուկ աշխարհին,
Թէ ինչն է թանգը կեանքից աւելի...
Ասաց ջրերի լուսեղէն ոգին:

ԱՐ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

ԽՄԲ.— Բարեհաճեցէք բաղդատել այս երգը եւ նոյն հեղինակին ուրիշ ստեղծագործութիւնները, այսօրուան գետնաքարշ տաղերուն, սթալինապատում հէքեաթներուն հետ ....

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ երեսփ. ժողովը ներում շնորհած ըլլալով, հազար համայնավարներ եւ Գերմանացիներու գործակից 500 ուրիշ բանտարկեալներ ազատ պիտի արձակուին:

ԳՈՒՏ'Մ ՄԻՏԱՂ

ՀԱՅ Է՛, ՀԱ՛Յ ...

— Պէտք է Հայ ըլլայ:

Անունէն, մականունէն ալ յայտնի է: «Եան»ի պէս մասնիկ մը կայ մականունին վերջաւորութեանը:

Անպայման մեծ հայրը: Կամ մեծ հօրը հայրը, կ'ենթադրեմ որ Հայ եղած պէտք է ըլլայ:

Չէ՞ք կարծեր որ Պրիանը Հայ էր, անունն ալ Արիստակէս, Շաթօպրիանը: Կուտէրեանը – Կիւտէրեան պէտք է ըլլայ:

Ի՛նչ պէտք կայ փաստեր շարելու: Հա, ան' նշանաւոր երաժիշտը Գարաժանը, — Գարաեան պէտք է կարդալ:

Հայ ազգը կուտայ, եղբայր, կուտայ կարող եւ մեծ դէմքեր՝ բոլոր ազգերուն:

Մե՛ղք որ մենք լուր չունինք:Չենք փնտռեր, չենք գնահատեր, իսկ օտարները կը պաշտեն, կ'աստուածացնեն զանոնք:

Ապերա՞խտ ազգ ենք: Ո՛չ:

Պատմութիւնը փաստելով կը փաստէ որ Բիւզանդիոնի գահին վրայ տասնեւերկու հայ կայսրեր բազմեցուցած ենք: Կրնա՞ք ուրանալ: Ամբողջ աշխարհ կը վկայէ:

Բայց, մենք, Հայերս չենք ուզած անոնց նեղութիւն տալ, չկրցանք օգտուիլ անոնց դիրքէն:

×

— Ա՜խ ինչ մեծ ազգ ենք: Մե՛ղք որ չգիտենք:

Չենք հետաքրքրուիր: Կը գոհանանք մեր խեղճ ու կրակ գրոցականներով:

— Տես մեր Մանուկ խնամուն մանչը աղուոր բան մը գրեր է Ֆրանսերէն թերթին մէջ: Բոլոր կարդացողները մատ են խածեր: Լուր ունի՞նք: Ո՛չ:

— Հապա մեր Նուրիցա հօրքուրին Թոռը Ճիմ, Ամերիկայի մէջ, ամերիկերէն գիրք մը գրած է եւ բոլոր թերթերը լեզու ելած՝ կը գովեն եղեր:

— Շիտակը, ասոնք Հայերուս համար մեծ պատիւ են: Մեր կուրծքը կ'ուռեցնեն եւ օտարներուն քով յարգ ու պատիւ կը վայելենք:

— Անշուշտ, անշուշտ, ալ օտարին քով կըրնանք մեր կուրծքը դուրս մուա՝ արմենիէ՛ն ըսել:

— Կարծես, ատենէ մը ի վեր, փողոցի վրայ, շուկայի կամ մարշէի մէջ, սանկ տեսակ մը անուշ կը նային մեզի տեղացիները, երբ կը գուշակեն թէ Հայ ենք: Ես ալ, երբեմն առեւտրի ատեն, վճարած դրամիս աւելցուքը չեմ առներ: Ալ մէրսի մը կ'ըսեն որ [illegible]

×

Հաւատացէք, եթէ օր մը լսենք որ Իսլանտայի մէջ նշանաւոր գրագէտ մը կայ Արտ Վանու անունով, իրար պիտի անցնինք թէ Հայ պէտք է ըլլայ: Իր բուն անունն ալ Արտաշէս Վանոյեան է հաւանականօրէն:

Թերեւս, մարդուն հասցէն ալ փնտռենք, շնորհաւորելու համար իր հայածագ տաղանդը ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

«ՅԱՌԱՋԻ ԹԵՐԹՕՆԸ (23)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

Այս թնդանօթը, որ հաւանաբար պատմութեան մէջ յիշուածներուն ամէնէն խոշորն էր, «Արքայական», այսինքն Շահի նշանակալից անունով կոչուեցաւ: Սոսկալի եւ ահագին ճիւաղ մը եղաւ, կ'ըսէ Դուկաս: Օրպան երեք ամսուան մէջ շինեց անոր կաղապարը ու անոր մէջ պղինձ թափեց: Ֆրանցէս պատմարանը կ'ըսէ թէ բուն մարմինը տասներկու «սփիթամ» այսինքն մօտաւորապէս ինը ոտք շրջապատ ունէր եւ հետեւաբար երեք ոտք տրամագիծ:

Երբ առաջին անգամ զայն փորձեցին Ադրիանուպոլսոյ մէջ, Սուլթանին նոր շինուած պալատին առջեւ, այս վերջինը ժողովուրդին լուր տըւաւ նախապէս թէ պայթումը սոսկալի պիտի ըլլար: «Այսպէսով կ'ուզէր զգուշանալ յղի կիները վախցնելէ, կ'ըսէ քրոնիկագիրը:

Արդարեւ, ըստ Դուկասի վկայութեան, պայթումին ձայնը շուրջանակի մինչեւ տասներեք մղոն տեղ իմացուեցաւ: Ռումբը, որ ըստ ոմանց հազար երկու հարիւր լիպրա կը կշռէր, եւ ըստ ուրիշներու հազար հինգ հարիւր, գնաց մէկ մղոն հեռու հողին մէջ մխուեցաւ, վեց ոտք խորութեամբ: Տակաւին այսօր, Պոլսոյ զանազան թաղերուն մէջ, օրինակի համար Մեծ Պարխային փոսին մէջ, Հին Պալատին բակերուն եւ նաւարանին մէջ այդ հրէշային ռումբերէն քանի մը հատ կը մնան: Պաշարումէն ի վեր չեն քանդուած ատոնք եւ գրեթէ ինկած ատեն իրենց դիրքը պահած են: Պ. Փիրս անոնցմէ երկու հատը չափած է եւ գըտած է որ ճիշտ Միտիլլիի Արքեպիսկոպոսին ըսածին պէս ութսուներութ մատ շրջապատ ունին:

Զանոնք շինելու համար կամ Պանտըրմայի եզերքներէն ելլող սեւ քար մը կը գործածէին, որ հաւանաբար կրանիթ էր եւ կամ՝ գործիքներով կլորցած մարմարի զանգուածներ: Հօճա էֆէնտի պատմագիրը կը խօսի երեսուն կենդինար կշռող եւ Մէհմէտ Բ.ի համար թափուած թնդանօթներու մասին եւս:

Լէօնառ Քիոսցին, Միտիլլիի արքեպիսկոպոսը, որ Կ. Պոլսոյ պաշարման դերակատարներէն մէկը եղաւ, կը պատմէ թէ «Շահի» մեծ թնդանօթին պատնէշին վրայէն նետած գունդերէն մէկը չափելու հետաքրքրութիւնը ունեցած ըլլալով, հաստատեց որ 88 բթաչափ շրջագիծ ունէր: Ծանրութիւնը հազար երկու հարիւր լիպրա կը հաշուէին:

Մանտոլէ, պաշարման տեղեկագիրի մը մէջ կ'ըսէ թէ այդ ամէնէն մեծ ռմբաձիգը կը նետէր ռումբեր, որոնք տասներկու թզաչափ եւ չորս մատ շրջագիծ ունէին ու կը կշռէին հազար ութ հարիւր լիպրա: Հաւանաբար բոլոր այս հին պատմութիւնները լեցուն են չափազանցութիւններով ու հակասութիւններով, բայց նորէն յայտնի է որ խնդրոյ առարկայ հրետանին ահարկու բան մըն էր եւ սոսկալի աւերներ յառաջ կը բերէր, այն շրջանին համար բոլորովին նոր:

Այդ ահարկու թնդանօթը, Յունուարի վերջերը ճամբայ հանուելով Ադրիանուպոլսէն, երկու ամիս վերջ հասաւ Պոլսոյ առջեւ: Քարաճապէյի հրամանատարութեամբ տասը հազար անկանոն զինուորներու գունդ մը զայն կը քաշէր:

Երբեմն պատմիչներ կ'ըսեն թէ երեսուն զոյգ եզներ կը քաշէին այդ բեռը: Ուրիշներ այս թիւը յիսուն կամ վաթսուն զոյգի կը հանեն: Շատեր ալ մինչեւ հարիւր յիսուն զոյգի: Դիւրին է երեւակայել այդ սարսափելի եւ միեւնոյն ատեն նկարագեղ թափօրը այդ անհուն դաշտերուն մէջ: Երկու հարիւր հոգի այդ մեքենային կ'ընկերանային, զայն երկու կողմէն բռնելու համար որ վար չիյնայ, իսկ հող յարդարող երկու հարիւր գործաւորներ առջեւէն կ'երթային ճամբուն դժուարին կէտերը հարթելու համար: Յիսունատաղձագործներ եւս, էն կուգային պէտք եղած ատեն նորոգութիւններ ընելու, կամուրջներ շինելու համար եւն.:

Ուրիշ աղբիւրներ այդ թիւը երկու հազարի կը հանեն: Այդ անհուն թափօրը, Մարտի վերջերը, ըստ Ֆրանցէսի Ապրիլի 2ին Պոլսոյ պարիսպներէն հինգ մղոն հեռու հասաւ: Որոշ է որ այդ տեսակ գործիքի մը անցքը երկար ատեն զարհուրանքի տպաւորութեան մը տակ ձգեց Թրակիոյ դաշտին սարսափած բնակիչները, բայց սխալ է կարծել թէ ժողովրդական հէքեաթներու մէջ այնքան նշանաւոր Օրպնի այդ թնդանօթը միս մինակ կրցաւ քանդել Պոլսոյ պարիսպները:

(Շար.)

կումը սպառնալիք մըն է խաղաղութեան դէմ:

Զինադադարի միջազգային յանձնախումբին տեսակէտով կացութիւնը «փափուկ է եւ ծանրակշիռ», հետեւաբար կողմերը պէտք է խաղաղօրէն լուծեն իրենց վէճերը:

Իսրայէլի վարչապետը, Պ. Պէն Կուրիոն, ըսելէ վերջ թէ Իսրայէլ, Սուրիոյ դէմ պատերազմելու ոչ մէկ դիտաւորութիւն ունի, աւելցուց.— «Պիտի չհանդուրժենք որեւէ գրգռութեան: Եթէ Սուրիացիները շարունակեն խանգարել մեր խաղաղ աշխատանքները, այդ պարագային պիտի իմանան մեր զինեալ ուժերու զօրութիւնը»:

Հրէական ուրիշ աղբիւրներ կը յայտնեն, թէ սուրիական զօրամասերու եւ հրետանիի նոր համախմբումներ կը կատարուին ապազինուած շրջաններուն մէջ եւ կացութիւնը կը մնայ լարուած:

Դամասկոս իր կարգին կ'ըսէ, թէ Հրեաները շատ մը արաբական տուներ օդը հանեցին ապազինուած շրջանին մէջ եւ Սուրիա ամէն միջոց ձեռք կ'առնէ հրէական յարձակման դէմ իր սահմանները պաշտպանելու համար:

ՎԵՑ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ, ԱՂՋԻԿ ՄԸ …

«Փառի – Փռէս» (7 Ապրիլ) կը գրէ թէ ոստիկանութիւնը յաջողած է երեւան հանել վեցուկէս տարի առաջ գործուած ոճիր մը, ձերբակալելով անոր երկու հեղինակները, Ռոման Մերքէն, 35 տարեկան եւ Ժան Քառէս, 33 տարեկան: Կը փնտռուին ուրիշ երկու մեղսակիցներ:

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, 1944 Սեպտ. 27ին չորս աւազակներ ձերբակալեցին 30 տարեկան բժշկուհի մը, Օր. Ալիս Կ…, յանուն դիմադրական ճակատի, իբրեւ Կեսթափոյի գործակալ ամբաստանելով, առանց ապացոյցի: Դժբախտ աղջիկը կ'արգելափակուի պանդոկի մը մէջ, Մոնփառնասի, կը բռնաբարուի եւ չարաչար կը խոշտանգուի: Յետոյ, աննկարագրելի վիճակի մը մատնուած, կը յաջողի փախչիլ պատուհանէ մը ցատկելով: Բոլորովին մերկ, փողոցէ փողոց կը փախչի, բայց երիտասարդ մը, որ պահակի պաշտօն կը կատարէր, զինքը գետին կը փռէ գնդացիրի կրակին տակ:

Զինուորական դատաւորները ընդհ. դատախազութեան յանձնած են թղթածրարը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻԱԿԱՆ թատերախաղի մը ներկայացման առթիւ, տեղացի եւ սպանիացի ընկերվարականներ բողոքի ցոյց մը կատարեցին զօր. Ֆրանքոյի էմ, Շայեոյի պալատին առջեւ: Ոստիկանութիւնը միջամտելով սրահը պարպեց եւ կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարեց:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԵԱՆԵՐՈՒ ընդհ. գործադուլը անխուսափելի կը համարուի: Մասնաւորապէս խլրտումներ կը նշմարուին ելմտական նախարարութեան եւ յարակից վարչութեանց մէջ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց փոխել Ուաշինկթընի, Լոնտոնի եւ Փարիզի դեսպանները, որոնք անվստահելի կը համարուին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐՈՒ համագումարը, որ վերջացաւ քանի մը օր առաջ, բանաձեւ մը քուէարկեց միաձայնութեամբ, պահանջելով որ կառավարութիւնը նիւթական նպաստ յատկացնէ քրիստոնէական (կաթոլիկ) դպրոցներուն: Բանաձեւը կ'ըսէ թէ աղքատները չեն կրնար դպրոցական թոշակ վճարել, եւ միայն հարուստները կրնան կաթոլիկէ ուսում տալ իրենց զաւակներուն:

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ լրտեսներէն Կրինկլէս ալ 15 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ: Ամբաստանեալը որ 29 տարեկան է, գղջալով խոստովանած էր թէ հիւլէական գաղտնիքներ գողցած էր Լոս Ալամոսի փորձերուն ատեն եւ յանձնած Տէր եւ Տիկին Ռոզէնպէրկի, որոնք մահուան դատապարտուեցան:

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ Իրաքի քարիւղի ընկերութիւնը նոր ծրագիր մը առաջարկած է, որուն համաձայն կառավարութիւնը պիտի բարձրացնէ իր մենաշնորհին փոխարժէքը: Այսպէս կը յուսան ազգայնացման առաջքը առնել:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԵՒ ԱՆԳԼԻՈՅ միջեւ բանակցութիւնները կը շարունակուին բարեկամաբար: Վերջին լուրերու համաձայն, Մեծն Բրիտանիա համաձայն է սկզբունքով հեռացնել Սուէզի շրջանին զօրքեր, եթէ Եգիպտոս լուրջ երաշխիքներ ընծայէ, յանձն առնելով այդ շրջանին պաշտպանութիւնը: Կը պահանջէ նաեւ որ բրիտանական զօրք դրկուի Եգիպտոս, պատերազմի պարագային:

Պ. ԹՐՈՒՄԸՆ վեցուկէս միլիառ տոլարի նոր վարկ մը պահանջեց խորհրդարանէն, զինեալ ուժերուն համար: — Նախագահը վճռապէս հերքեց այն լուրը, թէ այս տարի իսկ Փարիզ պիտի երթայ, Պ. Օրիոլի այցելութիւնը փոխադարձելու համար:

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՐ ԳԻՆԵՐԸ

Ապրիլ 1էն սկսեալ (Կիրակի) ՅԱՌԱՋԸ ձեռքէ կը ծախուի ՏԱՍԸ ՖՐԱՆՔԻ:

Ուրեմն, բաժնեգիններն ալ փոխուած են:

Ահաւասիկ նոր գիները, Ապրիլ 8էն սկսեալ (Յառաջի վերհրատարակման նոր շրջանը).—

Ֆրանսա եւ Գաղութներ.—

ՏԱՐԵԿԱՆ 2200, ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ 1100 ՖՐԱՆՔ

Արտասահման.— ՏԱՐԵԿԱՆ 3000 ՖՐԱՆՔ:

Հարեւանցի ակնարկ մը կը բաւէ, հասկնալու համար թէ այս բաժնեգինները շատ վար կը մնան բուն գինէն:

Որոշեցինք առ այժմ գոհանալ այս կրճատեալ գիներով, այն վստահութեամբ թէ մեր ընթերցողներն ու բարեկամները պիտի ուզեն թեթեւցնել մեր նիւթական հոգերը.—

1.— ԿԱՆԽԻԿ ՎՃԱՐԵԼՈՎ ԲԱԺՆԵԳԻՆԵՐԸ:

2.— ՆՈՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐ ՃԱՐԵԼՈՎ:

3.— ՉԱՐԿ ՏԱԼՈՎ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՖՈՆՏԻՆ:

Այս առթիւ կը խնդրուի բոլոր առկախ հաշիւները փակել մինչեւ Ապրիլ 8, դիւրացնելով մեր գործառնութիւնները:

Ապրիլ 8էն վերջ հին պարտքերն ալ նոր սակերով պիտի հաշուենք:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Փարիզի մասնաճիւղին, ապրիլ 29ին CERCLE MILITAIREի (Place St. Augustin) մէջ, ժամը 15էն մինչեւ գիշեր:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ

Այս կիրակի, Ալֆորվիլի Ֆ. Հ. Մ. Ը. Մ.ի ախոյեանական կարեւոր մրցումը, S. O. Charentonի Ա. խումբին դէմ: Ալֆորվիլի գնդախաղի խումբը, ամէնէն զօրաւորներէն մէկն է Փարիզի եւ շրջաններու հայ խումբերուն մէջ, արժանի ամէն քաջալերութեան: Կը յանձնարարենք խիստ կարգապահութիւն մրցումի ընթացքին: Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Charenton Ecoles, autobus 103, իջնել rue de Seine, Stade Municipal:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Տէր եւ Տիկին Միհրան Յովսէփեան եւ զաւակը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Լիոնի մէջ մահացած ողբացեալ Sofբ. Կ. Սէփէթճեանի պարագաներուն, այս ցաւալի կորուստին առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը նուիրեն Այնճարի Յառաջ վարժարանին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հերմինէ Խրիմեան եւ զաւակները՝ Սուրէն եւ Ժիրայր, ինչպէս եւ եղբայրները եւ ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15 rue Jean Goujon) իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՎԱՀՐԱՄ ԽՐԻՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամիս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Mardi 10 AVRIL 1951 Երեքշաբթի 10 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6428–Նոր շրջան թիւ 1839

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԷՆ ԱՌԱՋ

Բոլոր ճակատներուն վրայ հակազդելու համար, Խ. Միութիւնն ալ հաստատած է շարք մը մրցանակներ, մեծագումար պարգեւներով։

Այսպէս, Սթալինեան Խաղաղութեան Մրցանակ մը հաստատուեցաւ Սպարապետին ծննդեան 70ամեակին առթիւ։ «Քանի որ քաղքենի – դրամատիրական աշխարհը ունի Նոպէլեան մրցանակը, մե՞նք ինչու չունենանք»։

Հեռագիրը հաղորդեց թէ մրցանակի արժանացած են Քէնթըրպըրիի «Կարմիր աւագերէցը», Տոքթ. Հիւլըթ Ճոնսըն, 78 տարեկան ամերիկացի պատուելի մը, ծանօթ գիտնական Ֆ. Ժոլիօ – Քիւրի, Ֆրանսուհի մը՝ Եօժէնի Քոթոն, Քորէայի ժողովրդավար կիներու Միութիւնը, Տիկին Սուն Եաթ Սէն, այրին Չինաստանի հանրապետութեան հիմնադրին եւն.։

Իւրաքանչիւր մրցանակի գումարն է հարիւր հազար րուբլի (իբր 9000 սթերլին)։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, «Կարմիր Աւագերէցը», իր խորին երախտագիտութիւնը յայտնած է, տեսնելով որ կը գնահատեն իր երեսուն տարուան աշխատանքը՝ ի խնդիր խաղաղութեան։

— «Այս պարգեւը պիտի մղէ զիս աւելի ուժգնօրէն պայքարելու խաղաղութեան համար, ճիշդ այն պահուն երբ ամբողջ աշխարհ կը գտնուի պատերազմի վտանգին առջեւ։ Խաղաղութիւնն է մեր ամէնէն կենսական պէտքը»։

Ամերիկացի պատուելին տարբեր ձեւով կը տրամաբանէ.

— «Իմ ուզած միակ պարգեւս խաղաղութիւնն է։ Բայց ես Ամերիկացի եմ, եւ եթէ Ամերիկան պատերազմի երթայ, ես ալ միասին պիտի երթամ»։

Այս մրցանակաբաշխութեան առթիւ, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը, «Փրավտա», հրատարակեց Կարմիր Աւագերէցին եւ միւսներուն լուսանկարները, շեշտելով թէ «այս պարգեւատրումներն ալ կ'ապացուցանեն Խ.Միութեան խաղաղասիրական ճիգերը»։

Եթէ անգլիացի ալեւոր աւագերէցը եւ պոլշեւիկ պաշտօնաթերթը հաւատային իրենց խօսածին եւ գրածին, խաղաղութիւնը չատոնց փրկուած էր։

Իրականութիւնը կ'ըսէ թէ՝ խաղաղութիւնը վտանգուած է անոր համար որ, բազմաթիւ երկիրներ եւ ժողովուրդներ գերութեան դատապարտուած են։

Այո, երկու աշխարհասասան պատերազմներէ վերջն ալ, բազմաթիւ երկիրներ եւ ժողովուրդներ կը տրորուին, կը տառապին, կը ծիւրին բռնակալ եւ արիւնազանգ լուծերու տակ։

Այդ լուծերուն ամէնէն ահարկուն եւ անմըրցելին պոլշեւիկեան դիկտատուրան է։ Իբրեւ տեսութիւն եւ իբրեւ իրականացում։

Վկայ՝ երեսուն տարուան փորձը։

Բոլոր կարմիր կամ ճերմակ աւագերէցները չեն կրնար ժխտել այդ փորձին ամէնէն ընդվզեցուցիչ պատուհասը — Ազատութեան խափանումը։

Եւ աշխարհի բոլոր գիտնականները պիտի չկրնան ապացուցանել թէ աշխարհը կրնայ խաղաղիլ առանց ազատութեան։

Եթէ մրցանակները եւ քարոզներն են որ պիտի փրկեն խաղաղութիւնը, մեր անմահ «Տէր Ողորմեա»ն շատ աւելի վճռական դեր կրնար կատարել։

«Տուր աշխարհիս խաղաղութիւն» աղերսած ատեն, մեր իմաստուն ժողովուրդը միշտ ալ անոր կցեր է նոյնքան հզօր աղաղակ մը, ի խորոց սրտի, — «Ազգիս Հայոց ազատութիւն»։

Նոյն իսկ այն պարագաներուն մէջ երբ հարկադրուած էր կարճ կապել, նոյն իմաստն ունէր իր մրմունջը, — «Բանտարկելոց ազատութիւն»։

Ինչո՞ւ «բանտարկեալ»ը չառնել այսօրուան իմաստով, — այլազան գերիներ, տաժանակիր աշխատանքի դատապարտուած միլիոնաւոր աքսորականներ, — ամբողջ ժողովուրդներ։

Ուրեմն, Ազատութիւն, միշտ եւ յաւիտեան։ Մարդ արարածին միակ օրհնութիւնը, որուն Աստուած անգամ չէ համարձակած միջամտել։

Ազատ աշխարհին այն երանելիները որ մրցանակներու արժանացած են, եթէ իրենց ճիգերը կեդրոնացնէին բռնութեան ժանիքները փշրելու, խաղաղութիւնը չատոնց ապահովուած էր։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓՈՐՁ ՄԸ ԵՒՍ

Այս տարի եւս փորձ մը կը կատարուի, աղօթելու համար Ապրիլ 11–24ի համազգային տօնակատարութիւնը։

Թերեւս կը յիշէք անցեալ տարուանը։ Երեք համայնքներու կրօնապետները հրաւէրներ ուղղեցին, ժողովներ սարքեցին, բայց ի վերջոյ միայն իրենք մնացին բեմին վրայ։

Աւելորդ է քրքրել այդ ողբերգութեան ծալքերը, որոնք սիրտ կը խառնեն։

Այս տարի Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնն է ստանձնած նախաձեռնութիւնը (միշտ Փարիզի համար), համախորհուրդ՝ Սպայից Միութեան հետ։ Եւ խորհրդակցական ժողով մը սարքած՝ այսօր, երեքշաբթի։

Այս առթիւ հրատարակուած կոչը, զոր պիտի կարդաք վաղը, կարգ մը ինքնուրոյն տեսակէտներ կը յայտնէ տօնակատարութեան մասին։

Միեւնոյն ատեն կը յիշեցնէ թէ նախաձեռնութիւնը տեւական է, — ամէն տարուան համար։

Կը մնայ սպասել այսօրուան խորհրդակցութեանց արդիւնքին, վերջնական եզրակացութեան մը յանգելու համար։

Անշուշտ բոլորդ ալ պիտի ուզէիք որ ծրագիրը յաջողէր։ Գոնէ յառաջդիմութիւն մը ցոյց տար անցեալ տարուան վրայ։

Մինչ այս մինչ այն, նախաձեռնութեան յայտարարութիւններ կ'երեւան արդէն, Փարիզի թէ գաւառի մէջ։

Կը թուի թէ այսպէս ալ պիտի շարունակուի, մինչեւ որ... մեռելները իրենք կարդի հրաւիրեն պառակտիչները։

Բարեբախտաբար ունինք երիտասարդութիւն մը որ ի հարկին պատրաստ է ամէն պատասխանատուութիւն ստանձնելու։

ՎԱՀԷ

Իրան կը մերժէ Անգլիոյ բողոքը

Պարսկաստանի նոր վարչապետը, Հոսէյն Ալա, Ապրիլ 8ին խորհրդարանին ներկայացուց իր կառավարութեան ծրագիրը։ Հեռագիրը կ'ըսէ թէ ժողովին մեծամասնութիւնը ջերմապէս ծափահարեց վարչապետը, իսկ ընդդիմադիրները գոհացան լուռ մնալով։

Քարիւղի հարցին առթիւ, վարչապետը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը պիտի հետեւի խորհրդարանին տուած որոշման։ Ցկտոյ պարզեց իր ծրագիրը որ կը պարունակէ հետեւեալ կէտերը

1.— Վերահաստատել բարեկարգութիւնը եւ ապահովութիւնը ամբողջ երկրին մէջ, վերջ տալով անիշխանութեան եւ օրինազանցութեան։

2.— Արդարութիւն հաստատել ամբողջ երկրին մէջ, ապահովելով դատաւորներուն անկախութիւնը։

3.— Հաւասարակշռել ելեւմուտքը, ջնջել աւելորդ ծախքերը եւ եկամուտի տուրքեր գանձել, որպէսզի թեթեւնայ չունեւոր դասակարգին բեռը։

4.— Զարկ տալ արտադրութեան, մասնաւորապէս հողագործութեան, վարկեր տրամադրելով փոքր սեփականատէրերուն։

5.— Պարտաւորիչ կրթութիւն հաստատել ամբողջ երկրին մէջ եւ բարւոքել առողջապահական պայմանները։

6.— Արտաքին քաղաքականութեան հիմք ընդունիլ բարեկամութիւն՝ բոլոր դրացիներուն եւ ուրիշ ազգերու հետ, փոխադարձութեան սկզբունքով եւ համաձայն Ազգաժողովի դաշինքին։

Վարչապետը միեւնոյն ատեն ներկայացուց օրինագիծ մը որով կ'առաջարկէ շարունակել պաշարման վիճակը Խուժիստանի քարիւղաբեր շրջանին մէջ, ուր խլրտումները չեն դադրած տակաւին։

Կառավարութիւնը որոշեց դադրեցնել պաշարման վիճակը Թէհրանի մէջ։

X Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը ծանուցագիր մը յանձնելով բրիտանական դեսպանին, կը մերժէ անոր բողոքը Անգլօ-իրանեան քարիւղի ընկերութեան ազգայնացման մասին եւ դիտել կուտայ թէ ընկերութիւնը «պարտ ու պատշաճ ուշադրութիւնը չէ ընծայած Իրանի օրինաւոր պահանջներուն»։ Խնդիրը կը քննուի տակաւին եւ կառավարութիւնը կը սպասէ խորհրդարանին վերջնական որոշման։

Կացութիւնը Ծայր. Արեւելքի մէջ

ՊԱՅՔԱՐ ԶՕՐ. ՄԷՔ ԱՐԹԸՐԻ ԴԷՄ

Վերջին լուրերու համաձայն, Նախագահ Թրումընի խորհրդականներէն շատեր կը պահանջեն հրաժարեցնել զօր. Մէք Արթըրը Ծայր. Արեւելքի ընդհ. հրամանատարի պաշտօնէն, նկատելով որ ինքնագլուխ գործեր կը կատարէ։ Նախագահը սակայն դեռ եզրակացութեան մը չէ եկած։

Այս ուղղութեամբ ամէնէն ուժեղ ճնշումը ի գործ կը դրուի արտաքին նախարարութեան կողմէ, որ կ'ըսէ թէ Մ. Նահանգներու ծայրագոյն արեւելեան քաղաքականութիւնը կարելի պիտի չըլլայ կիրարկել պէտք եղածին պէս, ցորչափ զօր. Մէք Արթըր պաշտօնի վրայ կը մնայ։ Մինչդեռ բոլորովին հակառակ դիրք մը ունին ընդդիմադիր հանրապետականները, որոնք, խորհրդարանին ներկայացուցած են բանաձեւ մը, պահանջելով յատուկ քննիչ յանձնախումբ մը ղրկել Թօքիօ, որպէսզի խորհրդակցի զօրավարին հետ Քորէայի պատերազմին, համայնավար Չինաստանի հարցին եւ առ հասարակ Ծայր. Արեւելքի կացութեան մասին։ Հանրապետականները, ամերիկեան բանակի ընդհ. հրամանատարի, այսինքն նախագահ Թրումընի գլխուն վրայէն անցնելու այս փորձը կատարելով կ'ազդարարեն, թէ բուռն պայքար պիտի մղեն կառավարութեան դէմ, եթէ երբեք նախագահը պաշտօնանկ ընէ զօր. Մէք Արթըրը։

Կացութեան բանալին կը գտնուի ազգ. պաշտպանութեան նախարար Ճ. Մարշըլի ձեռքը։ Նախագահը անմիջապէս պաշտօնէ պիտի արձակէ զօր. Մէք Արթըրը, եթէ այդ իմաստով թելադրութիւն մը ըլլայ Ճ. Մարշըլի կողմէ։ Արդէն իսկ խորհրդակցութիւններ կը կատարուին նախագահին, Ճ. Մարշըլի եւ միացեալ սպայակոյտի պետ զօր. Պրէտլիի միջեւ, բայց տակաւին վերջնական որոշում մը չէ տրուած։ Հարցը շատ փափուկ է եւ կը վախցուի որ զօր. Մէք Արթըրի հեռացումը կրնայ բարոյալքել ՄԱԿի ուժերը Քորէայի մէջ մանաւանդ այս օրերուս, երբ կը սպասուի կարմիրներու նոր յարձակողականին։

Թէեւ դաշնակից շրջանակները չեն միջամտեր այս վէճին, բայց, բրիտանական պաշտօնական շրջանակները, մամուլն ու հանրութիւնը, հետզհետէ աւելի կը սաստկացնեն իրենց քննադատութիւնը զօր. Մէք Արթըրի դէմ։ Արտաքին փոխ-նախարար Ք. Քէննէթ Եընկըր, ճառի մը մէջ ձաղկեց «ամերիկեան բարձր շրջանակներու անպատասխանատու յայտարարութիւնները, որոնց համար չէ ստացուած ՄԱԿի եւ կառավարութեան ոեւէ մէկ անդամի հաւանութիւնը»։

Ֆրանսական մամուլն ալ մտահոգ է այս կացութեան առթիւ։ Թերթ մը, առջի օր կը գրէր, թէ «զօր. Մէք Արթըր համաշխարհային նոր պատերազմ-մը կ'ուզէ»։

X Հարիւրաւոր կարմիր օդանաւեր անցած ըլլալով մանչուրիական սահմանէն դէպի Քորէա, օդանաւային մեծ յարձակումներու եւ կռիւներու կը սպասուի այս շաբթու, զանազան ռազմաճակատներու վրայ։ Զօր. Ռիճուէյ ըսաւ. — «Արեւմտեան աշխարհը պէտք է մտքէն հանէ, թէ համայնավարութեան դէմ պատերազմը կրնայ երբեւիցէ վերջանալ։ Անցողական կամ ժամանակաւոր բան մը չէ՝ մեզ կործանելու համայնավար վճռականութիւնը։ Մղուածը, կարմիրներու համար, կենաց եւ մահու կռիւ մըն է»։

ՔԱՂԱՔԻ ՄԸ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ ՄԱՆՉՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Փեքինի ձայնասփիւռը կը տեղեկացնէ, թէ ամերիկեան 80 ամրոց-օդանաւեր, Ապրիլ 7ին ռմբակոծած են մանչուրիական Անթունկ քաղաքը։ Չինական ուրիշ հեռագրական գործակալութիւն մըն ալ կ'ըսէ, թէ 24 օդանաւեր մասնակցած են այս ռմբակոծման։ Համաձայն չինական ձայնասփիւռին, ամերիկեան օդանաւերը 21 անգամ թռիչք կատարած են մանչուրիական հողին վերեւ Մարտ 30ին եւ 31ին եւ 30 ռումբեր արձակած են Լինքիանկի գաւառին մէջ։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԶՕՐԱՄԱՍԵՐ ՉԿԱՆ ԵՂԵՐ

Խորհրդային «Թաս» գործակալութիւնը կը հերքէ ամերիկեան աղբիւրէ հաղորդուած այն տեղեկութիւնները, թէ ռուսական զօրամասեր կը գտնուին Մանչուրիոյ մէջ։ «Երեւակայութիւն եւ զրպարտութիւն են այս տեղեկութիւնները» կ'ըսէ գործակալութիւնը։

Զրոյցի մը համաձայն Մաօ Ցէ Թունկի տեղ վարչապետութեան պաշտօնին կոչուած է փոխ-վարչապետը, որ աւելի հաւատարիմ կը նկատուի խորհրդային ծրագիրներուն։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ բանբերը, Գ. Կաստոն Փալեւսկի, ճառ մը խօսելով, յայտարարեց. — «Կը թուի թէ Մեծն Բրիտանիա գերակշիռ դիրք մը կը գրաւէ արեւելեան Միջերկրականի երկու ափերուն վրայ, չէզոքացնելով Ֆրանսան, ինչ որ չի կրնար ծառայել խաղաղութեան դատին»։

ԳՐԻԳՈՐ ՆԱՐԵԿԱՑԻ

Բ.

(Թ. եւ վերջին մաս)

Այս թուրքէն եաքը, կորսուած կամ յանիրաւի իրեն վերագրուած գործերը զեղչելով հանդերձ, Անանիա Նարեկացի կը մնայ, ըստ մեր բանասէրներուն, մտքի մշակ մը, որուն հռչակը մեծ է, բայց վաստակը՝ ոչ համապատասխան :

Կարելի է առարկել թէ Շողակաթը բաւական է այդ համբաւը արժեցնելու :

Այսուհանդերձ, ամէն բանասէր համաձայն է մեծարելու այս մեծ դէմքը, որ իբրեւ ուսուցիչ՝ պատրաստած է Գրիգոր Նարեկացի մը, քերթող եւ փիլիսոփայ: Երբ կը խօսէի միւս աշակերտին՝ Ուխտանէսի մասին, ցոյց տուի թէ Անանիա Նարեկացի, քերթողական դպրոցին հետ, հիմնած է նաեւ պատմագրական դպրոց մը,— երկու աշխատանք, որոնք իրապէս կը մեծցնեն իր դէմքը :

Ու տակաւին պէտք չէ մոռնալ կազմակերպչական իր տաղանդը,— աշխատանքներու դասաւորման եւ գնահատութեան մէջ՝ դժբախտաբար անտես առնուած է այն միւս գործիչը, որ remueur d'idées կը կոչուի կամ պատմութեան ճարտարապետութեան յատակագծի հեղինակ: Այդ գործիչն է, սակայն, որ հորիզոն կը բանայ քերթողին առջեւ, կրակ կը վառէ միտքերու մէջ եւ արագութիւն կուտայ պատմութեան անիւներուն թաւալման : Այդպիսի գործիչ մըն էր Անանիա Նարեկացի, որ մեզի տուաւ նաեւ վանք մը, հնոց ազգային տեսակէտներու եւ ժամանակէն դուրս թռչող գաղափարներու: Ափսո՜ս, կորսուած է այդ վանքին պատմութիւնը :

Այդ վանքը, որուն արժէքը պիտի բացատրեմ յառաջիկային՝ վանքերու մասին ընդհանուր տեսութեան մը մէջ, կը տարբերէր Կապադովկիոյ եւ Եգիպտոսի ճգնարաններէն՝ նախ ազգային իտէալով եւ ստեղծագործութեան կիրքով :

Երբ անդին՝ անհատը կը հեռանար մարդկային ընկերութենէն, ուրանալով մարդու կոչումը եւ պատմութեան առաքելութիւնը, քանդելով անհատին արժէքը եւ քաղաքակրթութեան ներշնչումը, աստին՝ անհատն էր դարձեալ, որ, Հայոց լեռներուն մէջ՝ թէեւ մարդկային ընկերութենէն հեռու, Աստուծոյ կը հասկցնէր թէ մէկ բան միայն ճշմարիտ է, մէկ բան միայն սորված՝ իրմէ,—

Ստեղծագործութի՞ւն :

Եւ ստեղծագործութիւնը կ'արժեւորի մէկ պայմանով,— ինքնատպութեամբ: Եւ ինքնատպութիւնը կը տրուի միայն ազգային նկարագրով :

Ատիկա՛ է յաւիտենականը, փառաւորը, հերոսայինը: Եւ հայ վանականը, որուն արժանաւոր ներկայացուցիչն է Անանիա Նարեկացի, ստեղծագործութեան բաբախումին մէջ կ'աշխատէր գտնել իր ազգային զարկերակին կշռոյթը: Այդ զարկերակը կը լսուէր Տաթեւի, Գլաձորի, Հաղբատի, Սկեւռայի վանքերէն: Օ՜ վանորայք Հայաստանի:

Եւ հիմակ, բաղդատութեան մը համար, նայեցէք անդի՛ն, պեղագեան, արիոնական, մկրտչական եւ այլ կրօնական խայտաճամուկ խմբակցութեանց ստեղծած ճգնարաններուն,— ի՜նչ տուին քաղաքակրթութեան :

Ահաւասիկ հայ վանականը,— քերթող, պատմագիր եւ ջահակալ իր ժողովուրդին անմահութեան :

Մինչ եգիպտական անապատներուն մէջ, Մակար Աղեքսանդրացի սաղմոս կը քաղէր օրօրուելով եւ իր մորթը կը շփէր խճաքարերով, երկինքի դէմ աջանշանալով եւ երկրին վրայ թքնելով: Ինքնակորոյս պահու մը, իր փոսին մէջ ծալապատիկ տեղաւորուելու ժամանակ, ձեռքին տակ ճզմեց ճանճ մը, աննշան ճանճ մը: Մեղա՜յ, աղաղակեց ցաւալին եւ ուխտ ըրաւ չվերադառնալ իր փոսը՝ մինչեւ որ քաւէ գործած ոճիրը: Գնաց մօտակայ ճահիճին մօտ, բոլորովին մերկացաւ, մինչեւ կէս - մէջքը ջուրը մտաւ եւ վեց ամիս սպասեց, որպէսզի ճանճերը, իրենց մէկ ընկերոջ վրէժը լուծելու համար, անընդհատ խայթեն : Արդարեւ, երբ վերադարձաւ իր փոսը, այնքան ուռած էր մորթը՝ որ անճանաչելի դարձած էր բոլորովին: Ձայնէն միայն հասկցան իր ընկերները թէ սուրբ Մակար Աղեքսանդրացին էր, Էղբայր ի Քրիստոս :

Այս ողբալին ալ կը ճգնէր, կը հեծէր: Ամէն օր Աւետարան կը կարդար, Սաղմոս կը քաղէր եւ մորթը կը քերէր, մինչ պատմութիւնը կը գրէր իր անունը եւ ճանճին պատմութիւնը :

Իսկ անդին հայ վանականը կը ճգնէր լեռներուն վրայ, կը հեծէր ազգային ցաւերով եւ կը ստեղծագործէր համաձայն հայ հանճարին ներշնչումներուն,— ափսո՜ս, պատմութիւնը, ժլատ եւ անողոք պատմութիւնը մոռցած է գրել ստեղծագործ վանականներուն անունը :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԻՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ
« ՅԱՌԱՋ » Ը

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԱԿԱԲՈԼՇԵՒԻԿ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Անցեալ շաբթու տեղեկութիւններ հաղորդած էինք կարգ մը արբանեակ երկիրներու կացութեան մասին: Այս ալ՝ լրացուցիչ մասը. —

Ալպանիոյ կրած դժուարութիւնները երեւան կուգան նոյն ինքն էնվէր Հօճայի կառավարութեան որոշումներէն: Լոնտոնի «Օպզըրվըր»ը կը հրատարակէ Թիրանայի կողմէ պարտադրուած հրամանագիր մը, որուն մասյլ հեղինակը այնպէս աչքի կը զարնէ: Ահա թէ ինչեր կան այդ հրամանագրին մէջ.—

ՅՕԴՈՒԱԾ 1.— Տասն օրուան մէջ պէտք է դադրի՝ ժողովրդական հանրապետութեան եւ այս վերջինի քաղաքական ու ընկերային կազմակերպութեանց դէմ ահաբեկչական կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը :

ՅՕԴ. 2.— Այս ահաբեկչական կազմակերպութեանց եւ անոնց գործերուն դէմ մեղադրանքները պէտք է անմիջապէս յանձնել դատարանին :

ՅՕԴ. 3.— Դատավարութիւնները պիտի կատարուին անյապաղ :

ՅՕԴ. 4.— Վճիռներու առթիւ ներման դիմումները պիտի չընդունուին :

ՅՕԴ. 5.— Դատապարտութիւնները պիտի գործադրուին տեղւոյն վրայ :

Իսկ ուրիշ հրամանագրի մը համաձայն, մինչեւ Ապրիլ 13, Ալպանացիները, իշխանութեանց պէտք է յանձնեն իրենց ունեցած զէնքերը :

Եթէ հրամանագրերը, ահաբեկումները արգիլելու ուժը ունենային, էնվէր Հօճաները կըրնային օրը քանի մը հատ թխել ու ապա, կոնակի վրայ հանգիստ քնանալ: Իրողութիւնը այն է, որ ահաբեկումները եւ խափանարարութիւնները ծայրայեղ չափերու հասած են Ալպանիոյ մէջ : Մանաւանդ լեռնային շրջաններու մէջ կը վխտան ահաբեկիչները :

Տարբեր չէ կացութիւնը Պուլկարիոյ մէջ: « Նիւ Եորք Հէրըլտ Թրիպիւն»ի Պելկրատի թղթակից Ճ. Քոպլէնցի տեղեկութեանց համաձայն, «կը գործէ ձայնասփիւռի գաղտնի կայան մը, որ երեք ամիսէ ի վեր կ'ունկնդրուի արեւմտեան եւ ուրիշ երկիրներու մէջ : Կայանը կը կոչուի «Կորիանինի ձայնասփիւռ» եւ կը յայտնէ թէ կը գործէ պուլկարական անտառներու մէջ (կորիանին արդէն կը նշանակէ անտառաբնակ): Ձայնասփիւռը կը դիմէ «Պուլկարներուն, որոնք կը սիրեն ազատութիւնը եւ պատրաստ են կռուելու անոր համար» եւ կը գործէ երկու ժամ ամէն կէսօրէ վերջ եւ 2 ժամ գիշերները: Կ'անդրադառնայ միշտ իր ունկնդիրներուն ծանօթ ծրագիրներուն: Ձեկոյցի մը մէջ, օրինակի համար, կ'ըսէ.— « Հրաւէր բոլոր սուրհանդակներուն: Փոխանցեցէք նոր հրամաններն ու որոշումները: Երբ վերջացնէք այս գործը, վերադարձէք ձեր մեկնած տեղերը, ուր, նոր ու կարեւոր հրամաններ պիտի գտնէք: Կեցցէ ազատութիւնը: Կեցցէ Պուլկարիան: Կեցցէ ազատ Պուլկարիան»:

Մարտ 20ին, այս միեւնոյն թղթակիցը կը հաղորդէր հեռագիր մը, որուն համաձայն Քուլայի (յոյնեւպուլկար սահման) համայնավար հաստուածին պատասխանատուները հեռացուած են, որովհետեւ «կուսակցութեան եւ կառավարութեան քաղաքականութիւնը վերածած են պարենաւորման եւ հողագործային հարցի մը»:

Այս տեղեկութեանց պէտք է կցել նաեւ առաւել կամ նուազ ստուգելի այն լուրերը, որոնց համաձայն կը զօրացուին խորհրդային ուժերը Պուլկարիոյ մէջ: Չկայ ծուխ առանց կրակի եւ կը թուի թէ արբանեակ երկիրներու մէջ Մոսկուայի պատրաստութիւնները մղած են Եուկոսլաւիան հրատարակելու Սպիտակ Գիրք մը, ուր կ'ըսուի ի միջի այլոց.— « Եուկոսլաւ սահմաններուն երկայնքը, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ համախմբուած ռուսական զօրամասերը, հաշտութեան դաշնագիրներու համաձայն, դէպի Աւստրիա առաջնորդող ճամբաները պաշտպանելու ժամանակաւոր հանգամանքը չունին: Անոնց ներկայութիւնը կը նշանակէ զինուորական ուղղակի ճնշում մը Եուկոսլաւիոյ վրայ: Այլապէս կարելի չէ արդարացնել խորհրդային կարեւոր զօրամասերու ներկայութիւնը Թըմըշվարի (Ռումանիա) եւ Շէկէտ-Պայայի (Հունգարիա) շրջաններուն մէջ»:

Հակախորհրդային գործունէութեան ուրիշ արձագանգ մը կը ներկայացնէ Գերմանիոյ արեւելեան շրջանին մէջ կազմութիւնը ՌՈՒՍ հակահամայնավար կազմակերպութեան մը, որ կը կոչուի « Աշխատաւորներու Յեղափոխական Ազգային Կազմակերպութիւն» (ԱՅԱԿ) : Ցիւրիխի «Վէլթ-վոխէ» շաբաթաթերթն է որ կը հաղորդէ այս տեղեկութիւնը.—

« Խորհրդային զօրավարներ, սպաներ եւ զինուորներ, խորհրդային շրջանին մէջ հիմնած են դիմադրական ճակատ մը ԱՅԱԿ անունով: Նշանաբանն է — « Մահ բռնակալներուն»: ԱՅԱԿը սկսած է հրապարակել՝ փոքրաթիւ Ռուսերու միայն ծանօթ անունները այն գերմանացի գործակալներուն, որոնք կը գտնուին խորհրդային ծառայութեան մէջ: Այս ամառ, Փոցտամի սպայից վարժարանին վրայ օդէն թափեցան հակախորհրդային թռուցիկներ: Նոյն բանը տեղի ունեցաւ 1950 Սեպտեմբերի մէկ գիշերը Ռոսթոք քաղաքի հրապարակներուն վրայ, զարմանքի մատնելով բնակիչները: «Ազատութեան համար ընտրութիւններ »ու առթիւ, ԱՅԱԿը, 15 Հոկտ. 1950ին, հրատարակեց ռուս հայրենասէրներուխղճինուղղուած կոչ մը: ԱՅԱԿի մարդոց կողմէ Լայփցիկի աւերակ պատերուն վրայ փակցուած հակախորհրդային թռուցիկները օրերով մնացին այնտեղ : Իսկ վերջին երեք ամիսներուն, տասնեակ հազարներով նմանօրինակ թռուցիկներ բաժնուեցան ռուսական զօրանոցներու եւ Պերլինի շրջանի օդանաւային կայաններուն մէջ: Ահա գերմաներէն ու ռուսերէն լեզուներով տպուած այդ կոչերուն բովանդակութիւնը.—

« Ընկեր, բարեկա՛մ: Եթէ կը գտնուիս ձերբակալուելու եւ հաշուեյարդարի ենթարկուելու սպառնալիքին տակ, եթէ Սթալինի արիւնռուշտ բռնակալութիւնը կը պատրաստուի քեզ մէջտեղէն վերցնել, գիտցիր որ ռուս տարագիրներու կոմիտէն տուն մը հիմնած է արեւմտեան Պերլինի մէջ: Կոմիտէն կ'աջակցի ամէն անոնց, որոնք կը փախչին քաղաքական հալածանքներէ: Մեր տան հասցէն.— Պերլին, Վիլմէրստորֆ, Կիզէլէրշթրասէ 13, հեռաձայն՝ 87.87.75, մեթրօ՝ Ֆէրպէլլինէր Փլաց: Մահ բռնակալներուն: Ազատութիւն աշխատաւորներուն »:

« Մանչեսթըր Կարտիըն» եւս Մարտ 14ին կը գրէր, թէ ԱՅԱԿի կոչերը փակցուած են Վիէննայի մէջ, ռուս զինուորներու բնակած շէնքերուն վրայ :

Մ. Նահանգներու մէջ եւս ուշադրութեամբ կը հետեւին արբանեակ երկիրներու կրած տագնապին: «Նիւ Եորք Թայմզ»ի մէկ յօդուածագիրը, Հէնսըն Պոլտուին կը գրէ, թէ ամերիկեան եւ ֆրանսական լաւագոյն զօրաբաժինները կը գտնուին Ասիոյ մէջ, ուր հազիւ թէ վնասուած է չինական բանակներու ուժը: « Ասիոյ մէջ, ամէն տեղ, համայնավարութիւնը կը գտնուի յարձակողական դիրքերու վրայ: Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ վերազինումը դեռ չէ սկսած, մինչ կանոնաւորապէս կը շարունակուի Արեւելեան Եւրոպայի մէջ : Խորհրդային գրաւման ուժերը աւելի լաւ սպառազինուած են այսօր, քան մէկ տարի առաջ: Արբանեակներու 70 զօրաբաժինները ահարկու սպառնալիք մը դարձած են Սովետներու հսկողութեան տակ: Դէպի Արեւմուտք տանող ճամբաները ընդհանրապէս նորոգուած եւ բարելաւուած են: Սովետները եւ իրենց զինակիցները, ցամաքային եւ օդանաւային ուժերու ջախջախիչ գերակշռութիւն մը ունին Եւրոպայի եւ Միջին Արեւելքի մէջ »:

Հարց է թէ այս իրողութեանց առջեւ, Խ. Միութիւնը պիտի ուզէ՞ բանակցիլ՝ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ ազատ ընտրութիւններ կատարելու համար: Այսպիսի որոշում մը, անպատեհութիւններէ աւելի առաւելութիւններ ունի իրեն համար:

« Ի՞նչ կ'ուզեն Սովետները Գերմանիոյ մէջ, կը հարցնէ « Նիւ Եորք Թայմզ »: Կը կարծե՞ն թէ ժամանակի ընթացքին պիտի կրնան ամբողջ Գերմանիոյ մէջ ալ ապահովել այն ազդեցութիւնը, զոր ունին այսօր Չեխոսլովաքիոյ մէջ : Կը թուի թէ « այո» է այս հարցումներուն պատասխանը : Սովետները, ժամանակը կը չափեն տասնամեակներով եւ ոչ թէ քառամեայ կեանքի սահմանուած օրէնսդրական հիմնարկութիւններով : Անոնց կիրարկած դրութիւնը բաւական առաձգական է կարենալ զիջելու համար այսօր քիչ մը հող, որպէսզի աւելին ստանան վերջը, այսինքն 1962ին: Ռուսերը կ'ուզեն տիրանալ Ռուրի, զոր կրնան ձեռք ձգել միայն Գերմանիոյ միացումով եւ ուժեղ ու հոգ չէ թէ փոքր համայնավար կուսակցութեան մը հիմնումով: Լաւատեսներու կարծիքով, Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ համայնավարները, ազատ ընտրութեանց պարագային պիտի կրնան ապահովել ձայներու հարիւրին 20ը: Իսկ Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, դժուար թէ հարիւրին 10էն աւելի ձայն շահին »:

Եւ, այս ենթադրութեանց եզրակացութեամբ, « Նիւ Եորք Թայմզ»ի Գերմանիոյ թղթակիցը, Պ. Միտըլթըն կ'ըսէ.— «Թէեւ Գերմանիոյ միացումով ժողովրդավար կառավարութիւն մը պիտի կրնար տիրապետել մինչեւ Օտէրի սահմանը, բայց միւս կողմէ այդ միեւնոյն միացումը Արեւմուտքին պիտի պարտադրէր քաղաքական ճիգ մը, որուն արդիւնքը, ժողովրդապետութեան տեսակէտով, բացարձակ յաջողութիւն մը պիտի չըլլար գուցէ »:

Թ. Ա. Թ.

ԿԻՊՐՈՍԻ յոյն մետրապոլիտը, Մաքարիոս արքեպիսկոպոս կ'ամբաստանէ Մեծն Բրիտանիան, ըսելով որ գաղտնօրէն գործակցած է տեղւոյն համայնավարներուն հետ, կզզին Յունաստանին կցելու շարժումը կասեցնելու համար :

Գաղութէ գաղութ

ՊԱՂԷՍՏԻՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Պաղեստինի հայ գաղութէն՝ Հայֆա, Եաֆա եւ Նոր Երուսաղէմ վանք ապաստանողները կը շարունակեն պարէն ստանալ: Իսկ բուն չքաւորները 830 ձրի ճաշ եւ պարէն կը ստանան վանքէն: Անոնք որ ամսական տասը ոսկիէն աւելի կը շահին ոչ պարէն, ոչ ալ ձրի ճաշ կը ստանան: Թէեւ անոնք աննշան թիւ մը կը ներկայացնեն, հազիւ 15 — 20 ընտանիք: Կան նաեւ փոքրաթիւ տնձեր որոնք սեփական խանութ կամ գործ ունին:

Պաղեստինի հրէական մասին մէջ (Հայֆա, Եաֆա, Նազարէթ, Նոր Երուսաղէմ) կ'ապրին մօտ հազար հոգի, որոնց նիւթական վիճակը միջակէն վեր է:

Հին Երուսաղէմի մէջ ապրող հայ երիտասարդները (20—25 տարեկան) օրական երեք ժամ եւ վեց ամսուան համար կը մարզուին յորդանանեան կառավարութեան կողմէ, իբրեւ ազգ. պահակներ: Վանքին մէջ զինուոր չկայ այլեւս:

Այս տարի 119 ուխտաւորներ գացած են:

Վանքը այս յունուարէն վերջ ստացաւ վանապատկան կալուածներու հասոյթը: Դրամը կը մնայ Եաֆայի Հայոց վանքը եւ ամսական 1000 — 1500 ոսկի կը փոխանցուի վանքին: Իսկ Վանքը ամսական 2200—2500 ոսկիի ծախք ունի չքաւորներուն համար:

Թարգմանչաց վարժարանը ներկայիս ունի շուրջ 700 աշակերտ – աշակերտուհի: 150 թոշակաւոր (տարեկան շուրջ 400 ոսկի): Դպրոցին տարեկան ելեւմտացոյցը 1800 ոսկի է, տարբերութիւնը 1400 ոսկի կը վճարէ վանքը: Թարգմանչաց վարժարանը ունի տասը դասարան, 4ը մանկապարտէզի բաժին, 6ը նախակրթարան:

Ժառանգաւորաց վարժարանը ունի 12 աշակերտ եւ վեց սարկաւագ:

Թարգմանչաց վարժարանի տեսուչը Հ. Սեբովբէ Վ. Մանուկեան աւելի քան մէկ տարի է Ամերիկա կը գտնուի ի նպաստ վանքին հանգանակութիւն կատարելու: Մինչեւ հիմա հանգանակած է 40 հազար տոլար: Կը յուսայ 40 հազար եւս հաւաքել:

Վանքը ներկայիս ունի 30 վարդապետ եւ մէկ եպիսկոպոս, որոնցմէ ոմանք արտասահման կը գտնուին առաջնորդական եւ այլ պաշտօններով: Վանքին մէջ մնացած 17 վարդապետները կը վարեն զանազան պաշտօններ:

Պաղեստինի հայութեան թիւն է 12 հազար: Վանքին մէջ կը բնակին 3500 հոգի, հազար հոգի Իսրայէլի մէջ, 3500 հոգի փոխադրուած են Ամման, 1300 հոգի Հայաստան ներգաղթեցին (1947ին), միւսները ցրուած են արաբական երկիրներու մէջ: Ամմանի մէջ կայ 4000 հոգինոց բարեկեցիկ գաղութ մը:

Ս. Յակոբեան վանքը, ծրագրած է հրատարակել Դանիէլ Վարուժանի ամբողջական գործերը առանձին հատորով: Կը սպասուի Վարուժանի կնոջ արտօնութեան, ձեռնարկելու համար հրատարակութեան: Մտադրութիւն կայ նաեւ հրատարակելու արժէքաւոր գրողներու այն գործերը, որոնք սպառած են բոլորովին: Կայ նաեւ ծրագիր երկրորդ տպագրութեամբ հրատարակել Օշականի «Հայ գրականութիւնը»: Շուտով տպագրութեան պիտի յանձնուի Օշականի «Համայնապատկերի» Բ. հատորը:

Դուրեան Մատենադարանին մէջ խնամքով կը հաւաքուին ու կը դասաւորուին հին ու նոր թերթերու հաւաքածոները: Մինչեւ հիմա կարելի է եղած է 148 անուն թերթերու ամբողջական հաւաքածոները: Ամէն տարի կը գնուին գիրքեր հայերէն եւ օտար լեզուներով: Գալուստ Կիւլպէնկեան տարեկան 300 սթերլինի գումար մը տրամադրած է Մատենադարանի ընթացիկ ծախքերը հոգալու ու նոր գիրքեր գնելու համար:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՕԳՆ. ԽԱՉԻ (Կ. Խաչ) պարահանդէսը տեղի ունեցած է Մարտ 31ին, մեծ յաջողութիւն մը ապահովելով բարոյապէս թէ նիւթապէս: Վիճակախաղի առարկաները տրամադրուած էին իբրեւ նուէր Հայերու եւ օտարներու կողմէ: Օգն. Խաչի վարչութիւնը ունի բազմածախս ելեւմտացոյց մը: Կը պահէ 85 սաներ Ս. Նշանի եւ ուրիշ դպրոցներու մէջ եւ լայն չափով կը նպաստէ չքաւոր ու հիւանդ ընտանիքներու: Պարահանդէսին զուտ հասոյթը կ'անցնի 4000 ոսկին (400 հազար Ֆրանք): Պիւֆէէն մնացած ուտելիքները ղրկուած են ծերանոց:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պասքէթպօլի աղջկանց խումբը մեկնած է Գահիրէ «Արարատ» մարզական խումբի հրաւէրով, կարգ մը մրցումներ կատարելու համար, այնտեղի իգական խումբերու հետ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը իր առաջին հանդիպումը ունեցած է «Քլիւպ Էլլէնիք»ի աղջկանց խումբին հետ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի աղջիկները կրցած են 24 — 22 պարտութեան մատնել յունական խումբը: Մրցում կատարած են նաեւ Գահիրէի Արարատ Հ. Մ. Ը. Մ. պասքէթպօլի խումբն ու «Քլիւպ Հելլէնիք» մանչերու խումբը: Մրցումը վերջացած է Հայերու յաղթանակով, 38 — 33:

« Ս. ՊՕՂՈՍԻ ԱՄԱԶՈՆՆԵՐԸ »

Թերթերը կը գրեն թէ Վատիկան ստուարաթիւ կիներ կը հաւաքէ, «Ս. Պօղոսի Ամազոններ» անունով, իբրեւ քահանայ եւ մայրապետ:

Վերջին վիճակագրութեանց համաձայն, Ամերիկայի, Ափրիկէի, Ասիոյ, Ովկիանի, եւ Եւրոպայի մէջ հոգեւոր առաքելութեան կարօտ կաթոլիկներու թիւը հիմա 28 միլիոն է, բաղդատմամբ 25 տարի առաջուան որ 15 միլիոն էր:

Կաթոլիկ եկեղեցիին կրօնաւորները հետեւեալ ձեւով կը բաժնուին.— 16.000 օտար քահանաներ, 12 հազար բնիկ քահանաներ, 5 հազար օտար միսիոնար կրօնաւորներ, 5500 բնիկ կրօնաւորներ, 24 հազար օտար քոյրեր եւ 38 հազար բնիկ քոյրեր:

Եւ սակայն շատ մը երկիրներէ տեւական պահանջ կայ աւելի միսիոնարներու: «Ս. Պօղոսի Ամազոնները» պիտի լեցնեն պակասը եկեղեցիին: Այս նոր զինուորեալները կ'ըսուին նաեւ «Միսիոնարներու աշխարհական օժանդակներու ընկերութիւն»:

Ընկերութեան հիմնադիրն է Ֆրանսացի Վէնսան Լէպ, որ իր կեանքին մեծ մասը անցուցած է Չինաստանի մէջ: 1937ին ան հիմնեց ընկերութիւնը Պրիւքսէլի մէջ: Ընկերութիւնը կազմուեցաւ այն երիտասարդ կիներէն որոնք որոշած են նուիրել իրենց կեանքը Աստուծոյ եւ Եկեղեցիին: Այս կիները աշխարհական են: Թէեւ Պիոս ԺԱ. պապը շատ համաձայն չէր աշխարհական կիներէ կազմուած ընկերութեան մը, նկատի ունենալով գործին դժուարութիւնները, սակայն տեսնելով որ բուն ասպարէզին նուիրեալներուն մէջ 30 առ հարիւր նուազում մը կը նկատուէր վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին, 1946ին վերջնապէս Հայր Լէպի տրուեցաւ Վատիկանի արտօնութիւնը: Ներկայ Պապը ըսաւ թէ «Ամազոնները» պէտք է միշտ երկու երեք հոգի խմբակով տարբեր ազգերէ, միսիոնարական վայրեր երթան, աւելի շատ պէտք է երթան հոն ուր թեմը կը ղեկավարուի տեղացի եպիսկոպոսի մը կողմէ: Արդէն քանի մը խումբեր ղրկուած են Ասիա եւ Ափրիկէ եւ երկու խումբ ալ մեծ դժուարութիւններով եւ վըտանգներով կ'աշխատին արդի Չինաստանի մէջ, երկու պելժիական Քօնկօ եւ ուրիշներ Միջին Արեւելքի մէջ:

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵՆ ԿՈՏՐԵԼ – ԹԱՓԵԼ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (30 Մարտ).—

ՔԻՒԹԱՀԻԱ, — Խիստ ցաւալի դէպք մը պատահեցաւ հոս: Մարդուս մազերը կը փշաքաղին երբ կը ստիպուինք պատմել այս աննախընթացօրէն գարշելի եւ ոճրային արարքը՝ հանդէպ Աթաթիւրքի կիսարձանին:

Անծանօթներ Աթաթիւրքի արձանին վիզին շուան կապելով սա արձանագրութիւնը զետեղած են.

— Կեցցեն կրօնքի պաշտպան Մէնտէրէս եւ Թէվֆիք Իլերի:

Այս արձանագրութեան ոճն ու գրելու եղանակը այն տպաւորութիւնը կուտայ թէ ազդուած է փրոֆ. Ալի Ֆուատ Պաշկիլի վերջին օրերս յայտնած մտքերէն, որոնցմէ ներշնչուած է լայն չափով: Կառավարիչը մեծ նախանձախնդրութեամբ կը զբաղի այս նողկալի արարքով:

ԻԶՄԻՐ.— Անծանօթներ կոտրեցին Քիւլթիւր Փարքի մէջ Իսմէթ Ինէօնիւի կիսարձանին ձախ թեւը եւ դէմքին կարգ մը մասերն ալ քանդեցին: Քննութիւն կը կատարուի:

× Ընդհ. դատախազութիւնը հաւաքել տուաւ Նէճիպ Ֆազըլ Գըսաքիւրէքի խմբագրած հանդէսին, «Պիւյիւք Տօղու»ի վերջին թիւը, որ Թուրք Հանրապետութեան եւ յեղաշրջումին դէմնսաստակալութիւններ կը պարունակէ: Ընդհ. դատախազութիւնը օրինական հետապնդումի ձեռնարկեց նաեւ «Պիւյիւք Տօղու», Սէպիլիւլրէշատ» եւ «Իսլամիյէթ» պարբերաթերթերուն դէմ:

« Ազատ գաղափարներու տարածման » միութիւնն ալ յայտարարութիւն մը հրատարակեց յետադիմութեան դէմ, պարսաւելով մոլեռանդական շարժումը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ.— ԳՐՉԱՆԿԱՐՆԵՐ ՊԱՐՏԻԶԱԿ ԳԻՒՂԻՆ.— Գրեց՝ Ա. Ա. Պետիկեան (Ալպ): 720 մեծադիր էջ ընտիր թուղթով եւ շքեղ տպագրութեամբ: Գին 1500 Ֆրանք: Տպ. Յ. Տէր Յակոբեան, 17 rue Damesme, Փարիզ (13):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (24)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

Անոնց փլուզումին մէջ Մէհմէտ Բ.ի բազմաթիւ եւ հուժկու հրետանիին ամբողջութիւնը իր դերը խաղաց:

Գարանճա պէյի ձիաւորները Թրակիոյ ամբողջ դաշտը աւրշտկեցին: Մայրաքաղաքին շատ մօտիկը, Սան Սթեֆանոյի ղղեակը եւ աւանը գրաւեցին եւ աւերեցին, բնակիչներու մեծ թիւ մըն ալ գլխատելով: Միայն Սէլենվրիա քաղաքը ամէն յարձակման դիմադրեց: Ապրիլի 5ին էր որ այս թրքական անհուն բանակին ստուար մասը, ծովուն աւազին պէս անհամար, մեծ մայրաքաղաքին դրան առջեւը երեւցաւ: Պատմութեան ամէնէն նշանաւոր տեսարաններէն մէկն էր ասիկա:

Երեւակայեցէք հետեւակ թէ ձիաւոր կիսավայրենի պատերազմիկներու այդ հրէշային զանգուածին խառնիճաղանճը: Այդ կանոնաւոր զօրագունդերը, անթիւ անհամար անկանոն պաշըպօզուքներու խումբերը, մարդոց, բեռներու, կենդանիներու այդ ահարկու քանակը, որոնք փոշիի անհուն ամպեր կը յարուցանէին մայրաքաղաքին փոշոտ, միօրինակ, անջրդի եւ ամայի շրջակայքին մէջ: Մտքի առջեւ բերէք այդ ահարկու ժխորը, բիւրաւոր մարտիկներու այդ վիթխարի խժըլտուքը, զէնքերու շառաչիւնը, հրէշ – թնդանօթներու խուլ թաւալումը, զինուորական երաժըշտութեան հնչուն ձայները, թմբուկներու որոտումը, հազարաւոր կենդանիներու բառաչիւնը...

Մէհմէտ Բ., որու կ'ընկերանային իր անձնական թիկնապահ գունդը (տասներկու հազար ենիչէրի եւ քանի մը հազար սիփահի), իր փառահեղ վրանը, իր բանակատեղին հաստատեց Լիկուսի հեղեղատին ձախ ափը, մեծ պարիսպէն մէկուկէս մղոն հեռու, Մալթէփէի բարձունքին վրայ, հոն ուր այսօր զինուորական հիւանդանոց մը կայ, Սուրբ Ռոմէնի դրան ճիշդ դիմացը: Այս համբաւաւոր դուռը, ի յիշատակ Մէհմէտ Բ.ի ռմբաձիգներուն կոչուած է Թօփ – Գափու: Այդ ռազմագիտական կէտէն, զոր կ'ուզէր իր յարձակման նշանակէտ ընել, Սուլթանը միշտ աչքին տակ կրնար ունենալ Խարիսիոսի դրան եւ Ս. Ռոմէնի դրան միջեւ գտնուող պարիսպին ամբողջ մասը: Ճիշդ ու ճիշդ հոդ էր որ երեսուն տարի առաջ Մէհմէտ Բ.ի հայրը՝ Սուլթան Մուրատ ինքն ալ եկեր իր վրանը զարկեր էր, Պոլիսը զուր տեղը պաշարած ատեն:

Իբրեւ ճշմարիտ միւսիւլման, Սուլթանը հոն հասած ատեն, ցերեկուան ժամուն, ամէնէն առաջ գորգը փռել տուեր եւ ջերմեռանդօրէն դէպի Մէքքէ դարձնելով երեսը, ծնրադիր կատարեր էր իր հանդիսաւոր աղօթքը: Ամբողջ բանակը հետեւեր էր իրեն: Աղօթքը աւարտելէ վերջ, բանակին մէջ մունետիկներ ձայն տուին թէ «քաղաքին պաշարումը այլեւս սկսած է»:

Իւլէմաններու պաշտօն տրուեցաւ ամէն զօրագունդի այցելել եւ ճշմարիտ հաւատացեալները քաջալերել որ իրենց սրտովը երթան պատերազմի, քանի որ Մարգարէն բացորոշապէս հասկցուցած էր թէ անուանի եւ հիանալի քաղաքը իրենց ձեռքը պիտի իյնար վերջապէս:

Թրքական բանակին Անատոլուէն եկած մասը, որ մեծագոյնթիւը կը կազմէր, Մալթէփէի բլուրին աջ կողմը զարկաւ իր անհամար վրանները, իսկ Եւրոպայէնեկածները՝ ձախակողմը: Ինչ զարհուրելի տեսարան մըն էր ասիկա խեղճ Պոլսեցիներուն համար, որոնք հաւանաբար այդ զինուած մարդկային ամբոխին սարսափելի աղմուկէն հետաքրքրուած, պարիսպներուն վրայ լեցուած էին: Խեղճ քաղքցիները, սարսափահար, կը դիտէին հետզհետէ ստուարանալը այս մեծ բանակին, որ ծովուն աւազին պէս կը ծածկէր այդ անհուն տարածութիւնները, եւ որուն տեսքը կարծես իրենց մահուան դատակնիքն էր:

Ինչ սարսափ պատեց արդեօք այդ խեղճերուն հոգին, երբ դժբախտ քաղաքին շուրջը, այդ խլացուցիչ եւ յանկարծական աղմուկին մէջ տեսան, երկաթի եւ պողպատի այդ շրջանակին կազմուիլը: Այլեւս ոեւէ փախստական պիտի չյաջողէր դուրս փախչիլ:

Նոյն ատեն, Սուլթանին անհուն նաւատորմը, պատմութեան մէջ երեւցող առաջին թրքական նաւատորմը, Կէլիպօլուէն եկած հասած էր, հրամանատարութեամբ Պալթաօղլու ծովակալին: Այս մարդը, որ իրականին մէջ Սիւլէյման պէյ կը կոչուէր, Պուլկար հաւատուրաց մըն էր, եւ Սուլթանը համոզուած ըլլալով որ առանց այդ նաւատորմին երբեք Պոլիսը պիտի չկրնար գրաւել:

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ՝ որ իր կեդրոնը հաստատած էր Փարիզ, Էլիզէի Թիւ 2 փողոցը, (Նախագահական պալատին մօտերը)։ Լուծուեցաւ կառավարութեան կողմէ։ Պաշտօնաթերթը կիրակի օր հրատարակեց լուծման հրամանագիրը, որ մէկ ամիս պայմանաժամ կը սահմանէ, հաշուեյարդար կատարելու համար։ Այս չորրորդ կարմիր կամ ուղեկից համարուած կազմակերպութիւնն է որ կը լուծուի, վերջին ամիսներու ընթացքին։ Նախորդ երեքն էին,— Արհեստակցական Միութեանց Համաշխարհային Դաշնակցութիւնը, երիտասարդութեան եւ կիներու ժողովրդավար կազմակերպութիւնները։ Խաղաղութեան կուսակիցներու գլխաւոր վարիչներէն մէկն է հիւլէական մասնագէտը, Ժոլիօ — Քիւրի, որ պաշտօնէ արձակուեցան անցեալ տարի ։

ԼէՈՆ ԲԼՈՒՄԻ մահուան տարեդարձին առթիւ, կիրակի օր յիշատակի հանդէս մը տեղի ունեցաւ Ժուա ան Ժոզա գիւղին մէջ։ Ահագին բազմութիւն այցելեց հանգուցեալին դամբարանը, հակառակ տեղատարափ անձրեւին ։

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ վարչապետը ճառ մը խօսելով Խ. Միութեան հետ կնքուած դաշնագրին երրորդ տարեդարձին առթիւ, յայտարարեց,— « Եթէ այս կամ այն պետութիւնը փորձէ յարձակում կատարել Խ. Միութեան դէմ, Ֆինլանտայէն անցնելով, մենք պիտի կռուինք Խ. Միութեան հետ, իբրեւ մէկ ճակատ »։

ՔՍԱՆ ԹՈՆ ՋԷՆՔ երեւան հանուեցաւ Ճենովայի շրջանին մէջ (Իտալիա)։ Հետապնդումները կը շարունակուին։

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ 21 ՊԵՏՈՒԹԵԱՆՑ արտաքին նախարարները վերջացուցին իրենց համագումարը, քուէարկելով 29 բանաձեւեր եւ յայտարարութիւններ, որոնք սերտ գործակցութիւն կը տրամադրեն։ Բանաձեւի մը համաձայն, 21 հանրապետութիւնները իրենց զինեալ ուժերը պիտի տրամադրեն հաւաքական պաշտպանութեան համար ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ կառավարութիւնը որոշեց տարի մը եւս երկարաձգել արտաքին գրաքննութիւնը ։

ՆԱԽԱԳԱՀ Գ. Վ. Օրիօլ վերջացուց Գանատայի իր պտոյտը եւ երէկ, Մոնրէալէն ճամբայ ելաւ օդանաւով դէպի Փարիզ, ուր կը հասնի այսօր, կէսօրէ առաջ ժամը 9.30ին։

ԹԻԹՈՅԻ առաջարկին վրայ, Եուկոսլաւիոյ երեսփ. ժողովը որոշեց կրճատել նախարարական աթոռներու թիւը եւ յատկապէս տնտեսական դետնի վրայ մտցնել նոր բարեկարգութիւններ։ Ինը նախարարութիւններ պիտի ջնջուին եւ 16 կառավարական կեդրոնական սպասարկութիւններ պիտի ձուլուին մնացած 19 նախարարութեանց հետ։ Մէկ տարիէ ի վեր, Եուկոսլաւեան վարչաձեւը կը դիմէ դէպի ապակեդրոնացում։ Առաջին քայլը այս ճամբուն վրայ առնուեցաւ անցեալ տարի, երբ բանուորական հակակշիռ մարմիններ ստեղծուեցան գործարաններու մէջ։ Այժմ, հարիւրի չափ մեծ գործարաններ, որոնք կը բանին պետութեան հաշւոյն, կը յանձնուին գաւառական իշխանութեանց ։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ միջեւ ոչ մէկ նոր դէպք պատահեցաւ վերջին օրերուն։ Կը կարծուի թէ այս հանդարտութիւնը կարելի պիտի դարձնէ մերձեցում մը երկու երկիրներու միջեւ։ Իսրայէլ կ՚ուզէ բանակցիլ Սուրիոյ հետ, զինադադարի միջազգային յանձնախումբին մասնակցութեամբ։ Ամերիկեան կառավարութիւնը չափաւորութեան խորհուրդ տուաւ Իսրայէլացիներուն։ Եթէ զինադադարի յանձնախումբը կարենայ լուծել այս վէճը, ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդին ուղղուած բողոքները ետ պիտի առնուին ։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ մէկ օրուան ընթացքին ջախջախուած են մէկ քաղաքային եւ մէկ զինուորական օդանաւեր։ Սպաննուած են 41 հոգի, որոնց 19 զինուորականներ։

ԼԻՈՆԻ զինուորական ատեանին առջեւ Ապրիլ 23ին պիտի դատուին երկու ոստիկաններ, Պերթոն եւ Տըլիւպա, որոնք 1944ի Ապրիլին սպաննած էին պաշտպանութեան նախարար Գ. Մոքի զաւակը՝ Անտրէն (Դիմադրական ճակատէն)։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարար Գ. Փէչ հարիւր միլիառ ֆրանք կը պահանջէ նոր ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար, մինչ վարչապետ Գ. Քէօյ 50 միլիառը բաւարար կը գտնէ։ Խորհրդակցութիւններ կը կատարուին համաձայնելու համար։ Գ. Փէչ հերքեց այն զրոյցները, թէ կ՚ուզէ հրաժարիլ ։

ՉՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ վերջին նիստին դաշնակից ներկայացուցիչները, սպառազինումներու կրճատման հարցին կապակցութեամբ պնդեցին նախ քննել, թէ իւրաքանչիւր պետութիւն զինուորական ինչ ուժ ունի եւ ատկէ վերջ միայն վիճաբանիլ կրճատման մասին։ Խորհրդային պատուիրակը կ՚առաջարկէ միշտ շրջել այս երկու խնդիրները եւ նախապատուութիւնը տալ կրճատման ։ Ժողովը երէկ եւս շարունակեց իր աշխատանքները ։

Ընկերական խնջոյք

Հ. Յ. Դ. 23րդ Շրջ. ժողովի փակման առթիւ, այսօր Երեքշաբթի, ժամը 20ին, Le Cadet արճարանի վերնայարկը ։

Կրնան մասնակցիլ բոլոր ընկերները եւ համակիրներ ։

Ծախքերու մասնակցութիւն

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան ։

Կը խօսի ընկեր ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կաթ. եւ Մարտ. Միութեան ։ Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Cercle Gatholique սրահին մէջ ։

Կը նախագահէ Կ. ՏԵՐՄՈՒԵԱՆ

Կը խօսի Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին Կ.Խ. Սանուհիներու Արաքս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Հ.Յ.ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ։ Կը հրաւիրուին գաղութին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ միութիւնները իրենց մասնակցութիւնը բերել թուականէն չորս օր առաջ դիմելով Պ. Խ. Պետրոսեանի ։

Նոր Սերունդի Օրը

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ։ Կիրակի 15 Ապրիլ, ժամը 3էն 12 Mairie du XIի մէջ, métro Voltaire։

Կը նախագահէ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը ։

Կը խօսին ընկերներ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Մ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ (երգ), Օր. Ս. ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ), Ֆ. ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ (ջութակ)։ Միծաղաշարժ զաւեշտ մը երեք արար՝ Յ ԹԻՒ ԽԵԼԱԳԱՐԸ

Մասնակցութեամբ Փարիզի մասնաճիւղի ընկերներուն ։

Պարահանդէս Կ. ՇԱՐԵԱՆի նուագախումբով։ Առատ պիւֆէ, մատչելի գիներով ։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԵՒ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի։ Ապրիլ 15ին, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին։ Salle Céographie, 184 Bd. St. Germain։

Նախագահութեամբ Գ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի, որ կը խօսի ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ մասին ։

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ մասին կը խօսի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ երգ՝ Օր. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՐԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ։ Դաշնակ՝ Օր. ՎԵՐՈՆԻԿ ՃԻՆՃԵԱՆ ։ Արտասանութիւն՝ Տիկ. Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ինչպէս եւ ուրիշ կարող ուժեր ։

Տոմսերը կը ծախուին հայկական գրատուններէ, Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մկրտիչ Պարսամեան 46 rue Richer, Հրանտ Բալըօեան 43 rue Richer ։

Ցարգանիի, երեկոյթ

Գ. Սունդուկեանի ծննդեան 125ամեակի առթիւ

Կազմակերպուած Համազգային Լարանի կողմէ։ Այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Քաւէի արճարանի վերնայարկը ։

Բանախօս՝ Գ. Դ. ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆ

Տիկին Հ. Խանդկարեան, Պ. Ս. Թորոսեան եւ Դ. Դաւիթխանեան կ՚արտասանեն հատուածներ «Խաթաբալա»էն եւ «Պէպօ»էն։

Կինտոյի պար՝ փոքրիկն Վ. Թորոսեան ։

Արեւելեան նուագ Պ .Գ. Գարեգին, Յովնանեան եւ Բենօ ։

Տեղի կ՚ունենան նաեւ երգեր ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ

Երկու կատակախաղերը

Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Ազգային ցաւեր

եւ Տէր եւ Տիկին ԼԱԹԻՖԵԱՆ

Բախտին անիւը

Ուրբաթ 13 Ապրիլ ժամը 20.30ին,

Théâtre d'Iéna, 10 Ave. d'Iéna

Տոմսերը ապահովել սովորական վայրերէն ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի Համազգային Սգատօնին կազմակերպութեան համար, Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր յարանուանութեանց եւ Ազգ. կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, այսօր, երեքշաբթի, ժամը 18ին, Փարիզի Հայոց Եկեղեցին։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ է.— Մարսէյլի ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբի Ապրիլ 29ի համերգը, խիստ կարեւոր պատճառով։ Նոր թուականը կը յայտարարենք առաջին առթիւ ։

Վասպուրականի ճակատամարտին

36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի մեծ շուքով, Cercle Militaireի մէջ, կիրակի, 15 Ապրիլ, ժամը 15ին ։

Նախաձեռնութեամբ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ հովանաւորութեամբ՝ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Փարիզի մասնաճիւղին, ապրիլ 29ին CERCLE MILITAIREի (Place St. Augustin) մէջ, ժամը 15էն մինչեւ գիշեր ։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Քօնֆէքսիոնի լաւ բանուորուհիներ, իրենց տան մէջ աշխատելու համար։ Դիմել Գ. ՓԱՓԱԶԵԱՆի, 8 rue du Mulhouse, Paris (2), հեռ. Cen. 54-61։

ՔԱՖԷ ԱՐԹԻՒՐ

Քաշուած, բարակ ու մաքուր
Ընտի՛ր, համո՜վ... անուն տո՛ւր,
Առանց վախի ա՛ռ, կուլ տուր,
Վաճառանիշը՝ մեր ԱՐԹԻՒՐ
Ո՜վ հաստատէ խառնուրդ կայ,
Ցիսուն հազար նուէր կայ,
Հարիւր պարապ տոպրակին
Շիշ մը օղի նուէր կայ ։
Հասցէն ահա՛, առ պահէ
Շուտով գրէ՛, թող դրկէ՛
ԱՐԹԻՒՐԸ սուրճին մարքն է
Սուրճն ալ ԱՐԹԻՒՐին փառքն է։

Հասցէ.— Boyadjian, 6 rue L'Escot Romans (Drôme)

Ծախու տուն

Մեկնումի պատճառով ծախու է տուն մը որ ունի երկու յարկ, 8 սենեակով, աշխատանոց, լուացարան, խոհանոց, եւ ընդարձակ պարտէզ, պտղատու ծառերով։ Դիւրամատչելի գին։ Եր[թ]եւեկի բոլոր յարմարութիւններ։ Դիմել ամէն օր ժամը 3էն վերջ։ Bedrossian, 6 rue Nouvelle, Ալֆորվիլ։ Aut. No. 103 Charenton Ecoleսէն, իջնել Bld. Carnot կամ երկաթուղի Gare de Lyonէն։

Տ Ա Մ Ա Ռ

ՊԱՆԴՈԿ ԵՒ ՃԱՇԱՐԱՆ

1, RUE D'AIXի ՍԿԻԶԲԸ

4, Rue du Mont de Piété, MARSEILLE

Téléphone : COL. 41-92

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ՇԱՏ ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՏԱՔՑՈՒԱԾ ՍՐԱՀ, ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԹԱՐՄ ՄԻՍԵՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾՆԵՐ ՁՈՒՏ ԿԱՐԱԳՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ԱՌԱՏ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԹԱՐՄ ՁՈՒԿԵՐ, ԽՄՈՐԵՂԷՆՆԵՐ ԵՒ ԿԱԹՆԵՂԷՆՆԵՐ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԳԻՆԻՆԵՐ

Ընկերութիւնս իր յարգելի յաճախորդները գոհացնելու փափաքով, ճաշերէն առաջ ԱՌԱՏ ՄԷԶԷՆԵՐՈՎ կը սպասարկէ ախորժահամ ըմպելիներ, մանաւանդ հանրածանօթ ՌԱՔԻ ՏԻՒԶը ։

Պ Ա Ն Դ Ո Կ

Ամենավերջին կահաւորումով մեր արդիական պանդոկին մէջ պիտի գտնէք ջերմութիւն, տաք եւ պաղ ջուր, բաղնիք եւ հեռաձայն սենեակի մէջ՝ շատ յարմար գիներով ։

Թերթիս կտրօնով ներկայացող յաճախորդներուն մասնաւոր զեղչ ։

Այցելեցէք եւ փորձեցէք մէկ անգամ համոզուելու համար ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 11 AVRIL 1951 Չորեքշաբթի 11 ԱՊՐԻԼ

ՕՐԱԹԵՐԹ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6429–Նոր շրջան թիւ 1840

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Թրումըն կարգի կը հրաւիրէ Մէք Արթըրը

ՆՈՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԾԱՅՐ. ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԱՍԻՆ

Մ. Նահանգներու պատերազմական նախարարը, Պ. Ֆրէնք Փէյս, որ Թոքիօ մեկնեցաւ, յանուն նախագահ Թրումընի եւ անոր յանձնարարութեամբ բերանացի յանդիմանութիւն մը ուղղեց զօր. Մէք Արթըրին, «կարգի հրաւիրելով» զայն եւ պահանջելով, որ այսուհետեւ ետ կենայ քաղաքական յայտարարութիւններ ընելէ Քորէայի կացութեան մասին։

Կը կարծուի թէ նախագահը, զօր. Մէք Արթըրը պաշտօնէն արձակելու սպառնալիքը չէ ըրած, բայց ազդարարած է, որ համայնավար Չինաստանի դէմ աւելի ծաւալուն պատերազմ մը մղելու իր յայտարարութեանց հետեւանքով, կացութիւնը վտանգաւոր փուլի մը մէջ մտած է։ Նախագահը, ըսած է Պ. Փէյս զօր. Մէք Արթըրին, պիտի չկրնայ այսուհետեւ զօրավիգ հանդիսանալ իրեն, եթէ ներկայ դժուարին կացութեան մէջ, ան, միջազգային միջադէպերու նոր առիթներ ընծայէ։ Առաջին անգամը չէ որ Պ. Թրումըն այսպիսի յանձնարարութիւններ ըրած է զօրավարին, թելադրելով անոր հեռու մնալ քաղաքական արտայայտութիւններէ, բայց զօրավարը շարունակած է չանսալ նախագահի թելադրութիւններուն։

Պ. Փէյսի միջոցով, Պ. Թրումըն շեշտած է, թէ այլեւս չի կրնար աչք գոցել եղածներուն վրայ, մանաւանդ որ Քորէայի պատերազմին միջազգային հանգամանքը անհրաժեշտ կը դարձնէ ՄԱԿի համաձայնութիւնը ստանալ ամէն անգամ, որ քաղաքական կարեւոր յայտարարութիւններ պիտի կատարուին։ Եւ վերջապէս ըսած է թէ Մէք Արթըրի անձնական նախաձեռնութիւնները դժուարացուցած են յարաբերութիւններն ու համագործակցութիւնը Մ. Նահանգներու դաշնակիցներուն եւ յատկապէս Մեծն Բրիտանիոյ հետ։

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ԳՈՀ ՄՆԱՑԻՆ

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն եւ հանրային կարծիքին վրայ շատ լաւ տպաւորութիւն գործած է նախագահ Թրումընի ազդարարութիւնը զօր. Մէք Արթըրին։ Այս շրջանակները, որոնց համաձայն Մեծն Բրիտանիա չուզեր խառնուիլ Մ. Նահանգներու ներքին գործերուն, կ'ըսեն թէ դաշնակից բանակներու սպարապետը առ նուազն արժանի էր այսպիսի խիստ ազդարարութեան մը։ Ու կ'աւելցնեն, թէ այս ազդարարութենէն վերջ, զօր. Մէք Արթըր պիտի ստիպուի հեռանալ իր պաշտօնէն, եթէ երբեք անգամ մըն ալ ուզէ խառնուիլ քաղաքական գործերու։

«ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒԵԼԻ ԼԱՐՈՒԱԾ Է»

Պաշտպանութեան նախարար Պ. Մարշըլ յայտարարեց ամերիկեան թերթի մը.— «Կացութիւնը ոչ միայն բարեփոխում չէ կրած, այլեւ իրականին մէջ, աւելի լարուած չէ։ Հակառակ այն իրողութեան, թէ Ռուսիոյ եւ իր արբանեակներուն պատերազմական ճիգերը հետզհետէ կ'աւելնան, ցաւով պէտք է հաստատել, թէ ամերիկացի ժողովուրդը թուլացման մը նշանները կը պարզէ։ Մենք կը սպասենք որ այս լարուած վիճակը շարունակուի տասը տարի, մինչդեռ այստեղ թուլացում յառաջ եկաւ վեց շաբաթէն»։

«ԱՀԱՐԿՈՒ ՎՏԱՆԳԻ ՄԸ ԱՌՋԵՒՆ ԵՆՔ»

Մ. Նահանգներու խորհրդարանի դեմոկրատ անդամները գումարեցին իրենց հերթական ժողովը նախագահ Թրումընի մասնակցութեամբ։ Միացեալ սպայակոյտներու պետը, զօր. Պրէտլի տեղեկութիւններ տուաւ զինուորական կացութեան մասին։ Եղան կարծիքի փոխանակութիւններ։ Ժողովէն վերջը, երեսփ. ժողովին ատենապետը, Պ. Րէյպըրն, որ անցեալ շաբթու հաղորդած էր թէ ոչ չինական զօրամասեր կը համախմբուին մանչուրիական սահմանին անդին կողմը, յայտարարեց թէ «կը գտնուինք ահարկու վտանգի մը առջեւ», որովհետեւ Խ. Միութիւնը ուժեր կը համախմբէ բազմաթիւ կէտերու վրայ։ «Ի՞նչ ուժ կը ներկայացնեն այս զօրամասերը եւ ո՞ւր են համախմբուած, այդ քիչ մը դուրս կը մնայ իմ ծանօթութիւններուս սահմաններէն։ Գիտեմ սակայն, որ այս համախմբումները կը կատարուին»։

ՖՐԱՆՍԱ ՉՈՒԶԵՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԾԱՒԱԼՈՒՄԸ

Պատասխանատու շրջանակներու համաձայն, Ֆրանսական կառավարութիւնը բոլորովին հակառակ է Քորէայի պատերազմին ծաւալման, Մանչուրիոյ ռմբակոծումով կամ Ֆորմոզայի չին ազգայնական ուժերու ռազմադաշտ առաքումով։ Կառավարութիւնը, բերանացի բազմաթիւ դիմումներ կատարած է այս մասին Ուաշինկթընի կառավարութեան եւ ՄԱԿի իշխանութեանց մօտ։ Առանց ստորագնահատելու ռազմագիտական այն դժուարութիւնները, որոնք յառաջ կուգան կարմիր օդանաւերու անձեռնմխելիութենէն, երբ կը գտնուին Եալու գետին միւս կողմը, Ֆրանսական կառավարութիւնը այնուամենայնիւ կը գտնէ, որ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԼԵԶՈՒԱՄԱՐՏ

Վեցերորդ շաբաթն է որ ժողով կը գումարեն չորս մեծ պետութեանց արտաքին նախարարներուն փոխանորդները, առանց գործնական ելքի մը յանգելու։

Ոչ գինեսեղանները կրցան պայծառացնել մթնոլորտը, ոչ ալ վոտկան եւ խավեարը։

Կէս ժամ անգամ չի տեւեր մտերմական զրոյցներու, սիրալիր ժպիտներու տպաւորութիւնը։

Անսպառ ատուլիսներէն եւ գլուխ գլխի խօսակցութիւններէն վերջ, երբ կանանչ սեղանին առջեւ կ'անցնին, նոր ամպեր կը կուտակուին խաբուսիկ շողերու վրայ։

— Կրոմիքօն կարեւոր զիջումներ կատարեց երէկ։ — Ոչ. կը պնդէ իր տեսակէտներուն վրայ։ — Ամէն յոյս կորսուած չէ տակաւին։ — Կը կարծուի թէ նոր հրահանգներ պիտի ստանայ …

Այսպէս, անցեալ շաբթու աւելի լաւատես էին քան երկուշաբթի օր, երբ կը սկսէր վեցերորդ շաբաթը։

Իրազեկներ կը պատմեն թէ ժողովը տեւեց չորս ժամ։ Բայց. «ոչ մէկ յառաջդիմութիւն։ Ոչ մէկ նոր առաջարկ։ Ոչ ալ համաձայնութիւն՝ նախորդ առաջարկներու վրայ»։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, այդ նիստին մէջ Պ. Կրոմիքօ կրկին եւ կրկին պահանջած է սպառազինութեանց կրճատումը։ Այս առթիւ դիտել տուեր է որ եթէ ընդունին միւս երեք պատուիրակներուն բանաձեւը, Արեւմուտքը ազատ պիտի ըլլայ շարունակելու զինարշաւը, ինչպէս եւ Գերմանիոյ վերազինումը։

Ամերիկեան պատուիրակը իր դառնութիւնը յայտնած է, «ճարտասանական մարզանք» համարելով Պ. Կրոմիքոյի արտայայտութիւնները։

Ֆրանսական պատուիրակը բացէ ի բաց ըսած է թէ Մոսկուայի ներկայացուցիչը յաջողեցաւ խորացնել ճեղքը։

Իսկ բրիտանական պատուիրակը ըսեր է թէ կ'ուզէ անգիտանալ Պ. Կրոմիքոյի յայտարարութիւնները, վասն զի մեծ մասով «անօգուտ քարոզութիւններ են»։

Եւ նորէն ու նորէն բացատրեր է թէ՝ Արեւմուտքը հարկադրուած է վերազինուիլ, իբրեւ հետեւանք Խ. Միութեան սպառազինութեանց գերազանցութեան։ «Արեւմուտքը չի կրնար հաւանիլ որ սպառազինութեանց կրճատումը դրուի օրակարգին վրայ, սպառազինութեանց ընդհանուր մակարդակէն առաջ»։

Եւ այսպէս ամէն օր։ Մէկ նիստէն միւսը։

Երկու կողմերն ալ չեն ուզեր ստանձնել խզման պատասխանատուութիւնը։ Բայց, ո՞րքան կրնայ տեւել այս վիճակը։

Դեռ ուրիշ հարց մը,— եթէ ի վերջոյ յաջողին միջին օրակարգ մը պատրաստել, չորս նախարարներուն համար, ո՞րքան պիտի տեւէ այս վերջիններուն ժողովը…

Չմոռնանք որ, բուն իսկ այս ժողովէն կախում ունի խաղաղութեան ապահովումը կամ խախտումը։

Ամբողջ մարդկութիւնը անձկութեամբ կը սպասէ այդ ժողովին, որ պիտի փորձէ լուծել շարք մը հիմնական խնդիրներ։ Գոնէ բարելաւել Չորս Մեծերուն յարաբերութիւնները, որոնք երբեք այսքան պղտորած չէին։

Ապացոյց՝ չորս փոխանորդներուն լեզուամարտը, որ կը շարունակուի նոյն ընդվզեցուցիչ միօրինակութեամբ։

Ուրիշ պարագաներու մէջ, քսանեւչորս ժամէն կրնային խզուիլ խօսակցութիւնները։

Չորսն ալ կ'ըմբռնեն թէ կարելի չէ անվերջ շարունակել վիճաբանութիւնները։

Արեւմտեան երեք պետութեանց համար դաղտնիք չէ որ Խ. Միութիւնը փոխանորդներու ժողովն ալ կը շահագործէ, թէ ժամանակ շահելու եւ թէ ջուրերը աւելի պղտորելու համար։

Եւ սակայն, չեն ուզեր վերջին խօսքը արտասանել, կամ ծուղակը իյնալ։

Ո՞վ պիտի համարձակէր նախատեսել անդառնալի խզումի մը հետեւանքները։

Ուրեմն, կարելին պիտի փորձեն, որպէսզի լեզուամարտը դուռ չբանայ աշխարհատարած ճակատամարտի մը։ Ոչ թէ անպատճառ ռազմադաշտին, այլ քաղաքական դետնի վրայ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ» ԵՒ «ԴԻՒԱՆԱԳԷՏԸ»

Լոզանի խորհրդաժողովին առթիւ իր յուշերը քրքրելով, Պ. Հ. Տ. Ն. կը պատմէ.—

Առտու մը Իսմէթ փաշա իր մօտ կանչելով զիս, ըսաւ, ի ներկայութեան Րիզա Նուրի եւ Աթըֆ Քէմալի։

—Խօսք կուտամ իրականացնել ձեր քոլորիդ Թուրքիա վերադարձը, հետեւեալ պայմաններով.

1.— Ձեր երկու պատուիրակութիւնները — թէեւ մենք զիրենք պաշտօնապէս չենք ճանչնար — թող գրաւոր յայտնեն մեզի թէ եթէ Հայոց Թուրքիա վերադարձը արտօնենք, այլեւս Հայերը հողային կամ ազգային որեւէ պահանջ պիտի չունենան մեզմէ։

2.— Հայերը եթէ Թուրքիա վերադառնան, պիտի հաստատուին հոն ուր կառավարութիւնը յարմար կը նկատէ եւ իրենց գրաւուած կալուածներուն փոխարժէքի մասին յետոյ պէտք եղածը պիտի տնօրինուի։ (Իճապըճա պազըլաճաք)։

Ցօդուածագիրը յաջորդ օրը Պ. Գ. Նորատունկեանի ներկայանալով, կը հաղորդէ թուրք պատուիրակին յայտարարութիւնը։

Պ. Նորատունկեան «խորհրդաւոր լռութիւն մը» պահելէ վերջ, կը հարցնէ.

— Պ. Ահարոնեանը տեսա՞ր։ — Ոչ տակաւին։

— Անանկ է նէ, մէյ մը գնա ան տեսիր, պատմէ անոր Իսմէթ փաշային յայտարարութիւնը, նայինք Ահարոնեան ի՞նչ կ'ըսէ կոր, անկէ վերջը եկուր ինծի։

Պ. Հ. Տ. Ն. կ'երթայ ընկեր Ահարոնեանի ալ կը պատմէ ամէն բան։

— «Խօսքս հազիւ աւարտած էի, Ահարոնեան բռունցքը զարկաւ սեղանին, թէյի գաւաթները իրար անցուց եւ պոռաց.

— «Ես այդպիսի յանձնառութիւն չեմ առներ. այդպիսի պատասխանատուութիւն չեմ ստանձներ պատմութեան առջեւ.

Յետոյ կը վերադառնայ Պ. Նորատունկեանի մօտ եւ կը հաղորդէ ընկեր Ահարոնեանի յայտարարութիւնը։

«Գ. Նոր. քիչ մը լուռ մնաց, յետոյ ըսաւ.

— Այո, դժուար է, նուրբ խնդիր է, պէտք է խորհիլ, պէտք է տեսնել, պէտք է ձեւ մը գտնել։ Պէտք չէ այո կամ ոչ ըսել անմիջապէս։ Նայինք պատուիրակութեան միւս անդամները ի՞նչ կարծիք են։ Նայինք մեր հայասէր եւրոպացի բարեկամները ինչ կ'ըսեն… Տեսնենք… (Այսօր, 29 Մարտ)։

Խորհրդածութիւնները ձեզի կը ձգեմ։

ՎԱՀԷ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ Գարեգին պատրիարք Անգարա գացած է ապրիլ 4ին, ընկերակցութեամբ վարչութեան ատենապետ Պ. Գ. Գավաֆեանի եւ անդամներէն Պ. Ց. Պիւքիւճեանի։ Պիտի այցելէր հանրապետութեան նախագահին եւ կառավարութեան անդամներուն։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ Զատկի առթիւ հետեւեալ հեռագիրը ուղղած է Արտասահմանի՝— «Շնորհաւորում ենք Փրկիչի Յարութեան մեծ տօնը։ Աստուածային օրհնութիւն ենք հայցում ձեր եւ մեր սիրեցեալ հօտի վերայ»։

ԳԷՈՐԳ Զ.

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ կուսակիցներու խորհուրդին լուծման առթիւ, բողոքի ցոյցեր կը ծանուցանեն համայնավար թերթերը։ Այս կիրակի ժողով մը պիտի գումարեն Փարիզի մէջ, «նկատելով որ միջազգային կացութիւնը ծանրացած է, Ամերիկան գին. գործունէութիւն կը ցուցնէ, իսկ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը խափանէ խաղաղասիրական շարժումը»։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, հինգշաբթի իրիկուն Փարիզ կուգայ, ստորագրելու Արեւմտեան Եւրոպայի պողպատի եւ հանքածուխի ճարտարարուեստներուն միացման վերջնական համաձայնագիրը։ Ֆրանսական մամուլի ընկերակցութիւնը հացկերոյթ մը պիտի տայ ի պատիւ Տոքթ. Ատընաուըրին, ուրբաթ կէսօրին, «Քափուչին» ճաշարանին մէջ։

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ

Մ. ԻՇԽԱՆ(*)

Մ. Իշխան, ծանօթ ուսուցիչներէն մէկն է Սփիւռքի մեր բանաստեղծական հորիզոնին։ Իր շնորհալի տաղանդին բոլոր երեսակներովը կը փայլփլայ իսկական ու դիւթիչ ցոլքերով, այդ նորաշէն շէնքին ճակատին վրայ։ Պէտք է ըսել, նաեւ, նշմարելի նոյնքան համեստութեամբ մը։

Անոր բանաստեղծական տաղանդը վերլուծելու ու բնորոշելու համար, մեծ հարկ չկայ քննադատական ու բացատրական տեսութիւններու։

Մանկայատուկ բոյր ու Թոյր ունեցող ծաղիկ մըն է ան, որեւէ փունջի մը մէջ իր ինքնութիւնը, իր էութիւնը չկորսնցնող։ Գայծառ աստղ մըն է իրը՝ Սփիւռքի բանաստեղծական երկնակամարին վըրայ, տեղը՝ ամէնուս ծանօթ։

Որքան ալ փորձենք խիստ ըլլալ իր գործերուն հանդէպ, բարեբախտաբար, առուար մաս մը պիտի մնայ, բաւական՝ անոր տաղային պայծառութիւնը պահելու երկար ժամանակ, նոյն ուժին վրայ։

Ցիշուած չորս երկերու ընթերցումը, մաքիս մէջ տուն կուտայ կարգ մը խորհրդածութիւններու։ Անոնց բանաստեղծական արժէքը ներկայացնելէ առաջ, պատշաճ կը դատեմ նախ անդրադառնալ այդ խորհրդածութիւններու վրայ որպէսզի անոնց լոյսին տակ յանգած եզրակացութիւններս, ըմբռնելի դառնան ընթերցողին համար։

Լուրջ գործ մը չեմ նկատեր, գնահատել որ եւ է ստեղծագործական գործ եւ կամ ստորագրել զայն, առանց բացատրելու նախապէս՝ այդ դատումը թելադրող պատճառները, առանց առաջնորդելու՝ գործին արժէքը հիմնաւորող պարունակութիւնը ու անոր հիւսուածքը։

Եթէ ուեւէ վերլուծող կամ քննադատ կը Թերանայ այս կէտին մէջ, ոչ գործին արժէքը կարող է ճշդել եւ ոչ ալ բացատրութիւն տալ յաջողութեան կամ վրիպումին պատճառներու մասին։

Բանաստեղծ մը իր ստեղծագործութիւնները արժեցնելու համար, բացի տաղանդէն, պէտք է որ իր ճակատին վրայ կրէ նաեւ ցեղին դրոշմը։ Աւելի աճումի, հետեւաբար, ժամանակի կը կարօտի։ Ժողովուրդն ալ, նոյն տրամաբանութեամբ պէտք է սպասել ժամանակի խստամբեր դատումին, իբրեւ արժէքաւոր բանաստեղծ զայն գուրգուրանքով սրտին վրայ գրկելէ առաջ։ Որովհետեւ, սովորական եւ տխուր երեւոյթ դարձած է մեր մէջ, տանիլ, բանաստեղծ մը, այս կամ այն նկատառումներու համար, այնպիսի բարձրութիւններու, որ բանաստեղծական մթնոլորտին հետ ոչ մէկ առնչութիւն եւ արժանիք ունին։

Այսպէս է որ ցեղին բանաստեղծութիւնը կը պատուի։ Բանաստեղծի անուան անարժան անուններ կը մոռցուին։ Կը մնան միայն անոնք, որոնք իրենց վաստակով, ժողովուրդի կեանքին մէջ կը բերեն կենսունակ գեղունութիւն մը որ անծանօթ եւ նոր աշխարհէ մը կը յորդի, վերանորոգելով անոր էութիւնը, Թումբ կանգնելով ժամանակին մաշեցնող հոսանքներուն առջեւ։

Ճիշդ է որ իսկական բանաստեղծը, կաշկանդումի տակ չէ նիւթերու ընտրութեան մէջ, ու ոչինչ կրնայ վկանդել անոր Թռիչքը։ Ճիշդ է որ անոր հոգեկան աշխարհը չի ճանչնար սահմաններ, ըլլան անոնք ցեղային, ազգային, գաղափարապաշտական, բարոյական, կրօնական եւայլն։ Սակայն եւ այնպէս, պէտք է որ կրէ ցեղին հանաքական յատկանիշը, որպէսզի երբ ան, երեւակայական աշխարհի մը լոյսերուն տակ, կ'ունենայ ստեղծագործութեան յղացք եւ ծնունդ, բերէ այդ աշխարհին ճշմարտութիւնները՝ բիւրեղացած՝ իր ցեղին արժանիքներուն եւ առաքինութիւններուն մէջէն։ Եւ այսպէս ըլլայ, անոր մշտնջենական աղբիւրը՝ բանաստեղծութեան, փիլիսոփայութեան ու հաւատքին, նոյն մշտնջենական ճշմարտութիւններով աւլցուն։

Բանաստեղծական աժան նիւթերու ցանկով մը, բանաստեղծ մը չի կրնար իր ցեղը արժեցնել, ոչ ալ իր ցեղը, զայն իր ծոցին մէջ երկար ատեն պահել։

Ցեղերը հարուստ կը համարուին միմիայն այն ստեղծագործութիւններով որոնք իրենց ապրուած ժամերուն սահմաններէն աւելի հեռուները կը ձգտին ու կը հասնին։

Այս ըմբռնումներուն վրայ հաստատուած է բանաստեղծութեան իսկական արժէքը եւ այս տեսակ արժէքներով ժողովուրդներու հարստութիւնը անսպառելի կը դառնայ, երկար ժամանակներու համար։

Բանաստեղծը առաջին քերթուածովն իսկ համակրութիւն ու ջերմ ընդունելութիւն կ'ակընկալէ իր համայնքէն։ Աւելի շատ պարզ զգացում մըն է եւ միեւնոյն ժամանակ ճշմարտութիւն։ Այս զգացումին եւ ճշմարտութեան մէջ իսկ կը դըտնենք Թաքուն ձգտում եւ միանգամայն փաստը իր ցեղին հետ հաղորդուելու բնազդին։

Ակնյայտ եւ նորընծիւղ երեւոյթ մըն է այս, Սփիւռքի բանաստեղծներուն քով։

Անժխտելի համեմատութիւններու հասած է այս բնազդը բանաստեղծ Մ. Իշխանին գործերուն մէջ։

Արդէն բանաստեղծութիւնն ալ, առ հասարակ, էութեամբ՝ բնազդ մըն է հաղորդականութեան։ Բնազդ մը հոգիներէ ներս Թափանցելու եւ յուզականութեամբ խորանալու, խտացած արտայայտութեան մը մէջ, պատկերի մը յաճախանքով, բառերու կշռոյթով ու հնչականութեամբ, ստեղծել կէտ մը ուր յաւիտենական ճշմարտութիւնը կ'ապրի։ Առանց այս բնազդին, բանաստեղծը եւ անոր աշխատանքը պէտք է կորսուած նկատել։

Չենք սպասեր որ բանաստեղծի մը իւրաքանչիւր քերթուածը գլուխ գործոց մը ըլլայ եւ կամ դէթ միջակէն վեր։ Բայց կը սպասենք որ անոնց ամէն մէկը ցոլացնէ անհատականութիւն մը։ Նարօտէ երեւակայութիւնը՝ ճշմարտութեան բնոյթին հետ։ Լրացնէ ծանօթին ու անծանօթին միութիւնը, կարելիին եւ անբնականին կապը։ Այն ատեն միայն բանաստեղծութիւնը կ'ունենայ ուժ եւ էութիւն։ Այն ատեն միայն կը դառնայ կենդանի՝ ունենալով նիւթ, ակիզբ, շարունակութիւն եւ հանգրուան։ Այն ատեն միայն բանաստեղծութիւնը կը պարունակէ արժէք մը։

Իսկական բանաստեղծը կը ճանչցուի իր նախաքայլերուն մէջ իսկ։ Որովհետեւ իր առաջին քերթուածովն անգամ ի յայտ կը բերէ անոր արուեստը բնորոշող տարրերը։

Ուրիշ առիթով մը, ըսինք Թէ առանց արուեստի տաղանդը կեանք ու ձեւ չունի։ Հետեւաբար, երբ բանաստեղծի սկզբնական ստեղծագործութեանց մէջ արուեստի ըմբռնումը գոյութիւն ունի եւ չեշտուած իսկ է, չենք կրնար սխալիլ՝ զայն արժէքաւոր բանաստեղծներու կարգին մէջ դասաւորելու։

Մ. Իշխան՝ իր առաջին գործով կ'ապահովէ ու կ'արժանանայ այդ բաղձալի դիրքին։

Երբ մէկը կ'անուանենք տաղանդաւոր բանաստեղծ եւ միւսը կը դրկենք այդ փափաքելի տիտղոսէն, հակառակ անոր որ ան ալ կը կոչուի բանաստեղծ, նոյն իսկ յաջող բանաստեղծ, դըժուար չէ տարբերութիւնը փնտռել, գտնել ու բացատրել բանաստեղծական արուեստին հետամուտ մէկու մը համար։

Տաղանդաւոր ու արուեստագէտ բանաստեղծի մը ստեղծագործութիւնը կը յատկանշուի ու կը տարբերի, իր զանգուածային կառուցուածքով, պարունակութեամբ։ Ընտրուած նիւթին ունեցած տիեզերական կարեւորութեամբ։ Ու մասնաւորապէս երեւակայութեան տիրումով որ գործին կուտայ ինքնատպութիւն։

Քանի մը քնարերգական ստեղծագործութիւններով որքան ալ յաջողած ըլլան անոնք, բաւական չեն արժէքաւոր բանաստեղծի մը անունին արժանանալու։

Նաեւ լեզուն՝ շատ մեծ դեր կը խաղայ բանաստեղծութեան մէջ։

Տաղանդաւոր ու արուեստագէտ բանաստեղծը նոյնպէս կը ճանչցուի իր լեզուով, արտայայտիչ ու պատկերալից ոճով։ Ընտրած բառերուն բացառիկ ու մասնայատուկ զգայնութեամբը։ Անոր համար բնական ու ինքնաբուխ կարողութիւն մըն է, գտնել բառեր որոնք բանաստեղծական շունչով կը Թրթռան, որոնց կշռոյթի եւ վանկային հնչականութիւնը կը Թափանցէ մտածումի ու զգացման ստորիճանէն շատ աւելի խորերը, ստեղծելով այդպէս «լանելի երեւակայութիւն» մը ուր ամէն բան կենդանութեամբ կը խայտայ ու երգի կը վերածուի երեւակայութիւնը։

(Ի)

ԶԱՐԵՀ ԳԱՁԱՃԵԱՆ

(*) Տունեարու Երգը (1936), Կրակը (1938), Հայաստան (1946), Կեանք ու Երազ (1949)։

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

Մովսէս Ստեփանեան

ԽՄԲ.— Վերջերս ցաւով հաղորդած էինք ընկեր Մովսէս Ստեփանեանի մահը՝ Պաղտատի մէջ (Սասունցի, հայրը՝ երիտասարդ բանաստեղծ Լեւոն Գարուշնի), Պ-ղ Յակոբի Ազգակը ներկու յօդուածներով կը պարզէ ողբացեալ ընկերոջ յեղափոխական գործունէութիւնը։ Անաւասիկ առաջինը (20 Մարտ)։—

Հանգուցեալ ընկեր Մովսէս Ստեփանեան, համաշխարհային առաջին պատերազմին կը գըտնուէր Նիսիպին։ Որպէս կապալառու Պաղտատի երկաթուղիի շինութեան, գերմանացիներու մօտ։ Հայ ժողովուրդը տարագրուած էր։ Հանգուցեալը լծուած էր, հայ երիտասարդները ազատագրելու գործին։ Իր կապալառուի պայմանագրութեան մէջ, յաջողած էր արտօնութիւն ձեռք ձգել Հայեր աշխատցնելու համար։

Առիթէն օգտուելով, Ստեփանեան յաջողած էր մօտաւորապէս հազար հայ երիտասարդներու աշխատանք հայթայթել, փրկելով զանոնք ստոյգ մահէ։

Ստեփանեան լուր ղրկած էր Հալէպ, պահանջելով տասնըհինգ երիտասարդ գործաւորներ, արհեստով ջաղացպան եւ հացագործ, վերոյիշեալ գործաւորներու հաց պատրաստելու համար։ Պահանջուած աշխատաւորները անմիջապէս մեկնեցան Նիսիպին եւ ձեռնարկեցին գործի։

Հանգուցեալ Մովսէս, իր գործին բերումով տասապետական դումարներ շահեցաւ։ Պէտք է խոստովանիլ նաեւ որ, առասպելական ծախքեր ունեցաւ, կաշառելով օրուան Թուրք պաշտօնեաները որոնք հայ ժողովուրդը տարագրելու պարտականութիւնը ունէին։ Շնորհիւ այդ մեծագումար կաշառքներուն, Մովսէս կրցաւ բազմաթիւ հայ երիտասարդներ տարագրութենէ զերծ կացուցանել։

Ուրեմն, հանգուցեալը այս ուղղութեամբ, մեծ յարգանք կը վայելէր անոնց քով։ Իր այս կապերուն շնորհիւ, անկախ հայ ժողովուրդէն, յաճախ Նիսիպինի շրջանին մէջ գտնուող քիւրտ աշիրէթապետներու դատերը կը լուծէր, իր բարոյական հեղինակութեամբը։

1918ին, հայ ժողովուրդի տարագրութեան սարսափները չէին անհետացած բոլորովին։ Անգլիացին Պաղտատ մուտք գործած էր, շշուկներ տարածուած էին նաեւ որ Հալէպ պիտի հասնին շուտով։ Այս կացութեան առջեւ Մարտինի Միւթէսարըֆը մէկ օրուան մէջ երեք հեռագիրներ ղրկած էր Նիսիպինի գայմագային, որպէսզի երկաթուղիի վրայ աշխատող բոլոր հայ երիտասարդները տարագրէ դէպի Տիգրանակերտ, ճամբու վրայ բնաջնջելու համար զանոնք։

Տեղւոյն գայմագամը, չի գործադրեր հրահանգը, եւ կը հաղորդէ այս պարագան Մովսէսին, որպէսզի ճարը խորհի իր ժողովուրդի ազատագրման։ Ողբացեալը անմիջապէս յարաբերութեան մէջ կը մտնէ քիւրտ աշիրէթապետ Համօ աղային հետ, եւ տրուած գումարներուն ուժովը, ամբողջ ժողովուրդը կը փոխադրէ Համօ աղային շրջանին մէջ գտնուող լեռները, եւ երեք ամիս շարունակ կը կերակրէ այդ հազարաւոր գործաւորները, օգտուելով երկաթուղիի շինութեան պաշտօնեաներու յատուկ, անունդի մթերանոցներէն։

Այս գործի կարգադրութեան մէջ, իր աշխատանքի կարեւոր մէկ բաժինը ունեցած է նաեւ ընկ. Ուրֆացի, հանգուցեալ Սարգիս աղա Գըրմըզըլանեանը, որ ինքն ալ որպէս կապալառու, կ'աշխատէր երկաթուղիի շինութեան գործին մէջ։

Սակայն, ժողովուրդի այս վիճակը այդ ձեւով շարունակել կարելի չէր։ Անհրաժեշտ էր, ուրիշ միջոց մը գտնել, վերջնական ազատագրումին համար։ Մովսէս դարձեալ Համօ աղային քովն էր, խնդրելու համար որ արդէլք չըլլայ իր նոր ծրագրի գործադրութեան։ Ծրագիրը հետեւեալն էր։ Համօ աղայի կինը Շամմար աշիրէթապետին աղջիկն էր։ Մովսէս ուզեց զայն իրեն հետ Պաղտատ տանիլ, Անգլիացիներուն պարզելու համար տարագիր ժողովուրդի վիճակը եւ խնդրելու որ զանոնք փոխադրեն Պաղտատ։

Աշիրաթապետ Համօ աղան, Մովսէսի ծրագրին համամիտ գտնուեցաւ։ Պատրաստուեցան արաբական տարազներ Մովսէսին եւ Համօ աղայի կնոջ, որպէսզի օր առաջ մեկնին, ազատելու համար լեռներու լանջքին ցրուած տարագիր երիտասարդութիւնը, որ արդէն սկսած էր տառապիլ սնունդի պակասէն։

Ողբացեալը, նախ քան իր մեկնումը, անհրաժեշտ նկատեց ժողովուրդին խօսիլ.

— «Սիրելի հայրենակիցներ, ըսաւ ան, մենք կը մեկնինք Պաղտատ, Համօ աղայի տիկնոջ հետ, համապատասխան կարգադրութիւն ընելու, օր առաջ ձեզ այս վիճակէն ազատելու համար։ Ձեր բոլորին կողմէ խորին շնորհակալութիւն յայտնած եմ Համօ աղային եւ իր ազնիւ Տիկնոջ, որոնք երբեք ամիսէ ի վեր այս ժողովուրդը սիրով պատսպարեցին իրենց լեռներուն մէջ, եւ երբեք չզլացան իրենց բարոյական աջակցութիւնը։ Բացակայութեանս միջոցին պէտք է համերաշխկերպով ապրիք, եւ ենթարկուիք Համօ աղայի կարգադրութիւններուն։ Հայու արժանիքները պահեցէք, եւ մի վշտացնէք զինք, այլապէս ապերախտութիւն ցոյց տուած պիտի ըլլաք։

«Թէեւ վստահ եմ ձեր զգացումներուն, սակայն հաւանական որեւէ անախորժութիւն կանխելու համար, ըսեմ որ եթէ ձեզմէ որեւէ մէկը փորձէ Նիսիպին վերադառնալ, անմիջապէս տեղւոյն վրայ պէտք է սպաննէք առանց այլեւայլի, նոյնիսկ եթէ իմ հարազատ հօրեղբօրս որդին Մարգարը ըլլայ, որ ներկայ է ձեր մէջ։ Եթէ ձեզմէ

ՑԵՏԱԴԻՄԱԿԱՆ ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (30 Մարտ).—

Գըրըգգալէ գաւառակին մէջ Գատիրի աղանդին պատկանող 102 այր ու կին արարողութիւն կատարած միջոցին բռնուեցան: Կանխաւ ոստիկանութիւնը միջոցներ ձեռք առած եւ պաշարած էր այն մզկիթը, ուր արարողութիւն պիտի կատարուէր: Ժամը 22.15ին բոլոր յետադիմականները ձերբակալեց. Նուհ Գապան իր հետեւորդներով դատարան յանձնուեցաւ եւ անոնց տուները խուզարկուեցան:

Ցանցաւորները դատարան հանուած միջոցին, նրբանցքներուն մէջ յայտնեցին թէ «նամազ» պիտի առնեն եւ «էզան» կարդալով աղօթեցին, յետոյ մտան դատարան:

Ամէնէն առաջ հարցաքննուեցաւ Նուհ Գապան, որ յայտնեց թէ այդ մզկիթը իր ծախքով շինած է, արտօնութեան դիմումը կատարած եւ Անգարայէն պատասխանեցին.— «Դուն չինէ մենք կը ղրկենք», հետեւաբար ազատ է հոն «նամազ» ընելու: Ու կ'աւելցնէ.— Կրօնքով բազմակնութիւնը արտօնուած է: Ամէն հաւատացեալ կրնայ մինչեւ չորս կին առնել:

Ցետոյ քննադատելով կիները, որ մետաքսէ գուլպայ կը հագնին ու ազատ համարձակ կը պտըտին, ըսաւ.

— Իմ հետեւորդներս ուղղութեան բերելու մէկը Նիսիպին իջնէ, ձերբակալութիւնը անխուսափելի է եւ ծեծի տակ հարկադրաբար պիտի խոստովանի մեր Թաքստոցը, ամբողջ ժողովուրդի բնաջնջման պատճառ դառնալով: Մէկ խօսքով մատնիչի դեր կատարած պիտի ըլլայ: Արդ, աւելի լաւ է, այդ մէկին մահը, քան թէ ամբողջ ժողովուրդին»:

Այս խօսքերէն վերջ պատրաստուեցաւ ձին նստիլ Պաղտատ մեկնելու համար: Անակնկալ կերպով սուրհանդակ մը նամակ բերաւ Նիսիպինէն, Սարգիս աղա Գըրմըչօղլանեանի միջոցաւ:

Նամակը կ'աւետէր Անգլիացիներուն մուտքը Հալէպ:

Այլեւս պէտք չկար Պաղտատ մեկնելու: Ժողովուրդը փրկուած էր. խրախճանքի օր մըն էր մեզի համար:

Մովսէս, երկաթուղիի ընկերութեան հետ համաձայնութեան գալով, շոգեկառքի, ինչպէս նաեւ վառելանիւթին ամբողջ ծախքը ինք ստանձնելով, մէկ շաբթուան ընթացքին բոլոր ժողովուրդը փոխադրեց Հալէպ: Հանգուցեալը եթէ ուզէր, ուրիշ հարուստներու նման պահել իր շահած գումարները, անկասկած շատ մեծ հարստութեան տիրացած կ'ըլլար. սակայն նախընտրեց ժողովուրդին համար ծախսել ինչ որ կը շահէր:

Մովսէս նիւթապէս թերեւս աղքատ, սակայն բարոյապէս եւ հոգիով շատ հարուստ մեկնեցաւ այս աշխարհէն:

Ցարգանք իր յիշատակին եւ հանգիստ իր ոսկորներուն: Ե. ԶԱԳՐԵԱՆ

Ե. Գ.— Այս տեղեկութիւնները քաղած եմ Մովսէս Ստեփանեանի համագիւղացի Սասնոյ գիւղերէն բնիկ Զրդնիկցի Ցակոբ Պաղտասարեանէն:

համար միշտ այս կ'ըսեմ. ես անձամբ կը ջանամ միսիւլմանները ուղղութեան բերել. համբաւ իրաւունքի ճամբան է:

Միւս հարցաքննուողները բոլորն ալ իրենց պարագլուխին խօսքերը կրկնեցին: Ի վերջոյ դատարանը որոշեց ձերբակալել բոլորն ալ: Դատավարութիւնը քանի մը օրէն կը սկսի:

Նուհ Գապա յետադիմական պարագլուխը իր հետեւորդներէն երեքին աղջիկներուն հետ ամուսնացած է:

╳ Ձերբակալութեանց ընթացքին, շաքարավաճառ Մէհմէտ, որ Նուհ Գապայի աղանդին կը պատականէր, երբ իր պետին ձերբակալութիւնը կը տեսնէ, «էյվահ» գոչելով կը հեծեծէ, յետոյ գետին իյնալով կը մեռնի սրտի կաթուածէ:

ԶԱՆ՛Ն ԴԻՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարտ ամսուն հողին յանձնեցինք Մշոյ Խասգիւղացի Պ. Սմբատ Ղազարեանը:

Հանգուցեալը 1912ին գացած էր Ամերիկա: 1914ի ընդհ. պատերազմին կը ձգէ իր հանգիստ կեանքը, կ'անցնի Կովկաս, կը մտնէ հայ կամաւորական գունդերուն մէջ, ծառայելով ազգին ու հայրենիքին մինչեւ 1920: 1921ին շատ շատերուն հետ ան ալ հեռանալով կ'անցնի Պոլիս, կ'ամուսնանայ եւ ի վերջոյ կը հաստատուի Ֆրանսա, Լա Սիոթա գիւղաքաղաքը, ուր կ'աշխատէր նաւարանին մէջ: Կազմած իր ընտանեկան համեստ եւ օրինակելի բոյն մը:

Թաղումը կատարուեցաւ մեծ շուքով: Ներկայ էին բոլոր հայրենակիցները Լա Սիոթայէն եւ Մարսէյլէն: Դամբանական մը խօսեցաւ Մարսէյլէն հայրենակից Գեւորգ Կարապետեան, վերյիշելով հանգուցեալին գոհողութիւնները հայրենիքին հանդէպ: Տ. Ս. Հ. Մ.

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ընդհ. ժողովին մէջ, Պ. Թոլյիաթթի անգամ մըն ալ շեշտեց, թէ համայնավարները կը սիրեն խաղաղութիւնը եւ կը սարսափին ամերիկեան աշխարհակալներու սարքած պատերազմէն: «Մենք պատրաստ ենք գործակցելու այն բոլոր քաղքենի կուսակցութեանց հետ, որոնք պիտի ուզէին մերժել Ատլանտեանի դաշինքը, անջատուիլ Ամերիկայէն եւ մեզ հետ կառավարութիւն կազմելով, գործէ հեռացնել Տէ Կասփէրին»: Կուսակցութիւնը վերընտրեց Թոլյիաթթին եւ օգնականը, որ մասնագէտ մըն է ներքին պատերազմի:

ՓԱՐԻԶԻ լեհական նախկին դեսպան Լուքաշէվիչ անձնասպան եղաւ Ուաշինկթընի մէջ, ինքզինքը կախելով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ քաղաքապետներուն նահապետը, Էտմոն Մաթիս, վերջերս տօնեց իր ծննդեան հարիւրամեակը: Մաթիս, 28 Յունուար 1878էն ի վեր, առանց ընդմիջումի, Էհէռնի (Օթ-Սօն նահանգ) քաղաքապետն է: Իր հակառակորդները «Աթթիլա» կը կոչէին զինքը: «Բայց, կ'ըսէր Մաթիս, ես անոնց բոլորն ալ թաղեցի»:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ

Ապրիլ 24ի Մեծ Սուգը համազգային երկիւղածութեամբ կատարելը անդրանիկ հայկական պարտականութիւն մըն է:

Մեռածներուն եւ նահատակներուն յիշատակը յարգելու համար, բոլոր գլուխները միասին կըրնան խոնարհիլ:

Նման տարեդարձ մը պէտք է, Նոյեմբեր 11ի նման, իր անփոփոխ օրն ունենայ եւ քմահաճօրէն ուրիշ օրերու չտարուի: Ապրիլ 24ը, պէտք է տօնել բոլոր ապրիլ 24ներուն:

Ահաւոր անհոգութիւն մը կը տիրէ նման մեծ աղէտի մը ոգեկոչման կազմակերպութեանը հանդէպ: Ամէն տարի, նախաձեռնութեան սկզբունքի անունով, միութեան փոխարէն բաժանմունք ստեղծելով:

Այս դրութեան դարման մը տանելու նպատակաւ.

1) Այսուհետեւ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան վարչութիւնն է որ պիտի նախաձեռնէ ու կազմակերպէ յիշատակի այս սգատօնը, մասնակցութեան հրաւէր ուղղելով բոլոր հայ կազմակերպութեանց անխտիր եւ եթէ կարելի է կազմելով միայնուն մարմին մը:

2) Ապրիլ 24ի Սգատօնը ամէն տարի պիտի կատարուի անփոփոխ կերպով ճիշդ իր թուականին, շաբթուան որ օրուան ալ հանդիպի:

3) Ապրիլ 24ի տարեդարձը, ինչպէս որ Չէ՛ քաղաքական տօն, Չէ՛ նաեւ գեղարուեստական հանդէս: Ականաւոր զոհերու եւ միլիոնաւոր անանուն մարտիրոսներու երկիւղած ոգեկոչման ու յիշատակի հաւաքոյթն է, որը պէտք է ունենայ իր ծէսը, ինչպէս յաղթական կամարին տակ անծանօթ զինուորի բոցին արծարծումը Նոյեմբեր 11ին: Սգախօսքերը պէտք է ըլլան կարճ, յարգանքը մեծ, ընդհանուր, պէտք է կարդացուին ծանօթ նահատակներուն անունները, պէտք է յիշուի թիւը մարտիրոսներուն, պէտք է ըլլայ զինուորական նուագախումբ, մէկ ժամէն աւելի պէտք չէ որ տեւէ:

4) Միութիւնս այս տարի համաձայնաբար Հայ Սպայից Միութեան հետ, Ապրիլ 24ը պիտի ոգեկոչէ Ապրիլ 24ին, երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21—22, մեծ սրահի մը մէջ:

Մանրամասնութիւնները իր ժամանակին:

Վարչութիւնս հրատարակութեան տալով սոյն ղեկավարը կը խնդրէ անվերապահ աջակցութիւնը յարանուանութեանց կրօնապետներուն, մտաւորականներուն եւ բոլոր հասարակական կազմակերպութեանց:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՉԻԼԻՑԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻ Կապրիէլա Միսթրալ (Նոպէլեան մրցանակաւոր 1945ի) փորձառութեան չի հաւատար: — «Փորձառութիւնը, կ'ըսէ, քաշուելէն վերջ գնուած վիճակախաղի տոմսակ մըն է»:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (25)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

Այդ մարդը ամբողջ իր նաւատորմին ընդհ. հրամանատար անուանած եւ Կէլիպօլուի կառավարիչ նշանակած էր:

«Այդ նաւերը, կ'ըսէ Կրիտօպուլոս, երեք հարիւր յիսուն հատ էին, բացի փոխադրանաւերէն եւ ոչ-պատերազմիկ նաւերէն: Մարմարայի ծովն ի վեր ելան չափազանց արագ գնացքով մը եւ ուրախութեան աղաղակներու ու դժոխային աղմուկի մը մէջ:

«Այդ անհուն նաւատորմը Հելլեսպոնտոսը անցած ըլլալով, սարսափ եւ ապշութիւն տարածեց ականատեսներուն մէջ, որովհետեւ, մարդկային միտքը չէր յիշեր երբեք ոչ մէկ տեղ այդ տեսակ նաւատորմ մը եւ այդ տեսակ ծովային համախմբում մը: Խեղճ Հռոմայեցիները «Պոլսեցիներ) անոր համար մանաւանդ աւելի սարսափեցան, որովհետեւ բնաւ չէին սպասեր առանկ բանի մը: Իրենց յուսահատութիւնը այդ պատճառաւ աւելի եւս աւելցաւ եւ իրենց բոլոր յոյսը յօդս ցնդեցաւ: Որովհետեւ մինչեւ այդ օրը, նախորդ պաշարումներու պահուն, միայն ցամաքէն իրենք զիրենք պաշտպանել պարտաւորուած էին, բայց հիմա որ պատերազմը ծովու կողմէն ալ կու գար, ալ սարսափը չափ ու սահման չունէր:

Թրքական նաւատորմը խարսխեց Վոսփորի մէջ, երկու սիւներուն մօտ, «մինչեւ Ս. Կոստանդիանոս եկեղեցին», կ'ըսէ Ֆրանցէս:

Իսկ Պարպարօ կ'ըսէ.— «Ապրիլի սկիզբները Պալթաօղլու իր նաւերուն քիթը ուղղած էր դէպի Վոսփորի մուտքը: Մեկնումը տեղի ունեցած էր թմբուկներու եւ պատերազմական նուագածութեան ձայներովը եւ նաւաստիներուն «եաշա»ներուն մէջ, որոնք ուրախ էին այդ երկար շըրջանը վերջապէս աւարտած տեսնելով:

Մարմարայի ծովեզրին քրիստոնեայ ժողովուրդները, սոսկալի յուսահատութիւնով մը դիտեցին այս միսիւլման վիթխարի նաւատորմին անցնիլը, որուն նմանը երբեք տեսնուած չէր այս կողմերը: Նոյնպէս Պոլսոյ բնակիչներուն ալ սիրտը, ի տես այս նաւերուն՝ սոսկումէն քարացած:

Թուրք նաւատորմը ապրիլ 12ին միայն մտաւ Վոսփոր ու անմիջապէս խարիսխ նետեց Երկու Սիւներ կոչուած տեղը, հիմակուան Տօլմապահչէի պալատին ճիշդ վարի կողմը: Հոն գրեթէ անմիջապէս եկան իրեն միացան Սեւ Ծովէն ու Մարմարայէն իջնող ուրիշ Թուրք նաւեր ալ:

Ֆրանցէս չորս հարիւր ութսուն կը հաշուէ այս նաւերուն թիւը, ինչ որ անհաւատալի է: Սեւ Ծովէն եկողներուն մեծ մասը փայտով կամ պարէնով բեռնաւորուած էին: Պարպարօ, որ ինչպէս տեսանք հարիւր քառասուն եւ հինգ կը համրէ այս նաւերու թիւը, ընդ որս կատարելապէս զինուած տասներկու խոշոր ցռկանաւեր ալ, կ'ըսէ թէ խարիսխ նետելու գործողութիւնը աւարտեցաւ իրիկուան ժամը եօթին:

Ամէնէն աւելի կը խօսի երեք հարիւր թոնոնոց խոշոր փոխադրանաւի մը վրայ, որ Սինոպէն կու գար՝ պատերազմական նիւթերով լեցուն եւ շինութեան փայտեր եւն. բեռցած:

Կայսերական պահակազօրքը, այսինքն Սուլթանին անձնապահ գունդը, շուրջ 15.000ի չափ ընտրեալ ենիչէրի, որ կայսերական վրանին շուրջը բոլորուած էր, մասնաւորապէս յատկացուեցաւ պարիսպին ամէնէն կարեւոր մասին, այսինքն Սէն Ռոմէնի դուռնէն մինչեւ Ադրիանուպոլսոյ (Էտիրնէգափու) դուռը երկարող մասին դէմ յարձակման գործողութիւններուն: Ճիշդ այս կէտին վրայ, որ պաշտպանութեան գիծին ամէնէն տկար կէտն էր, Լիկոսի հովիտը կը փորուէր: Արագօրէն՝ Սուլթանին տաղաւարին ու ապայակոյտի ժողովատեղիին շուրջը ահագին եւ խոր փոս մը փորեցին ու անոր շուրջը նոյն չափով ցցապատնէշ մը՝ ի պաշտպանութիւն փոսին:

Մաս մը զօրք ղրկեցին Սելեմպրիա պզտիկ ծովային քաղաքին վրայ, հսկելու եւ թող չտալու համար որ իր պահապան զինուորները եւ բնակիչները Կ. Պոլսոյ օգնութեան դան: Թեսալիոյ մէջ ալ, Թուրխան փաշա մեծ բանակով մը՝ հիւսիսի կողմէն հերոս Իսկէնտէր պէկի Ալպանիայէն իջնելուն կը հսկէր, եւ հարաւէն ալ Մօրայի մէջ, կայսեր եղբայրները կը զսպէր:

(Շար.)

հարցին քաղաքական կերպարանքը կը դիտակցէ զինուորականը ։

ՉՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԺՈՂՈՎԸ

Չորս փոխանորդներու ժողովը կը շարունակէ խարխափել անելին մէջ, ուր կը գտնուի խորհրդային պատուիրակութեան անհաշտ դիրքին պատճառով ։ Երկուշաբթի օրուան 26րդ նիստին ալ վիճաբանութիւնները շարունակուեցան միեւնոյն անլուծելի հարցին շուրջ.— ո՞ր հարցին պէտք է նախապատուութիւն տալ կազմուելիք օրակարգին մէջ,— սպառազինումներու կրճատմա՞ն նախ քան պետութեանց ռազմական ուժերու մակարդակին ստուգումը (խորհրդային առաջարկ), թէ նախ այդ մակարդակին ստուգումը եւ ապա կրճատելու հարց (արեւմտեան առաջարկ)։ Գ. Կրոմիքօ անդրդուելի մնաց անգամ մըն ալ իր պահանջին վրայ, ինչ որ դուռ բացաւ միեւնոյն վիճաբանութեանց արծարծման ։ Եւ կը թուի թէ խորհրդային պատուիրակը որեւէ ձեւով տեղի պիտի չտայ այս հարցին մէջ ։

Գ. Կրոմիքօյի այս յամառութեան առջեւ, ամերիկեան պատուիրակ Գ. Ճէսըփ հարց տուաւ, թէ խորհրդային պատուիրակութիւնը դիտմամբ կ'ուզէ խոչընդոտնե՞ր յարուցանել, խափանելու համար համաձայնութիւնը, ձախողեցնելով չորսերու ժողովին գումարումը։

Ամերիկեան պատուիրակութեան գլխաւոր խորհրդականը, Գ. Գոլէն, Ուաշինկթըն մեկնեցաւ օդանաւով, զեկուցում տալու համար արտաքին նախարար Գ. Էչիսընին Փարիզի ժողովի աշխատանքներու ընթացքին մասին։ Ամերիկեան կարգ մը շրջանակներ կ'ենթադրեն մինչեւ իսկ, թէ Գ. Գոլէն հրահանգ պիտի ուզէ Գ. Էչիսընէն վերջացնելու ժողովը։ Հիմնաւոր չի թուիր սակայն այս ենթադրութիւնը։ Ֆրանսական պատուիրակութեան անդամները երկուշաբթի իրիկուն իսկ կ'ըսէին, թէ ժողովը կրնայ դեռ երկու շաբաթ եւս տեւել ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԵՇԱԼ ՓԵԹԷՆ, որ 95 տարեկան պիտի ըլլայ Ապրիլ 24ին, ծանրապէս հիւանդացած է երեք օրէ ի վեր։ Թոքերը բորբոքած են, պաղառութեան մը հետեւանքով։ Թերթերը կը գրեն թէ Տիկին Փեթէն եւ բժիշկները կը հսկեն հիւանդի սնարին վրայ։ Տասնըմէկ ամիս առաջ ձեռնարկներ կատարուեցան բանտարկեալին արձակման համար, բայց անօգուտ։ Այն ատեն կ'ըսէին թէ Փեթէն ինքն ալ կը մերժէ հեռանալ բանտէն, մինչեւ որ իրեն հետ դատապարտուած միւս բանտարկեալներն ալ չարձակուին։ Ազգ. ժողովը մերժեց բանաձեւ մը, որ ծերունի դատապարտեալին արձակումը կը պահանջէր։ Փեթէն կը բնակի միջնաբերդի մը երկու սենեակներուն մէջ։ Տիկին Փեթէն ամէն օր կ'այցելէ, կերակուր տանելով։

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ հետզհետէ կը սաստկանայ Անգլիոյ մէջ։ Երեսփ. ժողովին Բշ. օրուան նիստին մէջ, կառավարութիւնը պարտաւանքի քուէ ստացաւ 18 ձայնի առաւելութեամբ, պանիրի բաժնեչափին կրճատման առթիւ ։ Շատ մը երեսփոխաններ կը պոռային — «Հրաժարեցէ՛ք»։ Չորս տանտիրուհիներ փորձեցին կրակի տալ իրենց պարէնատոմսերը, խորհրդարանին առջեւ, արհամարհելով օրէնք մը որ 500 ոսկի տուգանքի կը դատապարտէ պարէնատոմս մը փճացնողը ։

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ քննական պտոյտ մը կատարեց արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, ներկայ ըլլալով 5000 անգլիացի զինուորներու ռազմափորձերուն եւ օդանաւային փորձերուն ։

ԴԱՀԼԻՃԸ ծանր կացութեան մը մատնուած է նորէն, ելմտական տագնապին հետեւանքով։ Վարչապետը վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ այս շաբթու, քանի որ հանրապետութեան նախագահը վերադարձած է։ Ելմտական նախարարը կը սպառնայ հրաժարիլ, եթէ միայն 50 միլիառ Ֆր.ի նոր տուրք հաստատուի եւ ոչ թէ հարիւր միլիառի։— Մեթրոյի գործադուլին պատճառած կորուստը կը հաշուեն 850 միլիոն Ֆրանք։ Եթէ կարգ մը առաջարկներ չընդունուին, անխուսափելի կը համարուի փոխադրութեանց գիներու յաւելումը։

ԺԱՆ ՍԵՂԲՈՍԵԱՆ (Սեղբոս) անուն Պոլսեցի Հայ մը ձերբակալուեցաւ Փարիզի մէջ, երկար եւ դժուարին քննութենէ մը վերջ։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, կալանաւորը, որ 35 տարեկան է, անցեալ Նոյեմբեր 17ին հարիւր թոն անուագօտի (փնէօ) առաջարկեր է Գ. Կապառիոյի, 2.500.000 ֆրանք ստանալով իբրեւ երաշխաւորագին։ Ապրանքը Գերմանիայէն պիտի գար Զուիցերիոյ ճամբով։ Յաճախորդը Զուիցերիա երթալով, կը տեսնէ որ փճացած ապրանքներ են, եւ ետ կը պահանջէ իր վճարած գումարը։ Մերժողական պատասխանին վրայ, ձերբակալել կու տայ Սեղբոսեանը, որուն համար կ'ըսեն թէ օգնական մեքենագէտ էր 1939ին, բայց 300 բեռնակառք եւ դրամատան մէջ ալ 40 միլիոն Ֆրանք ունէր ։

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

Նոր Սերունդի Օրը

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ ։ Կիրակի 15 Ապրիլ, ժամը 3էն 12 Mairie du XIի մէջ, métro Voltaire ։

Կը նախագահէ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը ։

Կը խօսին ընկերներ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ
ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Մ. ԿԱՌՀԱՆԵՆՑ (երգ), Օր. Ս. ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ), Ֆ. ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ (ջութակ)։ Ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը երեք արար՝
5 ԹԻՒ ԽԵԼԱԳԱՐԸ

Մասնակցութեամբ Փարիզի մասնաճիւղի ընկերներուն ։

Պարահանդէս Կ. ՅԱՐԵԱՆԻ նուագախումբով։
Առատ պիւֆէ, մատչելի գիներով ։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան ։
Կը խօսի ընկեր ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կամ. եւ Մարզ. Միութեան ։ Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Cercle Gatholique սրահին մէջ ։
Կը նախագահէ Կ. ՏԷՐՄՈՍԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին Կ.Խ. Սանուհիներու Արաքս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Հ.Յ.ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ։ Կը հրաւիրուին գաղութին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ միութիւնները իրենց մասնակցութիւնը բերել թուականէն չորս օր առաջ դիմելով Պ. Խ. Պետրոսեանի ։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ
ԵՒ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի։ Ապրիլ 15ին, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին ։ Salle Céographie, 184 Bd. St. Germain ։

Նախագահութեամբ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի։ որ կը խօսի ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ մասին ։
ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ մասին կը խօսի՝
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ երգ՝ Օր. ԻՐԻՍ ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՐԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ։ Դաշնակ՝ Օր. ՎԵՐՈՆԻԿ ՃԻՆՃԵԱՆ ։ Արտասանութիւն՝ Տիկ. Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ինչպէս եւ ուրիշ կարող ուժեր ։

Տոմսերը կը ծախուին հայկական գրատուները, Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince , Մկրտիչ Պարսամեան 46 rue Richer, Հրանտ Բալուեան 43 rue Richer ։

Յառաջի Երեկոյթ

Գ. Սունդուկեանի ծննդեան 125ամեակի առթիւ

Կազմակերպուած Համազգային Լսարանի կողմէ։ Այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Բատէի սրճարանի վերնայարկը ։

Բանախօս՝ Պ. Դ. ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆ

Տիկին Հ. Խոնդկարեան, Պ. Ս. Թորոսեան եւ Դ. Դաւիթխանեան կ'արտասանեն հատուածներ «Խաթաբալա»էն եւ «Պէպօ»էն։

Կինտոյի պար՝ փոքրիկն Վ. Թորոսեան ։

Արեւելեան նուագ Պ. Պ. Գարեգին, Յովհաննէս եւ Բենօ ։

Տեղի կ'ունենան նաեւ երգեր ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ
Երկու կատակախաղերը
Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Ազգային ցաւեր

եւ Տէր եւ Տիկին ԼԱԹԻՖԵԱՆ

Բախտին անիւը

Ուրբաթ 13 Ապրիլ ժամը 20.30ին,
Théâtre d'Iéna , 10 Ave. d'Iéna
Տոմսերը ապահովել սովորական վայրերէն ։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ալֆորվիլէն Մարտիրոս Յակոբեան ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ. Օհաննէս Զոլաքեանի եւ Տէր եւ Տիկին Թադէոս Զոլաքեանի՝ Տիկին Մարիամ Զոլաքեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի հազար ֆրանք կը նուիրէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Ֆ.Կ.Խաչի անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Ա. Պ.ի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՍԻԹԷ ԻՒՆԻՎԷՐՍԻԹԷԻ Հայ Ուս. Տան մէջ (57 Գուրվառ Ժուրտան), այս հինգշաբթի, ժամը 5ին, Պ. ՉՕՊԱՆԵԱՆ պիտի աւարտէ իր դասախօսութեանց շարքը մեր ոսկեդարեան գրականութեան մասին (Փաւստոս Բիւզանդացի, Ղազար Փարպեցի)։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին ։

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է.— Մարսէյլի ԱՐՄԵՆԻԱ երգչախումբի Ապրիլ 29ի համերգը, խիստ կարեւոր պատճառով։ Նոր թուականը կը յայտարարենք առաջին առթիւ ։

Վասպուրականի Հերոսամարտին

36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի մեծ շուքով, Cercle Militaireի մէջ, Կիրակի, 15 Ապրիլ, ժամը 15ին ։

Նախաձեռնութեամբ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ հովանաւորութեամբ՝ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ։

Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ա. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Տ. ՉԻԹՈՒՆԻ, Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, Ն. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ տաղանդաւոր երգչուհիներ Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ Ի. ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆԻ, ինչպէս նաեւ Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ (արտասանութիւն), Օր. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ (դաշնակ) եւ ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ (ջութակ) ։ Երաժշտագէտ Օ. ՏՈՒՐԵԱՆ բացառապէս պիտի նուագէ իր մէկ հեղինակութիւնը։ Պիտի մասնակցի զինուորական նուագախումբը ։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայկ. կազմակերպութիւնները եւ մտաւորականները անխտիր ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Վարդազեան (Պրօն), Տէր եւ Տիկին Պարոնեան (Սէվրան), Տէր եւ Տիկին Այվազեան եւ իր պարագաները, կը յայտարարեն թէ հանգուցեալ Այրի Տիկ. Մաննիկ Այսքնեանի մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի, 69 Louis Blanc, Լիոն, Հայ. եկեղեցին, այս կիրակի առաւօտ։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգող ազգականներէն ներկայ ըլլալ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ա. Գալփաքճեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին (Ժան Կուժոն) մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իր ողբացեալ ամուսնոյն
Պ. ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԳԱԼՓԱՔՃԵԱՆԻ
մահուան տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները ։

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 12 AVRIL 1951 Հինգշաբթի 12 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6430—Նոր շրջան թիւ 1841

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. ՇՐՋ. ԺՈՂՈՎԻ ՓԱԿՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Չորս օրուան աշխատանքներէ վերջ, երեքշաբթի ուշ ատեն փակուեցաւ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի 23րդ Շրջ. Ժողովը, եւ նոյն իրիկունը կատարուեցաւ յայտարարուած խնջոյքը, մասնակցութեամբ հարիւրէ աւելի ընկերներու եւ համակիրներու, շատ տաք մթնոլորտի մէջ:

Սեղանապետն էր ընկեր Հ. Սամուէլ, որ ըսաւ.— «Մեր ընկերները, իրենց անձնական գործերէն վեր կը դասեն կուսակցական պարտականութիւնը: Անոնք բան-գործ ձգելով գիշեր ցերեկ զբաղեցան Շրջ. Ժողովի օրակարգով, լուծեցին դրուած հարցերը եւ ընտրեցին նոր մարմին մը թարմ ուժերով: Մեր շրջանը ունի քառորդ դարու կեանք մը եւ հակառակ մեր տարագիր վիճակին, կուսակցութիւնը միշտ կը բարգաւաճի, որովհետեւ իտէալը, որ մերն է, կը մնայ միշտ կենդանի եւ կը խանդավառէ մեզ բոլորս»:

Հետզհետէ խօսք առին ուրիշ ընկերներ:

Ընկեր Ռուբէն Տ.-Մինասեան բացատրեց, թէ ինչպէս ծառ մը ունի չորցած արտաքին ունեցող իր կոճղերը, որոնք կանգուն կը պահեն ծառը, ինչպէս նաեւ իր դալար ոստերը, այնպէս ալ Դաշնակցութիւնը ունի իրենց տարիքը առած եւ թարմ ու կենսունակ ընկերներ: Այս վերջիններուն կը վիճակի այսօր աշխատանքի ծանրութիւնը: Գործի պէտք է լծուին անոնք, որ ի վիճակի են աշխատելու եւ կանգուն պահելու մեր սիրելի կուսակցութիւնը:

Ընկեր Շ. Միսաքեան շեշտեց թէ առաւելապէս երիտասարդներն էին որ ոգեւորեցին ժողովը: Դրուագ մը պատմելով մեր ֆետայիներու կեանքէն ըսաւ, թէ անգամ մը, մեր մարտիկները կը պահեն իրենց նահատակուած խմբապետին մարմինը եւ անոր գտակը քարի մը անցընելով, կը ձգեն որ թշնամին կրակէ անոր վրայ: Այնպէս ալ Դաշնակցութեան հակառակորդները կը զարնեն գտակին միայն եւ չեն կրնար հարուածել ոգին ու կամքը:

Ընկեր Հ. Ակոնայեան.— Երբ հայ ժողովուրդը նեղը կը մնայ, աչքերը կ'ուղղէ միշտ Դաշնակցութեան: Մեր պատմութիւնը հարուստ է այս ճշմարտութեամբ: Վաղը դարձեալ այդ աչքերը կրնան մեր վրայ յառիլ: Դաշնակցութիւնը իր գործը կը պարտի իր շարքերուն, մեր համեստ ընկերներուն, որոնք մտահոգուած են հայ ժողովուրդի ճակատագրով:

Ընկեր Վ. Օշական.— Երիտասարդութիւնը կը զգայ, որ հայ ժողովուրդին ճակատագիրը կախուած է իրմէ: Հպարտութիւն է ասիկա: Բայց մենք պահանջը ունինք պայքարի մը: Եւ կը սպասենք որ հասնի գործելու պահը: Գեղեցիկ է այս սպասումը, պրկուած ու անհամբեր:

Ընկեր Սիսակ Սիսլեան (Կրընոպլը).— Երբ եկեղեցի կ'երթանք, դող մը կ'անցնի մեր մարմնէն: Այդ դողը ունեցայ այս իրիկուն, երբ տեսայ մեր ալեհեր ընկեր Ռուբէնը, տեսակ մը խորհրդանիշը մեր հայրենիքին: Այդ դողը տարբեր երանգ մը ստացաւ, երբ նշմարեցի, որ բոլոր ընկերները նոյն յուզումը կ'ապրին: Ցորչափ մեր մէջէն այդ դողը կ'անցնի, մեր կուսակցութիւնը կրնայ իր յաղթանակին վստահութիւնը ունենալ:

Ընկեր Հայկ Զրուանդեան ոգեկոչեց Համազասպի յիշատակը եւ երգեց անոր երգը.— «Հինգշաբթի գիշեր, Փետրուար 17ին, Համազասպը նստած բանտումը մթին»... «Հինգ հազարէ աւելի Դաշնակցականներ կը տառապին այսօր Սիպերիոյ մէջ»: Եւ յոտնկայս բաժակ առաջարկեց մեր տառապող ընկերներու կենաց:

Ընկերուհի Սաթօ (Կապոյտ Խաչէն).— Մենք մեր բաժին ինկած պարտականութիւնը սիրով կը տանինք այսօր, խաղաղութեան մէջ: Եթէ վաղը ուրիշ աշխատանք պահանջուի, մենք այդ եւս կը կատարենք ի սէր մեր ժողովուրդին:

Ընկեր Յակոբ Պապիկեան (Մարսէյլ).— Յաճախ առիթը ունեցած եմ ներկայ ըլլալու մեր Շրջանային Ժողովներուն, բայց այս տարուանը, իր ոգեւորութեամբ, բացառիկ տպաւորութիւն ձգեց վրաս, երբ տեսայ որ երիտասարդները, երէկուան անչափահաս տղաքն են որ գործի լծուած են այսօր,— երիտասարդներ, որոնք, մանաւանդ Սուրիայէն եւ Լիբանանէն եկած, իրենց բարձր ուսումը կը ստանան այստեղ: Երբ անոնք վերադառնան իրենց բնակավայրերը, թող տանին մեր բոլորին ողջոյնները այդ երկիրներու մեր ազգակիցներուն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ՍԳԱՏՕՆԸ

Ահա նորէն Մեծ Սգատօնը:

Աւելորդ է զայն կոչել նոյնիսկ «Ապրիլեան»: Անիկա, միս մինակը, հայ ժողովուրդին դարաւոր պատմութեան մէջ գրաւած է տեղ մը, որ նմանը չունի: Կարելի է բնորոշել զայն մէկ բառով, Մեծ, որովհետեւ իրապէս մեծ է իր զարհուրանքով, իր աննախընթաց սարսափներով, իր զոհերուն որակովն ու քանակովը:

Այդ Սգատօնը անցած է մեր օրացոյցին մէջ, իբրեւ «Ընդհանուր Նահատակաց» յիշատակին նուիրուած թուական մը: Զայն կը պարտինք իմաստուն հայրապետի մը՝ որ անցաւ այդ նահատակներու շարքը:

Որքա՞ն տժգոյն պիտի մնար այդ արձանագրութիւնը, թուղթին վրայ, եթէ մեր սիրտերուն մէջ դրոշմած չըլլայինք զայն, հրեղէն տառերով:

Եւ սակայն հոս՝ ալ վիճելի կը դառնան մեր այնքան պարծանքով կրկնած առաքինութիւնները, իբրեւ մշակուած ու քաղաքակրթուած ժողովուրդ:

Կը վիճինք: Իրարու ձեռքէ կը խլենք հանդիսութեանց առաջնութիւնը: Կ'աշխատինք որ համազգային ձեւ չառնէ: Մինչեւ անգամ կը նախատենք նահատակներու յիշատակը, զանազան իմաստակութիւններով:

Եւ ինչ անփոյթ ձեւով կը վարուինք այդ «Ամենայն Սրբոց» տարեդարձին հանդէպ:

Տեսէ՛ք, ապրիլ ամիսը, ոչ իսկ կիրակի մը, շաբաթ օր մը կայ զոր կարելի ըլլար յատկացնել Մեռելոցին: Պարահանդէս, թատրոն, երեկոյթ իրար կը հրմշտկեն: Հեռաձայնը կ'ամբողջացնէ մնացեալը, առաջարկելով յետաձգել Ապրիլեան սգատօնին օրը:

Ու այսպէս, ամէն տարի, Նախաձեռնութիւնը անորո՛շ, Օրը անորո՛շ, սգալու ձեւը անորո՛շ, ազգային հանգամանքը չատո՛նց անորոշ...

ՍՕՍԻ

Ապրիլ 11-24ի սգատօնը

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան հրաւէրով, երեքշաբթի իրիկուն Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյն մէջ գումարուեցաւ խորհրդակցական ժողով մը Ապրիլեան Սգատօնի ձեռնարկին մասին: Կը մասնակցէին Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան, Հ. Սահակ Վ. Մովսէսեան (կաթողիկէ համայնք) եւ Վերապատուելի Խայիկեան (բողոքական համայնք), ինչպէս նաեւ 27 կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները,— Դաշնակցութիւն, Ս. Դ. Հնչակեան, «Յառաջ»ի խմբագրութիւնը, Կապոյտ Խաչը, Տիկնանց Միութեան Կ. Խաչ, Հ. Մ. Մ.ը, Համազգային, Վասպուրականի, Ուրֆայի Հայր. Միութիւնները, եւայլն:

Երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, Արտաւազդ արք. յայտնեց թէ ինք չի կրնար նախագահել տօնակատարութեան, ցորչափ միասնականութիւն չկայ եւ կը գոհանայ կրօնական արարողութեամբ միայն: Ըսաւ նաեւ, որ հակառակ իր ճիգերուն, չէ յաջողած համոզել «միւսները», որոնք, զանազան պատրուակներ յառաջ քշելով յայտնած են, թէ ետ չեն կրնար կենալ իրենց ձեռնարկէն: Անոր ձայնակցեցան նաեւ դաւանական միւս համայնքներու ներկայացուցիչները: Երեքն ալ սակայն տրամադրութիւն յայտնեցին ստանձնելու նախաձեռնութիւնը յառաջիկայ տարի, ինչ որ ալ ըլլայ միասնականութեան հարցը:

Կրօնականներու մեկնումէն վերջ, միւս բոլոր ժողովականները հաւանեցան գործակցիլ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան, տօնելու համար Սգատօնը: Ընտրուեցաւ յատուկ յանձնախումբ մը: Թուականը պիտի որոշուի մօտ օրէն:

Ուղերձներուն հետ, մէջ ընդ մէջ եղան երգեր եւ արտասանութիւններ: Մեներգներով մասնակցեցան օրիորդներ Աստղիկ Քէօսէեան, Անահիտ Գավէգեան, Տիկին Յակոբեան, Ստեփան Նաւասարդեան, Սարգիս Պօղոսեան (Մարսէյլ), իսկ արտասանեցին Տիկին Վարպետեան, Հ. Ակոնայեան եւ Արլէն Փափազեան: Երգուեցաւ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք»ը: Խնջոյքը փակուեցաւ կէս գիշերին «Մշակ բանուոր»ով, որ երգուեցաւ յոտնկայս եւ խմբովին:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Պատերազմը կը վերջանա՞յ թէ կը վերսկսի

ԶՕՐ. ՄԷՔ ԱՐԹԸՐ ՆՈՐ ՈՒԺԵՐ ԵՒ ԱՒԵԼԻ ԼԱՅՆ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ ՊԱՀԱՆՋԱԾ Է.— ԿԸ ՀԵՐՔՈՒԻ ՅԱՆԴԻՄԱՆՈՒԹԵԱՆ ԼՈՒՐԸ

Նորէն հակասական լուրեր կը շրջին Ծայր. Արեւելքի կացութեան մասին:

Պաշտօնական շրջանակներէ կը հերքեն այն լուրը թէ զօր. Մէք Արթըր յանդիմանուած է Մ. Նահանգներու պատերազմական նախարարին կողմէ, Թրումընի յանձնարարութեամբ: Ընդհակառակն, երէկուան թերթերը կը գրեն թէ զօրավարը ոչ միայն ամուր կը մնայ իր դիրքին վրայ, այլ եւ նոր զօրք եւ աւելի լայն ազատութիւն պահանջած է:

Բայց եւ այնպէս, քննադատութիւնները կը շարունակուին Ամերիկայի, Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ ուրիշ երկիրներու մէջ, ծանր մեղադրանքով:

Միւս կողմէ, կը հաւաստեն թէ զօրավարը պատերազմական նախարարին առջեւ ալ կրկնած է իր նախորդ յայտարարութիւնները, դիտել տալով թէ Արեւմուտքը չի կրնար մեկուսի մնալ, թոյլ տալով որ համայնավարութիւնը ծաւալի Ասիոյ մէջ: Իր կարծիքով, համայնավարութիւնը կրնայ պարտուիլ միայն վճռական եւ ամբողջական ճիգերով: Ասիան պէտք չէ զանց առնել ի նպաստ Եւրոպայի պաշտպանութեան: Անհրաժեշտ է Արեւմուտքի ամբողջական ուժը ուղղել Չինաստանի դէմ: Քորէայի պատերազմը չի կրնար վերջանալ, մինչեւ որ Չինացիները կատարելապէս չհամոզուին թէ պարտութեան դատապարտուած են: Այս է ընդհ. հրամանատարին տեսակէտը, համաձայն հրատարակուած տեղեկութեանց:

Լոնտոնի թերթերը կը հաստատեն թէ Ուաշինկթընի բրիտանական դեսպանը դիտողութիւններ ըրած է զօրավարին յայտարարութեանց մասին: Ֆրանսայի ընկերվարականները եւ ուրիշ հոսանքներ կը պահանջեն որ Ազգաժողովը չափաւորէ հրամանատարին խանդը: Երեսփոխան մը հարցապնդում պիտի ուղղէ կառավարութեան, հասկնալու համար թէ զօր. Մէք Արթըր տակաւին ներկայացուցի՞չն է Ազգաժողովին, եւ եթէ կորսնցուցած է այդ հանգամանքը, ի՞նչ պիտի ըլլայ Քորէայի ֆրանսական զօրամասը:

Պատերազմին մասնակցող 14 ազգերու ներկայացուցիչները Գչ. օր ժողով գումարեցին Ուաշինկթընի մէջ, քննելու համար նախագահ Թրումընի յայտարարութիւնը՝ պատերազմի նպատակներու մասին:

× Մեծն Բրիտանիա կը շարունակէ վերապահ դիրք մը բռնել: Ներքին նախարարը հարցումի մը պատասխանելով, ըսաւ.— «Չենք կրնար իշխանութիւն բանեցնել զօր. Մէք Արթըրի վրայ, վասն զի մենք չենք որ կը վճարենք անոր թոշակը»:

× Զօր. Այզընհաուըր եւ Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակները կը հերքեն այն տեղեկութիւնները թէ Խ. Միութիւնը զինուորական համախմբումներ կը կատարէ: Կ'ըսեն թէ այս շռնդալից լուրերը կապ ունին Մ. Նահանգներու ներքին քաղաքականութեան հետ:

Եուկոսլաւիոյ վերազինումը

Վաւերական տեղեկութեանց համաձայն, Եուկոսլաւիա 500 միլիոն տոլարի զինամթերք պահանջած է Մ. Նահանգներէն, Ֆրանսայէն եւ Անգլիայէն, մանրամասն ցանկ մըն ալ ներկայացնելով:

Օրէնքի մը համաձայն, Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը կրնայ զինուորական օժանդակութիւն ընծայել Ատլանտեանի զինակից պետութեանց յատկացուած հինգ միլիառ տոլարի վարկէն, քանի որ Եուկոսլաւիոյ աջակցութիւնը կենսական կը համարուի ընդհանուր ապահովութեան համար:

Եուկոսլաւիոյ այս դիմումը ամէնէն կարեւոր ձեռնարկն է 1948 Յունիսէն ի վեր, երբ իր յարաբերութիւնները խզուեցան Մոսկուայի հետ: Մինչեւ հիմա գաղտնի կը պահուէին Թիթոյի շփումները արեւմտեան պետութեանց հետ, այնպէս որ անախորժ տպաւորութիւն ձգեց լուրին հրատարակութիւնը: Այս յայտնութեան հետեւանքներէն մէկը պիտի ըլլայ աւելի ծանրացնել Պալքաններու մթնոլորտը: Անցեալ Փետրուարին մառէշալ Թիթօ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. Էջ)

Զօր. Մէք Արթըր՝ պաշտօնանկ

Վերջին պահուն հեռագիրը հաղորդեց թէ նախագահ Թրումըն պաշտօնանկ ըրած է զօր. Մէք Արթըրը, ընդհ. հրամանատար նշանակելով Զօր. Րիճուէյը:

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ

Մ. ԻՇԽԱՆ

Կը տեսնենք որ, որքան ալ դժուար ըլլայ անոր սահմանները որոշել, բանաստեղծութիւնը ունի իր իսկական մթնոլորտը։ Այդ սահմաններէն ներս եթէ կը պակսին՝ զգացումի, երեւակայութեան, կիրքի, յուզական վերելքի, նոյն իսկ գերիրական վիճակի մը զգայնութեան (ըսել կ'ուզեմ զգայախաբութեան) բնազդները, պէտք է կասկածով ընդունիլ անոր ներգործական ուժը եւ իսկական կոչումը :

Ուրեմն այն բանաստեղծը որ չապրիր այդ մթնոլորտին մէջ, ցանցային տեղեկատու մը ըլլալէ անդին չանցնիր։ Մինչդեռ հոն ապրողը՝ թարգմանը կը դառնայ իր չուրջը թաւալող աշխարհին ու կեանքին, տալու համար մարդկային անցքերու ու ապրումներու ճշմարիտ խորհուրդը ու անոր կապը տիեզերական գոյութեան հետ :

Այս ամէնը ոչ թէ այնպէս, ինչպէս անոնք կը ներկայանան իբրեւ տեսողական երեւոյթներ ամէն մարդու, այլ իբրեւ ստեղծագործութիւններ, իր հոգիին իսկ խորութեան մէջ ծնունդ առած, բայց ճշմարտութեան նոյն օրէնքներուն վրայ հիմնուած, ճիշդ նոյն ճշգրտութեամբ, ինչպէս որ բնութեան ստեղծագործում մը կը մարմնաւորէ : Կարճ խօսքով, տաղանդի ու արուեստի շնորհին տակ գեղեցկութիւն մը ստեղծել, համապատասխան՝ իր մտքին ու հոգիին ճախրանքներուն, ու արդարացնել բանաստեղծի տիտղոսը, իբրեւ երգիչ, իբրեւ մարգարէ, իր ապրումներուն արձագանգը գտնելու համար հասարակ մահկանացուի մը մտքին, հոգիին ու սրտին ծարաւի ու անկլալող ոլորտներէն ներս :

Մ. Իշխան տաղանդաւոր եւ արուեստագէտ բանաստեղծ մըն է, այդ մթնոլորտին մէջ իսկ ծնունդ առած, տաղանդաւոր ու արուեստագէտ բառերուն թելադրած ընդարձակ ըմբռնումով։ Կեանքի երեւոյթներուն անխարդախ թարգման մըն է ան, հոգիի անկեղծ խոստովանութեամբ ու մտքի առողջ դատումով :

Իր լեզուն յստակ է ու անսեթեւեթ։ Արտայայտութեան արուեստով մը որ կարելի եղածին չափ մօտ խնամութիւն ունի, մտածումի ու զգացումին։ Այսինքն ոճ մը ուր խնամիական գոյակցութիւնը՝ բացայայտ է, բառերու եւ իրերու, բառերու եւ գաղափարներու, բառերու եւ զգացումներու մէջ :

Տունեբրու Երգի էջերէն այս հաստատութիւնը կը գտնենք առանց զայն չափազանցած ըլլալու :

×

Նկատենք հիմա թէ, բանաստեղծ Մ. Իշխանին քերթուածներու ընթերցումէն բխած խորհրդածութիւնները զորս պարզեցի, ինչ աստիճան հարազատ կապակցութիւն ունին անոնց պարունակած արժէքներուն հետ :

Տունեբրուն Երգը՝ առաջին պտուղն է իր տաղանդին ու արուեստին եւ իմ ըմբռնումովս լաւագոյնը՝ հրատարակուած չորս բանաստեղծական երկերուն :

Մտերմանալով այդ էջերուն, կը տեսնենք թէ, հայ ժողովուրդին մեծ տրամը, ցաւին ու վշտին անպատմելի կոտտանքներով թառած է բանաստեղծին էութեան վրայ, անգղի մը նման :

Կը դողդողանք այդ գիշակեր կտուցին նախճիրները տեսնելով, անոր հոգիին, սրտին ու մտքին ոլորտներուն մէջ։ Որովհետեւ այդ էութիւնը կը պատկանի ամբողջ հայ ժողովուրդին : Նորածինէն մինչեւ աչքերը յաւիտեան փակելու սպասող ծերունիին, ինչ դասակարգի ալ վերաբերին անոնք :

Իւրաքանչիւր հայ անհատ, իւրաքանչիւր հայ ընտանիք հոն պիտի գտնէ իր պատմութիւնը, հարազատ՝ իր խինդով ու վշտով։ Իր յոյսով՝ նայուածքը սեւեռուն դէպի ապագան։ Իր քաղաքին պապենական փառապանծ տունէն կամ իր գիւղին համեստ հիւղակէն՝ մինչեւ անապատները, մինչեւ աքսորանքի արիւնոտ բացութիւնները՝ ինքն իր մէջ կծկուած։ Անոնք՝ այդ երգերուն մէջ պիտի ապրին վերյիշումը մթոտ օրերուն։ Հակառակ այս օրերուն հանդիստ ու ապահով երդիքներու ջերմ հսկումին, անոնք՝ պիտի զգան ըկող իրականութիւնը թէ, տակաւին աքսորեալ կարաւան մըն է իրենցը, աչքերը դէպի հայրենիք սեւեռուն ու կարօտի արցունքներով արիւնոտ :

Մ. Իշխան՝ տուած չէ այդ քերթուածներուն ցանցային տեղեկատուի մը ճշգրտութիւնը։ Ոչ ալ անոնք իրապաշտ նկարագրութիւններ են մեծ եղեռնի դրուագները ներկայացնող։ Այլ իսկական բանաստեղծութիւններ, ուր ան թարգմանը կը դառնայ իր չուրջը թաւալող աշխարհին ու կեանքին, իր հոգիին խորութեան մէջ գտուած ու բիւրեղացած, տալու համար անցքերու ու ապրումներու ճշմարիտ խորհուրդը, անոնց կապը տիեզերական գոյութեան հետ :

Որովհետեւ բանաստեղծը այն միակ անձն է որ տիեզերքին չուրջ կատարած իր պտոյտումներուն միջոցին, կը սուզի ու կը կորսուի իր էութեան խորերը, խլելու համար անոնց գաղտնիքը, ու յետոյ, բեռնաւորուած՝ իր մոգական կողոպուտով դուրս գալու, զանոնք անկաշառ ուժով չուրջը սփռելու, գարնանային բեղմնաւոր փոշիներու նման, մեր հոգիներէն ներս նոր յարութիւն մը ծաղկեցնելու համար :

Անոր շնորհուած է կասեցնել այդ լուսազեղութեան վայրկեանները, որքան ալ կարճ ըլլան անոնք։ Իր վերստեղծելու ներշնչումով, ան այդ վայրկեանները կը փոխանցէ մեզ նոր յայտնութիւններով։ Թէպէտեւ նոյն մեր գիտցած աշխարհն է որ կը վերադարձնէ մեզ, բայց այս անգամ աշխարհ մը որքան այլափոխուած եւ որքան գեղեցիկ եւ հաղորդական ....

Բանաստեղծութեան մէջ, ցանցային պատկերներու մէջբերումները, որքան ալ իրապաշտ նկարագրութեամբ ու ճշգութեամբ կատարուին, լեզուի ինչ աստիճան ցոլցլուն բառերով ալ զարդարուին, կշռոյթի ու դաշնաւորման որ տեսակ դիւթական տողերու ձեռնածութեամբ շրջապատուին, բանաստեղծութիւն ըլլալէ հեռու կը մնան։

Այս ամէնը կը պատկանին գրականութեան տարբեր ճիւղերուն։

Որովհետեւ, բանաստեղծութեան մէջ մեծագոյն դերը կը խաղայ՝ երեւակայութիւնը։ Երեւակայութիւնն է որ կուտայ թռիչք՝ հոգեկան վերելքներու, զգացումներու նրբութեան, ու հարազատ զգայնութեան։ Անիկա շատ աւելի զօրեղ է քան իրականութիւնը, քանզի անշունչ իրերը, մտածումները եւ զգացումները անով միայն կ'ըլլան կենդանի գոյութիւններ եւ առանց անոր կը մնան աննպատակ եւ անոգի։ Քանզի երեւակայութիւնը իր մէջ կը պարփակէ ճշմարիտ ու ճըշգրիտ վաւերականութեան գաղտնիքը ու միմիայն երեւակայութեամբ մարդիկ կը ձերբազատուին իրականութեան ժխտումներէն :

Ըսինք թէ բանաստեղծութիւնը իր մասնայատուկ մթնոլորտն ունի ու քերթողը կ'աշխատի այդ մթնոլորտին մէջ։ Այսպէս, ստեղծագործած պատկերները, ըլլան անոնք զգացական, հոգեկան ու մտածումի, իրենց վերջին լինելութիւնը կը ստանան կշռոյթի ու դաշնաւորման թրթռացումներով, զորս բանաստեղծը ձեւափոխման կ'ենթարկէ իր երեւակայութեան շնորհիւ :

Յաւիտենական ինչ մեծ ճշմարտութիւն կայ հանճարեղ Կէօթէին սա խորհրդածութեան մէջ թէ, « ճշմարիտ բանաստեղծը երեք աշխարհներ ունի, այսինքն՝ արտաքին աշխարհը, ներքին աշխարհը եւ աշխարհը զոր ինք կը ստեղծէ առաջին երկու աշխարհներու դիւթանքին տակ :

Մեր եզրակացութիւնը պիտի ըլլայ այն թէ, արուեստագէտ բանաստեղծին միայն տրուած է այդ երրորդ աշխարհին գոյութիւնը մեզ իմացնել իր ստեղծագործութեան հաղորդականութեամբը :

Տունեբրու Երգը կը պարունակէ իր մէջ այն բոլոր տարրերը որոնց վրայ անդրադարձայ այս տողերով։ Ապացոյց են ինծ համար թէ արուեստագէտ բանաստեղծ մըն է Մ. Իշխան։

Ան իր առաջին գործին մէջ իսկ, կը ցոլացնէ իր ճակատին վրայ մեր փնտռած ցեղային դրոշմը։ Արտայայտութեամբ մը՝ ուր կեղծ տառապանքի ու ողբի — զգայնոտութեան ամէնէն տգեղ նմոյշը, — ստուերն անգամ չենք նշմարեր։ Ան՝ այդ քերթուածներու ամբողջութեան մէջ, կը վերլուծէ ու կը տարրալուծէ բացառիկ ձիրքով մը, իր ցեղը յատկանշող բոլոր վիշտերը, խինդերը ու յոյսերը։ Ասիկա երաշխիք մըն է որ իր անունը եւ իր գործը երկար ժամանակ ապրին եւ յիշուին հաճոյքով ու յարգանքով :

(2) ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

Անցեալ յուշ մը՝ Ա. Ահարոնեանի մասին

Հանդիպումի մը ընթացքին, Րուհի փաշա Ապտիւլ Հատի կը հարցնէ ինծի ․

— Ի՞նչ եղաւ Ահարոնեանը :

— Ճանչցա՞ծ էք զինքը, կը հարցնեմ ես :

Րուհի փաշա Ապտիւլ Հատի Յորդանանի դահլիճներուն մէջ յաջորդաբար եղած է արտաքին գործոց եւ արդարութեան նախարար։ Իսկ Ա. համաշխարհային պատերազմին, Պոլիս, Օսմ. կառավարութեան արտաքին գործերու նախարարութեան խորհրդական էր։ Ատեն մը եղած է Նորատունկեանի պաշտօնակից, ինչպէս պատմեց ինք :

Ահարոնեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը երբ առաջին անգամ Պոլիս կը հասնի, Րուհի պէյին կը յանձնուի պատուիրակութիւնը ընդունելու եւ պատուիրակներուն «հետ» ըլլալու պաշտօնը :

— Այո, կը պատասխանէ ինծի Րուհի փաշա, լաւ, շատ լաւ կը ճանչնամ Ահարոնեանը, ան բանաստեղծ մըն է, եւ երբ Պոլիս եկաւ ինծի նուիրեց իր երկերէն՝ մէկ մէկ օրինակ։ Տաղանդ մըն էր ան :

Իմ կարգիս կը բացատրեմ Ահարոնեանի վերջին տարիներուն կրած ֆիզիքական հարուածն ու տառապանքը եւ տխուր վախճանը :

Րուհի փաշա զգացուած, շարունակեց իր խօսքը ․

— Ամէն օր միասին էինք, օր մը փափաքեցաւ Դուրեանը տեսնել․ դիմեցի Թալէաթ փաշային եւ ներկայացուցի Ահարոնեանի առաջարկը։ «Ոչ, եղաւ Թալէաթի պատասխանը․ տար եկեղեցի, թող տեսնէ շէնքը, սակայն երբեք առիթ մի տար, որ Դուրեանի հանդիպի»։ Ահարոնեանը տարի եկեղեցի, ուր մնացինք պահ մը։ Կը զգայի, որ հայ բանաստեղծի աչքերուն եւ սրտին մէջ կրակ կար, կ'ուզէր հանդիպիլ Դուրեանին, կար սակայն խիստ հրահանգ, որ պիտի տանէի զինքը եկեղեցի, բայց, առանց Դուրեանին հանդիպելու, ձեւով մը դուրս պիտի գայինք։ Ահարոնեանը եկեղեցիին մէջ հազիւ բերանը պիտի բանար՝ կրկնելու Դուրեան անունը, ես ըսի՝ այսօր այլ տեղեր երթալու ստիպուած ենք, ուրիշ առիթով կուգանք։ Ահարոնեանի խելացի աչքերէն հասկցայ, թէ կռահած էր մտադրութիւնս եւ չպնդեց, «ուրիշ» առիթով ալ չկրկնեց։ Օր մը, սակայն, այդ համակրելի Հայր զիս կանչեց իր սենեակը, դուռը ետեւէն կղպեց եւ ըսաւ․ «Րուհի պէյ, դուք՝ Արաբ, ես՝ Հայ, ըսէք տեսնեմ, այս մարդոց խօսքին կարելի՞ է վստահիլ»։ Ցուցամատս շրթներուս տարի եւ դէպի դուռը ուղղուեցայ։ Բայց Ահարոնեան լաւ ըմբռնեց զիս, այդ ռէժիմին եւ այդ միջավայրին մէջ կարելի՞ էր բերան բանալ։ Զիրար հասկցած էինք, ու այս դէպքը օր մը Դուրեան պատրիարքին ալ պատմեցի Երուսաղէմի մէջ։

Պաղեստինի բրիտանական գրաւման շրջանին, Րուհի պէյ բարձր մարզպանութեան գրասենեակին պետերէն էր, մինչեւ հոգատարութեան վերջաւորութիւնը։ Րուհի փաշա լաւ պատմող մըն է, ծանօթ՝ դէպքերուն ու դէմքերուն։ Օրինակ, 1912ին Թիֆլիս գտնուած էր իբրեւ օսմանեան կառավարութեան հիւպատոս եւ մօտէն շփում ունեցած է Ալ. Խատիսեանի հետ, իր խօսքով՝ քաղաքագլուխ Խատիսովի, որ պետական ըմբռնում ունեցող անձ մըն էր։

Մեր այս պատահական հանդիպումը Րուհի փաշային հետ, չգիտեմ ուրկէ ուր, մեզ հասցուց հայ ժողովուրդի կեանքին, ձգտումներուն։ Նկատեցի, որ ան բարձր տրամադրութիւն ցոյց կուտար անիրաւուած մեր ժողովուրդի առաքինութիւններուն հանդէպ :

Արաբ ազնիւ դիւանագէտի մը այս համոզումը քաջալերական է մեր ժողովուրդին համար։

Ամման ՏԻՐԱՆ ԼԻՒԼԷՃԵԱՆ

Իսրայէլ

ՎԱՒԵՐԱԳԻՐՆԵՐ ԿԸ ՀԱՒԱՔԷ

Հիթլէրական կառավարութիւնը Հրեաներ հալածելու իր մոլուցքին մէջ, ոչնչացուց նաեւ անոնց մշակութային եւ կրօնական վաւերագիրները։

Այսօր բոլոր այս կորուստները հաւաքելու համար Նիւ Եորքի «Հրէական գիտական կաճառը» խումբ մը մասնագէտներ ղրկած է Գերմանիա, Աւստրիա, Ֆրանսա, Հոլանտա եւ Իտալիա, որպէսզի հաւաքեն հանրային հաստատութեանց մէջ, ինչպէս եւ մասնաւորներու մօտ ամէն բան որ կապ ունի հրէական ազգին,— գիրք, տեղեկագիր, նըկար, գծագրութիւն, եւայլն։ Հաւաքուած առարկաները եւ վաւերագիրները, բնագիր կամ մանրանկարուած կը ղրկուին Կաճառին մատենադարանը : Ասոնք պիտի կազմեն Եւրոպայի հրէութեան դիւանաթուղթերու իրական հիմքը, ծագումէն մինչեւ մեր օրերը :

Կերսոն Էփշթայն որու գործունէութեան դաշտը Ֆրանսան, Պելժիան, Հոլանտան, Գերմանիան եւ Զուիցերիան է, Օֆընպախի մէջ (Գերմանիա) գտած է Ալֆրէտ Ռօզընպէրկի դիւանաթուղթերուն մեծ մասը, վաւերաթուղթեր, ծանօթագրութիւններ, նամակներ, լուսանկարներ, որոնք ցոյց կուտան թէ Նացիները ինչքան գիտական ճշգրտութեամբ ձեռնամուխ կ'ըլլային «ստորադաս ցեղերու» բնաջնջումին :

Կերսոն Էփշթայն շատ շահեկան գործ մըն ալ գտաւ Օֆընպախի մէջ, «Հրեաներու լեհ կաթոլիկ շառաւիղը» գրուած պատմաբան Mateuez Misesի կողմէ։ Գիրքը գրուած է պատերազմէն առաջ եւ երբ պատմաբանը դրեց զայն, չէր մտածեր թէ օր մը իր գործը պիտի ծառայէր ցեղային բնաջնջումի քաղաքականութեան : Իր ուսումնասիրութեան նիւթն էր մեսիական շարժումը որ ԺԸ. դարու մէջ տեղի ունեցած էր Լեհաստանի հրեայ համայնքին մէջ, եւ որու համաձայն Եաքօպ Ֆրանք անուն մէկը կ'ըսէր թէ ինք Մեսիան էր։ Եւ իր չուրջ հաւաքած էր կրօնակիցներ, թէեւ լեհ Հըր-

Ֆրանքեւհայկական բարեկամութեան ցոյց մը

ՎԱԼԱՆՍ.— Ազգ. Միութիւնը, իբրեւ ներկայացուցիչը 2500 հայրենակիցներու, հաւաքոյթ մը սարքած էր Ապրիլ 6ին, զարկ տալու համար Ֆրանքեւհայկական բարեկամութեան ։ Ներկայ էին Տրոմի նահանգապետը, Պ. Perreau Pradier, դիւանապետը, Պ. Burgalat (գրասենեակին վարիչը) ինչպէս եւ բազմաթիւ հայ թէ օտար անձնաւորութիւններ ։

Պ. Սինապեան, Ազգ. Միութեան նախագահը, բարի գալուստ մաղթելով հիւրերուն ըսաւ.— Թէ հաւաքոյթի նպատակն է Հայերու երախտագիտութիւնը յայտնել Ֆրանսայի՝ որ միեւնոյն ատեն մեր երկրորդ հայրենիքն է ։

Տիկին Օտէթ Միքայէլեան (Ֆրանսուհի), — Տասներութ տարիէ ի վեր կ'ապրիմ Հայերու մէջը։ Առանց կանգ առնելու անոնց եղերական պատմութեան վրայ, պիտի ըսեմ թէ այս փոքր ժողովուրդը աշխատասէր, շինարար եւ արուեստագէտ՝ աշխարհի հին ժողովուրդներէն մէկն է, որ հակառակ իր դժբախտութեանց, անխախտ պահած է բարձր քաղաքակրթութիւն մը ինչպէս եւ իր նախնիքներուն հարուստ եւ ներդաշնակ լեզուն ։

« Այս արեւելեան տաք արիւնով, հայրենասէր ժողովուրդը կռուեցաւ հաւատարմօրէն կըռուեցաւ մեր կողքին Ա. աշխարհամարտին, որ աւաղ, ահռելի կորուստներ պատճառեց ։Բ.աշխարհամարտին (1939 – 45) վերապրողները դարձեալ «ներկայ ենք» ըսին Ֆրանսայի, զոր իրենց երկրորդ հայրենիքը կը նկատեն։ Անարդարութիւնը միշտ ալ հալածեց այս դժբախտ ժողովուրդը ։ Թրքական ջարդերը, քաջալերուած Գերմաններէ, քաղաքակիրթ աշխարհի ձայնը բարձրացուցին, բայց անօգուտ ... Ֆրանսայի հանդէպ որուն ծառայեցին եւ զոր կը յարգեն, միշտ հաւատարիմ են։ Այս գեղեցիկ դարնան Միութեան 25ամեակին առթիւ հաւաքուած ենք տօնելու եւ սերտացնելու Ֆրանքեւհայկական բարեկամութիւնը։ Կը ցանկանք որ այս հաւաքոյթը, սեղանին չուրջ, ըլլայ նախերգանքը լաւագոյն հասկացողութեան մը։ Նահանգապետ, Պ. քաղաքապետ եւ պարոններ, նկատի պիտի առնէք օրինապահութիւնը եւ հաւատարմութիւնը անոնց որ կ'ուզեն ծառայել ձեզի » ։

Պ. Գ. Քիրէճեան յայտնեց երախտագիտութիւնը եւ հաւատարմութիւնը Հայերուն՝ ասպընջական Ֆրանսայի հանդէպ, իր ժողովրդավար հաստատութեանց, անոր ծառայելու իրենց կամքը։ «Ֆրանսան բացաւ իր թեւերը նահատակ ժողովուրդի մը վտարանդի զաւակներուն առջեւ եւ Վալանս հանդիսացաւ գլխաւոր վայրերէն մէկը ուր եկան հաստատուիլ Հայերը ։ Այդ թուականէն ի վեր շատեր Ֆրանսացի դարձան։ Մենք որ երկու պատերազմներու միջոցին պայքարեցանք Ֆրանսայի փառաւոր բանակին մէջ, պիտի մեծցնենք մեր զաւակները հայրենասիրական գաղափարներու աւանդութեամբ, որպէսզի անոնք ըլլան հաւատարիմ, օրինապահ եւ կորիճ ։

M. Perdrix, անդամ նահանգային ժողովի, շնորհակալութիւն յայտնեց Միութեան որ առիթ ստեղծեց ցոյց տալու Հայերու երախտագիտութիւնը հանդէպ Ֆրանսայի։ Ինք համոզուած է որ աւելի լայն հասկացողութիւն մը պիտի կրնայ տեւականացնել լաւագոյն յարաբերութիւնները, «ձեր բարիքին եւ մեր հասարակաց հայրենիքին՝ Ֆրանսայի համար»։

Dr. Albert ըսաւ թէ երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնայ Հայերը, մշակուած ժողովուրդ մը, որ կատարելապէս գիտէ Ֆրանսերէնը։ Յիշեց նաեւ անոնց մասնակցութիւնը Դիմադրութեան պայքարին մէջ։ Անոնք գիտցան մերժել գրաւող բանակին հրամանները։ Յետոյ ողջունեց Հայերը ոչ թէ իբրեւ Վալանսի բարեկամները, այլ պարզապէս իբրեւ Վալանսցիներ ։

Նահանգապետը, իր գոհունակութիւնը յայտնեց այս հաւաքոյթին առթիւ, իբրեւ երախտագիտութեան գեղեցիկ շարժումը մը Ֆրանսայի հանդէպ. «Ֆրանսացին կը ցանկայ փթթումը նախ մարդուն եւ ապա բոլոր մարդոց եւ ժողովուրդներու։ Մենք կը յարգենք ձեր աւանդութիւնները, դուք կրնաք պահել ձեր սովորութիւնները, ոչ մէկ բան կը խանգարէ որ դուք հաւատարիմ մնալով ձեր հեռաւոր հայրենիքին, կապուիք մեր խօսքին, մեր քաղաքակրթութեան։ Ան վերջացուց իր խօսքը վերակոչելով Ֆրանսայի թոյլատու ոգին, «Ֆրանսան որ բոլոր ազատ եւ սրտի տէր մարդոց հայրենիքն է»։

Ապա բաժակները պարպուեցան հիւրերու եւ նոր հայրենիքի՝ Ֆրանսայի կենաց ։

Le Dauphiné Libéré, Progrès եւ ուրիշ թերթեր մանրամասնօրէն նկարագրեցին այս հաւաքոյթը։

ԹՂԹԱԿԻՑ

եաններու մեծ մասը չէր ուզեր հաւատալ։ Ի վերջոյ Ֆրանք խոստովանեցաւ կեղծիքը եւ հեռացաւ երկրէն։ Անկէ հիասթափ՝ իր հազարաւոր կուսակիցները, որոնք Լեհաստան մնացած էին կաթոլիկ մկրտուեցան։ Հեղինակը երեւան հանած էր որ լեհ ազնուականներուն եւ քաղքենիներուն մեծ մասը չառաւիղն էին այս մկրտուած Հրեաներուն։

Այս զուտ ակադեմական ուսումնասիրութիւնը Լեհաստանի գերման իշխանութեանց ծառայեց իբրեւ տեսակ մը ցուցակ հրէածին Լեհերը գտնելու։ Գերմաներէնի թարգմանուելով՝ ձերբակալուեցան բազմաթիւ Հրեաներ որոնք մինչեւ իսկ կ'անգիտանային իրենց հեռաւոր ծագումը ։

Իր հետազօտութեանց ընթացքին, Էփշթայն գտաւ նաեւ Հանրի Հայնէի թղթակցութիւնը իր Համպուրկի սեղանաւոր Սողոմոն հօրեղբօր հետ։

Շահեկան են յետ գրութիւնները, գրուած ըլլալով եբրայեցերէն, երկուքն ալ իրենց խորհրդածութիւնները կ'ունենան իբրեւ Հրեայ։ Հանրի Հայնէ այս թղթակցութեան մէջ կը շեշտէ թէ կը մերժէ մկրտութիւնը նկատել իբրեւ պայման եւրոպական քաղաքակրթութեան մէջ մտնելու ։

Էփշթայն գտաւ նաեւ Rudimenta Hebraica անուն գիրքը որ գործն է գերման–հրեայ Յոհաննէս Րէօյլինի, հրատարակուած 1506ին։ Գիրքին նպատակն էր ցոյց տալ թէ Երասմոս եւ հիւսիսային Եւրոպայի դպրավարժները կրնային իրենց ներշնչումը գտնել եբրայական քաղաքակրթութեան մէջ։ Քրիստոնեաները պէտք է կարդան եբրայական մեկնութիւնները Աստուածաշունչի մասին, եւ ասոր համար կ'ուզէր որ գերման համալսարաններուն մէջ եբրայերէնի դասընթացք մը հաստատուի ։

Էփշթայն գտաւ նաեւ դեղին աստղանիշերը զորս գործածել ստիպուած էին Հրեաները, գրաւման շրջանին, զանոնք տպող մեքենաները, ինչպէս եւ նամակները զորս գերման իշխանութիւնները կը ղրկէին արգելափակուած ծնողներուն ։

1947էն ի վեր Էփշթայն հաւաքած է 500 հազարէ աւելի փաստաթուղթեր, առարկաներ թէ լուսանկարներ ։

UNESCO

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

«ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԼԵԳԷՈՆԻ» ԱՆԴԱՄԱՀԱՏ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 3 Ապրիլ.— Մեծ գոհունակութեամբ կը յայտնենք թէ՝ «Արեւելեան Լեգէոնի» անդամահատ զինուորներուն թոշակի խնդիրը գըտած է իր արդար լուծումը՝ շնորհիւ «Ֆրանսական Բանակի Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութեան Նախագահ Պ. Տիրան Թէքէեանի, որ սրտանց կը հետապնդէր այս հարցը։ Այժմ ան աւելի քան երջանիկ է որ տասնեակ տարիներու իր մեծագոյն գոհողութիւններն ու տոկունաջան աշխատանքը (որոնց մենք միայն ծանօթ ենք) կ'արդիւնաւորուին ի նպաստ իր սիրելի լեգէոնականներուն ։

Իրաւագիտական սպասարկութեան ազնուասիրտ վարիչը, Պ. Նօայէս՝ յանուն պատերազմական նախարարութեան եւ հակակշռի ու պիւտճէի տնօրէնութեան, Պ. Թէքէեանի ուղղած է պաշտօնական նամակ մը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.

Պ. Նախագահ, Ֆր Բանակի Նախ. Կամ. եւ Ռազմիկներու Միութեան,

Իբրեւ արդիւնք ձեր 30 Յունուար 1951 թուակիր նամակին, 13 Մարտ 1951ին՝ բացառաբար եւ բարեացակամ ոգիով, տուի որոշում մը որուն համաձայն՝ «Արեւելեան Լեգէոն»ի Հայ եւ Սուրիացի այն բոլոր նախկին զինուորները որ հրամանի մը գործադրութեան հետեւանօք անդամահատուած էին եւ ցկեանս օգնութեան տարեթոշակ կը ստանային, այսուհետեւ ըստ իրենց զինուորական աստիճանին եւ հաշմանդամութեան առ հարիւր սակին, զինուորական թոշակ պիտի ստանան՝ համաձայն 31 Մարտ եւ 24 Յունիս 1919ի օրէնքներուն ։

Ուստի անոնք որ իրաւունք ունին օգտուելու վերոյիշեալ որոշումէն, անյապաղ դիմեն հետեւեալ հասցէին, ղրկելով՝ ա) կենդանութեան վկայագիր մը (certificat de vie) տեղւոյն քաղաքապետութենէն եւ բ) թիւր այն գրքոյկին որով ենթական թոշակ կը ստանար Caisse Nationale de Retraitéէն» ։

Ի դիմաց Կեդր. վարչութեան

Քարտուղար՝ ՎԱՀՐԱՄ ՊԱՊՈՒԽԵԱՆ

ԼՐՏԵՍՆԵՐՈՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ կը շարունակուի Մ. Նահանգներուն մէջ, իբրեւ հետեւանք նոր յայտնութեանց։ Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ պիտի կատարուին այս օրերս ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (26)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

Որպէսզի արգիլէ այս վերջինները ոեւէ օգնութիւն հասցնելէ, Թուրխան փաշայի որդին, բազմաթիւ խումբերով նոյնիսկ Մօրա ալ մտաւ եւ 1453ի ամառը իր ու Տեմեթրիուս իշխանի զօրավար Մաթիաս Ասանի միջեւ բուռն կռիւներ մըղուեցան ։

Կրիտոպուլոս կը պատմէ թէ — խիստ հաւանաբար Թրքական բանակին խոշոր մասին Պոլսոյ պարիսպներուն տակ գալէն առաջ — պաշարեալներու դէպի դուրս յարձակում մը բաւական յաջողութիւն ունեցաւ։ Առաջին խումբերուն իրարու ետեւէ հասնելուն անխուսափելի տկնուվրայութենէն օգուտ քաղելով, Յոյները բաւական թիւով Թուրքեր սպաննեցին, ալ աւելի վիրաւորեցին, բայց գրեթէ անմիջապէս այնքան չատցաւ հետզհետէ գունդերու թիւը որ այդ տեսակ գործողութիւն մը նորէն փորձել ալ անկարելի եղաւ եւ մինչեւ վերջը ոեւէ այդ տեսակ յարձակում տեղի չունեցաւ ։

Նոյն իսկ պաշարման սկիզբէն Յոյները քանդեցին բոլոր այն կամուրջները որոնք դուռներէն ձգուած էին փոսերուն վրայէն անցնելու համար։ Բոլոր այս դուռները ամուր փակեցին ու ետեւը պատնէշ շինեցին ու մինչեւ 29 Մայիս, այսինքն մինչեւ պաշարման վախճանը ալ չբացուեցան անոնք ։

Սուլթանին բանակին խոշոր մասին հասնելուն հետեւեալ օրը, Ապրիլ 6 ուրբաթ, բոլոր Թուրք ուժերը միաժամանակ յառաջացան մինչեւ պատնէշէն քառորդ մղոն ասդին, կարելի եղածին չափ մօտենալու համար անոր, իրենք զիրենք նետերու եւ ուրիշ նետիչ զէնքերու հասողութենէն հեռու պահելով հանդերձ։ Տակաւին ոեւէ կռիւ չսկսած, Սուլթանը, Գուրանի պատուէրներուն հաւատարիմ մնալու համար, անգամ մըն ալ դեսպան ուղարկեց կայսեր, որպէսզի առանց կռիւի իրեն յանձնէ քաղաքին բանալիները, երդմամբ խոստանալով երբեք չդպչիլ բնակիչներու կեանքին։ Ինչպէս յայտնի էր, պատասխանը կտրուկ մերժում եղաւ ու անմիջապէս թշնամութիւնները սկսան ։

Ամէն բանէ առաջ, կ'ըսէ Կրիտոպուլոս, Սուլթանը, իր բանակին գլխաւոր պետերուն հետ ձիով արշաւ մը կատարեց պարիսպին ամբողջ անվախճան երկայնութեամբ, Մարմարայէն մինչեւ Ոսկեղջիւր, եւ անկէ ալ մինչեւ Վոսփոր ։ Ասոր կ'ուզէր ճշգրտօրէն ճանչնալ զայն եւ մանաւանդ ուսումնասիրել անոր այն տկար կէտերը, ուրկէ յարձակում մը յաջողութեան ամէնէն մեծ հաւանականութիւնները պիտի ունենար ։

Յետոյ, պատերազմական աննկարագրելի խանդավառութեան մը մէջ անգամ մըն ալ աչքէ անցուց իր բովանդակ բանակը։ Պատերազմի կարգով շարուած իր բանակին անհուն ճակատը չատ մը մասերու բաժնեց եւ անոնց ամէն մէկուն մէկմէկ զատ հրամանատար կարգեց ։

Ալպանացի ուրացող Զականոս փաշայի հըրամանին տակ բաւ բանակին եւ անկանոն խումբերու այն մասը, որոնք Բերայի եւ Գասըմ–փաշայի բարձրութիւններուն վրայ բանակած, պաշտօն ունէին հսկելու աւելի վարօք հաստատուած ճենովական քաղաքին, Կալաթայի գլուխէն մինչեւ Սիտարիսի գետաբերանը, այս օրուան Էյուպը, որ կ'երկարի Ոսկեղջիւրի ամբողջ հարաւային եզրին վրայ, ինչպէս նաեւ նոյն Ոսկեղջիւրի ամբողջ հիւսիսային մասին՝ այսինքն ծոցին արեւելեան ծայրէն մինչեւ Քսիլօփորթայի վրայ, ուր ցամաքային մեծ պարիսպը կը սկսէր։

Ասկէ զատ, կ'աւելցնէ Կրիտոպուլոս, Սուլթանը Զականոսի պաշտօն յանձնած էր նաեւ Ոսկեղջիւրի այս ծայրին վրայ կամուրջ մը շինելու եւ երկու եզերքները, իրարու հետ հաղորդակցութեան դնելու համար։ Այս կերպով աղիւսի զօրածարաններու թաղն ալ կը միանար Բերայի այն մասին որ այսօր Գասըմ փաշայի բազմամարդ Թուրք արուարձանը կը կազմէ։ Այս կամուրջին ուրիշ մեծ առաւելութիւնն ալ այն պիտի ըլլար որ Զականոս փաշայի գունդերը առանց ատեն կորսնցնելու, պիտի կրնային վազել միանալ մեծ բանակին այն օրը, որ մեծ պարիսպին դէմ յարձակումը սկսէր ։

Պաշարող բանակին ձախ թեւին հրամատարութիւնը յանձնեց Ռումէլիի Պէյլէրպէյի, այսինքն եւրոպական ուժերուն գերագոյն պետ Գարաճա փաշայի, որուն յանձնուեցաւ պաշարելու եւ յարձակումով գրաւելու հոգը մեծ պարիսպին ամբողջ այն մասը, որ Սուլթանին տաղաւարին աջ կողմէն, Ոսկեղջիւրի վրայի Քսիլօփորթայէն մինչեւ Թէքֆուր Սարայը։

(Շար.)

Կ'ըսէր թէ զէնք պիտի չպահանջէն Արեւմուտքէն, մինչեւ որ անխուսափելի չհամարուի նախայարձակում մը։ Այժմ հրատարակուած լուրերուն առթիւ, Պելկրատի մամուլի դիւանը յայտարարեց թէ «նոր ընկլիք մը չունին մատեչալ Թիթոյի յայտարարութեանց վրայ»։ Անշուշտ այս բացատրութիւնը չի կրնար փարատել ընդհանուր մտահոգութիւնը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՐ ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ պատահեցաւ Սուրիոյ եւ Իսրայէլի սահմանագլուխին վրայ։ Երեքշաբթի օր, հրացանաձգութիւններ փոխանակուեցան Գալիլիոյ ծովուն արեւելեան ափին վրայ, երբ Ազգաժողովին ներկայացուցիչները կը բանակցէին սահմանային վէճը լուծելու համար։ Հրացանաձգութիւնը շարունակուեցաւ ամբողջ օրը։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ծերակոյտին յանձնուեցաւ բանաձեւ մը որ կը պահանջէ հեռացնել Սուէզի շրջանին բրիտանական զօրքը, մերժելով որեւէ գործակցութիւն։

ԱՆԳԼԻՈՅ ելմտական նախարարը ներկայացուց իր նախահաշիւը, որ կը բարձրացնէ եկամուտի տուրքը եւ նոր տուրքեր կը հաստատէ,939 միլիոն սթերլին եւս ճարելու համար։ Ելմտացոյցին ընդհ. գումարն է 4.197.000.000 սթերլին։

ՉՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐԸ առջի օր ալ ժողով գումարեցին, առանց ճառ խօսելու։ Օրուան նախագահն էր Կրոմիքօ, որ ըսաւ թէ վերջին բանաձեւը ինք առաջարկած էր եւ այժմ կարգը եկած է Արեւմուտքի։ Այս ժողովը (27րդ նիստ) ամէնէն կարճն էր եւ հազիւ 105 վայրկեան տեւեց։

ԻՐՈՅԻ ԸՆԴՀ. ՏՆՕՐԷՆԸ, Պ. Քինկսլի (Ժընեւ) յայտարարեց, թէ օրինական ձեւակերպութիւններու դժուարութեանց պատճառով, տարագիրներու օրէնքին նախատեսած թիւէն (320.000) շատ աւելի քիչ թիւով Տի-Փիներ կրցան եւ դեռ պիտի կրնան, Ամերիկա գաղթել մինչեւ Յունիս 30, երբ կը լրանայ օրէնքին պայմանաժամը։ Այժմ 94.000 տարագիրներ կը սպասեն ձեւակերպութեանց լրացման, բայց կը կարծուի թէ առնուազն 50.000 հոգի պիտի չկրնան օգտուիլ պատեհութենէն։ Պ. Քինկսլի կը յուսայ թէ Մ. Նահանգներու խորհրդարանը պիտի երկարաձգէ օրէնքը, բայց դարձեալ մեծ թիւով տարագիրներ պիտի չկրնան լրացնել պահանջուած պայմանները, Ամերիկա մտնելու համար։

ՓԵԹԷՆԻ վիճակը բարւոքած է երկու օրէ ի վեր։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըր, Փարիզ եկաւ երէկ, չորեքշաբթի, ստորագրելու համար Շումանի ծրագիրը, իբրեւ արտաքին նախարար։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ մտահոգութեան մատնուած է նորէն, տեսնելով որ Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները բանակցութիւններ կը կատարեն Ուաշինկթընի մէջ, քարիւղի ազգայնացման մասին։ Կառավարութիւնը կը մերժէ ընդունիլ որեւէ կարգադրութիւն առանց իր մասնակցութեան եւ անդառնալի կը նկատէ ազգայնացման որոշումը։

ԱԼԲԱՆԻՈՅ մայրաքաղաք Թիրանայի հարաւային շրջանը վերածուած է ընդարձակ ռազմադաշտի մը, ուր բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան կառավարական եւ դիմադրական ճակատի հակահամայնավար ուժերուն միջեւ, համաձայն Լոնտոն հասած լուրերու։ Այս վերջիններու թիւը կը հասնի 5—6000ի եւ կը ղեկավարուի ալպանական բանակի դնդապետներէն Մուհարրէմ Պայրաքթարայի կողմէ։ Էլպասանի իշխանութիւնները պաշարուած են եւ խզուած է անոնց կապը կեդրոնի կառավարութեան հետ։ Պատժական արշաւախմբերու ղրկուած բոլոր պաշտօնեաները սպաննուած են, իսկ ըմբոստներու զսպելու նպատակով ղրկուած բազմաթիւ զօրամասեր անցած են անոնց կողմը կամ բնաջնջուած են։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Ամսթերտամէն Պ. Գաբրիէլ Իփէքեան կը փնտռէ իր եղբայրը, որ Երուսաղէմի վանքը գացած էր նախկին դպրապետ Պ. Ներսէս Խիստավէրտեանի միջոցաւ, Կիւրեղ պատրիարքի օրով։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ս. Սաղըրեան եւ զաւակները կուգան ծանուցանել թէ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

Imprimerie DER AGOPIAN , 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

Նոր Սերունդի Օրը

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ։ Կիրակի 15 Ապրիլ, ժամը 3էն 12 Mairie du XIի մէջ, métro Voltaire։

Կը նախագահէ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը։

Կը խօսին ընկերներ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ
ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Մ. ԿԱՌ-ԼԱՄԷՆՑ (երգ), Օր. Ս. ՏՕ-ՆԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ), Ֆ. ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ (ջութակ)։ Ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը երեք արար՝
5 ԹԻՒ ԽԵԼԱԳԱՐԸ

Մասնակցութեամբ Փարիզի մասնաճիւղի ընկերներուն։

Զարահանդէս Կ. ՍԱՐԵԱՆԻ նուագախումբով։
Առատ պիւֆէ, մատչելի գիներով։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Շրջ. վարչութեան։

Կը խօսի ընկեր ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կաթ. եւ Մարտ. Միութեան։ Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Cercle Catholique սրահին մէջ։

Կը նախագահէ Կ. ՏԷՐՄՈՍԵԱՆ
Կը խօսի Պ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին Կ. Խ. Սանուհիներու Արագս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Հ. Յ. ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ։ Կը հրաւիրուին գաղութին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ միութիւնները իրենց մասնակցութիւնը բերել Թուականէն չորս օր առաջ դիմելով Պ. Խ. Պետրոսեանի։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԵՒ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ Մուրատեան Ուսումնասիրացի։ Ապրիլ 15ին, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին։ Salle Géographie ,184 Bd. St. Germain։

Նախագահութեամբ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ։ որ կը խօսի ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ մասին։

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ մասին կը խօսի՝
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ երգ՝ Օր. ԻՐԻՍ ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՐԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ։ Դաշնակ՝ Օր. ՎԵՐՈՆԻԿ ՃԻՆՃԵԱՆ։ Արտասանութիւն՝ Տիկ. Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ինչպէս եւ ուրիշ կարող ուժեր։

Տոմսերը կը ծախուին հայկական գրատուններ, Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince , Մկրտիչ Պարսամեան 46 rue Richer, Հրանտ Բալուեան 43 rue Richer։

Յարգանքի երեկոյթ

Գ. Սունդուկեանի ծննդեան 125ամեակի առթիւ

Կազմակերպուած Համազգային Լսարանի կողմէ։ Այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Քառտէի սրճարանի վերնայարկը։

Բանախօս՝ Պ. Դ. ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆ

Տիկին Հ. Խոնդկարեան, Պ. Ս. Թորոսեան եւ Դ. Դաւիթխանեան կ'արտասանեն հատուածներ «Խաթաբալա»էն եւ «Պէպօ»էն։

Կինտոյի պար՝ փոքրիկն Վ. Թորոսեան։

Արեւելեան նուագ Պ. Պ. Գաբրգին, Ցովհաննէսեան եւ Բեճօ։

Տեղի կ'ունենան նաեւ երգեր։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԳՐԻԳՈՐ ՎԱՀԱՆԻ
Երկու կատակախաղերը
Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ

Ազգային ցաւեր

եւ Տէր եւ Տիկին ԼԱԹԻՖԵԱՆ

Բախտին անիւը

Ուրբաթ 13 Ապրիլ ժամը 20.30ին,
Théâtre d'Iéna , 10 Ave. d'Iéna

Տոմսերը ապահովել սովորական վայրերէն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆր. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք իրենց սրտաբուխ նուէրներով մասնակցեցան «Մամապահութեան Շաբաթ»ին, ի նպաստ դժբախտներու օժանդակութեան ազնիւ գործին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Ֆ. Կ. Խաչի անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Ա. Պ.ի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Անկէնի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Անդամներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին։

Վասպուրականի Հերոսամարտին

36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի մեծ շուքով, Cercle Militaireի մէջ, կիրակի, 15 Ապրիլ, ժամը 15ին։

Նախաձեռնութեամբ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ հովանաւորութեամբ՝ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ։

Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ա. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Տ. ՋԻԹՈՒՆԻ, Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, Ն. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ տաղանդաւոր երգչուհիներ Հ. ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ Ի. ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆԻ, ինչպէս նաեւ Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ (արտասանութիւն), Օր. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ (դաշնակ) եւ ՖԻԼԻՓ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԻ (ջութակ)։ Երաժշտագէտ Օ. ՏՈՒՐԵԱՆ բացառաբար պիտի նուագէ իր մէկ հեղինակութիւնը։ Պիտի մասնակցի վինուորական նուագախումբը։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայկ. կազմակերպութիւնները եւ մտաւորականները անխտիր։

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբի եւ «Շանթ» թատերախումբի։

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, դպրոցի սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ընկերուհի Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, թատերական ներկայացում։ Կէս գիշերէն մինչեւ լոյս հայկական եւ եւրոպական պարեր (orchestre Francis–Coste)։

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նիսէն Տէր եւ Տիկին Սիրանոյշ Գարակէօզեան (ծնեալ Խաչիկեան), եղբայրները Թորոս եւ Եղիշէ Խաչիկեաններ կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի Սալէնի Հայոց եկեղեցիին մէջ իրենց ողբացեալ ծնողքին ՊԵՏՐՈՍ եւ ՍԱԹԵՆԻԿ ԽԱՉԻԿԵԱՆԻ յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի։ Իրենց յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ։

Տէր և Տիկին Յարութիւն Ֆրէնկեան, Օր. Էլիզ Ֆրէնկեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Ֆրէնկեան եւ զաւակները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ֆրէնկեան եւ զաւակները (Հալէպ), Տէր եւ Տիկ. Լուսինէ Ֆրէնկեան եւ զաւակները, Մարգարեան, Աչճեան, Jammet, Pélégri եւ Sohier ընտանիքները, սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

(Վանեցի)

անակնկալ մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 10ին, 82 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, ուրբաթ ժամը 3.30ին, իր բնակարանին մէջ, 23 Ave. Marceau Courbevoie, եւ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը իր ընտանեկան դամբարանին մէջ։

Հաղորդ. միջոցներ St. Lazareէն առնել 14.14, եւ 14.29ի կառախումբերը, կամ Pont Neuillyէն 176 թիւ հանրակառքը ու իջնել Gare Courbevoie։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Քօնֆէքսիոնի լաւ բանուորուհիներ, իրենց տան մէջ աշխատելու համար։ Դիմել Պ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ, 8 rue du Mulhouse , Paris (2) , հեռ. Cen. 54-61։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 1100 ֆր., Տարի. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 13 AVRIL 1951 Ուրբաթ 13 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6431—Նոր շրջան թիւ 1842 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Ծանդալից պաշտօնանկութիւնը

ԹՐՈՒՄԸՆ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԷ ԶՕՐ. ՄԷՔ ԱՐԹԸՐԻ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Զօր. Մէք Արթըրի պաշտօնանկութեան լուրը զոր հաղորդած էինք երէկ, ահագին տպաւորութիւն գործեց ամբողջ աշխարհի մէջ, իբրեւ բացառիկ երեւոյթ մը: Այս առթիւ հրատարակուած նախագահական յայտարարութիւնը կ'ըսէ թէ զօրավարը «ի վիճակի չէ իր անկեղծ աջակցութիւնը բերելու Մ. Նահանգներու եւ ՄԱԿի հետեւած քաղաքականութեան, իր պաշտօնական պարտականութեանց կատարման ընթացքին»: Այս պատճառով ալ, իր սահմանադրական լիազօրութիւններով, նախագահը, Ծայր. Արեւելքի ուժերու հրամանատարութեան պաշտօնէն կ'արձակէ զօր. Մէք Արթըրը եւ անոր տեղ պաշտօնի կը կոչէ զօր. Րիճուէյը:

— «Ազգային քաղաքականութեան վերաբերեալ հարցերու շուրջ ամբողջական եւ ուժեղ վիճաբանութիւն մը կենսական տարր մըն է մեր ազատ ժողովրդապետութեան սահմանադրութեան մէջ: Հիմնապէս անհրաժեշտ է սակայն, որ զինուորական պետերը առաջնորդուին իրենց հաղորդուած հրահանգներէն եւ սկզբունքներէն, մանաւանդ տագնապի մը ժամանակ: Զօր. Մէք Արթըր իր տեղը ունի Պատմութեան մէջ, իբրեւ մեր մեծագոյն հրամանատարներէն մէկը: Ազգը անոր հանդէպ ունի երախտագիտական պարտք մը այն արտակարգ ծառայութեանց համար, զորս մատուցանեց իր երկրին, բարձր պատասխանատուութեան դիրքերու վրայ: Այս պատճառով ալ կը կրկնեմ, թէ որքան կը ցաւիմ, երբ ստիպուած կ'ըլլամ իր նկատմամբ տալու այս որոշումը»:

Իսկ ուղղակի զօրավարին ուղղուած իր հեռագրով, նախագահը կ'ըսէ.

— «Խորապէս կը ցաւիմ, որ իբրեւ Մ. Նահանգներու նախագահը եւ զինուորական ուժերու ընդհ. հրամանատարը պարտականութիւն կ'իյնայ վրաս հեռացնելու ձեզ դաշնակից ուժերու ընդհ. հրամանատարի, ՄԱԿի ուժերու ընդհ. հրամանատարի, Ծայր. Արեւելքի ընդհ. հրամանատարի եւ Ծայր. Արեւելքի ամերիկեան բանակի հրամանատարի պաշտօններէն: Ձեր այս հրամանատարութիւնները անմիջապէս պիտի յանձնէք զօր. Մէթիւ Րիճուէյին: Արտօնուած էք տալու բոլոր անհրաժեշտ հրահանգները, կատարելու համար ձեր ուզած ճամբորդութիւնը, ձեր նախասիրած բոլոր ուղղութիւններով: Ձեր հեռացման մասին իմ պատճառներս պիտի հրապարակուին, այս հրամանին ձեզի հաղորդուելուն հետ միաժամանակ»:

ՍՓՈՓԱՆՔ ԱՄԲՈՂՋ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Թոքիոյէն կը հաղորդեն, թէ զօր. Մէք Արթըր իր պաշտօնանկութեան հրամանը իմացաւ առանց յուզումի: Զօր. Հուիթնի, որ Մէք Արթըրի քովը գտնուած է այդ պահուն, կ'ըսէ.—«Հիանալի ձեւով մը ընդունեց նախագահի հրամանը: Աչքերն անգամ չթարթեց: Ուրիշ ոչ մէկ ժամանակ զինուորական մարդու իր յատկութիւնները այսքան ցայտուն կերպով երեւան եկած էին: Ուրիշ ոչ մէկ ժամանակ այսպէս մեծ եղած էր ան»:

Հեռագիրը որ ստացուած էր կէսօրուան ճաշի ժամերուն, ռումբի մը նման պայթեցաւ սպայակոյտի կեդրոնին մէջ: Զարմանքը ընդհանուր էր: Սպայ մը ըսաւ.— «Մէք Արթըր զինուորներ կ'ուզէր Խաղաղականի համար, Մարշըլ այդ զինուորները կ'ուզէ Ատլանտեանի համար»: Դէպքը խոր յուզումի մատնած է նաեւ Ճափոնի պաշտօնական շրջանակներն ու ժողովուրդը, որոնք կը սիրէին Մէք Արթըրը:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ Թրումըն իր վճիռը արձակած էր առանձին, 72 ժամ խորհրդածելէ եւ ինը խորհրդականներու կարծիքը առնելէ վերջ:

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՇԱՏ ԳՈՀ ԵՆ

Մէք Արթըրի պաշտօնանկութեան լուրը արտասովոր գոհունակութիւն մը պատճառեց Անգլիոյ մէջ: Եղածը անակնկալ մըն էր միանգամայն: Անգլ. մամուլի Ուօշինկթընի թղթակիցները մինչեւ անգամ կը հեռագրէին, թէ Պ. Թրումըն այդպիսի քայլ մը պիտի չառնէ: Այժմ, մեծ գովեստով կը խօսին Պ. Թրումընի իմաստութեան եւ քաղաքական քաջութեան մասին: Արտաքին նախարար Պ. Մորիսըն իր գնահատանքը յայտնելով զօր. Մէք Արթըրի մեծ ծառայութեանց համար, վերջին աշխարհամարտի ընթացքին, հաստատեց թէ նոր հրամանատարը, զօր. Րիճուէյ կը վայելէ բրիտանական կառավարութեան վստահութիւնը:

ՈՒՐԻՇ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախագահ Թրումընի կարգադրութիւնը մեծ գայրոյթ պատճառեց ամերիկեան հանրապետական կուսակցութեան: Ծերակուտական Թէֆթ ըսաւ, թէ «նախագահը եղերական սխալ մը գործեց» եւ «մեր այս խարխափումները Ծայր. Արեւելքի մէջ մեզ պիտի նետէ քորէական անելին մէջ եւ նուաստացուցիչ զիջումներու պիտի մղէ յօգուտ չինացի համայնավարներուն»: Ծերակուտական Ճէնէր ըսաւ.— «Այժմ մեր կռիւը վերջացած է Քորէայի մէջ եւ մեր զինուորները տուն պէտք է վերադառնան»: Նախկին նախագահ Պ. Հուվըրի կարծիքով, «այս որոշումը մեծ ողբերգութիւն մը կրնայ ըլլալ մեր երկրին համար»:

╳ Մոսկուայի թերթերը հրատարակած են լուրը, առանց մեկնութեան:

Պոլսոյ պատրիարքը Անգարայի մէջ

Պոլսոյ վերջին թերթերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (6 Ապրիլ).—

Անգարայի մէջ, կառավարութիւնը նախապէս ամէն կարգադրութիւն ըրած էր Պատրիարքին հանգիստը ապահովելու համար, եւ Ապահովութեան տնօրէնը իր ինքնաշարժը դրած էր անոր տրամադրութեան տակ:

Աթաթիւրքի դամբարանին վրայ հոյակապ պսակ մը դնելէ վերջ, Գարեգին պատրիարք իր հետեւորդներուն, Պ. Գեղամ Գավաֆեանի եւ Յարութիւն Պիւքէրի հետ նախ այցելեց Ներքին նախարար Հալիլ Էօզեիւրիւքի, որ իր պաշտօնատան դահլիճին մէջ ընդունեց զիրենք, մտերմօրէն տեսակցեցաւ պատրիարքին հետ եւ յաջողութիւն ու կարողութիւն մաղթեց:

Կէս ժամ վերջ, Պատրիարքը այցելեց վարչապետ Ատնան Մէնտէրէսի, որ նոյնպէս սիրալիր վերաբերում մը ցոյց տուաւ եւ յաջողութիւն մաղթեց Թրքահայոց պատրիարքին: Խաչատուրեան արք. շնորհաւորեց երիտասարդ վարչապետը իր ժողովրդավար աշխատանքներուն համար, եւ յանուն Թրքահայ համայնքին շնորհակալութիւն յայտնեց պետութեան:

Ժամը 16.30ին, Հանրապետութեան Նախագահ Ճէլալ Պայար Չանգայայի մէջ ընդունեց պատրիարքը, որ յայտնապէս զգածուած էր այս պատմական ունկնդրութեան առթիւ: Նախագահը կէս ժամ տեսակցեցաւ պատրիարքին հետ, որ ներկայացուց իր հետեւորդները, Խաչատուրեան արք. Թուրքերէն ճառ մը կարդաց եւ դրուատելով հանրապետական կառավարութեան նուաճումները, մանաւորաբար Դեմոկրատ պետութեան լայնամիտ վարիչներուն անխտրական ոգին, համայնքին անունով շնորհակալութիւն յայտնեց եւ իբրեւ կրօնապետը արեւշատութիւն մաղթեց բոլորին:

Հանրապետութեան նախագահ Ճէլալ Պայար պատշաճ բառերով պատասխանեց պատրիարքին այս սրտաբուխ արտայայտութիւններուն, եւ հետաքրքրուեցաւ հայ ժողովուրդին վարչական խնդիրներով: Յաջողութիւն մաղթեց Սրբազանին եւ իր լաւագոյն զգացումները հաղորդեց Թրքահայ հասարակութեան:

Պատրիարքը նոյն պաշտօնական արարողութեամբ բաժնուեցաւ Չանգայայէ, եւ իր հետեւորդներուն հետ ինքնաշարժով պտոյտ մը ըրաւ քաղաքին մէջ: Իսկ իրիկունը, Անգարա Փալասի մէջ, Ներքին նախարար եւ Վճռաբեկ ատեանի նախկին նախագահ Հալիլ Էօզեէօրիւք հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Գարեգին պատրիարքի:

Հացկերոյթը մտերմական մթնոլորտ մը ստեղծեց եւ սեղանին վրայ փոխանակուեցան սիրալիր խօսքեր: Նախարարը իր գոհունակութիւնը յայտնեց Թրքահայոց վարչական եւ կրօնական մեքենային վերակազմութեան համար:

Պատրիարքը Ապրիլ 5ին այցելեց Ազգ. Ժողովի Նախագահ Րէֆիք Գօրալթանի, Կրօնից Տեսուչին եւ քաղաքապետին եւ իրիկուան ճեպընթացով վերադարձաւ Պոլիս:

Գերմանիոյ վարչապետը Փարիզի մէջ

Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետն ու արտաքին նախարարը, Տոքթ. Քոնրատ Ատընաուըր Փարիզ կը գտնուի չորեքշաբթիէն ի վեր: Առաջին անգամն է 1932էն ասդին, որ գերմանացի վարչապետ մը կ'այցելէ Փարիզ: Վարչապետին կ'ընկերանան ֆրանսական մարզպանը Պ. Անտռէ Ֆըրանսուա Փոնսէ եւ գերմանական պաշտօնատարներ:

Տոքթ. Ատընաուըր, նախ, հետիոտն պտոյտ մը կատարեց Փարիզի մէջ Պ. Փոնսէի հետ եւ այցելեց Օփերայի, Քոնքորտի եւ Էթուալի հրապարակները եւ ապա Մատըլէնի մէկ ճաշարանին մէջ ճաշեց: Այցելեց նաեւ գերմանական հիւպատոսարանը եւ ընթրեց արտաքին նախարար Պ. Շումանի հետ: Երէկ կէսօրին, Հանրապետութեան նախագահը հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Տոքթ. Ատընաուըրին եւ «Շումանի ծրագիրը» ստորագրելու համար Փարիզ ժամանած միւս հինգ պետութեանց արտաքին նախարարներուն:

Տոքթ. Ատընաուըր, ֆրանսացի օրագրողներուն հետ խօսելով ըսաւ.— «Առանց յուզումի չէ որ կը պտտիմ այսօր ֆրանսական հողին վրայ: Իբրեւ վարչապետ եւ արտաքին նախարար առաջին պաշտօնական այցելութիւնս է ասիկա: Խոր նշանակութիւն ունի այն, որ ես, դիտմամբ, իմ առաջին այցելութիւնս վերապահեցի Ֆրանսայի մայրաքաղաքին: Այսպէսով կ'ուզեմ հաստատել, թէ գերմանօ-ֆրանսական յարաբերութիւնները, եւրոպական հարցերու լուծման ամէնէն կենսական կէտը կը ներկայացնեն: Պէտք է սորվինք նոր ճամբու մը հետեւիլ: Այդպէսով միայն կրնանք ստեղծել նոր Եւրոպա մը, ուր ազգային անձնասիրութիւնը պիտի պարտուի եւ բոլոր ժողովուրդները պիտի կրնան գործակցիլ խաղաղութեան վերահաստատման համար»:

Արեւմտեան Եւրոպայի պողպատի եւ հանքածուխի ճարտարարուեստներուն միացման համաձայնագիրը պիտի ստորագրուի երկուշաբթի օր, շարք մը երկրորդական հարցերու կարգադրութենէն վերջ:

Իսկ մինչ այդ, խորհրդակցութիւններ պիտի կատարուին նաեւ Արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութեան, Սաարի ապագային, Գերմանիոյ զըրահման օրէնսդրութեան եւ չորս արտաքին նախարարներու ժողովին վերաբերեալ հարցերու շուրջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՏԻՖԼԻՍԻ.— ՏՈՔԹ. ՎԱՐԴԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Թէհրանէն ցաւով կ'իմանանք թէ ապրիլ 4ին յանկարծամահ եղած է Տոքթ. Վարդան Յովհաննէսեան, «Ալիք»ի արտօնատէրը:

Ողբացեալ ընկերը, մօտ 65 տարեկան, գործօն դեր ունեցած է Թաւրիզի եւ Թէհրանի հանրային կեանքին մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 11 Ապրիլ (Յառաջ).— Լիբանանի երեսփ. ժողովի նոր ընտրութեանց առթիւ, Ապրիլ 9ին հրապարակային ժողով մը տեղի ունեցաւ Նոր Մարաշի ակումբին հանդիպակաց ընդարձակ դաշտին մէջ, ի ներկայութեան տասը հազար քաղաքացիներու: Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկեր Հ. Պալեան: Արաբ ընտրելիներէն վերջ, խօսեցաւ Դաշնակցութեան թեկնածուն, ընկեր Վ. Փափազեան (կոմս):

Ապրիլ 8ին ալ ուրիշ ժողով մը տեղի ունեցաւ Մուստաֆարի թաղին մէջ, ի նպաստ Պէյրութի ցանկին: Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկեր Կ. Սասունի: Արաբներուն հետ, խօսեցան նաեւ Դաշնակցութեան թեկնածուները, Տոքթ. Հայրապետեան եւ ընկեր Մ. Տէր Գալստեան: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ երեսփ. ժողովը մերժեց բանաձեւ մը որ կը սահմանափակէր ամերիկեան զինուորներու առաքումը դէպի Եւրոպա: Ամերիկեան չորրորդ զօրաբաժինը ճամբայ պիտի ելլէ մէկ ամիսէն:

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ սպայակոյտին կեդրոնը կը շինուի Լուվսիէնի մէջ, Փարիզի մօտ: Բոլոր ամերիկացի եւ անգլիացի սպաները Ֆրանսերէն կը սորվին:

╳ Ֆրանսական շրջանակներն ալ կը գովեն Պ. Թրումընի ձեռներէցութիւնը, որ կը ձգտի չծաւալել պատերազմը Ծայր. Արեւելքի մէջ:

╳ Գերմանական նախկին բանակի զօրավարներէն Կիւտէրեան յայտարարեց թէ «զօր. Մէք Արթըրի պաշտօնանկութիւնը մեծապէս պիտի ուրախացնէ Ռուսերը»: Իր կարծիքով, Մէք Արթըր, իբրեւ զինուորական եւ պետական մարդ, Մ. Նահանգներու լաւագոյն զօրավարն է:

ՊԱՅՔԱՐ ՀԱՅԿ. ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱԶԳԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ամէն անգամ, օտար երկնքի տակ, երբ հանդիպում ենք ազգակից փոքրիկների, մեր մէջ բռնկւում է ոչ միայն ամէնքիս յատուկ հայրական կամ մեծ հայրական սէրը դէպի երեխաները, այլ եւ անդիմադրելի հետաքրքրութիւն, իմանալու, թէ ովքեր են նրանք, բարձրացող ծիլերը, իբրեւ մասնիկներն այն մեծ եղբայրութեան, որ կոչւում է հայութիւն:

Բնութիւնը յաճախ լինում է անողոք եւ հակառակ հայրենասիրական զգացմունքից զուրկ ծնողների ցանկութեան, տալիս է նրանց այնքան բնորոշ հայկական տիպարով զաւակներ, որ ծագումի հարցը դադարում է գաղտնիք լինել տեղացու համար, առաջին հայեացքից:

Հայ երեխաների հազուադէպ տօնական հաւաքոյթներին քիչ են լինում փոքրիկներ, որոնց մասին, անգամ տոհմական Փարիզցիներից — հայրերն իսկ այստեղ են ծնած — չես կարող ասել, թէ տարբերւում են արտաքինով Հայաստանի արեւի տակ, Աշտարակ կամ Գառնիում ծնած արւնակիցներից:

Ուզում ես ծանօթանալ ամենակրտսեր, գետնից հազիւ հինգ վեց թիզ բարձր ազգային եղբորդ կամ քրոջդ հետ եւ տալիս ես ժպտալով նրան առաջին հարցերը:

— Հայերէն խօսո՞ւմ ես, փսիկս:

Լռութիւն:

— Անունդ ի՞նչ է: Մնում ես անպատասխան: Կրկնում ես ֆրանսերէն եւ լսում — Ռոժէ, Ալբեր, Ռոբեր, Էդմոն, Ժակլին, Մոնիկ, Իվոն եւն: Նայում ես թուխ դէմքին, սեւ ու խորունկ աչուկներին, խելացի կեցուածքին եւ դառնացած սրտով ափսոսում, որ մեղք է գործուել հայ երեխայի հանդէպ զրկելով նրան հարազատ Տիգրան, Արտաշէս, Զաւէն, Աշոտ, Վահան, Անահիտ, Աստղիկ եւ այլն անուններից:

Հայրենի հողի վրայ անունը ձեւական բան է: Արարատեան դաշտում գիւղացիների մէջ կը հանդիպէիր Ջալալների, Ջալիրլգների, Շահպազների, Թարխանների: Բայց Եւրոպայում կամ Ամերիկայում, ուր ապազգայնացման ալիքներն ամէն կողմից ողողում են մեզ, հայկական անունը մէկն է այն թելերից, որոնք կապում են հայ մարդուն ազգային ընտանիքին:

Բարեբախտաբար պատմութիւնը մեզ թողել է [ինքնապաշտպանութեան մի անգնահատելի զէնք — ազգանունի «եան»ը: Այս քաղցրահնչուն մասնիկի նախախնամական արժէքը գնահատելու համար մի րոպէ ենթադրենք, թէ նա գոյութիւն չունի, ի՞նչ կը լինէր արտասահմանի հայութիւնը, անտանելի, անչօշափելի, անորոշ մի էութիւն: Եթէ անունը Հանրի է կամ Սիւզան, ազգանունի «եան»ը բարեբախտաբար դնում է ամէն մի Հայի վրայ ազգային անջնջելի կնիքը: «Եան»ը այնքան հզօր որոշիչ է, որ պատահականօրէն, երբ օտար մարդու ազգանունն էլ «եան»ով է վերջանում, մենք չենք կարողանում հաւատալ, թէ Գուլպէրեան կամ Ֆօն Կարայեան հայկական ծագում չունին: Առանց պաշտպանիչ «եան»ի, արտասահմանի ու Խ. Հայաստանից դուրս ամբողջ հայութիւնը կը նմանէր Պոլսոյ այն չորս դերասաններին, որոնք անուն ազգանուն փոխելով Թուրքերէնի՝ ի սպառ ջնջեցին իրենց ու իրենց ժառանգների հայկական ծագումի հետքերը:

Փա՛ռք «եան»ին: Կեցցէ՛ «եան»ը:

Հնդկահայ գաղութին ձայնը

Հեռաւոր Հնդկաստանի Կալկաթա քաղաքին մէջ սկսած է լոյս տեսնել «Նոր Ազդարար» եռամսեան, որուն առաջին թիւը հասած է մեր ձեռքը:

Պատահականութիւն չէ, որ այս եռամսեայի անունը «Նոր Ազդարար» դրուած է: Դարձեալ նոյն Հնդկաստանի Մատրաս քաղաքին մէջ էր, որ 1794ի Հոկտեմբերին, Շիրազեցի Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեանի ջանքերով եւ խմբագրութեամբ լոյս կը տեսնէր «Ազդարար» անունով առաջին հայ ամսագիրը եւ այսպիսով հիմը կը դրուէր հայ պարբերական մամուլին: Հայր Շմաւոնեանի «Ազդարար»ը տեւած է ընդամէնը 18 ամիս եւ ապա դադրած ընդմիշտ: Իր կատարած կարեւոր գործով, սակայն, «Ազդարար»ը ոսկետառ էջ մըն է արձանագրած Հայոց Գրականութեան պատմութեան մէջ: Արդ, Կալկաթայի մէջ ձեռնարկուած այս եռամսեան արդար իրաւունքով իր վրայ առած է «Նոր Ազդարար» անունը:

Այս առթիւ տեղին է յիշատակել, որ հնդկահայ բարգաւաճ գաղութը շատ խոշոր դեր կատարած է մեր քաղաքակրթական եւ ազատագրական ձգտումներուն մէջ:

Շատ մեծ է եղած հնդկահայ գաղութի դերը հայ պարբերական մամուլի զարգացման գործին մէջ: Յարութիւն քահանայ Շմաւոնեանի «Ազդարար»ը դադրելէն յետոյ, 1795էն մինչեւ 1863ը, Մատրասի, Կալկաթայի եւ Գոմպէյի մէջ, տարբեր անուններու տակ, տարբեր տեւողութեամբ լոյս են տեսած տասնեւմէկ հայ պարբերականներ, որոնցմէ նշանաւորները եղած են «Հայելի Կալկաթեան»ը, «Շտեմարան»ը եւ «Ազգասէր»ը: «Ազգասէր»ի դադրելէն քսան տարի յետոյ, շուրջ 1883ին, Կալկաթայի մէջ սկսած է հրատարակուիլ բաւական ճոխ բովանդակութեամբ, անգլիատառ «Արաս» ամսաթերթը, որ տեւած է երեք տարի: Այնուհետեւ երկրորդ փորձ մը եղած է 1908ին հրատարակելու դարձեալ անգլիատառ «Հայ» ամսաթերթը, որ միայն տարի մը կեանք ունեցած է:

Հայոց լեզուով պարբերաթերթ մը հրատարակելու նախավերջին փորձը եղած է 1933ին, երբ Կալկաթայի Հայոց Մարդասիրական Ճեմարանի աշակերտական միութիւնը ձեռնարկած է «Զանգ» ամսաթերթի հրատարակութեան: Քանի մը թիւեր լոյս տեսնելէ վերջ դադրած է եւ այս ձեռնարկը: Եւ այժմ, ահա, «Նոր Ազդարար»ն է որ հրապարակ կուգայ:

Բնական է ակնկալել որ, ինչպէս կ'ըսէ «Նոր Ազդարար»ի խմբագրականը, այս եռամսեան նուիրուած ըլլայ հայապահպանման գործին Հայոց լեզուի, գրականութեան եւ պատմութեան միջոցով: «Նոր Ազդարար» կը ձգտի միաժամանակ կապ ստեղծել հնդկահայ եւ միւս հայ գաղութներու միջեւ:

«Նոր Ազդարար» կազմուած է երկու բաժիններէ՝ ընդհանուր բաժին եւ մանկական ու աշակերտական բաժին: Եռամսեան խմբագրուած է խնամով: Ընդհանուր բաժնին մէջ, խմբագրականէն զատ, տեղ գտած են հնդկահայ գաղութի պատմութեան վերաբերեալ եւ ընթացիկ նիւթեր: Պատմական նիւթերու մէջ յատկական են, մանաւանդ, Յարութիւն քհնյ. Շմաւոնեանի Ազդարարի հրատարակութեան պատմութեան վերաբերեալ յօդուածները:

Ինչ կը վերաբերի մանկական բաժնին, հոն լոյս տեսած են մեր հին եւ նորագոյն գրողներու գործերէն արտատպումներ եւ եռամսեայի սեփական աշխատակիցներու յօդուածներն ու պատմուածքները: Այդ բաժնին մէջ ուշագրաւ է, մանաւանդ, Դաւիթեան Օրիորդաց դպրոցի աւարտական կարգի աշակերտուհի Ալիս Նալջարեանի շարադրութիւնը Խաչատուր Աբովեանի մասին: Եթէ հեռաւոր Հնդկաստանի, այլեւս նօսրացած հայ գաղութին մէջ հայ նոր սերունդը կրնայ այդքան հայերէն սորվիլ եւ այդքան հմտութիւն ձեռք բերել Հայոց գրականութեան մասին, այդ պարագային ուրիշ եւ ոչ մէկ հայ գաղութի մէջ ներելի է չքմեղանքը, թէ շրջապատը անյաղթելի արգելք է Հայոց լեզուի ուսուցման: Եւ առհասարակ, եթէ հնդկահայ գաղութը, կրցած է երեք դարէն աւելի պահել իր հայկական ոգին, նկարագիրը եւ մասամբ լեզուն, այդ պարագային մեր հայրենի երկրի փոշին տակաւին իրենց ոտքերէն չթօթափած գաղութներու ապազգայնացումը դատապարտելու համար բաւականաչափ զօրաւոր բառեր կը պակսին մեզի:

«Նոր Ազդարար»ի հրատարակութեան ծախքերը կը հոգայ մեկենաս մը՝ Պ. Մաք Ջոն, իր հայ անունով Մկրտիչ Յովհաննէսեան՝ որ վաթսուն տարի առաջ Նոր Ջուղայէն Հնդկաստան գաղթած եւ հոն հարստութեան տիրացած է: «Պատիւ իրեն», իրաւացի կերպով կ'ըսէ «Նոր Ազդարար» իր մեկենասին նուիրած յօդուածի մը մէջ:

Մենք ի բոլոր սրտէ յաջողութիւն կը մաղթենք մեր հեռաւոր պաշտօնակցին: Կ'ուզենք դիտել տալ միայն, որ իր նպատակին աւելի օգտակար կերպով ծառայելու համար անհրաժեշտ է, որ «Նոր Ազդարար» եթէ ոչ աւելի յաճախ, գէթ ամէն ամիս լոյս տեսնէ եւ մեր միւս գաղութներու հետ կապ հաստատելու համար ալ այդ գաղութներէն աշխատակիցներ ապահովէ:

(Խմբագրական՝ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԿՐՕՆԸ՝ ԲՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԱՉՔՈՎ

Ռուսերէն լեզուի մէջ օտար բառերու մասին նոր բառարան մը լոյս տեսաւ վերջերս Մոսկուայի մէջ: Անոր մէջ քսան հազար բառի համար տրուած են ժողովրդական բացատրութիւններ: Ահաւասիկ կրօնի (Releguia) մասին եղած սահմանումը.—

«Երեւակայական հաւատք մը, զուրկ գիտական հիմքէ, ուր կը խօսուի աստուածներու, հրեշտակներու, ոգիներու եւայլնի մասին: Յետադիմական շրջանակներու շահուն համար, կ'աշխատին պահել եւ զօրացնել կրօնքը: Ան կը ծառայէ աշխատաւորներու ճնշումին եւ շահագործող քաղքենի դասակարգերուն ուժին: Քաղքենի ընկերութեան հաշուեյարդարը եւ համայնավար դրութեան ստեղծումը կ'ոչնչացնեն կրօնքին հիմքը, եւ կրօնքներու կողմէ հմտօրէն պատրաստած սուտի տեղ կը հաստատեն բնական գիտութիւնները: Աշխատաւորներու համայնավարական դաստիարակութեան, ընկերվարական աշխարհի մը կազմութեան գործօն մասնակցութիւնը, խոր եւ պատշաճ իւրացումը մարքսական — լենինական գիտական վարդապետութեանց, յաղթած են կրօնական նախապաշարումին:

Հասկցողին շատ բարեւ:

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ը

Դժբախտաբար «եան»ի դէմ կայ ու ծաւալւում է թշնամական արշաւանք Խ. Միութեան մէջ: Աւելի ու աւելի խրախուսւում է հայ ազգանուններին «ով» փակցնելու սովորութիւնը: Հակառակ նրան, որ վարչապետի երկու օգնականները, Միկոյեան եւ Թեւոսեան պատիւ են բերում «եան»ին, բազմաթիւ Հայեր, մանաւանդ Խ. Հայաստանի սահմաններից դուրս, մի կողմ են շպրտում հայկական վերջաւորութիւնը եւ իւրացնում ռուսականը: Մոսկուայի թերթերում յիշուած հայ ազգանունները, եթէ նրանք Ադրբէյջանի, Վրաստանի կամ Ռուսաստանի Հայերին են վերաբերում, գրեթէ բոլորը «ով»ով են վերջանում, եթէ արդէն հինուց «եան»ով ճանաչուած ազգանուններ չեն, ինչպէս օրինակ գիտնականներ Հասրաթեան, Հայրապետեան, Կոչտոյեանց, Բոշեան, Եօլեան (Ռուսաստանի Խ. Հ. Գեր. Խոր. անդամ), Բաղրամեան, Թումանեան — զօրավարներ եւայլն:

Ինչպէս յայտնի է, Հայաստանի Կոմկուսի առաջին քարտուղարի ազգանունն է Արութինով, երկրորդինը Զօղոսով: Մի ժամանակ երկրորդ քարտուղար էր մէկը՝ Ստեփան Ակոպովիչ Ակոպով: Հանրային ապահովութեան նախարար էր Մաթէւոսով կոչուածը:

Ադրբէյջանցիներն ու Վրացիները իրենց երկիրների սահմաններում միշտ խուսափում են «եան»ից: Հիւսիսային Կովկասի Ղզլար հայկական քաղաքի 15 չքանչան ստացողների ոչ մէկի ազգանունը «եան»ով չտպուեց պաշտօնաթերթում — Մխիթարով, Օվանէսով, Աւետիսով եւայլն: Հարիւրաւոր կուսակցական, գիտական եւ գեղարուեստական հայ գործիչներ հրաժարած են «եան»ից: Յիշենք մի քանիսը: Երկու մեծ, թէեւ շնորհազուրկ գիտնականներ՝ Օրբելի եղբայրները, Համախորհրդային Գիտութեանց Ակադեմիայի մշտական քարտուղար՝ Թոփչիեւ, Բժշկական Գիտութեան Կաճառի անդամ Սարգիսով, Համախորհրդային երկրորդ մրցանակաւոր, նուագախումբի վարիչ՝ Մելիք — Փաշայեւ, գրական քննադատներ՝ Բոյաջիեւ եւ Վահանով, դերասաններ Քանանով, Բէկ — Նազարով, Գ. Սարգիսով, Ս. Գէորգով, ելեկտրագէտներ՝ Մկրտիչեւ եւ Սահակով եւ շատ ուրիշներ:

Երբեմն «ով»ի եւ «եան»ի պայքարը դառնում է զաւեշտական: Օրինակ, երկու եղբայրներ աշխատում են միասին Արագածի վրայ տիեզերական ճառագայթների հետազօտութեան ճիւղում եւ արժանացան Ստալինեան առաջին մրցանակի: Մէկի ազգանունը վերջանում է «ով»ով, անդամ Մոսկուայի Գիտութեանց Ճեմարանի, միւսինը «եան»ով, անդամ Երեւանի Գիտութեանց Ակադեմիայի: Դրանք Ալիխանով եւ Ալիխանեան եղբայրներն են: Թերթերը նրանց մասին գրելիս ստիպուած են յիշել Ալիխանով եւ Ալիխանեան առանձին առանձին, փոխանակ գրելու Ալիխանեան եղբայրներ:

Խորհրդային մեր ցեղակիցները թող օրինակ վերցնեն Վրացիներից: Ռուսաստանում պատասխանատու պաշտօնների վրայ նրանք աւելի շատ են քան Հայերը: Կա՞յ մէկը, որ իր ազգանուան վերջաւորութիւնը փոխած լինի «ով»ի: Վրաստանում կա՞յ մէկ հատ Վրացի, որ հարազատօրէն իր ազգանունը պահած չլինի: Կարելի՞ է երեւակայել, որ Վրաց Կոմկուսի քարտուղարը Զարկուիանի չկոչուի, այլ Զարկիեւ, նախարարը Ջխուբիանիշուելի չլինի, այլ Ջխուբիանով: «Ով» ռուսական վերջաւորութիւնը նոյնքան հրէշային կը թուի մի Վրացու, որքան, օրինակ, տողերիս գրողը եթէ Սարգսեանի փոխարէն Սարգիսօղլու գրէ իր ազգանունը: Վրացիները նոյնիսկ մեռածի ազգանունը փոխած են: ԺԹ. դարի կէսին մի վրացի իշխան բանաստեղծ, աքսորուած Ռուսաստան, ազգանունը Գուրամով էր գրել: Այսօր, նրա մասին գրելիս, երբեք «ով»ով չեն յիշում, այլ վրացական վերջաւորութեամբ՝ Գուրամաշուիլի:

Մենք յոյս չունինք, որ Արութինովը Յարութիւնեան, Զօղոսովը Զօղոսեան դառնան, բայց փառք տանք Աստծուն, որ դեռ Կարապետեանը Կարապետով, եւ Փիրուզեանը Փիրուզով չեն դարձել:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Շահագործում թշուառութեան

Պէյրութէն կը գրեն Յուսաբերի (25 Մարտ).

Պաղեստինէն ատենին Լիբանան ապաստանած փախստականներու վիճակը կը մնայ տակաւին արգահատելի: Ներկայիս անոնց թիւը կը հաշուըուի շուրջ հարիւր հազար: Կ'ապրին մեծ մասամբ հիւղաւաններու մէջ, բազմազան զրկանքներու ենթակայ :

Ասիկա լաւ պատեհութիւն մըն էր համայնավարներուն համար: Անոնք լաւապէս գիտեն օգտագործել ամէն ինչ որ շահաբեր է իրենց քաղաքական ձեռնարկներուն յաջողութեան: Անոնք վարպետօրէն կ'օգտագործեն մանաւանդ զանգուածներու տնտեսական թշուառութիւնը: Ուր զրկանք ու նեղութիւններ կան, ուր մարդիկ կը տառապին յոռի պայմաններու մէջ եւ ուր ծանր յուսահատութեան կը մատնուին մեծ ու պզտիկ, հոն համայնավարը պարարտ հող կը գտնէ իր քարոզչութեան եւ գրգռութիւններուն համար: Եւ այդ է պատճառը, որ համայնավարները գիտակցաբար ամէն ինչ կ'ընեն, որպէսզի թշուառութիւնը տեւականանայ ժողովուրդներու մէջ :

Լիբանանի Հանրապետութեան ընդհանուր ապահովութեան տեսչութիւնը յաջողած է երեւան հանել համայնավար կազմակերպութիւն մը, որ ատենէ մը ի վեր գաղտնաբար կը գործէր Պաղեստինցի գաղթականներուն մէջ: Սպասարկութեան կողմէ հրապարակուած պաշտօնական տեղեկութեան մը մէջ հետեւեալը կը կարդանք .

«Անցած տարուընէ ի վեր համայնավարութիւնը սկսած էր տարածուիլ փախստականներու մէջ: Համայնավար կուսակցութիւնը ջանաց շահագործել Պաղեստինցիներու կացութիւնը եւ անոնցմէ մէկուն (Մոհամէտ Լասսուա) լիազօրութիւն տուաւ կազմակերպելու համայնավար մասնաճիւղ մը՝ «Պաղեստինեան ակումբ» եւ «Փախստականներու համաժողով» անուններուն տակ :

Մոհամէտ Լասսուան , զոր ապահովութեան տեսչութիւնը Լիբանանի հանրապետութեան սահմաններէն վտարել որոշած էր, կը յաջողի գաղտնաբար մնալ երկրին մէջ, շարունակելու համար իր ստանձնած աշխատանքը: Ան ստուար թիւով կողմնակիցներ կը շահի :

Սակայն, ապահովութեան մարդիկն ալ կը յաջողին երեւան հանել անոր թաքստոցը, եւ երկու օր առաջ կը ձերբակալուի Լասսուան, խումբ մը ընկերներու հետ: Ձերբակալութեան ատեն գրաւուած են շարք մը փաստաթուղթեր, որոնցմէ կը յայտնուի, թէ վերոյիշեալ «Փախստականաց համաժողով»ը կը գործէր պարզապէս Համայնավար կուսակցութեան անմիջական հրահանգներուն համաձայն, իր մէջ ունենալով 124 անդամ ու նոյնչափ ալ համակիրներ: Բոլորն ալ սերտ յարաբերութեան մէջ են եղած «հռչակաւոր» Խաղաղութեան Կողմնակիցներուն հետ:

Համայնավար գաղտնի թերթ մը, կը հրատարակէին, յատկապէս փախստականներու համար , «Վերադարձի ճամբայ» անունով: Գրաւուած են թերթի վարչութեան ու հաշիւներուն վերաբերեալ բոլոր վաւերաթուղթերը, որոնց շնորհիւ կարելի է հասկնալ, թէ ուրկէ կուգան թերթին եւ զայն հովանաւորող կազմակերպութեան նիւթական միջոցները ։

Մ.

ԱՐԲԱՆԵԱԿՆԵՐՈՒ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒՄԸ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Իտալական կառավարութիւնը, դիւանագիտական զանազան տեսակցութեանց ընթացքին, արեւմտեան պետութեանց յայտնեց իր մտահոգութիւնները Ռուսիոյ արբանեակ երկիրներու սպառազինման մասին եւ հաւանական է որ պահանջէ Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագրին վերաքննութիւնը :

Անգլիա, Մ. Նահանգները, Ֆրանսա եւ Եուկոսլաւիա ղրկած իր պատուիրակներուն միջոցով, իտալական կառավարութիւնը յայտնած է, թէ իր դաշնագրային յանձնառութիւնները Իտալիան կ'ենթարկեն վտանգաւոր կացութեան մը : Հունգարիա, Ռումանիա եւ Պուլկարիա, արդէն իսկ վերակազմած են իրենց զինեալ ուժերը, անցնելով դաշնագիրներով պարտադրուած սահմանները: Առանձնապէս ուշադրութիւն հրաւիրուած է դաշնագրի այն տրամադրութեան շուրջ, որով կ'արգիլուի ամրութիւններ շինել իտալական սահմաններէն դէպի ներս 30 քիլմ. հեռաւորութեան մը վրայ: Այս արգելքը բաց կը ձգէ դուռը յարձակման մը առջեւ հիւսիսային արեւելքէն .

Արեւմտեան մայրաքաղաքներու եւ Պելկրատի մէջ իտալական դեսպաններուն տեսակցութիւնները կը ձգտին ցոյց տալ, թէ Իտալիա բոլորովին համաձայն է Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ եւ Հունգարիոյ սպառազինման դէմ կատարուած բողոքին :

Մարտ 12ին, Պելկրատի իտալական դեսպանը յայտնեց մարաջախտ Թիթոյին, թէ « Իտալիա ուշադրութեամբ կը հետեւի խորհրդային ազդեցութեան ենթակայ երկիրներու յարաճուն սպառազինման եւ աչքէ չի հեռացներ այսպէսով յառաջ եկած փոփոխութիւնը՝ իտալական դաշնագրով նախատեսուած քաղաքական եւ զինուորական հաւասարակշռութեան մէջ»:

Եուկոսլաւ պաշտօնական զեկոյց մը կը յայտնէ, թէ մարաջախտ Թիթօ գոհունակութեամբ լսեց այս յայտարարութիւնը, որ ցոյց կուտայ « տեսակէտներու համանմանութիւնը Պալքաններու խաղաղութեան պահպանման հարցին մէջ» ։

Անցեալ Փետրուարին էր որ Մ. Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա հրապարակային ազդարարութիւն ուղղեցին Ռուսիոյ, զգուշացնելով իր գերազինուած արբանեակները Եուկոսլաւիոյ վրայ նետելէ: Այդ առթիւ ,Մ.Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Տին Էչիսըն յայտարարեց, թէ Եուկոսլաւիոյ վրայ յարձակում մը պիտի վտանգէր աշխարհի խաղաղութիւնը, իսկ Պ. Պեւին, աւելի վերջը վստահեցուց բրիտանական խորհրդարանը, թէ «կառավարութիւնը մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւի՝ արբանեակ երկիրներու կողմէ Եուկոսլաւիոյ ուղղուած չեշտակի սպառնալիքին »:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Գայլին անունն է ելեր, աղուէսը աշխարհն է քանդեր :

— Տարով թէ գաս՝ սուլթան ես, ամսով թէ գաս՝ ղոնաղ ես, ամէն օր գաս՝ անհամ ես:

— Տեղ մը որ մեծաւոր չլինի՝ մի քար դրէք մեծ :

ՁԱՅՆ ՄԸ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ

ՊԱՌ-ՏՕ, 3 Ապրիլ,— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի « Ն. Աղբալեան» խումբին շնորհիւ մեր համեստ գաղութը գեղարուեստական կոկիկ ցերեկոյթ մը վայելեց Ապրիլ 1ի կիրակի օրը ընկերվարականներու սրահը, Սընսօ, հակառակ օդին անյարմարութեան ;

Հանդէսին բացումը կատարեց Օր. Վ. Քէնտիրեան: Սիփանայ սարերու քաջերու Լօլօն լսեցինք Նոր Սերունդի բերնով, երեք ձայն, ղեկավարութեամբ Օր. Շ. Քէնտիրեանի : Եթէ չեմ սխալիր, մեր գաղութին մէջ առաջին անգամ է որ բազմաձայն կ'երգուի անմահ Կոմիտասի դաշնաւորած ռազմերգը՝ «Սիփանայ քաջեր»ը: Երկար փորձերէ վերջ, օրիորդը յաջողած էր դլուխ հա[illegible]արկը:

Նոր Սերունդի կողմէ գրաւոր բանախօսութեամբ մը Յ. Միքայէլեան բացատրեց թէ ինչպէս ժողովրդականութիւն գտաւ իրենց կազմակերպութիւնը Ֆրանսայի բոլոր հայաշատ կեդրոններու մէջ եւ նոյնպէս այստեղ ուր 21ի բարձրացած է անդամներու թիւը: «Անխնայ պայքար բոլոր անոնց դէմ որոնք հայ մտքին ստեղծագործութիւնները կը թերագնահատեն, բաղդատելով օտար գործերու հետ: Պայքար՝ օտարէն շլացած թուլամորթներուն դէմ: Պայքար անոնց դէմ՝ որոնք օտարամիտ տեսակէտներով կ'ուզեն նսեմացնել հայկական սկզբունքները: Անհուն սէր մեր հայրենիքին, մեր ոսկեղնիկ լեզուին, մեր պատմութեան եւ գրականութեան, հայկական աւանդութիւններու եւ սովորութիւններու: Յարգանք՝ մեր ազատագրական պայքարի հերոսներուն եւ նահատակներուն որոնք իրենց արեան գնով ներկայ Հայաստանը ստեղծեցին :

Օր. Շ. Յակոբեան զգայուն կերպով արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Մասիս»ը: Մեներգեցին Օրիորդներ Ա. Ճերմակեան, Ե. Քէնտիրեան: Յ. Քէնտիրեան ջութակի վրայ նուագեց Անուշին եւ «Հով արէք»ը: Փոքր դադարէ մը վերջ սկսաւ « Թիւ 5 խելագարի» ներկայացումը: Բոլոր դերակատարները Նոր Սերունդի անդամներ էին, եւ շատ յաջող: Եթէ մէկ երկու դերակատարներ իրենց դերերը աւելի լաւ սորված ըլլային, անթերի պիտի ըլլար ներկայացումը: Յ. Միքայէլեան իւրաքանչիւր միջնարարի դաշնակի վրայ կը նուագէր ազգային եւ յեղափոխական երգեր :

Զալկարացի

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐՇԱԿՈՒՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ՓԱՌՔԸ (Ձօն Սեբաստացի Մխիթար Աբբահօր , մահուան Բ. դարադարձին առթիւ, 1749 – 1949): Գրեց՝ Բ. Թաշճեան (Քարենց): Պատմական ուսումնասիրութիւն մը, 557 մեծադիր էջ: Տպ. «Նոր Աստղ» , Գահիրէ: Գին 80 եգիպտ. դահեկան ; Հասցէ — P. Tachdjian, B. P. 1060, Le Caire, (Egypte):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (27)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

Եւ աւելի հեռուն, մինչեւ թրքական դիրքերուն կեդրոնը, Քարիսիոս կոչուած դուռը կ'երկարէր: Սուլթանը այս փորձառու պետին յանձնեց իր խոշոր թնդանօթներուն մեծ մասը եւ իր թնդանօթաձիգներէն ջոկատներ, որպէսզի իր տըկար կէտերուն վրայ հարուածէ պարիսպը, այնտեղը, ինչպէս կ'ըսէ Վասիլիյեւ, ուր մեծ փոսը կ'աւարտի ու պատնէշը այնքան կարեւոր ու ապահով պաշտպանութենէ մը յանկարծ զրկուելով, ուղղանկիւնի ձեւով մը կը ցցուի դէպի Ավանսարայ :

Անատոլուէն եկած զինուորներու հրամանատար ու Պէյլէրպէյ Իսաք փաշայի եւ թրքական կայսրութեան ամէնէն հզօր աւատապետներէն Մահմուտի յանձնուեցաւ մեծ պարիսպին, Սուլթանին տաղաւարին աջ կողմէն, Թօփգափուէն մինչեւ Եալտըզլըգափու երկարող մասը պաշարելու գործը, այսինքն ճիշդ այն տեղը որ Սարայպուրնու կը կոչուի :

Սուլթանը իրեն եւ իր մեծ վէզիր (եպարքոս) Հալիլ փաշայի վերապահեց ամէնէն կարեւոր մասին, կեդրոնին հրամանատարութիւնը, այսինքն այն մասին որ Էտիրնէգափուէն մինչեւ Թօփգափու պատնէշին «Մեզոթէյխոն» կոչուած մասը կ'երկարէր: Լիկոսի հովիտին անհուն պարիսպին ամէնէն տկար կէտն էր այս տեղը: Սուլթանը եւ իր զինուորական խորհրդականները այս կէտը քաղաքին ամէնէն դիւրաւ գրաւելի տեղը կը համարէին , որուն վրայ յարձակիլը ամէնէն դիւրինը պիտի ըլլար :

Սուլթանը, կ'ըսէ Կրիտոպուլոս, հոս հաստատած էր իր ապայակոյտը: Իր շուրջը, իր մասնաւոր հրամանատարութեան տակ խմբուած էր իր բովանդակ պահակազօրքը որ բանակին գերընտիր ենիչէրիներէն կը բաղկանար: Մէհմէտի ոսկիով ու մետաքսով հիւսուած բարձր ու շքեղ վրանը, պարիսպէն քառորդ մղոն անդին դէպի երկինք կը բարձրանար եւ Սէն Ռոմէնի դրան դիմացը կը ցցուէր: Ենիչէրիներու պահակազօրքը չէր հեռանար բնաւ արքայական վրանին անմիջական մօտաւորութենէն: Պատերազմի կարգով շարուած բանակին առջեւը, որ ցամաքային բովանդակ մեծ պարիսպին դիմացը կը տարածուէր, Թուրքերը, իրենց գալուստէն անմիջապէս վերջ, խորունկ փոս մը փորեր էին, որուն ալ առջեւը փայտէ ցանկապատ մը քաշեր էին Մարմարայէն մինչեւ Ոսկեղջիւր: Այս ցցապատնէշին ետեւը պահուըտած, անոր խոշոր որմածակերէն անդադար ռումբ կը տեղացնէին պաշարեալներուն վրայ :

Մարմարայի ամբողջ երկայնութեամբը, Պալթաօղլուի հրամանատարութեան տակ գտնուող նաւատորմին ինկած էր պատնէշին վրայ հսկելու գործողութիւնը: Սուլթանին կարծիքով նաւատորմին պաշտօնը պիտի ըլլար ջնջել շղթան պահպանող բիւզանդական տորմիղը, եւ փորձել բանի ներս մտնել Ոսկեղջիւրէն, ուրկէ ալ չափազանց դիւրին պիտի ըլլար Պոլսոյ վրայ յարձակումը, ինչու որ պարիսպին դիմադրելու կարողութիւնը խիստ տկար էր այս կողմը: Պաշարման առաջին օրերէն այս եղաւ Պալթաօղլուի գլխաւոր, բայց միշտ ալ անյաջող ճիգը: Նաւատորմին սովորական խարսխատեղին Տիփլօքիօնիօն էր, այսօրուան Տօլմապահչէի խորշը :

Պաշարման սկզբնական շրջանին, ուրեմն , քաղաքը իր երկու կողմերով սեղմուած եւ պաշարուած էր: Երրորդ կողմէն միայն, այսինքն Ոսկեղջիւրի դէմը գտնուող կողմէն , համբաւաւոր Շղթային պաշտպանութեամբը, տակաւին անձեռնմխելի, անմատչելի կը մնար թուրք նաւերուն :

Կոստանդնուպոլիսը պաշտպանող հօյակապ պարիսպը, որ դարերով Կ. Պոլսոյ փրկիչը հանդիսացաւ, ամէն կողմէ կը շրջապատէր քաղաքը:.

Միջին դարու զինուորական ճարտարապետութենէն մնացած ոչինչ այնքան խորապէս կ'ազդէ հանդիսատեսին վրայ, որքան այս մեծ պարիսպը, որ ցամաքի կողմէն Մարմարայի ծովէն մինչեւ Էյուպի ափերը՝ Ոսկեղջիւրի վրայ, Բիւզանդիոնը կը պաշտպանէր: Այս պատնէշը աւելի մեծայաղթ է քան Հռոմի պատնէշը, աւելի բանաստեղծական եւ վայրենի է՝ քան Ավինեօնինը, եւ անհունօրէն աւելի ընդարձակ ու կարեւոր է, քան Քարքասօնինը կամ Էկ-Մորթինը :

Ե. Դարուն, Թէոդոս Բ. կայսրն էր որ սկսաւ Կոստանդնուպոլիսը շրջապատել անընդհատ պատով մը, թէ Ոսկեղջիւրի կամ Մարմարայի եզերքներուն վրայ, եւ թէ ցամաքին ներսերէն :

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ Դչ. օրուան ժողովին մէջ, Գ. Գրոմիգօ ուղղակի ամբաստանեց Մ. Նահանգները, պնդելով՝ թէ կը խանգարէ միջազգային յարաբերութիւնները, ռազմական խարիսխներու ցանց մը հաստատելով դէպի Արեւելք, Խ. Միութեան շուրջը։ Իր յայտարարութեան համաձայն, այդ խարիսխները կը գտնուին Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Նորվեկիոյ, Կիպրոսի, Իսլանտայի, Կրէօէնլանտայի, Եգիպտոսի, Պաքիստանի եւ Թուրքիոյ մէջ։ Գ. Գրոմիգօ միեւնոյն ատեն մեղադրեց արեւմեան Գերմանիոյ վարչապետը, Տոքթ. Ատընաուըը, իբրեւ «նշանաւոր միջժողովրդային յեղափոխական մը, որ Փարիզ եկած է ոչ թէ խաղաղութեան գործին ծառայելու, այլ ...»։

ԴԱՀԼԻՃԸ արտօնեց որ վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջէ երկու, նոյնիսկ երեք անգամ, ընդունիլ տալու համար կարգ մը առաջարկներ։ Ամէնէն կարեւոր խնդիրներն են 50 միլիոն ֆրանքի նոր տուրքերու ծրագիրը եւ երեսփոխանութեանց թուականը (10 Յունիս)։ Կառավարութիւնը կ'ուզէ հաշուեյարդարի ենթարկել ընթացիկ հարցերը, փութացնելու համար ընտրութիւնները։ Մէկդի դրուած է այն ծրագիրը որ կը տրամադրէր 5 առ հարիւրի նոր տուրք մը հաստատել 500.000 ֆրանքէն աւելի եկամուտներու վրայ։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ արտաքին գործերու յանձնախումբը բանաձեւ մը քուէարկեց, որ կը դատապարտէ զօր. Ֆրանքոյի «ահուսարսափի եւ թըլուառութեան դիկտատուրան»։ Բանաձեւը առաջարկուած էր Պարսելոնայի եւ Մատրիտի վերջին դէպքերուն առթիւ։

ՄԱՐՈՔԻ հինգ հոսանքները միացեալ ճակատ կազմեցին, անկախութիւն պահանջելու համար։ Միջին Արեւելքի արաբական պետութիւններն ալ ծանուցագիր մը ուղղած են Ֆրանսայի, յիշեցնելով թէ Մարոք հասունցած է եւ պէտք է անկախութիւն ստանայ։ Ծանուցագիրը կ'ըսէ թէ արաբական պետութիւնները խնդիր պիտի չյարուցանեն Ազգաժողովին մէջ, եթէ Ֆրանսա անկախութիւն չնորհէ։

ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ վտարուած 25 Ֆրանսացիներ Փարիզ հասան տօնի օր։ Կառավարութիւնը 6էն 15 օր պայմանաժամ տուած էր, միայն 30 քիլօ ծանրութեամբ գոյքեր տանելու արտօնութեամբ։ Ֆրանսացի ըլլալով հանդերձ, շատերը չեն գիտեր իրենց մայրենի լեզուն։

ՌՈՒՍԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՐՆԱՆ այսօր քսան հիւլէական ռումբ արձակել Մ. Նահանգներուն վրայ, 35 հատ՝ տարուան վերջը, 110էն 150 հատ՝ մինչեւ 1953ի եւ 150էն 225 հատ՝ 1954ի վերջը։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, Սովետներուն շինած ռումբերը ունին 50.000 թոն պայթուցիկներու համազօր ուժ, մինչդեռ Հիրոշիմայի վրայ արձակուած ռումբին ուժն էր 20.000 թոն։

ՔՈՐԷԱՅԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, Մանչուրիայէն 18 նոր զօրաբաժիններ կը համախմբուին սահմանագլուխին վրայ, 650.000ի հասցնելով ընդհ. թիւը։ Հետզհետէ կը խստանայ հիւս. Քորէացիներու դիմադրութիւնը։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻ ստորերկրեայ պահեստներ կը պատրաստուին Լիբիոյ մէջ, Մ. Նահանգներուն, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ կողմէ, համաձայն եգիպտական թերթերու տեղեկութեանց։ Ամերիկեան գլխաւոր խարիսխը պիտի հաստատուի Սիտի Նասարի մարմարիոնի հանքերուն մէջ։ Ֆրանսացիները խարիսխներ կը շինեն Ֆիզանի մէջ, իսկ Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները երկայն խճուղի մը՝ Ֆիզանէն արեւմտեան Սուտան։ Նոյն աղբիւրին համաձայն 20.000 բնիկներ պիտի վարձուին, Ամերիկայի զինուորական ծրագիրներուն գործադրութեան համար։

ՌՈՒՄԲ ՆԵՏՈՒԵՑԱՒ Նիսի Նաւահանգստին համայնավար ակումբին դէմ։ Մարդկային զոհ չկայ, բայց նիւթական վնասները շատ ծանր են։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Մարսէյլէն Այրի Տիկին Աղաւնի Օհանեան եւ զաւակները կը յայտնեն որ այս կիրակի Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտարագ, հանգուցեալ ԵՂԻԱԶԱՐ ՕՀԱՆԵԱՆԻ յիշատակին։ Ի գիտութիւն բոլոր բարեկամներուն եւ ծանօթներուն։

Նոր Սերունդի Օրը

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ։ Կիրակի 15 Ապրիլ, ժամը 3էն 12 Mairie du XIé մէջ, métro Voltaire։

Կը նախագահէ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը։

Կը խօսին ընկերներ Յ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Մ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ (երգ), Օր. Ս. ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ), Ֆ. ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ (ջութակ)։ Ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը երեք արար՝ 5 ԹԻԻ ԽԵԼԱԳԱՐԸ

Մասնակցութեամբ Փարիզի մասնաճիւղի ընկերներուն։

Գորահանդէս Կ. ՍԱՐԵԱՆԻ նուագախումբով։ Առատ պիւֆէ, մատչելի գիներով։

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կաթ. եւ Մարտ. Միութեան։ Այս շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Cercle Catholique րահին մէջ։

Կը նախագահէ Կ. ՏԵՐՄՈՒԵԱՆ

Կը խօսի Գ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին Կ.Խ. Սանուհիներու Արաքս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Հ.Յ.ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ։ Կը հրաւիրուին գաղութին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ միութիւնները իրենց մասնակցութիւնը բերել թուականէն չորս օր առաջ դիմելով Գ. Խ. Գետրոսեանի։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԵՒ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի։ Ապրիլ 15ին, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին։ Salle Géographie, 184 Bd. St. Germain։

Նախագահութեամբ Գ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ։ որ կը խօսի ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ մասին։

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ մասին կը խօսի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ երգ՝ Օր. ԻՐԻՍ ՊԻՒԼՊԻՒԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՐԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ։ Դաշնակ՝ Օր. ՎԵՐՈՆԻԿ ՃԻՆՃԵԱՆ։ Արտասանութիւն՝ Տիկ. Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԼԹԵԱՆ, Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ, ինչպէս եւ ուրիշ կարող ուժեր։ Ջութակ Marie Thère Raabe։

Տոմսերը կը ծախուին հայկական գրատուններ, Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մկրտիչ Պարսամեան 46 rue Richer, Հրանտ Բոյաճեան 43 rue Richer։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ա. Գալփաքճեան կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին (Ժան Կուժոն) մէջ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իր ողբացեալ ամուսնոյն

Գ. ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԳԱԼՓԱՔՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ս. Սաղըրեան եւ զաւակները կու գան ծանուցանել թէ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

Գ. ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Վարդազեան (Պրօն), Տէր եւ Տիկին Գարոնեան (Սէվրան), Տէր եւ Տիկին Այվազեան եւ իր պարագաները, կը յայտարարեն թէ հանգուցեալ Այրի Տիկ. Մաննիկ Այտընեանի մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտարագ պիտի մատուցուի, 69 Louis Blanc, Լիոն, Հայ. եկեղեցին, այս կիրակի առաւօտ։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգող ազգականներէն ներկայ ըլլալ։

Ցաւգանի երեկոյթ

Գ. Սունդուկեանի ծննդեան 125ամեակի առթիւ

Կազմակերպուած Համազգային Լարանի կողմէ։ Այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, Քաղէի ազգերուն վերնայարկը։

Բանախօս՝ Գ. Դ. ԴԱՒԻԹԽԱՆԵԱՆ

Տիկին Հ. Խոճկարեան, Գ. Ս. Թորոսեան եւ Դ. Դաւիթխանեան կ'արտասանեն հատուածներ «Խաթաբալա»էն եւ «Պէպօ»էն։

Կինտոյի պար՝ փաբրիկն Վ. Թորոսեան։

Արեւելեան նուագ Գ. Գ. Գարեգին, Եղվարդեան եւ Բենօ։

Տեղի կ'ունենան նաեւ երգեր։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՍԵՒԱԿ խումբին ժողովը՝ այս շաբաթ օր ժամը 6ին, Cachan, 17 rue Ampère։

ԿՐԸՆՈԲԼԸ.— Ֆ.Կ.Խաչի անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ։ Ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդարութեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Ա. Գ.ի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Bar de Globeի սովորական սրահը։

✕ Նոյն Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիր. առաւօտ ժամը 9.30ին, սովորական օճարանին մէջ։ Կը հրաւիրուին բոլոր Խարբերդցիները։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)

Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15–70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678–63
Samedi 14 AVRIL 1951 Շաբաթ 14 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6432–Նոր շրջան թիւ 1843
Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵԹԷ ՄՈՌՆԱՆ, ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԵՆ

Վերջին Աշխարհամարտին դադարումէն ի վեր, առաջին անգամ է որ Փարիզի Վանեցիներն ալ կը տօնեն Վասպուրականի պատմական Հերոսամարտին տարեդարձը, վաղը, կիրակի:

Նախաձեռնութիւնն առանձնած է իրենց Հայր. Միութիւնը, որուն հիմքը դրուած էր 1950 հոկտեմբեր 1ին, ինքնատիպ ծրագիր – կանոնագրով մը:

Ինչպէս միշտ, այս առթիւ ալ ժխտական դիրք բռնած են «խումբ մը Վասպուրականցիներ», որոնք առ այժմ գաղտնի կը պահեն իրենց անունները:

Անշուշտ չէք սպասեր որ մենք ալ խառնուինք ներքին խնդիրներու:

Հիմնականը այն է որ, կարելի եղած է համախմբել ցիրուցան հայրենակիցներու մեծ մասը, եւ վարչական կորիզ մը կազմել, որոշ աշխատանքներ կատարելու համար:

Թերիները կրնան լրացնել փոխադարձ հասկացողութեամբ, փոխանակ ծածկանուն մարզանքներ փորձելու:

Մանաւանդ որ, ահա ձեռնարկեր են տօնելու Հերոսամարտին տարեդարձը, երկար եւ անպատուաբեր անտեսումէ մը վերջ:

Մարսէյլէն, Վիէննէն, Տէսինէն եւ ուրիշ հայաշատ քաղաքներէ վերջ, Փարիզի Վանեցիներն ալ ոգեկոչելով 1915 ապրիլ – մայիսեան օրերը, նախ յարգանքի տարրական պարտականութիւն մը կատարած կ'ըլլան:

Ցետոյ, կ'ապացուցանեն թէ բաւական հասունցած, լրջացած են, ծուռն ու շիտակը զանազանելու համար:

Երեսուն այսքան տարի վերջը, կա՞յ մէկը որ չըմբռնէ այդ գոյամարտին իմաստը: Սկիզբն ու վախճանը ...

Տարիներէ ի վեր վկայութիւններ, յուշեր, վաւերագիրներ եւ նկարագրութիւններ կը հրատարակուին, յանգելով միեւնոյն անողոք եզրակացութեան:

Ահաւասիկ հատ մը եւս:

Բոլորովին անկուսակցական եւ խոհեմ, վաստակաւոր ուսուցիչ Համբարձում Երամեանն է որ կը պատմէ, իր «Յուշարձան»ի Բ. հատորին մէջ.

« ... Դուրսէն շատերու կողմէ խստիւ քննադատուեցաւ Վանի զինեալ ինքնապաշտպանութիւնը՝ իբրեւ ուղղակի ապստամբութիւն թուրք կառավարութեան դէմ եւ նախապատճառ ընդհանուր տեղահանութեան:

Պէտք է գիտնալ սակայն որ Թուրքերն արդէն 1914ի աշնան խարդաւանանքներով Քաջամարտիկ Զէյթունը եւ անոր պետերը զինաթափած հեռացուցած էին, իսկ մինչեւ ապրիլ բոլոր հայաբնակ նահանգներու, մասնաւորապէս Մուշի եւ Վանայ գիւղերուն մէջ, զանազան պատրուակներով, անլուր խժդժութիւններ ու խոստահարութիւններ ի գործ դնելով՝ հայ ժողովուրդը յուսահատութեան մղած էին: Արեան ու բոցերու մէջ խեղդուած էր Վանի Նորշող գիւղի յուսահատ բնակչութեան ըմբոստացումը: Իսկ Արամի ընկեր Իշխանը Ապրիլի սկիզբները, իր երեք համհարզներով, դաւաճանութեան զոհ կ'երթար Հերն գիւղի մէջ՝ երբ յուզեալ Շատախցիները խաղաղելու կը վազէր նոյն իսկ ննենգամիտ Ճէվտէթի հրաւէրով: Միեւնոյն միջոցին Ճէվտէթ պաշայի խորամանկութեամբ իր մօտ կը հրաւիրէր մէջսու Վռամեանը եւ անյայտացնելով զայն՝ վերջնագիր մը կ'ուղղէր հայ պաշտօնական ներկայացուցիչներուն՝ յանձնել անմիջապէս բոլոր զէնքերն ու զինուորցու երիտասարդները: Չէ՞ որ այս կարգախօսով սկսաւ ամէնուրեք Թրքահայոց տեղահանութիւնը դէպի հեռաւոր եւ անծանօթ սպանդանոցներ:

Այդ վերջնագրին վրայ է որ կուսակցութիւնները եւ ամբողջ ժողովուրդը կը միանան եւ կը վճռեն սուղ ծախել իրենց կեանքը եւ հազիւ 1500ի չափ ամէն տեսակ զէնքերով կը պաշտպանեն իրենց պատիւը: (էջ 323 – 324):

Այս աղօտ եւ չափաւոր, պաղարիւն վկայութիւնն անգամ չի՞ խռովեր ձեր սիրտը: Բան մը չի՞ խօսիր ձեր մտքին:

Ձայն մը չի՞ հնչեր ձեր ականջին, Վասպուրականի սարերէն եւ ձորերէն, անյայտ գերեզմաններէն:

— Բոլորդ ալ կորսուած էք, եթէ մոռնաք ա՛յն օրերը ...

Շ.

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ (ծնած՝ 1884ին, սպաննուած՝ 1915ին, ահռելի ճամբուն վրայ):

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ (ծնած՝ 1886ին, հիւծախտէն մեռած՝ 1908ին, Պոլիս:

Երկու բանաստեղծներու յիշատակին մեծարանքի երեկոյ մը սարքուած է վաղը, կիրակի, նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ «Մուրատ» Ուսումնասիրաց Միութեան:

ՀԱՐԿԻՔ

Եզներս են խարտեաշ, լոյս ճակատներով՝
Ձոր պառուներ իմ նուսխայով կապոյտ,
Գարունի սատուան օդէն են գինով —
Կը նային, խաղա՛ղ, դաշտերուն անքոյթ:

Զըմեռը զանոնք խարո՛վ սընուցի —
Մեհեանին պարարտ կուռքերն են կարծես:
Իրենց սանտրըրուած պոչը թաւարծի
Կը լիզէ իրենց կողերն՝ օձի պէս:

Կը սիրեմ անոնց նուաղ բիւրածալ,
Ռունգերը տամուկ՝ բիբերը խոշոր՝
Ուր հայ դաշտերուն երազն անայլայլ,

Եւ նոճերը իրենց եւ պոչիւնն հըզօր
Հորիզոններէ՛ն — երբ կ'երթան անվերջ
Եղջիւրնին մըխած Արշալոյսին մէջ:

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ երեք Անգլիացիներ սպաննուած են Ապատանի մէջ ծագածխռովութեանց հետեւանքով: Լուրերը հակասական են եւ կը կարծուի թէ շատ աւելի է մահերուն թիւը: Զօրք եւ հրասայլեր ղրկուած են Ահվազէն: Վերջին լուրերու համաձայն, խռովութիւնները զըսպուած են: Հեռագիրը կ'ըսէ թէ անկարգութիւններ ծագած են նաեւ Պէնտէր Մաշուրի նաւահանգստին մէջ: Բանթողները յարձակած են ոստիկաններուն վրայ, իրենց առջեւէն քշելով կիներ եւ մանուկներ, իբրեւ վահան: Դահլիճը նիստ գումարեց, արտակարգ միջոցներ ձեռք առնելու համար: Բանթողներուն թիւը 11.000 էր երկու շաբաթ առաջ, իսկ այժմ գործադուլը կը շարունակեն 5500 բանուորներ:

ԶՕՐ. ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ վերջացուց իր քննական պտոյտը արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ: Յաջորդ անգամ պիտի այցելէ հիւսիսային Եւրոպա եւ Իտալիա:

«ԽՈՒՍԱՓԻԼ ՆՈՐ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԷ ՄԸ»

ԹՐՈՒՄԸՆ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԿԸ ԳՏՆԷՐ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻՆ ԳԱՂԱՓԱՐԸ

Նախագահ Թրումըն երկար ճառ մը խօսեցաւ եւ. օր, պարզելով զօր. Մէք Արթըրի պաշտօնանկութեան պատճառները: Աւելի քան 60 միլիոն քաղաքացիներ կը հետեւէին ձայնասփիւռ – հեռատեսիլ (թէլէվիզիօն) գործիքներու առջեւ: Նախագահը այս առթիւ ալ շեշտեց թէ անփոփոխ կը մնայ ամերիկեան քաղաքականութիւնը Ծայր. Արեւելքի մէջ:

— «Բոլորին պարզ պէտք է ըլլայ, որ անտարբեր չենք կրնար մնալ օտար յարձակումներու հանդէպ: Մենք կը կարծենք թէ գրաւումներու համայնավար ծրագիրները, առանց ընդհանուր պատերազմի մը ձախողեցնելու համար, պէտք է դիմագրաւենք Քորէայի յարձակումը եւ խեղդենք զայն տեղին վրայ: Չենք ուզեր Քորէայի պատերազմին ծաւալումը: Կը փորձենք կանխել համաշխարհային պատերազմ մը: Կրնաք սակայն հարցնել, թէ ինչո՞ւ ուրիշ միջոցներ ձեռք չենք առներ նախայարձակը պատժելու համար: Ինչո՞ւ չենք ռմբակոծեր Մանչուրիան ու Չինաստանը: Ինչո՞ւ չենք օգներ ազգայնական Չինացիներուն, որ Քորէա մտնեն: Եթէ այսպէս շարժէինք, ընդհանուր պատերազմի մը մեծ վտանգին պիտի ենթարկուէինք: Ազատ աշխարհը կը հաւատայ զինուորական զօրութեան: Ահա թէ ինչ բան կրնայ վհատեցնել կարմիր վարիչները հետապնդելու կռիւը Քորէայի մէջ եւ ուրիշ կէտերու վրայ ալ փորձելու նոր յարձակումներ: Այս պայմաններու տակ, կրնայինք Քորէայի մէջ գալ համաձայնութեան մը, որ պիտի չվտանգէր ՄԱԿի սկզբունքներն ու նպատակները: Զօր. Մէք Արթըր համաձայն չէր այս քաղաքականութեան: Այս պատճառով ալ անհրաժեշտ դատեցի հեռացնել զայն իր պաշտօններէն: Պէտք չէր որ որեւէ շփոթութիւն տիրէր մեր հետապնդած իրական նպատակներուն շուրջ: Համաշխարհային խաղաղութիւնը աւելի կարեւոր է քան ո եւ է անհատ: Ծայրագոյն Արեւելքի հրամանատարութեան մէջ փոփոխութիւն մը, որեւէ փոփոխութիւն չի նշանակեր Մ. Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ: Քորէայի կռիւը պիտի շարունակենք վճռականօրէն, որպէսզի վերջացնենք արագօրէն: Միշտ պատրաստ ենք բանակցելու, բայց զիջումներու քաղաքականութիւն մը պիտի չփորձենք բնաւ: Խաղաղութիւնն է միայն, որ կը շահագրգռէ մեզ, խաղաղութիւն մը, հետեւեալ սկզբունքներով. — 1) Կռիւները պէտք է դադրին. 2) Կարուկ միջոցներ ձեռք պէտք է առնուին թշնամութեանց կրկնութիւնը արգիլելու համար. 3) Վերջ պէտք է տալ յարձակումին: Այս հիմերու վրայ կարգադրութիւն մը պիտի բանար Քորէայի միացման եւ բոլոր օտար ուժերու հեռացման ճամբան»:

ԳՐԳՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Մէք Արթըրի պաշտօնանկութեան հետեւանքով, կիրքերը, աննախընթաց սաստկութեամբ կը ծաւալին Մ. Նահանգներու մէջ: Հանրապետական կուսակցութեան թերթերը կրակ ու բոց կը ժայթքեն Նախագահ Թրումընի եւ Պ. Էչիսընի դէմ: Գուշնաւոր ու մեծ տառերով տպուած են այնպիսի խորագիրներ, որոնք ցոյց կուտան կիրքի ուժգնութիւնը: «Մէք Արթըրի դէմ այս ոճիրը, հայրենադաւութիւն է Մ. Նահանգներու համար» — «Թրումընը պէտք է գերագոյն ատեանին յանձնել» — «Կառավարութիւնը Մ. Նահանգները ծախեց համայնավարութեան եւ Ասիան Ռուսերուն»:

ՄԷՔ ԱՐԹԸՐ ԿԸ ՄԵՐԺԷ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔՆԵՐԸ

Զօր. Մէք Արթըրի սպայակոյտին պետը, զօր. Հուիթնի պաշտօնական յայտարարութիւն մը հրատարակելով կ'ըսէ, թէ զօրավարը գործած է միշտ նախագահի հրահանգներուն համաձայն: Պ. Թրումըն թոյլատրած էր անոր ազատօրէն խօսիլ Քորէայի պատերազմին մասին: Այս ընդհանուր թոյլատրութեամբ ալ, Մարտ 24 թուակիր վերջին նամակը ղրկած էր երեսփոխան Մէրթինին եւ արտայայտուած էր միայն զինուորական հարցերու շուրջ:

× Իր պաշտօնանկութեան հրամանը ստանալէն վերջ, զօր. Մէք Արթըր հեռացաւ իր պաշտօնատունէն եւ Ուաշինկթըն պիտի վերադառնայ մէկ շաբաթէն: Նոր հրամանատարը զօր. Րիճուէյ օդանաւով Թոքիօ գալով կարճ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Մէք Արթըրի հետ եւ ապա, անմիջապէս վերադարձաւ Քորէայի ռազմաճակատը:

× Օդանաւային աննախընթաց կռիւ մը տեղի ունեցաւ Քորէայի մէջ: Երկու հարիւր քանէ աւելի ամերիկեան օդանաւեր յարձակեցան 80 կարմիր օդանաւերու վրայ, որոնք կը ջանային արգիլել 40ի չափ ծանր օդանաւերու կողմէ Շանթունկի ռմբակոծումը: Կարմիրները կորսնցուցած են 20 օդանաւեր: Ամերիկացիները՝ ոչինչ:

× Հոլիվուտի բեմադրիչներէն մէկը շաբա –

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ

Գ.

Վայրկեանի մը համար, աւելի մտերմանանք այդ էջերուն :

Հայ մամիկին աղօթքը : *Այս քերթուածին մէջ, բանաստեղծը ոչ միայն կը քաղցրանայ, այլ այդ քաղցրութիւնը կ'երկարէ մինչեւ իր թշնամիին երդիքը, ներողամիտ զգացումի պարզ, անկեղծ բայց անչափելի խորութեամբ մը :—*

Ալ կը բաւէ, Տէ՛ր Աստուած, մեր տունն ու տեղ դարձուր մեզ,
Թշնամիս իսկ մեզ նման ուրիշի դուռ չձգես :
Անօթութիւն կուտաս որչ եւ թշուառին' տաքուկ բոյն ,
Իսկ մարդոց ալ մեղաւոր' տո՛ւր ապաւէն մէկ անկիւն :

Ան, չունի նախանձ հարուստի ու արքայական պալատներուն, այլ քնքշութեամբ կը պաղատի ,—

Թող պալատներ վայելեն մեծահարուստն ու արքան ,
Մեզ արժանի ըրէ, Տէ՛ր, մեր խրճիթին անձշան :
Ո՛չ հանգիստ կայ, ո՛չ ալ քուն ցուրտ յարկին տակ օտարին ,
Ա՜խ, եօթն օրէն աւելի հիւր չպահես ո՛չ ոքին :
Քու օրհնութիւնդ իջնէ, Տէ՛ր, ամբարներուն մեր նորէն ,
Եւ օտարներ կշտանան մեր լիառատ սեղանէն :
Մեր սրտերուն հետ կարօտ' հին աղօթքներն ալ չորցան ,
Առանց տանիք այն խուցին, որ կը ծխար քու անուան :
Միծաղն է լաց, երբ մարդուն չի տար իր տունն արձագանգ ,
Եւ արցունքն ալ' դառն հեգնանք, երբ չկան երդ ու փականք :
Տո՛ւր որ, Աստուա՛ծ, ամէն սիրտ վառի իր սուրբ օճախէն ,
Որ չմարի մոմի պէս կեանքի դաժան հովուն դէմ :
Տո՛ւր որ ամէն ուռենցող մատղաշ հասակ իր կարգին ,
Զգայ յանկարծ ուսերուն բեռն իր անուշ երդիքին :
Մենդ մանուկն առջի հեղ տեսնէ տնակն հայրական ,
Եւ ծերունին իր տան մէջ փակէ՜ աչքերն յաւիտեան :

Ազնուութեան ու ղօհողութեան այսքան բնական առաքինութիւն, պարզութեան ու անուշութեան այսքան անկեղծ արտայայտութիւն, զգացումի եւ մտածումի այսքան խոր ճշմարտութիւն, շատ քիչ անգամ առիթը ունեցած եմ կարդալ քանի մը տողերէ բաղկացած քերթուածի մը մէջ :

Անծանօթ հայրենի Տունը եւ Աւերակ Տունը, *իրենց հաղորդիչ յուզումին բոլոր վերապրումներով*, Տուներու Երգին *լաւագոյն ու կենդանի կտորները կը կազմեն :*

Օրաթերթի մը սահմանափակ սիւնակները չեն թոյլատրեր, գժբախտաբար, այդ քերթուածներուն մէջբերումը :

×

Ի՞նչպէս կը կատարուի բանաստեղծի մը աճումը : Ան' կը հասունանա՞յ, կ'անորոշանա՞յ, կը հիննա՞յ : Կը ծերանա՞յ : Դժուար է գտնել յարմարագոյն բառն ու բացատրութիւնը, որակելու համար հրջափոխութեան որոշ հրջանները որոնց մէջէն հաւանական է որ անցնի բանաստեղծ մը : Հոգեկան եւ իմացական երեւոյթ մըն է այս հրջափոխութիւնը, եւ հետեւաբար ենթակայ բացառութիւններու : Բացառութիւն մը, որ կրնայ ցուցանշան նկատուիլ ոեւէ բանաստեղծի համար, անոր ապագայ բեղնաւորութիւնը յատկանշող :

Տուներու Երգէն *վերջ, հեղինակին հրատարակած յաջորդ երեք գործերը, կը թելադրեն վերոյիշեալ կէտերուն վրայ ծանրանալ պահ մը, ճշդելու համար բանաստեղծին ուղղութիւնը դէպի վերջնական հանգրուան' ստեղծագործական ճամբուն վրայ :*

Բանաստեղծութիւնը եւ արուեստը բացարձակութիւն չեն ճանչնար : Որովհետեւ, հոգին եւ երեւակայութիւնը տիրական են հոն : Սահման չունի երեւակայութիւնը, իսկ հոգին կ'աճի : Եթէ այս կամ այն պատճառները, կը վկանդեն անոնց գործունէութիւնը' կը ստուերոտին պահի մը համար բանաստեղծութիւնն ու արուեստը, եւ կը տկարանան, եթէ պէտք եղած հոգը չտրամադրուի անմիջապէս :

Մ. Իշխանին վերջին երեք գործերը, զինք իբրեւ բանաստեղծ, կը դնեն այդ բացառիկ վիճակին մէջ :

Երեւոյթ մըն է այս, որ երբեմն կը նշմարուի բանաստեղծին աճման հրջանին մէջ : Գեաի մը նման կը չեղի իր հունէն յանկարծ, կը փոխէ ընթացքը : Իր միջավայրին անծանօթ' թափն ու յորդումը կը դանդաղին : Կը տարածուի, կ'ողողէ երբեմնի մաքրիմ գեղեցկութիւնները, կը կորսնցնէ իր վճիտ խորքը, կ'աներեւութանան ցոլացումները : Ու կարծես վերջ կը գտնեն լոյսի խաղերը :

Այդպէս ալ, Մ. Իշխանին այդ գործերուն մէջ, չենք գտներ մենք, Տուներու Երգին տխուր բայց վճիտ գլգլանքը : Իր ներաշխարհին ամէնէն խորունկ ծալքերու անկիւններէն' իր յուշերուն բիւրեղացած արտացոլացումները : Այնքան տարբեր նախկին վէտվէտուն գնացքէն, դիւթական մթնոլորտէն, հոգեշունչ հաղորդականութենէն :

Երեւակայութիւնը կորանցուցած է հոն իր տիրական ուժը անոր տաղանդին վրայ : Իր արուեստը ծանրաբեռնուած է արտայայտութեան դանդաղ դարձուածքներով, լեզուի ու ոճի անզուտ պաշարով :

Ու կ'ունենանք այսպէս' բանաստեղծութիւն մը, որ համր է մեզ համար : Կարծես լրացած են իր ըսելիքները եւ բառերն ալ յաճախակի կրկնուած, առանց մեզի բաժին հանելու, իր էութեան հարստութենէն, որ անպայման կը յորդի հոն, եւ սակայն բանաստեղծը կը մնայ անզօր մեզ հաղորդակից ընելու անոր :

Ես չկրցայ գտնել այդ երկերուն մէջ քերթուած մը որ կարենար աստիճան մը աւելի բարձրացնել բանաստեղծը ուր ան արդէն հասած էր Տուներու Երգով :

Վայրկեան մը իսկ չեմ տատամսիր ըսելու ու կրկնելու թէ, անոնք չեն դադրիր բանաստեղծութիւն ըլլալէ, բայց մեզ կը թողուն յուսախաբ եւ մեր սպասածին' անհամապատասխան :

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Խ. Միութեան հիւլէական ձեռնարկները

Իրազեկներ կը հաստատեն թէ սպառազինումներու մարզին մէջ գիտական հետազօտութիւնները անձամբ կը վարէ Սթալին : Գիտութեանց Ակադեմիային Նախագահը, փրոֆ. Վավիլով, ամիսը անգամ մը, անձնապէս տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Սթալինին, կատարուած աշխատանքներու մասին :

Նկատելի են ձեռք ձգուած յաջողութիւնները, շնորհիւ մանաւանդ գերմանացի մասնագէտներու, որոնք յատկապէս կը վարեն հիւլէական ռումբերու, հրթիռներու, հեռարձակ ռումբերու եւ ընդծովեայ զէնքերու արտադրութեան աշխատանքները :

Խորհրդային նոր ու գաղտնի զէնքերու մասին հարիւրեակ մը արեւմտեան լրտեսներու քաղած տեղեկութիւնները շատ անկատար էին եւ հազուագիւտ' մինչեւ 1950ի կէսերը, երբ երեք կարեւոր իրողութիւններ երեւան հանուեցան .—

1.— Ռուսերը, Սիպերիոյ իրենց ռազմական ճարտարարուեստին համար մեծ թիւով աշխատաւոր ձեռքերու պէտք ունենալով, ստիպուած էին 250.000 *չինացի գաղթային բանուորներ վարձել Մանչուրիայէն : Այդ առթիւ կարելի եղած էր բանուորներու այս բազմութեանց հետ ղրկել ազգայնական Չիներու լրտեսական կազմակերպութեան անգամ խումբ մը գործակալներ : Իբրեւ պարզ աշխատաւոր ծպտուած այս գիտնականներն ու սպաները կրցան թանկագին տեղեկութիւններ հայթայթել : Քանի մը ամիս վերջը, սակայն, Ռուսերը, կարգ մը փախուստներ նշմարելով եւ տեղեկութեանց այս աղբիւրը չորցնելու համար ձեռք' առին արմատական միջոց մը.— Բոլոր չին բանուորները, 1950ի Դեկտեմբերին վերադարձուեցան Չինաստան եւ անոնց տեղ բերուեցան հիւսիսային Սիպերիոյ կեդրոնացման կայաններու բանտարկեալները :*

2.— Արեւմտեան Գերմանիա անցաւ կարմիր բանակի հանգուցեալ մարաջախտ Շափոշնիկովի զաւակը, Վասիլի Շափոշնիկով, որ «Վերազինման հնգամեայ ծրագրի» հինգ տնօրէններէն մէկն էր : «Ազատութիւնը ընտրելով», Շափոշնիկով հետը փախցուց դէզ մը թղթածրարներ' խորհրդային գաղտնի զէնքերու վերաբերեալ վերջին գիւտերու եւ բարելաւումներու մասին :

3.— Եւ վերջապէս, կարգ մը նոր զէնքեր, որոնք գործածութեան դրուած էին Քորէայի մէջ, ինկան Ամերիկացիներու ձեռքը եւ անոնց քննութիւնը լրացուց Շափոշնիկովի բերած թղթածրարները :

Քանի մը ամիսէ ի վեր, հիւլէական ռումբի պատրաստութիւնը մտած է շատ աշխոյժ փուլի մը մէջ եւ Շափոշնիկով, այդ մասին, գրեթէ կատարեալ թղթածրար մը բերած է : Մէկ բան սակայն կը պակսի.— Խ. Միութիւնը որքա՞ն պատրաստ ռումբ ունի :

Այս վաւերաթուղթերուն համեմատ, Սովետներու բոլոր հիւլէական ռումբերը կեդրոնացուած են մէկ տեղ, Քուզնէցքի աւազանի հրջանը, Թոմսքէն (Սիպերիա) 240 քիլմ. դէպի հարաւ արեւելք : Այս միեւնոյն հրջանը կը գտնուի նաեւ մէկը այն գործարաններուն, որոնք հիւլէական ռումբ կը պատրաստեն : Միւս երեքը — Կովկաս, Ղազակըստան եւ Թուրքեստան — մօտ ժամանակէն նոյնպէս Սիպերիա պիտի փոխադրուին :

Քուզնէցքի (Կեդր. Սիպերիա) հիւլէական կեդրոնին աշխարհագրական դիրքը անկարելի կը դարձնէ անոր ռմբակոծումը ամերիկեան B36 *օդանաւերու կողմէ, որոնք միայն յարմար են փոխադրելու հիւլէականռումբերը, նկատի ունենալով որ Քուզնէցք, օդանաւային հասողութեան հրջանակէն հեռու կը մնայ : Այնտեղ անգամ, ռումբերը տեղաւորուած են գետնին տակը,* 45 *մեթր խորութեամբ թաքստոցներու մէջ : Դարձեալ, Քուզնէծքի մօտերը կը գտնուի* 6000 *քառակուսի քիլմ. տարածութեամբ փորձադաշտ մը, հիւլէական պայթումներու համար : Հիւլէական ամբողջ այս հրջանակը պաշտպանուած է* 2000 *որսկան օդանաւերու կողմէ, որոնք կը գտնուին* 55 *նորակառոյց օդանաւային կայաններու մէջ : Հիւլէական ռումբերու զոյգ մը փորձային կայաններ նաեւ կը գտնուին Արեւելեան Սիպերիոյ մէջ : Առաջինը կը գտնուի հիւսիսային լայնքէն* 65*րդ եւ արեւելեան երկայնքէն* 100*րդ աստիճաններուն վրայ, իսկ երկրորդը կը գործէ Մաքովօ գիւղին մօտերը, Անատիր գետին եզերքը :*

Ռուսերը, հեռարձակ ռումբ — հրթիռներու պատրաստութեան մէջ գլած անցած են Ամերիկացիները, որոնց աշխարտանքները տակաւին փորձային փուլի մէջ կը գտնուին : Գերմանացի մասնագէտներու գործակցութեամբ անոնք կատարելագործած են Բ. աշխարհամարտի V2 *զէնքը : Այժմ կը կատարուին փորձերը* V25 *զէնքին, որ կրնայ թռիլ մինչեւ* 350 — 400 *քիլմ. : Այս զէնքին խարիսխները հաստատուած են մանաւանդ Արեւելեան Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի ծովային հրջանին մէջ : Շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ արձակումներ կը կատարուին : Քոլպէրկի խարիսխէն (Լեհաստան) արձակումները կը կատարուին ամէն օր դէպի Օզէլ կղզին, ուր դիտարաններ կան անկումները ստուգելու համար :*

Այս բոլոր պատրաստութեանց կարգին, Ռուսերը մասնաւոր աշխատանքներ կը տանին օդանաւային ուժերը զարգացնելու համար : Ամսական միջին հաշուով կը շինուին 5000 *օդանաւեր, որոնց* 300*ը որսկաններ եւ* 20*ը ռմբակոծողներ : Որսկան օդանաւերուն ամէնէն նոր տեսակն է Միկոյեանի անունով կոչուած* MIG 19 *օդանաւը : Իսկ չեխոսլովաքեան գործարաններուն ապսպրուած է շինութիւնը գիշերային որսկաններու, « Տէլֆին» անունով, եւ ժամական* 875 *քիլմ. արագութեամբ : «Ռատար» գործիքին հետ միասին, «Տէլֆին»ը ունի* 30*նոց երկու թնդանօթներ : Արտադրութիւնը կը հասնի ամսական* 50 *օդանաւի :*

Դասական զէնքերու կարգին, Ռուսերը հնարած են զնդացիր մը' «Կորինով», որ վայրկեանը կ'արձակէ 1200 *գնդակ : Այս գնդացիրը,* 30 *երկվայրկեանի մէջ կրնայ հակօդանաւային գնդացիրի վերածուիլ : Հնարուած է նաեւ* 76 *միլիմեթրնոց նոր թնդանօթ մը, որ իր ռումբերը կրնայ հասցնել մինչեւ* 16 *քիլմ. հեռուն եւ* 170 *միլիմեթրնոց հրասանդ մը, որ կրնայ ռմբակոծել* 6 *քիլմ.ի վրայ : Ամէն գունդ* 6 *հատ պիտի ունենայ այս հրասանդներէն : Հնարուած են վերջապէս « Սթալինի» անունով կոչուած նոր ու ծանր հրասայլ մը, ինչպէս նաեւ հակահրասայլային ծանր ու խորտակիչ հրասայլեր :*

Թ.Ա.Թ.

Եղանակի զբօսաշրջիկները

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ըստ Շրջագայութեան (tourisme) *տեսչութեան քաղած տեղեկութեանց, օտար զբօսաշրջիկներու այցելութիւնը դէպի Ֆրանսա, այս տարի կայուն վիճակ մը կը ցուցնէ, բաղդատմամբ անցեալ տարուան :*

Եթէ չսպասուիր որ օտար այցելուներու թիւը աւելի ըլլայ քան անցեալ տարուան թիւը, այսինքն շուրջ երեք միլիոն, միւս կողմէ հաւանական է որ օտար դրամներու մուտքը աւելի պիտի ըլլայ քան անցեալ տարի, որովհետեւ յաճախորդները աւելի բարեկեցիկ դասու մը պիտի պատկանին :

Միացեալ Նահանգներէն հակասական տեղեկութիւններ կը հասնին : Միջինդասակարգի պատկանող հրջիկները նուազ չափով Եւրոպա պիտի գան, որովհետեւ շատերը մասնագէտներ են որոնք վերազինման աշխատանքներուն հետեւանքով չեն կրնար բացակայիլ իրենց երկրէն : Միւս կողմէ ապրուստի սղութիւնը շատերուն թոյլ չի տար անդրծովեան ճամբորդութիւններ կատարել : Եւ վերջապէս միջազգային ընդհարումներու վախը շատերը կը մղէ իրենց տեղը մնալու :

Միջազգային կացութեան բարւոքումը կրնայ վերիվայր հրջել այս նախատեսութիւնները : Այն ատեն, բարեկեցիկ դասու յաճախորդները որոնք օդանաւով կը ճամբորդեն եւ չեն ազդուիր ապրուստի գինէն, պիտի լեցնեն միւսներուն պարապ ձգած տեղը :

Հար. Ամերիկայէն պիտի գան միայն չատ ունեւոր ճամբորդներ, քանի որ միւսները միջոցները չունին ոչ օդանաւով ճամբորդելու, իսկ ծովային երթեւեկը մօտաւորապէս երկու ամիս կը պահանջէ: Կը կարծուի որ այդ կողմերէն գալիք այցելուները պակաս պիտի ըլլան, բաղդատելով անցեալ տարուան հետ :

Ասոր փոխարէն, եթէ անակնկալ դէպքեր չպատահին, Միջին Արեւելքէն շրջիկներու գալուստը ստուարաթիւ պիտի ըլլայ, մանաւանդ Եգիպտոսէն :

Ոչ մէկ զգալի փոփոխութիւն Եւրոպայի մէջ, բացի կարգ մը երկիրներու — ինչպէս Աւստրիա, Սպանիա եւ Զուիցերիա — մրցակցութեան սաստկացումէն, եւ Տանըմարքացիներուն կրած սեղմումներէն:(Պարտաւոր են հարիւրին 20 տուրք մը վճարելու (Ցունուարէն ի վեր, արտասահման մեկնելու համար իրենց պահանջած դրամներուն վրայ):

Տանըմարքացիներուն տեղ, կը յուսացուի որ Սկանտինաւներուն թիւը պիտի աւելնայ, ինչպէս նաեւ Անգլիացիները, որոնք վերջերս իրաւունք ստացան 50ի տեղ հարիւր սթերլին տանելու իրենց հետ :

Վերջապէս, զգալի է գերման շրջիկներու յաւելումը: Իտալիան եւ Զուիցերիան կը ջանան իրենց կողմը քաշել, մանաւանդ որ տնտեսական տեսակէտով, չահեկան յաճախորդներ դարձած են :

Հ. Մ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

ՑԻՐՈՒՑԵԱՆ ՏԱՐԱԳԻՐՆԵՐԸ ԵՒ Ճ. ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ՄԻԼԱՆ, 9 Ապրիլ (Յառաջ) — Ապրիլ 5ին Միլան եկաւ Անչայի հիմնադիր – Նախագահը, Պ. Ճորճ Մարտիկեան, իր կնոջ հետ, զբաղելու համար հայ տարագիրներու գործով: Մէկ օր մնալէ վերջ, մեկնեցան Թրիէսթէ, զօր. Շէքէրճեանի եւ բժիշկ Եր. Արզումանեանի հետ՝ Եուկոսլաւիայէն տեղափոխուած 78 հայ տարագիրներու տեղափոխման խնդրով: Ուրախութեամբ կ'իմանանք թէ շնորհիւ Պ. Ճ. Մարտիկեանի զօրաւոր կապերուն, կարելի պիտի ըլլայ զանազան երկիրներու մէջ տեղաւորել այս դժբախտ հայ բեկորները, որոնք խորապէս յուզուեցան, ցոյց տրուած հոգածութենէն :

Հիւրերը կիրակի օր այցելեցին Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան վանքը, հիւրասիրուելով Միաբանութեան կողմէ: Նոյն օրը ուշ տեղերնին հասան Միլան եւ յաջորդ առաւօտ նախապէս նշանակուած ժամադրութեան համաձայն Պ. Ճ. Մարտիկեան իր հիւրանոցին մէջ ընդունեցաւ Հայ Կանանց Միութեան վարչութեան անդամուհիները, տեղեկանալու համար վերջին երկու տարիներու ընթացքին կատարուած գործերուն :

Ի բացակայութեան վարչութեան Նախագահ Տիկին Զ. Սէֆէրեանի, փոխ–Նախագահը, Տիկին Լ. Արզումանեան ամփոփ կերպով ներկայացուց կատարուած աշխատանքը: Այս առթիւ Միութեան անդամուհիներու երախտագիտութիւնը յայտնելով Տէր եւ Տիկ. Մարտիկեան իրենց թանկագին գործակցութեան համար, ծանրացաւ վարչութեան նիւթական օգնութեանց վրայ, որոնք առաւելագոյն արդիւնքը տուած պիտի ըլլային, եթէ տեղական ուրիշ անհրաժեշտ պահանջները արգելք չհանդիսանային :

Նոյն օրը հիւրերը մեկնեցան Հռոմ ուր պիտի տեսնուին IROի ներկայացուցիչներուն հետ: Ապա պիտի այցելեն Bagnoliի գաղթակայանը, ուր բաւական թիւով հայ տարագիրներ կարգի կը սպասեն: Հռոմէն պիտի անցնին Եգիպտոս, Սուրիա, Պարսկաստան, Հնդկաստան, Ճափոն, մինչեւ Քորէա: Մեր լաւագոյն մաղթանքները այս անձնուէր եւ ազգասէր ամոլին :

ԼԻՒՍԻ

Գաղութէ գաղութ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԸ (ԱՆԹԻԼԻԱՍ) երկու կարեւոր նուէրներ ստացած է վերջերս, Մանչեսթրէն Պ. Մարքօ Պագրճեան, նուիրած է տասը հազար անգլ. ոսկի, որով կարելի եղած է գնել Պիքֆայայի արեւմտեան կողմը 45 հազար մեթր դեղեցիկ գետին մը: Այս գետնին վրայ չուտով պիտի չինուի արդիական չէնք մը իբրեւ ամառանոց եւ Դպրեվանք : Շէնքին յատակագիծը արդէն պատրաստուած է: Իսկ Ամերիկայի Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը նուիրած է 40 հազար տոլար, որով Անթիլիասի Ս. Աթոռի պարտէզի մէկ մասին վրայ պիտի չինուի նոր չէնք մը, Մատենադարանի եւ Թանգարանի բաժիններով: Յատակագիծը պատրաստ է եւ չուտով պիտի սկսի չինութիւնը :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Գոսթընի ընկերներէն Հ. Բարղամեան դժբախտութիւնն ունեցած է կորսընցնելու իր կինը, Տիկին Ատէլ: Հանգուցեալը բնիկ Հաճընցի էր: Անխոնջ եւ նուիրուած գործակից մը Հ.Օ.Մ.ի, որուն Կեդր. վարչութեան անդամներէն էր: Աւարտած էր Մարաշի աղջկանց վարժարանը 1906ին, իսկ 1908ին ընթացաւարտ է Ատափազարի Հայուհեաց բարձրագոյն վարժարանէն: Կարինի մէջ առաջին անգամ ամուսնացած է ընկ. Լ. Մազմանեանի հետ, եւ Ամերիկեան Միսիոնարական դպրոցին մէջ երաժշտութեան եւ դաշնակի ուսուցչութեան պաշտօն վարած է: Տարագրուած է Կարինէն եւ անլուր տառապանքներէ վերջ հասած է Խարբերդ, ուրկէ անցած է Տերսիմ եւ ապաստանած բարեկամ քիւրտերու մօտ: Տարագրութենէն ազատուելով, հաստատուած է Ամերիկա :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— Ղազուինի մէջ մեռած է Սեւօ Շահինեան: Քաջարի հայդուկ մըն էր: Ասորի եւ հայկական եկեղեցիներու մէջ կատարած են պատշաճ արարողութիւններ եւ հանդիսաւոր պատարագ: Սեւօ իր կռուի մասնակցութիւնը բերած է հայ ժողովուրդի ազատագրական շարժման: Ծնած է 1895ին Կոտայքի շրջանի Գեօղ գիւղը: Ծագումով Ասորի էր սակայն հոգիով եւ սրտով կապուած էր հայ ժողովուրդին: Մասնակցած է Վասպուրականի կռիւներուն եւ իբրեւ յիսնապետ՝ Սեւօ մասնակցած է Բաշաբարանի գոյամարտին եւ պատուով կատարած իրեն յանձնուած ծանր պարտականութիւնները: Մեռած ատեն կանչած է « Ախ Երեւան, Երեւան »:

ԶԱՏԻՆ ՀԻՐ ԳԱՂԱՌԻՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

ԼԻՈՆ, 10 Ապրիլ.— Քառասունքի տօնակատարութենէն վերջ, Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին երկրորդ ձեռնարկը եղաւ ընտանեկան խնջոյք մը, պահիկ մը յիշեցնելու համար հայրենի Զատիկը իր կարմիր հաւկիթներով եւ պէս պէս չաքարեղէններով :

Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 5ին, բացումը կատարուեցաւ, Սանուհիներու երգած «Յառաջ նահատակ»ով, ղեկավարութեամբ ժրաջան Խնամակալուհի Տիկին Վարժապետեանի: Յետոյ յաջորդաբար երգեցին «Ինչո՞ւ Պինկէօլը մտար» եւ «Անուշ»էն քանի մը խմբերգներ: Օրուան սեղանապետը կարգով խօսք տուաւ չատերուն: Յիշենք մանաւորապէս հոս ծնած կամ հասակ նետած օրիորդներ Հաբէլեան, Առաքելեան, Շ. Թուլթեան, Պէրպէրեան, Ճանիկեան, Մ. Առաքելեան, Տիկիններ Թաթուլեան եւ Վարժապետեան, բոլորին ալ յաջող: Պ. Թ. Այվազեան համառօտակի պարզեց Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը, Հայը Հայ պահելու մտահոգութիւններէն, մինչեւ հիւանդանոցներու մէջ տառապող մեր դժբախտ հայրենակիցներու ձեռք կարկառելը: Շեչտեց մանաւանդ :— « Ուժ տանք Կապոյտ Խաչին, որպէսզի ան ալ անվհատ կատարէ իր առաքելութիւնը, մինչեւ որ բախտը մեզի ալ ժպտի եւ մեր Զատիկը տօնենք Արարատի ստորոտը»:

Այնուհետեւ, չիչ մը ընտիր ըմպելի, — նուիրուած Պ. Զայճեանին կողմէ — եւ կարկանդակ մը աճուրդի դրուելով կոկիկ գումար մը գոյացաւ :

Խնջոյքի ամբողջ տեւողութեան ազգային եւ յեղափոխական երգերը անպակաս էին :

Սիրելի քոյրեր եւ մայրեր, չարունակեցէք ձեր այնքան վսեմ առաքելութիւնը, մինչեւ այն երջանիկ օրը, երբ Սփիւռքի հայութիւնը պիտի թօթվէ իր օտարութեան փոչին, եւ իր ձագուկները հաւաքած պիտի երթայ հաստատուիլ հայրենի երկրին մէջ, իբրեւ ազատ եւ անկախ ժողովուրդ :

Կ.Յ.

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒՆ

Պետական ձեռնհաս մարմիններու հետ համաձայնաբար եւ պատերազմական Նախարարութեան հաւանութեամբ ձեռնարկած ենք կազմելու Հայ Նախկին Ռազմիկներու Պաշտօնական Փառագիրքը :

ԵՐԵՔ ԱՄԻՍԷՆ տպագրութեան պիտի սկսինք եւ Գիրքը պէտք է լոյս տեսնէ այս տարուան վերջը: Հետեւաբար, կը խնդրենք բոլոր Հայ Նախկին Ռազմիկներէն, որ մինչեւ 1951 Յունիս 30 մեզի ղրկեն պաշտօնական պատճէնները վաւերացուած (Copies conformes légalisées).

1.— Իրենց citationներուն; 2.— Իրենց բոլոր պատուանշաններուն: 3.— Իրենց ստացած գոհունակութեան վկայականներուն գնդապետէն կամ զօրավարէ (témoignage de satisfaction): 4.— Համառօտ պատմութիւնը թէ ինչ կարեւոր կռիւներու մասնակցած են կամ ինչ ակնառու դեր են խաղցած : 5.— Պատուոյ Լեգէոն (Légion d'Honneur) եւ զինուորական պատուանշան (médaille militaire ու –

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (28)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՐԻՍՊԸ

Բ.

Առաջին անգամ նորոգուած ըլլալով նոյնիսկ այս կայսեր օրով, այդ պարիսպները, որոնք յաճախ կ'աւերուէին երկրաշարժներէն եւ թշնամի բանակներու յարձակումներէն, ու ժամանակին եւ մարդոց անհամար աւերներուն ենթակայ էին չարունակ, չատ անգամներ նորոգուած են բիւզանդական իշխանութեան օրերուն :

Եւ սակայն ոչ մէկը աւոնցմէ այնքան նպաստած է վերականգնումին որքան Թէոֆիլ (829 – 842) Փռիւգիացի կայսրը, մին Թ. դարուն մեծարժէք կայսրերէն, եւ որ ինչպէս աշտարակներու վրայ քանդակուած բազմաթիւ արձանագրութիւնները կը ցուցնեն, Ոսկեղջիւրի վրայ չինուած պատնէշը գրեթէ ամբողջութեամբ ի հիմանէ նորոգեց :

Պլաքէրներու դրան անմիջապէս քովէն, Հեբակլիոսի պարիսպը, գետնին ցից զառիվարին հետեւելով, աստճանաբար մինչեւ խոփրնէգափու կը բարձրանայ, ուր գետնին ընդհանուր հակումը փոխուելով, հետզհետէ կը ցածնայ մինչեւ Մարմարայի ծովը :

Պատնէշին այս առաջին մասին ամբողջ երկայնութեամբը, Ոսկեղջիւրէն մինչեւ Կոստանդինոսի անունով կոչուած պալատը, դուրսի կողմէն պարիսպին զուգահեռ մեծ ճամբան խիստ ցից եզերքներ ունի եւ կ'ըլլայ տեսակ մը փոս ճամբայ, ուրկէ աչքը աւելի լաւ կը գնահատէ բիւզանդական ամրութեանց ցնորեցուցիչ բարձրութիւնը :

Կայսրերուն օրով, այս տեսարանը տարբեր, չատ աւելի նուազ նկարագեղ, բայց այլապէս սարսափելի էր, երբ պարիսպներու անհուն եւ սոսկալի չարքը, բոլոր իրարու յաջորդող կայսրերուն ձեռքով սքանչելիօրէն պահպանուած աչքդ առածին չափ կը բարձրանար, անվթար ու ամէն կողմ ատամնաւոր, երկչոտ պնցորդին աչքին առջեւ: Տակաւին վերջնական պաշարումէն քանի մը տարի առաջ մեծ նորոգութիւններ տեղի ունեցած էին :

Ծովուն կողմէն, իր հարաւային մասին վրայ — կ'ըսէ Պ. Տօքթօր Ա. Մորթման, միջնադարեան Բիւզանդիոնի այս կատարելապէս հմուտ գիտունը — եւ ամբողջ Ոսկեղջիւրի երկայնութեամբը, քաղաքը մասամբ կը պաշտպանուի Կոստանդիանոսի ձեռքով չինուած պարզ պատով մը, որ սակայն իր այսօրուան վիճակը առած է Միքայէլ եւ Թէոփիլ կայսրերու ձեռքով, ինչպէս կը վկայեն տակաւին գոյութիւն ունեցող արձանագրութիւններ :

Իր տրամադրութեան տակ բաւական զօրաւոր տորմիղ մը ունեցող պաշարող բանակ մը միայն կրնար մտնել չրջապատին այս մասէն, ինչպէս անգամ մը պատահեցաւ 1204ին, չորրորդ Խաչակրութեան ժամանակ կատարուած պաշարման պահուն, Հանրի Տանտոլոյի նաւերուն կողմէ: Բայց այս յաջողութեան պայմանը այն էր որ այս պաշարումէն քիչ առաջ Միքայէլ Սթրիբնոս բիւզանդացի ծովակալը բիւզանդական տորմիղը ծախած էր, որով կարելի չէր եղած արգիլել խտալական ցականաւերը, որ նաւահանգիստը փակող Շղթան քակեցին ու այսպէս անպատիժ Ոսկեղջիւր մտան :

Շատ դարեր առաջ Ավարներն ու Արաբներն ալ հակառակ իրենց անհամար նաւերուն չէին կրցա երբեք լրջօրէն յարձակիլ բիւզանդական պարիսպին դէմ, Մարմարայի կամ Ոսկեղջիւրի կողմէն, որովհետեւ՝ բիւզանդական խոչոր մարտանաւերը եւ անոնց յունական հուր արձակող զօրծիքները միշտ զիրենք հեռու պահած էին ծովեզերքներէն:

Մարմարայի եզերքը երկնցող այս պատերը, ատամնաւոր, քառանկիւնաձեւ խոչոր աշտարակներ որոնց ետին 1453ի պաշարման չրջանին տակաւին կը բարձրանար Պուքոլէոնի կայսերական պալատը, արեւմտեան կողմը կը վերջանան Եօթն Աշտարակներու խիստ մօտիկը հաստատուած մարմարեայ աշտարակով: Ոսկեղջիւրի պատն ալ նոյնպէս արեւմտեան կողմը կ'աւարտի, Պլաքէրներու պալատին բարձրութեամբը, դղեակի ձեւ չինութեամբ մը, զոր բիւզանդագէտներ պենտապիրկոն անունով կը նշանակեն:

Այս կերպով մեծ պարիսպը, այլ անունով ցամաքային պարիսպը, որ պոլսական եռանկիւնին արեւմտեան կողմը կը պաշտպանէ եւ ճիշդ ու ճիշդ 6800 մեթր երկայնութիւն ունի, կարելի է երկու մասի բաժնել, երկուքն ալ բոլորովին տարբեր իրարմէ :

(Շար.)

նեցողներէն կը խնդրուի ղրկել իրենց լուսանկարները ։ 6.— Մեզի հաղորդել նաեւ իրենց ծանօթ ազգական կամ ուրիշ նախկին ռազմիկ մեռած կամ կորսուածներու մասին բոլոր տեղեկութիւնները ։

1951 Յունիս 30էն վերջ հասնող դիմումներուն պիտի չկրնանք հետեւանք տալ ։ Կը խնդրենք որ ամէնքդ ալ շուտ ղրկէք վերոյիշեալ փաստաթուղթերը ։ Association des Anciens Combattants Arméniens, 31 rue St. Lazare, Փարիզ (9) ։ (ԿՆԻՔ)

թական 3000 տոլար առաջարկեց զօր. Մէք Արթըրի, զօրավարի դեր կատարելու համար թատերախաղի մը մէջ ։

╳ Մոսկուայի պաշտօնաթերթերը դեռ կարծիք չեն յայտներ ։ Միայն «Գրական Թերթ»ը կը գրէ թէ զօրավարին պաշտօնանկութիւնը բացորոշապէս կ'ապացուցանէ չփոթութիւնը պատերազմի հրձիգներու ճակատին վրայ » ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՍԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐ, մեծ մասով գիւղական շրջաններէ, բանաձեւ մը ներկայացուցին Ազգ. Ժողովին, խնդրելով ազատ արձակել մարեշալ Փեթէնը, որպէս զի իր վերջին օրերը անցընէ իր հայրենի տան մէջ ։ Այս պահանջը կը հիմնուի 1791ին հաստատուած օրէնքի մը վրայ, որ կ'արտօնէ ազատ արձակել բանտարկեալները, երբ 80 տարեկան կ'ըլլան ։ (Փեթէն 95 տարեկան է) ։

ՍՈՒՐԻԱ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ պիտի բանակցին Ազգաժողովին միջոցաւ, սահմանավէճը կարգադրելու եւ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար ։ Սուրիա հաստուցում կը պահանջէ երեք գիւղերու ռմբակոծութեան համար ։ Առջի օր հրեայ վինուոր մը սպաննուեցաւ եւ երեք հոգի վիրաւորուեցան ։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ կառավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, որուն համաձայն 12 զօրաբաժիններ պիտի պատրաստուին 600 օդանաւերով, աջակցելու համար Եւրոպայի պաշտպանութեան, հրամանատարութեամբ զօր. Այզընհաուըրի ։ Այս թիւերը կրնան վերաքննուիլ ։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ առջի օրուան նիստին մէջ, վարչապետը վստահութեան քուէ պահանջեց, իր ելմտական եւ տնտեսական ծրագիրներուն համար ։ Քուէարկութիւնը պիտի կատարուի երեքշաբթի օր ։ Եթէ արդիւնքը նպաստաւոր ըլլայ, կառավարութիւնը երկրորդ անգամ վստահութիւն պիտի պահանջէ երեսփ. ընտրութեանց թըւականը փութացնելու համար ։ Իր առաջարկն է Յունիս տասը, մինչդեռ Ազգ. Ժողովին նախաշըրջանը կը լրանայ Հոկտեմբերին ։ Կառավարութեան ելմտական ծրագիրը կը տրամադրէ կարգ մը նոր տուրքեր հաստատել, 52 միլիառ Ֆրանքի բացը գոցելու համար ։

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ կոչ մը հրատարակեց, որով անգամ մը եւս կը պարզէ իր տեսակէտները, ազգային միութիւն պահանջելով ։ «Երկրին մէջ կը ծաւալի համայնավար գործունէութիւնը ։ Կուսակցական կարգուսարքը չի կրնար զսպել զայն ։ Ոչինչ կ'ընէ բարելաւելու համար բանուորներու վիճակը ։ Թոյլ կուտայ որ Սովետները արշաւանք պատրաստեն մեր երկրին մէջ ։ Արտաքին ճակատին վրայ եւս կը ծանրանայ սովետական վտանգը » ըսայլն ։

ԵՐԿՈՒ ՓՈՔՐԻԿ ՀԱՅՈՐԴԻՆԵՐ, (Առաքել Յովակիմեան եւ Յակոբիկ Շամլեան) Ապրիլ 12ին նաւակ մը կը նստին Ալֆորվիլի մէջ, եւ կ'անցնին Սէն գետի այն մասէն ուր հոսանքը ամէնէն ուժեղն է ։ Ջրարգելին (barrage) առջեւ նաւակը կը խորտակուի եւ տղաքը կ'իյնան ջուրը ։ Առաքել երկաթ ձողի մը կը փաթթուի, իսկ Յակոբիկ Շամլեան վստահելով իր ուժերուն քանի մը վայրկեան կը լողայ եւ կը խնդրէ իր ընկերէն որ բռնէ ոտքէն, սակայն Առաքել երկար չկրնալով բռնել ոտքէն կը ձգէ ։— «Մնաս բարով, կ'ըսէ Յակոբէկ, ահաւասիկ 100 Ֆր. ունիմ առ», եւ կ'անհետանայ ջուրին մէջ ։ Առաքել օգնութիւն պոռալով կ'ազատի ։ Յակոբիկի մարմինը ցարդ չէ գըտնուած ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ .— Տէր եւ Տիկին Վարդազեան (Գրօն), Տէր եւ Տիկին Գարոնեան (Սէվրան), Տէր եւ Տիկին Այվազեան եւ իր պարագաները, կը յայտարարեն թէ հանգուցեալ Այրի Տիկ. Մանիկ Այսըճեանի մահուան քառասունքին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտարոն պիտի մատուցուի, 69 Louis Blanc, Լիոն, Հայ. եկեղեցին, այս կիրակի առաւօտ ։ Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգող ազգականներէն ներկայ ըլլալ ։

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ԶՈՀԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՊԱՏԱՐԱԳ – ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարսիլիոյ Հայ. Կաթ. Առաքելութեան կողմէ, այս կիրակի ժամը 10ին, 92 rue d'Aubagneի եկեղեցիին մէջ ։ Պատարագիչն է Առաջնորդ Յովհ. Ծ. Վ. ՋՈՒԽԱՃԵԱՆ ։

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՏՕՆ

Կազմակերպուած 32 Մարմիններու կողմէ, Երեքշաբթի, 24 Ապրիլ, ժամը 21ին, (Նախկին (Փըքի ծուռնալ), ՍԱԼ ՔԱՏԷ (21 rue Cadet)

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

Նոր Սերունդի Օրը

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ ։ Կիրակի 15 Ապրիլ, ժամը 3էն 12 Mairie du XIի մէջ, métro Voltaire ։

Կը նախագահէ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը ։

Կը խօսին ընկերներ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ
ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Մ. ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ (երգ), Օր. Ս. ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ (դաշնակ), Ֆ. ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ (ջութակ) ։ Ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը երեք արար՝
5 ԹԻՒ ԽԵԼԱԳԱՐԸ

Մասնակցութեամբ Փարիզի մասնաճիւղի ընկերներուն ։

Պարահանդէս Կ. ՍԱՐԵԱՆԻ նուագախումբով ։
Առատ պիւֆէ, մատչելի գիներով ։

ՅԱՌԱՋի տարածման համար

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք Օր. Ի. Զիլինկիրեանէ 300 ֆրանք ։

Մարսէյլէն ընկեր մը 600 ֆրանք ։

Ռոմանէն Յ. Գօյաճեան 300 ֆրանք ։

Գ. Վ. Եղգովանեանէ (Մարսէյլ) 1000 Ֆր. ։

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի ԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՏՕՆԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կամ. եւ Մարտ. Միութեան ։ Այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Cercle Catholique բահին մէջ ։

Կը նախագահէ Կ. ՏԵՐՄՈՒԵԱՆ

Կը խօսի Գ. Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին Կ.Խ. Սանուհիներու Արաքս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Հ.Յ.ԼԵՒՈՆԵԱՆԻ ։ Կը հրաւիրուին դաղութին բոլոր կազմակերպութիւնները եւ միութիւնները իրենց մասնակցութիւնը բերել թուականէն չորս օր առաջ դիմելով Գ. Խ. Գեւորգեանի ։

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԵՒ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի ։ Ապրիլ 15ին, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին ։ Salle Géographie, 184 Bd. St. Germain ։

Նախագահութեամբ Գ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ ։ որ կը խօսի ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ մասին ։

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ մասին կը խօսի՝
ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ երգ՝ Օր. ԻՐԻՍ ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆ, Օր. ՄԱՐԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ ։ Դաշնակ՝ Օր. ՎԵՐՈՆԻԿ ՃԻՆՃԵԱՆ ։ Արտասանութիւն՝ Տիկ. Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Զ. ՂԱՐԻՊԵԱՆ ։

Ջութակ Marie Thèrese Raabe ։

Տոմսերը կը ծախուին հայկական գրատուններ, Հրանտ Սամուէլ, 51 rue Mr. le Prince, Մկրտիչ Գարսամեան 46 rue Richer, Հրանտ Բալուեան 43 rue Richer ։

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ապրիլ 21ին, շաբաթ, ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ .— Մարսէյլէն Այրի Տիկին Աղաւնի Օհանեան եւ զաւակները կը յայտնեն որ այս կիրակի Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգստեան պաշտարագ, հանգուցեալ ԵՂԻԱԶԱՐ ՕՀԱՆԵԱՆԻ յիշատակին ։ Ի գիտութիւն բոլոր բարեկամներուն եւ ծանօթներուն ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ս. Սողըրեան եւ զաւակները կուզեն ծանուցանել թէ իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

Գ. ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՂԸՐԵԱՆԻ

մահուան առաջին տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՍԵՒԱԿ խումբին ժողովը՝ այս շաբաթ օր ժամը 6ին, Cachan, 17 rue Ampère ։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ .— Ֆ.Կ.Խաչի անդամական ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ ։ Ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՇԱՎԻԼ .— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, ընկեր Ա. Գ.ի բնակարանը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Սէն Լուի Հ. Յ. Դ. Ակնունի ենթակոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ, սովորական հաւաքատեղին ։

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին, Bar de Globeի սովորական սրահը ։

╳ Նոյն Միութեան Վալանսի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիր. առաւօտ ժամը 9.30ին, սովորական սրճարանին մէջ ։ Կը հրաւիրուին բոլոր Խարբերդցիները ։

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ սովորական հաւաքոյթը այս երկուշաբթի երեկոյ Քլէման ճաշարանին մէջ, 6 rue Maubeuge ։ Զեկոյց Գ. Թ. Գառնիկի ։ Նիւթ՝ Թուրք ժողովուրդին եւ պետութեան կազմութիւնն ու յեղաշրջումը պատմական տեսակէտով ։

Վասպուրականի Հերոսամարտի

36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի մեծ շուքով, Cercle Militaireի մէջ, կիրակի, 15 Ապրիլ, ժամը 15ին ։

Նախաձեռնութեամբ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ համագործակցութեամբ՝ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ։

Կը խօսին՝ Գ. Գ. Ա. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Տ. ՉԻԹՈՒՆԻ, Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, Ն. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ, Ա. ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ տաղանդաւոր երգչուհիներ Հ.ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ եւ Ի. ԳԻՒԼԳԻՒԼԵԱՆԻ, ինչպէս նաեւ Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ (արտասանութիւն), Օր. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆԻ (դաշնակ) եւ ՖԻԼԻՓ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԻ (ջութակ) ։ Երաժշտագէտ Օ. ՏՈՒՐԵԱՆ բացառապէս պիտի նուագէ իր մէկ հեղինակութիւնը ։ Գիտի մասնակցի զինուորական նուագախումբը ։

Կը հրաւիրուին բոլոր հայկ. կազմակերպութիւնները եւ մտաւորականները անխտիր ։

ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղին, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբի եւ «Շանթ» թատերախումբի ։

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, դպրոցի սրահին մէջ ։

Կը նախագահէ ընկերուհի Ն. ՔԻՊՐԻԹՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, թատերական ներկայացում ։ Կէս գիշերէն մինչեւ լոյս հայկական եւ եւրոպական պարեր (orchestre Francis–Coste) ։

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 15 AVRIL 1951 Կիրակի 15 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6433–Նոր շրջան թիւ 1844

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԵՌ ՆՈՐ ՊԻՏԻ ԾԱՂԿԷԻՆ...

« Դանիէլ Վարուժանի եւ Միսաք Մեծարենցի Օր», ինչպէս կ'ըսէ ծանուցումը (այս գիշեր, կիրակի) :

Անշուշտ նեղ հայրենակցական ոգի մը չէ որ քով քովի բերած է երկու անունները, նախաձեռնութեամբ Սեբաստացիներու «Մուրատ» Միութեան :

Տաղանդները ծննդավայր չունին :

Անոնք ճառագայթներն են դարաւոր ժողովուրդի մը, որ միշտ աչքերն ու ճիգերը ուղղեց «դէպի աղբիւրը լոյսին» :

Անոնք անմահ վկաներն են նոյն այդ ժողովուրդի լուսապայծառ իմացականութեան, ինչպէս անոր յաւիտենական խոյանքին :

Հանդէսին կազմակերպիչները պարզապէս « անչէջ բոցը » կ'արծարծեն, յարգանքի հրաւիրելով բոլորը, անխտիր :

... Ո՛րքան խռովիչ նմանութիւններ՝ երկու բանաստեղծներուն խառնուածքին եւ տաղնապներուն միջեւ :

Միշտ լաւատես եւ տեսանող՝ երկուքն ալ : Հարազատ զաւակները սա կենսուրախ եւ ստեղծագործ ժողովուրդին :

Երիտասարդներ էին երկուքն ալ : Միսաքը սեւ հողը գրկեց , երբ հազիւ 22 տարեկան էր : Վարուժան յօշոտուեցաւ 31 տարեկանին, աքսորի ճամբաներուն վրայ, գազանային խժդժութեամբ :

Եւ սակայն , արդէն հետքեր ձգած էր խորութիւնը՝ անոնց խառնուածքին ու տենչերուն :

Հաւատք, աշխատանք, պայքար՝ ամէնէն բանաստեղծական տաղերուն մէջ անգամ : « Ի՛նչ արբեցութեամբ», ի տես յաւիտենական վերանորոգման, ստեղծագործութեան (Մեծարենց) :

Ու պայքար, պայքա՛ր, երգեցի(Վարուժան) :

Անոնք որ «եթերային» բանաստեղծ մը կը նկատեն Մեծարենցը, ապահովաբար հարեւանցի հետեւած են իր շատ մը տաղերուն :

Պոլսոյ « Ազդակ » երիտասարդ շաբաթաթերթին մէջ, նոյն «Վայրի ծաղիկ» Մեծարենցն էր որ կ'երգէր.

— Քո՛յր, մտեցո՛ւր իմ ձեռքին, — Աստուածարոցն հըրացան,— Զի ամէն բան ինձ կրկին — Կը յիշեցնէ վրէժն արեան» : (1908 Դեկտ. 22/4 Յունուար) :

Եւ Վարուժանն էր որ կ'ազդարարէր նոյն շաբաթաթերթին մէջ, դառնութեան աղաղակ մը արձակելով 1909ի Կիլիկեան կոտորածին առթիւ (Կիլիկեան Մոխիրներուն), նամակի մը հետ (9/22 Մարտ 1909).

— «... Բայց Հայը պիտի ապրի՛ հակառակ դահիճներուն, եւ հակառակ իր առիւծի աչքին տակ բուսած կորեկին : Հայը պիտի ապրի ժողովուրդներու սիրազօդ շղթային մէկ օղակն ըլլալու համար : Այս է մեր բոլորիս յոյսը. յոյս մը՝ զոր մուրճով կռեցինք ինչպէս մեր պապերէն մէկուն նիզակը՝ որ նպատակին կը դիմէր օդին եւ արեան մէջ երգելով :

« Զանցնիր այն ճրագն՝ զոր վառեց Աստուած», բսած է վարպետս «Հայրունի»ին մէջ, զոր ես կը հասկնամ այն Աստուածը որ իւրաքանչիւրիս կամքին մէջ է,

ՉԱՆՑՆԻՐ ԱՅՆ ՃՐԱԳԸ ԶՈՐ ԿԱՄՔԸ ՎԱՌԵՑ» :

... Արե՛ւ — լոյս եւ ստեղծագործութիւն երգեցին երկուքն ալ, առանց օր ու արեւ տեսնելու :

Դեռ նոր սկսած էր Թրթռալ իրենց քնարը : Մէկը մեղմանուշ, այլ խռովիչ սարսուռներով : Միւսը՝ հուժկու, ինչպէս «Ցեղին Սիրտը» զոր հրատարակեց «Ազդակ», եւ համամարդկային՝ ինչպէս «Հեթանոս Երգեր»ը.

— Ցանո՛ւն պատառ մը հացի գործատան մէջ թաղեց ան,— Ճառագայթներն հոգիին — Տքնած փերթ փերթ որ ուտեն մեքենաները վիշապ — Միսերն հուժկու կըռնակին ...

Արդէն հրատարակուած հատորները բաւական էին, իբրեւ փաստապսակ :

Եւ սակայն, երկուքն ալ դեռ նոր պիտի ծաղկէին, հասնելով բարձունքի մը որ կրնար գլխու պտոյտ պատճառել :

Վկայ՝ տարաբախտ Միսաքին հեւքը, «օդ ու լոյսի, երգ ու ծիծաղի կարօտ»ով : Եւ Վարուժանին Նոր երկունքի փորձերը Թուղթի կտորներու վրայ, բանտէն մինչեւ սպանդը ... Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ »

Վերջին գործադուլներուն հետեւանքով, հանդէսներու օրերն ալ իրար խառնուեցան :

Եւ ահաւասիկ երեք – չորս հանդէս՝ միեւնոյն օրուան մէջ :

Այդ հանդէսներէն մէկն ալ՝

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Օրը, որ պիտի տօնուէր Ապրիլ 1ին :

Ուրեմն տօնական օր մը բոլորին համար : Ցերեկոյթ եւ երեկոյթ :

Հանդիսականներուն կը մնայ յարմարցնել իրենց ժամերը, պատուելով թէ Վասպուրականի Հերոսամարտը եւ Վարուժան–Մեծարենցի յիշատակը, եւ թէ Նոր Սերունդի Օրը :

Երեքն ալ նոյն ոգին կ'արծարծեն.— ճանաչում ազգային արժէքներու եւ հաւատք, աշխատանք՝ ի խնդիր լաւագոյն օրերու :

Այս ոգին պէտք է ներշնչել մանաւորապէս նոր սերունդին , առանց դաւանանքի խտրութեան :

Ուրեմն, Մարսէյլէն եւ ուրիշ քաղաքներէ վերջ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղն ալ կը տօնէ Միութեան Օրը :

Տեսակ մը քննութիւն՝ այս տօնակատարութիւնը :

— Զափել կտրուած ճամբան, եւ պատրաստուիլ նոր ճիգեր փորձելու : Միշտ քայլ մը յառաջ նետուելու :

Շրջան մը բոլորուած է արդէն, 1945էն ի վեր, երբ Միութեան հիմը կը դրուէր :

Անհրաժեշտ է միշտ զարկ տալ շարժումին, ետ չմնալու համար ժամանակի պահանջներէն :

Երիտասարդութիւնը ամէնէն աւելի խստապահանջ պիտի ըլլայ ինքն իրեն հանդէպ :

Միշտ պիտի ըսէ ինքն իրեն.

— Ինչ որ կատարեցի երէկ, չի գոհացներ զիս : Պէտք է աւելին փորձել : Կրկնապատկել աշխատանքը, որպէսզի կէս ճամբան չմնանք :

Ողջունել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Օրը՝ կը նշանակէ նորանոր նուաճումներ մաղթել, իրենց իսկ փրկութեան համար : ՎԱՀԷ

Արեւին

(Հատուած)

Հարաւի մեղմ ու լիաշունչ հովին հետ ,
Որ վաղուց երազուած համբոյրի մը պէս,
Իմ սիրակարօտ հոգիս հեշտանքով կը լիացնէ,
Շողա՛, ո՛վ արեւ, շառափներովդ ոսկեծայր,
Մառախլապատ Երկնքիս մէջ՝
Ուր Մտածումը կը դեգերի ուղեմոլոր ,
Շողա՛, շողա՛, բարի արեւ, հիւա՛նդ եմ ...:
Պատուհանիս եղեւնի ծոցին մէջ ինկած խելայեղ ,
Միջօրէի հեշտադալար ու բոցակապ երազին
գիրկը,
Թեւատարած կը սպասե՛մ ,
Պլլէ՛ զիս բոցեղէն ցանցերուդ մէջ ,
Ու օրօրէ՛ ջերմագին ...
...Հիւա՛նդ եմ, բարի արեւ, շողա՛, շողա՛...
Հոգիս թռչնիկ մըն է,
Օդ ու լոյսի, երգ ու ծիծաղի կարօտ,
Բայց երգը, որ իր ալուցքէն կը թռչի ,
Անտես ու ստուերոտ սանդուղներու վրայ
Կ'իյնայ շնչահեղձ :
Շողա՛, շողա՛, բարի՛ արեւ, հիւա՛նդ եմ ...
... Քի՛չ մըն ալ դեռ ,
Ա՛հ, շողա՛, շողա՛, բարի արեւ, հիւա՛նդ եմ...
Վերջին անգամ մըն ալ ,
Դեռ իրիկուն չեղած
Ու, դեռ տամուկ գիշերին վրիւկը զիս չընդգրկած ,
Վերջին անգա՛մ մըն ալ ,
Փարէ հոգւոյս խանդաբորբ ու կարօտի՛ն
Հիւա՛նդ եմ, բարի՛ արեւ, շողա՛, շողա՛...

1907 ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը Ապրիլ 17ին պիտի քննէ Սուրիոյ եւ Իսրայէլի վէճը :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտածումները անցեալ Մարտին հասած են 123.753 միլիոն Ֆրանքի, իսկ ներածումները 121.481 միլիոնի : 1951ի եռամսեայի արտածումները՝ 357.228 միլիոն, ներածումները՝ 343.805 միլիոն :

Արիւնալի դէպքեր Պարսկաստանի մէջ

ԱՆԳԼԻԱ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐ ԿԸ ՂՐԿԷ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, արիւնալի խռովութիւններ ծագած են Ապատանի շրջանին մէջ (հարաւ. Պարսկաստան), ուր կը գտնուի Անգլօ-Իրանեան Քարիւղի ընկերութեան հաստատութիւնները :

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, ամբոխը խուժանդելով մեռցուցած է երկու անգլիացի երկրաչափներ : Սպաննուած է նաեւ Իտալացի մը : Վիրաւորուած են ութ Անգլիացիներ, որոնց երկուքը մանուկներ : Պարսիկներէն սպաննուած են ինը հոգի, շատեր ալ վիրաւորուած :

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ 25 Անգլիացիներ, որոնց մէջ կը գտնուէին կիներ եւ մանուկներ ալ, հինգ ժամ պաշարուեցան ընկերութեան սենեակին մէջ : Ամբոխը վարագոյրները պատռած եւ նստարանները տապալած էր, «մահ Անգլիացիներուն» աղաղակներով :

Թէհրանի անթելէն հաղորդուած զեկոյց մը կ'ըսէ թէ «կացութիւնը շատ ծանր է, իբրեւ հետեւանք խռովարարներու եւ ուրիշ կասկածելի տարրերու գործունէութեան» : Կառավարութիւնը որոշած է ամէն միջոց փորձել, խաղաղութիւնը եւ բարեկարգութիւնը վերահաստատելու համար :

Նախարարական խորհուրդը ուրբաթ օր արտակարգ նիստ մը գումարեց ի ներկայութեան Շահին, որ հիւանդ է : Անմիջապէս պաշտօնանկ եղաւ Խուժիստանի նահանգապետը : Իրեն յաջորդեց զօր. Շախպահթի, որ վճռական մարդու համբաւ կը վայելէ : Լիազօրութիւն տրուած է զօրավարին, պաշարման օրէնքը գործադրելու համար ամենայն խստութեամբ :

╳ Վերջին լուրերու համաձայն, բրիտանական յածանաւ մը Աթէնքէն ճամբայ ելած է դէպի Պարսից ծոց, ուրիշ մըն ալ՝ Միջերկրականէն, ի հարկին միջամտելու համար : Կը վախցուի որ այս մարտանաւերուն ժամանումը աւելի գրգռէ խռովարարները : Թէհրանի բրիտանական դեսպանը վարչապետին դիմելով, պահանջեց աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնել, ապահովելու համար Բրիտանացիներու կեանքը եւ գոյքերը : Զրահապատ կառքեր եւ հրասայլեր հասած են Ապատան : Խռովութեանց պատասխանատու կը համարուի «Թուտեհ» կուսակցութիւնը (համայնավար) :

╳ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, նախկին արտաքին նախարարը՝ Իտըն, հարցուց թէ մարտանաւեր ղրկուա՞ծ են, օգնելու համար : Արտաքին նախարարը, Պ. Մորիսըն, պատասխանեց թէ խնդիրը նկատի առած են, եւ թէ առ այժմ ուրիշ բան չի կրնար ըսել : «Եթէ հարկը պահանջէ , պիտի չվարանիմ համապատասխան միջոցները ձեռք առնելու» : Երբ հարցուցին թէ բրիտանական զինուոր ցամաք ելա՞ծ է Պարսկաստանի մէջ, Նախարարը «ոչ» պատասխանեց :

╳ Պարսկաստանի վարչապետը բացառիկ նիստի հրաւիրեց խորհրդարանը, վստահութեան քուէ պահանջելու համար : Այդ միջոցին «Թուտեհ»ի կուսակիցներէն տասը հազար հոգի խռնուած էին խորհրդարանին առջեւ, թշնամական աղաղակներ արձակելով «անգլօ-ամերիկեան աշխարհակալներուն դէմ» :

Վարչապետը յայտարարեց.— «Ամէն օր անակնկալ դէպքեր կը պատահին : Իրանը պէտք չէ մէկ ձեռքէն միւսը նետուի գնդակի մը պէս, այլ դառնայ հզօր ամբարտակ մը հաւանական դէպքերու դէմ : Աշխարհի ներկայ տագնապալի կացութեան մէջ խորհրդարանը պէտք է զօրավիգ հանդիսանայ կառավարութեան, այլապէս օտարները պիտի շահագործեն կացութիւնը : Թոյլ չտանք որ ամէն բան քաոսի մը վերածուի» :

Պաշտօնականութեան հետեւանքները

Մ. Նահանգներու ծերակոյտի զինեալ ուժերու յանձնախումբը միաձայնութեամբ որոշեց հրաւիրել զօր. Մէք Արթըրը, որպէսզի զեկուցանէ՝ Ծայր. Արեւելքի մէջ ամերիկեան քաղաքականութեան մասին : Այս որոշումը հաղորդելով, յանձնախումբի նախագահը (դեմոկրատ) ըսաւ , թէ ժողովուրդը իրաւունք ունի իմանալու բոլոր իրողութիւնները — բացի անոնցմէ, որոնք կապուած են երկրի ապահովութեան հետ : Այնուհետեւ, գովքը հիւսելով զօր. Մէք Արթըրին աւելցուց թէ կը ցաւի պատահածին համար : « Զօր. Մէք Արթըր կը պահանջէ ամբողջական ճիգ ի գործ դնել ոչնչացնելու համար համայնավարութիւնը Ասիոյ մէջ, մինչ կառավարութիւնը կ'ուզէ կռիւը սահմանափակել Քորէայի մէջ եւ առաջ փոխարէն զօրացնել Եւրոպայի ազատ ժողովուրդներու պաշտպանութիւնը » :

Միւս կողմէ, երեսփ. ժողովի դեմոկրատ խմբակցութիւնն ալ ընդունեց հանրապետական –

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«LES CAHIERS DU SUD»

Ֆրանսական այս պարբերաթերթը հիմա ծանօթ է ամէն Հայու, գէթ այս երկրին մէջ: Զայն անգամ մըն ալ ներկայացնելու փորձ մը չէ այս յօդուածը, որուն խորագիր կը տրուի իր անունը:

Գիտեմ թէ Լիւք-Անտրէ Մարսէլի յօդուածաշարքէն ետքը, Փօլատեան ծրագրեց լաւագոյն ձեւով օգտագործել պարբերաթերթին տնօրէնութեան խանդավառութիւնն ու տրամադրութիւնները հանդէպ Հայոց մշակոյթին, պատրաստելու համար ֆրանսերէն հատոր մը, որ պիտի ներկայացնէ հայ ժողովուրդին ծագումը, բնաշխարհը, պատմութիւնը, քաղաքակրթութիւնը (կրօնք, արուեստ, գրականութիւն) եւ առատափունջ ծաղկաքաղ մը հայ բանաստեղծութենէն, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, պատկերազարդուած՝ Հայոց պատմական նկարչութեան եւ ճարտարապետութեան ամէնէն յատկանշական նմոյշներուն ցուցադրութեամբ: Պարբերաթերթին տնօրէնը, Պ. Ժան Պալար, այս հատորին խորագիր կուտար Les Voix de l'Arménie,— Ձայներ որ կուգան պատմութեան խորերէն, հաստատելու համար հայկական արժէքներուն յաւիտենականութիւնը, յայտարարելու համար քաղաքակիրթ աշխարհին թէ այսուհանդերձ ... կենդանի է հայ հանճարը:

Այս աշխատանքներուն իբրեւ յենարան՝ ընտրուեցաւ նոյնիսկ յանձնախումբ մը, որ նիւթական միջոցներ պիտի հայթայթէր նուիրատուութիւններով եւ բաժանորդագրութիւններով: Գիտեմ դարձեալ թէ այդ յանձնախումբը դժուարութիւններու մատնուած է հիմա, թէեւ ոմանք կ'օրօրուին այն յոյսով թէ Ֆրանսայի կամ արտասահմանի մէջ կրնայ խանդավառութիւն ստեղծել այս ծրագիրը եւ հետաքրքրութիւն, երբ մանաւանդ ձեռնարկը կը վայելէ հովանաւորութիւնը Les Cahiers du Sud հրատարակչական Տան, ինչպէս նաեւ համանուն պարբերաթերթին, որ անցեալ տարի շահեցաւ ֆրանսական բոլոր պարբերաթերթերու մրցանակը:

Մեզ ներկայացնել օտարին՝ օտարներու միջոցով, (պիտի ապահովէին Ռընէ Կրուսէի, Տիւմեզիլի և այլ ֆրանսացի հեղինակութեանց աշխատակցութիւնը), ձեռնարկ մըն է որ բախտորոշ պատմական ճակատամարտ մը շահելու չափ կարեւորութիւն ունի, մանաւանդ հիմա՝ երբ թշնամութիւնները սաստկացած են մեր մշակոյթի արժէքներուն դէմ, մեր գոյութեան պատմական վկայութեանց դէմ:

Չեմ գիտեր թէ կը յաջողի՞ ծրագիրը,— գիտցածս այն է թէ յաջողութեան ապահովութիւն մը չէ հայ հանճարին մեծութիւնը, պզտիկութիւններ ալ կան՝ որ մեծութիւն կը տապալեն:

Բայց իմ նպատակս չէ, այսօր, յօդուած գրել այդ ծրագրի մասին՝ իբրեւ գնահատական տուրք, զոր կ'արժէր ընծայել Les Cahiers du Sudի տնօրէնութեան, պարզ իր հետաքրքրութեան համար միայն:

Իմ նպատակս չէ, դարձեալ, արձանագրել այստեղ թէ, իբրեւ բարձր գնահատութեան վկայութիւն, Ֆրանս. կառավարութիւնը Պատուոյ Լեգէոնի officierի աստիճան տուաւ, անցեալ ամիս, Les Cahiers du Sudի տնօրէնին, Պ. Ժան Պալարի, որ առաջնակարգ եւ տաղանդաւոր remueur d'idées մը կը հանդիսանայ ֆրանսական արդի մտաւորական կեանքին մէջ:

Արդարեւ, ֆրանսացի քննադատները հիացումով կը խօսին այն աշխուժութեան մասին, զոր ցոյց կուտայ Պ. Ժան Պալար, թարմութիւն ներշնչելով եւ ժամանակին համը դնելով իր հրատարակութեանց մէջ: «Շատ աղուոր գործեր կը կատարուին ներկայիս Les Cahiers du Sudի մէջ», կը գրէ ֆրանսացի քննադատ մը, Robert Kemp (Les Nouvelles Littéraires, 15 Փետր.),— ինչպէս Անտրէ Ռուսօ՝ Le Figaro Littéraireի մէջ (3 Մարտ),— երբ կը ներկայացնէ այն հաստափոր հատորները, որոնք յաջորդաբար լոյս տեսան՝ յաճախ իբրեւ բացառիկ թիւ, ինչպէս ռոմանթիզմի, Իսլամութեան, հնդկական մշակոյթին, յունական արուեստին, Միջերկրականի քաղաքակրթութեան, Իսրայէլի պատմութեան նուիրուած հատորները,— այդ շարքին մէջ էր որ լոյս պիտի տեսնէր Les Voix de l'Arménieն ալ:

Այդ շարքին մէջ՝ վերջին հրատարակութիւնն է Lumière du Graal սպիտակ եւ ստուար հատորը,— ահա այդ հատորին առթիւ է որ ձեռք կ'առնեմ գրիչս՝ ներկայացնելու համար դիտողութիւն մը Ֆրանսացիներուն, անակնկալ մը՝ Հայերուն:

×

Հատորին բովանդակութիւնը տալ մէկ յօդուածով՝ հերոսութիւն պիտի ըլլար: Աւելի քան տասը բանաստեղծներ եւ գրողներ կ'ուսումնասիրեն Կրաալի նիւթը:

Սքանչելի դիցավէպ մըն է Կրաալի նիւթը: Graal, կամ Saint Graal, կը գրուի նաեւ San Gréal, ըստ աւանդական ստուգաբանութեան՝ կազմուած է sang réal բառերէն (=տէրունական արիւն), երբ թէ առաջին բառին վերջին տառը բաժնուած ինկած է երկրորդ բառին գլուխը: Իսկ ըստ դասական ստուգաբանութեան՝ graal կը ծագի կելտական բառէ մը, grazal, (որ յետոյ լատինացած է gradalis կամ cratalis ձեւով, յունարէնին հետ խնամութեամբ՝ cratère), եւ կը նշանակէ սկուտեղ, մատուցարան կամ նաւաձեւ անօթ:

Միակտուր կանանչ քարէ, թանկարժէք զըմրուխտէ տաշուած է այս մատուցարանը, կամ բիւրեղէ՝ համաձայն տարբեր փոփոխակի մը: Յովսէփ Արիմաթացի, երբ պատանքի մէջ կը դընէր Յիսուսի մարմինը, կողերէն կաթկթող արիւնը հաւաքեց այն մատուցարանին վրայ, որով զատկական զատիկ հրամցուցած էր Յիսուս իր տասներկու աշակերտներուն: Յետոյ Յովսէփ մատուցարանը փոխադրեց Անգլիա, յետոյ՝ հիւսիսային Ֆրանսա, ուր, բնական է, հրաշքներ գործուեցան: Ժամանակ մը ետք՝ բազմաթիւ քաղաքներ, ինչպէս Հռոմ եւ Ճենովա, սկսան պնդել թէ մատուցարանը կը գտնուի իրենց եկեղեցիներուն մէջ, որովհետեւ ... կորսուած էր, բայց ըստ աւանդութեան՝ հրեշտակները երկինք փոխադրած էին զայն, յայտնելով թէ երկիր պիտի իջեցնեն այն ատեն, երբ քաջեր ծնին՝ մատուցարանը պահպանելու չափ զօրաւոր:

Եւ աւանդութիւնը կը վկայէ թէ ծնաւ այդ քաջը, Ասիացի իշխան մը, որ հիւսիսային Ֆրանսա եկաւ, հիմնեց տաճար մը, ուր դրաւ Կրաալը: Տաճարը հրաշալի շէնք մըն էր, զոր կրնային տեսնել միայն մկրտեալները, անտեսանելի՝ հեթանոսներուն եւ անհաւատներուն: Տեսողը, սակայն, չէր կրնար նկարագրել,— ոչ մէկ լեզու, ոչ մէկ դրիչ կրնար տալ տաճարին աստուածակերտ գեղեցկութեան պատկերը: Այսուհանդերձ, բաւական էր տեսնել, հասնելու համար նիւթական եւ հոգեկան անճառելի երանութեանց, մանաւանդ յաւիտենական երիտասարդութեան: Մասնաւոր պահակախումբ մը ունէր, որ Տաճարական կը կոչուէր,— Տաճարականներու շարքը մտնելու համար՝ պայման էր հոգիով եւ մարմինով ապրիլ ժուժկալ, հրաժարիլ ամուսնութենէ եւ սեռային հաճոյքներէ: Անոնք վարձատրուած էին արքայութիւն մտնելու իրաւունքով, իսկ երկրի վրայ՝ կը վայելէին գերբնական ուժ: Օրինակ, երբեք վէրք չէին ստանար պատերազմի մէջ՝ այն օրը երբ Կրաալը տեսած էին, իսկ Կրաալը տեսնելէն ետքը՝ ութ օր կրնային վիրաւորուիլ, բայց չմեռնիլ երբեք:

Միջնադարեան այս դիցավէպը, որ քրիստոնէական իր հէնքին տակ կը ծածկէ հեթանոսական արուեստի մը փառքը, կուգայ Արեւելքէն: Ամբողջ Եւրոպան ժամանակ մը կը հրճուէր այս դիցավէպին հրաշապատում դրուագներուն ունկնդրութեամբ,— ստեղծուած էին գերմանական, ֆրանսական, իսլանտական «ճիւղեր»: Վակնէրի Լոհէնկրինը եւ Փարցիֆալը կուգան այս դիցավէպէն:

Ո՞վ էր, սակայն, որ, Միջին Դարուն, Եւրոպա բերաւ այս դիցավէպը:

— Հայ մը:

Ատիկա ցոյց պիտի տամ՝ հետեւելով գերմանական բանասիրութեան, որ ընդհուպ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ասուլիս Դ. Վարուժանի մասին

ԽՄԲ.— Պոլսոյ Եսայեան Սանուց Միութիւնը շարք մը Գրական Ասուլիսներ սարքած էր 1913ին, հին եւ նոր դէմքերու մասին, դասախօսութեան հրաւիրելով տարէց թէ երիտասարդ մտաւորականներ:

Երրորդ ասուլիսը, նուիրուած՝ ողբացեալ Վարուժանի, տեղի ունեցաւ Ապրիլ 16ին: Բացման խօսքը գրաւոր դրկած էր Գր. Զօհրապ (որու մասին ալ ասուլիս մը տեղի ունեցաւ): Յաջորդաբար խօսք առին Յ. Ճ. Սիրունի, Տիգրան Չէօկիւրեան, Եդ. Գոլանճեան, Արմենակ Բարսեղեան, Ռուբէն Զարդարեան, Գ. Խաժակ:

Ստորեւ ամփոփումը՝ Յ. Ճ. Սիրունիի ճառին.—

... Այս օրուան Ասուլիսին նիւթը Դանիէլ Վարուժանն է: Յայտնատես մարգարէ մը, որ ցեղին սիրտը կը բանայ, քնացած մոխիրները կը քրքրէ եւ նոր փիւնիկներ կ'աւետէ, եւ թռչուն մը, որ իր թեւերը բացած կը թռչի ու կ'երգէ հերարձակ իր հեթանոսական երգերը: Եւ այս երկու անուններուն քով աւելցնենք նաեւ իր լքած մականունն ալ, Չպուքքեար, այսինքն արուեստագէտ:

Բայց թողունք որ նախ ինք խօսի իր կեանքի մասին.—

Ծնած եմ 1884ին, Սեբաստիոյ մօտ Բրգնիք գիւղը, ուր անցած է մանկութիւնս, ուռենիներու տխուր հովանիներուն տակ երազկոտ կամ գետեզերքներուն վրայ բադերուն քար նետելով անառակօրէն:

Դեռ հազիւ ես թիթեռնիկներ որսալու հասակիս մէջ՝ հայրս պանդխտած է Պոլիս, իսկ մայրս ձմեռնային երկար իրիկուններ թոնրատունը նստած՝ երեւակայութիւնս օրօրած է Ենիչէրիներու եւ գայլերու պատմութիւններով, երբ Մէյրէգունի հովը կուգար բուխերիկին մէջ ոռնալ եւ մերթ դեւի ձագի մը նման լալ:

Գիւղին դպրոցը հազիւ սկսած եմ ժամագիրքը կարդալ սորվիլ, զիս տարած են Պոլիս, 1896ի կոտորածի օրերուն, ուր հայրս արեան սարսափին մէջ փնտռելէն յուսահատ բանտին մէջ գտած եմ այն տխուր օրերուն ստորէն ամբաստանուած:

Երկու տարի յաճախած եմ Սագըզ Աղաճի Մխիթարեան դպրոցը, յետոյ Քաղկեդոնի վարժարանը, ուր երկար ատեն պատանեկութիւնս երազած է ընդ մէջ Մոտայի ծովափին եւ Դուրեանի ոսկորներուն յԻւսկիւտար:

Արձակուրդներս ընդհանրապէս անցած են հօրս քով, Խավեար խանը, հայ պանդուխտներու հառաչներուն եւ վէրքերու տրոփիւնին ունկնդիր:

Հայր Արիստակէս Գազանճեան, որ նոյն ատեն տեսուչ եղած է Քաղկեդոնի վարժարանին, առաջնորդած է մանկական նախափորձերս, սրբագրելով սիրահարական ոտանաւորներս, եւ յետոյ, 1902ին, ուղարկած է զիս Վենետիկ, Մուրատ Ռափայէլեան, բարեւելու համար իր տեղը Ալիշանի նուիրական անունը»:

Լրացնելու համար իր կենսագրական գիծերը, ըսենք թէ մինչեւ 1905 Մուրատ Ռափայէլեան մնալէ ետք, մեկնած է Պելժիա, հետեւելու Կանտի համալսարանին քաղաքային գիտութեանց ճիւղին, զոր աւարտած է 1909ին: Նոյն տարին Թուրքիա վերադարձած, երեք տարի պաշտօնավարած է Թոքատ եւ Սըվազ իբրեւ ուսուցիչ, եւ հիմա, մէկ տարիէ ի վեր, կը վարէ Գրիգոր Լուսաւորիչ Ուսումնարանի տեսչութիւնը: (ԽՄԲ.— Գիտէք թէ ինչ պատահեցաւ այնուհետեւ,— 1914—1915, պատերազմ եւ Հայաջինջ Սարսափներ, որոնց առաջին զոհերէն մէկն եղաւ դժբախտ բանաստեղծը ...):

Վարուժան իր բանաստեղծական նախափորձերը սկսած է 1902ին, երբ դեռ աշակերտ էր Գատըգիւղի (Քաղկեդոն) Մխիթարեան վարժարանին մէջ: Իր առաջին հրատարակուած բանաստեղծութիւնը «Ալիշանի շիրմին առջեւ» ոտանաւորն է, 1903ին Բազմավէպի մէջ տպուած: Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանին մէջ շարունակած է մշակել իր բանաստեղծի հակումները, եւ իր այդ շրջանի քերթուածները ամփոփած է քիչ ետք, 1906ին Սարսուռներ խորագրին տակ՝ տպագրուած Վենետիկ, Յաջորդ տարին, 1907, գըրած է Ջարդը, հրատարակուած նախապէս «Անահիտ»ի մէջ, յետոյ առանձին հատորով: Վարուժան իր նախափորձերուն իսկ գնահատուած, հետզհետէ սկսած է աշխատակցիլ բազմաթիւ թերթերու, ինչպէս «Անահիտ», «Բազմավէպ», «Գեղունի», «Շիրակ», Հայրենիք», «Ռազմիկ», իսկ աւելի վերջը «Ազդակ» (երիտասարդ շաբաթաթերթ), «Ազատամարտ», «Շանթ», «Հայ Գրականութիւն» են.: Վարուժան Թուրքիա վերադարձէն ետք, 1910ին, Պոլսոյ մէջ հրատարակած է իր բանաստեղծութեանց երկրորդ ժողովածուն, «Ցեղին Սիրտը», իսկ այս տարի հրատարակեց «Հեթանոս Երգերը»:

Պատանի Վարուժանի վրայ ազդած են Գաւառը՝ իր վիշտերով եւ հառաչներով, ու Պոլիսը՝ իր գեղեցկութեամբ եւ բնական հրապոյրներով: Բայց ամէնէն աւելի Վենետիկը եւ Պելժիան յարուցած են իր մէջ բանաստեղծը: «Երկու միջավայրեր, կ'ըսէ ինք, ազդած են վրաս.— Վենետիկը՝ իր Թիցիանոյով եւ Ֆլանտրը իր Վանտիքներով: Առաջինին գոյները եւ վերջնոյն բարբարոս իրապաշտութիւնը յօրինած են վրձինս, զոր սնափառութիւնն ունիմ թաթխած ըլլալու միմիայն հայրենի հողին որդան կարմիրին մէջ եւ իր ծովածուփ արեանը: Իսկ բաղձանքս է ապագային մարդերուն նուիրել հզօր երգ մը՝ որ հայրենիքը ինծի պէս արարած մը ծնած ըլլալուն գոնէ չզղջայ»:

... Վարուժան մեր շատ մը բանաստեղծներէն կը տարբերի անով որ լուրջ պատրաստութիւն ունի եւ բազմակողմանի հմտութիւն: Վարուժան նաեւ տիրացած է հայերէն լեզուին եւ իր բոլոր նրբութիւններուն, աւելի քան ոեւէ բանաստեղծ:

Իր քնարը միակողմանի չէ ուրիշներուն պէս, եւ Վարուժան ամէն լար կը թրթռացնէ միենոյն յաջողութեամբ: Եւ զարմանալու չէ, երբ պատանեկան ներշնչումներու Սարսուռներէն ետք, ան ձեզի տուաւ «Ցեղին Սիրտը», ու հիմակ ալ «Հեթանոս Երգեր» թրթռացնելէ ետք, վաղը ձեզի կ'երգէ «Հացին Երգը»:

Վարուժանի քնարը, հազուադէպ բացառութիւն է մեր գրականութեան մէջ, տիեզերական է, արուեստէն եւ գեղեցկութենէն զատ չունենալով ուրիշ մտահոգութիւն:

Վարուժանի երգերը, նոյն իսկ իրենց ամէնէն առարկայական էջերուն մէջ, երբեք կեղծ չեն հնչեր, բանաստեղծի հոգին ցոլացած ըլլալով ամէնուն վրայ ալ:

Վարուժան, առաջին դասականօրէն իրապաշտ

Միսաք Մեծարենց

Միսաք Մեծարենց ծնած է 1886ին Բինկեայ (Բինկեան) գիւղը, Եփրատի ափը։ Մինչեւ 12 տարեկան հասակը մնացած է գիւղը եւ հոն ստացած իր նախնական կրթութիւնը։ 1896ին փոխադրուած է իր ծնողքին հետ Սեբաստիա եւ անկէ Մարզուանի Անատոլիա Գոլէճը։ Իր գրական առաջին փորձերը կատարած է Սեբաստիոյ մէջ Շաւասպ Միանսեան ծածկանունին տակ։

1902ին փոխադրուելով Պոլիս, իր ծնողներուն հետ, կը մտնէ Կեդր. վարժարանը։ Շուտով ուշադրութիւնը կը գրաւէ իր հայերէնի ուսուցիչ Հրանտ Ասատուրի։

Ինքնաշխատութեամբ կը սորվի անգլերէն եւ ֆրանսերէն եւ կը հետեւի եւրոպական գրականութեան։

Դպրոցական սեղաններէն սկսած՝ կը գրէ բանաստեղծութիւններ եւ կը տպէ «Մասիս»ի, «Ծաղիկ»ի եւ «Սուրհանդակ»ի մէջ, 1903–1905։

Մեծարենց չի կրնար աւարտել Կեդրոնականը, դուրս կուգայ եւ կը շարունակէ զբաղիլ գրականութեամբ։ Կը հիւանդանայ թոքախտով եւ կը մեռնի 1908 Յուլիսին, 22 տարեկան։

1906ին հրատարակած է իր առաջին հատորը «Ծիածան», ուր ամփոփուած են նախապէս լոյս ընծայած առաջին ստեղծագործութիւնները։

«Նոր Տաղեր» հրատարակուած 1907ին որ յաղթանակ մը կ'ըլլայ երիտասարդ քերթողին համար։

Իր մահէն վերջ իր արձակները եւ անտիպ բանաստեղծութիւնները ամփոփուած են «Ոսկի Արիշին տակ» գրքին մէջ (Պոլիս)։

... Լեզուական ճշմարիտ յեղափոխութիւն մը տեղի կ'ունենար։ Մ. Մեծարենցի դէմ եղած շարժումը որ առաւելապէս ուղղուած էր ոճի և պատկերացումի նորութեան դէմ, ինչ որ ըրած է Ռ. Զարդարեան եւ Թլկատինցին արձակ գրականութեան մէջ, Մեծարենց կուգար ընելու բանաստեղծութեան անդաստանին մէջ։ Հայկական դաւառը մինչեւ այդ, բանաստեղծական գրականութիւն մը տուած չէր, Մեծարենց իր ընտիր աշխարհաբարով, թարմ ու գունեղ բառերով, ինքնատիպ պատկերներով թարմութիւն ու շունչ կը բերէր մեր նորագոյն բանաստեղծութեան մէջ։ Այս բոլորը Մեծարենց կ'առնէր իր ծննդավայրէն, իր շրջապատէն եւ ժողովրդական բանահիւսութենէն։

Մահէն վերջ, Մեծարենց դպրոց մը կը դառնայ, որուն կը հետեւէին շատերը ե՛ւ լեզուով, ե՛ւ խորքով ե՛ւ ձեւով։

«Ծիածան»ը բնութենապաշտ հոգիի մը արտայայտութիւնն է, ուր Մեծարենց իր հոգեկան ապրումները միախառնած է բնութեան գեղեցկութիւններուն, երգելու համար այն անորոշ զգացումները, բաղձանքները, սիրոյ պահերը, որոնք փոթորկած են այս երիտասարդ հոգին։ Ան իր երազանքները փնտռած է ծայգերգներու մէջ, ուր ընդհանուր խաւարէն հազիւ լոյսի շող մը կ'երեւայ։ Բայց մշուշային ըլլալէ չի դադրիր, որովհետեւ մէկ ճառագայթով լուսեղէն ճամբան հազիւ թէ կը գծուի։ Գիշերուան պահերը կը դառնան խորհուրդ եւ հոգեկան պատարագ, ուր բնութիւնը իր շքեղանքով այնքան կը ծաղկաւէտէ ամէն կողմ, որ մենք բուրմունքէն կը գինովնանք։ Սակայն այս ամբողջ ծիածանումը կը մնայ շքեղ կամար մը իր ապրումներուն եւ իր անուրջներուն վրայ։ Մենք բուրեան զգացումներու վայելքը կը զգանք եւ կը հիանանք ծիածանի եօթը գոյներուն։

Երաժշտականութիւնը, բուրեան եւ գունեան մթնոլորտը կը լրացնեն բաղձանքի երգիչ Մեծարենցի «Ծիածան» գրքի բանաստեղծական յաջողութիւնը։ Այս շքեղ լեզուն, որ մեր արդի աշխարհաբարի ամէնէն գեղեցիկ երեւոյթն է, շաղախուած էր հայկ. գաւառի ոսկեղէն աւիշով։ Ու յաղթանակ մը, որ ձեւի, ճարտարապետութեան ամէնէն ուշագրաւ գեղեցիկ նորութիւնները կը բերէր մեր նոր բանաստեղծութեան մէջ։

«Նոր Տաղերը» Մեծարենցի ամբողջական տաղանդը հաստատող բանաստեղծական հատորն է, ուր աւելի պայծառ եւ աւելի որոշակի կը շարունակէ նոյն պոէմը ինչպէս «Ծիածան»ի մէջ։ Բայց այս երգը կը խորունկնայ կը ծաւալի, կ'ընդգրկէ ամբողջ բնութիւնը եւ մարդկութիւնը, եւ ծիածանի երփներանգ գոյներով կը պատկերացնէ Մեծարենցի հոգին թէ իբրեւ բնութենապաշտ, թէ իբրեւ համամարդկային ապրումներ ունեցող։

«Նոր Տաղերու» մէջ բնապաշտ բանաստեղծը Եփրատի եզերքին կախուած իրենց գիւղի ճամբաներէն եւ այգիներէն, կը հաղորդակցի ամբողջ տիեզերքի հետ։

Մեծարենց բնութեան գեղուն երգերուն ընդմէջէն կ'աճի հոգեպէս կ'ուռի, տիեզերական զգայնութիւններ կ'ունենայ եւ իր ամբողջ հոգիով կ'երգէ մարդը բնութեան գրկին մէջ։ Այսպէս է որ ձեւ կ'առնեն իր Ըղձայինները։ Մեծ բնութեան հետ ձուլուելով է որ Մեծարենցի հոգին կը հակի մարդուն վրայ եւ իր համամարդկային բաղձանքները կ'ուզէ սփռել ամէն կողմ եւ ամէն մարդուն։ Ան կ'ուզէ որ մարդիկ ըլլան բարի եւ ունենան ճառագայթող հոգի մը, որպէսզի մարդկութիւնը կարենայ բարձրանալ բնութեան գեղեցկութեան, բնութեան անհուն բարիքներուն եւ ունենայ բնութեան գունագեղ շքեղութիւնը եւ անանձնական ուրախութիւնը։ Ան կ'ուզէ ըլլալ բնութեան մէկ տարրը, պայթած հիւլէն, դառնալու անսահման ուժը, որ տարածութիւնը կ'արհամարհէ, կը յաղթանակէ ամէն տեղ։ Ու այն ատեն բարութիւնը, մարդկային փոխադարձ սէրը, գեղեցկութեան պաշտամունքը կը փոխանցուին բոլորին։ Կ'ուզէ հիւղն ըլլալ լքուած ու ամայի ճամբու մը վրայ, որպէսզի ձիւնապատ ճամբոր–

բանաստեղծը մեր մէջ, նոյնիսկ կիրքին ամէնէն հրապուրիչ պատկերները նրբած միջոցին, տրփանքի զգացումը չի տար ձեզի, ձեր ուշադրութիւնը ցրուել տալով պատկերներուն գեղեցիկ մանրամասնութեանց մէջ։

Վերջապէս, Վարուժան, հակառակ իր գրական սահմանափակ տարիներուն, արդէն ունի բազմարեղուն գործ մը, եւ հակառակ իր քերթուածներու պատկառելի քանակին, շատ քիչ բան պիտի ուզէինք ջնջուած տեսնել անոր մէջ։

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱ՛Ն ԱՇԽԱՐՀ

Վասպուրակա՛ն դրախտավայր անմահութիւն
Սրբոց խորան, ազատավայր ու սրբանուն,
Մեր քաջերու բորբ արիւնով, արեւ աչքով,
Ազատութեան, անկախութեան պաշտամունքով,
Մեր յոյսն եղար դուն,
Մեր լոյսն եղար դուն։

Վասպուրակա՛ն հայրենասէր, անձնանուէր,
Ընդվզումի, անեղ մարտի մէջ անվեհեր,
Հրաշափառ խորհուրդ խորին արի – արանց
Հզօր բանակ ազատատենչ, փառքով անանց,
Մեր վարքն եղար դուն,
Մեր կամքն եղար դուն։

Վասպուրակա՛ն անշէջ արեւ, կենսապարգեւ
Դու մեծագործ, հրաշագործ ու մշտատեւ
Հերոսներու, հայդուկներու անպարտ փաղանգ
Որ փշրեցիր ոսոխներու գանկերն անարգ,
Մեր վարկն եղար դուն,
Մեր զարկն եղար դուն։

Վասպուրակա՛ն դու պատմութիւն, հուր բոցաշունչ,
Անձնուրացման ու հաւատքի Աստուածաշունչ,
Դուն Ֆետայի քաջ ու յանդուգն եւ կարգապահ,
Մեռնող անմահ բիւր զոհերուն աւանդապահ,
Մեր գիրքն եղար դուն,
Մեր դիրքն եղար դուն։

Դարձար աղօթք, դարձար անէծք, մարդոց անզօր,
Դարձար դու ռումբ եւ հրանօթ քաջացն հզօր,
Դարձար դու միտք, դարձար քարոզ ազատափառ
Ու կերտեցիր հերոսամարտըդ փրկարար,
Մեր յարգն եղար դուն,
Մեր փառքն եղար դուն։

ԱԶԳԻՆ

դէն իր գիրկը բանայ եւ ճարճատուն կրակին գոլը տայ։

Այսպիսի հոգիի մը ծալքերուն մէջ անկարելի էր որ արձագանգ չգտնէր նաեւ հայ տառապանքը, հայ արեան ձայնը եւ ազատութեան բաղձանքը։

Մեծարենց իր զգայուն հոգիով գրած է ոչ միայն «Բոյր մտեցիր կրակին» զէնքի, վրէժի գովքը հիւսող բանաստեղծութիւնը, այլեւ տուած է քանի մը խորհրդապաշտ երգեր, որոնց մէջ փոթորկալի յեղափոխութեան ձայնին կը սպասէ։ Օրինակ «Ծիածան»ին մէջ «Հովին անցքը» բանաստեղծութիւնը, ուր կան բացատրութիւններ որոնք անըմբռնելի էին Սուլթան Համիտի գրաքննիչներուն։

Մ. Մեծարենց, Դ. Վարուժան, Սիամանթոյի հետ միասին կը կազմեն մեր բանաստեղծութեան այն երեք գագաթները, որոնք մեր վերջին յիսուն տարուան գրական փառքի կոթողները պիտի մնան։

Կ. ՍԱՍՈՒՆԻ

Պաշտօնեան.—Դուք կեղծ թղթադրամներ վճարած էք գոհարավաճառին։

Տիկինը.— Բայց ներողութիւն, իմ գնած գոհարներս ալ կեղծ էին ...

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (29)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՐԻՍՊԸ

Բ.

Առաջին մասը, աւելի հարաւի կողմը, Մարմարէ Աշտարակէն մինչեւ Թէքֆուր Սարայ, էտիրնէգափուի մօտիկը կ'երթայ։ Երկրորդը հիւսիսային կողմը եւ շատ աւելի երկայն, այս Թէքֆուր Սարայէն կ'երթայ մինչեւ Ոսկեղջիւր։

Առաջին մասը, որ իր հիմնադրին Թէոդոս Բ.ի անունով Թէոդոսեան պարիսպ կը կոչուի, երկու իրարու զուգահեռական մեծ պատերէ կը բաղկանայ, մին ներքին պատ ըսուածը, որ ուղղակի քաղաքը կը շրջապատէ, ամէնէն հին շինուած պարիսպն է, ու ամէնէն ամրակուռ, ատամնաւոր է, ունի քսան երկու մեթր բարձրութիւն, քսան եւ եօթ մեթր բարձրութեամբ աշտարակներով։ Անթիմոս քաղաքապետը կանգնած է այս պարիսպը, երկրորդը, արտաքին պատն է որ առաջինէն կը բաժնուի հինգ մեթր լայն միջոցով մը, եւ ինչպէս տակաւին մնացած արձանագրութիւն մը կը վկայէ, վաթսուն օրէն շինուած է Կիւրիոս Կոստանդիանոս քաղաքապետի ձեռքով, եւ յետոյ 1431 եւ 1444ին միջեւ նորոգուած եւ ամրացուցուած է Ժան Ը. Փալէոլոկի ձեռքով։

Այս երկրորդ պատը, նոյնպէս ատամնաւոր, եօթ մեթր բարձր է եւ կը պաշտպանուի տասնեւվեց մեթր բարձր աշտարակներով, եւ վեց մեթր լայն միջոցով մը բաժնուած է մեծ փոսէն, որուն ներսի եզերքը նորէն նուազ կարեւոր պատնէշ մը կամ «փրաթիօյոն» մը կը բարձրանար։ Այս միջոցներուն մէջ կը կենային բոլոր զինուորները, բացի աշտարակները եւ ատամները պահպանող զինուորներէն։ Հոս էր նաեւ որ պաշտպանողական մեքենաները լարուած պատրաստ կը մնային՝ քարընկէցներ, բարաններ, ումբաձիգներ ու թընդանօթներ։

Այս եռապատիկ ու սարսափելի գիծին առջեւ, լայն ու խորունկ, գրեթէ քսան եւ աւելի մեթր փոս մը կը տարածուէր, այն ատեն ծովի ջուրով լեցուն, այս փոսը ցարդ կը մնայ տակաւին, բայց ընդարձակ բանջարանոցներու վերածուած վիճակով, թէեւ շատ բիւզանդագէտներ այս լայն ջրանցքին ջուրով լեցուած ըլլալը կը հերքեն։

Իր զառիվար մասերուն վրայ մեծ թիւով պզտիկ, շեղ պատեր փոսը կը կտրտեն, այս պատերուն մէջէն է որ կ'անցնին ծովէն ջուրը բերող եւ փոսը թափող խողովակները։ Այս կերպով, փոսը իր զանազան մասերուն մէջ բերանները բաց ջրհորներու յաջորդութեան մը ձեւը կ'առնէ։

1453ի պաշարումին, բնականաբար փոսը լեցուն էր մասամբ Մարմարայէն եւ մասամբ ալ Ոսկեղջիւրէն եկող ջուրերով, որով քաղաքը ճշմարիտ կղզի մը դարձած էր։

Վերջապէս փոսին անմիջապէս դուրսի կողմը կը կանգնէր արտաքին «փրաթէյխոն»ը, երեք մեթր բարձրութեամբ, որուն առջեւը արտաքին բացատ մը կը տարածուէր։

Ադրիանուպոլսոյ դրան եւ Սուրբ Ռոմէնի դըրան, այսօրուան Թօփգափուի միջեւ, որոնք ցամաքի պատին երկու ամէնէն բարձր կէտերն էին, կը գտնուի Լիկոսի հեղեղատին ձորակը։ Գետակը այս կէտէն կը մտնէ քաղաքին մէջ եւ հարաւարեւմտեան ուղղութեամբ հոսելէ վերջ Վլանկայի առջեւ ծովը կը թափի։ Ջուրի աշտարակին, այսօրուան Սուլու Գուլէ տակէն կը մտնէ քաղաքէն ներս։

Հաւանական է որ այս տեղը զանազան միջոցներ ձեռք առնուած էին գետակին ընթացքը կասեցնելու եւ ոչ միայն այս կերպով այս մասին մէջ ձորը լեցնելու, այլ եւ պատնէշին առջեւը գտնուած բոլոր գետինը ողողելու համար։

Թէոդոսեան պարիսպին չորս մեծ դռներէն առաջինն է, երբ Մարմարայէն կուգաս, համբաւաւոր Ոսկեդուռը, նախկին յաղթական կամար մը որ 388 եւ 391ի միջեւ ի պատիւ Մեծն Թէոդոսի բարձրացուած է։ Թուրքերը այսօր Ետի Գուլէ գափուսի կը կոչեն զայն։ Կը գտնուի Սուլթան Մէհմէտի Պոլիսը գրաւելէն չորս տարի վերջ կառուցուած։ Եօթն Աշտարակներուն մէջ։

Այս դուռնէն էր որ, երբեմն, յաղթական կայսրերը, ինչպէս Նիկեփոր Փոկաս կամ օտար բարձրաստիճան պաշտօնատարները յաղթական եւ հանդիսաւոր մուտք կը գործէին Կ. Պոլիս։ Նախապէս երկու մարմարէ խոշոր աշտարակներ միայն, որոնք մինչեւ այսօր կեցած են, կը պաշտպանէին այս դուռը, բայց յետոյ Ժան Փալէոլոկի օրերուն կ'երեւայ թէ գեղարուեստական շինութիւն մըն ալ բարձրացուցած է անոր քով, ինչպէս կը վկայեն 1435 եւ 1453ի միջեւ ռուս ուխտաւորներու գրոյցները, որոնք Քալոեանի դղեակ անունը կուտան անոր։

(Շար.)

ներու մէկ պահանջը, խորհրդարանի միացեալ նիստին առջեւ զօր. Մէք Արթըրը լսելու մասին:

Նախագահ Թրումըն տեղեկանալով այս որոշումներուն, իր ուրախութիւնը յայտնեց, թէ խորհրդարանը կ'ուզէ լսել զօրավարը: «Օրինաւոր է որ խորհրդարանը այս պատիւը ընէ մեր զինուորական մեծ մարդոցմէն մէկուն»:

Դեմոկրատ կուսակցութեան տարեկան հացկերոյթին առթիւ, Պ. Թրումըն նոր ճառ մըն ալ պիտի խօսի՝ ամերիկացի ժողովուրդին այնքան յուզում պատճառած այս հարցին շուրջ:

Թեր ու դէմ արտայայտութիւնները միեւնոյն կիրքով ու սաստկութեամբ կը շարունակուին ամերիկեան մամուլին մէջ: Ընդդիմադիր թերթերը կը յիշեցնեն այն իրողութիւնը, թէ դեռ անցեալ Յունիսին, զօր. Մէք Արթըր հակառակեցաւ ցամաքային ուժերու մասնակցութեան Քորէայի պատերազմին մէջ, բայց յանուն կարգապահութեան՝ տրուած բոլոր որոշումներուն հնազանդելէ վերջ, շատ նեղուեցաւ այդ որոշումներու գործադրութեան ընթացքին: Անցեալ Դեկտեմբերի ձախողանքն ալ պէտք է վերագրել այն կարգադրութեան, որով արգիլուեցաւ Մանչուրիոյ հողի ռմբակոծումը, մինչդեռ պատերազմը շահելու համար ամբողջական կռիւը անխուսափելի պէտք էր ըլլար: Ընդդիմադիրները սակայն կ'ընդունին Պ. Թրումընի այն տեսակէտը, թէ «ամբողջական կռիւ մը» կրնար դուռ բանալ նոր համաշխարհային պատերազմի մը: Այս նկատումով ալ, անոնք այլեւս չեն պահանջեր Մանչուրիոյ ռմբակոծումը:

X Անցեալ օր Քորէայի մէջ տեղի ունեցած օդանաւային մեծ ճակատամարտի ընթացքին եւ առաջին անգամ ըլլալով, ամերիկեան ուժերը կործանուած են հինգ ծանր օդանաւեր, կարմիրներու 33 օդանաւերուն դէմ: Օդանաւային ուժերու հրամանատարը կը նախատեսէ, թէ կարմիրները, օդանաւային աւելի կարեւոր յարձակումներու կը պատրաստուին: ՄԱԿի ուժերը չեն կրնար հարուածել կարմիր օդանաւերը իրենց խարիսխներուն վրայ (Մանչուրիոյ մէջ), այնպէս որ ստիպուած են միայն ետ մղել յարձակումները, առանց որեւէ նախաձեռնութիւն ստանձնելու սահմանագծէն անդին:

«ՓԷՔԻՆԸ ՉԵՆՔ ՃԱՆՉՆԱՐ»

Ամերիկեան կառավարութիւնը մերժեց Չինաստանի մասնակցութիւնը Ճափոնի հաշտութեան բանակցութեան մէջ, ինչպէս կ'առաջարկէր Անգլիա. Արտաքին նախարարութիւնը [illegible] մը կը յայտնէ, թէ Մ. Նահանգները կը ճանչնան միայն Չինաստանի ազգայնական կառավարութիւնը, որուն յղած են արդէն հաշտութեան դաշնագրի նախագծին մէկ պատճէնը: Մ. Նահանգները նմանապէս կը հակառակին ՄԱԿի մէջ ընդունիլ Փեքինի կառավարութիւնը եւ անդրդուելի պիտի մնան իրենց այս տեսակէտին մէջ: Միեւնոյն ատեն կը մերժեն որեւէ զիջում Ֆորմոզայի մասին, որուն պաշտպանութեան կը հսկեն ամերիկեան մարտանաւեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ժողովը կը շարունակէ իր նիստերը, առանց քայլ մը առաջ նետելու: Ֆրանսայի պատուիրակը, Պ. Փարոտի, երէկ ճառ մը տուաւ միւս երեք ներկայացուցիչներուն եւ այս առթիւ ալ շարունակուեցան ամուլ վիճաբանութիւնները: Պառակտումը աւելի խորացած կը համարուի:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Գերմանիոյ 47.5 միլիոն բնակչութեան 9.2 միլիոնը գերմանացի տարագիրներ են: Կը մշակուի ծրագիր մը, 1.200.000 բնակարաններ շինելու վեց տարիներու ընթացքին այս տարագիրներուն համար, որոնց 600 հազարը գործազուրկ են:

ՄԱՄՈՒԼԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ Տոքթ. Ատընաուըրի, որ ճառ մը խօսելով յայտարարեց, թէ Գերմանիա կը պատկանի Արեւմուտքին: «Շուման ծրագրին իրականացումէն վերջ, Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ նոր պատերազմ մը ոչ միայն աներեւակայելի է, այլեւ նիւթապէս անկարելի»: Տոքթ. Ատընաուըր կոչ մը ուղղեց Անգլիոյ, որպէսզի մասնակցի այս ձեռնարկին:

ՄԱՐԱՋԱԽՏ ՓԷԹԷՆ սնունդ չի ստանար ժամանակէ մը ի վեր: Առողջութիւնը զգալապէս ծանրացած է: Տիկին Փէթէն պատրաստած է 95 մոմերով խմորեղէն մը, իր ամուսնոյն 95րդ տարեդարձին առթիւ (Ապրիլ 24):

ՊԵՏԱԿԱՆ պաշտօնեաները որոշեցին տասնօրեայ գործադուլ հռչակել յառաջիկայ ընտրութեանց ընթացքին, եթէ մինչ այդ կառավարութիւնը ընդառաջ չերթայ իրենց պահանջներուն:

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը Պ. Թրիկվի Լի, առաջին անգամ ըլլալով Պելկրատ այցելեց: Մարաջախտ Թիթօ հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ անոր:

ՅՈՅՆ ԿԻՆԵՐԸ իրաւունք ստացան մասնակցելու Յունաստանի քաղաքապետական ընտրութիւններուն:

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՄԻՏԻՆԿԸ

Կազմակերպուած 32 Մարմիններու կողմէ, Երեքշաբթի, 24 Ապրիլ, ժամը 21ին, ՍԱԼ ՔԱՏէ (Նախկին «Փըթի Ժուռնալ») 21 rue Cadet:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Նոր Սերունդի Օրը

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ: Կիրակի 15 Ապրիլ, ժամը 3էն 12 Mairie du XIի մէջ, métro Voltaire:

Կը նախագահէ Կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

Կը խօսին ընկերներ Ս. ԹՈՐՈՍԵԱՆ եւ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ԵՒ ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ

ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի: Ապրիլ 15ին, կիրակի երեկոյ ժամը 8.30ին: Salle Géographie, 184 Bd. St. Germain:

Նախագահութեամբ Պ. ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆի: որ կը խօսի ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ մասին:

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ մասին կը խօսի՝

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ապրիլ 21ին, շաբաթ, ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Առնուվիլի մէջ կը տօնուի Ապրիլ 22ին, ժամը 15էն կէս գիշեր, Սալ Կալմանի մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ:

Կը ներկայացուի նաեւ «ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ»

Երթեւեկ.— Gare du Nordէն ժամը 14.21, հանրակառք թիւ 268, Porte de la Chapelleէն, իւրաքանչիւր կէս ժամը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ռոմանի մէջ, Մայիս 6ին, կիրակի «Արամ Մանուկեան» ակումբին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ղազարեան ընտանիքը եւ բոլոր ազգականները, իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն Սալնոյ Զորի Հայր. Միութեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տիրացեանի (Մարսէյլէն) եւ բոլոր անոնց որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ողբացեալ Տիկին ԲԵՐՍԱԲԷ ՂԱԶԱՐԵԱՆի մահուան առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ.— Ամսթերտամէն Պ. Գաբրիէլ Իփէքեան կը փնտռէ իր եղբայրը, որ Երուսաղէմի վանքը գացած էր նախկին դպրապետ Պ. Ներսէս Խիտավէրտեանի միջոցաւ, Կիւրեղ պատրիարքի օրով: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— ՏԷՍԻՆ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը կը տօնէ իր փառահեղ հերոսամարտի 36րդ տարեդարձը, Մայիս 5ին, շաբաթ օր, կէսօրէ վերջ, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

Վասպուրականի Հերոսամարտին

36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կը տօնուի մեծ շուքով, Cercle Militaireի մէջ, Կիրակի, 15 Ապրիլ, ժամը 15ին:

Նախաձեռնութեամբ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ հովանաւորութեամբ՝ ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ:

Կը խօսին՝ Պ. Պ. Ա. ՄԵԼԻՔԵԱՆ, Տ. ՉԻԹՈՒՆԻ, Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ, Ն. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ, Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ, Ա. ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ սովորական հաւաքոյթը այս երկուշաբթի երեկոյ Քլէման ճաշարանին մէջ, 6 rue Maubeuge: Զեկոյց Պ. Թ. Գառնիկի: Նիւթ՝ Թուրք ժողովուրդին եւ պետութեան կազմութիւնն ու յեղաշրջումը պատմական տեսակէտով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Իրենց տան մէջ աշխատող կարող կարուհիներ:

2) Արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար վարժ կարուհի mécanicienne մը:

3) 15—17 տարեկան աղջիկ մը արհեստանոցի թեթեւ աշխատանքներու համար:

Դիմել MINASSIAN, 32 rue des Annelets, Paris (19), մէթրօ Jourdain եւ Botzaris:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 17 AVRIL 1951 Երեքշաբթի 17 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6434—Նոր շրջան թիւ 1845

Խմբագիր Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ ԿԻՐԱԿԻ ՄԸ

Գարնանային վերանորոգման մը տպաւորութիւնը կը գործէր վերջին կիրակին, իր ժողովրդական հանդիսութիւններով :

Տառապէս, իրար կը հրմշտկէին հանդէսները։ Եւ սակայն մեր անձման ժողովուրդը հասաւ ամէնուն ալ։ Մանաւանդ այն երեքին, որ իրար կը լրացնէին իրենց կազմակերպութեամբ եւ բովանդակութեամբ :

Թերեւս առաջին անգամ էր որ Վասպուրականի Հերոսամարտը Փարիզի մէջ կը տօնուէր այսքան հոծ բազմութեամբ եւ ջերմութեամբ։

Փրկարար սթափում՝ տարիներու ձգձգումէն, եթէ ոչ դասալքութենէն վերջ։

Դիպուած մը չէր որ կ'ողջունէինք, այլ տեւական ձեռնարկ մը։

Նորակազմ Հայր. Միութիւնը ճիշդ օրին հրապարակ հանած էր «Արծուի Վասպուրականի»ն, Խրիմեանի սրաթռիչ նայուածքով։ Միեւնոյն ատեն, փութաց բեմէն յայտարարել թէ... որահը վարձուած է յաջորդ տարուան համար :

Կը նշանակէ թէ Միութիւնը վախ չունի ապէկօսէններէ, եւ պիտի ջանայ իրականացնել իր առաջադրութիւնները :

Անգամ մը եւս յիշեցնէ՞նք թէ ճեղքեր բանալով կամ ճակատ յարդարելով չէ որ պիտի դարմանուի ծրագիր-կանոնագրի այս կամ այն թերին։

Ինչպէս ուրիշ պալատներու մէջ, այստեղ ալ բացական իրաւունք չունի :

Կամ ունի մէկ իրաւունք,— ընդ միշտ բացակայիլ հանրային ասպարէզէն, որպէսզի անարգել գործեն անոնք որ անկեղծօրէն կը հաւատան իրենց կոչումին :

Նոյն բազմութիւնը եւ ջերմութիւնը՝ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Օրուան առթիւ։

Անշուշտ այստեղ մեծամասնութիւն կը կազմէր երիտասարդութիւնը, իր վարակիչ շունչը տարածելով սրահին մէջ :

Շուտով կը տպուին մանրամասնութիւնները։

Փոկագիծ մը,— տղաք, վարժուեցէք, վերջապէս, ձեր ձեռքով գրել եւ օրը օրին հասցնել ձեր ձեռնարկներուն նկարագրութիւնը։ Ոչ միայն ձեր տարրական պարտքն է այս, այլ եւ կ'օգնէ ձեր զարգացման—հայերէնի մշակման։ (Դեռ ձայն մը չելաւ Մարսէյլէն...)։

Կը կարծենք թէ այս տարի աւելի յաջող էր Փարիզի ձեռնարկը։ Աշխատա՛նք, աշխատանք եւ հաւատք։ Ի՞նչ կ'արժէ ո եւ է երիտասարդութիւն, առանց խանդավառութեան եւ հաւատքի :

Այն բազմութիւնը որ կ'ողջունէր Վասպուրականի Հերոսամարտը եւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի Օրը, զգալի համրանքով մը ներկայ էր նաեւ նոյն օրուան երեկոյթին — մեծարանք Միսաք Մեծարենցի եւ Դանիէլ Վարուժանի յիշատակին :

Թերահաւատներ կը կարծէին թէ ժողովուրդը յոգնած է։ Բայց սրահը լեցուն էր ամբողջութեամբ։ Եւ երկիւղածութեամբ :

Ի՛նչ խօսք որ երեք հանդիսութիւններէն ալ իրենց բացակայութեամբ կը փայլէին որոշ խմբակի մը երեւելիները :

Անոնք Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձն անգամ կանխեր էին, որպէսզի «գծից դուրս» եղած չըլլան :

Ոչինչ։ Ինչպէս նշանակուած երեք հանդէսները, Ապրիլ 11-24ի տարեդարձն ալ կը տօնուի յառաջիկայ շաբթու, նոյն բազմակողմանի մասնակցութեամբ։ Եւ անշուշտ շատ աւելի ստուարաթիւ բազմութեամբ, իբրեւ համազգային տօնակատարութիւն :

Նորութիւն մըն է Սգահանդէսին այս տարուան նախաձեռնութիւնը (Նախկին Ռազմիկներու եւ Սպայից Միութիւններ) :

Յուսա՞նք թէ գոնէ այս պարագան պիտի սթափեցնէ երեք հոգեւոր պետերը, որոնք միասնականութիւնը կը շփոթեն կամկար դիւանագիտութեան մը հետ :

Արդեօք ա՞յս է պատճառը, որ, մանաւանդ պէս Հայ. Եկեղեցւոյ կղերականները — քահանաներն անգամ — կը խուսափին զանազան տօնակատարութիւններէ, գլխաւորութեամբ կաթող. պատուիրակին ...

... Գարո՛ւն է, եւ մեր իմաստուն ժողովուրդը գիտէ վարդեր ցանել ամէն տեղ։ Գիտէ թարմացնել միտքերն ու սիրտերը, հետեւելով իր առողջ բնազդին :

Շ.

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը

ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԷ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը հետեւեալ հեռագիրները ուղղած է Գարեգին պատրիարքի. —

— « Շնորհաւորում ենք Փրկչի Յարութեան մեծ տօնը։ Աստուածային օրհնութիւն ենք հայցում ձերն մեր սիրեցեալ հօտի վերայ»։

Փոխադարձաբար շնորհաւորում ենք Փրկչի Յարութեան մեծ տօնը։ Պոլսահայ ժողովրդի խաղաղաւէտ ընդունելութիւնը մեզ մեծ գոհունակութիւն պատճառեց։ Նա գրաւական է սպագայ ձեր յաջողութեան։ Մաղթում ենք Ամենակալին որ պարգեւէ ձեզ կար եւ ուժ արդարացնելու ժողովրդի եւ մեր յոյսերը։ Աստուածային օրհնութիւն ենք hայցում ձեր եւ մեր սիրեցեալ պոլսահայ ժողովրդի վերայ։ Հայրապետական կոնդակը ուղարկուած է։ Ձեր հեռագիրն եւ օդային փոստով ուղարկուած նամակը չենք ստացել :

Երրորդ հեռագիր մըն ալ, ուղղուած Վարչութեան ատենապետ Պ. Գ. Գավաֆեանի, կը հաստատէ «Գարեգին պատրիարքին ուղարկուած հեռագրին պատճէնը »։

✕ Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը հրամայած է Անգարա Փալասի պանդոկին վարչութեան՝ ոչ մէկ հաշուեցոյց ներկայացնել Գարեգին պատրիարքին, որ կը համարուի պետութեան հիւր :

Կիրակի օրուան հանդէսները

Փարիզի Հայերը, հանդէսներով խճողուած կիրակի մը անցուցին անցեալ օր։ Չորս հանդէսներ, միեւնոյն օրը եւ միեւնոյն ժամերուն։ Հակառակ այս խճողման, սակայն, ձեռնարկներէն երեքը մանաւանդ ժողովրդական լայն յաջողութիւն մը ունեցան :

Վասպուրականի հերոսամարտին 36րդ տարեդարձը տօնուեցաւ բացառիկ խանդավառութեամբ եւ ճոխ ու խնամուած յայտագրով մը։ «Սէրքըլ Միլիթէր»ի սրահը լեցուն էր, այնքան լեցուն, որ շատեր ոտքի վրայ մնացին։ Պատմական այս տարեդարձի առթիւ յարգանքի խօսքեր ըրին տասնեակ մը ճառախօսներ։ Տեղի ունեցան մեներգներ, նուագ եւ արտասանութիւններ։ Մասնակցեցաւ նաեւ զինուորական Ֆանֆառը :

Երկրորդ հանդէսն էր «Մուրճ» Ուսումնասիրաց սարքած յիշատակի ձեռնարկը Դ. Վարուժանի եւ Մ. Մեծարենցի համար, լեցուն սրահով, Սալ տը Ժէոկրաֆիի մէջ, գիշերուան ժամը 9 — 11.30։ Նախագահեց եւ Վարուժանի մասին խօսեցաւ Պ. Ա. Չօպանեան, իսկ Մեծարենցի մասին բանախօսեց ընկեր Շ. Միսաքեան։ Հանդէսը ունէր նաեւ գեղարուեստական բաժին :

Երրորդ ձեռնարկն էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Օրուան տօնակատարութիւնը 11րդ քաղաքապետարանի ընդարձակ սրահին մէջ, ժամը 4—12, բացառապէս երկսեռ երիտասարդներու խուռն բազմութեան մը ներկայութեամբ ։ Ըստ յայտագրի բանախօսեցին ընկերներ Յովիկ Եղիազարեան եւ Ս. Թորոսեան, եղան նոյնպէս մեներգներ եւ արտասանութիւններ, ինչպէս նաեւ բեմադրուեցաւ երեք արարով զաւեշտ մը ։ Ժամը Ցէն վերջ սկսան պարերը, որոնք շարունակուեցան մինչեւ կէս գիշեր, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ :

Այս երեք ձեռնարկներու մանրամասնութիւնները պիտի տանք յաջորդաբար :

✕ Կիրակի օր լոյս տեսաւ Վասպուրականի Հայր. Միութեան պարբերականը, «Արծուի Վասպուրականի», այլազան բովանդակութեամբ եւ չքեղ տպագրութեամբ։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ երեսփ. ընտրութիւնները յաջողութեամբ վերջացան։ Զրոյցի մը համաձայն, երկու — երեք հոգի սպաննուած, ուրիշներ ալ վիրաւորուած են :

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հեռագրեն թէ մառեշալ Թիթօ դարմանատուն մը փոխադրուած է։ Եուկոսլաւիա եւ Յունաստան բանակցութիւններ կը կատարեն, զինուորական տեղեկութիւններ փոխանակելու համար։ Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Թրիկվի Լի, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէ Պելկրատի մէջ, առանց վերապահութեամբ կը գնահատէ անոր քաջութիւնը՝ երկրին տրտաքին թշնամիներուն դէմ :

Հիւս. Քորէա

ճաշտութիւն կ'առաջարկէ

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ ԿԸ ՀԱՄԱՐՈՒԻՆ

Հիւսիսային Քորէայի կառավարութիւնը, առաջարկեց ՄԱԿին, խաղաղօրէն լուծել վէճը։ Դիմումը կատարած է արտաքին նախարարը, պայման դնելով որ այդ «խաղաղ լուծումը» հիմնուի՝ անցեալ Նոյեմբերին Վարշաւայի մէջ գումարուած «խաղաղութեան կուսակիցներու» համաժողովի որոշումներուն վրայ։(Այդ որոշումներուն համաձայն կ'առաջարկուէր «Հինգերու ժողովի» մը գումարումը, օտար ուժերու հեռացումը, բուն իսկ Քորէացիներու եւ համայնավար Չինաստանի մասնակցութիւնը հաշտութեան բանակցութիւններուն, այս վերջինի անդամակցութիւնը ՄԱԿին, Հնդկաչինի դէմ պատերազմի դադարումը, Ֆորմոզայի պարպումը, եւայլն)։

Թէեւ առկաուին ՄԱԿը այս խմտառով որեւէ դիմում չէ ստացած, բայց եւ այնպէս, անթեկով հաղորդուած այս լուրին վրայ իսկ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան կողմէ յայտարարուեցաւ թէ առաջարկը բոլորովին անընդունելի է։ Քորէայի մասին ամերիկեան տեսակէտը պարզուած է Պ. Թրումընի վերջին երկու ճառերով։ Դեռ քանի մը օր առաջ էր, որ Ուաշինկթըն վճռապէս մերժեց բրիտանական առաջարկ մը՝ համայնավար Չինաստանի մասնակցութեան մասին Ճափոնի հաշտութեան դաշնագրի բանակցութեանց մէջ։ Մ. Նահանգները կը ճանչնան միայն ազգայնական Չինաստանի կառավարութիւնը :

Ֆրանսայի պետական շրջանակներն ալ ունին միեւնոյն տեսակէտը եւ կը նկատեն, թէ առաջարկուած ձեւով խաղաղութիւն մը, մրցանակ մը պիտի ըլլար նախայարձակներուն համար, հետեւաբար, առաջարկը իբրեւ վիճաբանութեան հիմ իսկ կարելի չէ ընդունիլ :

Հիւսիսային Քորէայի այս քայլը կը նկատուի աւելի ռազմախաղ մը, արդարացնելու համար ծաւալուն գործողութիւն մը, այս անգամ, հաւանաբար նաեւ «խորհրդային կամաւորներու» մասնակցութեամբ։ Արդարեւ, աւելի եւ աւելի աչքի կը զարնէ ռուս որսկան օդանաւերու գործունէութիւնը, ինչ որ խորհրդային ուղղակի մասնակցութեան ապացոյցը կը նկատուի։ Ուշագրաւ է տրդէն, որ նախագահ Թրումըն իր վերջին ճառին մէջ, առաջին անգամ ըլլալով ակնարկեց չինացի եւ խորհրդային համայնավարներու միջամտութեան, Քորէայի մէջ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆԻ ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՌԸ

Դեմոկրատ կուսակցութեան տարեկան հացկերոյթին խօսած իր վերջին ճառով, Նախագահ Թրումըն վեր առաւ հետեւեալ կէտերը .—

— «Ոչ մէկ ժամանակ պիտի մտնենք կակուղնալու կամ զիջումներու ճամբուն մէջ ։ Նախայարձակներուն մրցանակ տալու հաւասար ոչ մէկ քայլ պիտի առնենք։ Թող Կրեմլին ինքզինքը չխաբէ։ Մենք խաղաղութիւն կ'ուզենք։ Յարձակման առջեւ տեղի պիտի չտանք Քորէայի մէջ կամ այլուր։ Անհաւոր սխալ մը կ'ընեն անոնք, որ կ'ըսեն թէ մենք Քորէայէն պէտք է հեռանանք։ Եթէ հեռանանք, համայնավար վարիչները պիտի հարուածեն Ճափոնի մէջ, կամ Միջին Արեւելք, կամ Եւրոպա եւ աւելի ուշ մեր վրայ պիտի յարձակին։ Քորէայի մէջ կռուելու եւ ուրիշ տեղ չկռուելու երկընտրանքը չենք կրնար ընել։ Քորէայի նախայարձակման դէմ մեր պայքարը ջուրը ձգեց կարմիրներու ծրագիրները եւ արգիլեց՝ անոնց կողմէ ուրիշ երկիրներու գրաւումը։ Ատիկա ազդարարութիւն մը եղաւ ազատ աշխարհին եւ ժամանակ տուաւ անոր սպառազինուելու »։

Նոր դէպքեր Իրանի մէջ

«ԾՈՎԸ ԹԱՓԵՑԷՔ ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ» — ՔՍԱՆ ՀԱԶԱՐ ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐ — ՔԱՐԻՒՂԻ ԶՏԱՐԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՓԱԿՈՒԻՆ

Թէհրանէն կը հեռագրեն կիրակի օրուան թըւականով .—

Զօրքը կրակ բացաւ օդին մէջ, ցրուելու համար 20.000 ցուցարարներ որոնք դիրք բռնած էին Ապատանի քարիւղի ընկերութեան դէմ ։ «Ծովը թափեցէք անգլիացի աւազակները», կը մռնչէին վարիչները, երբ ամբոխը յառաջ կը խաղար փողոցներուն մէջ։ Աւելի առաջ ուրիշ ցուցարարներ փակել տուած էին Անգլօ-իրանեան ընկերութեան զտարանները որոնք ամենամեծն են աշխարհի մէջ։ Ցուցարարները կը սպառնային սպաննել այն բանուորները որ կը շարունակէին աշխատիլ :

Զրահապատ կառքեր հսկողութիւն կը կատարէին փողոցներուն մէջ, իսկ շատ մը անգլիացի պաշտօնեաներ եւ բանուորներ տուներէն դուրս չելան։ Փոխադրութիւններն ալ կանգ առած էին։ Երեսունի չափ ամերիկացի մասնագէտներ խընդրեցին այլուր փոխադրուիլ իրենց ընտանիքներուն հետ։ Ընկերութիւնը հաւանեցաւ :

Պաշարման վիճակը տարածուեցաւ ամբողջ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՐԷՆ ԵՓՓԷ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Քանի մը օր առաջ մենք հրատարակեցինք Հալէպի Քարէն Եփփէ Ազգային Ճեմարանի առաջին չորս տարիներու գործունէութեան համառօտ զեկուցումը։

Քարէն Եփփէ Ճեմարանը հիմնուած է 1947-ին, նշանաւոր հայասէր Տանիմարքուհի Քարէն Եփփէի ձգած կտակով եւ իր Տանիմարքացի բարեկամներու նուէրներով։

Քարէն Եփփէ Ճեմարանը կը գտնուի Սուրիոյ ազգային իշխանութեան հակակշռին տակ եւ կը կառավարուի խնամակալութեամբ մը, որու նախագահն է Հալէպի Առաջնորդ Գեր. Տ. Զարեհ Սրբազանը, որ նաեւ Ճեմարանի պատասխանատու տնօրէնն է։

Քարէն Եփփէ Ճեմարանը դպրոցական ներկայ տարեշրջանին ունի 90 երկսեռ աշակերտներ։ Յառաջիկայ 1951 – 52-ին, երբ Ճեմարանը պիտի տայ իր առաջին շրջանաւարտները, կ'ակնկալուի որ աշակերտութեան թիւը բարձրանայ առնուազն 150-ի։

Քարէն Եփփէ Ճեմարանի այդ համառօտ տեղեկատուութեան մէջ ուշադրութեան արժանի քանի մը կէտեր կան։

Առաջինը այն, որ Քարէն Եփփէ Ճեմարանը գրեթէ ամբողջութեամբ կը պահուի հանրային միջոցներով։ Ճեմարանի 90 աշակերտներէն միայն 8-ը կը վճարեն իրենց կրթաթոշակները, 22-ը ձրի կ'ուսանին, իսկ մնացեալ 60 աշակերտներու ուսման թոշակը կը վճարուի Հայրենակցական Միութիւններու եւ Սուրիահայ Օգն. Խաչի կողմէ։ Երբ կրթական հաստատութեան մը ուսանողներու միայն ինը առ հարիւրը կը վճարէ իր ուսման թոշակը, իսկ մնացեալ 90 առ հարիւրի մէկ մասը ձրի կ'ուսանի եւ մէկ մասին ալ թոշակը կը վճարեն հանրային կազմակերպութիւններ կամ անհատներ, այդ կը նշանակէ որ այդ հաստատութիւնը, առանց հանրային լայն օգնութեան չի կրնար պահել իր գոյութիւնը։

Ոեւէ հանրային հիմնարկութիւն չի կրնար տեւականապէս բարեգործական օժանդակութեամբ ապրիլ եւ եթէ այդ հիմնարկութիւնը ժողովուրդի մը կեանքին մէջ կենսական պահանջ մը կը գոհացնէ, ան վերջ ի վերջոյ, պէտք է որ ինքնաբաւ դառնայ։ Կասկածէ վեր է այն մեծ դերը, որ վիճակուած է Քարէն Եփփէ Ճեմարանին Հալէպի եւ առհասարակ Սուրիոյ բազմահազար հայ գաղութի կեանքին մէջ։

Հալէպի Հայկական նախակրթարաններու շրջանաւարտներուն միջին թիւը տարեկան 200 է, կ'ըսէ Ճեմարանի տեղեկատուութիւնը։ Այդ ընթացաւարտներու մեծ մասը կը դիմէ օտար երկրորդական վարժարաններ։ Եթէ Քարէն Եփփէ Ճեմարանը հնարաւորութիւն ունենայ ընդունիլ օտար վարժարաններ դիմող հայ ուսանողութեան գէթ մէկ չօշափելի մասը, այդպիսո՛վ մեծ ծառայութիւն մատուցած կ'ըլլայ հայ նոր մտաւորականութիւն պատրաստելու գործին։ Հալէպի Ճեմարանը այժմ ոչ միայն հնարաւորութիւն չունի այդ ընելու, այլ նոյնիսկ իր ներկայ ուսանողներու բոլոր կարիքները հոգալու միջոցներ չունի։ Ճեմարանը կարիք ունի աշակերտական ճաշարանի, մարզարանի եւ քիմիական լապըրաթորիի, որոնցմէ պիտի կարենան օգտուիլ ոչ միայն Ճեմարանի ուսանողները, այլեւ Հալէպի նախակրթարաններու աշակերտները։ Կարելի է երեւակայել, ուրեմն, թէ ինչ մեծ բարիք ըրած կ'ըլլան, օրինակ, Հայրենակցական Միութիւնները, եթէ անոնցմէ մէկը յանձն առնէ սարքաւորել այդ քիմիական լապըրաթորին, ուրիշ մէկը հոգ տանի մարզարանի մասին, երրորդ մըն ալ կազմակերպէ աշակերտական ճաշարանը։

Ինչպէս ըսինք, կենսական պահանջ մը գոհացնող հաստատութիւն մը վերջ ի վերջոյ ինքնաբաւ կը դառնայ։ Ինքնաբաւ պիտի դառնայ օր մը նաեւ Քարէն Եփփէ Ճեմարանը։ Բայց մինչեւ անոր ինքնաբաւ դառնալը եւ ճիշդ այդ ինքնաբաւութիւնը ապահովելու համար Քարէն Եփփէ Ճեմարանը այժմ աւելի մեծ օժանդակութեան կը կարօտի, քան ասկէ առաջ։ Ինչպէս կը հաղորդէ Ճեմարանի տեղեկատուութիւնը, Միս Քարէն Եփփէ տանիական որբախնամ հաստատութիւնը իր գործը հաշուեյարդարի ենթարկելէ յետոյ, Ճեմարանին նուիրած է 10.000 քառակուսի կանգուն տարածութեամբ հող մը։ Ճեմարանին մնայուն եկամուտ մը ապահովելու համար, Ճեմարանի խնամակալութիւնը ծրագրած է այդ հողին վրայ կառուցել 25 խանութներ, որոնցմէ տարեկան 10.000 սուր. ոսկի վարձք կարելի է ակնկալել։

Այս կը նշանակէ որ Ճեմարանի վարիչ մարմինը արդէն ծրագիրներ կը մշակէ մնայուն եկամուտներ ապահովելու կրթական այդ կարեւոր հիմնարկութեան։ Այդ ծրագիրները իրականացնելու համար Քարէն Եփփէ Ճեմարանը օժանդակութեան պէտք ունի։

Ճեմարանի տեղեկատուութեանը կցուած էր ցանկը ամերիկահայ այն միութիւններուն եւ ազգայիններուն, որոնք բերած են իրենց նիւթական օժանդակութիւնը Քարէն Եփփէ Ճեմարանին։ Չորս տարիներու ընթացքին Ամերիկայէն ուղարկուած գումարը եղած է ընդամէնը 9.415 տոլար։ Այդ գումարի մեծագոյն մասը տրուած է Հ. Օ. Մ.-ի կողմէ՝ 3.500 տոլար եւ ընկ. Ալեք Փիլիպպոսեանի կողմէ՝ 3000 տոլար։ Սեբաստիոյ Հայրենակցականը եւ Զմշկածագի Հայրենասէրներու Միութիւնը հայթայթած են 500-ական տոլար, ուրիշ մարմիններ եւ անհատներ մասնակցած են աւելի փոքր գումարներով։

Ուշագրաւ է որ, մինչ համեստ նիւթական միջոցներու տէր Հայ Օգնութեան Միութիւնը Քարէն Եփփէ Ճեմարանին յատկացուցած է 3500 տոլար, միլիոնաւոր տոլարներու վրայ նստած եւ այսօր ալ կրթական գործի համար 300 հազար տոլարի արշաւի ձեռնարկած Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը ոչ մէկ հատիկ սէնթ տրամադրած է Քարէն Եփփէ Ճեմարանին։ Բարեբախտաբար Քարէն Եփփէ Ճեմարանը հիմնելու համար իրենց օժանդակութիւնը բերած Տանիմարքացի հայասէրները հայ թերթեր չեն կարդար, այլապէս Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնով կարծիք պիտի կազմէին նաեւ հայ ժողովուրդի մասին։

Հալէպի Քարէն Եփփէ Ճեմարանը կարիքը ունի եւ արժանի է ամերիկահայութեան աւելի մեծ օժանդակութեան, քան որ ստացած է մինչեւ հիմա։

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ՍՓԻՒՌՔԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐԸ

Մ. ԻՇԽԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Նոյն տպաւորութիւնը ունեցայ ժամանակին, երբ, մեծ բանաստեղծ, Վ. Թէքէեան՝ «Հրաշալի Յարութիւն»էն տարիներ վերջ տուաւ՝ «Կէս գիշերէն մինչեւ Արշալոյս» եւ «Սէր», բանաստեղծական երկերը։ Սա տարբերութեամբ որ, եթէ անոնք չհաւասարեցան «Հրաշալի Յարութիւն»ին բարձրութեան, բայց մնացին նոյնքան հրաշալի ստեղծագործութիւններ, ուր՝ մարդկային էութեան ամենախոր անկիւններն իսկ մեր առջեւ բացուեցան այնքան պարզ ու անսեթեւեթ միջոցներով, որ մենք հաճոյքով եւ ինքնախոյս տրամադրութեամբ եղանք անոնց հաղորդակից եւ անոնցմով բանաստեղծին ապրումներու հետ նոյնացած։

Մեծ դեր կը խաղար Թէքէեանին արուեստը հոն։ Թէեւ երեւակայութեան թռիչքը նուազ տիրական էր, բայց իր արուեստին մղիչ կարողութեան ուժին շնորհիւ ան կը պահէր իր ստեղծագործութիւնը կենդանի եւ աճուն վիճակի մէջ, տանելով մինչեւ բաղձալի հանգրուանները։

Գաղտնիքը հոն էր որ ան աւելցուցած էր իր քնարին վրայ ուրիշ նոր լարեր, անոնց շնորհիւ խլելու համար աւելի ներդաշնակ եւ խոր համանուագ մը։ Նոյնքան խոր փիլիսոփայութեամբ մը։

Այդ շրջափոխութեան միջոցին Թէքէեան չկրկնեց ինքզինք, այլեւս սովորութիւն դարձած նիւթերու չոր ցանկի մը շրջանով, տոնելու համար, քնարերգութեան անձնական մթասռուեր խռովքներու դրոշմը կրող տողերով ու տուներով, անարիւն ու վտիտ պարունակ մը՝ բազմավանկ ածականներու, փայլփլուն նախադասութիւններու գինեցումին վստահած։

Ըսել չեմ ուզեր թէ Մ. Իշխանին կը պակսի այդ շնորհը։ Բայց շատ նուազ է անոր ներկայութիւնը այդ երեք երկերուն մէջ։

Հակառակ բոլոր վերոյիշեալ աննպաստ եւ յոռետես վերագրումներուս, գեղեցիկ եւ ինքնատիպ քերթուածներ չեն պակսիր այդ էջերուն։ «Կրակը» գործին մէջ՝ «Տասներկու տարի վերջ», «Կաղանդի առաւօտ», եւ «Դուք, Մամիկներ սեւազգեստ» քերթուածները (1935), բխած են «Տուներու Երգ»ին նոյն հարազատ աղբիւրէն, նոյն վճիտ խորքով ու գլգլանքով։ Նաեւ «Կեանք ու Երազ»ի յաջող ստանաւորներէն «Հոգիս կ'օրհնէ քեզ սակայն» քերթուածը։

Ահաւասիկ յիշուած բանաստեղծութիւններէն երկուքը.—

ԴՈ՛ՒՔ, ՄԱՄԻԿՆԵՐ ՍԵՒԱԶԳԵՍՏ ...

Դո՛ւք, մամիկներ սեւազգեստ, կորաքամակ ուրուական
Մագաղաթեայ այտերով ու ծամերով ձիւնեղէն,
Դո՛ւք էք միայն մեր ազգին վերջին մայրերն իրական,
Որ կը շարժիք դեռ հոս-հոն իբրեւ ստուեր անցեալէն ...

Հրաշագործ ի՛նչ կորով մինչեւ ափերն այս օտար
Ձեզ կը պահէ դեռ կանգուն՝ աւերակէն ահաւոր
Եւ ի՛նչ երակ ձեր սրտէն կուտայ արիւն մշտավառ
Այն սերունդին՝ որ ծնաւ և հայ ցեղին դարաւոր։

Արդէն կմախք լանջքին տակ ձեր հոգին ծո՛վ է նիրհած,
Ուր յոյսերու, երազի եւ զանձերու բովանդակ
Առագաստներ սուզուեցան, երբ փոթորիկն որոտաց
Եւ ուր նայիլ վերստին կը սարսափիք ալ հիմակ...

Կորսնցուցած ամէն բան, մօր արցունքներն իսկ ջերմին՝
Դուք կը փարիք նոր կեանքին դողդոջելէն լուռ ու մունջ,
Կարծես դեռ միշտ սեւեռուն՝ ինկածներու շարանին
Եւ ունկընդիր՝ հեծքերուն անապատին մահաշունչ։

Մայրե՛ր փարթամ օճախի, հարս ու թոռան անհաշիւ,
Հիմա մինակ, կիսաքաղց, խուցերու մէջ ցրտահար,
Միշտ փառք տալով Աստուծոյ՝ դուք կ'մանէք ցայգ ու տիւ
Սեւ օրերու վաստակին նոյն բարակ թելն անսպառ...

Գուցէ արեւը կանանչ վերջին զանկի մը դեռ ողջ
Ձեր աւերակ գոյութեան կ'ըլլայ լո՛յս ու խնդութիւն,
Բայց բոլորի՛ն համար դուք սիրտ ու գորով էք ամբողջ
Եւ անո՛ւշ է մեղրի պէս նկարչագեղ ձեր լեզուն։

Դուք հայրենիքն էք շարժուն, մէյմէկ զատ կենդանի,
Ներկայի «Սուտ երազ»էն աչքերնիդ փակ երբ կ'անցնիք՝
Դուք կ'ապրիք լոկ ամէն ժամ մշտարթուն կեանքն անցեալի
Մեր սարերուն, մեր ջուրին եւ մեր լուսնին բացառիկ։

Սակայն ինչե՛ր չեն բախիր ձեր այս գլխուն ալեհեր,
Ի՛նչ սրբապիղծ շքեղանք, քանի բարքեր քարուքանդ,
Որոնց դէմ դուք կը մնաք միշտ անողոք պահակներ
Մեր տոհմային լո՛յս խղճին, իմաստութեան հնաւանդ։

Միակ բաց դուռն ընտանի՝ դուռն է ժամուն հայկական,
Ուր կը հասնիք հեւ ի հեւ, ծարաւ՝ խունկի, մոմերու,
Ու կը հանէք երկիւղած՝ օրուան հացի ձեր լումա
Հայ հաւատքի անյատակ զանձանակին նետելու։

Բարի՛, բարի՛ հայ մայրեր, ահա կ'իյնաք ձեր առջեւ,
Օրհնեցէք մեզ սրտագին ձեր իսկ ձեռքով թառամող,
Որ չմարի կէս ճամբուն աստղ ու հաւատք մեր վերեւ
Եւ ձեզի տանք ձեր մահուան՝ հայ աշխարհէն ափ մը հող...։

1935

ՀՈԳԻՍ Կ'ՕՐՀՆԷ ՔԵԶ ՍԱԿԱՅՆ

Եթէ շրթներս անիծեն՝ հոգիս կ'օրհնէ քեզ սակայն,
Իմ լուսաստուեր ուղեկից եւ մարդացած հրեշտակ.
Քեզմո՛վ միայն ես ճանչցայ քիչ մը գորով եւ հեշտանք
Եւ քու ծունկիդ հանգչեցաւ իմ տառապանքս անկայան։

Ձեռքիդ փխրուն հովանին կրցաւ պահել ինձ ազատ
Մինչեւ իսկ բիրտ ու հզօր աստուածութեան դէմ կեանքին,
Որ կը բաժնէ մեզի հաց եւ կը խլէ ժպտագին
Միայն արեան գինեձօն՝ զաւակներէն հարազատ...

Պիտի օրհնէ քեզ հոգիս, որուն համար քու Հեռուն
Բրիր ծաղկած հայրենիք. եւ այս հողին վրայ դուն
Անէութիւնդ արեւոտ բրիր ինձ տուն ու դղեակ...

Եթէ ժպիտը դէմքիս, աշնանային լոյսի պէս,
Քու երկրնքիդ տակ մնաց տժգոյն եւ ցուրտ շարունակ՝
Ցանցանքն անշուշտ ի՛մս էր լոկ, որ արժանի չեղայ քեզ։

Անոնք հաւատքներ են մեզ համար, թէ ապագան դեռ պատրաստութեան մէջ է, մշտնջենական դափնիներով պսակելու անոր ճակատը, գալիք իր լաւագոյն գործերուն համար, յանձնուած՝ իր քնարին նոր եւ թրթռուն լարերուն։

Ապահովաբար պիտի չուշանան անոնք։

ԶԱՐԵՀ ԳԱԶԱԶԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՅԱՆԴՈՒԳՆ ՀԱՅ ԼԵՌՆԱԳՆԱՑՆԵՐ

Մոսկուայի թերթերը կը գրեն թէ Հայաստանի լեռնագնացները (ալփինիստ) բարձրացած են Փամիր լեռներուն Լենինեան կատարը, որ ունի 7127 մեթր բարձրութիւն։ Մոսկուայի «Քրասնայա Զվեզտա» թերթին մարզական մասնագէտ Ռաչէֆ կը գրէ այս առթիւ.—

«Լեռնակոյտը, ուրկէ կ՚անցնէր յանդուգն լեռնագնացներու ճամբան, 4000 մեթր բարձրութեամբ պատուար՝ մըն է որ կանգնած է Ալայինէ ձորին վրայ։ Այս լեռնակոյտը ամբողջովին ծածկուած է յաւիտենական ձիւնով ու սառոյցով, իսկ իր կողերը տեղ տեղ 60 աստիճան թեքութիւն ունին։ Փլուզումներն ու ձիւնակոյտերը շատ յաճախակի են, իսկ մթնոլորտի ճնշումը շուրջ 290 միլիմեթր ըլլալով, շատ կը դժուարացնէ շնչառութիւնը։

«Յանդգնօրէն դիմագրաւելով բոլոր այս դժուարութիւնները, 11 հայ լեռնագնացները իրենց ճամբարը հաստատեցին 4200 մեթր բարձրութեամբ սառնադաշտի մը վրայ, ուրկէ սկսաւ խիզախական վերելքը։ Ամէն վայրկեան վտանգի ենթարկելով իրենց կեանքը, խիզախ մարզիկները հասան իրենց առաջադրած նպատակին, այսպէս՝ սով լեռնագնացութեան պատմութեան մէջ առաջին անգամն ըլլալով՝ վերելք կատարեցին կատարի մը վրայ, որ 7000 մեթրը կ՚անցնի։

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ յուշարձաններու պահպանման կաճառը վերջերս մեծ աշխատանքներ կատարած է վերանորոգման ենթարկելով Էջմիածնի եւ Իջեւանի ռուս եւ հայ բարեկամութիւնը խորհրդանշող երկու կոթողներուն՝ նուիրուած ռուս բանակներու յիշատակին, պարսկական բանակներու դէմ։ Կաճառին անդամները ուսումնասիրութեան ենթարկած են նաեւ Երեւանի, Օշականի, Կարմիր Բլուրի եւ այլ վայրերու յուշարձանները։ Վերջերս կաճառի նախաձեռնութեամբ հրատարակուեցաւ Ստեփան Շահումեանի, Խաչատուր Աբովեանի, Յովհաննէս Թումանեանի տուն թանգարաններու պատկերազարդ ալպոմը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ գերագոյն խորհուրդի առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Մարտ 30ին, եւ նշանակուեցաւ Ս. Հայաստանի նոր կառավարութիւնը, գլխաւորութեամբ վարչապետ Սահակ Կարապետեանի։ Նիստի վերջաւորութեան ելեւմտական նախարար ընկեր Շեկոյեան ներկայացուց 1951ի ելեւմտացոյցը։

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ այս տարուան քննութիւններուն կը մասնակցին 160 հազար ուսանողներ։ Այս տարուան գարնանային արձակուրդներու առթիւ Երեւանի Ուսանողներու Տան մէջ սարքուած է մանկական գրքի շաբաթ, որու միջոցին փոքրիկ ընթերցողներուն հետ պիտի տեսակցին գրողներ Գէորգ Սեւունց, Շիրազ, եւ ուրիշներ։ Առաջին հանդիպումին ելոյթ ունեցան ժողովրդական ուսուցիչ Սիմակ Սահակեան եւ Ալ. Սպենդիարեան Պետ. Օփերայի երգիչները։

Ծրգահանդէս

Առնէ մը ի վեր յաճախադէպ դարձած են հայ արուեստագէտներու այցելութիւնները դէպի զանազան գաղութներ։ Ջերմօրէն բաղձալի այս երեւոյթը կենսունակութեան նշան մըն է որմէ անշուշտ նաեւ բարոյական շատ մը առաւելութիւններ կարելի է ակնկալել։

Այս անգամ ամերիկահայ գաղութն է որ Փարիզ կ՚այցելէր երգչուհի Տիկին Զարուհի Էլմասեան զոր հաճոյքը ունեցանք ծափահարելու անցեալ շաբաթ երեկոյ Սալ Ծոփէնի մէջ։

Իր երգահանդէսը առիթ մը եղաւ անդրադառնալու նաեւ սփիւռքի հայ գեղարուեստական կեանքը հետաքրքրող երեւոյթի մը։ Զանազան պայմաններու տակ արմատախիլ եղած հայ արուեստագէտը, որ կ՚ապրի, կը զարգանայ եւ կը ստեղծագործէ գրուած ամէն կողմ իրարմէ այնքան տարբեր կլիմաներու տակ, ո՞րքան կրնայ պահպանել տոհմային ոգին։

Այս հարցումը լռելեայն կը ծագի նման պարագայի մը, ամէնուն մտքին մէջ։

Տիկին Զ. Էլմասեանի մասին, որ երկար ատեն ապրած է Ամերիկայի մէջ, կատարելագործած՝ երգելու իր արուեստը, եւ, ինչպէս կը լսենք նաեւ, մասնակցած է տեղական օփերաներու կամ երաժշտական կարեւոր ձեռնարկներու, կարելի է ըսել թէ հոգիով հայ երգչուհի մըն է։ Այդ տպաւորութիւնը ունեցանք երբ կ՚ունկնդրէինք զինք նոյն երեկոյ։

Եթէ ստիպուած ենք քիչ մը վերապահ արտայայտուիլ երգահանդէսի իր յայտագրին կազմութեան մասին, սակայն իր երգելու արուեստը ունէր հրապոյր մը որուն մասին կը փափաքինք արտայայտուիլ նոյնքան անվերապահութեամբ։

Ձայնոյն եւ փայլուն երեւակայութեամբ օժտուած արուեստագիտուհի՝ Տիկին Զ. Էլմասեան գիտէ ունկնդիրները մասնակից ընել իր ներքին, զգայուն աշխարհին ապրումներուն։ Շնորհիւ երգելու իր ԹԷՔՆԻՔին ունի արտայայտութեան ճոխ միջոցներ։ Ուժի աստիճանաւորումներու միջոցաւ իր ստեղծած տըմպ ԹԷՆԹերը, օրինակի համար իր ՀԷՐԷՓՈՐԹԱՍԻՈՆին հմայիչ կողմերէն մին է։ Իր ձայնը՝ սոփրանօ՝ ունի հաճելի գոյն մը։ Ան իբրեւ արուեստագիտուհի օժտուած է նաեւ բեմական տաղանդով մը, (ոչ միայն ձայնի ճոխութեան տեսակէտէն) որուն պարգեւած առաւելութիւններու շնորհքը, եթէ ոչ ուղղակի, բայց իր երգուածքին ոգիէն նշմարելի է։

Ըսինք թէ Տիկին Զ. Էլմասեան հայ երգչուհի մըն է եւ սակայն ըսինք նաեւ ի նպաստ իրեն, որ իր արուեստը կը սամնայ արտայայտութեան իր բուն ջերմութիւնը գլխաւորաբար երբ կ՚երգէ անգլիերէն։ Իբրեւ օրինակ, յայտագրին առաջին մասէն Փըրսըլի «Յաւերժահարսը» եւ «Հովիւ»ը, իսկ երկրորդ մասէն ալ Լիպլինկի «Մէկ Երգը» եւայլն։ Անոնց մէջն է որ մանաւորապէս իր ձայնին գոյնի եւ երգեցողութեան քաղցրութիւնը, ինչպէս նաեւ առոգանութեան ճկունութիւնը եւայլն առաւելապէս կը յատկանշէին բուն երգչուհիի իր յատկութիւնները։

Տիկին Զարուհի Էլմասեան խլեց, այդ երեկոյ, խանդավառ ծափեր եւ ստիպուեցաւ քանիցս բեմ գալ եւ երգել, գոհացում տալու համար ունկնդիրներուն պահանջին։ Գ. ՔԷՐԷՍԹԷՃԵԱՆ

Գաղութէ գաղութ

ԱԹԷՆՔԷՆ Շաւարշ քահանայ Մեհրապեան հովուական այցելութեան մը գացած է Միտիլի եւ Քիոս, մխիթարելու համար հայ բեկորները։ Ոչ միայն Հայեր, այլեւ տեղացիներ բարի գալուստի գացած են քահանային։ Հոգեւոր հովիւը նախ տեսակցութիւն մը ունեցած է Միտիլիի Մետրոպոլիտին հետ, որ իր տրամադրութեան տակ դրած է Այ Եանիի մատուռը, ուր յաջորդաբար երկու կիրակիներ պատարագ մատուցած է հայ եւ յոյն բազմութեան մը ներկայութեան։ Տեղւոյն «Ահարոնեան» միութեան անդամները երգած են։ «Սրտիս մէջ, կը շեշտէ Շաւարշ քահանան, անմոռանալի յիշատակ ձգեցին հայկական ծաղկոցին փոքրիկները, հիացայ ընթերցումին, ուղղագրութեան եւ երգեցողութեան վըրայ»։ Տիկին Բերկրուհի Արապեան՝ ուսուցչուհին ունեցած է մեծ նուիրում։

Քահանան պատարագած, հաղորդութիւն տըւած եւ Վարդանանց նահատակներու համար հոգեհանգիստ կատարած է պատշաճ քարոզով մը։

Միտիլիի հայկական գաղութը կը բաղկանայ 28 ընտանիքէ (հարիւր անձ)։ Գաղութէն Հայաստան մեկնած են 110 ընտանիք (340 անձ)։ Հայկ. գաղութը կը շահի իր օրապահիկը եւ համերաշխ են տեղացիներուն հետ։ Միտիլիի մէջ կայ ազգային շէնք մը ուր 8—20 տարեկաններ կը հետեւին հայկ. դասաւանդութեան։ Միայն թէ տախտակէ շէնքը կիսկատար է եւ զայն պաշտպանող պատերը փլած են, իսկ գաղութը ի վիճակի չէ պատերը բարձրացնելու։ Միայն մէկ երիտասարդ կայ գաղութին մէջ Մուշեղ Մուշոյեան որ շուտով պիտի գինուորագրուի։ Մնացեալները Հայուհիներ են։ Իսկ նոր սերունդին մէջ արական մէկքառորդին դէմ իգական երեք քառորդ կայ։

Քիոսի մէջ ալ Մետրոպոլիտը տրամադրած է եկեղեցին, սակայն դպիր – սարկաւագ չգտնելով քահանան չէ կրցած պատարագել։ Գաղութը կը բաղկանայ 9 հայ ընտանիքէ (45 անձ)։ Ազգ. տեսակէտով անմխիթար է Քիոսի հայութեան վիճակը։ ոչ մէկ ապացոյց կայ հայկականութեան։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՓԱՐԻԶ.— 1 Վասպուրականի Հայր. Միութեան կանոնագրային առաջին ընդհ. ժողովը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 7ին։ 98ի վրայ 71 անդամներ պատասխանած էին հրաւէրին։ 61 հայրենակիցներ եւս համաձայնութիւն տուած ըլլալով արձանագրուելու, մօտ օրէն մեր թիւը պիտի հասնի 159ի։

Յետաձգելով մանրամասնութիւնները, ըսինք թէ ժողովը միաձայնօրէն քուէարկեց կոչ մը, որ պիտի ըլլայ խմբագրականը «Արծուի Վասպուրականի»ին։ Ընդհանուր ժողովը վարչութեան հանդէպ ցոյց տուաւ եղբայրական, հայրենակցական ու բարեկամական ամենաջերմ վերաբերմունք։

2.— Հրապարակային շնորհակալութիւն մեր Մարսէյլի, Վիէնի եւ Տէսինի երէց Հայր. Միութեանց, որոնք ամենաջերմ ու ամենասրտակից քաջալերութիւններն ու համակրանքը կ՚ուղղեն մեզի։ Հրապարակաւ կը փոխադարձենք, վստահ որ հայրենակցական գետնի վրայ, միասին պիտի կատարենք արդիւնաւոր գործ։ — Վարչութիւն

ՁԱՅՆ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, 12 Ապրիլ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնս Ապրիլ 7ի արտակարգ ժողովին մէջ, անդրադարձաւ մանաւորապէս Փարիզի նորակազմ միութեան կազմութեան եւ «խումբ մը Վասպուրականցի ծածկանունով եղած արտայայտութեանց հարցերուն։

Վարչութիւնս պարտականութիւն կը համարի հրապարակաւ իր ողջոյնի եւ համակրանքի խօսքն ուղղել Փարիզի Վասպ. Հայր. Միութեան վերակազմութեան ձեռնարկող եւ անոր յաջողութեան նուիրուած մտաւորական մեր հայրենակիցներուն, որոնք՝ իրենց վճռական աշխատանքներով, վերջ տուած եղան, փարիզաբնակ Վասպուրականցիներու խարխափուն վիճակին։

Գալով մեզի անծանօթ «խումբ մը Վասպուրականցի»ներու, որոնք կը ձգտին հատուածականութիւն ստեղծել հրապարակային յայտարարութիւններով, վարչութիւնս այդպիսի ձեռնարկները կը գտնէ վնասարար եւ անվայել Վասպուրականցիներու, եւ կը յայտնէ պարսաւանքի խօսքըն եւ դատնութիւնը։— Վարչութիւն

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Տղամարդը դրսի պատ է, կնիկ մարդը ներսի պատ է։

— Լեզուն մէկ կը խօսի, հացն՝ երկու։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (30)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

Մինչ Մարմարայի կողմէն յառաջանալով, երկրորդ դուռը Սելիմպրիայի դուռ յորջորջուածն է, այսօրուան Սիլիվրի Գափուսի, եւ որ ժամանակին այսպէս կը կոչուէր, որովհետեւ անկէ կը մեկնէր Մարմարայի եզերքներուն վրայ հաստատուած այս պզտիկ քաղաքը տանող ճամբան։ Բիյի դուռ կամ Աղբիւրի դուռ ալ կը կոչուէր այս դուռը, խիստ մօտիկը բարձրացող ու բրնուիրական աղբիւրովը այնքան համբաւաւորվանքին անունով, որ այսօր կը կոչուի Պալըգլը։

Անմիջապէս այս երկրորդ մեծ դուռնէն սկսեալ Թէոդոսեան պարիսպը մահիկի ձեւով կը ծռի։ Այս կորութեան մէջտեղ ուրիշ դուռ մըն ալ կայ որ բիւզանդական շրջանին ուրիշ ոեւէ բանի ծառայած չէրեւար։ Այս դուռնէն կ՚անցնէր կայսրը երբ հանդիսաւոր թափորով տարին անգամ մը Բիյի պալատը եւ սուրբ աղբիւրը կ՚երթար։

Երրորդ մեծ դուռը՝ այսօրուան Մէվլանէ Ենի Գափու կամ Ենի Մէվլէվի Հանէ Գափուսի կոչուած հին Ռէյիոնի դուռն է որ Մարմարայի եզերքին վրայ նոյնանուն քաղաքը կ՚առաջնորդէր։

Իսկ մեծ տամին վերջին եզերական տեսարանները իբր թատր ունեցած են համբաւաւոր չորրորդ դուռը, Ս. Ռոմէնի դուռը, մօտաւոր եկեղեցիի մը անունով այսպէս կոչուած, այսօրուան Թօփ Գափուն, Լիոսի միւս կողմի ամէնէն մօտաւոր դուռը, Էտիրնէ Գափու որ հին ատեն ամէնէն աւելի Քարիզիոսի դուռ կամ Փոլիանտրիոնիզուս անունով ծանօթ էր, եւ նաեւ Թէքֆուր Սարայի քովի պզտիկ դուռը, Քէրքօփորթա կոչուածը։

Քաղաքին դուրսի հետ յարաբերութիւնը պահելու համար շարունակ բաց մնացող այս հինգ դուռներուն միջեւ կային տակաւին չորս ուրիշ նուազ խոշոր դուռներ։ Ասոնք «զինուորական դուռներ» կը կոչուէին եւ երբ պատերազմի ատեն միւս մեծ դուռները գոցէին եւ նոյն իսկ դուռներէն փոսը տանող կամուրջները քանդէին, կը բանային այս դուռները, որոնք միմիայն երկու պատերուն մէջտեղի միջոցին վրայ կը բացուէին եւ ուրկէ կ՚անցնէին պաշտպան դուռները։ Այս վերջին դուռներէն մէկ երկու հատը կը տեսնուին տակաւին, շատ աւերակ վիճակի մը մէջ։

Այս դուռներուն վեցերորդն էր Քերքօփորթա (Կրկէսի դուռ) ըսուածը, արտաքին պատին վերջին աշտարակին եւ Թէքֆուր Սարայի բիւզանդական հին պալատին միջեւ։ Պաշարման վերջին ժամերուն չափազանց եղերական կարեւորութիւն մը ունեցաւ այս դուռը։

Քաղաքը ցամաքէն շրջապատող պատին երկրորդ մասը այն որ Թէքֆուր Սարայէն մինչեւ Ոսկեղջիւր կ՚երթայ, պաշտպանողական զանազան գիծերէ կը բաղկանար, որոնց ամէնքն ալ Պլաքէրներու կայսերական պալատը եւ նոյն անունով կոչուած Ս. Կոյսի ամենասուրբ մատուռը պաշտպանելու կը ծառայէին։

(Շար.)

հարաւային Գաւսկաստանի վրայ, իբրեւ հետեւանք Սպահանի մէջ պատահած խառովութեանց : Երկու հոգի սպաննուեցան եւ քանի մը հոգի վիրաւորուեցան, երբ ոստիկանութիւնը կրակ բացաւ :

Կառավարութեան մէկ ներկայացուցիչը յոյս յայտնեց թէ Անգլեւիրանեան ընկերութիւնը բարեացակամութեամբ պիտի քննէ բանուորներուն պահանջները, հիմա որ Ապատան հասած է Խուժիստանի նոր նահանգապետը, զօր. Շապախթի:

Խորհրդարանին մէջ ազգայնական երեսփոխաններ դիտել տուին թէ Անգլիա եւ Խ. Միութիւնը խառովութիւններ կը յարուցանեն քարիւղաբեր շրջաններուն մէջ: Շատեր կը վախնան որ եթէ Անգլիացիները զինուոր հանեն հարաւային Իրանի մէջ, Ռուսիա յառաջ պիտի խաղայ հիւսիսէն, օգտագործելով 1921ի դաշնագիրը :

× Վերջին լուրերու համաձայն, 36 վակոն լեցուն պարսկական զօրք ղրկուած է Ապատան, զսպելու համար համայնավար գործակալները, որոնց կը վերագրուին վերջին խլրտումները : Դահլիճը արտակարգ նիստ գումարեց կիրակի գիշեր, քննելու համար կացութիւնը որ աւելի ծանրացած է :

Թէհրանի ամերիկեան դեսպանը յայտարարութիւն մը ուղղեց մամուլին, յոյս յայտնելով թէ «Անգլեւիրանեան քարիւղի խնդիրը պիտի կարգադրուի գոհացում տալով պարսիկ ժողովուրդին, համաձայն ազատ աշխարհի շահերուն »:

Հեռագիրը կ'ըսէ թէ նոր անկարգութիւններ ծագած են նաեւ Մազանտարանի նահանգին մէջ, Կասպից ծովի ափերուն վրայ : Մանարանի բանուորները գործադուլ յայտարարած են :

× Ապատանի ցոյցին առթիւ, Ազգ. Ճակատը որոշած էր փողոցէ փողոց փոխադրել սպաննուած Պարսիկներուն դիակները, բայց կառավարութիւնը դիշերանց գանոնք մզկիթէն առնելով թաղել տուած էր :

Սպահանի մէջ ալ ցուցարարները մզկիթէ մը փախցուցեր էին սպաննուած բանուորի մը դիակը, բայց տեղական իշխանութիւնը ետ առնելով զայն, պահականոց փոխադրեց: Կէս օրէն վերջ ահագին բազմութիւն մը պաշարեց պահականոցը, ետ պահանջելով դիակը :

× Զրոյցի մը համաձայն, բրիտանական մարտանաւեր մտած են պարսկական ջուրերը եւ ի հարկին զօրք պիտի հանեն: Ուրիշ զրոյց մը, որ անմիջապէս հերքուեցաւ, կ'ըսէ թէ Խ. Միութեան հովանաւորած Քիւրտերը Ատրպատականի նահանգը մտած կամ արշաւանքի մը կը պատրաստուին հրամանատարութեամբ ցեղապետ Մոհամմէտ Պարզանիի :

× Կիրակի առտու Թէհրանի մէջ հրապարակաւ կախուեցաւ Հասան Ճաֆարի, որ 1950 Մայիս 27ին խմբագրատան մէջ սպաննած էր «Մոտավառ» թերթին խմբագիրը, երեսփոխան Ահմէտ Տեխաքը: Սպաննեալը ուժգնօրէն կը պայքարէր ռուսական ազդեցութեան դէմ, իսկ մարդասպանը անդամ էր «Թուտեհ» կուսակցութեան (համայնավար):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԼԻՈՅ նախորդ արտաքին նախարարը, Պեւին, յանկարծամահ եղաւ կիրակի օր: 70 տարեկան էր եւ Արհեստակցական Միութեանց Նախոյեանը կը համարուէր: Զաւակն էր հողագործի մը: Հօրմէն որբ, մայրն ալ կորսնցուց երբ եօթը տարեկան էր եւ ագարակ մը մտաւ 13 տարեկանին: Յետոյ յաջորդաբար եղաւ աման լուացող, սայլապան եւն.: Քսան տարեկանին մտած էր արհեստակցական միութեանց մէջ: Քաղաքական ասպարէզը նետուեցաւ 1921ին, ընդհ. գործադուլի մը պատասխանատուն ըլլալով եւ տապալեց Լոյտ Ճորճի կառավարութիւնը որ հրաժարի որեւէ միջամտութենէ Խ. Միութեան դէմ: 1945ին, երբ աշխատաւորականները յաղթեցին, եղաւ արտաքին գործերու նախարար: Անցեալ մարտին էր որ հրաժարեցաւ, առողջական պատճառներով: Կարս-Արտահանի հարցին առթիւ, Պեւին թրքական տեսակէտը պաշտպանեց, դիտել տալով թէ այնպիսի փոփոխութիւններ կատարուած են որ ազգային բնակչութեան խնդիր չէ մնացած ...

ԻՍՐԱՅԷԼԻ արտաքին նախարարը յայտարարեց թէ պատրաստ է բանակցելու Սուրիոյ հետ, սահմանային վէճերը կարգադրելու համար: Սուրիա ընդունած է նախապէս առաջարկուած չորս պայմաններ :

ՉՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐԸ նոր ժողով մը պիտի գումարեն այսօր, երեքշաբթի: Կ'ըսուի թէ միջին ճամբայ մը պիտի գտնեն, նշանակելու համար չորս արտաքին նախարարներու ժողովին վայրը եւ թուականը, թէեւ շատ լաւատես չեն :

ՃԱՓՈՆԻ հաշտութեան դաշնագրին համար նախագիծ մը մշակած էր Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը: Մեծն Բրիտանիա շատ մը կէտերու համաձայն չըլլալով, նոր նախագիծ մը յօրինած է :

ԻՏԱԼԻԱ պաշտօնեաներ կը կատարեն, բարեփոխելու համար հաշտութեան դաշնագիրը :

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

Կազմակերպուած 32 Մարմիններու կողմէ, Երեքշաբթի, 24 Ապրիլ, ժամը 21ին, ՍԱԼ ՔԱՏԷ (Նախկին «Փըթի ժուռնալ») 21 rue Cadet:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՋԵԿՈՅՑ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը իր հիմնարկութեան 34րդ տարեդարձին առթիւ եւ սեղմելու համար ֆրանքեւհայկական համերաշխութեան կապերը, կազմակերպած է.—

Ա.— 1951 Ապրիլ 25ին Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 20ին մեծ հացկերոյթ մը, հովանաւորութեամբ Նախկին Ռազմիկներու եւ Պատերազմի Զոհերու նախարար Պ. Լ. ԺԱԳԻՆՈՅԻ որ անձամբ պիտի նախագահէ սեղանին, մասնակցութեամբ ականաւոր քաղաքական եւ զինուորական օտար եւ հայ անձնաւորութիւններու :

Բ.— Այն Հայերը որ կը փափաքին մասնակցիլ սեղանին պէտք է արձանագրուին մինչեւ Ապրիլ 21 : Ճաշագինն է 2000 Ֆր. մարդ գլուխ :

Գ.— Տարին մէկ օր յատկացուած է մեզի արծարծելու համար Անծանօթ Զինուորին Դամբարանին բոցը, Յաղթական Կամարին տակ: Թափօրը պիտի կազմուի Շաբաթ Ապրիլ 28, ժամը 17.30ին métro George V.ի եւ զինուորական նուագախումբի մասնակցութեամբ պիտի առաջնորդուին դէպի Էթուալ, Անծանօթ Զինուորին Դամբարանը: Թափօրին կրնան եւ պէտք է մասնակցին բոլոր Հայերը, բացի կիներէն եւ մանուկներէն, որոնք կրնան հետեւիլ երկու կողմերէն :

Գ.— Կիրակի 29 Ապրիլ ժամը 8.30ին, Հայածէս պատարագ մը պիտի կատարուի Էնվալիտի Սէն Լուի եկեղեցիին մէջ, métro Invalides, ի յիշատակ բոլոր հայ նահատակներուն :

Այս երկու հանդիսաւոր արարողութեանց պիտի մասնակցին նաեւ օտար բազմաթիւ պատուիրակութիւններ, իրենց դրօշներով :

Կը խնդրենք մեր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ, յարգելու համար մեր բոլոր նահատակներուն յիշատակը :

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համար դիմել.—Association des Anciens Combattants Arméniens, 31 Rue St. Lazare, Paris (9), tél. Tri. 19–80:

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ապրիլ 21ին, շաբաթ, ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ՄԵԾ, ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ «ԿՈՄԻՏԱՍ» դըպրաց դասու երկսեռ երգչախումբի կողմէ քառաձայն պատարագ : Կաթող. պատուիրակ, Արտաւազդ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ կը պատարագէ, կը քարոզէ եւ կը նախագահէ բիւրաւոր նահատակաց հոգեհանգիստին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Առնուվիլի մէջ կը տօնուի Ապրիլ 22ին, ժամը 15էն կէս գիշեր, Սալ Կալմանի մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ :

Կը ներկայացուի նաեւ «ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ»

Երթեւեկ.— Gare du Nordէն ժամը 14.21, հանրակառք թիւ 268, Porte de la Chapelleէն, իւրաքանչիւր կէս ժամը :

ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լաֆրէբէն Պ. Յովհաննէս Նաճարեան «Յառաջ» միջոցով հազար ֆրանք կը նուիրէ (Բ. անգամ) Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին :

× Փոքրիկն Մառի - Թերեզ Եագուպեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին: Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ իր կարօտ ընկերներուն այս շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս : Au Clubի շքեղ սրահներուն մէջ, 51 rue Grignan:

Մասնակցութեամբ հանրածանօթ նուագախումբ FRANCIS SCOTTի:

Գեղարուեստական բաժին Ընտիր պիւֆէ

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅԱՍՄԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՄԱԹՈՍ ՄԱԹՈՍԵԱՆ

Պրիւսէլ Ամուսնացած 14 Ապրիլ 1951

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ ԹՈԼՈՄՊ.— «Արամ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, ընկերվարականներու սրահը: Շատ կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Ուսանողական Միութեան դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, 7 Passage Coste, Cours Lafayette: Դասախօս Պ. Կարապետ Թաշճեան: Նիւթը՝ Վահան Թէքէեան :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

22 Ապրիլ Կիրակի ժամը 20.30ին, Salle d'Iéna

Կը մասնակցին՝ GABY MORLAY, MICHEL SIMON

եւ ուրիշ Ֆրանսացի արուեստագէտներ, ինչպէս նաեւ պարուհի՝ ԱՃԷՄՈՎԱ եւ ուրիշ հայ արուեստագէտներ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՊԷԼՎԻԼԻ ՍԻՆԷՄԱ ՖԼՕՐԻՏԱՅԻ ՄԷՋ

24 Ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին
Դերասան ԹՐԱԳՕՇ կը ներկայացնէ
«ՊԱՂՏԱՏԻ ՀԱՑՈՒՀԻՆ» օփերէթը
Բազմաթիւ երգերով եւ նուագով (Գարագաշ՝ քանոն եւ Բէկմէզի): Մուտք 100 Ֆրանք

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Իրենց տան մէջ աշխատող կարող կարուհիներ :

2) Արհեստանոցի մէջ աշխատելու համար վարժ կարուհի mécanicienne մը :

3) 15—17 տարեկան աղջիկ մը արհեստանոցի թեթեւ աշխատանքներու համար :

Դիմել MINASSIAN, 32 rue des Annelets, Paris (19), մէթրօ Jourdain եւ Botzaris:

Տ Ա Մ Ա Ս

ՊԱՆԴՈԿ ԵՒ ՃԱՇԱՐԱՆ

1, RUE D'AIXի ՍԿԻԶԲԸ

4, Rue du Mont de Piété, MARSEILLE
Téléphone : COL. 41–92

ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԲՈԼՈՐ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ
ՇԱՏ ՄԱՔՈՒՐ ԵՒ ՏԱՔՑՈՒԱԾ ՍՐԱՀ,
ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԹԱՐՄ ՄԻՍԵՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾՆԵՐ
ԶՈՒՏ ԿԱՐԱԳՈՎ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ
ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԵՒ ԱՌԱՏ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ ԵՒ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ԹԱՐՄ ՁՈՒԿԵՐ,
ԽՄՈՐԵՂԷՆՆԵՐ ԵՒ ԿԱԹՆԵՂԷՆՆԵՐ
ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԳԻՆԻՆԵՐ

Ընկերութիւնս իր յարգելի յաճախորդները գոհացնելու փափաքով, ճաշերէն առաջ ԱՌԱՏ ՄԷԶԷՆԵՐՈՎ կը սպասարկէ ախորժահամ ըմպելիներ, մանաւանդ հանրածանօթ ՌԱՔԻ ՏԻՒԶԸ :

Պ Ա Ն Դ Ո Կ

Ամենավերջին կահաւորումով մեր արդիական պանդոկին մէջ պիտի գտնէք ջերմութիւն, տաք եւ պաղ ջուր, բաղնիք եւ հեռաձայն սենեակի մէջ՝ շատ յարմար գիներով :

Թերթիս կտրօնով ներկայացող յաճախորդներուն մասնաւոր զեղչ :

Այցելեցէք եւ փորձեցէք մէկ անգամ համոզուելու համար :

ՔԱՖԷ՛ ԱՐԹԻՒՐ

Քաշուած, բարակ ու մաքուր
Ընտի՛ր, համո՛վ... անուն տո՛ւր,
Առանց վախի ա՛ռ, կուլ տուր,
Վաճառանիշը՝ մեր ԱՐԹԻՒՐ
Ո՛վ հաստատէ խառնուրդ կայ,
Ցիսուն հազար նուէր կայ,
Հարիւր պարագ տուպրակին
Շիշ մը օղի նուէր կայ :
Հասցէն ահա՛, առ պահէ
Շուտով գրէ՛, թող ղրկէ՛
ԱՐԹԻՒՐԸ սուրճին մարքն է
Սուրճն ալ ԱՐԹԻՒՐին փառքն է:

Հասցէ.— **Boyadjian,** 6 rue L'Escot Romans (Drôme).

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 1100 փր., Տար. 2200, Արտ. 3000 փր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 փր. C.C.P. Paris 1678-63

Mercredi 18 AVRIL 1951 Չորեքշաբթի 18 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6435—Նոր շրջան թիւ 1846

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ANGUIS IN HERBA

Պիտի կրնայի՞ք համազօր հայերէնը գտնել, բնորոշելու համար այն արարքը որ կը պարզուի մեր աչքերուն առջեւ։ Այստեղ, Փարիզի մէջ ...

Համբերեցինք, երբ առաջին արարը կը ներկայացնէին, գռեհիկ ակնարկներով եւ կոկորդիլոսի արցունքներով։

Բայց, ահաւասիկ երկրորդը։

Ուրկէ՞ ուր — Փարիզի ռամկավար օրկանը կը յիշէ՞ թէ «Մոռցուած Հերոսներ» ենք ունեցեր, երեսուն տարի առաջ։

Եւ կը հիւսէ պատմութիւններ, պատմութիւննե՜ր։ Անուններով։ Ամփոփելով իւրաքանչիւրին քաջագործութիւնը։

— «... Կը լսէինք երբեմն, թէ Սողոմոն (Թէհլիրեան) կ'ապրի Ցուցաստան, Սելանիկի մէկ անկիւնը։ Յետոյ թէ՝ Եուկոսլաւիա անցած է։ Եւ հիմա Մարօք»։

... Արամ Երկանեան անհետացաւ պահ մը եւ յետոյ գնաց հարաւային Ամերիկա, ուր ամէնէն լքուած եւ մոռցուած, զոհ գնաց թոքախտի; թշուառութեան մէջ։

«... Սողոմոնի եւ Արամի անուններէն անբաժան է Միսաք Թորլաքեանը... Այս մէկն ալ գնաց ստուերածուիլ Ռումանիա, ուր լսած էինք թէ կ'ապրի չքաւորութեան մէջ, թոքախտաւոր։ Հիմա չենք գիտեր թէ ի՛նչ եղաւ»։ (3 Մարտ 1951)։

Ապա սրտառո՜ւչ աղերս մը, իբրեւ եզրակացութիւն.

— «Ապրիլ 24ի նախատակաց սգատօնը կը մօտենայ։ Պիտի ուզէինք որ, գոնէ այս տարի, գտնուէր մէկը՝ հազարումէկ բանախօսներու մէջ՝ որ յիշատակէր այս անունները»։ Եւն.։

Արդարեւ, օրերը մօտեցած են։ Եւ ահաւասիկ պատկերը կը լրացնէ ուրիշ ամբարիշտ մը, Վահան Մալէզեան, — մարմնացում գետնաքարշ կեղծիքի եւ սուտ լացի։

«... Իսկապէս ցաւալի է որ, առաջին օրերու խանդավառութեան յաջորդեց սառ անտարբերութիւն մը, այն աստիճան, որ, հուսկ ուրեմն մոռցուած եւ լքուած, այդ ազնիւ, պարկեշտ եւ յանդուգն հերոսները տուայտեցան մութին մէջ, զրկանքներ կրեցին անտրտունջ, եւ մինչեւ անգամ թշուառութեան եւ թոքախտին հարկատու եղան... Ի՛նչ ամօթ» (Այսօր, 15-16 Ապրիլ)։

Հիմա որ տեղեկացաք անցուդարձին, փորձեցէք պահել ձեր պաղարիւնը եւ մի հարցնէք այս թշուառականներուն.—

Ո՞ւր էիք, երբ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը զինուորագրէր ու կը զինէր այդ երեք հերոսները, ուրիշ յայտնի եւ անյայտ ահաբեկիչներու հետ, պատուհասելու համար արիւնարբու հրէշներ։

Ո՞ւր կծկուեր էիք, ի՞նչ կը բանէիք, երբ Դաշնակցութիւնը դաւադրական ծրագիրներ կը մշակէր։ Երբ յանդուգն ձեռնարկներ կը կազմակերպէր, յանձն առնելով անհնարին զոհողութիւններ, մարդկային թէ նիւթական։

Ո՞ր «ազգասիրական» թիկնաթոռին վրայ կը յօրանջէիք, երբ Դաշնակցութեան բեմն ու մամուլը կ'ոգեկոչէին վրէժխնդիր գնդակին հրաշքները, չանսատակներու դիակները փռելով ձեր աչքերուն առջեւ։

Երեսուն տարիէ ի վեր, այդ «Մոռցուած հերոսները» կա՞յին թէ չկային, ձեզի համար։

Ո՞ւրկէ լսեցիք թէ Սողոմոնի անունը «չիջաւ մոռացութեան խաւարին մէջ» և «Միսաքը կ'ապրի չքաւորութեան մէջ, թոքախտաւոր»։

Ո՞ր գաղտնի ձեր ականջին փսփսաց՝ թէ Արամը «ամէնքէն լքուած ու մոռցուած, զոհ գնաց թոքախտի, թշուառութեան մէջ»։

Եթէ ճիշդ էին ձեր լսածները, չան քարո՞զ կարդալու համար լուռ մնացիք երեսուն տարի։

Իրենց բերանը կը չորնայ եւ գրիչը կը պղծի, եթէ խոստովանին թէ Դաշնակցականներ են երեք հերոսներն ալ — ինչպէս ուրիշներ։

Անոնք շատ լաւ գիտեն որ Դաշնակցութիւնը լերան պէս կանգնած է իր քաջերուն կռնակը։ Երէկ, այսօր եւ ընդ միշտ։

Անշուշտ Դաշնակցութիւնը Բարեգործական չէ, որպէսզի պորտ բուծանէ Միջերկրականի ափերուն վրայ, տարեկան հինգ հազար տոլար թոշակ յատկացնելով ձախաւեր փաստաբանի մը։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՊԻՐ · ՔԻՇԻ »

Թուրք թերթերը ամէն օր զարմանազան պատմութիւններ կը հրատարակեն Մ. Քէմալի դէմ կատարուած թշնամական ցոյցերու մասին։

Կը թուի թէ մասնաւոր աղանդ մը տրուած է, անոր արձաններուն քիթ-բերանը, գլուխը կամ թեւերը կոտրելու համար։

«Յառաջ» վերջերս արձանագրած էր զանազան դէպքեր։

Անցեալ շաբթու, դարձեալ յարձակում կը կատարուի չեմ գիտեր ո՛ր քաղաքին մէջ։

Ցանցառը ձերբակալուելով, ոչ միայն զղջում չի յայտներ, այլեւ կը յայտարարէ թէ քաղաքապետարանին մէջ տեղաւորուած յիշատակարանն ալ պիտի քանդէ։

Ուրեմն վերադարձ դէպի «Շէրիաթ»։

Կառավարութիւնը տեսնելով որ համաճարակի մը առջեւ կը գտնուի, որոշեր է բացառիկ օրէնք մը յօրինել, Աթաթիւրքի (Մ. Քէմալ) բարոյական անձին եւ արձաններուն դէմ կատարուած յարձակումները խափանելու համար։

Եւ ահա նոր ախտանշան մը։

Ապրիլ 10ին, երբ օրինագիծը կը քննուէր Ազգ. Ժողովի դատական յանձնախումբին կողմէ, կծու բառեր կը փոխանակուին։

Անդամներէն մէկը, Համիտ Շէվքէթ Ինճէ, ջերմապէս պաշտպանելով օրինագիծը, կը յայտարարէ.— «Կատարուած յարձակումը ոչ թէ «արձանին քարին, հողին, գաճին, արոյրին կամ պղինձին դէմ է, այլ վարչաձեւին եւ յեղաշրջումներուն»։

Ուրիշ երեսփոխան մը Ճէլալ Եարտըմճը, ատենլորդ կը նկատէ օրէնքը։

— Աթաթիւրք ոչ թէ իրեշտակ մը, այլ մարդ մըն է (պիր քիշի)։ Ապազայ պատմագիրը...

Խօսքը բերանը կը մնայ, ահռելի ժխորի մը մէջ.

— Ի՞նչպէս կարելի է քիշի կոչել Աթաթիւրքը...

— Հապա ի՞նչ կ'ըսեն, ըսէ որ սորվինք...

Եւ որովհետեւ երկուքն ալ փաստաբան են, այնքան զուսնաւոր հայհոյանքներ կը գործածեն որ, նախագահը կը հարկադրուի փակել նիստը։

Մնացեալը կ'իմանաք, երբ նորէն քիթ-բերան կոտրեն, արձանի վրայ կամ.. փոխադարձաբար։

ՎԱՀԷ

Ապրիլ 11-24ը Փարիզի մէջ

Ինչպէս ծանուցուած է Ապրիլ 11-24ի տարեդարձը այս տարի պիտի տօնուի ճիշդ օրին, նախաձեռնութեամբ Հայ Ռազմիկներու Միութեան։ Մեզի հաղորդուած զեկոյց մը կ'իմանանք թէ խորհրդակցական առաջին ժողովին մասնակցած են.—

Կաթող. պատուիրակը, հայ կաթողիկէ եկեղեցին, հայ աւետարանական եկեղեցին, Տիկնանց, Կապոյտ Խաչ, Համազգային, Կիլիկեան Միութիւն, Վասպ. հայրենակցականը, Մուրատեան Ուսումնասիրացը, Նոր Սերունդը, Հայկական Թանգարանը, «Յառաջ», «Արեւմուտք», Հայ Մարզական, «Այսօր», Ուրֆայի Հայր., Հ.Յ.Դ., Սպայից Միութիւն, Կ. երգչախումբ, Գաղթ. Մարմին, Համազգայինի Լսարան, «Արեւմուտք»ի լսարան, Սեբաստիոյ Նահանգային, Եօզկէթի հայրենակցական, Հայ Համալսարանական Միութիւն, Կովկասի Հայուհեաց, Կովկասի Հայոց, Դպրոցասիրաց, Ռամ. Ազատ. Կուս., Շապին Գարահիսար, Տրապիզոնի Հայրենակցական, Տարօն-Տուրուբերան, Հայ Գաղթ. Խորհուրդ, Խոտորջուրցիք, Հայ Արիներու Միութիւնը, Ս. Խաչ Միութիւն, Հայ Արենուշներ, եւայլն։

Ուրիշ մանրամասնութիւններ յաջորդով։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ քաղաքապետական ընտրութիւնները ջախջախիչ պարտութիւն մը եղան համայնավարներուն եւ անոնց ուղեկիցներուն համար։ Կիներն ալ կը մասնակցէին, առաջին անգամ ըլլալով։

ԴԱՀԼԻՃԸ կը յուսայ վստահութեան քուէ շահիլ, Երեսփ. ընտրութեանց թուական առաջարկելով Յունիս 10ը։ Մեծամասնութիւնն ալ համաձայն է փութացնելու ընտրութիւնները։

Նոր խնդիր Մարոքի մասին

Մարոքի Սուլթանին եւ Ֆրանսական հոգատար իշխանութեանց միջեւ ծագած կարգ մը նոր դժուարութիւններ խորհրդակցութեան առարկայ դարձան վարչապետին եւ Մարոքի զինուորական կառավարիչ զօր. Ժիւէնի միջեւ, որ Փարիզ հասաւ կիրակի օր։

Կը թուի թէ Սուլթանը սկսած է դարձեալ ընդդիմանալ ֆրանսական կառավարութեան ծրագրած բարեկարգութեանց։ Բարեկարգութիւնները կը վերաբերին քաղաքապետական ընտրովի խորհուրդներու կազմութեան, արհեստակցական միութեանց կազմակերպութեան եւ կրթական բարենորոգումներու։ Զօր. Ժիւէն Փարիզ եկած է պահանջելու կառավարութենէն, որպէսզի անհրաժեշտ լիազօրութիւնները տրուին իրեն, գործադրելու համար այս բարեկարգութիւնները։ Զօրավարը առաջարկած է նմանապէս երկարաձգել իր պաշտօնը Մարոքի մէջ Ապրիլէն ալ անդին, երբ պիտի ստանձնէ նաեւ Ատլանտեանի ցամաքային բանակներու կեդրոնական շրջանի ընդհ. հրամանատարութիւնը։

Խորհրդակցութեանց առարկայ դարձած է նաեւ «Իսթիքլալ» կուսակցութեան վերջին ցոյցերը Թանճէրի մէջ եւ անոր գործակցութիւնը անջատողական ուրիշ երկու կուսակցութեանց հետ։ Քննուած է նմանապէս Արաբական Դաշնակցութեան վերաբերումը։ Արքայական պալատին կողմէ եգիպտացի եւ փաքիստանցի օրագրողներուն եղած յայտարարութիւններն ալ ցոյց կուտան թէ տակաւին պարզուած չէ Մարոքի կացութիւնը։ Կը վախցուի թէ զօր. Ժիւէնի հեռացումով, կացութիւնը աւելի բարդանայ։ Կառավարութիւնը կը խորհի թէ հնարաւոր պիտի ըլլայ զօր. Ժիւէնը պահել երկու պաշտօններու վրայ ալ միաժամանակ։

Զօր. Ժիւէն միեւնոյն ատեն պիտի խորհրդակցի զինուորական հարցերու մասին քանի որ Մարոքը մեծ արժէք ունի ռազմագիտական տեսակէտով։

Պիտի կրնա՞ն դադրեցնել պատերազմը

Զօր. Մէք Արթըր Թոքիոյէն մեկնելով, ճամբան կանգ առաւ Հոնոլուլուի մէջ (Հավայեան կղզիներ), ուր պաշտօնական եւ ժողովրդական արտակարգ ցոյցերու արժանացաւ։ Կէսօրէ վերջ ներկայ եղաւ իրեն ի պատիւ կազմակերպուած զօրանդէսի մը եւ ապա այցելեց Փըրլ Հարպըրի ամերիկեան գերեզմանատունը ու ներկայ գտնուեցաւ համալսարանի ընդունելութեան։ Այնուհետեւ շարունակեց ճամբորդութիւնը դէպի Սան Ֆրանչիսքօ, ուր պիտի հասնէր երէկ իրիկուն։ Ճափոնի մէջ ալ 300.000 հոգի ողջերթ մաղթեցին։

Զօրավարի ցանկութեամբ, իրեն ի պատիւ ծրագրուած ցոյցերը մէկ օր յետաձգուած են։ Սան Ֆրանչիսքոյէն, զօրավարը պիտի մեկնի Ուաշինկթըն եւ հինգշաբթի օր պիտի խօսի խորհրդարանի միացեալ նիստին։ Այնուհետեւ պիտի գէկուցանէ զինուորական եւ արտաքին յանձնախումբերուն առջեւ։ Եթէ փափաքի տեսնուիլ նաեւ Նախագահ Թրումընի հետ, այս վերջինը ընդառաջ պիտի երթայ անոր ցանկութեան։ Ուաշինկթընի օդանաւային կայանին մէջ, զօր. Մէք Արթըր պիտի ողջունուի ի միջի այլոց եւ Նախագահի զինուորական ներկայացուցչին կողմէ։ Նախագահը սակայն ներկայ պիտի չըլլայ իրեն ի պատիւ կատարուելիք զինուորական հանդիսութեանց։

Նիւ Եորքի քաղաքապետը կոչով մը կը յայտարարէ, թէ ուրբաթ օրը նշանակուած է որպէս «Մէք Արթըրի օր» եւ Նիւ Եորք քաղաքը անոր վերապահած է իր պատմութեան ամէնէն շքեղ ընդունելութիւններէն մէկը։ Միլիոնաւոր մարդիկ պիտի ողջունեն զօրավարը Նիւ Եորքի մէջ։

✕ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարութիւնը ստացաւ Հիւս. Քորէայի կառավարութեան դիմումը Ապահովութեան Խորհուրդին, Քորէայի մէջ խաղաղութեան վերահաստատման մասին։ Դիմումը խմբագրուած է ռուսերէնով եւ կը թարգմանուի զանազան լեզուներու, ՄԱԿի պատուիրակութեանց յանձնուելու համար։ Բովանդակութիւնը այն է, ինչ որ յայտարարուած էր Փիոնկեանկի ձայնասփիւռին կողմէ։

Այս դիմումով, Հիւս. Քորէայի կառավարութիւնը կը պահանջէ նաեւ քննութիւն կատարել՝ Քորէայի մէջ «Ամերիկացիներու վայրագութեանց» մասին։ Այս եւ նմանօրինակ պահանջներ կը ձգեն այն տպաւորութիւնը, թէ կարմիրները, կ'ուզեն իրենց խաղաղութեան այս առաջարկը շահագործել զուտ քարոզչական նպատակներով։

Հնդիկ կառավարութիւնն ալ իր կարգին նոր դիմում մը կատարած է Փեքինի կառավարութեան մօտ, Քորէայի վէճը խաղաղօրէն վերջացնելու համար։

Ամերիկեան արտաքին նախարարութեան մէկ

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՆԵՐՍԷՆ ԵՒ ԴՈՒՐՍԷՆ

Ֆրանսացի օրագրող մը, որ վերջերս երկար պտոյտ մը կատարած էր Արեւելքի մէջ, այցելած է նաեւ Թուրքիա: Խօսելով Թուրքիոյ զինեալ ուժերու մասին, օրագրողը կը գրէ, թէ 1947էն ասդին մեծապէս զօրացուած են արդիական զէնքերով — հրասայլ, հրետանի, օդանաւ, եւն.: Փոխադրական միջոցները ընդհանրապէս մեքենաշարժ են, իսկ Թուրքերը իրենք ալ շինած են նոր ճամբաներ: Այժմ, հետեւակազօրքի իւրաքանչիւր զօրաբաժին ունի զրահապատ կիսաբաժին մը:

Այս յառաջդիմութեանց շնորհիւ կարելի եղած է զինուորական ծառայութեան շրջանը երեք տարիէն երկուքի իջեցնել եւ 750 հազարնոց բանակն ալ նուազեցնել 250 հազար հոգիով, առանց տկարացնելու բանակին իրական արժէքը: Իսկ երկու միլիոն պահեստի զինուորներու պատահական զօրաշարժը կարելի է այսօր գլուխ հանել չորս անգամ աւելի արագ, քան ասկէ չորս տարի առաջ:

Թրքական բանակը ունի անգլիացի եւ ամերիկացի մարզիչներ, իսկ հարիւրաւոր Թուրք սպաներ ալ զինուորական մասնաւոր կրթութիւն կը ստանան Գերմանիոյ արեւմտեան շրջանին եւ Մ. Նահանգներու մէջ: Ընդամէնը 11 բանակներէ բաղկացած Թրքական զօրաբաժինները, հրամանատարութեան եւ սպառազինութեան տեսակէտով կը հաւասարին արեւմտեան զօրաբաժիններուն:

×

— Եթէ մեր ամբողջ բնակչութիւնը միայն Թուրքերէ բաղկացած ըլլար, մէկ համայնավար պիտի չգտնուէր Թուրքիոյ մէջ, ըսած են Թուրք վարիչները Անգարայի մէջ, Ֆրանսացի օրագրողին: Պարզ է ասոր բացատրութիւնը, կը շարունակէ օրագրողը: Գիւղացին, սկզբունքով թշնամի է Մարքսի վարդապետութեան: Թուրքիոյ մէջ քաղաքային բնակչութիւնը 1.500.000էն աւելի չէ (հաշուելով նաեւ Անգարան, իր 260 հազար բնակիչներով, բայց ոչ Իսթանպուլը, որ մեկուսացուած է եւրոպական ափերուն վրայ): Ամբողջ մնացածը (մօտաւորապէս 17 միլիոն), կը բաղկանայ գիւղացիներէ:

Ասիկա չի նշանակեր որ Խ. Միութիւնը «հինգերորդ զօրաթեւ» մը չի պահեր երկրին մէջ: Այստեղ ալ, ինչպէս Պարսկաստանի մէջ, կան Քիւրտերը:

Երկուքուկէս միլիոնէն քիչ մը աւելի պակաս է անոնց թիւը: Բայց, հակառակ ամէն բանի, ծանրակշիռ վտանգ մը կը ներկայացնեն անոնք, որովհետեւ կը բնակին Էրզրումի, Վանի եւ Տիարպէքիրի շրջաններուն մէջ: Էրզրումը, երկար տարածութեամբ մը սահմանակից է Խ. Միութեան: Վանը կ՚եզերէ կրակի այն վառարանը, որ պարսկական Ատրպատականն է: Իսկ Տիարպէքիրը լայնօրէն բաց է Իրաքի եւ սուրիական Բարձր Ճէզիրէի Քիւրտերուն առջեւ:

Խ. Միութիւնը ամէն կերպով կ՚օգտագործէ այս Քիւրտերը: Մինչ, քիւրտ վարիչներէն Բուպէ վերապահուած է յատկապէս պարսկական Ատրպատականի համար, Թուրքիոյ Քիւրտերը կը ղեկավարուին Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի կողմէ, զոր օրէնքէ դուրս հռչակած է Պաղտատի կառավարութիւնը: Մոլլա Մուսթաֆա կախում ունի Իրաքի կառավարութենէն, բայց ասիկա բնաւ արգելք մը չէ որ յայտնուի ան հրապարակի վրայ ամէն անգամ, որ Կրեմլինը փչելիք կրակ մը ունենայ:

Քիւրտերը, աւանդօրէն, չեն սիրեր Թուրքերը: Ալ աւելի սկսան ատել զանոնք, երբ իր սովորական խստութեամբ, Մ. Քէմալ ստիպեց զիրենք վերջ տալ վաչկատուն կեանքին եւ օգտակար քաղաքացիներ դառնալ: Ատկէ վերջ, վերոյիշեալ երեք արեւելեան նահանգներուն մէջ սկսաւ հակաթուրք խմորում մը, որ զօրացաւ քրդական քարոզչութեան պատճառով:

Պատերազմը դադրելէն անմիջապէս վերջը Կրեմլին նախատեսեց, թէ Թուրքիա միշտ ալ պիտի կրնայ գլխաւոր մեկնակէտ մը դառնալ, Միջին Արեւելքի մէջ խորհրդային ծրագիրներու իրագործման համար: Ու այն ատեն, Ստալին որոշեց գործածել քրտական խաղաթուղթը: Կրեմլինը, նոյն իսկ աւելի յառաջ գնաց Անգարայի, քան թէ Թէհրանի մէջ: Նախ 1946ին, ապա 1947ին, արձագանգ տալով Վանի շրջանի Քիւրտերու օգնութեան կոչերուն, խորհրդային վարիչները պահանջեցին Թուրքիոյ բոլոր արեւելեան նահանգները: Այս պահանջը ծանրակշիռ վտանգի մը համեմատութիւնը կ՚առնէր, որովհետեւ այդ ժամանակներուն, Թիթօն տակաւին Մոսկուայի լաւագոյն գործակիցներէն մէկն էր, Յունաստանի մէջ համայնավար ըմբոստները յաջողութեան յոյս կը ներշնչէին, իսկ Մ. Նահանգները ոչ մէկ յատուկ դիրք բռնած էին Միջերկրականի մէջ (1947ին էր որ սկսաւ «Թրումընի վարդապետութիւն»ը):

Անգարա պատասխանեց կարճ եւ կտրուկ: Թուրքիա կ՚ըմբռնէր թէ առանձին ու փոքր էր խորհրդային հսկայի հանդէպ: Եւ սակայն ոչ մէկ գիւղ եւ ոչ իսկ թիզ մը հող պիտի լքուէր առանց կռուի: Այս պատասխանին յաջորդեց Անատոլուի թրքական զօրաբաժիններուն համախմբումը վրդովուած նահանգներուն, ինչպէս նաեւ Թրակիոյ մէջ, Չաթալճայի պաշտպանութեան գծի երկայնքին: Ռուսիա ըմբռնեց, որ դէպի պատերազմ կը դիմէր եւ այս պատերազմը բաւական երկար կրնար տեւել, հնարաւորութիւն եւ ժամանակ տալով Անգլիացիներուն եւ Ամերիկացիներուն, որպէսզի միջամտեն: Կարճ ըսած, Կրեմլին նահանջեց:

Ատկէ ի վեր, Խ. Միութիւնը ճնշումի հազար ձեւ փորձեց: Ամբողջ քսան ամիս, Անգարայի խորհրդային դեսպանատան աթոռը թափուր մնաց: Թուրքիա զոհ կ՚երեւար Մոսկուայի այս կարգադրութենէն: Ու քսան ամիս վերջը, յանկարծ, այն ատենուան արտաքին նախարարը, Մոլոթով, իբրեւ դեսպան Անգարա ղրկեց Լաւրիշէվը: Թուրքերու համար վրդովիչ էր այս նշանակումը, որովհետեւ Լաւրիշէվ, իբրեւ պալքանեան գործերու մասնագէտ մը, կարեւոր դեր մը կատարած էր Յունաստանի խռովութեանց մէջ:

Պաշտօնի գլուխ անցնելէն վերջը, սակայն, խորհրդաւոր հանգամանք մը առաւ դեսպանին ներկայութիւնը Անգարայի մէջ: Շաբաթներ վերջը, Լաւրիշէվ, յանուն իր կառավարութեան «համաձայնագիր» մը առաջարկեց Թուրքիոյ, ինչ որ մերժուեցաւ:

Ատկէ ի վեր, Թուրքիան տկարացնելու փորձերը չեն դադրած: Թուրքերը, սակայն, չորս բացած են իրենց աչքերը ծուղակի մէջ չիյնալու համար:

Բայց եւ այնպէս միշտ կը մնայ խորհրդային յարձակումի մը վախը:

— Եթէ կարմիր բանակը Կովկասէն իջնելով յարձակի մեր վրայ եւ ուզէ յառաջանալ դէպի Պարսից ծոցը եւ Սուէզ, ըսին ինծի Անգարայի մէջ, այս յարձակումը ճակատէն կասեցնելու ոչ մէկ միջոց կայ: Բայց ո՞ր հրամանատարն է որ պիտի ուզէ այս ռազմախաղը փորձել, երբ իր կողին ունի Անատոլուի անխոցելի ամբարտակը, ուրկէ, ամէն ժամանակ, արեւմտեան բանակները կրնան հակայարձակողականի անցնիլ:

— Բայց եթէ Խ. Միութիւնը չուզէ ուղղակի ձեր վրայ յարձակիլ, այն ատեն ալ պիտի պատերազմի՞ք:

— Ապուշի տե՞ղ դրած էք մեզ, ըսին առանց տատամսումի: Քորէայի մէջ մենք ուղղակի յարձակո՞ւմ կրած էինք: Կը կարծէ՞ք որ կրնայ նոյնիսկ մէկ Թուրք գտնուիլ անգիտանալու համար, թէ արեւմտեան պետութեանց վրայ ռուսական յաղթանակ մը, Թուրքիոյ մահը պիտի նշանակէր: Մենք կ՚ուզենք որ մեր երկիրը ապրի: Ու գիտենք որ ներկայ ժամանակաշրջանին, ապրիլ ուզողը, գինն ալ պէտք է վճարէ:

Եզրակացնելով, Ֆրանսացի օրագրողը կ՚ըսէ թէ Թուրքիա կը վճարէ: Իր ամբողջ ելմտացոյցին գրեթէ կէսը յատկացուած է զինուորական ծախքերու:

Թ. Ա. Թ.

Աշօ Շահխաթունի

(ՅՈՒՇԵՐ)

Շատ մեծ չէի, երբ առաջին անգամ տեսայ նրան: Այդ ժամանակ ապրում էինք Գիւմրում (Ալեքսանդրապոլ, Լենինական): Ամառ էր ընկերուհուս հետ մեր դրանը կանգնած էի: Մի կառք անցաւ, որի մէջ մի անծանօթ պարոն կար, մի գեղեցիկ երիտասարդ: Ես հետաքրքրուեցայ իմանալ, թէ ո՞վ է: Ընկերուհիս որ Երեւանցի էր, ինձ ուղղակի յանդիմանեց:

— Ի՞նչպէս չգիտես, Աշօն է:

— Ո՞վ է Աշօն:

— Դերասան Շահխաթունին չգիտե՞ս:

Շահխաթունիների մասին գիտէի: Մայրս շատ անգամ էր պատմել: Ծնողքներս նոր ամուսնացած՝ գնացել էին Արաքսի շրջակայքի Ղուրդուղուլի գիւղը, հայրս մի գրասենեակում պաշտօնավարում էր:

Մայրիկս հարազատներից հեռու, մեծ մխիթարութիւն էր գտնում, Շահխաթունիների ընտանիքում: Այդ ժամանակ փոքր Աշօյին հայրս սկսում է Հայոց լեզուի դասեր տալ: Մինչեւ այսօր էլ նա ինձ յիշեցնում է, որ հայրս է եղել իր Հայոց լեզուի առաջին ուսուցիչը:

Այն օրը, երբ Շահխաթունուն տեսայ կառքով անցնելիս, հայրս մայրիկիս յայտնեց, որ Աշօն Գիւմրի է եկել, յայտնի դերասան է դարձել, եկել է թատերախմբի հետ մեզ մօտ ներկայացումներ տալու:

Ի՞նչ կասկած, որ ծնողներս կը գնային հայկ. թատրոնը տեսնելու:

Ես մինչ այդ դեռ թատրոնում չէի եղել: Շատ անյուսօրէն մայրիկէս խնդրեցի, որ ինձ էլ տանեն: Ասաց՝ կը տեսնենք: Այլեւս անհամբեր սպասում էի թատրոնի տոմսակներին: Թէեւ չգիտէի՝ գնալու եմ թէ ոչ: Բոլոր ընկերուհիներիս յայտնել էի սակայն, որ թատրոն եմ գնալու Շահխաթունուն տեսնելու: Երբ ինձ նրանք հարցնում էին, թէ Շահխաթունին ո՞վ է, ես հպարտ – հպարտ ասում էի:

— Ի՞նչպէս, չգիտէ՞ք, Աշօ Շահխաթունին դերասան է, դերասան ...

Ցանկալի օրը եկաւ: Սպիտակ տոմսակները սեղանի վրայ էին: Ես շատ անհանգիստ էի, պիտի գնա՞մ արդեօք: Թաշկինակիս մի ծայրը հանգոյց էի գցել, բախս մէջ հաւաքում էի բոլոր ծայրերը: Եթէ հանգոյցի ծայրը քաշէի, բնազդս ասում էր, թէ պիտի գնայի: Հակառակի պէս որքան փորձում էի, կապուած ծայրը դուրս չէր գալիս: Վիճակս յուսահատական էր: Երեկոյեան մայրս հագնուեց եւ ոչ մի ուշադրութիւն ինձ վրայ չդարձրեց: Նա չնկատեց իսկ ջղային վիճակս եւ նոյնիսկ կարգադրեց որ եղբայրներիս լաւ խնամեմ: Ես այլ եւս չկարողացայ ինձ զսպել, սկսեցի մի լաւ լաց լինել: Ծնողներս տեսան, որ հնար չկար, ինձ էլ տարան:

Այն ժամանակ Գիւմրին մի այլ սրահ ունէր թէ ոչ, չգիտեմ, այն շէնքը որտեղ ներկայացումն էր տեղի ունենում, կոչւում էր «Ժողովրդական Տուն», որ գտնւում էր քաղաքային այգու մի շատ հաճելի անկիւնում: Այդ ժողովրդական տանն էր, որ հայ լաւագոյն դերասանները ամառը գալիս էին ներկայացումներ տալու — Սիրանոյշ, Աբելեան, Զարիֆեան, Շահխաթունի, Ալիխանեան, Մանուէլեան եւ շատ շատերը:

Սրահը շատ մեծ չէր: Թատրոնը շուտ էր լցւում: Վայ նրան, որ ուշանում էր ...

Գնում էի թատրոն եւ շտապում: Ինձ թւում էր, թէ հայրս ու մայրս շատ դանդաղ էին քայլում: Կարծես վախենում էի, որ ներկայացումը վերջանայ, մինչեւ մեր հասնիլը:

Երբ հասանք, դրան պատին մի մեծ թուղթ տեսայ, վրան խոշոր տառերով գրուած «Նամուս»: Մեզ մօտ, երբ մի մարդու մասին վատ էին խօսում, ասում էին «նամուս չունի»: Ուրեմն ես ենթադրեցի, որ այս ներկայացումը լաւ բանի մասին էր լինելու:

Մտանք սրահը, որ արդէն լեցուն էր բազմութեամբ: Ես դողում էի ենթադրելով, որ տեղ պիտի չգտնենք նստելու: Միամիտ էի, չգիտէի, որ տոմսակները համարակալուած էին: Երբ նստեցանք, սրահը ինձ քիչ մութ թուաց: Վախեցայ, թէ լաւ չտեսնեմ դերակատարներին: Մի քիչ յետոյ տեսնեմ ծափահարում են: Բեմը ծածկուած էր: Աջ եմ նայում, արտակարգ բան չեմ տեսնում, ձախ եմ նայում, նոյնպէս բան չկայ: Մայրիկիս հարցրի, թէ ինչո՞ւ են ծափահարում: Նա բացատրեց, թէ ուզում են ասել, որ շուտ անեն, սկսեն: Ես գտայ, որ լաւ են անում, երբ չտապեցնում է, ուստի ես էլ սկսայ ծափահարել:

Վերջապէս վարագոյրը բացուեց: Այն, ինչ որ ես տեսայ այդ մի քանի ժամում, մի հմայիչ եւ տխուր, գեղեցիկ, զարմանալի եւ անմոռաց պատկեր էր իմ մանկական հոգու համար:

Տասնեակ տարիներ են անցել այդ օրուանից: Ներկայացման որոշ տեսարաններ այնպէս են տպաւորուել իմ մտքում, որ նրանք այսօր էլ կենդանի են երեւակայութեանս մէջ: Գլխաւոր դերակատարների հագուստները, ձեւը եւ նոյնիսկ գոյները դեռ թարմ են յիշողութեանս մէջ:

Ամէնէն ուժեղ տպաւորութիւնը ի հարկէ Շահխաթունին է ձգել վրաս: Չեմ մոռացել նրա խաղի ոչ մի տեսարանը, մանաւանդ իւր լուսամուտից ներս թռչելը՝ Սուսանի մօտ:

Ով տեսել է Շահխաթունուն այն ժամանակ, այդ դերում, նա չի կարող մոռանալ Սէյրանին: Աշօն անմման Սէյրան էր եւ իւր արտաքինով եւ իւր խաղով:

Երբ ներկայացումը վերջացաւ, հասարակութիւնը չէր հեռանում: Անվերջ ծափահարութիւններից թատրոնը դղրդում էր, եւ համարեա բոլորը միատեղ Աշօ, Շահխաթունի էին գոռում:

Մեծացայ: Ա. Շահխաթունուն տեսնելու համար այլ եւս չէի լալիս: Ամառը Գիւմրում, ձմեռը Թիֆլիսում կամ Երեւանում, երբ խումբը գալիս էր, ոչ մի ներկայացում բաց չէի թողնում:

Թուել այն բոլոր դերերը, որ Շահխաթունին խաղացել է, աւելորդ է: Դրանք շատ են, բոլորն էլ ուժեղ, հմայիչ: Բոլոր դերերում նա փայլում, միշտ միեւնոյն թափով մեծ հաճոյք էր պատճառում մեզ, ապրեցնում, լացացնում, ուրախացնում: Երբ ներկայացումը վերջանում էր, երիտասարդներս հաւաքւում էինք իջած վարագոյրի առաջ ու Աշօ գոչում: Քանի՜ քանի՜ անգամ էր նա դուրս գալիս բեմ ...

Ի՞նչն էր պատճառը, որ Ա. Շահխաթունին

«Ցուասբեր»ի ցարեդարձը

ԽՄԲ․— Ապրիլ 1ին լրացաւ Եգիպտոսի մեր պաշտօնակցին Ցուասբերի 36րդ տարեդարձը։

Ջերմապէս շնորհաւորելով եւ աւելի փայլուն յաջողութիւններ մաղթելով, ստորեւ կ'ամփոփենք այս առթիւ հրատարակուած խմբագրականին հիմնական մասերը ․

— « Մեր դաժան իրականութեան մէջ գրեթէ հերոսութիւն է երեսունըվեց տարի անընդհատ թերթ հրատարակել, ջանալով միշտ բան մը աւելցնել եղածին վրայ, միշտ նորոգուելով ու վերանորոգուելով, անցեալէն չհեռանալով, բայց ապագային նայելով միշտ եւ, իբրեւ հովանի, գաղափարական դրօշ մը միայն ունենալով իր վրայ ։

Մեր դարուն մէջ, ուր առաջ չերթալը ետ երթալ կը նշանակէ, այս հովանին բաւեց մեզի յաղթանակի մը վերածելու համար ինչ որ յառաջդիմութիւն կը կարծէինք միայն ։

Երկու տարի առաջ, լոկ ծրագիր մըն էր մեր Տունը․ այսօր այդ ծրագիրը թուղթի վրայէն փոխադրուած է արդէն հաստատուն հողի վրայ։ Յոյս ունինք, որ մէկ — երկու ամիսէն պիտի կարենանք մեր խօսքը «հեռափոխել» մեր սեփական Տան մէջէն ։

Կը կարծենք, թէ «մանանեխի հատիկ»ի չափ բան մըն ալ մենք ժառանգած ենք մեր ժողովուրդի շինարար ոգիէն եւ հոգեկան կառոյցէն։ Մեզի կը մնայ մեր ունեցած քիչը սերմանել լիաբուռն, զայն դարձնելով պահ դրուած դրամագլուխ մը գալիք սերունդներուն համար ։

Մեզ խանդավառողը ոչ այնքան մինչեւ հիմա նուաճուածն է, որքան առկէ ետք նուաճելիքը ։ Կը հաւատանք «նուաճուած գեղեցկութեան», բայց առաւել եւս կը հաւատանք «նուաճուելիք գեղեցկութեան»։ Եթէ չհաւատայինք, մեր Տունը պիտի կորսնցնէր իր գոյութեան իմաստը մեզի համար եւ պիտի դառնար նիւթեղէն կառոյց մը, փոխանակ յայու հողեղէն կառոյց մը ։

Կը հաւատանք նոյնպէս, որ անշարժ դրամագլուխ մը պիտի չըլլայ «Ցուասբեր»ի Տունը, այլ շարժուն դրամագլուխ մը։ Զայն շահարկելը մեր ձեռներէցութենէն, մեր եռանդէն, մեր հաւատքէն, մեզ վարող ոգիին զօրութենէն կախում պիտի ունենայ առաւելապէս ։

Մեզի ու մեզմէ վերջը գալիք սերունդներուն կը մնայ այս Տունը դարձնել մէկը այն ամուր պատնէշներէն, որոնք կառուցուած են Երկրէն ներս, ոչ թէ որպէսզի անոնց ետին ապաստանինք մեր անգործութիւնը սքօղելու համար, այլ որպէսզի անոնց առջեւ պայքարինք ուծացման դէմ, օտարութեան դէմ, հոգեկան պանդխտութեան դէմ, ինքնուրացման դէմ, «ճերմակ վտանգ»ին դէմ, միշտ յանուն մեր ժողովուրդի գոյատեւման եւ յանուն մեր արդար դատի յաղթանակին ։

Կրնանք ըսել հիմա, մեր թերթի հիմնադրութենէն երեսունըվեց տարի ետք, թէ մեր ունեցած քիչէն բան մըն ալ մենք տուինք։ Անպտուղ չանցաւ մեր կեանքը այս գաղութին մէջ ․ անպտուղ չանցաւ նաեւ կեանքը մեր թերթին ։

Ամբողջ երեսունըվեց տարի, «Ցուասբեր» կատարեց հանրային օրգանի, աւելի մեծ բառով մը՝ հանրային խղճի իր պարտականութիւնը համեստ չափով, բայց պարկեշտութեամբ, հաւատարիմ՝ իր կոչումին ու առաքելութեան ։

Անշուշտ կարելի չէ ամէն մարդ գոհ ձգել, ինչպէս որ կարելի չէ ամէն մարդ դժգոհ ձգել։ Գոհերուն քով դժգոհներ պիտի ըլլան միշտ, ինչպէս դժգոհներուն քով պիտի գտնուին գոհեր ալ։ Թերթ մը չի կրնար ամէնուն հաճելի դառնալ։ Իր ջանքը պէտք է ըլլայ ամէն օր նուազեցնել դժգոհներուն թիւը, ամէն օր գոհերուն թիւը աւելցնելով։ Պէտք է մանաւանդ կարենայ յարգանք պարտադրել թէ գոհերուն եւ թէ դժգոհներուն, ոչ միայն իր առաւելութիւններուն գումարովը, այլ եւ իր կատարած դերին կշիռովը ։

Հանրային օրգանի մը պայքարը գաղափարի մը, դատի մը պէտք է կռթնի եւ ամէնէն առաջ հանրութեան շահը ունենայ աչքի առջեւ։ Անձնական նկատումներէ վեր եւ միշտ սպասարկու հանրային շահերուն, հայ թերթը ամէնէն առաջ ինք պէտք է ըլլայ իր դատաւորը։ Գիտութեամբ ու հմտութեամբ յարգելի ըլլալէ առաջ, հայ հրապարակագիրը նկարագրով յարգելի պէտք է ըլլայ մանաւանդ ։ Իր պարտքն է ղեկավարել հանրային կարծիքը, բայց նաեւ ունկնդիր ըլլալ հանրութեան ձայնին ։

Գաղթաշխարհի մէջ «Ցուասբեր» կը գրաւէ առաջնակարգ դիրք մը իր հնութեամբ, ծաւալով, բովանդակութեամբ եւ գաղափարական ուղեգիծով։ Հնութեան կարգով իրմէ առաջ են միայն հինգ թերթեր, նախ հայ մամուլի նահապետը՝ «Բազմավէպ» (1843), երկրորդ՝ «Հանդէս Ամսօրեայ»ն (1887), երրորդ՝ Պոսթընի «Հայրենիք»ը (1889), չորրորդ՝ Պոլսոյ «Ժամանակ»ը (1908), հինգերորդ՝ Ֆրէզնոյի «Ասպարէզ»ը (1908)։ Վեցերորդ տեղը կը գրաւէ «Ցուասբեր»ը (1914), առանց հաշուելու քանի մը թերթեր, որոնք լոյս տեսած են երկար ընդհատումներով (օրինակ՝ « Սիոն»ը)։

Օրաթերթերուն մէջ, դարձեալ հնութեան կարգով, «Ցուասբեր» կը գրաւէ երրորդ տեղը «Հայրենիք»էն եւ «Ժամանակ»էն ետք։ Մեր մէջ քիչ է թիւը այն թերթերուն, որոնք այսքան պատկառելի անցեալ մը ունին իրենց ետին ։

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Գրական մրցումին արդիւնքը․— Վասպուրականի Հայր․ Միութեան կազմակերպած գրական մրցումին մասնակցելու համար ղրկուած 11 բանաստեղծութիւնները, Ապրիլ 11ին, ենթարկուեցան վարչութեան կողմէ կազմուած ժիւրիին քննութեան ։

Ժիւրին զանոնք գտաւ զգացումով եւ թռիչքով լեցուն, բայց ոչ մէկը կը հասնէր ձեւի կատարելութեան ։

Հետեւաբար ժիւրին միաձայնութեամբ որոշեց այս տարուան 5000 ֆրանքնոց մրցանակը միացնել գալ տարի նոյն նպատակաւ տրուելիք մրցանակին։ Այդ նոր մրցումին մանրամասնութիւնները շուտով պիտի ծանուցուին ։

Անդամներ․— Ա․ Զօպանեան , Տ․ Զիթունի , Շ․ Նարդունի, Բ․ Թօփալեան, Վ․ Կաքաւեան։

Վարչութեան նախագահ՝ Ց․ ՏԱՊԱՂԵԱՆ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ դէմ բուռն ճառ մը խօսեցաւ Պ․ Լօժէն Թոմա (փոխ-նախարար եւ ընկերվարական) հետեւեալ ազդարարութեամբ ․— « Համայնավար ընտրողներ, տրամաբանական եղէք, ձեր պայուսակները պատրաստեցէք պարտաւորիչ աշխատանք կատարելու համար Սիպերիոյ մէջ։ Եթէ պոլշեւիկները գան, մնաք բարով ձեր ընտանիքին, ձեր տունին, ձեր պարտէզին։ Կը կարծէ՞ք թէ Մոնկոլ — Թաթարները նուազ դաժան պիտի ըլլան քան հիթլէրական լեգէոնները» եւն․։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Մեծի ասած, փոքրի լսած ։

— Աշխարհը՝ մակ, մարդը գանակ ։

աւելի շատ ծափեր էր խլում միւս նոյնպէս շատ տաղանդաւոր դերասաններից ։

Ա․ Շահխաթունին դերասան էր բառիս բուն իմաստով։ Նա հիպնոսացում էր ներկաներին բոլոր դերերով։ Ի հարկէ շնորհալի դերասանի ճըկուն խաղին միանում էր նրա հրաշալի արտաքինը եւ մեծ դեր կատարում ․․

Իր բնաւորութիւնն էլ չէնշող — ընկերական էր, դերասանական ամենափայլուն շրջանին՝ նա գոռոզ չի եղել երբեք ։

Գիւմրում չգիտեմ ո՞վ էր հնարել բայց բոլորը երգում էին․—

Պապի Աբելեան․— Քեռի Զարիֆեան․— Եղբայր Շահխաթունի․— Monsieur Մանուէլեան ։

Աբելեանը՝ պապի, իբրեւ տարեց, Զարիֆեանը, բնիկ Գիւմրեցի — հարազատ քեռի , Շահխաթունին՝ բոլորի հետ Եղբայր, Մանուէլեանը արտասահմանում էր եղել, monsieur էր։

Ա․ Շահխաթունին իր շրջանի մեր հայ դերասանների լաւագոյններից մէկն է ։ Նկարագրածս ժամանակ նրանք շատ էին, որոնցից ոմանք մի մի գոհար էին։ Նրանք սերունդ էին կրթում։ Մեր քաղաքը մի փոքր քաղաք էր։ Նրանք ամէն ամառ գալիս էին սակայն Գիւմրի, իրենց ներկայացումներով ժողովրդին խօսելու մեր հին հին պատմութիւնից, նամուսից, ինչպէս եւ բարք ու վարքից։ Շատ անգամ նրանք ծանօթացնում էին մեզ օտար գրականութեան հետ ։

Ա․ Շահխաթունին նրանց հետ էր։ Այսօր մեր սիրելի արուեստագէտը տառապում է ծանր հիւանդութեամբ, նա կորցրել է նաեւ իր կեանքի ընկերուհուն ։

Մեր բոլորիս պարտքն է գնալ, ներկայ լինել իր յառաջիկայ կիրակի օրուան հանդէսին, մի անգամ եւս ծափահարել նրան բեմի վրայ, թէրեւս այդ ընդհանուր սրտցաւ վերաբերմունքը սփոփի լքուած սիրտը եւ նպաստի իր ուժերի շուտափոյթ վերականգման ։

ՄԱՆԻԿ ՔՈՋԱՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (32)

Կ․ ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ․

Հոս, ամէնէն դուրսի պատը եւ անոր աշտարակները արտասովոր ամրութիւն եւ բարձրութիւն մը ունին, մանաւանդ որ գետնին ժխտուտ բնութիւնը եւ Ոսկեղջիւրի ուղղութեամբ իր ցից զառիվարը թոյլ չեն տար որ այս կէտին վրայ փոս փորուի։ Երբ Մանուէլ Կոմնենոս , ի նախատեսութիւն արեւմտեան իշխանութիւններու հետ ապագային ունենալիք կռիւներու, պարիսպին այս մասը շինել տուաւ Թէքֆուր Սարայէն մինչեւ Անեմասի աշտարակը, Պլաքէրններու պալատը դուրսի կողմէն յանկարծակի յարձակման մը դէմ պաշտպանելու համար, այս պարիսպին մէջ առաւ նաեւ Քալիկորիա ըսուած պզտիկ արուարձանը ։ Այս վերջինը դուրսի հետ հաղորդակցութեան դընող դուռը կը կոչուէր Քալեկարիայի դուռ, որ այսօրուան Էյրի Գափուն է ։

Ցամաքային պատին վերջին մասը որ Անեմասի աշտարակէն մինչեւ Ոսկեղջիւր կ'երկարի, Հերակլիոսի ձեռքով շինուած է ։

Իսկ Փենթաքիրիոնի պզտիկ բերդը, որ իր մէջ կը պարունակէր Պլաքէրններու դուռը եւ Սրբոցն Նիկողոսի եւ Պրիսկոսի եկեղեցին, շինած է Լեւոն Ե․ Հայկազն ։

Ոսկեղջիւրի ամէնէն մօտիկ վերջին դուռը, որ այս ծոցին ծայրին վրայ կը բացուէր, եւ այսօր Այվան Սարայ կը կոչուի ; հին Քսիլօփորթա կամ Փայտէ դուռ կոչուածն է։

Պոլսոյ բոլոր պաշարողները, Է․ դարու Աւարներէն մինչեւ Մէհմէտ Բ․ իրենց ամբողջ յարձակման ուժը կեդրոնացուցած են մանաւանդ Ադրիանուպոլսոյ դրան, Էտիրնէգափուի դէմ, որ պատնէշին էն տկար մասն էր։ Յարձակողը անգամ որ տիրանար այդ դրան՝ տէր պիտի դառնար նաեւ քաղաքին կեդրոնէն անցնող մեծ ճամբուն, որ Պոլսոյ ամէնէն կարեւոր տեղերէն անցնելով՝ կուգարկը յանգէր Ս․ Սօֆիայի եկեղեցին։ Զմոռնանք ըսել որ եռանկիւն պարիսպին իւրաքանչիւր անկիւնին վրայ շինուած էր նաեւ ամուր բերդ մը։ Դժբախտաբար սակայն այդ հրաշալի պարիսպը՝ այս պատմութեան շրջանին, բոլորովին փլփլած վիճակ մը ունէր։ Զանոնք նորոգելու պաշտօն ունեցող երկու ճարտարապետները անպատիւ կերպով կատարեցին իրենց պաշտօնը, այնպէս որ քաղաքին խեղճ պաշտպանները կը վախնային իսկ իրենց խոշոր թնդանօթները բերել շարել այդ կիսաւեր պատերուն վրայ ։

Պոլսոյ հսկայական պաշարման, աշխարհիս բոլոր պաշարումներուն այդ ամէնէն հռչակաւորին գլխաւոր յատկանիշը եղաւ թնդանօթներու արտասովոր գործածութիւնը պաշարող բանակին կողմէ, եւ անոնց արտասովոր արդիւնքը։ Սուլթան Մէհմէտ, պատմութեան մէջ առաջին կայսրն է որ իր տրամադրութեան տակ ճշմարիտ հրետանի մը ունեցաւ։ Քրիստոնեայ Արեւելքին միջնադարեան այդ մեծ մայրաքաղաքը, որ մինչեւ այն ատեն իբր անառիկ ճանչցուած էր, պատերազմներու գիտութիւնը հիմնապէս յեղաշրջելու կոչուած այդ նոր զէնքին տակ ընկճուող առաջին քաղաքը պիտի ըլլար։ Արդարեւ Կոստանդիանոսի անհուն մայրաքաղաքը եւ իր երեսուն քիլոմեթր երկայնութեամբ պարիսպները Սուլթան Մէհմէտի անհամար զինուորներուն ուղղակի յարձակումով չէ որ գրաւուեցան, հակառակ անոնց թիւին պաշտպաններու թիւէն տասն անգամ աւելի ըլլալուն ։

Այնքան անգամներ Արեւելքէն ու Արեւմուտքէն եկող բազում յարձակումներու դիմադրող իր կրկնակ եւ հսկայ պարիսպը այս անգամ ալ անանցանելի պատնէշ մը պիտի ըլլար, եթէ շատ մը տեղերէ ռմբակոծուած, ճեղքուած, փլած չըլլար Սուլթան Մէհմէտի պղնձեայ հսկայական թնդանօթներէն, որոնց արձակած ռումբերու ահարկու աւերներուն շնորհիւ միայն Թուրքերը կրցան իրենց վերջին յարձակումը յաջողութեամբ կատարել ։

Առաջին անգամը չէր որ թնդանօթը կը գործածուէր պատերազմներու մէջ, բայց մինչեւ այն ատեն այնքան ոչինչ արդիւնքներ տուած էր, թէ քիչ թիւով գործածուելուն եւ թէ պզտիկ ըլլալուն համար, որ կասկածելի էր նկատուած ։

Պոլսոյ պաշարումը եկաւ ապացուցանել թէ հրետանին բերդաքաղաք մը գրաւելու համար անհուն եւ գրեթէ բացարձակ կարեւորութիւն մը ունէր։

(Շար․)

ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ Մ. Նահանգ–ները անդրդուելի կը մնան իրենց որոշման մէջ, որեւէ նուաստացուցիչ զիջում չընելու համար Քորէայի պատերազմը վերջացնելու հարցին մէջ, ինչպէս նախագահ Թրումըն ալ ճշդեց իր վերջին ճառերով:

Վրդովիչ կացութիւն Պարսկաստանի մէջ

—

1700 ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՀԵՌԱՆԱՆ, ԵԹԷ ՆՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՊԱՏԱՀԻՆ

Վերջին լուրերու համաձայն, բրիտանական կառավարութիւնը ծրագիր մը մշակած է, ի հարկին այլուր փոխադրելու համար 1700 Անգլիացի–ները, եթէ կացութիւնը ծանրանայ Ապատանի մէջ: Կարգ մը ամերիկացի ընտանիքներ Պասրա փոխադրուած են արդէն:

Անգլօ-իրանեան ընկերութեան պաշտօնեան–րէն 31 հոգի Լոնտոն հասան օդանաւով:

Լոնտոնի իրանեան դեսպանը յայտարարեց թէ Իրան միտք չունի Անգլիան դրկելու քարիւղէն. ազգայնացնելով այդ ճարտարարուեստը, ոչ ալ ուրիշ ոեւէ երկրի պիտի յանձնէ քարիւղը: Սակայն, դիտել տուաւ թէ Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները կը միջամտեն Իրանի ներքին գործերուն: «Ուաշինկթընի մէջ կատարուած անգլեա–մերիկեան խօսակցութիւնները չեն կրնար արժէք ունենալ Իրանի համար եւ միջամտութիւն կը համարուին»:

X Ապատանէն կը հեռագրեն թէ 5000 Պարսիկներ ցոյց մը կատարեցին քաղաքին գերեզմանատան մէջ, երբ սպաննուած բանուորի մը թաղումը կը կատարուէր: Հրասայլեր խափանեցին ցոյցը: Քաղաքին մէջ ալ արգիլուեցաւ ուրիշ ցոյց մը:

Ապատանի քարիւղի զտարաններու 14.000 բանուորներէն 3000ը վերսկսած են աշխատանքը, բայց ընդհանուր վիճակը ծանր է եւ դահլիճը բացարիկ նիստ գումարեց, նոր միջոցներ ձեռք առնելու համար:

Զտարաններուն արտադրութիւնը 75 առ հարիւր պակսած է կիրակի օրուան խռովութեանց հետեւանքով, բայց ընկերութիւնը կը յայտարարէ թէ երեք ամսուան պահեստ ունի:

Շատ մը Պարսիկներ կը վախնան որ օտար զօրք հանուի, եթէ խռովութիւնները շարունակուին: Զինուորական կառավարիչը, զօր. Քամալ, տասնաթիւ զինուորներ համախմբած է վտանգաւոր կէտերուն վրայ: Երէկ զօրանցք մը պիտի կատարուէր Ապատանի մէջ, զրահապատ կառքերով եւ հրասայլերով, ազդելու համար ամբոխին վրայ:

Ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ խլրտումներ կը նշմարուին: Թէհրանէն 500 քիլոմեթր դէպի հարաւ, Քէշանի մէջ 2000 բանուորներ գործադուլ յայտարարեցին, իրենց մէկ ընկերը ձերբակալուած ըլլալով: Այս առթիւ խռովութիւններ ծագեցան եւ երկու բանուորներ մեռան: Առաջին անգամ է որ խռովութիւններ կը ծագին գործաշինութեան այս կեդրոնին մէջ:

X Իրանի Ծերակոյտը միաձայնութեամբ վստահութիւն յայտնեց Հոսէյն Ալայի դահլիճին, խորապէս քննելով կացութիւնը: Այս առթիւ իրաւազէտներ դիտել կուտան թէ Անգլիա շատ ծանր սխալ մը պիտի գործէ, եթէ զինուորական միջամտութիւն փորձէ:

—

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ 29 միլիոն տոլարի նոր վարկ մը պիտի ստանայ Մ. Նահանգներէն, բանակին անհրաժեշտ պիտոյքները հոգալու համար, համաձայն Նախագահ Թրումընի յանձնարարութեան:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ գաղտնի համաձայնութիւն մը կնքած է Հունգարիոյ հետ, իր զինուորները հոն պահելու համար, առանց ժամանակ սահմանելու: Այս լուրը կը հաղորդեն Գերմանիա հասած փախստականներ, աւելցնելով թէ Ռուսերը Հունգարիա պիտի փոխադրեն իրենց զօրակայանը, երբ հաշտութիւն կնքուի Աւստրիոյ հետ:

40 ՄԻԼԻՈՆ Հնդիկներ սովի մատնուած են: Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը առաջարկեց մէկ միլիոն թոն արմտիք ղրկել օր առաջ:

ՇԱՏ ՔԻՉ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ ՄՆԱՑԻՆ
«ՆՈՐ ՔՆԱՐ»

Պատկերազարդ, ձայնագրուած եւ ընդարձակ երգարանէն (640 մեծ էջեր, 715 երգեր, 109 նկարներ): Գեղատիպ կողքով, այս շատ արժէքաւոր գիրքը ստանալու համար դիմել հրատարակչին, «Յառաջ»ի հասցէով: Գինը՝ 1500 ֆրանք, կոնխիկ, թղթատարի ծախքով միասին:

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

—

Կազմակերպուած 32 Մարմիններու կողմէ, երեքշաբթի, 24 Ապրիլ, ժամը 21ին, ՍԱԼ ՔԱՏԷ (նախկին «Փըթի ժուռնալ») 21 rue Cadet:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Համազգային մեծ Սգատօն

(1915 ԱՊՐԻԼ 11–24)

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին, Bourse du Travailի սրահին մէջ (Place Guichard):

Կը նախագահէ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչները եւ Պ. ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ:

Յարգանքի ուղերձներ: Կ'արտասանեն՝ Խրիմեան, Ալէմեան, կը մեներգեն Տիկին Վարդանեան եւ Տիկին Վարժապետեան:

Կենդանի պատկեր մը Լիոնի «ժողովրդային թատերախումբ»ի կողմէ: Զինուորական նուագախումբ:

Մուտքը ազատ է

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ապրիլ 21ին; շաբաթ, ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ «ԿՈՄԻՏԱՍ» դպրաց դասու երկսեռ երգչախումբի կողմէ քառաձայն պատարագ: Կաթող. պատուիրակ, Արտաւազդ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ կը պատարագէ, կը քարոզէ եւ կը նախագահէ բիւրաւոր նահատակաց հոգեհանգիստին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Առնուվիլի մէջ կը տօնուի Ապրիլ 22ին, ժամը 15էն կէս գիշեր, Սալ Կոլմանի մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ:

Կը ներկայացուի նաեւ «ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ»

Ուղեւոր.— Gare du Nordէն ժամը 14.21, հանրակառք թիւ 268, Porte de la Chapelleէն, իւրաքանչիւր կէս ժամը:

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս կիրակի կէսօրէ վերջ, Արամ Մանուկեան ակումբին մէջ: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տիկին Հայկուհի Շահինեան (Տրապիզոնցի) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15, rue Jean Goujon), իր ողբացեալ ամուսնոյն ԿԱՐԳԻՍ ՇԱՀԻՆԵԱՆի եւ իր զաւակներուն՝ ԱՒԵՏԻՍ (24 տարեկան) եւ ՍԻՐԱՐՓԻ (12 տարեկան) յիշատակին: Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները ներկայ ըլլալ:

ՍՈՒԳԻ ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, դպրոցին սրահը

.Կը նախագահէ ընկեր Գր. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

SALLE GAVEAU

45, Rue La Boëtie (métro: Miromesnil)

Ուրբաթ 27 Ապրիլ ժամը 21ին

Ջութակահարուհի, հանրածանօթ ՎԻՐԹԻՒՈԶ

ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Յայտագիրը կը բաղկանայ Պախի, Վիօթթիի, Շուպէրթի, Սարազաթի, Տըպիւսիի եւայլ եւրոպացի վարպետներու ստեղծագործութիւններէն, ինչպէս նաեւ Ա. Խաչատուրեանի «Թուրի պար»էն ու Ֆ. Աղազարեանի «Օրօր»էն:

Մուտք՝ 500, 450, 300 եւ 225 ֆրանք:

Տոմսերուն համար հեռախօսել LAB. 11–60, կամ նուագահանդէսին երեկոյեան դիմել սրահին կիշէն:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի, Ռոմանի եւ Օպընայի, այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Ա. Ահարոնեան ակումբը: Զեկուցում եւ ընտրութիւն Շրջ. Կոմիտէի:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին Օհանջանեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուան ժամը 20ին, ընկեր Ա. Մոմճեանի բնակարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէի ժողովը, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Խրիմեան դպրոցի սրահը:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— «Արամ» ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս չորեքշաբթի ժամը 21ին, ընկերվարականներու սրահը: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Ուսանողական Միութեան դասախօսութիւնը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, 7 Passage Coste, Cours Lafayette: Դասախօս Պ. Կարապետ Թաշճեան: Նիւթը՝ Վահան Թէքէեան:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ քոյրերս եւ եղբայրս Տիրուհի, Էլմաս, Աշոտ Եափչաեան, կամ Մարութեան, զորս 1916էն ի վեր կորսնցուցած եմ: Տեղեկացնել Տիկին Հոգաբեր Սահաթճեանի, Notre Dame de Consolation, Մարսէյլ:

AMPHITHEATRE RICHELIEU DE LA SORBONNE

Այս Կիրակի ժամը 14.30ին

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՖՈՔԼՈՐԻ

«Ժողովուրդները կ'երգեն» մասնակցութեամբ հայ արուեստագէտներու եւ երգիչներու:

Բարձր հովանաւորութեամբ JEAN SARRAILHի

եւ նախագահութեամբ Տիկին ՍԱՌԱՅԻ

Ի նպաստ St. Hilaireի պապաքինարանի ուսանողներուն:

Տոմսերու գինները՝ 200, 150, 100, 50 ֆրանք:

Դիմել Sorbonneի դռնապաններուն:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 19 AVRIL 1951 Հինգշաբթի 19 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6436—Նոր շրջան թիւ 1847

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԿՐԿՆԱՊԱՏԿԵԼ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ

Կազդուրիչ էր ինչ որ տեսանք Հ. Յ. Դ. 23րդ Շրջ. ժողովի գումարման առթիւ :

Թէ օրակարգի քննութեան եւ թէ մասնաւոր խօսակցութեանց ընթացքին, անմիջապէս կ'ըմբռնէիք թէ նոյն մտահոգութիւնը կը ճնշէ բոլորին վրայ :

Կարելի էր այդ մտահոգութիւնը ամփոփել մէկ նախադասութեան մէջ, — կրկնապատկել աշխատանքը, դիմաւորելու համար օրուան պահանջները :

Ուրիշ խօսքով՝ խտացնել, թարմացնել կազմակերպութեան ցանցերը :

Ոչ միայն լրացնել պակասները, այլեւ քայլ մը աւելի յառաջ նետուիլ, յանուն տարագիր բազմութեանց բարօրութեան :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, երէց թէ կրտսեր իրար կը լրացնէին, լաւագոյն լուծումը գտնելու համար :

Թեր ու դէմ տեսակէտներ ընդհարելով, մաղուելով, կը լուսաւորէին, կը դիւրացնէին բանաձեւերու մշակումը :

Նոյն իսկ այն պատգամաւորները որ առաջին անգամ կը մասնակցէին այսպիսի ժողովի մը, կը վարժուէին հասուն չեշտ մը դնել իրենց արտայայտութեանց մէջ :

Այսպէս են մեր կուսակցական ժողովները:

Ամէնէն տաք բանավէճն անգամ կը նպաստէ դաստիարակելու շարքերը: Կը մղէ զանոնք մտածելու, դատելու, տրամաբանելու :

« Վարդապետն ասաց »ը տեղ չունի մեր բարքերուն մէջ: Ոչ «հանճարեղ»ներ, ոչ ալ ծուլածոյ պաշտամունք :

Դաշնակցութիւնը մշտավառ հնոց մըն է, ուր կը թրծուին այլազան խառնուածքներ, համաձայն իրենց ընդունակութեան :

Ան որ առողջ է եւ տոկուն, կը դառնայ պիտանի ուժ: Կը գործէ իբրեւ անբաժանելի մասնիկը ծաւալուն ամբողջութեան մը, որ կը հաւատայ իր դերին: Ազազուն ոստերը, դեղնած տերեւները կը թափին առանց հետք մը ձգելու :

Ահա թէ ինչո՛ւ վաթսուն տարի դիմացաւ այս կազմակերպութիւնը, առնաբար կուրծք տալով անհնարին դժուարութեանց: Ծառանալով ներքին թէ արտաքին դաւերու դէմ :

Այսօր շատ աւելի ծանր են եւ բարդ՝ մեր հոգերը: Ունինք բազմակողմանի պարտականութիւններ՝ բոլոր ճակատներուն վրայ: Ստիպուած ենք նոր ճիգեր փորձել՝ մէկ տարիէն միւսը: Մէկ շրջանէն միւսը:

Վաթսուն տարին իրաւունք չի տար փետուրէ բարձեր փնտռելու: Ոչ ալ երանաւէտ երազներ հիւսելու :

Երեսնամեակ մը թոլորեցինք օտարութեան մէջ, եւ տակաւին ոչ մէկ լուսաւոր հեռանկար :

Ընդհակառակն, այսօր շատ աւելի մռայլ է հորիզոնը:

Արտաքին ալեկոծութիւնը եւ ներքին ցնցումները կրնան անդարմանելի նաւաբեկութեան մը առաջնորդել ցիրուցան բազմութիւնները :

Անշուշտ մենք ամէն բան չենք: Բայց, կրնանք մղիչ ուժ դառնալ ամէն տեղ, իբրեւ յարաճուն եւ կուռ կազմակերպութիւն :

Միայն այս դերը ինքնին կը պահանջէ կրկնապատիկ աշխատանք: Իրար պիտի լրացնեն աշխուժացումն ու պայքարը: Խանդավառութիւնն ու գիտելիքը :

Մանաւանդ երիտասարդական ճակատին վրայ, որ ուշադրութիւն կը պահանջէ աւելի քան երբեք :

Փորձի շրջանը շատոնց անցած է Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին համար: Ամէնէն առաջ իրեն կ'իյնայ ամրապնդել ազատարար գօտիները, իր իսկ ապագան ապահովելու համար :

Անոնք որ «շրջանաւարտ» կը համարուին, իրենց այդ հանգամանքովն իսկ պիտի դառնան կամաւորներ, զարկ տալու համար գործունէութեան:

Երիտասարդութեան խառնուածքին հիմնական մասը կը կազմէ դժգոհութիւնը: Առանց երկրի եւ ազգի խորութեան :

Ուրեմն ամէնէն առաջ իրենք պիտի չգոհանան եղածով, այս կամ այն յաջողութեամբ, որպէս զի կարենան արդարացնել իրենց կոչումը :

Օրուան պահանջները նոր ճիգեր կը պահանջեն բոլորէն : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ՄԻՆԱՐԷ »Ն ՀԱ՞Մ ԿՈՒՏԱՅ ՍՈՒՐՃԻՆ

Առենէ մը ի վեր սուրճի ծանուցումներ կ'երեւան թերթերու մէջ, «մինարէ»ի մը պատկերով:

Անցեալ տարի ազգասիրական զանգատ մը լսեցինք Պրիւքսէլէն :

— Ինչո՞ւ կը դնէք այդ պատկերը, որ շատ մը տխուր բաներ կը յիշեցնէ մեզի ...

Այս տարի ուրիշ տրտունջ մը, Փարիզէն .

— Ամէն անգամ որ «մինարէ»ին պատկերը կը տեսնեմ, թերթը մէկդի կը դնեմ զառնութեամբ : Ուրիշ տեսեն ծայրէ ծայր կը կարդամ ...

— Կ'արժէ՞ գրաղիլ, պիտի հարցնէք: Առեւտրական ազդ է ...

Քանի մը հարցումներ, «ի բուժումն զայթակղեալ մտաց»:

Գանգատողները ինչո՞ւ անպատճառ Թուրքը եւ մնացեալը կը տեսնեն «մինարէ»ին մէջ ալ, որ ամէն բանէ առաջ իսլամ – արաբական է:

Իսկ մեր սրճավաճառ բարեկամները ի՞նչ պատճառ ունին պոլսական «մինարէ» մը կցելու ծանուցումին :

Չէ՞ որ արաբական երկիրներէ կը ստանան իրենց ապրանքը :

« Մինարէ »ն հա՞մ կուտայ սուրճին :

Ան տեղն ինչո՞ւ կ'ըսեն — « Հայկական հեշտահամ սուրճ »:

Պակա՞ս կը պակսի Ալժերիոյ, Թունուզի, Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ ուրիշ արաբական երկիրներու մէջ, իբրեւ կենդանի վկայութիւն ծախուած սուրճին հարազատութեան:

Անշուշտ չէք սպասեր որ դասախօսութիւն մըն ալ այս մասին կատարուի : ՎԱՀԷ

Լիբանանի երեսփ. ընտրութիւնները

Հ. Յ. Դ. ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ԸՆՏՐՈՒԱԾ ԵՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 17 Ապրիլ (օդանաւով) — Լիբանանի երեսփ. ընտրութիւնները կատարուեցան հանդարտ եւ ազատ մթնոլորտի մը մէջ: Քանի մը ցաւալի դէպքեր պատահեցան գաւառի մէջ: Երեք հոգի սպաննուեցան եւ ուրիշներ վիրաւորուեցան: Եօթանասուն աթոռի վրայ համեմատականի մնացին տասը աթոռներ: Պէյրութ քաղաքի «հսկաներու ցանկ»ին 12 թեկնածուները միասնաբար ընտրուեցան: Ասոնց մէջ են Հ. Յ. Դ. թեկնածուները, ընկեր Մովսէս Տէր Գալուստեան եւ Բժ.Մ. Հայրապետեան: Ընտրուած է նաեւ Ռամէզ Սարգիս :

Մեթնի մէջ (Պէյրութ) ընտրուած է Տիգրան Թոսպաթ (խմբագիր «Լը Սուառ»ի):

Համեմատականի մնացած թեկնածուներու ընտրութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ կիրակի :

Վարչապետը, Պ. Հիւսէյն Ուէյնի, ջերմ գոհունակութիւն յայտնեց ընտրութեանց կանոնաւորութեան առթիւ :

× « Լը Մոնտ»ի թղթակիցը կը գրէ թէ ընտրուած երեսփոխաններուն կէսէն աւելին նոր մարդիկ են: Առաջին անգամ ըլլալով ընդդիմադիր ճակատ մը պիտի կազմուի Լիբանանի խորհրդարանին մէջ: Դաւանութեանց փոխարէն քաղաքական հոսանքներ են որ պիտի երեւան :

ԱՆԳԼ. ՍՈՒԶԱՆԱՒ ՄԸ ընկղմեցաւ Մանշի մէջ, 75 նաւաստիներով: Եօթը ազգեր կը ջանան փրկել նաւաբեկեալները: Շարժման մէջ դրուած են աւելի քան հարիւր նաւեր եւ օդանաւեր: Արկածեալները կորսուած կը համարուին :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հինգերորդ հնգամեայ ծրագիր մը պատրաստած, զարկ տալու համար ճարտարագործութեան: Չորրորդ հնգամեակին առթիւ հրատարակուած վիճակագրութիւնը մեծ յառաջդիմութիւններ կը ցուցնէ, շեշտելով թէ ծրագիրը գործադրուած է չորս տարուան եւ երեք ամսուան մէջ. բայց շատ մը թերակատարումներ ալ կը մատնանշէ: Նշանակուած քանակէն աւելի եղած են պողպատի, քարիւղի, հանքածուխի եւն. արտադրութիւնները :

ՓԵԹԷՆԻ ՎԻՃԱԿԸ նորէն ծանրացած ըլլալով, աքսորավայրին բժիշկը կանչուեցաւ ստիպողաբար :

Կ'ուզեն սահմանափակել Քորէայի պատերազմը

Մ. Նահանգներու միացեալ սպայակոյտներու պետը, զօր. Օմար Պրէտլի, հացկերոյթի մը ընթացքին կարեւոր յայտարարութիւններ ըրաւ, եւ կանխաւ պատասխանեց այն տեսակէտներուն, զորս զօր. Մէք Արթըր եւ իր հանրապետական բարեկամները կ'ուզեն պաշտպանել խորհրդարանին առջեւ, պատերազմի ծաւալման վտանգին շուրջ, Ծայր. Արեւելքի մէջ:

— « Պատերազմի ծաւալման ծառայող ամէն քայլ հակառակ է մեր շահերուն: Պէտք չէ այդ վտանգին ենթարկենք մենք մեզ, օգնելով համայնավարներու նպատակներուն: Էականը, ուժերու հաւասարակշռութիւնը պահելն է: Ուրիշ կերպ գործելը պիտի նմանէր խաղալ ատրճանակի փողին հետ, քունքին վրայ: Ցորչափ ի վիճակի ենք սահմանափակելու Քորէայի կռիւը եւ բնաջնջելու կարմիրները, մենք դիմած կ'ըլլանք մեր միջազգային նպատակին — խափանել երրորդ աշխարհամարտ մը : Քորէայի մէջ մեր զինուորական գործունէութիւնը սերտօրէն կապուած է Եւրոպայի մեր ճիգերուն հետ եւ շատ կարեւոր է, որ մեր արտաքին քաղաքականութիւնը հիմնուած ըլլայ՝ մինչեւ վերջը դիմանալու մեր զինուորական կարողութեան վրայ: Մ. Նահանգները ոչ ոքի դէմ պատերազմի պէտք է ձեռնարկեն, ոչ իսկ կանխարգել պատերազմի մը, եթէ մինչեւ անգամ երդուեալ թշնամի մը ըլլայ մեր դէմը: Քորէայի պատերազմին մէջ մեր դիմադրութիւնը կրցաւ ձախողեցնել համայնավար ծրագիրները Ասիոյ մէջ, դէթ առժամաբար արգիլելով պատերազմի ծաւալումը Հնդկաչինի մէջ ու թերեւս փրկելով Թայլանտ (Սիամ) ու Ֆորմոզան: Պէտք է գիտնալ, որ այսօրուան տագնապը, վերջնագրի մը ձեւով, այսինքն ռմբակոծումի սպառնալիքներով կարգադրելու ամէն փորձ զինուորապէս անգործնական է եւ կրնայ մեզի դէմ դառնալ: Մանչուրիոյ օդանաւային կայաններուն համայնավարներու կողմէ գործածութիւնը չարդարացներ այդպիսի ռմբակոծում մը, որովհետեւ կարմիրներու օդանաւային յարձակումները ազդակ մը չեն բնաւ զինուորական գործողութեանց մէջ : Մ. Նահանգներու պատերազմական քաղաքականութիւնը կը կայանայ երեք կէտերու մէջ.— 1) Ամէն յարձակման դէմ պաշտպանել մեր վարչաձեւն ու կենցաղը: 2) Բոլոր միջոցներով հետապնդել խաղաղութիւնը, բացի թուլացումէն եւ զիջումէն.— 3) Ապահովել այդ խաղաղութիւնը ոչ միայն մեզի, այլեւ ամէնուն համար եւ, այս պատճառով ալ զօրավիգ ըլլալ ՄԱԿին »:

× Զօր. Մէք Արթըր Սան Ֆրանչիսքօ հասաւ Գշ. օր եւ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ անհամար բազմութեանց կողմէ: Երեսփ. ժողովի նախագահը պաշտօնապէս հրաւէր ուղղեց զօրավարին, որպէսզի հինգշաբթի օր (այսօր) կէսօրէ վերջ 5.30ին խօսք առնէ խորհրդարանի միացեալ նիստին առջեւ: Զօրավարը յայտարարած է, թէ իր ճառը ընդհանուր հարցեր միայն պիտի շօշափէ :

× Հնդկաստանի արտաքին նախարարութիւնը հերքեց, թէ նոր դիմում կատարած է Փեքինի կառավարութեան մօտ, Քորէայի պատերազմը խաղաղութեամբ վերջացնելու համար :

× ՄԱԿի սպասարկութիւնները սկսած են ուսումնասիրել Հիւս. Քորէայի կառավարութեան խաղաղութեան առաջարկները: Խմբագրուած դիմումը այնքան երկար է, որ մեքենագրուած էջերը քով քովի բերելով կը կազմուի հինգ մեթր երկարութեամբ ժապաւէն մը: ՄԱԿի շրջանակները կ'ըսեն, թէ այսքան երկար դիմումը շատ է խաղաղասիրական առաջարկի մը համար, բայց լայնօրէն բաւական՝ կազմելու քարոզչական գրքոյկ մը: Իրազեկներ յոռետես են արդիւնքի մասին, մանաւանդ որ ծանուցագիրը աւելի շատ կողմնակի խնդիրներ կը շօշափէ :

Կացութիւնը Իրանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Գշ. օր ութ հրասայլեր եւ 1500 զինուորներ հասան Ապատան, գրաւելով ռազմագիտական դիրքերը: Բանթողները հետզհետէ կը վերսկսին աշխատանքը: Տասնըչորս հազար բանուորներէ 3300ը արդէն կը բանին:

Հակառակ այս բարւոքման, խլրտումները կ'աճին բանուորներու մէջ: Գործադուլին վարիչները կը սպառնան կտրել աշխատող բանուորներու ականջները :

Կառավարութեան ներկայացուցիչներէն մէկը կ'արդարացնէ գործադուլը, դիտել տալով թէ Անգլօ-Իրանեան ընկերութիւնը նկատի չէ առած բանուորներուն պահանջները : Նոյն աղբիւրին համաձայն, գործադուլի բոլոր թռուցիկները տպուած են Ընկերութեան տպարանին մէջ: «Սխալ է ըսել թէ գործադուլը ներշնչուած է օտար եւ տեղացի ծայրայեղներէ :Իրանի խորհրդարանը միա—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՒԵՏԻՍ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ
(ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Մեծութիւններն ունին իրենց առանձնայատուկ խորհուրդը, Մարդ յաճախ կը դժուարանայ թափանցել անոնց էութեան, բայց ենթագիտակցական մղումով մը կը ձգտի զանոնք համեմատել ուրիշ մեծութիւններու հետ ։

Այսպէս է Աւետիս Ահարոնեան ։

Մէկ ծայրէն միւսը կարդալով իր պատմուածքները, մեր ազատագրութեան նուիրուած իր գործերը, մենք մեզ կը գտնենք հայրենի աշխարհը, կը զգանք իր անսահման գեղեցկութիւնները, բու քու բորանին սայլը լեռն ի վայր խոյացող դեւին մռնչիւնին պէս։ Մռայլ խրճիթներէն ներս, ինչ վիշտեր, թնճուկներ եւ մտաբախումներ ...

Վիշապաձայն հողմերէն ժաժքի կուգան հիմունքէն խոնարհ տնակները Հայուն, Վանտալները կը քանդեն, կը ջարդեն, կ'այրեն, կը մրկեն, բայց այդ բոլոր արհաւիրքներէն վեր կը մնայ հաւատքը, անվկանդ հաւատքը, որ կը ծագի վիթխարի Մասիսի բարձունքէն ։

Մասիսի փառքին ոսկեբերան երգիչը՝ Աւետիս Ահարոնեան, խորհրդանիշն է Սուրբ Լերան, միշտ հզօր, անտեղիտալի, յաւերժական ։

Մեծութիւն մը, որ կ'իջնէ անշուք հիւղակները, ականջ կուտայ ցեղին ձայնին, ազնուականօրէն կ'ողբայ տառապանքը հայ ժողովուրդին ։ Յուզումով կը հետեւինք Մրրիկի Սուրբին, կը մտնենք շինականներու հոգիէն ներս, մօտէկ կ'ընենք իրենց սրտի հեւքը։ Դարերու հալածանքները եւ նախճիրները չեն աղարտած Արմէնին նկարագիրը։ Ամենախոնարհ հոգիին մէջ կը խլրտի ցեղին հպարտութիւնը, որ նողկանքով կը մերժէ ճաշակել դաւաճանին մակարդով եփուած հացը («Արիւնոտ Թթխմորը»)։

Զարհուրելի բան է ոճիրը, կը ստեղծէ պարապ մը, որ կը սահմռկեցնէ մարդս։ Իժոխային այդ զգայնութիւնը կ'ունենայ անմիտ աքլորն իսկ, երբ Թուրքի եաթաղանէն անէացած գիւղը վեր չի կանգնիր իր քունէն, մեռելային լռութիւնը կը թագաւորէ չէն աւանին մէջ («Աքաղաղը»)։

Բռնակալութիւնը ատելի է ժողովուրդներուն, ինչ անունով ալ գործուի. որովհետեւ մարդոցմէ կը խլէ այն՝ ինչ որ ամենանուիրական էիրենց համար։ Մետեխի դժպհի բանտին մէջ, Ահարոնեան մինչեւ իր ուղն ու ծուծը զգացած է ազատութեան տենչը, ձեզի երկնած ցարական սարսափներէն դրուագ մը, որ ամենայն իրաւամբ կրնայ մրցիլ Լէոնիդ Անդրյեւի «Համբուրէ եւ լռէ»ին հետ։ Ջենք կրնար անխռով կարդալ պատմութիւնը անճար պառաւին, որ կ'երթայ վերջին անգամ համբուրել Սիպիրի դատապարտուած իր միակ որդին։ Յուզումը կ'ողողէ մեր կոկորդը, ատամները կը կճրտան մոլեգնօրէն, կը սարսռայ մեր բովանդակ էութիւնը ու մեր բռունցքները կը ցցուին ջախջախելու անարդարութիւն կոչուած իժին գլուխը («Լա՛ց, պառաւ, լա՛ց»)։

×

Դժնդակ եղաւ ճանապարհը ազատութեան։ Արիւնաներկ ոսկրաբուրգերուն վրայ թափուած արցունքներու հովիտէն վերյառնեցան ոգիները դիւցազուններուն։ Վրէժխնդիր Արմէններ գրոհ տուին Վանտալներուն վրայ, երեք օր զարկին թշնամին, զարկին ահեղնամոռունչ մոլեգնութեամբ, փուլ եկաւ բռնակալութեան պատնէշը ։

Ազատութեան արշալոյսի վաղորդայնին, երջանիկ էր հայ Վշտի Երգիչը, ինչպէս պիտի ըլլար ահաւոր փոթորիկէն վերջ խաղաղ հանգրուան մը հասած նաւապետը։ Պոլիս եկաւ հպարտ, յաղթական, իբրեւ մեծ պետութիւններուն հարազատ դաշնակիցը ։

Թալէաթ, Էնվէր եւ իթթիհատական միւս ոճրագործները մայրաքաղաքէն փախած, դահլիճին գլուխը անցած էր Իզզէթ փաշան։ Պատրիարքարան ըրկած էր Պէթհի պէյը (Օքեար), որովհետեւ մեծ կշիռ ունէր «Փոքրիկ Դաշնակից»ին բարեկամութիւնը այդ օրերուն։ Բախտի ինչ երջանիկ դիպուած, որ Թուրք ներքին նախարարին կը հետեւէր Ահարոնեանի այցելութիւնը։ Երէկ՝ Օսմ. Կայսրութեան դահիճներուն կողմէ կեղեքուած, ջարդուած եւ ճղակոր եղած ցեղի մը մէկ զաւակը, իսկ այսօր ազատ ժողովուրդի մը պատուիրակութեան պետը ։

Մինչեւ այսօր աչքիս առջեւն է իր պատկերը, երիտասարդ, թուխ, սեւ ժպտուն աչքերով եւ բարեձեւ արտաքինով։ Պատրիարքական տեղապահ Գաբրիէլ արք. Ճէվահիրճեան սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ իրեն, պատուասիրեց, ազգ.կաբեւոր հարցերու շուրջ մտքերու փոխանակութիւն մը ունեցաւ եւ հուսկ յետոյ ընկերացաւ մինչեւ դուռը ։

Ահարոնեան վերյիշեց որ իրմէ շատ առաջ ուրիշ վսեմ դէմքեր աշխատած էին բան մը ընել այս ժողովուրդի բարօրութեան համար։ Նախակարապետը եղած էր Գրիգոր Օտեան, Ազգ. Սահմանադրութեան հիմնադիրը։ Իրմէ վերջ մեծ ճիգ թափանած էր Ներսէս Պատրիարք, հայ ժողովուրդը վերահաստատելու համար իր արժանաւորութեան մէջ ։

Խղճի պարտք մը ունէր, ուրեմն, հանդէպ հայրենասէր եկեղեցականին, որ զինքը նախորդած էր գաղափարական մարզին մէջ։ Վճռականօրէն ուղղուեցաւ Մայր Եկեղեցւոյ աջ դաւիթը, կանչեց քահանաները եւ հոգեհանգիստ ընել տուաւ։ Կարծես երէկ ըլլար, դեռ կը տեսնեմ զինքը երազկոտ, երջանկալոյս պատրիարքին դամբանին վրայ հակած, երկիւղածօրէն կ'ունկնդրէ աղօթքի մրմունջները ։

Մեծ գրագէտին կեանքը այնուհետեւ եղաւ աստանդական, մէկ քաղաքէն միւսը, ինչպէս իր սեփական ժողովուրդինը։ Հոս տեղը չէ խօսիլ դէպքերու դժբախտ դասաւորման մասին, այնքան շատ յեղյեղուած, մերթ նոյնիսկ տեղի տալով թիւր մեկնութիւններու։ Մէկ բան ճշմարիտ է,— այն թէ Աւետիս Ահարոնեան Դաշնակիցներու խորհրդաժողովէն ձեռք բերած է Սեւրի դաշնագիրը, որ միակ շօշափելի մուրհակն է հայկական իրաւունքներու փաստարկման համար։

Ահարոնեանը յաճախ լսելու բախտն ունեցած եմ Կրընէյի, Փըթի ժուռնալի եւ Քառթիէ Լաթէնի սրահներուն մէջ։ Կը յիշեմ, ասկէ 23 տարի առաջ Horticultureի մէջ սարքուած Մեծ Եղեռնի ոգահանգիստը, լուսահոգի Թէոդիկի նախագահութեամբ։ Երիտասարդ քերթող մը այդ օրը մեծ զգայնութեամբ ոգեց «Յարդանք քեզ»ը։ Ջդիմացաւ Իգտիրցի բանաստեղծին սիրտը, վեր կեցաւ տեղէն ու ճակտէն համբուրեց արտասանողը ։

«Փըթի ժուռնալ»ի մէջ իր խօսած Փրանսերէն ճառը երբեք մտքէս պիտի չելլէ։ Զմայլելի էր, իր նուրբ եւ գունագեղ դարձուածքներով եւ փիլիսոփայեան պոռթկումներով, շատ եռ պիտի թողուր տեղացի ակադեմականի մը ատենաբանութիւնը։

Վերջին հանդիպումս եղաւ Սոսիէթէ Սավանթի սրահը, ուր հրաւիրուած էր խօսելու Լիբանանի աղէտեալներուն համար։ Շահմուրատեանը հոն էր, քանի մը երգեր դայլայլեց։ Մենք ալ երգեցինք Սաքոյի ղեկավարութեան տակ։ Ահարոնեան այդ օրը գերազանցեց ինքզինքը, վեհ սրտին եւ մտքին գանձերը անխնայ շռայլելով, որպէսզի հայ աղբրտիք անյապաղ օգնութեան փութան իրենց դժբախտ հայրենակիցներուն։ Երբ խօսքը վերջացուց, նկատեցի որ յոգնած եւ սպառած երեւոյթ մը ունէր, ճակտէն քրտինքը կը հոսէր ուղխօրէն ...

Բնական է թէ մարդկային գործարանները իրենց որոշ տարողութիւնը ունին, անկից աւելի չեն կրնար տոկալ մտքի, սրտի եւ ջիղի պրկումին։ Եւ այդպէս, դժբախտ օր մը մշուշը պատեց Ահարոնեանի միտքը, պերճափառ լեզուն լռեց ի սպառ։

Մեծանուն գրագէտին վախճանէն երեք տարի վերջ, ահա կը զգանք ահաւոր պարապը որ կը թողու իր եռին ։ Կը մնանք տխուր, կը մնանք անմխիթար։ Մենք աւելի քան երբեք կարօտը կը զգանք իր տաք, թաւ ձայնին, որ տակաւ կը բարձրանար, կ'ալեկոծէր պանդուխտ հոգիները յոյսով, հաւատքով եւ ցեղային անվկանդ տենչերով ։

Վեհապանծ Մասիսէն առած էր այս յուռութքը,— Սկիւլայի Հարցուկէն զարնուած ոսկեբերան հռետորը,— մինչեւ վերջին պահն ալ իր չարչարակոծ էութենէն կը յորդէր բազմաստեղ լոյսը հաւատքին,— հաւատքը իր անխրաւուած ցեղին ահագնադղորդ յաղթանակին ։

ԱՐԱՄ ՓԵՏՐՈՍԵԱՆ

Վարդանանցը
ՆԵՐՇՆՉԱՐԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԶԳԱՑՈՒՄԻ

451ի Վարդանանց դիւցազնամարտը իբրեւ կրօնական դէպք եւ իբրեւ հայրենիքի ու ազգային գոյութեան պահպանութեան համար մարտնչում՝ նիւթ հայթայթած է մեր մէջ ինքնայատուկ տօնախմբութեան մը, որ թէ կրօնական է եւ թէ ազգային։ Բացի իր բարձր հնութենէն — արդէն Զ. դարէն սկսած տօնուած է (հմմտ. Եղիշէ, պատմութիւն, Վենետիկ 1864, էջ 139 եւ 360) — ան եղած է մէկը մեր ազգային ամենամեծ եւ ամենասիրելի տօնախմբութիւններէն։ Վարդանանցի յատուկ նկարագրականը այն է որ միայն եկեղեցական ու ծիսական տնօախմբութեամբ սահմանափակուած չէ, այլ եղած է մշտատեւ ներշնչարան մը ազգային ոգիի եւ աղբիւր մը անսպառ ուժի՝ ցեղային գոյութեան պահպանումի ։

Մեր ազգային պատմութեան մռայլ ու յուսակտուր օրերուն մանաւանդ՝ Վարդանանցը եղած է հզօր խրախոյս եւ յուսատու փարոս մը։

Ահա թէ ինչու այնքան մեծ խանդավառութիւն կը ստեղծէր Վարդանանցը հայ երիտասարդութեան մէջ նախորդ դարու 40ական թուականներէն սկսած։ Ջկար դաւառական հայ դպրոց մը, որ Վարդանանց տօնին մասնաւոր հանդիսութիւն մը չսարքէր։ Ինքնագիր ճառեր ու ոտանաւորներ կ'արտասանուէին, թատերական ներկայացումներ կը տրուէին՝ յաճախ Վարդանանց պատերազմէն նիւթեր քաղելով ։

1845 Փետրուար 22ին Իզմիրի Մեսրոպեան վարժարանի սարքած հանդէսին առթիւ կ'ոգեկոչեն հայ պատանիք «ընտիր ընտիր նահատակաց Հայաստան աշխարհի քաջ պարագլուխն Վարդան», որպէսզի նայի վերէն«ի վարատական միահայր համամայր ազգ», որ «ցան աստ անդ սփռեալ ընդ բնաւ, յերկիր աւտար»։ Կը խնդրեն որ հաճութեամբ նայի նաեւ իրենց վրայ, որ կը խմբեն իր քաջութեանց յիշատակը.— «Արբեալք անմեղ ուրախութեամբ, խայտան հաւրան լինին ընդ քաջութիւնն» (Արշ. Արարատեան, 1845 թ. 227)։

1865ին Տրապիզոնի Հայերը խանութները գոցելով կը դիմէին հանդիսասրահ՝ լսելու համար 5—6 ճառախօսներ, որոնք կը պանծացնէին «Հայրենեաց քաջազուն նահատակը» Վարդան (Մասիս, 1865 թ. 681)։

1867ին Կարնոյ մէջ կը քարոզէ Գ. Վ. Սըրուանձտեանց, Արծնեան վարժարանի տղաք դըպրոցի սրահներու մէջ կը թնդացնեն «Վարդանանց յատուկ երգեր»ի ներկայութեան քաղքին «իշխաններուն, արհեստաւորներուն, ուսումնական երիտասարդներուն ու հիւպատոսներուն» (Մասիս, 1867 թ. 789)։

Նոյն տարին Սեբաստիոյ մէջ եւս «չքեղ կերպիւ» կը տօնուի Վարդանանց տարեդարձը ։ Երեք ժամ կը տեւէ եկեղեցւոյ մէջ կատարուած հանդէսը, բայց «ուսումնական պարոններուն բաղձանքը ասով չյագենալով»՝ մայր – դպրոցի մէջ կը ներկայացնեն Սամուէլ Մնացականեանցի Վարդանաց եւ Վասակայ թատրերգութիւնը, ի ներկայութեան 800 հանդիսականներու։ Այս առթիւ թղթակիցը կը գրէ.— «Սեբաստիա այսպիսի ազգային հանդէս մը չէր տեսած» (Մասիս, անդ)։

1869ին Պրուսայի Ազգ. վարժարանի մէջ նուագահանդէս կը տրուի Վարդանանցի առթիւ ու թղթակիցը «բերկրութեամբ կ'աւետէ որ... ազգային սրտաշարժ երգոց գեղգեղանքը, եւ այլեւայլ լեզուօք կարդացուած ճառից ու ատենախօսութեանց իմաստալից ու համոզիչ խօսքերն կարծես նոր սիրտ եւ նոր ոգի ընծայեցին համայն ունկնդրաց» (Փունջ, 1879 թ. 1351)։

1909ին, առաջին անգամ ըլլալով Օսմ. Սահմանադրութեան առթած ազատ շունչով ու անօրինակ խանդավառութեամբ կը տօնուի Պոլիս «յիշատակը այն մեծ Հայերուն ... որ Հայաստանն եւ հայ ազգը փրկեցին մեծ աղէտէ մը» (Բիւզանդիոն, 1909 թ. 3758)։ Բերայի արուեստանոցին մէջ խօսելով Ակնունի՝ կը շեշտէ թէ «Վարդան կը մարմնաւորէ մեծ գաղափարներու համար Հայոց մղած պայքարները։ Անիկա կատարեալ ֆետային էր։ Վարդան միշտ ունեցաւ իր յաջորդները, որոնք հակառակ Հայոց կրած տառապանքներուն, բարձր բռնեցին գաղափարի դրօշը, ժամանակին մեծ գաղափարներու պաշտպանութիւնը» (անդ՝ թ. 3759)։

Այսօր, Վարդանանցի 1500ամեակին առթիւ ալ, անխախտ համոզում ունինք թէ որքան ատեն որ հայ ազգը իր գոյութիւնը պահէ՝ Վարդան եւ Վարդանանցը ներշնչարան մը պիտի ըլլան կրօնի եւ ազգային ոգիի վառ պահպանութեան ։

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՆԿԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ապրիլ 10ին բացուեցաւ (Grande Galerie), (214 Fg. St. Honoré) Տիկին Էլիզ Մեհտէրեանի նկարահանդէսը։ Տիկինը կը ներկայացնէ աւելի քան 30 կտաւներ, որոնք կը հաստատեն իր տաղանդը իրբեւ զգայուն դիտող եւ յաջող արտայայտիչ ։ Զգալի է իր գործերուն մէջ impressionisteազդեցութիւն մը՛ որ լաւագոյն ձեւով նպաստած է իր բնածին կոչումին ։

Գեղեցիկ Nature Mortesերու մէջ, գոյնը ծաղիկներուն եւ պտուղներուն երեւան կը բերէ ներդաշնակ ամբողջութիւն մը ։ Իր դիմակներուն մէջ Տիկին Մեհտէրեան ցոյց կուտայ արտայայտութեան ճկուն ձեւ մը։ Իր գծած դէմքերը կը պահեն կրազուն նայուածք մը։ «Երիտասարդ Հայուհին» շատ յաջող նկարներէն մին է ուր արուեստագիտուհին կրցած է տալ հայկ.աչքերու տխուր արտայայտութիւն մը որ կարծես միշտ կ'ուզէ տեսնել անտեսանելի հայրենիք մը։

Անշուշտ մեր հայրենակիցները պիտի օգտուին առիթէն, խրախուսելով գեղարուեստական ձեռնարկ մը։ Նկարահանդէսը բաց է մինչեւ ապրիլ 25 ։

Ա.

Վասպուրականի հերոսամարտին տարեդարձը Փարիզի մէջ

ԱՆՍՈՎՈՐ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ

Վասպուրականի հերոսամարտի 36րդ տարեդարձը խանդավառօրէն տօնուեցաւ Փարիզի մէջ, կիրակի կէսօրէ վերջ, Cercle Militaireի մէջ: Բեմը զարդարուած էր Հայոց Հայրիկի, Արամի, Վռամեանի, Մկրտիչ Աւետիսեանի եւ Իշխանի նկարներով: Եռոտանիի մը վրայ դրուած էր նաեւ Վանի պաշտպանութեան մեծադիր մէկ յատակագիծը, որուն վրայ, Պ. Տ. Զիթունի ցոյց տուաւ հայկական եւ թրքական դիրքերը, քաղաքի թաղային բաժանումները, զօրանոցները, եւն.:

Բացումը կատարուեցաւ «Մարսէյեէզ»ով, զոր հնչեցուց զին. նուագախումբը, Նախագահ Պ. Յ. Տապաղեան յոտնկայս յարգանքի հրաւիրեց ներկաները, ի յիշատակ հերոսամարտի զոհերուն: Ապա, նոյնպէս յոտնկայս ունկնդրուեցաւ զինուորական նուագախումբի Շոփէնի մահերգը:

Բեմին վրայ, ուրիշներու կարգին նստած էր նաեւ նահատակ Մկրտիչ Աւետիսեանի (Թէրլէմէզեան) մեծ եղբայրը, ութսունամեայ Պ. Յովհ. Թէրլէմէզեան, որուն պատրաստած մէկ ուղերձը կարդաց Պ. Տ. Զիթունի: «Վասպուրականցին, կ'ըսէր ծերունին, չվախցաւ բռնակալութենէն եւ մէկ մարդու պէս ծառացաւ անոր դէմ, ինչպէս 1896ին եւ յաղթեց»: Այս ընթերցումէն վերջ, Պ. Զիթունի բացատրեց թէ ինչպէս խմորուեցաւ եւ պայթեցաւ ապստամբութիւնը եւ ինչ հերոսական ճիգերով մղուեցաւ յաղթական կռիւը 1915 Ապրիլ 3էն մինչեւ Մայիս 3:

Յաջորդաբար խօսք առին օրուան բանախօսները.—

Պ. Ա. Զօպանեան.— Թուրքերը ոչ միայն պատմութեան մէջ չտեսնուած եղեռն մը կազմակերպեցին ուզելով մեզ բնաջնջել, այլեւ անկէ առաջ ուրիշ չարիք ալ հասցուցին մեզի — թուլցուցին մեր ինքնապաշտպանութեան ոգին: Մեր ռազմիկ ժողովուրդը, որ հերոսներ տուած էր անցեալին մէջ, մոռցած էր կռուիլ: Փոխուեցան սակայն իրերը եւ երբ 1914ի պատերազմը պայթեցաւ, ոչ միայն հայրենիքի մէջ, այլեւ արտասահմանէն եւ յատկապէս Ֆրանսայէն կամաւորներով, Հայը կռուեցաւ նոյն թշնամիին դէմ: Կռուեցաւ եւ Վասպուրականցին, որովհետեւ տեսաւ, որ այլապէս պիտի ջարդուէին, ինչպէս կռուեցանք եւ ուրիշ կէտերու վրայ: Վասպուրականը բախտաւոր եղաւ եւ փրկուեցաւ կոտորածներէն: Պէտք է միշտ տօնել այս հերոսամարտը, որ Հայուն քաջութիւնը կը խորհրդանշէ:

Պ. Ա. Սաֆրաստեան (Լոնտոնէն).— Հիմնապէս սխալ է մտածել թէ առանց օտարի օգնութեան չենք կրնար ապրիլ մեր հայրենիքին մէջ: Փաստը այն է որ մեր հերոսական լեռնաշխարհին մէջ մեր նախահայրերը ապրեր են ամբողջ 70 դար: Մենք ինչո՞ւ պիտի չկրնայինք ապրիլ: Մենք ի վիճակի ենք մեզի օգնելու եւ երբ առիթը գայ, պատռելու նաեւ այն դաշնագիրները, որոնք մեր իրաւունքները ոտնակոխեցին: Նափոլէոն, Եգիպտոսի մէջ, կը յայտարարէր իր զինուորներուն.— «Քառասուն դարեր այս բուրգերու վրայէն մեզ կը դիտեն»: Ես կ'ըսեմ ձեզի, թէ եօթանասուն դարեր Վարագայ, Սիփանայ եւ Արտոսի կատարներէն մեզ կը դիտեն: Վստահ եմ որ պիտի գայ ժամանակը, երբ Ս. Գէորգի աքաղաղը անգամ մըն ալ մեզ պիտի կանչէ դէպի մեր հայրենիքը:

Պ. Մ. Գույումճեան.— Վասպուրականի հերոսամարտը երեւոյթ մըն է մեր պատմութեան մէջ եւ եթէ արձանագրուած չըլլար, մենք ամօթով պիտի մնայինք եւ պիտի բնաջնջուէր նաեւ այդ շրջանի հայութիւնը: Ռուսը, սակայն, չեկաւ հոն իբրեւ ազատարար, այլ իր կարգին ուզեց չարիք հասցնել մեզի: Մենք սակայն, Վասպուրականի յաղթանակին յաջորդած ձախողանքէն վերջ, սորվեցանք ինքնապաշտպանութեան նոյն եղանակով դիմակալել թշամին եւ յետագային, Արարատեան դաշտին մէջ, յաղթանակին աւելի շքեղը արձանագրեցինք: Այսօր աւելի շատ թիւով Վասպուրականցիներ եւ Տարօնցիներ ունինք հայրենիքի մէջ: Ես վստահ եմ որ Վասպուրականը նորէն յարութիւն պիտի առնէ եւ 400 հազար Վասպուրականցիներ ու Տարօնցիներ պիտի լեցնեն անգամ մըն ալ մեր հայրենիքը:

Պ. Յ. Պօղոսեան.— Տարուան 12 ամիսներուն մէջ ունինք նուիրագործուած ամիս մը, որ Ապրիլն է: Այդ ամսոյն կը մոռնանք մեր առօրեայ վէճերը: Կը տօնենք Նահատակաց օրը, որպէսզի գիտնանք թէ ինչպէս մեռաւ մեր ժողովուրդը: Կը տօնենք Վասպուրականի հերոսամարտը, որպէսզի գիտնանք թէ ինչպէս կռուեցաւ ան: Վասպուրականի յաղթութեան թուականը, Մայիս 3ը պէտք է թերեւս տօնել իբրեւ մեր առաջին անկախութեան թուականը:

Ընկ. Հ. Սամուէլ նախ պատկերացուց 1908—14ի վերելքը հայկ. բնագաւառին մէջ եւ պարզեց, թէ ինչպէս Թուրքերը, դեռ 1911ին ծրագրած եւ որոշած էին մեզ բնաջնջել: Այդ ծրագիրը իրագործեց ան 1914ի պատերազմին եւ առաջին հերթին սկսաւ կոտորել գաւառի մեկուսացած շրջաններու հայութիւնը: Վռամեանի բողոքը անարձագանգ մնաց: Ճէվտէթ գաւեց եւ Շատախի մէջ պատահած միջադէպը պատրուակ բռնելով, դաւադրօրէն սպաննել տուաւ Իշխանն ու իր երեք ընկերները: Այնուհետեւ ձերբակալեց եւ սպաննեց Վռամեանը: Սպաննեց Օսմ. բանակէն հայ զինուորներ: Վասպուրականցին ցնցուեցաւ եւ դիմեց ինքնապաշտպանութեան, մեր անմահ Արամի ղեկավարութեամբ եւ բոլոր հոսանքներու գործակցութեամբ: Յաղթանակին նպաստեցին նաեւ հայ կամաւորական գունդերը, որոնք Անդրանիկի, Վարդանի, Համազասպի եւ Դրոյի առաջնորդութեամբ հասան օգնութեան եւ փախցուցին ջարդարարները Մայիս 3ին: Յետագայ ձախողանքին պատճառը Ռուսն էր իր Լոպանովեան քաղաքականութեամբ: «Եթէ սակայն հոն ձախողեցանք, 1918ին, միեւնոյն Արամի ղեկավարութեամբ, հայ ժողովուրդը դարբնեց իր անկախութիւնը, իր սեփական ձեռքերով, առանց օտարի օգնութեան: Այդպէս ալ, միշտ կրնանք յաղթել երբ գիտնանք մենք մեզի օգնել»:

Պ. Ն. Վարդանեան (Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան փոխ-նախագահը) կարդաց Ֆրանսերէն ուղերձ մը եւ բացատրեց, թէ ինչպիսի անհաւասար կռիւ մըն էր որ մղեց Վասպուրականը եւ առանց կանոնաւոր ուժերու եւ պատրաստութեանց, ամբողջ մէկ ամիս դիմադրելով, փրկեց ինքզինքը, զարմանք պատճառելով նաեւ ռուսական բանակի հրամանատարներուն:

Ճառերը, մէջ ընդ մէջ համեմուեցան գեղարուեստական յայտագրի մը թիւերով: Պ. Օհան Տուրեան դաշնակի վրայ զարկաւ իր մէկ հեղինակութիւնը (հայկ. պարեր): Օր. Իրիս Պիւլպիւլեան երգեց երեք մեներգներ Սրուանձտեանցէն, Գ. Ալէմշահէն եւ Օ. Տուրեանէն: Նմանապէս, Հայկանոյշ Թորոսեան երգեց Սպենդիարեանի «Հայրիկ, հայրիկ»ը եւ Ա. Պարթեւեանէն երկու կտոր: Օր. Ժանին Ասքելեան դաշնակի վրայ հնչեցուց Կոմիտաս վրդ.ի երկու պարերը եւ Խաչատուրեանէն ու օտար հեղինակէ մը ուրիշ երկու կտորներ: Ջութակահար Պ. Ֆիլիփ Աղազարեան նուագեց երեք կտորներ, մէկը՝ «Հայկ. եղերերգ», իր հեղինակութիւնը: Զգայուն արտասանութիւն մը ըրաւ Տիկին Ա. Սարգիսեան, Շ. Նարդունիի «Երազիս մէջ տեսայ Վասպուրականը»: Եւ վերջապէս, զինուորական նուագախումբը փայլ տուաւ հանդիսութեան, մէջ ընդ մէջ հնչեցուցած իր բազմաթիւ կտորներով:

Հանդէսին խօսնակն էր Պ. Արամ Պետրոսեան: Տօնակատարութեան առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ ուղղած էին Մարսէյլի, Տէսինի եւ Լիոնի Վասպուրականցիները:

Խանդավառ մթնոլորտի մէջ հանդէսը վերջացաւ երեկոյեան ժամը 7ին:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ապրիլ 13ի իրիկունը տեղի ունեցաւ Համազգային Լսարանի հերթական դասախօսութիւնը, անսովոր բազմութեամբ: Դասախօսն էր ընկեր Դաւիթ Դաւիթխանեան, որ շատ խնամուած պատրաստութեամբ մը ներկայացուց իր նիւթը — Գաբրիէլ Սունդուկեանի կեանքն ու գործը, անոր ծննդեան 125ամեակին առթիւ:

Նախ անդրադարձաւ 800ական թուականներու Թիֆլիսի հայկական կեանքին, որ բոլորովին ուծացած պատկեր մը կը ներկայացնէր: Այդ շրջանին հայերէն գիտցող իսկ չկար Թիֆլիսի մէջ: Միակ գիտցողն էր եկեղեցիի ... ժամկոչը, որ երկու ոտքերով անդամահատ մէկն էր: Ան էր որ մասնաւոր դասեր կուտար քահանայացուներու պատրաստութեան համար: 1820 — 30 թուականներուն սկսաւ զարթօնքը եւ հետզհետէ հիմնուեցան տպարան, թերթ եւ վերջապէս Ներսիսեան դպրոցը: Թատերական կեանքը սկսաւ 1858ին, «Հաճը Սիւլէյման» փիէսի բեմադրութեամբ: Շարժումին ուժ տուաւ Աստրախանցի հայր Ղալընթարեան: Իր աշակերտները եղան Աբովեան, Ստեփաննոս Նազարեան, Ներսիսեան վարժարանի վերատեսուչ դերասան Շերմազանեան, որ յետագային ընտրուեցաւ նաեւ Թիֆլիսի քաղաքապետ: Ան էր որ հիմնեց թատրոնի առաջին շէնքը: 1859ին բեմադրուեցան «Մեծն Ներսէս» եւ «Մահ Միհրդատայ» թատերախաղերը:

Գաբրիէլ Սունդուկեան, որ ծնած էր 25 Յուլիս 1825ին (մեռած՝ 1911ին), թատերագրութեան ասպարէզ իջաւ վոտվիլով մը՝ «Գիշերուայ սաբրը խէր է»: Այնուհետեւ, 1866ին հեղինակեց «Խաթաբալա»ն եւ վերջը, յաջորդաբար «Քանդուած օճախ»ը, «Բաղնիսի պռղչա», «Սէր եւ ազատութիւն», «Ամուսիններ» (այս վերջինը գրական լեզուով), եւն.: Իսկ իր գլուխ-գործոցը՝ «Պէպօ»ն արտադրեց 1870ին եւ տարի մը վերջը բեմադրուեցաւ դերասանապետ Գէորգ Չմշկեանի մասնակցութեամբ:

Դասախօսը հանգամանօրէն պարզեց Սունդուկեանի աշխատանքը մեր թատերական գրականութեան մէջ եւ վերլուծեց նոր թատերախաղերու դէմքերուն նկարագիրն ու յատկութիւնները: Ապա կարդաց անմահ թատերագրի վերջին կտակը, որ այնքան յուզիչ է: Իր կտակով, Սունդուկեան կ'ուզէր անշուք թաղուիլ, առանց մեծ ցոյցերու, առանց աղմուկի: Կ'ուզէր որ արձան չկանգնեն իր գերեզմանին վրայ, այլ բարձրացնեն արձանը իր Պէպոյին, մուրհակը ձեռքին: Ու կը մաղթէր ի վերջոյ հայ ժողովուրդին ազատ կեանք, իր ազատ հայրենիքին մէջ:

Ընկեր Դաւիթխանեան տիրաբար կատարեց իր դասախօսութիւնը, որ տեւեց մօտ մէկ ժամ եւ արժանացաւ ընդհանուր գնահատանքի:

Դասախօսութենէն վերջ գործադրուեցաւ յայտագրի գեղարուեստական բաժինը: Տիկին Հռիփսիմէ Խոնդկարեան եւ ընկերներ Դ. Դաւիթխանեան եւ Ս. Թորոսեան կարդացին եւ արտասանեցին հատուածներ «Խաթաբալա»յէն եւ «Պէպօ»յէն: Տիկին Աշխէն Զրուանտեան – Սողոմոնեան երգեց Պէպոյի երգը (Թամբը ձեռքիս): Թառիստ Պ. Գարեգին եւ ընկեր Բենօ նուագով զարկին «Պէպօ»յէն զանազան եղանակներ, իսկ տիկին Գարդեւուհի Պետրոսեան երգեց Օմար Խայեամի քառեակները: Փոքրիկն Վիգէն Թորոսեան, թառի եւ տափի ընկերակցութեամբ պարեց կովկասեան զոյգ մը պարեր, ջերմ ծափերու մէջ:

Յաջորդ դասախօսութիւնը՝ այս ուրբաթ երեկոյ: Դասախօսն է ընկեր Ղեւոնդ Մելոյեան, նիւթը՝ «Նոր Սերնդական շարժումը անցեալին մէջ»:

Բ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (33)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

Կրիտոպուլոս, այդ զարհուրելի հրետանիին վրայ գրած իր մէկ շատ հետաքրքրական հատուածին մէջ, երկարօրէն կը պատմէ թէ ինչպէս պաշարումը սկսելէն վերջը, Սուլթանը այդ զէնքին կարեւորութիւնը զգալով, հոն, տեղին վրայ իսկ, նոր թնդանօթներ թափել տուաւ, մանրամասնօրէն կը նկարագրէ երկու արտաքին եւ ներքին կաղապարներուն շինութիւնը, որոնց մէջ զատուած պարապ մասին մէջ կը թափէին հալած պղինձը: Այդ կաղապարները ամենամաքուր կաւային հողէ կը շինուէին, որու մէջ կը խառնէին նաեւ վուշ, կանեփ, եւ ուրիշ թելաւոր բոյսեր, որպէսզի կաւը չկոտրի եւ կտոր կտոր չբաժնուի: Իսկ արոյրի այդ հսկայական զանգուածին հալումը 3 օր կը տեւէր: Գրեթէ չորս կենդրինար պղինձ կը հալեցնէին երկու ամրակուռ փուռերու մէջ, որոնց մօտ դրուած էին կաղապարները:

Դժոխային կրակ մը կը վառէր երեք օր երեք գիշեր շարունակ, մինչեւ որ պղինձը կատարելապէս հալէր:

Յետոյ զայն հողէ խողովակներու միջոցաւ կը թափէին երկու կաղապարներուն մէջտեղը: Թընդանօթը ալ թափուած էր: Երբ պղինձը պաղէր, կաղապարները կը կոտրտէին եւ կը հանէին, ապա գործիքին երեսը կը քերթէին ու կը փայլեցնէին:

Այդ թնդանօթները անիւ կամ ուրիշ ոեւէ յենարան չունէին, այլ պարզապէս արդի թնդանօթներուն փողը միայն կը ներկայացնէին: Այդ գլանաձեւ գործիքը կ'ամրացնէին խոշոր քարերու եւ հողի միջոցաւ: Զայն լեցնելու համար փայտէ ահագին խիցի մը ետին մեծաքանակ վառօդ կը դնէին, իսկ առջեւի կողմը կը տեղաւորէին քարի հսկայական զանգուածը: Երբ կրակ տային վառօդին, զարհուրելի պայթում մը տեղի կ'ունենար եւ գետինը կը դղրդար:

Նոյն պահուն կուրացուցիչ փայլակով մը որու կը յաջորդէր սաստիկ կրակ մը եւ թանձր մուխ մը, վառօդին պայթումը դէպի հեռուն կը նետէր հսկայ ռումբը որ կայծակի արագութեամբ օդը ճեղքելով, կ'երթար պարիսպին զարնուիլ՝ ճշմարտապէս քանդիչ ուժգնութիւնով մը:

Մէհմէտ Բ.ի թնդանօթներուն ամէնէն նշանաւորին վրայ խօսեցանք, այսինքն՝ Օրպանի ձուլածը, որ բազմաթիւ եզերու լծուելով, Ադրիանուպոլսէն բերուեցաւ: Ժողովուրդին երեւակայութեան վրայ ամէնէն մեծ ազդեցութիւն ըրած է այս հրանօթը եւ իր յիշատակը ամէնէն աւելի սերտիւ կապուած է դարերու ընթացքին մէջ Պոլսոյ այս վերջին համբաւաւոր պաշարման պատմութեան: Այդ թնդանօթը միակը չէր եւ շատեր կային իրեն պէս:

(Շար.)

ձայնութեամբ վաւերացուց արդարնացումը,. ինչ որ կը նշանակէ թէ այդ էր երկրին կամքը »:

Իրանական մոլեռանդ աղանդին՝ «Ֆետայանի» վարիչը կոչ մը ուղղեց բանուորներուն, որպէսզի վերսկսին աշխատանքը: Այս առթիւ կ'ըսէ — « Ետ կեցէք ընդհ. գործադուլէն, որ կրնայ պատեհութիւն ընծայել Իրանի թշնամիներուն՝ խառնակութիւններ յարուցանելու: Զգուշացէք խռովարարներէն, անոնք ձեր թշնամիներն են: Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, ապահովելու համար ձեր շահերը »:

× Մ. Նահանգներու եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչները կը շարունակեն բանակցիլ Ուաշինկթընի մէջ, պարսկական քարիւղի մասին: Թէհրան վերապահութեամբ կը հետեւի այս խորհրդակցութեանց:

ԿՐՈՄԻՔՕ ՆՈՐԷՆ ԳՈՀ ՉԷ

Միջամտման նոր ճիգ մըն ալ փորձեցին արեւմտեան երեք արտաքին նախարարներու ներկայացուցիչները, իրենց ժողովի 31րդ նիստին մէջ եւ խորհրդային պատուիրակութեան ներկայացուցին օրակարգի բարեփոխուած բանաձեւ մըն ալ: Պ. Կրոմիքօ յայտնեց իր վերապահութիւնը նաեւ այս բանաձեւին հանդէպ, մեծ փոփոխութիւն մը չտեսնելով նոր առաջարկներուն մէջ: Ամերիկեան պատուիրակը, Պ. Ճէսըփ, յայտարարեց ընդհակառակն, թէ կատարուածը մեծ ճիգ մըն է խորհրդային դիտողութիւնները ընդունելու տեսակէտով եւ վերցնելու 30 նիստերու մէջ յարուցուած դժուարութիւնները: Բրիտանական պատուիրակը, Պ. Տէյվիս ըսաւ, որ ընդառաջ երթալով խորհրդային ցանկութեան, Թրիէսթէի հարցն ալ դրին օրակարգին վրայ: Պ. Կրոմիքօ ընդունեց, որ դէպի առաջ քայլ մըն է ասիկա, թէեւ պահանջեց նորէն, որ ատլանտեան դաշնագիրն ալ միացուի այս հարցին: Անիկա պնդեց նաեւ օրակարգի անցնել Հիւս. Ատլանտեանի դաշինքին ու օտար հողերու վրայ ամերիկեան խարիսխներու վերաբերեալ հարցերը:

Կը կարծուի թէ Պ. Կրոմիքօ յաւելուածական հրահանգներու պիտի սպասէ իր կառավարութենէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՐՁԱԿԱԼ ՄԸ իր բնակած տունէն չի կըրնար դուրս հանուիլ նոյնիսկ դատական վճիռով, մինչեւ որ ուրիշ բնակարան մը չճարուի: Այս բանաձեւը քուէարկեց Ազգ. ժողովը առջի օր, նկատելով որ շատ մը յարկաբաժիններ կը ծախուին եւ գնորդները կը սպառնան դուրս հանել վարձակալը:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ 240ի դէմ 311 ձայնով վստահութիւն յայտնեց կառավարութեան, որ կ'առաջարկէր Յունիս 10ին կատարել երեսփ. ընտրութիւնները եւ նոր տուրքեր հաստատել: Այս հաւանութիւնը յայտնուած է սկզբունքով, առանց բուն էութեան քննելու խնդիրները:

ՓԱՐԻԶԻ փապուղիի (Մեթրօ) ցանցը ընդարձակելու ծրագիրներ մշակուած են եւ մէկ մասը արդէն գործադրութեան դրուած է: Կը հաղորդուի սակայն, թէ մէկ քիլոմեթր երկարութեամբ փապուղիի մը փորուիլը կ'արժէ մէկուկէս միլիառ ֆրանք:

ԱԶԳ. ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ընդհ. տնօրէն նշանակուեցաւ Շարանթ – Մարիթիմի նահանգապետը Պ. Ռոպէր Հիրշ, յաջորդելով Պ. Պէրթոյի: Իսկ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգապետ Պ. Պայլօ պիտի ստանձնէ ոստիկանութեան վերատեսուչի պաշտօնը Պ. Լէոնարի տեղ, որ կոչուած է Ալժերիոյ կուսակալի պաշտօնին:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի պողպատի եւ հանքածուխի ճարտարարուեստներուն միացման համաձայնագիրը պիտի ստորագրուի [illegible] Փարիզի մէջ, շահակից վեց պետութեանց արտաքին նախարարներուն կողմէ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նախկին վարչապետներէն զօր. Փլասթիրաս, [illegible] ընտրութեանց արդիւնքին վրայ, կը պահանջէ լուծել երեսփ. ժողովը եւ ձեռնարկել նոր ընտրութեանց: Փլասթիրաս, այժմու երեսփ. ժողովին մէջ ունի 45 երեսփոխաններ, բայց չի մասնակցիր կառավարութեան:

ՍԱԿԱՐԱՆ (Գչ.) — Տոլար 349.95 (ազատ շուկայ 391), սթերլին 980 (975), պելճիական ֆր. 7, զուից. ֆր. 80.92 (90.50), նափոլէոն 4270, անգլիական 5040, ձոյլ ոսկի քիլօն 546.000:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ կառավարութեան համաձայնութեամբ, Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը Պ. Քիրք, իր տիկնոջ եւ չորս օգնականներուն հետ պտոյտ մը պիտի կատարէ Կովկասի մէջ և տասը օր պիտի մնայ Թիֆլիս, ուր եւ ներկայ պիտի ըլլայ Մայիս 1ի զօրահանդէսին: Ճամբորդութիւնը պիտի կատարուի երկաթուղիով:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած 32 Մարմիններու կողմէ, Երեքշաբթի, 24 Ապրիլ, ժամը 21ին, ՍԱԼ ՔԱՏԷ (նախկին «Փըթի ժուռնալ») 21 rue Cadet:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Համազգային մեծ Սգատօն

(1915 ԱՊՐԻԼ 11–24)

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին, Bourse du Travailի սրահին մէջ (Place Guichard):

Կը նախագահէ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչները եւ Պ. ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ:

Ցարգանքի ուղերձներ: Կ'արտասանեն՝ Խրիմեան, Ալէմեան, կը մեներգեն Տիկին Վարդանեան եւ Տիկին Վարժապետեան:

Կենդանի պատկեր մը Լիոնի «Ժողովրդային Թատերախումբ»ի կողմէ: Զինուորական նուագախումբ: Մուտքը ազատ է

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ մասնակցութեամբ Ֆր. Կ. Խաչի, դպրոցի հոգաբարձութեան, Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան:

Այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Կը խօսի՝ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ

Գեղ. բաժնին կը մասնակցին՝ Ֆր. Կ. Խաչի դպրոցի աշակերտները եւ Նոր Սերունդը:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս ուրբաթ, ժամը 8.30ին, Le Cadetի սրճարանը: Բանախօս Պ. Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ: Նիւթը՝ «Նոր Սերնդական շարժումը Համիտեան շրջանին:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

29 Ապրիլ, կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ «ԿՈՄԻՏԱՍ» դըպրաց դասու երկսեռ երգչախումբի կողմէ քառաձայն պատարագ: Կաթող. պատուիրակ, Արտաւազդ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ կը պատարագէ, կը քարոզէ եւ կը նախագահէ բիւրաւոր նահատակաց հոգեհանգիստին, այս կիրակի:

ԿԱԿՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Առնուվիլի մէջ կը տօնուի Ապրիլ 22ին, ժամը 15էն կէս գիշեր, Սալ Կալմանի մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ:

Կը ներկայացուի նաեւ «ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ»

Երթեւեկ — Gare du Nordէն ժամը 14.21, հանրակառք թիւ 268, Porte de la Chapelleէն, իւրաքանչիւր կէս ժամը:

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս կիրակի կէսօրէ վերջ, Արամ Մանուկեան ակումբին մէջ: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՍՈՒԳԻ ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, դպրոցին սրահը

Կը նախագահէ ընկեր ԳՐ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ — Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ֆրէնկեան, Օր. Էլիզ Ֆրէնկեան, ինչպէս նաեւ Ֆրէնկեան, Մարգարեան, Աշճեան, Jammet, Pélegri եւ Sohier ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի մօր ողբացեալ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ (Վանեցի) մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱԼԱՆՍ — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանս, Ռոման եւ Օպընայ, այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Ա. Ահարոնեան ակումբը: Զեկուցում եւ ընտրութիւն Շրջ. Կոմիտէի:

ՎԻԷՆ — Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին Օհանջանեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին, ընկեր Ա. Մոմճեանի բնակարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ — «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ — Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Խրիմեան դպրոցի սրահը:

Կապոյտ Խաչի Օրը

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Փարիզի մասնաճիւղին, ապրիլ 29ին CERCLE MILITAIREի (Place St. Augustin) մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր:

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն — Երգ Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԷԼՄԱՍԵԱՆ, Օր. ՄԱՐԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ եւ Պ. ՄԱՐԳԱՐ ԽՐԻՄԵԱՆ, դաշնակ Օր. Վ. ՃԻՆՃԵԱՆ, Dialogues devant le Micro, Օր. ԷԼԻԶ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ ՆԱՏԻԱ ԳԱՊԱՔԵԱՆ, հայկական պարեր Օր. ԱԼԻՍ ԳԱՎԷԶԵԱՆ:

Ժամը 18էն կէս գիշեր խնջոյք հաճելի անակնկալներով:

Մախերու մասնակցութիւն՝ 100 ֆրանք:

Սեղանները ապահովել, դիմելով Tru. 27–35 եւ Ale. 16–65:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

22 Ապրիլ Կիրակի ժամը 20.30ին, Salle d'Iéna

Կը մասնակցին՝ GABY MORLAY, MICHEL SIMON եւ ուրիշ ֆրանսացի արուեստագէտներ, ինչպէս նաեւ պարուհի՝ ԱՃԵՄՈՎԱ եւ ուրիշ հայ արուեստագէտներ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ — Ֆր. Կ. Խաչի Շավիլի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որ առատաձեռնօրէն մասնակցեցան պիւֆէի ծախքերուն. Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի, Իթալիի, եւ Շավիլի խումբերուն, որոնք իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին գեղարուեստական բաժինին: Պ. Սուրէն Անդրէասեանին որ (հազար ֆրանք), ընկ. Շնորհիկ Փափազեանին (500 ֆրանք), եւ ընկեր Խորէն Մինասեանին (400 ֆր.), Պարոններ Սարգիս Մկրտիչեանի եւ Գալուստ Մինասեանին հանդէսին կազմակերպութեան իրենց բերած մասնակցութեան համար:

Շնորհակալութիւն նաեւ բոլոր անոնց որ նուէրներ ըրին «Ծոմապահութեան Շաբաթ»ին առթիւ:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ քոյրերս եւ եղբայրս Տիրուհի, Էլմաս, Աշոտ Եափչաեան, կամ Մարութեան, զորս 1916էն ի վեր կորսնցուցած եմ: Տեղեկացնել Տիկին Հոգաբեր Սահաթճեանի, Notre Dame de Consolation, Մարսէյլ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ափիէսէօրներ եւ ձեւող մը (coupeur):

Դիմել Credit — Tailleur, 7 Ave. Aristide-Briand, Arcueil (Seine), հեռ. Ale. 14–95:

ՆՐԲԱՃԱՇԻԿՆԵՐՈՒՆ

Մի մոռծէք ո՛ւր ճաշելու մասին, գացէք ուղղակի ...

ԼԻԼԱՑԻՆ

24 rue St. Lazare, métro Trinité կամ N. D. de Lorette

Tél. Tri. 31.62

Վերսկսած է արեւելեան նուագը Տէր եւ Տիկին Գարագաշի մասնակցութեամբ, շաբաթ, կիրակի եւ երկուշաբթի օրերը:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 20 AVRIL 1951 Ուրբաթ 20 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6437–Նոր շրջան թիւ 1848 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՉԷ ԱՅՍ ԱԽՏԸ

Յաճախ կը դանդատինք թէ մեր ժողովուրդը չափէն աւելի կը հետաքրքրուի քաղաքական խընդիրներով:

Ինչպէս երէկ, Պոլսէն մինչեւ Տրապիզոն եւ Վան, այսօր ալ, ո՛ւր որ ափ մը Հայեր կան, լուր կուտան — կ՚առնեն: Կարծիքներ կը փոխանակեն:

Բանգէտներ ալ կան որոնք մթնոլորտ կը ստեղծեն, հիմնուելով աւելի կամ նուազ վաւերական աղբիւրներու վրայ:

«Թայմզ»ը գրեր է: «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ը կը հաստատէ: «Լը Մոնտ»ը (ինչպէս երբեմն «Թան»ը) կամ «Ֆիկարօ»ն մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն ...

Ո՞վ չէ լսած, ե՞րբ չէք իմացած այս կարգի վկայութիւններ: Ամէն տեղ: Ձեր տան մէջ կամ սրճարանի մը անկիւնը: Հանդէսի մը, հարսնիքի մը կամ գինարբուքի մը պահուն: Նոյն իսկ յուղարկաւորութեան առեն: Եկեղեցիէն մինչեւ գերեզմանատուն:

Արդ, միայն ժողովո՞ւրդն է մեղաւոր: Այսպէս կոչուած ու «ուսումնական» դասն ալ կեր ճարած չէ՞ ամբոխին, ուղղակի կամ անուղղակի: Սովորամոլութեամբ կամ ծուլութեամբ:

Մինչեւ այսօր ալ չի՞ շարունակուիր սեւ — նակներով քաղաքական լուր թխելու աւանդութիւնը մեր մամուլին մէջ, բառական թարգմանութեամբ եւ անխնամ շարադրութեամբ:

Անշուշտ պատճառներէն մէկն ալ այս է, եթէ շատ մը թերթեր դարձեր են շտեմարան պիտանի եւ անպիտան գիտելեաց:

Անգամ մը եւս այս խորհրդածութիւնները եկան մեր գրչին տակ, երբ կը կարդայինք «Ազդակ»ի մէկ խմբագրականը:

Լիբանանի մեր պաշտօնակիցը «գրական շարժումի նահանջ մը» մատնանշելով, դայն մասամբ կը վերագրէ նոյն համաճարակին.

— «Կը ձեռուինք թերթերուն վրայ՝ միջազգային ժողովներու արդիւնքը ճանչնալու ծարաւով: Ամէն բանէ առաջ կ՚ուզենք գիտնալ թէ ի՞նչ ըսին աշխարհիս մեծերը, ի՞նչ վախճան կը սպասէ Քորէայի կռիւներուն, ի՞նչ պիտի գայ վաղը եւ ի՞նչպէս կարելի պիտի դառնայ խուսափիլ նոր պատերազմի մը վտանգէն»:

Ախտաճանաչումը կատարած ատեն, «Ազդակ»ի ուշադրութենէն վրիպած է կարեւոր պարագայ մը:

Անշուշտ կարելի չէ անտեսել միջազգային անցուդարձը, պահելով հաւասարակշռութիւնը: Գոհացում տալով առողջ հետաքրքրութեան մը:

Արդ, ինչպէս Պոլսոյ, նոյնպէս Միջին Արեւելքի հայերէն թերթերը փոխանակ հակազդելու ախտաւոր ունակութեանց, մեծ մասով. անձնատուր եղած են հոսանքին:

Ո՛րքան թխածոյ լուրեր եւ թարգմանութիւններ, այս կամ այն թերթին մէջ:

Եւ խմբագրականներ ալ՝ բարձր քաղաքականութեան մասին: Յաճախ շաբաթը չորս — հինգ հատ: Տեսութիւններ որոնք շատ քիչ անգամ կը նպաստեն ընդհանուր զարգացման:

Ինչո՞ւ ժամավաճառ ըլլալ, կարելի եղածին չափ չնդալից մանրամասնութիւններ հաղորդելով միջազգային ժխորի մասին:

Նի՞ւթ կը պակսի մեր բնակած երկիրներուն մէջ,— ազգային, ընկերային, տնտեսական: Հապա հիւրընկալ ժողովուրդներու կեա՞նքը, վերաշինութեան աշխատանքներէն, տնտեսութենէն մինչեւ մշակոյթը:

Այս հարցումները մենք մեզի ալ կ՚ուղղենք, ինչպէս ամէն ուր որ կը հասնի մեր ձայնը:

Անհրաժեշտ է վերաքննել բոլոր գաղութներու լրագրական գործունէութեան եղանակները: Ծիգ մը փորձել՝ քարացած ունակութիւնները թօթափելու, պիտանին եւ անպիտանը զանազանելու համար:

Եթէ մամուլը պիտի չկրնայ ջոկել որոմն ու ցորենը, ո՞ւր կը մնայ իր դերը:

Հայերէն թերթը պարտաւոր չէ անխտիր թարգմանել ինչ որ կը հրամցնեն միջազգային մամուլը եւ հեռագրական գործակալութիւնները:

Իր գլխաւոր դերը պիտի ըլլայ ամփոփել, խմբագրել անցուդարձը, օրը օրին եւ կարելի ճըշդութեամբ: Միշտ խուսափելով «պուլվառ»ներու ժխորէն եւ անոնց յատուկ բարքերէն:

Շ.

ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ Թուրքիոյ մէջ

ԾԱՆՐԱԿՇԻՌ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ — ԳԻՒՂԵՐ, ՔԱՂԱՔՆԵՐ ԵՒ ԳԱՒԱՌԱԿՆԵՐ ՊԻՏԻ ՊԱՐՊՈՒԻՆ, ԵԹԷ ԵՐԿԻՐԸ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԿՐԷ.— ԽԻՍՏ ՊԱՏԻԺՆԵՐ ԱՆՍԱՍՏՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Պոլսոյ վերջին թղթարերէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները (13 Ապրիլ).—

ԱՆԳԱՐԱ, 12 Ապրիլ.— Զինուորական վերին իշխանութիւնը եւ ձեռնհաս փորձագէտներ ատենէ մը ի վեր աշխատանքներ կը կատարէին, ճշդելու համար թէ անակնկալ յարձակման մը պարագային երկրին բարձրագոյն շահերը ինչպէս պիտի պահպանուին, զինուոր եւ պարէն ինչպէս պիտի փոխադրուին, մեծ քաղաքներու բնակչութիւնը ինչպէս պիտի պարպուի եւ ուր պիտի փոխադրուի: Այս աշխատանքներուն մէկ մասը աւարտեցաւ, եւ ներքին նախարարութեան եւ ազգ. պաշտպանութեան Բարձրագոյն խորհուրդի յանձնարարութեամբ, նախարարական խորհուրդը որոշեց ի հարկին պարպել եւ կամ իրարմէ հեռու պահել քաղաքները, գաւառակները եւ գիւղերը: Այս մասին պատրաստուեցաւ որոշմնագիր մը, որ կը բաղկանայ 16 գլուխէ եւ 55 յօդուածներէ:

Պարպումի գործողութեանց համար կուսակալութիւնները օրինագիծ մը պիտի պատրաստեն խաղաղութեան ժամանակ, նկատի ունենալով մասնաւորաբար արժէքաւոր առարկաները, ծառայելու ընդունակ այրերը, կասկածելի անձերը, նախանիւթերու փոխադրութեան պարագան, եւն: Տեղահանումը խումբ առ խումբ տեղի պիտի ունենայ եւ իւրաքանչիւր կարաւանի թիւ մը պիտի տրուի: Կարելի պիտի ըլլայ 50 քիլոյի չափ գոյք առնել միասին: Փոխադրական միջոցները պիտի գրաւուին եւ տեղւոյն վերին պաշտօնեան իր ստորագրութեամբ թուղթ մը պիտի տայ անոնց տէրերուն, եւ փոխարժէքը յետագային պիտի վճարուի:

Կառավարութիւնը պիտի վճարէ տեղահանուած անձերու ամբողջ ճամբու ծախքերը եւ պարենազինը: Անոնք որ չեն ուզեր երթալ կառավարութեան կողմէ որոշուած տեղերը, կրնան իրենց ուզած տեղը երթալ, պայմանաւ որ պարպումի գօտիէն դուրս ըլլայ այդ վայրը: Անոնց ծախքերը կառավարութեան կողմէ չեն վճարուիր:

Զետեղման համար որոշուած վայրերուն մէջ պետութիւնը ի հարկին պիտի գրաւէ յաջորդաբար կառավարութեան, քաղաքապետութեան, էվգաֆի, համայնքներու եւ ընկերակցութեանց պատկանող պարապ շէնքերը, ախոռները, վանատունները եւ մթերանոցները: Եթէ անոնք ալ չբաւեն, անհատներու պատկանող բնակարաններն ալ պիտի գրաւուին, պարապ տուներէն սկսելով: Տեղին ամենաբարձր քաղաքային պաշտօնեան իրաւունք պիտի ունենայ փոխադրական եւ զետեղման գործերու առթիւ օգտագործել պետական կամ մասնաւոր հաստատութեանց պատկանող բոլոր պաշտօնեաները ու աշխատաւորները:

Օրինագծին մէջ մասնաւոր տրամադրութիւններ կան նաեւ տեղափոխուած հողագործներու թողած արտերու սերմանումին եւ վարուցանին մասին: Նոյնը նաեւ տեղատանուած գործաւորներու եւ արհեստաւորներու մասին: Մեծ կարեւորութիւն պիտի տրուի առողջապահական գործերուն: Անոնք որ չեն ուզեր տեղափոխուիլ բռնի պիտի հանուին ոստիկանութեան միջոցաւ:

Իսկ անոնք որ դժուարութիւն կը յարուցանեն օրէնքի գործադրութեան պահուն, 5 – 100 ոսկի տուգանքի կը դատապարտուին տեղին ամենաբարձր պաշտօնեային կողմէ, իսկ անոնք որ չեն վճարեր տուգանքը, կը բանտարկուին ընդհ. դատախազութեաց հրամանով: Անոնք որ պարպումի, տեղաւորման և վերադարձի ընթացքին կ՚օգտուին առիթէն, կրկնապատիկ պատիժներու կ՚ենթարկուին: Ի հարկին ցկեանս բանտարկութեան տեղ մահապատիժ պիտի տրուի եւ այս յանցանքները պիտի դատուին կանոնաւոր յանցանքներու օրէնքին տրամադրութեանց համաձայն:

ԽԱՂԱՂԱԿԱՆԻ ԴԱՇԻՆՔ մը կնքելու համար բանակցութիւններ կը կատարուին Մ. Նահանգներուն, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի միջեւ, ինչպէս հաստատեց նախագահ Թրումըն:

Նորէն ծանր դէպքեր Իրանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ գործադուլը կը շարունակուի Ապատանի մէջ, հակառակ բանուորներուն ուղղուած յորդորներու: Երեքշաբթի օր աշխատանքը վերսկսած էին միայն 2620 բանուորներ, այսինքն 740 հոգի պակաս, բաղդատելով նախորդ օրուան հետ:

Խուժիստանի զինուորական կառավարիչը եւ աշխատանքի տնօրէնը յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, պաշտպանութիւն խոստանալով, բայց շատ մը բանուորներ կը վախնան գործադուլի վարիչներուն սպառնալիքներէն: Ամէն օր թռուցիկներ կը բաշխուին, որպէսզի գործադուլը շարունակուի:

Երեքշաբթի օր 3000 — 4000 հոգի հաւաքուեցան գերեզմանատան մէջ, երբ կը թաղուէր ըսպաննուած բանուորի մը դիակը: Զինուորները միջամտելով ցրուեցին բազմութիւնը:

Քարիւղի ընկերութիւնը պատուիրած է Անգլիացիներուն որ չերեւան Ապատանի կարգ մը շրջաններուն մէջ: Ընկերութիւնը կը հերքէ այն յայտարարութիւնը թէ գործադուլի թռուցիկները տպուած էին իր տպարանին մէջ: Բրիտանական կառավարութիւնը եւ Քարիւղի ընկերութիւնը բողոքեցին ուրիշ յայտարարութեան մը դէմ, որ ընկերութեան վրայ կը ձգէ վերջին դէպքերուն պատասխանատուութիւնը: Փարիզի պարսկական դեսպանատունն ալ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով կ՚ամբաստանէ ընկերութիւնը, ըսելով թէ մերժած է գոհացում տալ բանուորներու օրինաւոր պահանջներուն:

X Վերջին լուրերու համաձայն, գործադուլ յայտարարուած է նաեւ Ապատանի միջազգային օդակայանին մէջ: Երեքշաբթի օր հեռաձայնի հաղորդակցութիւնները յանկարծ ընդհատուեցան մայրաքաղաքին եւ Ապատանի միջեւ: Կը հաստատուի թէ բազմաթիւ խռովարարներ կը շրջին փողոցներուն մէջ, սպառնալիքներ ուղղելով բանթողներուն:

— «Եթէ աշխատանքը վերսկսիք, ձեր ականջները պիտի կտրենք»:

X Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Պարսկաստան դժգոհ է նաեւ անոր համար որ, Դաշնակիցները ահագին առաւելութիւններ վայելեցին պատերազմի ընթացքին, շնորհիւ իրանեան քարիւղին. բայց շատ քիչ բաժին ստացան ընկերութեան մեծադումար շահերէն:

Կարմիրներու ռազմափորձերը
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Կարմիր բանակէն ութ զօրաբաժիններ «յարձակման ռազմափորձերու» ձեռնարկած են Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, Արեւմտեան Գերմանիոյ սահմաններուն վրայ: Մոսկուա ղրկած է իր լաւագոյն օդանաւերը, ժամական 900 քիլմ. արագութեամբ թռող շատ մը MIG 15 (Միկոյեան) օդանաւերու հետ, այս ռազմափորձերուն համար: Կը կարծուի թէ Խ. Միութիւնը 1500 պատերազմական օդանաւեր ունի Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ:

Ռազմափորձերու բանակատեղին կը գտնուի Մակտէպուրկի մէջ, բրիտանական գրաւման շըրջանէն 45 քիլմ. անդին եւ վերջին երկու շաբաթներուն զօրամասեր կը ղրկուին ռազմափորձերու շրջանը:

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ Մոսկուա Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ ունի 33 զօրաբաժիններ, մեծ մասով Պերլինի արեւելեան կողմը եւ Լեհեւգերման սահմանին երկայնքը: Ասոնք չեն մասնակցիր ռազմափորձերուն: Զինուորներու թիւը կը հաշուեն 300.000: Այս տարի խորհրդային նոր ուժեր չեն բերուած Արեւելեան Գերմանիա:

Ռազմափորձերու ընթացքին կը մշակուին ռազմադաշտային խնդիրներ, հետախուզական եւ խափանարար ձեռնարկներ, ճարտարագէտներու հըսկողութիւն, եւն.: Կը մասնակցի նաեւ «ժողովրդական ոստիկանութիւնը» փոքր դերով մը:

X Լուրի մը համաձայն, արեւմտեան Գերմանիոյ գրաւման իշխանութիւնները պայթուցիկ նիւթեր զետեղած են Արեւելեան Գերմանիոյ սահմանամերձ հարիւրաւոր կամուրջներու տակ, որպէսզի օդը հանեն զանոնք, անմիջապէս որ խորհրդային բանակը յարձակումի անցնի դէպի արեւմուտք:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԶՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐԸ ամուլ նիստ մը եւս գումարեցին Դշ. օր: Վիճաբանութիւնը տեւեց երկու ժամ: Կրոմիքօ բաւարար չի նկատեր արեւմտեան պատուիրակներուն նոր զիջումները:

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը, կոմս Սֆորցա, առաջարկած է ոչ-յարձակման դաշինք մը կնքել Ատլանտեանի զինակիցներուն եւ Խ. Միութեան միջեւ, խաղաղութիւնը ապահովելու համար: Այս առաջարկը նամակով մը հաղորդուած է Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարին:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՍՈՎԵՏ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Մանչէսթրի համալսարանին ռուսական գրականութեան դասախօսը, Գ. Ճորճ Րիվ, երկար յօդուածով մը կը վերլուծէ խորհրդային գրականութեան այսօրուան պատկերը:

Կ'ամփոփեմ հիմնական մասերը —

Կրնանք վիճաբանիլ խորհրդային գրականութեան նպատակներուն կամ որակին մասին, բայց դժուար թէ կարենանք քննել անոր պատմական զարգացումը: Անոր իւրաքանչիւր նոր փուլը օգնած է պարզելու Խ. Միութեան տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական կազմուածքը :

Արեւմտեան դիտողը, բնականաբար կը փնտռէ նախ որակ, ինքնատպութիւն եւ արտասովոր բան մը: Բայց, 1932էն ի վեր մասնաւորաբար, խորհրդային քննադատութիւնը գլխաւոր շեշտը դրած է « յեղափոխութեան զարգացման ճշմարիտ ցոլացումին վրայ », այլ խօսքով գրականութեան եւս վերապահած է կոչում մը ոչ միայն պատկերացնելու ընկերային բարեշրջումի գլխաւոր ձգտումները, այլեւ օգնելու, որ այդ ձգտումները իրականանան:

« Կուսակցութեան գիծը» պարտադրուեցաւ 1946ին բոլոր գրողներու համար եւ կատարուեցաւ այն ուշագրաւ հաստատումը, թէ «խորհրդային գրողները, պետութեան շահերէն զատ ուրիշ որ եւ է շահ չունին»: Անցեալին մէջ, բարձրէն եկած այսպիսի յայտարարութիւններ կը ձգտէին աւելի լայն աջակցութիւն ապահովել կուսակցութեան քաղաքական ձեռնարկներուն, քան ստիպել որ բոլոր գրողները — անկուսակցականներն ալ մէջն ըլլալով — խստիւ գործադրեն գաղափարական պահանջները (1920 եւ 1930 թուականներուն կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն մէկէ աւելի անգամներ միջամտած էր՝ ծայրայեղ կուսակցականները հակակշռելու եւ «ուղեկիցները» կամ աւելի չափաւոր տարրերը պաշտպանելու համար):

Կեդր. Կոմիտէի 14 Օգոստոս 1948 թուակիր որոշումը պարզօրէն կը հաստատէ, թէ բացուած է նոր շրջան մը, ուր պիտի հետապնդուի աւելի գործօն քաղաքականութիւն մը եւ պիտի ջնջուի սահմանագիծը « կուսակցական գրողներու բջիջ»ին եւ ոչ-կուսակցական գրողներու մեծամասնութեան միջեւ: Շեշտուած էր նաեւ յաւելուածական կէտ մը, թէ խորհրդային գրողները պիտի չենթարկուին քաղքենի Արեւմուտքին»: Եւ վերջապէս կը պահանջուէր, որ խորհրդային գրողները գործադրեն Լենինի բանաձեւած սկզբունքները :

« Լենին կ'ըսէ, թէ գրականութիւնը ապաքաղաքական չի կրնար ըլլալ կամ չի կրնար մշակուիլ « արուեստը արուեստին համար» սկզբունքով, այլ պէտք է գլուխ հանէ կարեւոր եւ յառաջդիմական դեր մը ընկերային կեանքի մէջ» : Արդ, որքան ալ շատ յիշուած ըլլայ Լենինի անունը, անոր այս տեսակէտը, մեր կարծածին չափ միշտ չէ կիրարկուած Խ. Միութեան մէջ: Մինչեւ Ստալինի բարձրացումն էր որ Լենինեան սկզբունքները յարաճուն կիրարկում մը ունեցան :

Լենին, իր « Կուսակցական պատմութիւն եւ կուսակցական գրականութիւն» յօդուածին մէջ (1905) կը պաշտպանէր այն տեսակէտը, թէ «գրականութիւնը պէտք է ունենայ կուսակցական դրոշմ: Ատիկա չի կրնար նկատուիլ ընչազուրկներու ընդհանուր դատէն անկախ գործ մը: Անկարելի է ապրիլ մարդկային ընկերութեան մէջ եւ անկէ անկախ մնալ »:

Դեռ 1905ին Լենին նախատեսած էր աշխարհի բաժանումը երկու ճակատներու եւ բողբոջումը ընչազուրկներու դատին: Գրողի պարտականութիւնն էր, իր կարծիքով, միանալ «յառաջդիմական» կուսակցութեան եւ իր գործը միացնել այդ դատին :

Լենինի թղթակցութիւնը ցոյց կուտայ, թէ բաւական խնդիր ունեցած է Մաքսիմ Կորքիի հետ, անոր համակրանքը կամ յարումը առաւելութիւն մը նկատելով ընչազուրկներու դատին համար : «Ռուսական մարքսականութեան հայր Պլեխանովին» պէս Լենին գրական քննադատ մը չէր, բայց իր ընկերային եզրակացութիւնները արտակարգօրէն իմաստալից էին: Կորքի, 1907ին հրատարակեց իր մէկ վէպը՝ «Մայրը», որ ընչազուրկ դասակարգի (պրոլետարիատ) նիւթի շուրջ գրուած իր միակ գործն է: Պլեխանով այս վէպը նկատեց շատ վիպապաշտ եւ զայն ընկերային ու գեղագիտական ձախողանք մը հռչակելով, գրեց թէ «Կորքի բոլորովին անընդունակ է ըմբռնելու Մարքսի վարդապետութիւնը»: Լենին, սակայն, բոլորովին տարբեր կարծիք յայտնեց: «Անհրաժեշտ գիրք մը» կոչեց զայն: « Մայրը» պիտի կարդան բազմաթիւ բանուորներ եւ մեծապէս պիտի օգտուին անկէ »:

Մինչ Պլեխանով « Մայրը » կը քննադատէր գեղագիտական եւ մարքսեան վերացական հիմերու վրայ, Լենին կը դատէր զայն զուտ գործնական տեսակէտէն, աչքի առջեւ ունենալով անոր « խղճահարիչ» ազդեցութիւնը բանուորներուն վրայ: Ստալին իւրացուց եւ նուիրագործեց այս օգտապաշտ դատաստանը: 1932ի կազմակերպական բարեկարգութիւնները, Խորհրդային գրողներու միակ Միութիւնը, ընկերվարական իրապաշտութեան միակ ծրագիրը, ինչպէս նաեւ Ժդանովի 1946ի պահանջները, որոնք գրականութեան մէջ քաղաքական նկատումներու նախապատուութիւն կուտային, աւելի սերտ յարաբերութիւն մը ստեղծեցին կուսակցական քաղաքական գործերու եւ գրական աշխատանքներու միջեւ :

Այս պատճառով է, օրինակի համար, որ «Լիթերաթուրնայա Կազէթ»ի (Գրական Թերթ) խմբագրական կազմը փոխուեցաւ, գլխաւոր պաշտօնները յանձնուեցան կուսակցական գործիչներու, բովանդակութիւնը հարիւրին ութսուն քաղաքական գոյն առաւ եւ գրական թերթ մը լեցուեցաւ բացառօրէն քաղաքական նիւթերով, ինչպէս ճարտարարուեստի եւ կոլխոզի մասին տեղեկութիւններ, միջազգային լուրեր, Քորէայի պատերազմ, հակամերիկեան քարոզութիւն եւ «խաղաղութեան պայքար»:

Այսպէս, « Լիթերաթուրնայա Կազէթ»ը (1950 — 51) կը թուի ըլլալ՝ իրենց գրողներուն իսկ « քաղաքական դաստիարակութեան» յատկացուած թերթ մը, քան գրական անցքերու օրագրութիւն մը եւ քննադատական մտքի բեմ մը: Թերեւս ատիկա աւելի ապահով է գրողներու համար, որոնք, սխալելու քիչ պատեհութիւն կ'ունենան: Մեկնութեանց դուռ բացած է՝ վերջին երկու երեք տարիներու ընթացքին բացակայութիւնը կարգ մը հանրածանօթ գրողներու եւ քննադատներու եւ մինչեւ իսկ «Լիթ. Կազէթ»ի մէջ 1950ին հրատարակուած է խմբագրական մը, որ կը գանգատէր թէ «մասնագէտ քննադատներ գրեթէ ոչ մէկ գործ տեսան վերջին երկու տարիներուն»:

Երեւութապէս, քննադատները դադրած են գրախօսելէ գիրքերը: Խմբագրականը կ'ըսէ թէ «քննադատները աւելի քան զգուշաւոր» եղած են: Զարմանալի չէ այս, քանի որ 1944 — 45ին հակառակ, բեմին վրայ կ'իշխեն գաղափարական գործիչները :

Այսպէս էր կացութիւնը 1950ի սկիզբը, բայց ատիկա չարգիլեց ընդդիմախօսութիւնները եւ բերանացի վէճեր տեղի ունեցան, մանաւանդ 1946—47ին: Ժամանակ անցաւ, մինչեւ որ հերետիկոսութեան ծուխը բարձրացաւ: Եւ, 1950ի Յունիսին էր որ Ստալին, պայթեցուց Ն. Մառի լեզուական « սխալ » տեսութեանց ռումբը: Այս սպարապան անգամ մը եւս կը յիշեցնէր թէ գաղափարական պայքարը կը շարունակուի բոլոր մարզերու մէջ: Դեռ վերջերս, Յունուար 7ին, « Փրավտա»յի մէկ խմբագրականը յարձակեցաւ խորհրդային արուեստագէտներուն վրայ եւ ձաղկեց «բնապաշտ» եւ «ձեւապաշտ» ձգտումները :

Եթէ քննենք այսօրուան խորհրդային վէպը, պիտի տեսնենք որ քիչ բացառութիւններով, կը բաժնուի հետեւեալ նախասահմանուած դասակարգերու.— պատերազմական վէպը (ռազմաճակատը, արձակազէնները, ճարտարարուեստական թիկունքը), յետ-պատերազմեան վերաշինութեան վէպը (ճարտարարուեստ, կոլխոզ, վերայարմարում ընկերային կեանքին) զանազան վէպեր՝ (խորհրդային կենցաղի մասին, ինչպէս Թրիֆոնովի «Ուսանողները ») եւ միջազգային վէպեր (գրաւուած «եղբայրական» երկիրներու, « քաղքենի » երկիրներու եւ կամ խորհրդային ու «քաղքենի» գաղափարներու բախումին մասին):

Բնորոշ էր « Փրավտա»յի Յունուար 15ի թիւով լոյս տեսած երկար գրախօսականը Ն. Նիքիթինի «Հիւսիսային Արշալոյս» վէպին մասին, որ կը պատմէ Դաշնակիցներու միջամտութիւնը Հիւսիսային Ռուսիոյ մէջ, 1918 – 20ին: Պատմական վէպը նորոյթէ դուրս կը մնար 1946էն ի վեր եւ եթէ այսօր պիտի վերստեղծուի, Նիքիթինի վէպը անկասկած հիմնական նիւթը պիտի դառնայ:

Ջրաելեկտրակայանի կամ ջրանցքի նոր ծրագիրները կը կազմեն նոր նիւթեր, որոնք յանձնառութեան կ'ենթարկեն գրողները, ինչպէս եղաւ քսան տարի առաջ, Մակնիթոկորսքի եւ Տնիէփէրի շինութեանց առթիւ: Խ. Միութիւնը, յայտնօրէն, կ'ուզէ աւելցնել ելեկտրական հոսանքի իր ուժը եւ այս պարագային, գրականութիւնը պարտաւոր է ցոլացնել այս ճիգը եւ իրագէկ պահել խորհրդային քաղաքացիները :

Ներկայ կացութեան մէջ մասնաւորապէս աչքի կը զարնէ յամառութիւնը համայնավար կուսակցութեան, որ կ'ուզէ մնալ ճակատագիրները դարբնող գերագոյն եւ ամենազօր ուժը: Քիչ չէ թիւը այն վէպերուն — որոնց կարգին են նաեւ կուսակցական գրողներու, ինչպէս Ֆատեյեւի «Երիտասարդ Պահակ» եւ Քէթայեվի «Սովետներու Ուժին համար» վէպերը — որոնք, խստօրէն քննադատուած են՝ այն ամբաստանութեամբ թէ շեշտած չեն կուսակցութեան ամենազօր դերը: Իսկ գրողները հաւանած են վերաքննել արդէն իսկ հրատարակուած իրենց վէպերը …

Բ. Ա. Բ.

Թուրքիոյ դիրքը եւ հոգերը

ԽՄԲ.—Թուրքիոյ վարչապետը, Ատնան Մենտերէս, հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է ամերիկեան անթելի թղթակցին, 500 կայաններու միջոցաւ.

Հարցում.— 1951ի ընթացքին խաղաղութիւնը կարելի՞ է պահպանել, ի՞նչ է ձեր կարծիքը :

Պատասխան.— ՄԱԿի իտէալներով առաջնորդուած ազատ աշխարհը ամէն ինչ պիտի ընէ 1951ին աշխարհի խաղաղութիւնը պահպանելու համար : Չի բաւեր սակայն խաղաղութեան ցանկալ, ոչ ալ բանի մը կը ծառայէ այս պարագան հռչակելը : Պէտք է զօրանալ, հաւաքաբար պայքարիլ եւ հաւաքաբար զոհողութիւններ կատարել, շատ կարեւոր է այս պարագան :

Խաղաղութեան պահպանման պայքարը դաժան պիտի ըլլայ: Տեղտեղ նախայարձակներ յոգնեցուցիչ կռիւներ պիտի մղեն եւ միշտ հաւանական է բռնկած անխոհեմ կայծ մը հրդեհ յառաջ բերէ :

Չափազանց լաւատեսութիւնն ու չափազանց յոռետեսութիւնը թշնամի են ողջամիտ միջոցներու: 1951ին ազատ աշխարհին կարգախօսը պիտի ըլլայ վտանգը տեսնել, ըլլալ աներկիւղ, ըլլալ իրատես եւ ապագային անհրաժեշտը կատարել :

— Տնտեսական եւ ապահովութեան ի՞նչ տեսակ հարցերու դէմ յանդիման կը գտնուի Թուրքիա :

— Բ. աշխարհամարտը վերջանալէն ի վեր, երբ տեսանք որ աշխարհ ապահովութեան չէ հասած, ամենամեծ կարեւորութեամբ մեր ազգ. ինքնապաշտպանութեան գործին լծուեցանք : Այս պատճառաւ ալ ինչպէս պատերազմի տարիներուն, 1945էն ի վեր ալ մեր ելեւմուտքին 40 առ հարիւրը յատկացուցինք բանակին: Երբեմն հարիւրին 60ի բարձրացաւ մեր այս ծախքը: Զէնքի տակ եղած մեր զինուորներուն թիւը հասաւ 500.000ի : Այս պատճառով իսկ չյաջողեցանք մեր տնտեսական վերելքը ապահովել: Արդէն երկիրն ալ չէ զարգացած տնտեսապէս: Թուրքիա այն եւրոպական երկիրն է որ զինուորական մեծագոյն ճիգը կ'ընէ եւ ուր կենցաղի մակարդակը ամէնէն ցածն է:

Թուրքերը, հակառակ տնտեսական հարցերու դժուարութեան, կը ջանան պահպանել գոնէ իրենց կեանքի այսօրուան մակարդակը: Ասոր համար ալ կը կարօտին անհրաժեշտ դրամագլուխներու, հողագործական բերքերը աւելցնելու համար: Օտար դրամագլուխներու մասամբ պէտք ունինք: Վստահ ենք որ այս օժանդակութեան շնորհիւ պիտի երաշխաւորենք մեր ապահովութիւնը քանի որ մեր տնտեսական քաղաքականութիւնը առողջ հիմերու վրայ դրուած պիտի ըլլայ:

— Պալքաններու մէջ (Եուկոսլաւիա) եթէ խառնակութիւն մը ծագի, Թուրքիոյ վրայ ի՞նչ ազդեցութիւն պիտի ընէ :

— Այս հարցին մօտենալու է ոչ թէ թրքական այլ աշխարհի խաղաղութեան տեսակէտէն. Եուկոսլաւիոյ դիրքը այնքան կարեւոր է որ անկէ կամ Պալքաններէն ծագելիք կռիւ մը տեղական հանգամանքէ դուրս պիտի ելլէ :

— Ի՞նչ են Թուրքիոյ փափաքները Ատլանտեանի Ուխտին մէջ առնուելու կամ Ամերիկայէն երաշխիքներ ուզելու մասին:

— Խաղաղութիւնն ալ պատերազմի պէս ամբողջութիւն մը ըլլալով, անկատար միջոց մըն է արեւմտեան Միջերկրականի ապահովութիւնը երաշխաւորել Ատլանտեանի Ուխտով: Քորէայի պատերազմը հաստատեց թէ յարձակումը կը գործուի այն կէտին վրայ, որ լաւագոյնս չէ կազմակերպուած: Ամբողջ Միջերկրականի ապահովութիւնը երաշխաւորելու է: Երբ ապահովութեան շղթային արեւմտեան օղակը կ'ամրացնեն, անհրաժեշտ է որ Ամերիկայի մասնակցութեամբ Արեւելեան Միջերկրականի ապահովութեան ցանցն ալ հաստատուի նախայարձակին ճամբան կտրելու եւ անթափանց միացեալ ճակատով անոր դէմ ելլելու համար :

Վարչապետ Մէնտէրէս խօսեցաւ նաեւ Մարշըլի ծրագրով Թուրքիոյ տրուած օժանդակութեան վրայ, որ առաւելապէս յատկացուած է հանքածուխի, երկրագործութեան, ճամբաներու եւ հանքերու ու փոխադրութեանց: Սակայն այս օժանդակութիւնը պէտք է աւելի մեծ չափով ըլլայ, քանի որ մինչ ուրիշ երկիրներ անտես առած են իրենց ազգ. պաշտպանութիւնը, Թուրքիա իր ուժերէն վեր ճիգեր կը թափէ ազգ. պաշտպանութեան համար :

— Խ. Ռուսիոյ հանդէպ ի՞նչ քաղաքականու-

Դ. Վարուժանի եւ Մ. Մեծարենցի յիշատակին

Սեբաստիոյ «Մուրատ» ընկերակցութիւնը յաջողանքի երեկոյ մը սարքած էր, կիրակի գիշեր, ողբացեալ բանաստեղծներ Վարուժանի եւ Մեծարենցի յիշատակին, Salle de Géographieի մէջ: Սրահը ամբողջովին լեցուն էր. օրուան խօսնակը, Գ. Ա. Գմրէքեան բացուած յայտարարեց երեկոյթը եւ հրաւիրեց նախագահը՝ Գ. Զօպանեան, որ միեւնոյն ատեն պիտի խօսէր Դանիէլ Վարուժանի մասին :

Նախագահը քանի մը խօսքով Մեծարենցը ներկայացնելէ վերջ, անցաւ Վարուժանի համառօտ կենսագրականին եւ անոր բանաստեղծական ստեղծագործութեան :

« Վարուժան ժողովրդական բանաստեղծ չէր: Իր բոլոր գործերը մշակուած եւ կարելի է ըսել գիտական բանաստեղծութիւններ են: Ան նախ գացած է Վենետիկ, հոն կազմուած է, ինչպէս իրեն պէս ուրիշներ, վանքին մթնոլորտին մէջ, Վենետիկի նկարագեղ ու բանաստեղծական պատկերներէն, իտալացի բանաստեղծներէն ու նկարիչներէն, որոնք մեծապէս ազդած են, իր այնքան գունագեղ ոճին ու պատկերներուն վրայ: Հոնկէ անցած է Բելճիքա (?) : Իր նախընտրած բանաստեղծները եղած են Վիքթոր Հիւկօն եւ Վերհարնը : Եւ երբ խնդրեցի Կիւրեղեան արքահօրմէն որ ընտրեալ եւ խոստացող երիտասարդներու առիթ տրուի համալսարանական կրթութիւն ստանալու, Արքահայրը սիրով ընդ առաջ գնաց այդ խնդրանքին եւ ուրիշներու կարգին Վարուժան ալ ղրկուեցաւ Պելճիքա, Կանտի համալսարանը, երբ արդէն հրատարակուած էր իր առաջին գիրքը Սարսուռներ: Իր «Ջարդ»ը այդ հոյակապ շունչով գրուած կտորը որ առանձին գրքոյկով մըն ալ հրապարակ ելաւ, առաջին անգամ երեւցած է «Անահիտ»ի մէջ, ինչպէս իր ուրիշ այնքան գեղեցիկ ոտանաւորները յաջորդաբար: 1916ին Սորպոնի մէջ Հայոց ի պատիւ տրուած մեծ հանդէսի մը իմէ Ֆրանսերէնի թարգմանուած Հայրենի լեռները արտասանած է հանրածանօթ արուեստագիտուհին Օր. Մորէն եւ ջերմապէս գնահատուած Ֆրանսացի ընտիր հասարակութեան կողմէ :

Ուրիշներու նման ինքն ալ հաւատալով Օսմ. Սահմանադրութեան, անցաւ Պոլիս, ուր հրատարակուեցաւ իր « Ցեղին Սիրտը»: Ապա գնաց ուսուցիչ դառնալ իր հայրենիքին եւ Թոքատի մէջ, վերադարձաւ կրկին Պոլիս, եւ հրատարակեց «Հեթանոս Երգերը», իր մեծ տաղանդին ցոլքը ու փառքը բերելով հայ գրականութեան մէջ: Ու ապրիլեան առտու մը, զինքն ալ խառնեցին կարաւանին որ պիտի երթար փշրուիլ անդնդախոր ձորերու մէջ, ինչպէս իր ժողովուրդին երկու երրորդը: Իր մահէն վերջ հրատարակուեցաւ «Հացին Երգը», աշխատանքի երգը հայ շինականին:

Իր այս վերջին գործը բոլորովին տարբեր է միւսներէն, երկարաշունչ կտորներու չէք հանդիպիր հոն, նոր Վարուժան մը երեւան եկաւ կարճ ու սիրուն նիւթերով: Ահա, երբեւ նախագահ, ամփոփ ներկայացումը, քանի մը գիծերով այն մեծ տաղանդին, որ պիտի մնայ անմահ, մեր ժողովուրդին հետ»:

Մեծարենցի մասին խօսեցաւ Շ. Միսաքեան : (Պիտի տանք առանձին):

Հետզհետէ բեմ հրաւիրուեցան հոյլ մը սիրուած արուեստագէտներ, Տիկին Ա. Սարգիսեան, իրեն յատուկ նրբութեամբ արտասանեց Մեծարենցէն՝ «Սիրերգը» եւ Վարուժանէն «Բեգասը», (Մուրատի ձիուն նուիրուած): Օր. Ծինճեան (դաշնակ) նուագեց Ա. Խաչատուրեանէն, Շոփէնէն, Լիսթէն, Սքարլաթիէն, Օր. Ի. Պիւլպիւլեան երգեց Կոմիտասի «Հով արէք»ը, Հ. Ստեփանեանի «Երեկոյեան ծաղկաց Սարերը», Ալէմշահի «Պճինկօ»ն, Օ. Տուրեանի «Սիրերգ» մեղեդին: Օր. Կառվարենց երգեց «Քելեր, ցոլեր » (Կոմիտաս), «Ա՛յ վարդ» (Ի. Մելիքեան), «Նազերը (Ալէմշահ) եւ «Համբարձում եայլա» (Վ. Սարգսեան): Դերասան Գ. Գմրէքեան արտասանեց Մեծարենցէն «Կիրակմուտքը» եւՎարուժանէն «Տալիթան» եւ «Առկայծ ճրագը» : Օր. Մ. Թ. Ռապ իր վարպետ ջութակահարի իրական հմայքով՝ անակնկալ մը եղաւ հանդիսականներու համար: Փափաքելի է Օրիորդը լսել ուրիշ հանդէսներու եւս: (Ուշադրութիւն.— Ծափահարել այն ատեն , երբ կտորը վերջացած է):

Ցայտագրէն դուրս Գ. Խախամեան երգեց «Կռունկ»ը եւ «Ուռենի»ն: Այս խնամքով պատրաստուած գեղարուեստական բաժինը ստեղծեց իրական վայելք մը ներկաներուն համար, որոնք իրենց ջերմ ծափերով գնահատեցին անոնց գեղեցիկ արուեստը :

Վարուժանի եղբայրը, Գ. Չպուքճարեան, ուղերձով մը ոգեկոչեց ապրիլեան Եղեռնին զոհ այն փաղանգը, որ Քրիստոսի մը պէս քարոզեց, անոր նման ալ չարչարուեցաւ ու խաչուեցաւ :

Հանդէսը փակեց «Մուրատ» Ուսումնասիրացի նախագահը Գ. Ց. Ցակոբեան, հրաւիրելով հանրութիւնը աջակցիլ ընկերակցութեան, որ կոչուած է իր կարգին պաշտպանել Նոր Սերունդը այլասերման վտանգին դէմ, որպէսզի նոր Վարուժաններ եւ Մեծարենցներ ծնին:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ թերթ մը, որ հազիւ 4000 սպառում ունի, տարեկան ... 2500 տոլար թոշակով, խմբագրի պաշտօն մը առաջարկած է զօր. Մէք Արթըրին: Թերթին խմբագիրը կ'ըսէ , թէ ինք այդքան չէր շահեր տասը տարի առաջ, երբ գործի ձեռնարկեց: Զօրավարի թիկնապահին ալ առաջարկած է առաքիչի պաշտօն մը, թերթի վարչութեան մէջ ...

Գ. ՉԸՐՉԻԼ Մայիս 3ին պիտի երթայ Ամերիկա եւ ճառ մը պիտի խօսի Ֆիլատէլֆիայի համալսարանին մէջ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
« ՑԱՌԱՋ » Ը

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐ

ՇԱՎԻԼ.— Սիրելի «Ցառաջ», — Կանացի այս մեծ կազմակերպութեան Շավիլի մասնաճիւղը անցեալ կիրակի տօնեց իր «Օր»ը, ի ներկայութեան խանդավառ բազմութեան մը :

Տօնակատարութեան առաջին մասը, ինչպէս կը սիրենք ըսել «գեղարուեստական բաժինը » — աւելի յարմար կ'ըլլար ըսել «հայկական բաժին»ը —իր վրայ առած էր սիրելի Նոր Սերունդը: Բոլոր անոնք որ քիչ տեղեկութիւններ ունին Հ.Ց.Դ. ՆորՍերունդի մասին, թող բարի ըլլան ակնարկ մը նետել մեր հանդէսներէն ներս: Հոն իրենց աչքին պիտի փայլին Նոր Սերունդի աղջիկները եւ տղաքը, իրենց երգերով, . արտասանութիւններով, ներկայացումներով ու պարերով, անշուշտ բոլորն ալ հայկական: Եւ եթէ ներկայ պայմաններուն մէջ այս ամէնը յաջողութիւն մը չեն նկատեր, ուրեմն լուսնկայէն է որ իջած են:

Ինչպէս ըսի, մեր հանդէսին փայլ տուողը Նոր Սերունդը եղաւ, նախ Շավիլը ու յետոյ Իթալիի նորակազմ մասնաճիւղը իր ներկայացումով ու Իսիի մասնաճիւղը, իր նորակազմ նուագախումբով, կ'արժէ որ Իսիի ընկերները լրջութեամբ մօտենան այս ձեռնարկին որ կրնայ աւելի զարգանալ: Եթէ աշխատանք թափուի, մօտերս կրնանք ունենալ մեր բոլոր համեստ ձեռնարկներուն բաւարարող նուագախումբը :

Մեր երիտասարդները յաջողութեամբ կատարեցին իրենց պարտականութիւնը, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով :

Հանդէսին երկրորդ մասը .— Խնջոյք - պարահանդէս — կը ծանրանար մեր ժրաջան Խաչուհիներուն վրայ: Սիրելի «Ցառաջ» , մօտէն ծանօթ եմ այս Տիկիններու աշխատանքին: Գրեթէ բոլորն ալ կը ճանչնամ իրենց ընտանեկան պարագաներով եւ չեմ կրնար իմ հիացումս զսպել իրենց կատարած աշխատանքին եւ զոհաբերութեան մասին: Աշխատաւորներ են բոլորը, կարուհիներ, իրենց գործը գիշեր ցերեկ չի ճանչնար, եւ այս նուիրեալները, իրենց անձնական հեւիհեւ աշխատանքէն վերջ ժամանակ կը գտնեն ազգային գործերով զբաղելու: Ինչպէս ըսաւ իրենց Նախագահուհին քանի մը բառերով, իրենց գուրգուրանքին առարկայ են, հիւանդն ու աղքատը, դպրոցն ու եկեղեցին: Հապա իրենց զոհաբերութեան չա՞փը: Ներկայ եղայ իրենց վերջին ժողովին, որոշում մը միաձայնութեամբ,— Պիւֆէն բոլորը իրենք պիտի նուիրեն ամէն մէկը անձնապէս իր բաժինով, եւ այդպէս ալ եղաւ, պիւֆէի ծախք գրեթէ կամ շատ քիչ ունեցաւ եւ իրենց հասոյթը եղաւ աւելի գոհացուցիչ:

Հանդէսը յաջող, խնջոյք պարահանդէսը ընտանեկան սեղաններով յաջող, սպասարկութիւնը լաւ ու բնականաբար հասոյթն ալ գոհացուցիչ, որմէ իրենց բաժինը պիտի ունենան աղքատը, հիւանդը, ծերը, օգափոխութեան կայան գացող մանուկը, դպրոցը, Նոր Սերունդը եւն.: Ահա թէ ինչու մեր Կապոյտ Խաչի կազմակերպութիւնը կը վայելէ գաղութին մեծամասնութեան համակրանքը :

Գր. Կիւլեան

թիւն կը հետապնդէ Թուրքիա :

— Թուրքիա, ինչպէս աշխարհի բոլոր երկիրներուն, դրացի Ռուսիոյ հետ ալ կը ցանկայ բարեկամական յարաբերութիւններ: Միայն թէ այս բարեկամութիւնը պէտք չէ միակողմանի ըլլայ :

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Բ.

Այդ ճիւաղը պարիսպին մեծ վնասներ տալէ ետքը քանդուեցաւ կամ պաշարուածներուն կողմէ եւ կամ արկածով, որ նոյն ատեն զայն թափող վարպետին՝ Օրպանի եւ իր շատ մը օգնականներուն ալ մահուան պատճառ եղաւ: Բայց շուտով հատ մը եւս թափեցին ուրիշ Հունգարացիի մը ղեկավարութեան տակ, որ ըստ Դուկասի, նշանաւոր հերոս Եան Հիւնեատի ձուլագործ վարպետն էր: Այդ թնդանօթը զետեղեցին Լիկոսի հովիտին մէջ, ուրկէ իր զարհուրելի ռումբերը շուտով քանդեցին Պաքթաթինէյայի նշանաւոր աշտարակը :

Օրուան մէջ, քանի մը անգամներ ռումբ կ'արձակուէր այդ գործիքներէն, Սուլթանը կատաղի թնդանօթաձիգները մինչեւ մեծ փոսին եզերքը կը վազէին՝ անոր արդիւնքը տեսնելու համար, եւ նետերու հարուածներով կը վռնտուէին քաղաքը պաշտպանողներէն :

Ըստ Կրիտոպուլոսի Սուլթանը իր հրետանիին ամբողջ ուժը կեդրոնացուց պարիսպի երեք գըլխաւոր հատուածներուն դէմ, ուր վերջապէս երեք ճեղքեր բացաւ: Խոշոր թնդանօթներու առաջին խումբը Թէքֆուր Սարայէն մինչեւ Ս. Պօլսոյ դրան մէջ գտնուող պարիսպին մասը կը ծեծէր, երկրորդը՝ որ ամէնէն կարեւորն էր՝ Լիկոսի ձորին մէջ Ս. Ռոմէնի դրան դէմ տեղաւորեցին եւ երրորդն ալ՝ Մարմարայի աւելի մօտը, այսօրուան Մէվլանէ Գափուսիի դիմացը :

Տակաւին այսօր՝ պարիսպին այդ երեք մասերուն ծայրայեղ կործանումը կ'ապացուցանէ թէ արդարեւ հոդ կեդրոնացած էր հրետանիին ազդեցութիւնը :

Այդ հսկայ թնդանօթներուն քով, որոնք այն ժամանակին ամէնէն արդիական զէնքն էին, Սուլթանին ճարտարագէտները դրած էին նաեւ քանի մը հատ այն հինաւուրց եւ հսկայական բաբաններէն, հնօրեայ պաշարումներուն սարսափը, որոնք ուժգնօրէն պրկուած եւ յանկարծ թուլցող չուաններու ցանցի մը շնորհիւ, աներեւակայելի ուժգնութեամբ ժայռի հսկայ կտորներ կը նետէին պարիսպին եւ ամբողջ քաղաքին վրայ :

Թաճ էլ Թէվարիխի Թուրք պատմութիւնը կ'ըսէ թէ այդ բաբաններուն եւ պարսատիկներուն նետած քարերը «երկնաւոր դատաւորին առջեւ կը ղրկէին Ստամպօլի պարիսպները պաշտպանող թշնամիները »:

Այդ նախնական ու վայրագ մեքենաներու գործածութիւնը շատ մը ժամանակակից պատմագիրներու կողմէ յիշատակուած է, մասնաւորապէս Թետալոսի կողմէ որ քաղաքին պաշտպանութեան մասնակցած էր: Այդ ահագին թնդանօթները Սեւ Ծովէն բերուած աներեւակայելի մեծութեամբ քարեր կը նետէին: Ըստ Քարֆօնտիլասի; ամէնէն մեծը օրուան մէջ եօթը անգամ եւ գիշերը մէկ անգամ կրնան հարուած արձակել, որովհետեւ իւրաքանչիւր անգամուն գոնէ երկու ժամ պէտք էր զայն լեցնելու համար: Ամէն մէկ հարուածէ ետք՝ թնդանօթը անմիջապէս բուրդէ լաթերով կը ծածկէին եւ բերնէն մեծ քանակութեամբ իւղ կը լեցնէին, զոր Ղալաթիոյ Ճէնովացիները կը հայթայթէին :

Նոյն միջոցին , կ'ըսէ Փոսկոլոս, Սուլթանը ուզեց ամէն բան պատրաստել թնդանօթներու առջեւի փոսերը լեցնելու համար որպէսզի պարիսպը փլցնելէ ետք տեղի ունենալիք յարձակումը դիւրանայ: Այդ նպատակով որոշ տեղեր մեծ քանակութեամբ շինութեան փայտ, հող, քար, մացառ եւն. լեցնել տուաւ:

Պոլսոյ անհուն պարիսպին պաշարման եւ յարձակման համար այս կարգադրութիւնները ընելէ ետք, Սուլթանը, Պալթաօղլուն զերազօյն հրամանատար կարգեց իր անհուն նաւատորմին, անոր յանձնելով Վոսփորի , Մարմարայի եւ Տարտանէլի թէ եւրոպական եւ թէ ասիական եզերքներուն հրամանատարութիւնը :

Մարմարայի աշտարակէն մինչեւ նաւահանգիստի շղթային Ղալաթիոյ ծայրը տարածուող այդ գիծը մօտաւորապէս ութը հազար մեթր երկարութիւն ունէր: Պաշարման առաջին օրերէն ցաւ եթէ ոչ խզել այդ հսկայ շղթան, ներս մտնել սկսեալ, Թուրք ծովակալը ուրիշ նպատակ չունեցաւ եթէ ոչ խզել այդ հսկայ շղթան ներս մտնել Ոսկեղջիւրէն եւ զայն պաշտպանող նաւերը այրել:

Մէհմէտ Բ.ի բանակին ահարկու հրետանիին, ու նաւատորմին դիմադրելու համար Կոստանդին կայսրը, Ապրիլ 5ին եկաւ պատուոյ տեղը գրաւելու Ս. Ռոմէնի դրան վրայ , զոր պիտի պահէր մինչեւ իր մահը :

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ թերթերը կը գրեն թէ զօրաւոր հոսանք մը կազմուած է, Իրաքի քարիւղի մենաշնորհն ալ ազգայնացնելու համար: Նոյնիսկ ցոյցեր կը ծրագրուին այս առաջադրութեամբ: Կառավարութիւնը հակառակ է ազգայնացման եւ կը նախընտրէ նպաստաւոր համաձայնութիւն մը կնքել անգլիական ընկերութեան հետ, հաւասար շահաբաժին ստանալու համար: Միւս կողմէ խորհրդարանին ներկայացուած է բանաձեւ մը, որ կը պահանջէ ջնջել մենաշնորհը: Ընդդիմադիրներուն կարծիքով, եթէ վարչապետը ձգձգէ բանաձեւին քննութիւնը, ժողովուրդը պատրաստ է իր կամքը պարտադրելու:

ԻՏԱԼԻՈՅ վարչապետը, Պ. Տէ Կասփէրի բուռն ճառ մը խօսեցաւ Երեսփ. ժողովին մէջ, համայնավար կուսակցութեան դէմ: Ըսաւ թէ կարելի չէ ստորագնահատել անոր ուժը, բայց, ինք խորապէս հաւատացած է որ իտալացի ժողովուրդը միացեալ ճիգով պիտի պաշտպանէ քաղաքակրթութիւնը: «Իտալիա, յանուն ազատութեան եւ յառաջդիմութեան պիտի մնայ միշտ արեւմտեան ազգերու պաշտպանողական դաշինքին մէջ»: Այս ճառը պատասխան մըն էր համայնավար բանաձեւի մը, որով իտալական կառավարութենէն կը պահանջուէր՝ դէթ մասնակի չէզոքութիւն մը պահել: Երեսփ. ժողովը, 154ի դէմ 308 ձայնով մերժեց համայնավարներու առաջարկը:

ԴԱՀԼԻՃԸ նորէն վստահութեան քուէ պահանջեց: Վարչապետը կ'ուզէ բացարձակապէս վըստահ ըլլալ թէ նոր վիճաբանութիւններ պիտի չկատարուին, յետաձգելու համար երեսփ. ընտրութեանց թուականը, 10 Յունիս:

ՇՈՒՄԱՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ (ձուլում պողպատի եւ հանքածուխի ճարտարագործութեանց) ստորագրուեցաւ Ապրիլ 18ին, Փարիզի մէջ, վեց պետութեանց արտաքին նախարարներուն կողմէ: Առաջին անգամ ստորագրեց արեւմտեան Եւրոպայի վարչապետ-նախարարը, Տօքթ. Ատընաուըր: Վեց նախարարները յայտարարութիւն մը հրատարակեցին, որով կ'ըսեն թէ իրենց կառավարութիւնները «վերջ տալով դարաւոր մրցակցութեանց կը միացնեն իրենց էական շահերը, աւելի լայն եւ խոր համերաշխութիւն մը հաստատելով ժողովուրդներու միջեւ»: Յետոյ յոյս կը յայտնեն թէ ուրիշ պետութիւններ ալ պիտի միանան: (Վեց ստորագրողներն են Ֆրանսա, Արեւմտեան Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսէմպուրկ):

ՄԱՐԵՇԱԼ ՓԵԹԷՆԻ մասին գուժկան զրոյցներ կը շրջէին առջի օր, բայց հերքուեցան: Նոյնիսկ ըսուեցաւ թէ քահանայ մը գացած է, հաղորդութիւն տալու համար: Որոշ բարւոքում տեսնելով հանդերձ, բժիշկները վերապահ են:

ՋՕՐ. ՄԷՔ ԱՐԹԸՐ Եչ. օր Ուոշինկթըն հասնելով, զեկուցում տուաւ խորհրդարանին առջեւ: Պաշտօնական ունկնդրութենէն առաջ, յայտարարեց լրագրողներու թէ չուզեր որ իր անունը օգտագործեն քաղաքական պայքարի համար:

ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ՍՈՒԶԱՆԱՒԸ վերջնապէս կորսուած կը համարուի 75 նաւաստիներով, մանաւանդ որ ջրածինը սպառած պիտի ըլլայ: Մասնագէտներ կը կարծեն թէ սուզանաւը վերիվայր շրջած է ծովուն մէջ, 60—65 մեթր խորութեամբ:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ կարեւոր խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան, միջազգային կացութեան մասին: Այս միջոցին Անգարա կը գտնուին Փարիզի, Լոնտոնի եւ Հռոմի Թուրք դեսպանները: Թուրքիա ամէն միջոց կը փորձէ, անդամակցելու համար Ատլանտեանի դաշինքին: Մօտերս Փարիզ պիտի գայ արտաքին նախարարը, Ֆուատ Քէօփրիւլիւ, միացեալ Եւրոպայի նախարարներու ժողովին առթիւ, եւ պիտի փորձէ նոր երաշխիքներ ստանալ:

ՀԻՒՍ. ՔՈՐԷԱՅԻ վերջին դիմումը պարզապէս քարոզչական ձեռնարկ մը կը համարուի Մ. Նահանգներուն կողմէ եւ ոչ թէ լուրջ առաջարկ մը՝ հաշտութիւն կնքելու համար: Այս պատճառով ալ, Ազգաժողովը պիտի չպատասխանէ, թէեւ կ'ուզեն ամէն միջոց փորձել, ելք մը գտնելու համար:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռագրեն թէ Ֆրանսական դեսպաններու ժողով մը տեղի պիտի ունենայ քաղաքին մէջ, նախագահութեամբ Գահիրէի դեսպանին: Մասնաւորապէս պիտի քննուին Միջին Արեւելքի քարիւղի խնդիրը. մանաւանդ որ Ֆրանսա այդ շրջանէն կը ստանայ իր քարիւղին 85 առ հարիւրը (23 առ հարիւր բաժին ունի Մուսուլի քարիւղէն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տիկին Հայկուհի Շահինեան (Տրապիզոնցի) կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15, rue Jean Goujon), իր ողբացեալ ամուսնոյն ԿԱՐՊԻՍ ՇԱՀԻՆԵԱՆի եւ իր զաւակներուն՝ ԱՒԵՏԻՍ (24 տարեկան) եւ ՍԻՐԱՐՓԻ (12 տարեկան) յիշատակին: Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները ներկայ ըլլալ:

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած 32 Մարմիններու կողմէ, Երեքշաբթի, 24 Ապրիլ, ժամը 21ին, ՍԱԼ ՔԱՏԷ (նախկին «Փըթի ժուռնալ») 21 rue Cadet:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Համազգային մեծ Սգատօն
(1915 ԱՊՐԻԼ 11-24)

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերուն:

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին, Bourse du Travailի սրահին մէջ (Place Guichard):

Կը նախագահէ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչները եւ Պ. ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ:

Ցարգանքի ուղերձներ: Կ'արտասանեն՝ Խրիմեան, Ալէմեան, կը մեներգեն Տիկին Վարդանեան եւ Տիկին Վարժապետեան:

Կենդանի պատկեր մը Լիոնի «Ժողովրդային թատերախումբ»ի կողմէ: Զինուորական նուագախումբ:
Մուտքը ազատ է

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ մասնակցութեամբ Ֆր. Կ. Խաչի, դպրոցի հոգաբարձութեան, Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան:
Այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:
Կը նախագահէ Պ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ
Կը խօսի՝ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ
Գեղ. բաժնին կը մասնակցին՝ Ֆր. Կ. Խաչի դպրոցի աշակերտները եւ Նոր Սերունդը:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ» ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական հաւաքոյթը այս ուրբաթ, ժամը 8.30ին, Le Cadetի սրճարանը: Բանախօս Պ. Ղ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ: Նիւթը՝ «Նոր Սերնդական շարժումը Համիտեան շրջանին»:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

29 Ապրիլ, կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ «ԿՈՄԻՏԱՍ» դըպրաց դասու երկսեռ երգչախումբի կողմէ քառաձայն պատարագ: Կաթող. պատուիրակ, Արտաւազդ արք. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆ կը պատարագէ, կը քարոզէ եւ կը նախագահէ բիւրաւոր նահատակաց հոգեհանգիստին, այս կիրակի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Արնուվիլի մէջ կը տօնուի Ապրիլ 22ին, ժամը 15էն կէս գիշեր, Սալ Կալմանի մէջ:
Գեղարուեստական խնամուած բաժին, ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ:
Կը ներկայացուի նաեւ «ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ»
Երթեւեկ.— Gare du Nordէն ժամը 14.21, հանրակառք թիւ 268, Porte de la Chapelleէն, իւրաքանչիւր կէս ժամը:

ՖՐ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ՌՈՄԱՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի այս կիրակի կէսօրէ վերջ, Արամ Մանուկեան ակումբին մէջ: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՍՈՒԳԻ ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի
Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, դպրոցին սրահը
Կը նախագահէ ընկեր ԳՐ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Շավիլի եկեղեց. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի ընդհ. նահատակաց տօնին առթիւ, մասնաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Շավիլի մատրան մէջ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Խրիմեան դպրոցի սրահը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սեւակ խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 18ին 17 rue Ampère, Cachan: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանս, Ռոմանի եւ Օպընայ, այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Ա. Ահարոնեան ակումբը: Զեկուցում եւ ընտրութիւն Շրջ. Կոմիտէի:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին Օհանջանեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին, ընկեր Ա. Մոմճեանի բնակարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

22 Ապրիլ Կիրակի ժամը 20·30ին, Salle d'Iéna

Կը մասնակցին՝ GABY MORLAY, ինչպէս նաեւ պարուհի՝ ԱԺԷՄՈՎԱ եւ ուրիշ հայ արուեստագէտներ:

Տարեկան մեծ երեկոյթ

ԻՍԻԻ U. G. A.Ի ԿՈՂՄԷ

Այս շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Իսիի քաղաքապետարանին գեղեցիկ սրահներուն մէջ, մէթրօ Մէրի տ'Իսի:

Կը մասնակցի Մոնփարնասի հռչակաւոր Coupoleէն PIERRE LUINOի նուագախումբը եւ Քլարիճէն JOSE BERNADOի թանկոյի արժանթինեան նուագախումբը:

Գեղարուեստական կարեւոր բաժին մը, մասնակցութեամբ COCO ASLANի եւ ձայնասփիւռի եւ տեսքի ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ:

Եւր. եւ արեւելեան պիւֆէ: Մուտքը 300 Ֆր.: Սեղանները ապահովել Պ. Անտոնեանէ, հեռաձայն Mic. 20–52:

AMPHITHEATRE RICHELIEU DE LA SORBONNE

Այս Կիրակի ժամը 14·30ին

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՖՈՔԼՈՐԻ

«Ժողովուրդները կ'երգեն» մասնակցութեամբ հայ արուեստագէտներու եւ երգիչներու:

Բարձր հովանաւորութեամբ JEAN SARRAILHի

եւ նախագահութեամբ Տիկին ՍԱՌԱՅի

Ի նպաստ St. Hilaireի ապաքինարանի ուսանողներուն:

Տոմսերու գինները՝ 200, 150, 100, 50 ֆրանք:
Դիմել Sorbonneի դռնապաններուն:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ քոյրերս եւ եղբայրս Տիրուհի, Էլմաս, Աշոտ Եափչաեան, կամ Մարութեան, զորս 1916էն ի վեր կորսնցուցած եմ: Տեղեկացնել Տիկին Հոգաբեր Սահաթճեանի, Notre Dame de Consolation, Մարսէյլ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԳԵՐԻՆԵՐՈՒ
ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ի նպաստ իր կարօտ ընկերներուն այս շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս: Au Clubի շքեղ սրահներուն մէջ, 51 rue Grignan:
Մասնակցութեամբ հանրածանօթ նուագախումբ FRANCIS SCOTTի:
Գեղարուեստական բաժին   Ընտիր պիւֆէ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ափիծէօրներ եւ ձեւող մը (coupeur):
Դիմել Credit — Tailleur, 7 Ave. Aristide-Briand, Arcueil (Seine), հեռ. Ale. 14–95:

ԲՆԱԿԱՐԱՆ, ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑ ԵՒ ԽԱՆՈՒԹ
ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ

Մեկնումի պատճառով անմիջապէս տրամադրելի է բնակարան մը, երեք սենեակ եւ խոհանոց մը:

Խանութ մը գրասենեակով: Բակին մէջ կօշիկի բոլոր կազմածներով մեծ արհեստանոց մը, յարմար ուեւէ գործի: Մեծ մթերանոց մը, ջուր, կազ: Մատչելի գին:
Դիմել M. Yèziglian, 3 rue du Tèlégraphe, Paris (20):

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Samedi 21 AVRIL 1951 Շաբաթ 21 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6438–Նոր շրջան թիւ 1849

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱԿԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՋԱՐԴԱՐՈՒՔ ՀԵՌԱՆԿԱՐԸ

Ի՛նչ քստմնելի զուգադիպութիւն ...

Այն պահուն երբ Հայաշխինջ Սարսափներուն տարեդարձը կը տօնենք, տեղահանութեան նոր ծրագիր մը կը ծանուցանեն Թուրք թերթերը :

Անշուշտ կարդացիք առաջին լուրը, երէկուան «Յառաջ»ի մէջ :

Համաձայն հրատարակուած հեռագրին, երկար ուսումնասիրութիւններէ վերջ, Թուրքիոյ նախարարական խորհուրդը որոշեր է «ի հարկին պարպել եւ իրարմէ հեռու պահել քաղաքները, գաւառակները եւ գիւղերը »:

Անշուշտ ի նախատեսութիւն «անակնկալ յարձակումի մը »:

Արդէն իսկ մշակուած է որոշմնագիր մը, որ կը բաղկանայ 16 գլուխներէ եւ 55 յօդուածներէ :

Միայն այս թուանշանները բաւական չե՞ն, գաղափար մը կազմելու համար տեղահանութեան ծրագրին ծանրութեան եւ խորութեան մասին :

Համառօտակի արձանագրենք հիմնական կէտերը, որոնք անգամ մը եւս կը յիշեցնեն երէկուան ահուսարսափը .—

1. Տեղահանութիւնը պիտի կատարուի խումբ առ խումբ եւ իւրաքանչիւր կարաւանի թիւ մը պիտի տրուի : (Երէկ ալ կա՞ր այս նրբութիւնը...) ;

2. Կարելի պիտի ըլլայ 50 քիլոյի չափ գոյք տանիլ միասին : (Երէկ Թոյլ կուտային կառք մը բեռ փոխադրել, աւարի տալու համար, կէս ժամ անդին) :

3. Կառավարութիւնը պիտի վճարէ տեղահանուած անձերու ամբողջ ճամբու ծախքերը եւ պարենագինը : (Երէկ ,— Թող հայ աքսորականները իրենք պատմեն ...) :

4. Անոնք որ չեն ուզեր երթալ կառավարութեան կողմէ որոշուած տեղերը, կրնան իրենց ուզած տեղը երթալ, պայմանաւ որ պարպուելիք գօտիէն դուրս ըլլայ : (Ի՛նչ մեծ յառաջդիմութիւն, բաղդատելով երէկուան հետ...) :

5. Անոնք որ դժուարութիւններ կը յարուցանեն օրէնքին գործադրութեան պահուն, ծանր պատիժներ պիտի կրեն (տուգանք եւ բանտարկութիւն) : Իսկ անոնք որ առիթէն կ'օգտուին, կրկնապատիկ պատիժներու պիտի դատապարտուին :

Կը յիշէք անշուշտ որ Հայաջինջ Սարսափներու շրջանին ալ, զեկոյց մը հրատարակուեցաւ, հետեւեալ բովանդակութեամբ .

— « Բանակներու, զօրաբանակներու եւ զօրաբաժիններու հրամանատարները կրնան, եթէ զինուորական պէտքը այդ պահանջէ, զատ – զատ կամ խմբովին տեղահանել եւ ուրիշ վայրերու մէջ բնակեցնել քաղաքներու եւ գիւղերու այն բնակիչները որոնց մասին կասկած կ'ունենան թէ դաւաճանութիւն կ'ընեն կամ լրտեսութեամբ կը զբաղին » (1915 Մայիս 27) :

Դեռ երէկուան պատմութիւն են այս չորուցամաք զեկոյցին գործադրութեան մանրամասնութիւնները :

Այն ատեն պէտք չունէին մասնաւոր հրահանգներ մշակելու, քանի՛ որ ամբողջ գործողութիւնը կը ձգտէր մէկ հիմնական նպատակի. —

Բնաջնջել Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը, առանց խտրութիւն դնելու միջոցներուն մէջ : Առանց նկատի առնելու սեռը, տարիքը, դասակարգը կամ դիրքը :

Այս անգամ Հայեր չկան այն շրջաններուն մէջ որ կրնան վտանգուիլ : Կը մնան Պոլսոյ հայութիւնը եւ քանի մը գաւառական քաղաքներու մէջ կծկուած համրանքներ :

Ուրեմն, ստիպուած են քիչ մը աւելի զգուշութեամբ շարժիլ : Օրէնքներ, կանոններ մշակել : Պատիժներ սահմանել Թերացողներուն :

Միւս կողմէ, այս անգամ իրենց հովանաւորներն են Ամերիկացիները, եւ ոչ թէ Գերմանները :

Թէեւ, այս պարագան բան մը չի փոխեր զինուորական եւ քաղաքական պահանջներէն, քանի որ Թրումընի վարդապետութիւնն ալ կը ձգտի ամէն գնով պաշտպանել Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը եւ անկախութիւնը :

Ամէն պարագայի մէջ, նորէն կը գտնուինք չարաշուք հեռանկարի մը առջեւ, եթէ երրորդ աշխարհամարտ մը պայթի, կամ Թուրքիան յարձակում կրէ :

Հաւատա՞նք թէ գոնէ Ցեղասպանութեան օրէնքը բան մը պիտի արժէ, այս անգամ... Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՊՐԻ՛Ս, ՎԱՐՊԵՏ

Ճիշդ է որ ապերախտ է դերասանական ասպարէզը : Եթէ միջազգային բեմերու հսկաները կ'ունենան փայլուն օրեր, փառք, վայելք, ծափ ու ծնծղայ, վախճանը միշտ ալ բախտաւոր չէ : Անոնց ալ մեծ մասը կը հիւծի անծանօթ անկիւն մը, թշուառ մահով :

Շահխաթունին ինք յաճախ կը կրկնէ Պետրոս Ադամեանի մէկ խօսքը, — նկարիչէն կտաւը կը մնայ, բանաստեղծէն իր գիրքը, երաժիշտէն երգն ու նուագը, ի՞նչ կը մնայ դերասանէն : Ոչինչ ...

Դերասանը ինքն իր մէջ խորացած բանաստեղծը չէ, ոչ ալ բնութեան հետ հաղորդակից նկարիչը, կամ իր ստեղծագործութեան յոյզերը գործիքին յանձնող երաժիշտը :

Ան՝ ամէնէն աւելի ամբոխին հետ չփուած արուեստագէտն ըլլալով, կը բաժնէ անոր տաքն ու պաղը : Անոր գնահատութիւնը կամ քննադատութիւնը օդին հետ կը ծծէ, ուռեցնելով իր Թոքերը կամ գալարուելով նշդրակին ցաւին տակ :

Բացառիկ է բեմը, իր արուեստագէտներով, բացառիկ են դերասանին սահմանուած ապրումները, բացառիկ է անոր կենցաղը, եւ օրէնքէ, ընդունուած ձեւերէ դուրս՝ անոր բոլոր շարժումները :

Բեմէն դուրս ալ ան միշտ կ'ապրի, հոն ներկայացուցած Կրեսոսին նման կամ անօթութենէն մեռնող մուրացիկին պէս, որուն տիպարը այնքան հարազատօրէն աշխատած էր տալ :

Բեմն ու դերասանը եթէ չեն նոյնացած, հազիւ թէ ունենանք իրաւ արուեստագէտներ :

Մեր մէջ արուեստի բոլոր ասպարէզներուն ամէնէն բեղնաւորը եղած է բեմը : Այնպիսի դերասաններ ունեցած ենք, Ադամեաններէն եւ Սիրանոյշներէն մինչեւ Զարիֆեաններն ու Շահխաթունիները որ կրնան հաւասար գիծի վրայ գալ Ֆրանսական վարպետներու հետ :

Իրեն ի պատիւ եղած Մեծարանքին առիթով կարելի՞ է ներկայացնել Շահխաթունին այս նեղ սիւնակին մէջ :

Վաղուան յոբելեարը իր տաղանդին՝ փայլուն մէկ էջը բացաւ Պոլիս, 1921ին, երբ Ալիք Գովանին հետ կը ներկայացնէր Նորագոյն Թատրոնը, «Հարսանեկան քայլերգով», «Խամաճիկներ»ով, «Սամսոն»ով :

Շահխաթունիի փառքի օրերը տեսանք իրեն հետ, բաժնեցինք իր տառապանքը սեւ օրերուն, վաղն ալ, կիրակի, Մեծարանքի հանդէսին ուրախ ենք իրեն պէս, երբ կը տեսնենք զինքը գնահատող բազմութիւնը որ ի կենդանութեան կ'ըսէ իրեն — « Ապրիս, վարպետ ...

ՍՕՍԻ

«ՄՈՌՑՈՒԱԾՆԵՐԷՆ» ՄԷԿԸ

Փարիզի ռամկավար Թերթը կը գրէր Մարտ 3ի խմբագրականով, «Մոռցուած հերոսներ» խորագրին տակ .

... « Այս մէկն ալ (Միսաք Թորլաքեան) գնաց ստուերածուիլ Ռումանիա, ուր լսած էինք թէ կ'ապրի չքաւորութեան մէջ, թոքախտաւոր : Հիմա չենք գիտեր ի՛նչ եղաւ» :

Ի՞նչ եղաւ,— Իրենց չար բախտէն «Յառաջ»ի խմբագրատունը եկաւ երէկ, աշխոյժ եւ քաջառողջ, նիւթապէս ալ անկարօտ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԵԹԷՆԻ երկու փաստաբանները բանտ գացին առջի օր, տեղեկանալու համար կացութեան : Մառեշալը 95 տարեկան կ'ըլլայ հինգշաբթի օր : Կինը ամէն օր կ'այցելէ : Բժիշկները միշտ վերապահ են :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արտաքին գործերու նախկին նախարարը, Նէճմէտտին Սատակ, տէր եւ տնօրէն «Ագշամ» Թերթին, նոր ծրագիր մը յօրինած է Միջերկրականի պաշտպանութեան համար : Բացատրելէ վերջ Թէ աւելորդ է պնդել որ Թուրքիան Ատլանտեանի դաշինքին մէջ ընդունուի, յօդուածագիրը կ'ըսէ .— « Հարկ է Միջերկրականի պաշտպանութեան ցանց մը ստեղծել, մասնակցութեամբ Թուրքիոյ, Մ. Նահանգներուն, Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Յունաստանի, լրացնելով Ատլանտեանի դաշինքը : Եթէ այս առաջարկը հաստատական պատասխան չստանայ, այն ատեն իրաւունք պիտի ունենանք մտածելու թէ Մ. Նահանգները եւ դաշնակիցները անհրաժեշտ ուշադրութիւնը չեն ընծայեր Թուրքիոյ ապահովութեան » :

Պաշտօնանկ զօրավարին ճառակէտները

ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ ԿԸ ԳՏՆԷ ԹՈՒԼԱՑՈՒՄԸ

Զօր. Մէք Արթըր Ուոշինկթըն հասնելով չորեքշաբթի կէս գիշերին, օդանաւային կայանին մէջ դիմաւորուեցաւ զօրավարներ Մարշըլի, Պրետլիի եւ Վոնի կողմէ (վերջինը կը ներկայացնէր նախագահ Թրումընը) : Կայանին մէջ խռնուած էին 12.000 քաղաքացիներ : Հինգշաբթի կէսօրին, զօրավարը գնաց խորհրդարան, ուր, զինքը լսելու նպատակով, միացեալ եւ յատուկ նիստ գումարած էր երեսփ. ժողովն ու ծերակոյտը : Մուտքը ընդունուեցաւ երկարատեւ ծափերով : Անմիջապէս ամպիոնը բարձրանալով, զօրավարը խօսեցաւ իր պատրաստած ճառը :

— « Պիտի լսէք դատաստանը իսկական Ամերիկացիի մը, որ կը խօսի առանց քինախնդրութեան եւ դառնութեան, իր կեանքի աղջամուղջին : Իմ միակ նպատակս է ծառայել երկրիս : Մ. Նահանգները դէմ առ դէմ կը գտնուին համաշխարհային խնդիրներու հետ եւ անկարելի է տարբեր անկիւններէ դիտել ասիական եւ եւրոպական հարցերը : Ոմանք կ'ըսեն, թէ մեր ուժերը անբաւարար են այս երկու ճիգերուն համար : Չեմ կրնար երեւակայել աւելի նահանջական հոգեվիճակ մը : Համայնավար սպառնալիքը կը ներկայանայ ամբողջական ձեւով : Ասիոյ մէջ թուլանալը կը տկարացնէ մեր ճիգերը՝ Եւրոպայի մէջ՝ համայնավարութիւնը կասեցնելու համար : Ես կը շեշտեմ Ասիոյ կարեւորութիւնը : Աշխարհի այս մասը կը ներկայացնէ համաշխարհային բնակչութեան կէսը եւ արտադրիչ աղբիւրներու հարիւրին 60ը : Կենսական է ուրեմն, որ Մ. Նահանգները յարմարցնեն իրենց քաղաքականութիւնը այս կացութեան : Կարեւոր է որ Մ. Նահանգները պահեն իրենց ռազմագիտական խարիսխները Խաղաղականի մէջ եւ իրենց նաւային ու օդանաւային ուժերով տիրեն ասիական նաւահանգիստներուն, Վլատիվոսթոքէն մինչեւ Սինկափուր, Ամերիկաներու դէմ ամէն պատահական յարձակում արգիլելու համար : Այս պատճառով ալ միշտ ըսած եմ որ Ֆորմոզան պէտք չէ իյնայ թշնամիի մը ձեռքը :

« Այսօրուան Չինաստանը դարձած է ուժեղ, մարտունակ ու աշխարհակալ երկիր մը : Անոր յարձակողական քաղաքականութիւնը Հիւս. Քորէայի, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի եւ Թիպէթի մէջ, բնաւ չի տարբերիր բոլոր աշխարհակալներու քաղաքականութենէն, մարդկային պատմութեան սկիզբէն մինչեւ այսօր :

«Քորէայի պատերազմին միջամտելու նախապահական որոշումը առողջ էր : Բայց համայնավար Չինաստանի միջամտութիւնը ստեղծեց նոր կացութիւն մը, որ անհրաժեշտ կը դարձնէր դիւանագիտական նոր որոշումներ : Եւ սակայն այս որոշումները չառնուեցան : Չեմ պահանջեր որ ցամաքային զօրամասեր մտնեն Չինաստան, բայց ռազմական նկատումներով անհրաժեշտ է — 1) Ցամաքային Չինաստանի տնտեսական պաշարում մը. 2) Նաւային ամբողջական պաշարում մը. 3) Ջնջումը այն սեղմումներուն, որոնք կ'արգիլեն օդանաւային հետազօտութիւնները Մանչուրիոյ վրայ եւ 4) Ջնջումը այն սեղմումներուն, որոնք կ'արգիլեն Ֆորմոզայի չինական զօրամասերուն մասնակցութիւնը Քորէայի պատերազմին : Այս գետնի վրայ գիս շատ քննադատեցին արտասահմանի մէջ, բայց ոչ մէկ քննադատութիւն լսեցի պատասխանատու զինուորական բերաններէ, մէջն ըլլալով նաեւ ամերիկեան սպայակոյտներու պետերը : Յաղթելու միակ ճամբան Չինացիներու դէմ միջոցներ ձեռք առնելն է : Ներկայ եղանակով, անորոշ կռիւ մըն է Քորէայի պատերազմը : Երկարատեւ անորոշութիւնը վնասակար է ամէն պատերազմի մէջ. Անելէն դուրս գալու համար անհրաժեշտ են նոր որոշումներ : Այս չի նշանակեր թէ պատերազմի հրձիգ մըն եմ : Ես ալ չեմ հաւատար, որ պատերազմը, միջազգային վէճերը լուծելու ձեւ մըն է : Բայց հակառակ եմ թուլացման :

« Ես կը կարծեմ թէ Խ. Միութիւնը անպայման պիտի չմասնակցի պատերազմին, եթէ ՄԱԿի ուժերը, կռիւը աւելի հեռուները տանին : Ռուէ նոր թշնամի պիտի գարնէ այն պարագային միայն, երբ համոզուած ըլլայ, որ ուժերու հաւասարակշռութիւնը, համաշխարհային չափանիշով, իր կողմը կը հակի :

« Զինուորական ասպարէզիս 52 տարիներու ընթացքին ուզած եմ միայն ծառայել հայրենիքիս : Կը վերջացնեմ այժմ այդ ասպարէզը եւ կը քաշուիմ : Ես ծերացած զինուոր մըն եմ, որ փորձեց իր պարտքը կատարել՝ Աստուծոյ կողմէ իրեն շնորհուած լոյսին տակ » :

× Ժողովէն վերջ, զօրավարը խանդավառ ցոյցերու արժանացաւ փողոցներուն մէջ մասնակցութեամբ 500.000 քաղաքացիներու :

« ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄՕՏԱԼՈՒՏ ՎՏԱՆԳ »

Արտաքին նախարար Պ. Էչիսըն ճառ մը խօսելով, ըսաւ թէ ճակատագրական սխալ մը պիտի

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՑՆԵԼ ԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Գրակա՞ն հետաքրքրութիւններու եւ գրական շարժումի ընդհանուր նահանջ մը նշմարելի է մեր գաղութներուն մէջ, գրեթէ ամենուրեք: Գրական — գեղարուեստական արտադրութիւններ կան ի հարկէ՝ ոտանաւորի եւ արձակի ձեւին տակ. բայց անհատական անջատ ճիգեր են ատոնք՝ համանուագէն առանձնացած անկախ նօթերու պէս :

Վերջին տասնամեակը շատ աննպաստ ժամանակաշրջան մը կազմեց հոգեկան ստեղծագործութիւններու տեսակէտէն: Պատերազմ, վախ, խրաբանցում եւ կրքոտ վէճեր: Առաջին՝ վեց տարիները գիտենք թէ ինչպէս անցան: Պատերազմի բոցերը կը հասնէին ամէն կողմ, գոյութեան հարցը գերակշիռ կարեւորութիւն կը ներկայացնէր եւ ոչ միայն մենք, այլ բոլոր ժողովուրդներն ալ ապրելու եւ գոյատեւելու մտահոգութեամբ կ'առաջնորդուէին :

Նման պայմաններու մէջ գեղարուեստներու ծաղկումը կը դատապարտուէր կանգ առնելու, մինչեւ որ ռումբերու կրակը դադրի եւ զէնքերու շաչիւնը լռէ :

Հասաւ վերջապէս զինադուլի ցանկալի ժամը եւ ժողովուրդները լայն շունչ մը քաշեցին: Այն սպասումը կը տիրէր թէ խաղաղութիւնը կը վերահաստատուի շուտով աշխարհիս վրայ եւ ստեղծագործ ճիգը կրկին կը գրաւէ մահասփիւռ գործերու փոթորիկին տեղը :

Դժբախտաբար այդ յոյսը չարդարացաւ եւ վերջին 4—5 տարիներն ալ լեցուեցան քաղաքական տարակարծութիւններու աղմուկով: «Ջիղերու պատերազմը» նոյնքան աղէտալի հետեւանքներ ունեցաւ, որքան ռազմաճակատներու իրական կռիւը :

Այսօր, յոգնած, ուժասպառ, մտահոգ եւ հիասթափ մարդկութեան հետ, նաեւ մեր ժողովուրդի տարագիր բեկորները կը կրեն քաղաքական կացութեան բոլոր հետեւանքները :

Հետաքրքրութիւններու առանցքը փոխուած է հիմնովին :

Կար ատեն մը, երբ մեր օրաթերթերն անգամ կը զբաղէին գրական խնդիրներով: Նոր հատորի մը հրատարակութիւնը ուշագրաւ երեւոյթ մը կը կազմէր եւ արձագանգ կուտար գաղութէ գաղութ: Գնահատանքի եւ քննադատութեան խօսքեր կը լսուէին եւ ոչ թէ բանաստեղծին երգը կը մնար ձայն բարբառոյ յանապատի: Փարիզ լոյս տեսած գրքի մը մասին Լիբանանի կամ Սուրիոյ մէջ հասակ նետող գրասէր պատանին խակոյն տեղեկութիւններ կ'ունենար եւ փնտռտուքի կ'ելլէր: Թերթերը իրարմէ քերթուածներ կ'արտատպէին եւ գրական լուրեր կ'ունենային հաղորդելիք :

Այս ձեւով է որ կը ստեղծուէր այն շարժուն մթնոլորտը, սիրտէ սիրտ անցնող եւ բեղնաւոր հոսանքը, որուն « գրական շարժում » անունը կուտանք :

Որքան փոխուած է այժմ մեր կեանքին դիմագիծը :

Կը նետուինք թերթերուն վրայ՝ միջազգային ժողովներու արդիւնքը ճանչնալու ծարաւով: Ամէն բանէ առաջ կ'ուզենք գիտնալ թէ ի՞նչ ըսին Աշխարհիս մեծերը, ի՞նչ վախճան կը սպասէ Քորէայի կռիւներուն, ի՞նչ պիտի գայ վաղը եւ ինչպէ՞ս կարելի պիտի դառնայ խուսափիլ նոր պատերազմի մը վտանգէն :

Այս թոհ ու բոհին մէջ՝ ո՞վ է գրականութիւն եւ գեղարուեստ փնտռողը: Փնտռելու պարագային ալ ո՞վ է յարատեւողը, յամեցողը, խորացողը:

Հաւատաւոր եւ խանդավառ քանի մը հոգիները չեն կրնար միս մինակ շրջան մը լեցնել: Հաւաքական հետաքրքրութիւններու եւ ոգեւորութիւններու եռուզեռ մը անհրաժեշտ է, որպէսզի շարժումը վարակիչ դառնայ եւ վերածուի ստեղծագործ բեղնաւոր ճիգի :

Առանց գրական գործի անցնող տարիները կորսուած տարիներ են ժողովուրդի մը պատմութեան համար: Քաղաքական վերիվայրումները, վէճերը եւ ձեռնածալ սպասումները ամուլ դաշտի մը կը վերածեն յատկապէս մշակոյթի դաշտը : Ջկայ աւելի մեծ ցաւ, քան « կեցիր նայինք, վաղը ի՞նչ պիտի ըլլայ» հոգեբանութիւնը: Թէ անհատական եւ թէ ազգային տեսակէտէն կորուստի լուժինր կ'արձանագրուին յումպէտս վատնուող այն ուժերը, որոնք կրնային գեղեցիկ եւ մնայուն արժէք մը ծաղկեցնել :

Հոսանքին մէջ ինկած կ'երթանք՝ առանց անդրադառնալու այս բոլորին: Դժուար է անշուշտ հոսանքին դէմ թիավարելը, բայց պէտք է փորձել, եթէ կ'ուզենք որ այս տարիներէն բան մը մնայ ապագային համար, իբրեւ երգ, վէպ, մշակութային կոթող :

Անհատական ջանքերը քաջալերելը նուիրական պարտականութիւն մըն է, բայց ատկէ զատ մեր մամուլէն եւ մտաւորականներու դասէն կը պահանջուի վարակիչ շարժումի մը ղեկավարը հանդիսանալ եւ կարելի եղածին չափ մեծ թիւով զանգուածներ հրաւիրել գրականութեան ու գեղեցիկ բանի կոչունքին .

Հայ միտքն ու հոգին պէտք չէ բթանան՝ գերազանցապէս քաղաքական այս մթնոլորտին մէջ, որ իր բնոյթով, կ'ընդունինք, աննպաստ է գեղարուեստական արտայայտութիւններու զարգացման: Այսուհանդերձ, գիտակից եւ կազմակերպուած աշխատանքը շատ բան կրնայ փրկել կորուստէ :

Անցնող օրերու իւրաքանչիւր ժամը իր արժէքը ունի եւ իր պտուղը պէտք է տայ: Վաղուան փոթորիկը մտածողը միթէ կը հրաժարի՞ այգի տնկելէ: Ծառերը ծաղիկ չե՞ն բանար՝ կարկուտէն վախնալով :

Հայ հոգիին տրոփը եւ հայ մտքին սլացքը զգալ պէտք է մեր հաւաքական ապրումին մէջ, եթէ կ'ուզենք որ հայ գրականութեան վերելքը կանգ չառնէ եւ հայ մշակոյթին հաստարմատ ու հինաւուրց ծառը նոր ճիւղեր արձակէ :

(Խմբագրական ԱԶԴԱԿի)

Ծաղկեփունջ մը հօրս յիշատակին

1945 Ապրիլ 24ին, Լիոն, իր բնակարանին մէջ, Երուանդ Տէր Անդրէասեան յաւիտենապէս կը փակէր իր աչքերը :

Իր մահուան վեցամեակի սեմին, թող թոյլ տրուի ինծի, այս տողերով ոգեկոչել իր յիշատակը, ոչ միայն իբրեւ իր զաւակը, այլ եւ իբրեւ մէկը՝ իր հազարաւոր աշակերտներէն :

Եր. Տէր Անտրէասեանի կորուստը կրկնապէս կսկծալի մնաց անոր համար որ, պատերազմի հինգ տարիներու սպասումէ վերջ, ան կը շիջէր խաղաղութեան արշալոյսի նախօրեակին:

Պատերազմով մթագնած հորիզոնը, ոչ ալ իր տարիներու բեռը, չէին կրցած ընկճել իր կորովը. ընդհակառակն, իբրեւ «Մեծասքանչ»ի անխոնջ նուիրեալ, անսպառ եռանդով եւ անվհատ կամքով, ճգնեցաւ ու տքնեցաւ տիւ եւ գիշեր: Միշտ լաւագոյն օրերու յոյսով, տոգորուած, վստահ էր թէ երջանիկ պատեհութիւնը պիտի ընծայէին իր ինքնագիր եւ թարգմանական ձեռագիրներու հրատարակութեան, որոնց ամէնէն թանկագինը կը համարէր «Առիւծարքայ Տրդատէս», գերմաներէն բնագրէ :

Բայց ափսոս, ճակատագրի խաղովը, չհասաւ իր բաղձանքին, եւ իր վերջին շունչին հետ, որբ ինկան նաեւ այդ ձեռագիրները: Ինչ որ ամէնէն աւելի յատկանշական էր, երբ կը լծուէր օտար գրուածք մը հայացնելու, այդ կը կատարէր ոչ միայն հայ թարգմանածոյ գրականութիւնը ճոխացնելու նպատակով, այլեւ, խանդավառ մարմաջէ մը մղուած, կը ձգտէր մենամարտի հանել Ալիշանի լեզուն, Հիւկոյի, Կէօթէի եւ Շէյքսփիրի լեզուներուն հետ, եւ ես, մշտական վկան իր գրասեղանի առջեւ, կը տեսնէի անսահման ուրախութեան մը ճառագայթումը իր դէմքին վրայ, երբ «Թարգմանութեանց Թագուհի»ն յաղթանակը կը տանէր իր գրչին տակ: Վասնզի, մոլեռանդօրէն իսկ, Մայրենիքը իր պաշտամունքի մեհեանն էր դարձուցած: Անոր մէջ, չէր կրնար ընդունիլ տկարութեան ոչ մէկ նշան, խոցելի ոչ մէկ կէտ : Կատարելութեան հասած հրաշք գործիքն էր անխարխուլ՝ նոյն ինքն հայրենիքի :

Կը յիշեմ այսօր, երբ լիոնաբնակ համակիրներ, իրենց յաճախակի այցելութեամբ, իբրեւ վաղեմի լրագրող իր կարծիքը կը հարցնէին քաղաքական դէպքերու մասին, ան, վայրկեան մը կը փակէր այդ հորիզոնը եւ հապճեպով սեղանին վրայ կը լեցնէր դարակներէ հաւաքելով, տետրակներու եւ թուղթերու իր ձեռագիրներու դէզերը, որ պահիկ մը յուսահատութեան կը մատնէին խեղճ ունկնդիրները, թէեւ այնքան գրասէր: Շատ անգամ ժամեր տեւող ոգեւորութեամբ ընթերցանութենէն վերջ կը դառնար անոնց կրկնելով .

— Այս անման, այս հոյակապ լեզուն ունեցողը կը մեռնի՞ միթէ, ըսէք սիրելիներ »:

Տիեզերական հանճարներէն, ամէնէն աւելի կը զմայլէր Հոմերոսի եւ Վիրգիլիոսի վրայ : Կուռքի պէս կը պաշտէր Շնորհալին ու Նարեկացին: Ոսկեդարեան գրականութեան էջերու ուսումնասիրութիւնը իր ամենօրեայ սփոփանքն էր: Ձեռնարկած էր Խորենացիի աշխարհաբար թարգմանութեան : Գերմաներէնի վերածած էր նաեւ բազմաթիւ հայ շարականներ: Երբեք չէր հանդուրժեր լեզուին դէմ կատարուած գրաւոր թէ բերանացի սխալի մը, կարծես ինքզինք հարուածուած կը զգար: Իր գերեզմանին վրայ յիշատակի այցի մը առթիւ, Գ. Ց. Վարժապետեան, անդամ Լիոնի Եկեղ. Ազգ. Միութեան, կը յայտնէր դամբանական ճառի մը մէջ.— Վերջերը յաճախ կուգար եկեղեցի, եւ մեզի կ'ըսէր.— «Ուշադրութիւն ըրէք, սխալ չկարդաք, հսկելու կուգամ»: Եւ «Մենք, երբ կը տեսնէինք իր ներկայութիւնը եկեղեցւոյ մէջ, կարելին կը փորձէինք որպէսզի մեղանչում մը չգործուի գրաբարի դէմ... վասն զի քանիցս, դպիր ու քահանայ լսած էին իր հայրաշունչ դիտողութիւնները »:

« Ցառաջ »ի վերհրատարակութեան առթիւ, պատրաստուած էր շարունակելու « Ի պէտս զարգացելոց»ներու բաժինը, բայց ուշ էր: Իր կեանքի վերջալոյսին, «Արեւմուտք» շաբաթաթերթի մէջ «Ալեւոյթի խաղեր»խորագրով յօդուածաշարք մը տուաւ որ իր կարապի երգը եղաւ :

ԳԵՂԱՄ ՏԷՐ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

Երաժշտական Ասուլիս

Քանի մը շաբաթ առաջ, Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեանի Programmes Bien Temperésներու շարքը տեղի ունեցաւ Ecole Normaleի սրահին մէջ :

Ինքնատիպ այդ գաղափարը, այն ձեւին տակ ինչպէս յղացած էր տաղանդաւոր արուեստագիտուհին, նորութիւն մըն էր ոչ միայն մեր իրականութեան այլեւ, եթէ չեմ սխալիր տեղական երաժշտական կեանքին մէջ եւ իր շուրջը ստեղծեց նաեւ արժանի հետաքրքրութիւն մը :

Ոչ ոքի ուշադրութենէն կրնար վրիպիլ անշուշտ այդպիսի ձեռնարկի մը բացառիկ հանգամանքը, այլազան դժուարութիւններով:

Պարզ նուագահանդէսէ մը աւելի բան մը կը նշանակէին իր փրօկրամներու շարքը, եւ մասնաւոր նպատակ մը կը հետապնդէր: Ուստի, խորհեցայ թէ լաւագոյնը պիտի ըլլար դիմել ուղղակի իրեն, կարգ մը լուսաբանութիւններ ստանալու համար:

— Պիտի ուզէի՞ք բացատրել մեզի, գեղագիտական իմաստով այն շարժառիթը որ ձեզի ներշնչեց այդ ինքնատիպ գաղափարը :

Երբ Օր. Ղազարոսեան կը խօսի երաժշտութեան մասին, իր դէմքին վրայ խակոյն կը ծագի խոր գոհունակութեան ժպիտ մը, եւ իր բառերը կը ստանան մասնաւոր շեշտ մը, կշիռ մը որուն մէջ խտացած են արուեստի հանդէպ իր ունեցած խորունկ սէրը: Իր պատասխանները երաժշտական մշակուած մտքէ մը կը բխին միշտ, խորիմաստ են եւ կ'արտայայտեն նաեւ ներքին համոզում մը :

— «Պախի Clavecin Bien Tempéréն որուն ուսումնասիրութեան նուիրուեցայ երկար ատեն, ինծի կարելիութիւնը տուաւ թափանցելու յուզական կլիմայի տեսակէտէն անսպառ այն գեղեցկութիւններուն որ կը պարունակէ իր մէջ թօնալիթէներու այլազանութիւնը: Պախ իր այդ հոյակապ գործին մէջ հանճարեղ կերպով յայտնաբերած էր թօնալիթէներու արժէքը:

— Շատեր նոյն «թօնալիթէ»ներէ կազմուած յայտագրի մը մէջ միօրինակութեան վտանգը մատնանշեցին: Առանց անձնապէս համակարծիք ըլլալու այդ գաղափարին, պիտի ուզէի լսել նաեւ ձեր կարծիքը :

— Այդ ինքնին արտաքին երեւոյթ մըն է, ըսել կ'ուզեմ թէ, օրինակ La Mineurի վրայ գրուած կտոր մը սկիզբէն մինչեւ իր վերջաւորութիւնը զանազան տարբեր«թօնալիթէ»ներու բովէն կ'անցնի անշուշտ, որոնք նաեւ իրարմէ բոլորովին տարբեր մթնոլորտներու ծնունդ կուտան, որով միօրինակութիւն, ինքնին բառին բուն իմաստով գոյութիւն չունի այդ պարագային: Առանց դժուարութիւններու չէ որ կրցայ յամրողջացնել կարգ մը յայտագիրներ, օրինակ «ռէ պէմօլ»ով գրուած Սօնաթ կրցայ միայն ԺԷ. դարու հեղինակներէն մէկուն, Փատրի Սօլէրի մօտ գտնել որ բաւական երկար որոնումներու պատճառ եղաւ :

Ատկէ զատ, կայ կէտ մը որ կ'ուզեմ շեշտել այս առթիւ, այսինքն թէ «թօնալիթէ»ները ի վիճակի են մեր ենթագիտակցութեան մէջ անմիջականէն բոլորովին տարբեր հոգեվիճակներ ստեղծելու : Օրինակ Ռէ Պէմօլ, Լա պէմօլ, կամ Մի պէմօլ, որոնք ինքնին թէեւ մռայլ գոյն մը ունին, գործադրութեան պահուն սակայն կը ստեղծեն ներքին հոգեկան պայծառութիւն մը: Պիտի ըսէի՞ նոյն իսկ թէ առաջին արտաքին ազդեցութիւնը կը մարի իր տեղը տալու համար ուրիշ մթնոլորտի մը որ կարծես կը հրահրի մեր հոգեկան ծալքերուն մէջ :

— Վերջին հարցում մըն ալ կ'ընեմ:

— Ձեր վեց յայտագիրները մինչեւ հիմա միմիայն դասական եւ ռոմանթիք դպրոցներուն էք նուիրած, զանց առնելով օրինակի համար նորագոյն դպրոցը, որուն դաշնակի գրականութիւնը ոչ նուազ հարուստ է քան իր նախորդներունը :

— Այդ հարցումով ձեր մատը դրած կ'ըլլաք բուն իսկ շարժառիթին վրայ որ ինծի ներշնչեց Programme Bien Tempéréներու գաղափարը :

Ինչպէս ըսի Պախ առաջինը եղաւ որ այնքան զմայլելի կերպով մարմին տուաւ իր Clavecin Bien Tempéréով 24 թօնալիթէներուն պարունակած հոգեկան տարբերութիւնը: Ես ուզեցի ցոյց տալ նաեւ թէ անկէ առաջ կամ վերջը եկող վարպետները, ըլլայ դասական կամ romantique, նոյն թօնալիթէներուն

Ձայն մը Քամերունէն

—

ՔԱՄԷՐՈՒՆ (Հեդր. Ափրիկէ). — Տուալա, կեդրոն Քամէրունի, անծանօթ նաւահանգիստ մը չատերուն համար, աննշան կէտ մը ափրիկեան քարտէսին վրայ, համեստ գիւղաքաղաք մը եւրոպական ակնոցով, սակայն սիրտը ամբողջ հասարակածային Ափրիկէի :

Այո, բաբախուն սիրտը :

Սիրելի «Յառաջ», այստեղ դժուար է գտնել որեւէ պատմական հետք, ոչ ալ չքեղութիւն, վասն զի դեռ նոր առնուած են իր կազմակերպութեան առաջին քայլերը :

Քաղաքը աւելի ուշագրաւ է իր վաղուան մեծութեամբ քան ներկայ կերպարանքով:

Ընդարձակ քաղաքներ բուսած են Ծայրագոյն Հարաւային Ափրիկէի մէջ, այն վայրերուն վրայ որոնք մէկ դար առաջ ճահիճ կամ անապատ էին: Այսպէս ալ պիտի ըլլայ վաղուան Տուալան :

Իր ներկայ վիճակին մէջ, Տուալան կը մարմնացնէ ամբողջ Քամէրունը եւ հասարակած Ափրիկէն: Ան է միակ նաւահանգիստը ուր կը հասնին Եւրոպայի եւ մանաւանդ Ֆրանսայի ուտեստեղէնը ու ապրանքները, որոնք բեռնակիր ինքնաշարժներու միջոցաւ կը փոխադրուին երկրին խորերը եւ ուրիշ երկիրներ :

Բնակիչներ կան այլազան ազգերէ: Տուալայի մէջ առաւելապէս կը գտնենք Մերձաւոր Արեւելքցիներ, Արաբներ (Լիբանացի ու Սուրիացի), Յոյներ, որոնք կարծես առեւտուրի մենաշնորհն ունին : Ասոնք իրենց երկրին մէջ համեստ աշխատաւորներ էին, մին ջորեպան, միւսը բեռնակիր: Եկած են Տուալայի ճահճային ափերուն վըրայ ու զոհողութիւններու ու խիստ խնայողութիւններու շնորհիւ դարձած են փոքր վաճառականներ, շատեր ալ՝ փարթամ ունեւորներ: Հակառակ իրենց հարստութեան, մնացած են թերակիրթ: Հարստութիւնը ե՞րբ կրցած է շտկել ռամիկին նկարագիրը...

Քամէրուն գերմանական գաղթավայր մըն էր նախապէս, իսկ այժմ կը գտնուի Ֆրանսական թեւարկութեան տակ :

Ի՞նչ կ'ընեն Ֆրանսացիները: Ինչպէս Փարիզի մէջ, հոս ալ մեծ մասով կարեւոր հաստատութիւններու գլխաւոր պաշտօնեաներն են: Տեսակ մը մենաշնորհ՝ իրենց համար:

Ունին մեծահարուստներ, տէր պանանի անծայրածիր դաշտերու, քաքայօի, սուրճի ու ձգախէժի, երկրին խորերը:

Թէ հինուց եկողը, թէ նորեկը բախտ փնտռելու կուգան հոս: Ան որ այլուր հաստատուն եւ որոշ դիրք ունի, ոտք չի դներ այստեղ, այս տաժանելի եւ վտանգաւոր կլիմայի տակ, ուր օդը նեղացուցիչ է իր սաստիկ խոնաւութեամբ:

Ք. ՌՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

—

օգտագործման մէջ իրենց զգայնութեան արտայայտութիւնը ինչ գոյն է առացած :

Գալով նորագոյն դպրոցին, առենէ մը ի վեր աւելի կեդրոնախոյս շարժումի մը համամիտ է, ըսել կ'ուզեմ թէ առտիճանաբար կը հեռանայ«Թօնալիթէ»ի դրութենէն : Եւ դեռ չեմ խօսիր մոլեռանդներու մասին որոնք այդ դրութեան դէմ կատարեալ պատկերաքանդի դեր մըն են առանձնած, իրենց պայքարը անըմբռնելի ծայրայեղութիւններու տանելու աստիճան:

Հետեւաբար կը տեսնէք թէ նորագոյն դըպրոցը առ հասարակ իր արտադրութիւններով չէր կրնար ծառայել իմ բուն նպատակիս: Մենք ի տես այդ երեւոյթին յաճախ կարօտի զգացումով մըն է որ մեր նայուածքը կը յառենք դարձեալ դէպի ետ, դէպի Պախ, Պէթհովըն կամ Սքառլաթթի եւայլն, որոնք անդիական դպրոցին ի գործ դրած դաշնաւորման բացառիկ ու զարտուղի ձեւերէն շատերը արդէն կիրարկած էին առանց բայց հանճարեղ ճարտարութիւնով մը եւ իր բուն տեղէն: Պատճառներէն մին ալ այդ է որ Պախ, օրինակի համար, որ հակառակ երկու հարիւր տարի առաջ ստեղծագործած ըլլալուն, այսօր աւելի քան երբեք արդիական է մեզի համար :

Իմ այս ծրագիրս ինձ առիթը ստեղծեց նաեւ ձեռնարկելու այդ ուղղութեամբ 24 կտորներու հեղինակութեան որոնցմէ կարեւոր մաս մը աւարտած եմ արդէն :

Հրաժեշտ առնելէ առաջ ջերմօրէն կը շնորհաւորեմ զինքը,իր բազմակողմանի տաղանդը ոչ միայն իբրեւ վայելք մեզի մատուցած, այլեւ ակադեմական օգտակար գաղափարի մը միացուցած ըլլալուն համար:

Գ. ՔԷՐԷՍԹԷՃԵԱՆ

ՄԵՌԵԼՆԵՐՆ ԱՐԹՈՒՆ ԵՆ...

—

Ապրիլ ամիսն երբ ո՛ր կուգայ մեր սրտերէն ալ արիւն կ'երթայ ...

Այս քանի Ապրիլներ կը սահին կ'երթան, բայց մեր ցաւերն միշտ կը մնան ...

Որքան տարիներ անցնին ու հիննան, մեր Մեծ Եղեռնի օրերն ալ կարծես այնքան կը նորոգուին կը թարմանան ...

Կը յիշենք այն զարհուրելի անցքերը, որոնց զոհ գացին տարագիր կարաւանները, իրենց գլուխն ունենալով մեր ընտրանին, լուսաւոր դէմքերն ու տաղանդները, գրչի ու լեզուի վարպետները ...

Մոխիր դարձաւ ժողովուրդ մը ամբողջ, քաղաքներ ու գիւղեր հոծ բնակչութեամբ, դողդոջուն ծերունիներէն մինչեւ երախաները, բոկոտն օրեր ու շաբաթներ ու ամիսներ, կայանէ կայան, անօթի ու ծարաւ շատեր ենթակայ վայրագ ու լպիրշ կիրքերուն թրքական վոհմակներու, քանիներ ճամբան ինկան, անտէր եւ անկենդան ...

Աստուած կա՞ր թէ չկար այդ օրերուն :

Մոնկոլ ցեղն ուզեց չափուիլ հայկեան ցեղին հետ, անոր բնաջնջումովը տիրանալու համար մեր հողերուն :

Ու դեռ նոր կ'արթննան աշխարհի վարիչները, ցեղասպանութեան մասին օրէնքներ հանելու համար, տառապած, գաղթական Լեհի մը ջանքերուն շնորհիւ ...

Եւ Թուրքն անդամ կը ստորագրէ թուղթը, իր արիւնոտ ձեռքերով :

Ո՞ւր էին երբ աշխարհ մը արիւն արցունք կուլար, երբ երկինքն իսկ կարմրած էր, երբ Հայոց աղիողորմ ճիչերը վեր կը բարձրանային ...

Բայց եւ այնպէս մեր զոհերը միշտ արթուն են եւ հաշիւ կը պահանջեն, միեւնոյն ատեն յաջորդ սերունդներուն փոխանցելով ջահը:

Անգամ մը եւս, խոնարհելով անոնց անծանօթ հողակոյտերուն առջեւ, նորոգենք մեր ուխտը:

Եւ փոխանակ ծաղիկներու եւ խունկերու, ականջ տանք անոնց աղերսին, վերջին պատուիրանքին, կտակին ...

Եթէ մոռնանք իրենց մեր ուխտը, պիտի չուշանայ անոնց անէծքը:

Անոնք թէեւ մարմնով կան, բայց հոգիով միշտ արթուն են ու կը հսկեն մեր վրայ :

Ապրիլ ամիսը սեւ գիծ մըն է Հայոց Ազգի պատմութեան մէջ :

Սուգի օր է այսօր ամէնուս համար, ուր որ ալ գտնուինք :

Մէն – Սէ

ՁԱՅՆԻՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

—

ՎԻԷՆ (Յառաջ) — Եթէ չեմ սխալիր, մեր գաղութը միշտ ալ առաջնութիւնը շահած է Համազգային տօնակատարութեանց կազմակերպութեան մէջ:

Այս տարի ալ, շաբաթ իրիկուն, 14 Ապրիլին, Սէրքըլ Կաթոլիկ սրահին մէջ, Նախաձեռնութեամբ Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան տեղի ունեցաւ կոկիկ Սգատօն մը :

Բեմին խորքին վրայ մեծատառ «Յարգանք Ապրիլեան Նահատակներուն»ը եւ մեր շողշողուն եռագոյնի սեւազարդ պարզումը նահատակներու խորանին առջեւ, սրահին տուած էին խորհրդաւոր երեւոյթ մը :

« Արաքս » երգչախումբի «Տէր Ողորմեա»էն վերջ, հանդէսին նախագահը, Կ. Տէրմոյեան, քանիմը խօսքով պարզեց օրուան իմաստը եւ հրաւիրեց երկիւղած բազմութիւնը յոտնկայս յարգել մեր բազմաչարչար մարտիրոսներու անմահ յիշատակը :

Հետզհետէ եւ ըստ յայտագրին մեներգ մը (Կոյր Աշուղը) երգեց բեմին ետեւէն Նոր Սերունդի կողմէ՝ Քէկէլեան: Յաջող արտասանութիւն մը ըրաւ Սիամանթոյէն՝ Յ. Մաթոսեան (Հ. Մ. Ը. Մ.), Վասպուրականցիներու կողմէ »Սեւ Խաչը»ը արտասանեց Գ. Ա. Խլոյեան, եւ ապա խօսք առաւ Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ներկայացուցիչը՝ Ս. Գալուստեան որ արդար դառնութեամբ ձաղկեց դաս մը մարդոց բացակայութիւնը : Տիկին Վ. Ռոստիքեան մեղմաղձոտ ձայնով երգեց «Կռունկ»ը:Իսկ Սանուհիներու երգչախումբը Հ. Յ. Լեւոնեանի ղեկավարութեամբ օրուան պատշաճ երգեր երգեց որոնք խոր տպաւորութիւն ձգեցին ներկաներուն վրայ :

Օրուան բանախօսը Գ. Կ. Փօլատեան գրաւոր ճառով մը, կուռ եւ կրակոտ, ունկնդիրներու առջեւ պարզեց Սգատօնին վեհութիւնը, Նահատակներու մեծ արժանիքը, յուզուած շեշտերով պահանջեց երախտագիտութիւն, քանի որ «անոնք մեռան որպէսզի մենք ապրինք, անոնք զոհուեցան որպէսզի ապրի հայ ժողովուրդը...»:

Սգատօնը վերջացաւ երգչախումբի կողմէ երգուած Տէրունական աղօթքով (Եկմալեան) :

Ա. Բիւզանդացի

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (35)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

—

Գ.

—

Հազիւ ութ հազար պատերազմիկներ ունէր մզոններով երկայն այդ պատնէշներուն վրայ ցիրուցան : Այս համբաւաւոր պաշարման բոլոր պատմագիրները զարմացնող տարօրինակ պարագան ճիշդ ու ճիշդ այս է ահաւասիկ: Բոլոր պատմաբանները համաձայն են այդքան անհաւանական այս իրողութեան մասին. Ֆրանցէս ալ աւելի փոքր թիւ մը կուտայ եւ կ'ըսէ թէ ճիշդ ու ճիշդ չորս համազար ինը հարիւր եօթանասուներեք յոյն պատերազմիկներ կային, մէջն ըլլալով նաեւ կրօնաւորները, աբեղաները եւ ամէն կարգի կամաւորները, եւ ատոնցմէ զատ մօտ երկու հազար օտարներ: Բայց կ'երեւի թէ այս վերջինը իրականէն քիչ մը վար է :

Այդ փոքրիկ բանակին ամենալաւ տարրը ապահովաբար կազմուած էր Վենետիկէն եւ Ճենովայէն եկած երեք հազար իտալացի կամաւորներու գունդէ մը, նաեւ քանի մը կրետացի, հռոմայեցի, սպանիացի վարձկաններէ: Միջին Դարու լատին Արեւելքի պատմութիւնը ընելու պէտք չկայ բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ Ճենովա եւ Վենետիկ գոնէ Յոյներուն չափ շահ ունէին որ Պոլիսը Թուրքերուն ձեռքը չիյնայ :

Անգամ մը որ Բիւզանդիոնը եւ Նեղուցները Սուլթանին լուծին տակ իյնային՝ Արեւելքի երկու մեծ Հանրապետութիւններուն Սեւ Ծովու եւ Ադրիականի առեւտրական իշխանութիւնը եւ ուժը այլեւս կը վերջանար: Այս հերոսներու խմբակին եթէ աւելցնենք Ոսկեղջիւրի մէջ դիզուած նաւերուն մօտ երկու հազար նաւաստիները, պաշտպանութեան ուժին վրայ գրեթէ կատարեալ գաղափար մը կ'ունենանք :

« Այսպէս ուրեմն, կ'ըսէ Գ. Փիրս, մէկ կողմէն հրաշալի բանակ մը եօթանասուն խոշոր թընդանօթներով եւ հարիւր յիսուն հազար զինուորներով, որոնց մէջ գոնէ 12.000 Ենիչէրի, այդ ժամանակին լաւագոյն զինուորները :

Միւս կողմէ՝ այդ անհուն քաղաքը պաշտպանելու համար գրեթէ տասն անգամ աւելի պզտիկ ուժ մը, մօտ ութը հազար հոգի, ազնուականներ, քաղքենիներ, աբեղաներ, օտար վարձկաններ, զինուորներ, վաճառականներ եւ վենետիկցի կամ ճենովացի նաւազներ :

Մինչ Պոլիսը պաշտպանելու համար հազիւ հազ ինը հազար քրիստոնեաներ գտնուեր էին՝ պաշարող բանակին մէջ երեսուն հազար քրիստոնեաներ կային, մեծ մասով Սերպ, Պուլկար, Հոռոմ, Հայ:

Պաշտպանողական կարգադրութեանց մէջ կայսեր խորհրդականը, գլխաւոր օգնականը, Ճիւստինեանի Ճենովացին եղաւ: Ինք անձամբ կը հրամայէր պաշտպան բանակին շարժուն ուժերուն հետը բերած եօթը հարիւր զինուորներուն,որոնցմէ երեք հարիւրը նաւազներ էին եւ չորս հարիւրը՝ «զրահապատ» զինուորներ :

Առաջին օրերը այդ զինուորները պաշտօն ունէին պաշտպանելու պարիսպին այն մասը, որ կը տարածուի Ս. Ռոմանոսի դռնէն մինչեւ Պլաքէրննէր: Այնուհետեւ Լիկուսի հովիտը դրկուեցան անոնք՝ ամէնէն աւելի քաջ Յոյներու հետ, որովհետեւ պաշտպանութեան ամէնէնտկար կէտը հոն էր եւ հոն կեդրոնացան՝ Թուրք մարտկոցներու հարուածը: Մեր բոլոր պատմելիքը Պարպարօի յուշատետրէն առնուած է :Այդ անձը որ այնքանթանկագին պաշարման օրագրութիւն մը ձգած է մեզի, բժիշկ էր, կամ աւելի ճիշդը, վիրաբոյժ,Թրեվիզանի նաւերէն մէկուն վրայ: Իրպատմութիւնը այսպէս կը սկսի.

— «Ես անձամբ գտնուելով Պոլսոյ դժբախտ քաղաքին մէջ, ջանացի թուղթի վրայ պառկեցնել բոլոր յետագայ գրածներս, հանգուցեալ Մուրատի զաւկին՝ Թուրք Մէհմէտ պէյին ըրած պատերազմին վրայ, պատերազմ, որով տիրեց վերոգրեալ Կ. Պոլիս քաղաքին... Իմ պատմութեանս մէջ պիտի կարդաք օրը օրին բոլոր պատերազմներուն նկարագրութիւնը, առանց ընդմիջումի, ըսկիզբէն մինչեւ քաղաքին դժնդակ եւ տխուր առման վերջը »:

Ըստ այս պատմագրին ուրեմն, Կոստանդին կայսրը իր պալատէն մեկնեցաւ ապրիլի վեցերորդ օրը եւ իր ընդհ. բանակատեղին գնաց հաստատեց Լիկոսի հովտին մէջ, Քարիսիոսի դրան մօտ :

(Շար.)

ըլլար խորհիլ, թէ իրարմէ տարբեր քաղաքակա-նութիւններ են Մ. Նահանգներու առաջադրու-թիւնները Ասիոյ եւ Եւրոպայի մէջ: — «Ամերիկ-եան հանրային կարծիքի մեծ մասը կը խորհի թէ պատերազմը անխուսափելի չէ եւ մեր հիմնական նպատակը պիտի ըլլայ կանխել նոր պատերազմ մը, մեր եւ մեր դաշնակիցներու հաւաքական ուժերու արագ զօրացումով: Ամերիկացիները հասկցան, որ Քորէայի յարձակումը, արբանեակներու միջո-ցով մղուած պատերազմ մըն է, իբրեւ առաջին հանգրուանը շատ աւելի ընդարձակ ծրագրի մը, որ եթէ օկիզբէն իսկ ձախողանքի չդատապար-տուէր, կրնար յանգիլ ամբողջ Ասիոյ գրաւման: Ամերիկացի ժողովուրդը պիտի չխորացնէ բնաւ կռիւը եւ պիտի չիյնայ թակարդին մէջ: Եւ եթէ ծաւալի Քորէայի պատերազմը, ատոր ամբողջ պատասխանատուութիւնը ուղղակի պիտի իյնայ Կրեմլինի եւ անոր փեքինեան գործակալներուն վրայ»:

✕ Զօր. Մէք Արթըրի յաջորդը, զօր. Րիճուէյ խօսելով վերջերս Ճափոն հասած ամերիկ. 40րդ զօրաբաժնի զինուորներուն, յայտարարեց.

— «Այստեղ լծուած ենք մեծ գործի մը: Դուք հոս եկած էք պատերազմելու համար: Մենք կը գտնուինք մօտալուտ վտանգին տակ պատե-րազմի մը, որ կրնայ պայթիլ որեւէ ժամանակ եւ որեւէ կէտի վրայ, ուրիշներու յարմար դա-տած պահուն»:

ՔԱՐԻՒՂԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԿԸ ՎԵՐՋԱՆԱ՞Յ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Ապատանի քա-րիւղի ընկերութեան բանուորները խոստացած են վերսկսիլ աշխատանքը, եթէ ընկերութիւնը վճարէ գործադուլի օրերու աշխատավարձքը: Կառավա-րական յանձնաժողովը կը սպասէ ընկերութեան պատասխանին, մաղթելով որ նպաստաւոր ըլլայ:

Կառավարութիւնը հրամայած է զօր. Շահ-պախթի համոզել բանթողները որ վերսկսին աշ-խատանքը: Իրեն լիազօրութիւն տրուած է ձեր-բակալելու գործադուլի խմբակները, «առանց ա-րիւնահեղութիւն պատճառելու»:

Հինգշաբթի օր ոստիկանութիւնը ձերբակա-լեց 80 խմբակներ որոնք թռուցիկներ կը բաժնէին, տունէ տուն շրջելով: Շատերուն վրայ գտնուեցան «Թուտեհ» կուսակցութեան անդամատոմսեր (համայնավար): Այս խմբակները կ'աշխատէին վարկ տալ գործադուլին:

Անցեալ շաբթու վիրաւորուած բանուորներէն երեքը մեռան հիւանդանոցին մէջ: Քարիւղի ընկե-րութիւնը կը հերքէ այն յայտարարութիւնը թէ գործադուլը հետեւանք է «ժողովուրդի կամքին», եւ զայն կը վերագրէ բոլշեւիկեան գրգռութեանց:

✕ Իրաքի կառավարութիւնը խափանեց եր-կու թերթեր, մէկ տարուան համար: Միեւնոյն ատեն արգիլեց «Միացեալ Ազգ. Ճակատ»ի մը կազմութիւնը, որ ուղղուած է գահլիճին քաղա-քականութեան դէմ, քարիւղի հարցին մէջ: Վար-չապետը, Նուրի փաշա Սայիտ, չուզեր որ Իրանի դէպքերը կրկնուին Իրաքի մէջ: Խափանուած թեր-թերն են «Ալ Ալամ ալ Արաբի» եւ «Ալ Աւքաթ ալ Պաղտատի»: Մամուլի վերատեսուչը կ'ըսէ թէ երկուքն ալ բոլշեւիկներէն ներշնչուած են, թէեւ խմբագիրները համայնավար չեն:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՍՈՎԸ ծանր համեմատութիւն-ներ առած է եւ կը վախցուի որ 1871ի աղբեր-գութիւնն ալ գերազանցէ: Վտանգուած են առ-նուազն 25 միլիոն բնակիչներ: Վարչապետը, Նեհ-րու, յայտարարեց թէ համաձայն է ժողովուրդին աճումը սահմանափակելու, հսկողութեան տակ առնելով ծնունդները: Վերջին մարդահամարը 362 միլիոն կը ցուցնէ Հնդկաստանի բնակչութեան թիւը: Տարեկան աճումը չորս միլիոնէն աւելի է:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Casa d'Italia, rue d'Alger, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին եւ իրիկունը ժամը 9ին առաջին անգամ ըլլալով Մարսիլիոյ մէջ պիտի ցուցա-դրուին երկու հայկական ժապաւէններ:

Անուշ եւ Կոմիտաս վարդապետ

Պիտի երգէ Ամերիկահայ ծանօթ երգչուհի

ԶԱՐՈՒՀԻ ԷԼՄԱՍԵԱՆ

Մի դրկուիք այս բացառիկ առիթէն:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՊՈՒՏՈՅԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ, այս կիրակի ժամը 15.30ին, Սընօն, ըն-կերվարականներու սրահին մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ԳԷՈՐԳ ՀԱԼԱՃԵԱՆ

Կը բանախօսէ Պ. ԱՐԱՄ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, նուագ:

ՊԷԼՎԻԼ, ՍԻՆԷՄԱ ՖԼՕՐԻՏԱՅԻ ՄԷՋ

24 Ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին

Դերասան ԹՐԱԳՕՇ կը ներկայացնէ

«ՊԱՂՏԱՏԻ ՀԱՑՈՒՀԻՆ» օփերէթը

Բազմաթիւ երգերով եւ նուագով (Գարագաշ՝ քա-նոն եւ Բէկմէզի): Մուտք 100 ֆրանք

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած 32 Մարմիններու կողմէ, Երեքշաբթի, 24 Ապրիլ, ժամը 21ին, ՍԱԼ ՔԱՏԷ (նախկին «Փըթի ժուռնալ») 21 rue Cadet:

Նախագահութեամբ Պ. Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆի

Մասնակցութեամբ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱ-ԳԱԽՈՒՄԲԻ:

ՌԳԵԿՈԶՈՒՄ՝ Շ. Սարեան, ՏԷՐ ՈՂՈՐՄԵԱ՝ Խրիմեան, ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Յ. Թումանեանի, Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ.—Վերջին նամակ, Խաժա-կի, ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ:

Խօսք պիտի առնեն.— ՏԻԿԻՆ ՍԷՐԷՆԿԻՒԼ-ԵԱՆ, Պ. Պ. ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, Յ. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ, Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, ԶԻԹՈՒՆԻ, ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՎԱՐ-ԴԱՆԵԱՆ (ֆրանսերէն):

Համազգայինի մեծ Սգատօնը

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

(1915 ԱՊՐԻԼ 11-24)

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին, Bourse du Travailի սրահին մէջ (Place Guichard):

Կը նախագահէ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն երեք յարանուանութեանց ներ-կայացուցիչները եւ Պ. ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ:

Յարգանքի ուղերձներ: Կ'արտասանեն՝ Խրիմ-եան, Ալէմեան, կը մեներգեն Տիկին Վարդանեան եւ Տիկին Վարժապետեան:

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ մասնակցութեամբ Ֆր. Կ. Խաչի, դպրոցի հոգա-բարձութեան, Ռազմիկներու եւ Կամաւորներու Միութեան:

Այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Կը նախագահէ Պ. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

Կը խօսի՝ Հ. Կ. ՏԷՐՄՈՅԵԱՆ

Գեղ. բաժնին կը մասնակցին՝ Ֆր. Կ. Խաչի դպրոցի աշակերտները եւ Նոր Սերունդը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Առնուվիլի մէջ կը տօնուի Ապրիլ 22ին, ժամը 15էն կէս գիշեր, Սալ Կալմանի մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ:

Կը ներկայացուի նաեւ «ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ»

Երթեւեկ.— Gare du Nordէն ժամը 14.21, հան-րակառք թիւ 268, Porte de la Chapelleէն, իւրա-քանչիւր կէս ժամը:

ՍՈՒԳԻ ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

Այս շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, դպրոցին սրահը

Կը նախագահէ ընկեր ԳՐ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԽԱԶԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Շավիլի եկեղեց. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կի-րակի ընդհ. նահատակաց տօնին առթիւ, մասնա-ւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն պի-տի կատարուի Շավիլի մատրան մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տիկին Հայկուհի Շահին-եան (Տրապիզոնցի) կը ծանուցանէ թէ հոգեհան-գստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, յետ պատարագի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին (15, rue Jean Goujon), իր ողբացեալ ամուսնոյն ԿԱՐ-ՊԻՍ ՇԱՀԻՆԵԱՆի եւ իր զաւակներուն՝ ԱՒԵՏԻՍ (24 տարեկան) եւ ՍԻՐԱՐՓԻ (12 տարեկան) յիշա-տակին: Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յար-գողները ներկայ ըլլալ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ շրջաններու Կապոյտ Խաչի վարչութեան ներկայացուցիչները խորհրդակցա-կան ժողովի մը կը հրաւիրուին, այս երկուշաբթի ժամը 15ին, Ահարոնեան սրահին մէջ: Օրակարգ. — «Հ. Կ. Խաչի Օր»ը:

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը, այս շաբաթ ժամը 20.30ին, Խրիմեան դպրոցի սրահը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Սեւակ խումբի ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 18ին 17 rue Ampère, Cachan: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վալանս, Ռոման եւ Օպընայ, այս կիրակի առտու ժամը 9ին, Ա. Ահարոնեան ա-կումբը: Զեկուցում եւ ընտրութիւն Շրջ. Կոմի-տէի:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս շաբաթ ժամը 20.30ին Օհանջանեան ակումբը: Կարեւոր օրա-կարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ ենթա-կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20ին, ընկեր Ա. Մոմճեանի բնակարանին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորա-կան հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԻԷՆ.— Համախարբերդցիական Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր հարցեր եւ շրջաբերական Ամերիկայէն:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւա-քոյթը այս երկուշաբթի երեկոյ, Քլէման ճաշա-րանին մէջ: Շարունակութիւն վիճաբանութեան, Պ.Թ. Գառնիկի անցեալ զեկուցման՝ Թուրք պե-տութեան եւ ժողովուրդին կազմութեան մասին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Մարսէյլի Նոր Սերուն-դի «Ռոստոմ խումբի բաժակի» Գ. գեղարուես-տական մրցումը 10 Յունիսին: Կը խնդրուի չխա-չաձեւել:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

22 Ապրիլ Կիրակի ժամը 20.30ին, Salle d'Iéna

Կը մասնակցին՝ GABY MORLAY, ինչպէս նաեւ պարուհի՝ ԱՃԵՄՈՎԱ եւ ուրիշ հայ արուեստագէտներ:

Տարեկան մեծ երեկոյթ

ԻՍԻԻ U. G. A.Ի ԿՈՂՄԷ

Այս շաբաթ գիշեր ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Իսիի քաղաքապետարանին գեղեցիկ սրահներուն մէջ, մէթրօ Մէրի տ'Իսի:

Կը մասնակցի Մոնփարնասի հռչակաւոր Coupoleէն PIERRE LUINOի նուագախումբը եւ Քլարի-ճէն JOSE BERNADOի թանկոյի արժանթինեան նուագախումբը:

Գեղարուեստական կարեւոր բաժին մը, մաս-նակցութեամբ COCO ASLANի եւ ձայնասփիւռի եւ տիսքի ծանօթ արուեստագէտներու կողմէ:

Եւր. եւ արեւելեան պիւֆէ: Մուտքը 300 Ֆր.: Սեղանները ապահովել Պ. Անտոնեանէ, հեռա-ձայն Mic. 20-52:

AMPHITHÉATRE RICHELIEU DE LA SORBONNE

Այս Կիրակի ժամը 14.30ին

ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՖՈԼՔԼՈՐԻ

«Ժողովուրդները կ'երգեն» մասնակցութեամբ հայ արուեստագէտներու եւ երգիչներու:

Օր. Ճիտէճեան (դաշնակ):

Բարձր հովանաւորութեամբ JEAN SARRAILHի

եւ նախագահութեամբ Տիկին ՍԱՌԱՅԻ

Ի նպաստ St. Hilaireի ապաքինարանի ուսա-նողներուն:

Տոմսերու գիները՝ 200, 150, 100, 50 ֆրանք:

Դիմել Sorbonneի դռնապաններուն:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ քոյրերս եւ եղբայրս Տիրուհի, Էլմաս, Աշոտ Եափչաեան, կամ Մարութեան, զորս 1916էն ի վեր կորսնցուցած եմ: Տեղեկացնել Տիկին Հռգաբեր Սահաթճեանի, Notre Dame de Consolation, Մարսէյլ:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13)

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Dimanche 22 AVRIL 1951 Կիրակի 22 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6439–Նոր շրջան թիւ 1850 · Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ԹԱՆԱՊՈՒՐ

Հասարակ ճշմարտութիւն մը կրկնած պիտի ըլլանք, ըսելով թէ մամուլը ամէնէն բանուկ եւ գործօն ազդակն է, զարկ տալու համար որեւէ լեզուի զարգացման եւ արդիացման։

Մամուլին միջոցաւ էր որ կենդանացաւ ու ճոխացաւ մեր արդի աշխարհաբարը։

Բուն «լրագրական գրականութենէն» զատ, բազմազան թարգմանութիւններն ալ ահագին դեր կատարեցին։

Ունեցած ենք խմբագիրներ որոնք մասնաւոր խնամք տարած են ոչ միայն վէպերու եւ այլազան ուսումնասիրութեանց, այլեւ լուրերու թարգմանութեան ատեն։ Միշտ ձգտելով բառ մը, ոճ մը ստեղծել կամ նորոգել։ Ջանալով աւելի ճկուն եւ հոսուն դարձնել մեր աշխարհաբարը։ Բարձրացնելով անոր մակարդակը, համաձայն օրուան պահանջներուն։

Դժբախտաբար շատ քիչեր գաղափար ունին այն յարաճուն, յաճախ ստեղծագործ երկունքին եւ վաստակին վրայ որ կատարուեցան Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ։

Վենետիկի Մխիթարեանները ճամբան բացեր էին, բայց յուշիկ–յուշիկ։ Զգուշանալով խիզախ քայլերէ։ Ամփոփուելով իրենց յատուկ բարբառի մը մէջ, որուն շատ մը հնոտի հետքերը կը մնան մինչեւ այսօր։

Արդի աշխարհաբարը իր թեւերով սկսաւ թռչիլ, երբ գրագէտներ, խմբագիրներ, նոյնիսկ թարգմանիչներ արեւմտահայ մամուլին գլուխն անցան։ Երբ կենդանի շփում հաստատուեցաւ գրողին ու կարդացողին, արտադրողին եւ ժողովուրդին միջեւ։

Եւ մանաւանդ, երբ «Գաւառ»ի ձայներն ալ Վոսփորի ափերը հասան։

Այս պարագաները կը յիշենք անցողակի, մատնանշելու համար նոր համաճարակ մը որ կսկծալի աւերներ կը գործէ ժամանակակից լրագրութեան մէջ։

Կը թուի թէ քաղաքական լուրերու խճողման հետ զուգընթաց կ'երթայ լեզուի աղճատումը։

Առէք որ եւ է թերթ, եւ ձեր աչքերուն առջեւ պիտի փռուին պսպղուն «մարգարիտներ» բառերու, քերականութեան, շարադրութեան, ճաշակի եւ ... հմտութեան։

Տարիներէ ի վեր բացատրութիւններ կը ողողուին, մատնանշելով ծուռն ու շիտակը։ Հ. Արսէն Ղազիկեան գրքի վերածեց «Մի գրէք»ը։ Տարազ, որուն մահուան տարեդարձն է, կանոնաւոր եւ մատչելի դասընթացք մը հաստատեց «Յառաջ»ի մէջ, «Ի պէտս զարգացելոց»ով։

Ամէն թերթ ալ ունեցաւ իր մասնաւոր աշխատակիցը, տարրական գիտելիքներ յիշեցնելու, բան սորվեցնելու համար։

Ո՞վ է լսողը։ Գրագէտ, խմբագիր, լրաբեր թէ թարգմանիչ իրենց գիտցածէն չեն շեղիր։

Կրնաք բուռ բուռ ժողվել — ըստ այսու, զեկուցեց, զեկուցանեց, ծանուցանեց, Ֆրանսայի վարչապետը եղող, որդեգրեց (քուէարկեց), յառաջացուց (յառաջ բերաւ)։

Եւ դեռ ի՛նչ թրքաբանութիւններ, որոնք Պոլսէն արտասահման փոխադրուած են մեքենաբար։

Այստեղ պարզապէս մատնանշում մըն է որ կը կատարենք։

Անհրաժեշտ է մասնաւոր յօդուածաշարք մը հրատարակել, պարզելու համար ամբողջ ողբերգութիւնը։

Գիտենք որ այդ ալ բաւական չէ, զանցառուներուն խելքը տուն կանչելու համար։

Թերեւս աւելի գործնական ըլլար հատուածներ արտատպել «Մի՛ գրէք, գրեցէք»էն կամ «Ի պէտս զարգացելոց»էն։

Եւ կամ ամէն օր յիշեցնել վրիպումները, անուններով եւ թուականներով։ Թերացողներուն գլխուն զարնել՝ մուրճի մը ծանրութեամբ, որպէսզի թանապուրի չվերածեն լեզուն։

Մրցումի՞ ելած են Երեւանի հետ, լեզուական անիշխանութիւնը տեւականացնելու համար։

Հերոսական ճիգ մը չէ որ կը պահանջենք մեր խմբագիրներէն եւ գոյնզգոյն գրոց–բրոցներէն։

Քիչ մը ուշադրութիւն, ճաշակ եւ աշխատանք, յանուն լեզուի անկախութեան, հարազատութեան եւ ճոխացման։

Եթէ ընդունակ չեն, աւել չի պակսիր։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՇՇՈՒԿՆԵՐԸ

...Արդէն իսկ չարաշուք շշուկներ կը շրջէին բերնէ բերան։

Ուրբաթ օր մըն էր, Սկիւտար, Պէյլէրին պարտէզը։

Ահա նորէն Սիամանթօն, իրար անցած։

Դէմքէն, շարժուձեւերէն իսկ յայտնի էր թէ մարդ կը փնտռէր, սիրտը բանալու, զովանալու համար։

Գիտէի որ զինուորագրութեան հոգ ունէր, բայց յաջողեր էինք ազատել, նախ տարիքը բարձրացնելով, յետոյ փրկագին ճարելով։

— Ի՞նչ կայ նորէն, Ատո՛մ։

— Չիմացա՞ք։ Զարհուրա՛նք, զարհուրա՛նք...

— Պիտի պատմե՞ս վերջապէս։

— Ուրեմն լուր չունի՞ք։ Խիստ գաղտնի, կնքուած պահարաններ ղրկեր են բոլոր ոստիկանապետներուն, ի հարկին բանալու եւ տրուած հրահանգները կէտ առ կէտ գործադրելու համար։

— Ուրկէ՞ լսեցիր, վստա՞հ ես։

— Հայազգի «քոմիսէր»ը պատմած է Կ.ին, պատուիրելով որ բացարձակապէս գաղտնի պահէն։

— Աւելի բան մը չէ՞ ըսած պահարաններու պարունակութեան մասին։

— Ի՞նչպէս կրնայ գիտնալ, քանի որ տակաւին չեն բացուած։ Հասկցուեր է թէ ծանր դէպքեր կրնան պատահիլ։

Փութացի հաղորդել առ որ անկ է, այլապէս վրդովիչ տեղեկութեանց հետ։

Ակնունին, միշտ պաղարիւն, իր կարգին յայտնեց տեղեկութիւն մը որ կը մատնէր իր ներքին խռովքը։

— Թալաթը առաջարկում է Կեսարիա գնալ, իմ տրամադրութեան տակ դնելով մի ապարանք։ Ասում է՝ այնտեղ ապահով կը լինես, այստեղ վտանգաւոր է...

Տասը օր չանցած, շշուկները իրականութիւն դարձած էին արդէն,— Ապրիլ 11–24։

Առտուն ի զուր «Ազատամարտ»ը կը փնտռէինք։

Իրիկուան դէմ սկսելով, մինչեւ կէս գիշեր ժողվեր էին 180 — 200 հոգի, մեծ մասով մտաւորականներ, համաձայն մասնաւոր ցանկի մը որ կը պատրաստուէր ամիսներէ ի վեր։

Առաջին կալանաւորներէն եղան՝ տարաբախտ Սիամանթօն եւ Ակնունին։

Ուրեմն պահարանները բացուած էին, եւ «ապարանքը» պատրաստ էր...

ՎԱՀԷ

ԱՊՐԻԼ 11–24Ի ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ԱՌԹԻՒ, ՈՐ ԿԸ ԿԱՏԱՐՈՒԻ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԳԻՇԵՐ, «ՅԱՌԱՋ»Ի ԱՑԴ ՕՐՈՒԱՆ ԹԻՒԸ ԱՄԲՈՂՋՈՎԻՆ ՅԱՏԿԱՑՈՒԱԾ Է ՆՈՅՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ։

ՆԱԵՒ ԷՋ ՄԸ՝ ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ։

ՉՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐԸ կը շարունակեն սակարկել, առանց գործնական ելքի մը յանգելու։ Գ. Կրոմիքօ նոր առաջարկներ ներկայացուց առջի օր։ Իր բանաձեւին շարադրութիւնը բարեփոխուած է, բայց օրակարգին գլխաւոր խոչընդոտները չեն հարթուած։ Եօթներորդ շաբաթն է որ կը շարունակուին վիճաբանութիւնները։

ՀԻՆԳ – ՎԵՑ ՄԻԼԻՈՆ քաղաքացիներ ողջունեցին զօր. Մէք Արթըրի, Նիւ Եորքի մէջ, աննախընթաց խանդավառութեամբ։ Ամբողջ քաղաքը կը թնդար ծափերով եւ ցնծութեան կանչերով։ Կարգ մը թերթեր մինչեւ 7ուկէս միլիոն կը հաշուեն բազմութիւնը։ Զօրավարին թափորը կը բաղկանար 50 չքեղ ինքնաշարժներէ։ Առջեւէն կ'երթային 86 ոստիկաններ հեծելանիւներով։

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ յանձնաժողովին ուրբաթ օրուան նիստին մէջ (Ժընեւ), խորհրդային պատուիրակը առաջարկեց կէս առ կէս ետ առնել ծրագրուած Ուխտին յօդուածները, զանոնք համարելով միջամտութիւն անդամակից պետութեանց ներքին գործերուն»։ Այդ յօդուածները կը տրամադրեն յանձնախումբեր կազմել, որպէսզի լսէ եւ քննէ մարդկային իրաւունքներու բռնաբարման դէմ եղած բողոքները։ Չի կարծուիր որ խորհրդային առաջարկը մեծամասնութիւն շահի։

Միջոց վստահութեան խնդ.

Վարչապետը յայտարարեց Ազգ. ժողովին առջեւ թէ պիտի պահանջէ յետաձգել երեք նոր վիճաբանութիւններ եւս, որպէսզի կարելի ըլլայ անմիջապէս կարդալ ելեւմուտքի օրինագիծը։ Իւրաքանչիւր յետաձգման համար վստահութեան քուէ պիտի պահանջուի, մինչեւ չորեքշաբթի։

Վարչապետը այս յետաձգումները կը պահանջէ որպէսզի առաջին առթիւ քուէարկուի ընտրական նոր օրէնքը եւ ընտրութեանց թուականը (10 Յունիս)։ Շատ մը երեսփոխաններ կ'ուզեն Ազգ. ժողովը զբաղեցնել զանազան օրինագիծերով, որպէսզի ընտրութիւնները յետաձգուին մինչեւ Նոյեմբեր երբ կը լրանայ նստաշրջանը։

Հանրապետութեան Խորհուրդին (Ծերակոյտ) առջեւ կը շարունակուին վիճաբանութիւնները ընտրական նոր օրէնքի մշակման շուրջ։ Ներկայացուած էին չորս առաջարկներ, որոնցմէ մէկը (համայնավար) կը պահանջէ համեմատական դրութեան պահպանումը նոյնութեամբ։ Երկրորդը (Ժողովրդական կուսակցութեան) կ'ընդունի երեսփ. ժողովին քուէարկած օրինագիծը ընդհանրապէս։ Երրորդը (դարձեալ ժողովրդական) կը յանձնարարէ մեծամասնական դրութիւնը, զոյգ քուէարկութեամբ եւ ի հարկին խնամութեամբ՝ ընտրութիւններէն 8 օր վերջը։ Չորրորդը (Տը Կոլի կուսակիցներ) մեծամասնական դրութիւն նահանգային շրջանակով եւ զոյգ քուէարկութիւններով։ Մերժուեցան առաջին երեք առաջարկները եւ այժմ կը քննուի վերջինը։

× Վերջին լուրերու համաձայն, մեծամասնութեան վարիչները համաձայն են վստահութեան քուէները տալու, պայմանաւ որ կառավարութիւնը ետ առնէ 52 միլիառ ֆրանքի նոր տուրքեր հաստատելու օրինագիծը, քանի որ նոր ընտրութիւններ պիտի կատարուին։

Նոր խլրտումներ Իրանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն Ապրիլ 20 թուականով.— «Ֆետայանը Իսլամ» կազմակերպութիւնը, որուն անդամներէն մին մարտ 7ին սպաննեց վարչապետ Ալի Ռազմարան, նորէն սպառնալից դիրք մը բռնած է։

Այս գիշեր հրապարակային ժողով մը տեղի ունեցաւ Շահի մզկիթին առջեւ, եւ աղանդին հետեւորդներէն 7000 հոգի բուռն ճառեր լսեցին։ Ատենախօսները կը պահանջէին ազատ արձակել իրենց բանտարկուած անդամները։ Վարիչներէն Սէյիտ Մոհամմէտ Նաւաբի յայտարարեց, խօսքը վարչապետին ուղղելով.

– Հուսէյն Ալա, զգուշացէք ճշմարտութեան ճամբէն չեղելէ։ Իսլամի թշնամիները միեւնոյն ճակատագիրը պիտի ունենան։

Երբ ճառախօսներէն մէկը մզկիթին սանդուղներէն կը բարձրանար, կրօնական պատուիրաններ արտասանելով, քանի մը խումբեր սկսան հատուածներ երգել Գուրանէն։ Ամէն կողմէ կը լսուէին հետեւեալ աղաղակները.

— Ալլահ ու Էքպէր։ Մօտ է մեր յաղթանակը, շնորհիւն Աստուծոյ։

Ժողովէն վերջ բազմութիւնը համախմբուեցաւ կրօնապետ Սէյիտ Քէշանիի բնակարանին առջեւ։ Այս առթիւ ալ նոյն երգերը երգուեցան եւ ճառեր խօսուեցան։ Ֆետայանը Իսլամի անդամներէն շէյխ Մեհտի Տուլարի յայտարարեց թէ «կը մօտենայ օտար տիրապետութեան վախճանը»։

× Անգլօ-իրանեան քարիւղի ընկերութեան տնօրէնը յայտարարեց թէ բոլշեւիկներն են Աբատանի գործադուլներուն պատասխանատուն։ Եւ աւելցուց.— «Իբրեւ առեւտրական ընկերութիւն օտար հողի վրայ, մենք համբերութեամբ կը սպասենք Իրանի կառավարութեան տնօրինութեանց, վերջ տալու համար մեր պաշտօնեաներուն դէմ ուղղուած սպառնալիքներուն»։

× Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ կատարուած բանակցութիւնները վերջացան, գոհացում պատճառելով երկու կողմերուն։ Համաձայնութիւնը կապ ունի ոչ միայն քարիւղի հարցին, այլեւ Միջին Արեւելքի քաղաքականութեան հետ։

ՓԵԹԷՆ ՅԱՄՐԱԲԱՐ ԿԸ ՇԻՋԻ

Երէկուան թերթերը կը հաղորդէին թէ մարեչալ Փեթէնի վիճակը նորէն ծանրացած է։ Տիկին Փեթէն եւ բանտարկեալին երկու փաստաբանները ուրբաթ օր այցելեցին 90 վայրկեան մնալով հիւանդին քով։ Փաստաբաններէն Իզորնի յայտարարեց այս առթիւ.

Մարեչալը կը մեռնի, բայց յամրաբար, յամրաբար։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, հիւանդին վիճակը չափազանց ծանրացած էր կէս գիշերէն առաջ, այն ատեն որ խոստովանահայրը կանչած էին, որպէսզի Հաղորդութիւն տայ։ Տիկին Փեթէն, որ առտուն տեսած էր հիւանդը եւ լաւատես կ'երեւար, վիճակին ծանրացումը լսեց ճաշի պահուն։ Ոստիկանութիւնը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՀԱՆՃԱՐԻՆ ՃԱՌԱԳԱՅԹՈՒՄԸ

— Հրեշտակներն էին, որ երկիր իջեցուցին Ս. Կրաալը,— զմրուխտէ մատուցարանը, որ ծառայած է Յիսուսի կողերէն կաթկթող արիւնը հաւաքելու, կը պատմէ ֆրանսական միջնադարեան դիցավէպը :

Նպատակ չունիմ քննելու թէ մատուցարա՞ն մըն էր սրբազան այդ առարկան, ինչպէս կը նկարագրէ քրիստոնէական երեւակայութիւնը, թէ երկնքէն իջած քար մը, ինչպէս կը հաւատայ մանիքէական հոգին, (Արեւելքի մէջ, ծիսական քարեր ունէին Պարսիկները, Արաբները եւ ուրիշ ժողովուրդներ, ու դժուար չէ այդ ծիսական աւանդութիւններէն հասնիլ մինչեւ հռովմէական եկեղեցւոյ ostensoirը): Նպատակ չունիմ, նոյնպէս, ցոյց տալու դիցավէպին արեւելեան հէնքը կամ հիւսքը: Կ'ուզեմ միայն ըսել՝ եթէ հրեշտակներն էին, որ երկիր իջեցուցին Ս. Կրաալը,

— Հայ մըն էր, որ եւրոպական գրականութեան տուաւ Կրաալի դիցավէպը :

Երբ դիցավէպին ծագման պատմութիւնը կ'ընեն ֆրանսական գրականութեան պատմութեան հեղինակները, կը յիշեն Kyot անունով անձ մը : Ո՞վ է այս Քիոթը:

Les Cahiers du Sudի ուսումնասիրութեանց հատորին մէջ այս անունը յիշատակուած է տասն անգամ,— գրեթէ միշտ «Փրովանսցի Քիոթ» , մէկ անգամ՝ «առասպելական» կոչուած (էջ 114), մէկ անգամ՝ «խորհրդաւոր» (էջ 184), մէկ անգամ՝ «հռչակաւոր» (էջ 21), մէկ անգամ՝ «ենթադրական» (էջ 19), եւ մէկ անգամ ալ՝ Հաննա Քլոս կը հարցնէ թէ «Հա՞յ էր արդեօք» (էջ 65): Ոմանք կ'ուրանան գոյութիւնն իսկ,— Ժան Ֆրափիէ կը պատմէ (էջ 193) թէ ամբողջ մէկ դար՝ Ֆրանսացի բանասէրները, երկու ճակատի բաժնուած, վիճած ու կռուած են դէմ դէմի, ուրանալով կամ պաշտպանելով Քիոթի գոյութիւնը :

Ո՞վ էր, ուրեմն, այս «խորհրդաւոր» անձը, որ սքանչելի դիցավէպի մը նիւթերը տուաւ ֆրանսական, գերմանական եւ անգլիական գրականութեան, ներշնչելով նոյնիսկ երաժիշտները :

1928 Նոյեմբեր 4ին, Շթութկարտի թանգարանին տնօրէնը, Տոքթ. Հանս Պուխհայթ, նամակով մը, Ֆրէտէրիք Մաքլէրի կը ղրկէր յօդուած մը, որ հրատարակուած էր Neues Wiener Journalի մէջ (13 Սեպտ. 1928), Ռիխարտ Սմէքալ ստորագրութեամբ,— յօդուածը, որուն խորագիրն էր՝ «Փարցիֆալ պարսի՞կ էր», կը տեղեկացնէր թէ Կրացէն Փրոֆ. Ձուհչէք քննութեան առնելով Փարցիֆալի ծագումը, կը հաստատէր թէ միջնադարեան այն դիցավէպերը, զորս մշակած են Վոլֆրամ ֆ'էշընպախ կամ Քրէթիէն տը Թրուա, կուգան Իրանեան աշխարհէն: Տեսակէտ մը, որ գերմանական, ֆրանսական եւ անգլիական բանասիրութիւնը կը յեղաշրջէր մէկ օրէն միւսը եւ հիմնովին: Բայց աւելի կարեւորը կար.— Փրովանսցի Քիոթը կը դառնար... Հայաստանցի Հայ:

Ֆրէտէրիք Մաքլէր անմիջապէս նամակ մը կը գրէ Փրոֆ. Ձուհչէքի, խնդրելով մանրամասն պարզաբանութիւն մը(*):

1929 Յունուար 1ին, Աւստրիացի փրոֆէսէօրը կը պատասխանէ թէ Kyotը, որ կը գրուի նաեւ Giut, հայերէն բառ մըն է, գիւտ, որ միանգամայն կը գործածուի իբրեւ անձնանուն, — արդարեւ, այդ անունը կը կրէ Հայոց մէկ կաթողիկոսը, (Գիւտ կաթողիկոս, 461 — 478, Արահեզ գիւղէն Տայոց գաւառին մէջ):

Իմ կարծիքովս, կը շարունակէ Աւստրիացի փրոֆէսէօրը, միջնադարեան հռչակաւոր դիցավէպին նիւթերը Եւրոպա փոխադրուած են՝ Հայոց, Յոյներուն, Ասորիներուն եւ Հրեաներուն միջոցով:

Արդ, կ'ըսէ, Փարցիֆալ դիւցերգութիւնը, զոր կուտայ Վոլֆրամ ֆ'էշընպախ, աւելի հաւատարմութեամբ կը պահպանէ սկզբնական ձեւին մասնայատկութիւնները, քան Քրէթիէն տը Թրուայի գործը:Այնպէս որ դիցավէպին գերմանական ճիւղը կրնայ հաստատել թէ բազմաթիւ յուշաքադութիւններ կան այն երկրէն՝ ուրկէ կուգայ, եւ օրինակ՝ ժողովուրդի եւ աշխարհագրութեան անուններ,ինչպէս և Փոքրիկի տարրեր որոնք կըվկայեն թէ երկիրը, ուրկէ ճամբայ ելած կամ անցած է դիցավէպը, Հայաստանն է: Անշուշտ անհատ մըն էր, որ կատարեց այդ փոխադրութիւնը, բայց այդ անհատը բնիկ Հայաստանցի էր անպայման, որովհետեւ իր անունը Գիւտ, կարելի չէ մեկնաբանել եւրոպական որեւէ լեզուով (ֆրանսերէն, յունարէն, իտալերէն), ոչ ալ արաբերէնով, այլ միայն հայերէն լեզուով:

Հետեւաբար, կ'ըսէ Տոքթ. Ձուհչէք, Kyot-Giut այն Հայն է, որ, ինչպէս ուրիշ բազմաթիւ Հայեր, յարաբերութիւն կը մշակէր Խաչակիրներուն հետ, Ֆրանսերէն գիտէր, ինչպէս Ֆրանսերէն գիտէին բազմաթիւ Հայեր՝ պատմութեան այդ շրջանին: Թարգմանութիւնը կատարելով Պաղեստինի մէջ, (թերեւս ինք՝ առաջինը դրի առնելով բերանացի աւանդութիւն մը), Գիւտ անցաւ հարաւային Ֆրանսա: Այնտեղէն դիցավէպը ճամբորդեց եւ ճիւղ արձակեց դէպի Գերմանիա, դէպի հիւսիսային Ֆրանսա, դէպի Անգլիա :

Եզրակացութիւն.— Հայ մըն է Kyotը (Գիւտ), որ կ'առնէ արեւելեան դիցավէպ մը,Իրանի հնագոյն վիպասանութենէն պատառիկ մը, մանիքէական վարդապետութեամբ թաթախուն եւ հայկական երեւակայութեամբ նախշուն, կը թարգմանէ զայն Ֆրանսերէնի եւ կը փոխադրէ Եւրոպա՝ Խաչակիրներու արկածախնդրութեանց օրերուն: Ֆրանսացիները կ'ազգայնացնեն զայն, Անգլիացիները կ'իւրացնեն, Գերմանացիները կ'անմահացնեն (Վակնէրի Փարցիֆալը եւ Լոհէնկրինը): Ֆրանսացիները հայ Գիւտին ծննդավայր կուտան Փրովանսը, ուր կ'ապրէր իբր թէ 1160—1180 թուականներուն, (ու կ'աւելցնեն թէ Գիւտ օգտուած է Թոլետոյի մատենադարանին ձեռագիրներէն), բայց կարելի է առարկել թէ հարաւային Ֆրանսացի մը չէր կրնար գրել հիւսիսային Ֆրանսերէնով, ինչպէս գրուած է Կրաալը):

Les Cahiers du Sudի հրատարակութեան մէջ, ոչ ոք կը գրագի Kyot = Գիւտով: Միայն Հաննա Քլոսն է, որ մէկ տողի մէջ արձագանգ կուտայ Գիւտի հայկական ծագման վկայութեան, ըստ աւստրիացի գիտնականին, բայց անմիջապէս կ'աւելցնէ թէ Վոլֆրամի կարծիքով՝ Փրովանսցի էր, (եւրոպացի համբակ բանասէր մըն ալ կը գրէ... de Provins, այս տեղանունը շփոթելով Provenceի հետ), պատճառաբանելով թէ հարաւային Ֆրանսա թաթախուած էր մանիքէական հաւատալիքներով, արաբական սուֆիզմով, իրանեան աւանդութիւններով, ինչ որ կը դիւրացնէր Կրաալի տարածումը :

Ընթերցողները կրնան այլեւս ճշդել թէ ո՛վ աւելի համոզիչ ապացոյց կուտայ: Կայ ուրիշ ուսումնասիրութիւն մըն ալ, զոր, դժբախտաբար, ձեռքիս տակ չունիմ հիմա եւ չեմ ուզեր յոգնիլ՝ փնտռելով,— զայն կարդացած եմ պատերազմէն առաջ: Այդ աշխատութիւնը եւս տարբեր ճամբով մը, խօսելով Փարցիֆալի մասին, կը հաստատէր Գիւտին գոյութիւնը (կրօնաւոր) եւ հայկական ծագումը :

Բայց թող չկարծուի թէ արձագանգ տալով այս խրողութեան՝ փաստը կուտայ ազգային տխմար պարծասիրութեան մը, զոր հիմա կը մատնեն Թուրքերը,— արդարեւ, Թուրքերը կը պնդեն թէ Հոմերոսը... Թուրք մըն է Խօմէր անունով ; Նման տխմարութիւն մը, օր մը, այս երկրին մէջ ալ գրել տուաւ թէ Շէյքսփիրը... Ֆրանսացի մըն է Ժաք Փիէր անունով: Ազգային պարծասիրութեան այս ախտը աւելի բարեխառն ձեւով մը կը մատնէ Փուասոն (L'Origine celtique de la légende de Lohengrin, տպ. Փարիզ, 1913): Ինչպէս կը տեսնուի. Ֆրանսացիները կը սիրեն ազգային գոյն, կելտական երանգ տալ այն դիցավէպին, զոր Հայ մը արմաղան բերած է իրենց՝ Արեւելքէն: Մե՞ղք է պահանջել մեր փառքը: Մանաւանդ որ, ամէն վկայութիւն եւ ապացոյց զորս կը բերեմ՝ ինձմէ չեն գար, այլ գերման բանասիրութենէն: Եւ ատով իսկ՝ արժէքաւոր, ազգային պարծասիրութեան մեղքէն զերծ :

Բայց իմ գլխաւոր նպատակս եղաւ, գրի առնելով այս պրպտումները, ցոյց տալ մեր նոր սերունդին թէ կ'արժէ պարծենալ Հայու ծագումով, Հայոց քաղաքակրթութեամբ, Հայկազանց հանճարին ճառագայթումով, Պատմութեան մէջ, հին օրերէն մինչեւ մեր օրերը:

Մի՛ մոռնաք, տղա՛ք, թէ կարելի չէ ուրանալ նպաստը՝ զոր հայ հանճարը բերած է տիեզերական քաղաքակրթութեան, պարծանք հայութեան:

Հ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ֆրէտէրիք Մաքլէր իր այս տեղեկութիւնները հրատարակեց Revue des Etudes Arméniennesի մէջ, յետոյ առանձին գիրքով, տպ. E. Leroux, 1929:

Հօրախոյս

ՅԱՌԱՋին, Ապրիլ 11–24ի առթիւ

Հինգ եղբայրներու ամէնէն փոքրն էի ես ու մեր տունին սիրելին՝ չըսելու համար շփացածը : Հին, արմատ նետած ու ճիւղաւորուած գերդաստան էր մերինը: Ունէինք բազմաթիւ խնամիներ, ամուսնաներ, հեռաւոր ու մօտաւոր ազգականներ, հօրեղբայր մը, հինգ ամուսնացած հօրաքոյրներ, որոնք, ըստ իրենց վկայութեան, «տաշտի քերուացք» ըլլալուս համար շատ կը սիրէին զիս:

Այդ հօրաքոյրներէս երկուքը կ'ապրէին ուրիշ քաղաք: Հայրս թղթակցութեամբ կապ կը պահէր անոնց հետ: Բայց ես զանոնք չէի ճանչնար: Խանձարուրս զրկելէ ու լացս օրօրելէ վերջ, ամուսնացեր ու իրենց ամուսիններուն հետ մեկներ էին ուրիշ քաղաք: Կ'ենթադրեմ այս տեղափոխութիւնները կատարուած էին ի խնդիր աւելի բարեկեցիկ կեանքի մը, բայց պիտի չզարմանամ, եթէ վաղը միւս օր, ապրող ազգականներէս մէկը ելլէ ու պնդէ թէ ազգասիրութիւնն էր դէթ անոնցմէ մէկուն չարժառիթը, որովհետեւ, ինչպէս բոլորին ծանօթ է, հօրաքոյրներէս մէկուն ամուսինը յեղափոխական ուսուցիչ էր եւ կը սիրէր ազգին բոլոր զաւակներն ալ կրթել...ըսի արդէն թէ հեռաւորութեան պատճառով ընտանեկան եւ ազգականական կապը խզուած չէր մեր եւ անոնց միջեւ: Նամակներէն զատ, որոնք միշտ ալ շաբաթ կէսօրէ վերջի «փօսթայ»ով կուգային, տարին քանի մը անգամ, անպայման կը ստանայինք քաղցրաւենիքի ու մրգեղէնի ծրարներ, առատ բարեւ, կարօտի համբոյրներ, պարկով Նիքսարի կարմիր բրինձ ու ալ չգիտեմ ինչ :

Դպրոց երթալու առաջին օրս, հայրս, ըսաւ որ «ալ մեծ մանչ եմ» ու պէտք է որ ըլլամ ուշիմ ու աշխատասէր: Պէտք է շուտով սորվիմ կարդալ ու գրել, որ, իմ գիրով, նամակ գրեմ հօրաքոյրներուս: «Այդպէս կ'ուզեն», ըսաւ, իր խոշոր ու մսոտ ձեռքերով մազերս շոյելով:

Այն ատեն հասակս իր բաճկոնակին էն վարի կոճակին կը հասնէր:

— Ես ընաւ քեզի չափ պիտի չըլլամ, քու եւ տեւէզդ պիտի չհասնիմ, ըսի քիչ մը յուսարեկ :

— Ինչո՞ւ :

— Քանի ես մեծնամ՝ դուն ալ կը մեծնաս, ալ, ի՞նչպէս կրնամ եւտեւէզդ հասնիլ :

— Չէ, տղաս, տեղ մը կուգայ որ ալ մենք կը դադրինք մեծնալէ: Ատկէ զատ, կուգայ նաեւ տեղ մը, որ ոչ միայն ալ չենք մեծնար, այլ՝ ջուր դըպած բուրդէ հագուստի պէս, քաշուիլ, կծկուիլ կը սկսինք ...

Խելքս չհասաւ այս կծկուելու պատմութեան, բայց հարցապնդումի ժամանակ չկար. տնտեսախպարը, ճաշիս ծրարը ձեռքը, կը սպասէր դրան առջեւ: Մայրս համբուրեց զիս ու ճամբու դրաւ :

×

Այբուբենի պնակիս վրայ մանիշակագոյն մելանով տպուած Մեսրոպեան տառերէն ամէնէն առաջ, Այբէն ալ առաջ, ճանչցած գիրս Օ տառն եղաւ, որովհետեւ մեր սեւով ճերմակ կատուին կլոր աչքին կը նմանէր: Յետոյ Ղ եւ Ճ գիրերը, իբրեւ ծնրադիր ուղտեր: Ֆօն, այդ օտարականը, չորրորդն եղաւ, որովհետեւ, չաբշաֆին մէջ հով մտած, բաղնիքի ճամբէն աճապարանքով անցնող Թրքուհիի մը երեւոյթն ունէր :

Չեմ յիշեր քանի՞ շաբաթ, կամ քանի ամիս տեւեց մինչեւ որ իրապէս ճանչցայ հայերէնի բոլոր տառերը: Քանի քերական ու քանի «Ծաղկոց» մաշեցուցի, որքան սիրտ ու աչքի լոյս հատցուցի՝ մինչեւ որ զանոնք իրար կապել ու պարունակած գաղտնիքներնուն բանալին գտնել սորվեցայ, չգիտեմ, չեմ յիշեր: Չեմ յիշեր նաեւ թէ, կարդալ-գրել սորվելէս վերջ, երբեւիցէ հեռաւոր հօրաքոյրներուս նամակ գրեցի՞, պատեհութիւն տուի՞ որ բեւեռագրերով նաշխուն թուղթս իրենց ծոցերէն հանելով, ցոյց տան ապշահար դրացիներուն ու ըսեն — «Ախպօրս մանչուն գրածն է, գրած մատներուն մեռնիմ »... Խօսքը մեր մէջ, չգրելուս պատճառը հաւանաբար ծուլութիւնս չէր, այլ՝ սիրոյ պակասը: Ինչպէս ըսի, անոնք զիս կը ճանչնային, բայց ես չէի ճանչնար զիրենք, իրենց գուրգուրանքը վայելած չէի մօտէն, իրենց ծունկերուն վրայ չէի նստած ,ու սրտաբեկութեան պահերուս՝ անոնք արցունքներս չէին սրբած: Մեր մօտ ապրող հօրաքոյրներս ըսես, կը խենթենային վրաս, «պօյիդ պօսիդ մեռնիմ»ներն ու «դուրպան ըլլամ»ները հաշիւ չունէին: Զիս պարուրող օւլին չափ ալ՝ սէր կար չուրջս, ալ ի՞նչ ընէի հեռաւոր հօրաքոյրներուս սէրը ...

Ու իմ մանկութիւնը կ'աճէր ու հասակ կը նետէր հօրս բաճկոնակին կոճակներէն վեր: Մէկ, երկու, երեք ...

— Պարարտ հողի մէջ ինկած հաճարի տուն, ձի մը պէս արագ կը մեծնայ,— կ'ըսէր հայրս, ու իմ սիրտը, գիտեմ, կ'ուռէր հպարտութեամբ:

✦

1915ի անորակելի Ոճիրը վերջակէտ դրաւ երջանկութեանս օրերուն: Մեր օճախին մուխը մարեցաւ ու մեր տան փլած պատերուն վրայ բուսնող եղինճներուն մէջ, մողէսներ վազվզեցին: Հայրս մեռաւ սարին վրայ, մայրս՝ Եփրատին մէջ :

Ես, պապերուս լուս հաւատքը ուրացած, սեւցած, ստորնացած, սորկացած, հալածուած շան մը պէս չորս տարի Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ թափառելէ վերջ, օր մը ինքզինքս գտայ Սեբաստիոյ Ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ: Բարձիս քով, սեւեր հագած կին մը նստած էր ու գուրգուրալի ձեռք մը կ'անցընէր տենդահար ճակտիս վրայ:

Երբ աչքերս բացի, «հօրաքոյրդ եմ, — ըսաւ դողացող ձայնով մը .— Աղաւնի հօրաքոյրդ,

ԳՈՐԾ'Մ ԾԻԾԱՂ

ՑՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ...

Եթէ կ'ուզէք կեանքը երազի, եւ երազն ալ կեանքի՝ վերածել, բեմը որդեգրեցէք :

Ո՞վ դերասան չէ երկրագունդի թատալուն բեմին վրայ :

Առասուն, մահիճէն իջնողը, առաջին յորդաբանքը կուտայ իրեն :

Հանդիսատես — հանրութիւնը կը սպասէ մեծ սրահին վրայ:

Ահա բանուոր — դերասանը, պաշտօնեայ, արհեստաւոր, կրօնաւոր, նոյնիսկ աւելածուն իրենց յատուկ դերերով եւ արդուզարդով: Միթէ դերասաններ չե՞ն:

« Բարի լոյս», բեմին բացման խօսքը, որ կ'ուղղենք մեր հանդիպած ծանօթին՝ գոց եղած դերի մը պէս :

Ո՞վ չէ դերասան կեանքի մէջ...

Արժէքը սակայն, որակեալ եւ մշակուած դերասանն է:

Շահխաթունին կրկնապէս արժէք է թէ իբրեւ դերասան, թէ իբրեւ բեմէն դուրսի մարդ:

Իբրեւ տիտղոսաւոր դերասան՝ թատրոնի բեմըն է եղած իր հրապարակը, ուր իրապէս տառապած է, ինչպէս առօրեայ կեանքի մէջ :

Իրական դերասանը, երբ բեմի վրայ է, կը տուայտի իր անձնաւորած անձին ցաւերովը եւ կը վարձատրուի «եղբայր, կարծես իրապէս կը տառապի»ով մը:

Շահխաթունին, իբրեւ կարող արուեստագէտ, կը տառապի բեմին վրայ եւ բեմէն դուրս :

Իրական ու մեծ դերասանին համար, բեմը եւ բեմէն դուրսի կեանքը իրարու շարայարութիւնն են:

Բեմը, իրական կեանքն է անոր համար, որովհետեւ հոն են դուրսի բոլոր երեւոյթները, յղկուած, նրբացած եւ խտացած :

Հանդիսականը կուգայ հոն, ինքզինքը փրնտռելու, իր ցաւերուն եւ դժուարութիւններուն լուծումը գտնելու յոյսով:

Շահխաթունին, իբրեւ արտաբեմի մարդ ալ շատ համակրելի է եւ հաճելի: Կարծես բեմին հրմայքը, հետը դուրս է բերած շարունակելու համար իր արուեստը :

Ամենապարզ դէպքն իսկ հմայք կը հագնի իր բերնին մէջ: Կ'ուզես մտիկ ընել, լսել զինքը:

Այն անձը, որ ոեւէ դէպք կը պատմէ առանց արուեստի տարրական շղարշ մը ձգելու անոր վըրայ, ձանձրալի է պարզապէս :

Շահխաթունին, այս կերակի պիտի տօնուի: Այդ առթիւ բեմ պիտի գայ, կ'ըսեն, կարճ դերով մը, որ վերջինը պիտի ըլլայ, իր դերասանի կեանքին...

Պիտի գայ մեզի մնաք բարով ըսելու դերասանի ասպարէզէն :

Մենք պիտի ըսենք իրեն,— Ցտեսութի՛ւն Շահխաթունի ...

Կ. ՓԵՍՏՈՒՇ

Ձիւէի հօրաքոյրդ, կը յիշե՞ս ...

Ի՞նչպէս կրնայի չյիշել, յիշելու ալ ո՞վ էր մնացած որ ...

Գլխով հաստատական նշան տուի:

Համբուրեց գլխս՝ ու իր սիրտը փլաւ: Զհարցուց իր սիրելի ու մէկ հատիկ եղբօր, հօրս մասին, անոր մեծ, բազմանդամ ու ճիւղաւոր ընտանիքին մասին, խոհեմ էր ու հասկցող: Մանաւանդ էր, ինքն ալ էր չորս տարի ապրած գեհենին մէջ, ծանօթ էր Եղեռնին լայնքին ու խորքին, ալ ինչու աւելորդ վիշտ պատճառել վէրքեր խառնելով ...

— Եկայ քեզ Պոլիս տանելու, ըսաւ արցունքներուն հետ կռուելով: Երբ լսեցի որ ողջ ես, գաւակներս ձգեցի Պոլիս ու վազելով եկայ քեզ ալ հոն տանելու: Իրաւ է որ ան չան հող է,, բայց, ձեւով մը, աւելի ապահով է, Դաշնակիցներ կան հոն, կայ նաեւ ծովը :

Է՛հ, ո՞վ գիտէ...

Զլրացուց , լռեց՝ ու ինկաւ խոր մտմտուքի մէջ :

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՇՈՒՄԱՆԻ ԾՐԱԳՐԻՆ ստորագրութենէն անմիջապէս վերջ, Փարիզի բրիտանական դեսպանը բողոքագիր մը ուղղեց, գանգատելով թէ Ֆրանսա տրամադրութիւն յայտնած է հրաժարելու Ռուրի վերստուգիչ մարմինէն, առանց խորհրդակցելու Անգլիոյ հետ: Կը կարծուի թէ դեռ շատ ջուրեր պիտի անցնին, մինչեւ որ ստորագրող վեց պետութեանց խորհրդարանները վաւերացնեն ծրագիրը (վեց ամիս պայմանաժամ տրուած է):

« ՈՒՍՏԱՒՈՐ » ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻՆ

Խոր յուզումով էր որ տեսայ, անցեալ կիրակի, Շահխաթունիի մուտքը Վասպուրականի Հերոսամարտի տօնակատարութեան սրահէն ներս :

Ան փարիզեան այդ շքեղ սրահը մտաւ այնպէս ինչպէս կը մտնէին երբեմն ջերմեռանդ, հաւատքով զեղուն մեր ուխտաւորները Սուրբերու Տաճարներէն ներս :

Անագորոյն բախտի ամենաչար հարուածով մը Փիլիքապէս քայքայուած, տառապակոծ ու վշտաբեկ, քայլերը փոխելու անկարող այս երբեմնի շքեղահասակ, հպմակ եռանդ ու կորով, տիրական արուեստագէտը եկած էր գաւազանով ծնրադրելու համար պատկերներուն առջեւ մեր օրերու հրաշագործ Սուրբերուն :

Ինչ անշէջ հաւատք եւ ինչ երկիւղած պաշտամունք :

Հայրենակիցներուս օգնութեամբ յառաջացաւ ու տեղաւորուեցաւ առաջին շարքի աթոռներէն մէկուն վրայ: Իր երբեմնի կորովի, բոցավառ, այժմ թախծալի, մաշած բայց խորիմաստ նայուածքը սեւեռեց բեմին վրայ կախուած հերոսներու պատկերներուն երկար ու անթարթ :

Մօտեցայ, «Արծուի Վասպուրականի»ի բացառիկ թիւը իր դողդոջուն ձեռքերուն մէջ դրի : Տրտմալից աչքերը յառեց թերթին, ու դարձեալ պատկերներուն , եւ արտասուքի կաթիլներ սկըսան հոսիլ :

Ո՞ւր կը սաւառնէր միտքը այդ պահուն : Դէպի իր հայրենի Արարատեան Աշխարհը, անտարակոյս, որու ծառայեց երկար տարիներ արիաբար եւ հաւատարմօրէն :

Վերյիշեց, անտարակոյս, Վասպուրական աշխարհի հերոս ժողովուրդին ոգորումները իրհայրերու հողերուն վրայ, եւ օր մըն ալ «գաղթական» դարձած նոյն ժողովուրդի հերոսական գործերը՝ Արարատեան Հայաստանի հողին վրայ, իր աչքերուն առջեւ, միշտ ի խնդիր հայրենիքի ազատութեան :

Եկած էր ան, հակառակ իր ցաւատանջ մարմնին, իբրեւ ուխտաւոր, ոգեկոչելու անմահ յիշատակը անոնց՝ որոնք ինկան յանուն այդ ազատութեան :

Ի՞նչ կ'ըլլա որ այս հայրենասէր Հայու բոցավառ հաւատքէն թռած կայծ մը կենդանացնէր բոլոր ցամքած, գօսացած հոգիները, որպէսզի կարենան, գոնէ տարին քանի մը ժամ, մոռնալ կիրքն ու ատելութիւնը, եւ խոնարհեցնել իրենց ամբարտաւան գլուխները անթառամ յիշատակին առջեւ անոնց՝ որոնք անձնուիրաբար մեռան՝ որպէսզի ապրին։

Գ. ՆԵՐԿԱՐԱՐԵԱՆ

ԱՆՁԱՀ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

« Արեւմուտք »ի վերջին թիւին մէջ երգահանդէսի մը առթիւ (Սալ Շոփէն), ոմն Կարօ Արբահամեան խօսելով նաեւ փարիզահայ արուեստագէտներու մասին, հետեւեալ տողերը կը սահեցնէ .—

« Կը կարծէի թէ պիտի տեսնէինք մեզի սովորական երգչուհիներէն մին, քանի որ մեր արուեստագէտներուն կը պակսի ընդհանրապէս գեթ երաժշտական մշակոյթ »:

Ուրիշ տեղ մը ալ ան չի վարանիր զանոնք կոչել «թերարուեստագէտ»!! եւայլն:

Զեմ ուզեր գիտնալ թէ ով է այդ «քննադատը»: Արտագրուած տողերը շատ պերճախօս դավափար մը կուտան իր մտայնութեան եւ կենցաղավարութեան մասին:

Բարեբախտաբար արուեստի մէջ ալ միայն վերէն եկած քարերն են որ կրնան վնաս պատճառել արուեստագէտին :

Զանց կ'առնեմ դեռ անդրադառնալ անճոռնի ոճով մը շարադրուած այդ գրութեան մնացեալ մասերուն որոնք ուրիշ բան չեն եթէ ոչ անձեռնհաս գրչի մը ծիծաղելի հակասութիւնները :

Կը ցաւիմ սակայն որ մամուլը տեղ կուտայ այդպիսի անպատասխանատու եւ անտեղի գրութիւններու, վիրաւորելով մեր արուեստագէտներուն զգացումները :

Գ. Քէրէսթէճեան

★

Սիրելի «Ցառաջ», ձեր Ապրիլ 19ի համարում լոյս տեսած«դասախօսութեանը Գ. Սունդուկեանի մասին»խնդրեմ կատարել հետեւեալ ճշդումները.

1.— Առաջին հայերէն ներկայացումներ կազմակերպողը Թիֆլիզի Ներսիսեան դպրոցի դասիճում, 1824 — 28 թուականներին, նոյն դպրոցի վերատեսուչ Ցարութիւն քահանայ, յետագային վարդապետ՝ Ալամդարեանն էր։

2. Առաջին հայկական թատրոն կառուցանողը Թիֆլիզում, Գալուստ Շիրմազանեանն էր : Նա նաեւ թատրերագիր էր, բայց ոչ դերասան եւ Հայր Ալամդարեանի աշակերտներից էր:

3. Գաբրիէլ Սունդուկեանը մեռած է Թիֆլիզում, 1912 Մարտի 16ին, հին տոմարով:

Դ. Դաւիթխանեան

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (36)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Դ. [illegible]

« Այս դուռը, կը շարունակէ Պարպարօ, ցամաքի դուռներուն մէջ ամէնէն տկարն էր, ուստի եւ այդ տեղ շարունակ կայսեր քով կը գտնուէին բազմաթիւ պարոններ եւ ասպետներ իրեն ընկերակցելու եւ ուժ տալու համար »:

Պաշտպանութեան վերջնական բոլոր կարգադրութիւնները ընելու համար, կայսեր նախագահութեան տակ գումարուած պատերազմական մեծ խորհուրդին մէջ, որոշելիք առաջին խնդիրը սա եղաւ թէ որո՞ւ պիտի յանձնուէր Ս. Ռոմէնի դրան պաշտպանութիւնը, որ ամէնէն վտանգաւոր կէտն էր եւ ամէնէն աւելի տեւական եւ սաստիկ յարձակման ենթակայ Թուրքերուն կողմէ: Կայսեր հարցումին թէ Ցոյները եւ թէ Լատինները լռութեամբ պատասխանեցին :

Այն ատեն յանկարծ քաջ Ճիուսթինիանին տեղէն ելլելով կայսրը ողջունեց եւ ամէնուն ծափերուն մէջ, սա պարզ խօսքերը արտասանեց .

— « Աստուծոյ օգնութեամբ ապաւինելով , պատրաստ եմ իմ բոլոր մարդոցմովս Քրիստոսի սիրոյն համար այդ կէտը պաշտպանել թշնամիին բոլոր յարձակումներուն դէմ »:

Ադրիանապոլսոյ դրան եւ Թէքֆուր Սարայի միջեւ գտնուող պատնէշին պաշտպանութիւնը յանձնուեցաւ ուրիշ իտալական զօրագունդի մը , որու կը հրամայէին Փօլ, Անթուան եւ Թրօյլօ Պօքիարտօ երեք եղբայրները, որոնք զօրագունդը իրենց ծախքովը կազմեր էին: Պարիսպին Միրիանտրիօն կոչուած մասն էր այդ, դժուարաւ պաշտպանելի մաս մը, քաղաքին ամէնէն վտանգաւոր եւ ամէնէն տկար կէտը: Նոյն ատեն ալ քաղաքին ամէնէն բարձր կէտն էր այդ : Այդ Իտալացիները իրենց պետերուն կողմէն էին զինուած « սփինկառ»ներով եւ գրօլիստրներով, հեռուէն թշնամիին վրայ քարեր նետելու համար :

Քալիկարի դրան, այսինքն Էյրի Գափուն եւ այդ կէտէն սկսեալ մինչեւ Թէքֆուր Սարայ երկարող պարիսպին պաշտպանութիւնը յանձնուեցաւ Վենետիկցի հին եւ քաջարի պատերազմիկի մը, Թէոտոր Քարիսթայի , որ հրաշալի աղեղնահար էր, նաեւ՝ գերմանացի նշանաւոր ճարտարագէտ Եան Կրանթի, որ կայսեր քով ծառայութեան մտած էր եւ որ նոյնքան համբաւ պիտի շահէր պաշարողներուն փորած գետնուղիները մէջտեղ հանելով :

Պլաքէռնի պալատին մէջ կը հրամայէր Վենետիկեան դաղութին քաջարի Պայլը Ժիրօլամօ Մինօթթօ: Իր մօտ, այդ պալատին մէջ, կը գտնուէին բազմաթիւ վաճառականներ որոնք միացեր էին իրեն ընկերակցելու եւ զինքը խրախուսելու համար :

Ամբողջ պաշարման տեւողութեան միջոցին Ծիրանիէ կայսերական դրօշը ծածանեցաւ կայսեր պալատին վրայ, Ս. Մարկոսի դրօշակին քով :

Արդի Սէրայ Պուրնուի մօտ գտնուող աշտարակէն մինչեւ Սիրօփօլ, Ոսկեղջիւրի նաւահանգստին մուտքն ալ մէջը ըլլալով, կը հրամայէր միմիայն յիսուն մարդով՝ Կապրիէլ Թրեվիզանը , վենետիկեան ցռկանաւերուն հրամանատարը, այն անզուգական Վենետիկցին, որ կը ծառայէր «Աստուծոյ եւ համայն» քրիստոնէութեան»:

« Այս հերոսը, կ'ըսէ Լէօնառ, ոչ թէ վարձկանի պէս, այլ իբր իր հօտը պաշտպանող ճշմարիտ հովիւ՝ իր պարտականութիւնը կատարեց»:

Այս վերջնին քով, գոնէ պաշարման առաջին շրջանին, կրետական երկու նաւերու նաւաստիները Օռայա Դուռը կը պաշտպանէին:Իգիտօռ կարտինալը որ միշտ պատնէշին վրայ էր, արդի Սէրայ Պուրնի վրայ էր երկու հարիւր հոգինոցփոքր խումբով մը: Ժաք Քօնթարինի Սամաթիա էր հաստատուած եւ Մարմարայի պարիսպին արեւմտեան մասը կը պաշտպանէր: Քալօյէոնները, այսինքն կամաւոր յոյն վանականները, պարիսպին մէկ մղոնի չափ մէկ հատուածը կը պաշտպանէին շրջապատին նոյն մասին մէջ :

Իրենց դրացի էր Օրխան Թուրք իշխանը, որ « իր տիրոջը դէմ ապստամբած էր» եւ կայսեր քով կը ծառայէր: Հոն, իր ազգէն վարձկան զօրականներու պզտիկ խումբի մը կը հրամայէր: Նոտարաս մեծ դուքսը, պահեստի փոքրիկ գունդով մը դիրք բռնած էր Ս. Առաքելոց եկեղեցիին մօտ, (այսօրուան Մահմուտիէ մեծ մզկիթը) պատրաստ պէտք եղած տեղը օգնութիւն փութացնելու :

(Շար.)

խլեստ միջոցներ ձեռք առած էր աքսորավայրի նամակատան շուրջը, որպէսզի միայն պաշտօնական լուրեր հաղորդուին հեռաձայնով: Մոտ քառասուն թղթակիցներ, որոնք Իէօ կղզին գացած էին մառնչալին վերջին հիւանդութենէն ի վեր, հսկողութեան տակ առնուեցան, թէեւ ոմանք յաջողած էին լուրեր հաղորդել աղաւնիներու միջոցաւ:

Թերթերը կը գրեն թէ հիւանդը, որ Թոքերու բորբոքումէ կը տառապի, սրտի տկարութիւն մըն ալ զգացած էր, քանի մը վայրկեան խօսելով այցելուներու հետ: Հիւանդապահները տեսեր էին որ ուշաթափ ինկած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԱՆՏԻՒ ՏՂԱՆ վերջացուց իր ծոմը, որ կը տեւէր երկու շաբաթէ ի վեր, իբրեւ բողոք Հարաւ. Ափրիկէի մէջ կատարուած ցեղային խտրութեանց:

40 ՀՈԳԻ ՈՂՋ ՈՂՋ ՎԱՌԵՑԱՆ Մեքսիկայի ծոցին մէջ, երկու քարիւղատար նաւերու ընդհարման հետեւանքով:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԸ կը շարունակուին Պերլինի արեւելեան շրջանին մէջ, բազմաթիւ զինուորներով: Անցուդարձը արգիլուած է շատ մը ճամբաներու վրայ: Շրջակայ գիւղերուն յանձնարարուած է տեղ պատրաստել, իւրաքանչիւրին մէջ 300 զինուոր պիտի բնակի:

ՄԵԹՐՈՑԻ ԵՒ ՀԱՆՐԱԿԱՌՔԻ գիներու յաւելման մասին նոր լուրեր շրջած ըլլալով, քաղաքապետութենէն պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ հանրօգուտ շինութեանց նախարարին, բողոքելու համար: Նախարարը պատասխանեց թէ յաւելումը միայն մէկ Ֆրանք պիտի ըլլայ մեթրոյի, 50 սանթիմ՝ հանրակառքի տոմսակին համար:

ՆՈՐ ԴԷՊՔ ՄԸ պատահեցաւ Իսրայէլի եւ Սուրիոյ միջեւ: Հրեայ զինուոր մը սպաննուեցաւ: Սուրիացիներն ալ կը գանգատին թէ 100 իսրայէլցի զինուորներ յարձակած են արաբական գիւղի մը վրայ:

ՔԷՆԹԸՐՊԸՐԻԻ «Կարմիր աւագերէցը» Լոնտոնէն Պոլիս պիտի այցելէ Մայիս 13ին, հանդիպելով Հայոց եւ Յունաց պատրիարքներուն, կը գրէ Մարմարա:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ծերակոյտին արտաքին յարաբերութեանց յանձնաժողովին նախագահը, Վանտէնպէրկ (հանրապետական) որ այնքան վճռական դեր կատարած է միջազգային քաղաքականութեան մէջ, մեռաւ առջի օր: 67 տարեկան էր: Մինչեւ 1945 ջերմ կուսակից էր մեկուսացման: Յետոյ դարձաւ ախոյեան «միջամտութեան», ջատագովելով Մ. Նահանգներուն մասնակցութիւնը Եւրոպայի գործերուն:

Կապոյտ Խաչի Օրը

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Փարիզի մասնաճիւղին, ապրիլ 29ին CERCLE MILITAIREի (Place St. Augustin) մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր:

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Երգ. Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԷԼՄԱՍԵԱՆ, Օր. ՄԱՐԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ եւ Պ. ՄԱՐԳԱՐ ԽՐԻՄԵԱՆ, դաշնակ Օր. Վ. ՃԻՆՃԵԱՆ, Dialogues devant le Micro, Օր. ԷԼԻԶ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ ՆԱՏԻԱ ԹԱՊԱՔԵԱՆ, հայկական պարեր Օր. ԱԼԻՍ ԳԱՎԷՉԵԱՆ եւ եւրոպական պարեր:

Ժամը 18էն կէս գիշեր խնջոյք հաճելի անակնկալներով:

Ծախսերու մասնակցութիւն՝ 100 փրանք:

Սեղանները ապահովել, դիմելով Tru. 27–35 եւ Ale. 16–65:

SALLE GAVEAU
45, Rue La Boëtie (métro: Miromesnil)
Ուրբաթ 27 Ապրիլ ժամը 21ին
Ջութակահանդէս, հանրածանօթ ՎԻՐԹԻՒՈԶ

ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Ցայտագիրը կը բաղկանայ Պախի, Վիօթթիի, Շուպէրթի, Սառազաթի, Տրպիւսիի եւայլ եւրոպացի վարպետներու ստեղծագործութիւններէն, ինչպէս նաեւ Ա. Խաչատուրեանի «Թուրի պար»էն ու Ֆ. Աղազարեանի «Օրօր»էն:

Մուտք՝ 500, 450, 300 եւ 225 ֆրանք:

Տոմսերուն համար հեռախօսել LAB. 11–60, կամ նուագահանդէսին իրիկունը դիմել սրահին կիչէն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղի բոլոր անդամուհիները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Կարապետեան ընտանիքին իրենց եղբօր, հօրեղբօր եւ տագրոջ մահուան առթիւ:

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած 32 Մարմիններու կողմէ, Երեքշաբթի, 24 Ապրիլ, ժամը 21ին, ՍԱԼ ՔԱՏԷ (նախկին «Փըթի ժուռնալ») 21 rue Cadet:

Նախագահութեամբ Պ. Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆի

Մասնակցութեամբ ՋԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ:

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ Շ. Սարեան, ՏԷՐ ՈՂՈՐՄԵԱ՝ Խրիմեան, ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Ց. Թումանեանի, Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ.—Վերջին նամակ, Խաժակի, ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ:

Խօսք պիտի առնեն.— ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ, Պ. Պ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Ց. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ, ԳՈՒՑՈՒՄՃԵԱՆ, ԶԻԹՈՒՆԻ, ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (ֆրանսերէն):

Համազգային Սգատօն

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 14ին, Bourse du Travailի սրահին մէջ (Place Guichard):

Կը նախագահէ Պ. Ա. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնեն երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչները եւ Պ. ՅԱԿՈԲ ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ:

Ապրիլ 11-24ը Մարսէյլի մէջ

Կիրակի, 29 Ապրիլ, առտուան ժամը 9·30ին, Variétés Casinoի մէջ, (37 rue de L'Arbre, Noaillesի մօտ):

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Հրաւիրուած են երեք յարանուանութիւնները եւ բոլոր ազգ. կազմակերպութիւնները:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՊՐԻԼ 12–24Ը ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, շաբաթ, 28 ապրիլ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Rue Selézéli, հանրածանօթ սրահը:

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ԿԱՐՑԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարանդեան խումբին, Ապրիլ 29ին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պիվէռի (Գեղունի) տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Առնուվիլի մէջ կը տօնուի Ապրիլ 22ին, ժամը 15էն կէս գիշեր, Սալ Կալմանի մէջ:

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, ճոխ պիւֆէ, ընտիր նուագախումբ:

Կը ներկայացուի նաեւ «ՈՒՇ ԼԻՆԻ, ՆՈՒՇ ԼԻՆԻ»

Երթեւեկ.— Gare du Nordէն ժամը 14.21, հանրակառք թիւ 268, Porte de la Chapelleէն, իւրաքանչիւր կէս ժամը:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի Casa d'Italia, rue d'Alger, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին եւ իրիկունը ժամը 9ին առաջին անգամ ըլլալով Մարսիլիոյ մէջ պիտի ցուցադրուին երկու հայկական ժապաւէններ:

Անուշ եւ Գոմիտաս պատգամներ

Պիտի երգէ Ամերիկահայ ծանօթ երգչուհի ԶԱՐՈՒՀԻ ԷԼՄԱՍԵԱՆ

Մի զրկուիք այս բացառիկ առիթէն:

ՊԷԼՎԻԼ, ՍԻՆԷՄԱ ՖԼՕՐԻՏԱՅԻ ՄԷՋ

24 Ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 21ին
Դերասան ԹՐԱԳՕՇ կը ներկայացնէ
«ՊԱՂՏԱՏԻ ՀԱՑՈՒՀԻՆ» օփերէթը

Բազմաթիւ երգերով եւ նուագով (Գարագաշ՝ քանոն եւ Բէկմէզի): Մուտք 100 Ֆրանք

ADDY

Այրերու հագուստի confectionի խանութին համար այր վաճառորդ մը կ'ուզուի, որ պէտք է կարել գիտնայ:

Դիմել՝ 165 Bld. J. Jaurès, Boulogne, Billancourt:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ափիէսէօրներ եւ ձեւող մը (coupeur):

Դիմել Credit — Tailleur, 7 Ave. Aristide-Briand, Arcueil (Seine), հեռ. Ale. 14–95:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի ընկերական հաւաքոյթը՝ այս հինգշաբթի ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ժողովը Ապրիլ 28ին, շաբաթ օր ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ եւ շրջաններու Կապոյտ Խաչի վարչութեան ներկայացուցիչները խորհրդակցական ժողովի մը կը հրաւիրուին, այս երկուշաբթի ժամը 15ին, Ահարոնեան սրահին մէջ: Օրակարգ. — «Հ. Կ. Խաչի Օր»ը:

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԼՍԱՐԱՆԻՆ հերթական հաւաքոյթը այս երկուշաբթի երեկոյ, Քլէման ճաշարանին մէջ: Շարունակութիւն վիճաբանութեան, Պ.Թ. Գառնիկի անցեալ զեկուցման՝ Թուրք պետութեան եւ ժողովուրդին կազմութեան մասին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Մարսէյլի Նոր Սերունդի «Ռոստոմ խումբի բաժակի» Գ. գեղարուեստական մրցումը 10 Յունիսին: Կը խնդրուի չխառնել:

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

22 Ապրիլ Կիրակի ժամը 20·30ին, Salle d'Iéna

Կը մասնակցին՝ GABY MORLAY, ինչպէս նաեւ պարուհի՝ ԱՃԵՄՈՎԱ եւ ուրիշ հայ արուեստագէտներ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Նախագահութեամբ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Պ. Raoul Bleuseի Թրիանօն սինէմային մէջ պիտի ներկայացուին ՉՈՐՍ ՏԱՐԲԵՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐ, ի միջի այլոց Հայկ. Լեգէոնի շարժանկարը, այս երեքշաբթի գիշեր:

Միջնարարի պահուն պիտի խօսի զօր. Թորգոմ:

Այրի Տիկին Վերժին Թէքեան եւ բոլոր պարագաները սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց եղբօր եւ ազգականին

Պ. ԺԱՆ ՀԱՐՈՆԵԱՆի

որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 12ին, 63 տարեկան հասակին:

Հանգուցեալին փափաքին համաձայն յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան շրջանակի մէջ, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Mortainի (Manche) գերեզմանատունը:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գինը 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mardi 24 AVRIL 1951 Երեքշաբթի 24 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6440–Նոր շրջան թիւ 1851 · Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԷՆՔՍ ՄԻԱՍԻՆ ԷԻՆՔ...

Մեր հին մատենագիրները տողեր ունին որոնք ամբողջ հատոր մը կ'արժեն: Նոյն իսկ այսօրուան իրականութեամբ:

Ահաւասիկ հատ մը, քաղուած՝ Յովհաննէս կաթողիկոսի Հայոց պատմութենէն (Թ.-Ժ. դար).

«... Եւ այսպէս անմարդացեալ եւ անզաւակացեալ, խոպանացեալ եւ անշքացեալ այնուհետեւ առանք եւ շէնք մեր եղեն իբրեւ զանդաստան մացառախիտ եւ ցամաքեցան բողբոջք բուսոց արտավարաց եւ արօտից, եւ քաղաքք մեր կործանեցան առ ի չգոյէ բնակչաց. եւ երկրագործք մեր սպառեցան եւ սուգ զգեցան»:

Բաղդատեցէք հազար այսքան տարի առաջ գրի առնուած այս պատկերը՝ արեւմտեան Հայաստանի այսօրուան վիճակին հետ:՝ Անշուշտ հայկական տեսակէտով:

Երեսուն եւ վեց տարի առաջ էր որ «անմարդացեալ եւ խոպանացեալ» դարձան մեր հայրենի հողերը, համաձայն կանխորոշ ծրագրի մը:

Բայց, կրնաք վստահ ըլլալ թէ շատ բան փոխուած չէ իրականին մէջ, խնդացնելու համար դաւադիր թշնամին:

Թուրք վարիչներն ու գրիչները իրենք են որ պարբերաբար կ'արձանագրեն ու կ'ողբան «արեւելեան նահանգներու» համատարած ամայութիւնը, թշուառութիւնը, համաճարակներն ու աւերումները:

Մինչդեռ, սահմանէն անդին, մանրանկար Հայաստան մը ծաղկած է արդէն, իրենց նախանձը շարժելով:

Միւս կողմէ, արեան ճապաղիքներէն, թըրքական դժոխքէն եւ անապատներէն փրկուած «մնացորդները», մեր տարագիր բազմութիւններ աշխատանքի եւ բարօրութեան ծաղկաստաններ բացած են ի սփիւռս աշխարհի: Ասպարէզ կարդալով մարդկային գործունէութեան բոլոր ճակատներուն վրայ ...

Անշուշտ այս իրողութիւնները չեն կրնար մեղմացնել մեր տառապանքը, երբ մօտաւորապէս կը պատկերացնենք 1915 — 18ի Սարսափները: Երբ մեր վարդավառ երազները կը բաղդատենք անողոք իրականութեան հետ:

Հիմնականն այն է, որ արիւնարբու թշնամին չարաչար սխալեցաւ իր հաշիւներուն մէջ: Ուզեց վերջնական, մահացու հարուածը տալ, բայց մեր աննկուն հաւատքն ու կամքը դարձան մղձաւանջ իր գլխուն վերեւ:

Այդ հաւատքն ու կամքը եթէ տեղի տուած ըլլային աքսորական կարաւաններուն մէջ, չատոնց կնքուած էր մեր ճակատագիրը, իբրեւ ժողովուրդ եւ իբրեւ քաղաքական արժէք:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ ամէնքս միասին էինք 1914 — 15ին, երբ կը պայթէր առաջին Մեծ Պատերազմը, ալեկոծելով ամբողջ Եւրոպան ու Ասիան:

... «Զարթեան պատերազմունք ի չորից կողմանց.— Ցարեւելից սուր, յարեւմտից սպանումն, —ի հիւսիսոյ հուր, եւ ի հարաւոյ մահ...(Արիստակէս Լաստիվերտցի, ԺԱ. դար):

Միասին էինք՝ վերէն վար: Ամենայն Հայոց կաթողիկոսներով, պատրիարքներով, Ազգ. Խորհուրդներով, կուսակցութիւններով: Փաշաներով և կամաւորներով: Առեւտրականներով եւ գիւղացիներով:

Բոլորս ապաղան կը նախատեսէինք նոյն լաւատեսութեամբ: Կը սպասէինք նոյն անձկութեամբ:

Դէպի սպանդանոց քշուած ատեն ալ, միասին էին բոլորը: Առանց դասակարգի, տարիքի, սեռի, դաւանանքի, դիրքի կամ ասպարէզի խտրութեան:

Ինչո՞ւ միասին պիտի չըլլանք այսօր ալ, երբ գետին կէսը անցած ենք արդէն: Երբ ունինք հաստատուն գետին,— հայրենիքի կորիզ մը:

Եւ մանաւանդ, երբ նորէն փոթորկաբեր ամպեր կը սպառնան աշխարհի խաղաղութեան:

Դաս մը մարդիկ ի զուր «պատերազմի հրձիգներ» կը փնտռեն տարագիր բազմութեանց մէջ:

Աւելի քան մէկ միլիոն զոհերու ջարդուփշուր ոսկորները ոչ միայն յարգանքի, այլեւ արթնութեան կը հրաւիրեն մեզ:

Շ.

Գ. Խաժակի վերջին նամակը

ԽՄԲ.— Մեր ողբացեալ ընկերը այս նամակը գրած է 1915 Յուլիս 4ին, «Ատանայի ոճրապարտ վիլայէթի Օսմանիէ քաղաքի մէջ» եւ յանձնած Գ. Գառնիկ Զատրճեանի, որուն տունը հիւրընկալուած էր Ակնունիի եւ Զարդարեանի հետ.—

Սիրելի Շուշիկս, կեանքիս անուշ ընկերը.— Այսօր կարող եմ հաստատ գրել որ մեզ տանում են Տիգրանակերտ, զինուորական ատեանի յանձնելու, կասկածելով թէ երկրի մէջ ապստամբութիւն ենք ուզում հանել: Իսկ այդ կը նշանակէ մեզ տանում են ուղղակի կախելու:

Ուրեմն, անուշիկ ընկերս, երբ այս նամակը ձեռքդ անցնի որեւէ հրաշքով, ես այլեւս դադրած կը լինեմ գոյութիւն ունենալէ: Սիրելիս, կատարէ վերջին կտակս.—

1. Ա՛ռ զաւակներս հեռացիր այս անիծապարտ եւ անբարոյական երկրէն, գնա հաստատուիր մեր նախկին տեղը եւ նուիրուիր զաւակներուս եւ զաւակներուդ կրթութեան: 2. Պահէ՛ այս թուղթի կտորը եւ երբ երախաները չափահաս դառնան, տո՛ւր նրանց՝ թող կարդան եւ հետեւին իրենց հօր քայլերուն:

Ահա շուտով կը լրանայ 48 տարիս. բայց 48 օր հանգիստ վայրկեաններ չեմ ունեցած, հայութեան անիծեալ ճակատագիրը միշտ հալածած է ինձ, կարծես նա կենտրոնացած է եղել իմ եւ իմ ընկերների վրայ: Դառն, խիստ դառն է այսպէս ապրիլը եւ, մանաւանդ, այսպէս մեռնիլը: Զղջացած եմ, բայց ոչ յուսահատած: Կախաղանի առջեւ, հաստատ համոզուած եղիր, երկու պատկեր պիտի լինի աչքիս առջեւ, նախ՝ հայ ազգի տառապանքը, երկրորդ՝ քո, Նունուիս, Ալօյիս եւ աւա՛ղ, երրորդ զաւկիս պատկերները: Պիտի լա՞մ թէ ժպտիմ՝ չեմ գիտեր... Երանի՜ թէ մինչեւ կախուիլը, սիրտս, որ սկսած է խիստ բաբախել, պայթէր... Ի՛նչ զարհուրելի է չտեսնել զաւկի ծնունդը եւ կախուել... Կախուել այն ալ այսպէս դ՚աւաճանօրէն, առանց որեւէ արդար պատճառի, լոկ կասկածով: Երբ զաւակներս մեծնան, անուշիկ Շուշանիկս, տո՛ւր նրանց՝ կարդան այս տողերս եւ հետեւին իրենց հօր շաւղին, նուիրուին իրենց ազգի եւ տառապող ժողովուրդի շահերուն:

Արցունք չկայ աչքերուս մէջ, գուցէ այն պատճառով որ իբրեւ մարդ դեռ յոյս կը տածեմ ապրելու: Գուցէ մեր ինը հոգին արդարացողներ լինենք. սակայն դրանցից չեմ կարող լինել ես, որ լեզու չգիտեմ եւ օրէնք չգիտեմ դատաւորներու վրայ ազդելու համար: Թէեւ Թուրքիոյ մէջ ոչ մէկ դրական գործի մասնակցած եմ... բայց պիտի կախուիմ, որովհետեւ յայտնի Դաշնակցական եմ:

... Մեզ յատկապէս տանում են Տիգրանակերտ, մի խուլ անկիւն, որպէսզի ոչ գերման, ոչ ամերիկ. եւ ոչ ալ այլ դեսպաններ լսեն ու միջամտեն: Տանում են բաւական հանգիստ եւ քաղաքավարի ձեւով, առանց շղթայի, որպէսզի նպատակնին չհասկցուի եւ աղմուկ չելլէ, միջամտութիւն տեղի չունենայ: Մինչեւ անգամ ճամբու ծախքն էլ ենք վճարում: Ամէն ինչ արուած է խուսափելու համար աղմուկից եւ անելիք ոճրի հետքը ծածկելու նպատակով:

...Երանի թէ մենք լինենք հայ ժողովրդի անդանին նուիրուած վերջին զոհերը.երանի՜ թէ մեր արիւնով, վերջապէս, հանգիստ գտնէր այս թըշուառ ազգը... Կարծես իրականանում է մօրս ասած գուշակութիւնը 1892ին, թէ՝ *«բանտի անկիւններում պիտի մեռնիս»*:

Ի՜նչ դառն է, Աստուա՛ծ, սիրելիներէ հեռու մեռնելու պատկերը: Կրկին եւ կրկին համբոյրներ բոլորիդ: Թող զաւակներս երթան իմ ճամբով, դառն, բայց ազնիւ ճամբայ:— Քո՝ ԽԱԺԱԿ

Ցիշէ եւ ցիշեցուր

ԱՅՍՕՐ, ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, 11-24 ԱՊՐԻԼ, ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒՆ 36ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ ՍԱԼ ՔԱՏԷԻ ՄԷՋ, ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ:

(Մանրամասնութիւնները տես չորրորդ էջ):

ԿԻՐԱԿԻ ժամը 10—11, Վատիկանի ձայնասփիւռը հեռարձակեց հայկական ծէսով պատարագ, կարճ ալիքի վրայ:

Դանիմարքի դիրքը նոյնն դժուարացաւ

Հանրապետական խորհուրդը (ծերակոյտ) տակն ու վրայ բերաւ վարչապետ Գ. Քէօյի հաշիւները ընտրութեանց ձեւին եւ թուականին մասին, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քուէարկելով որոշում մը, որով կը մերժուի՝ երեսփ. ժողովի կողմէ այնքան դժուարութեամբ վաւերացուած ընտրական օրէնքը (մեծամասնական դրութեան կիրարկում): Խորհուրդի որոշումով կ'ընդունուի նախապատերազմեան ընտրական ձեւը, մեծամասնական դրութիւն՝ նահանգային շըրջանակով եւ երկու քուէարկութիւններով: Այսինքն, ընտրուելու համար թեկնածուն պէտք է ստանայ քուէներու բացարձակ մեծամասնութիւնը: Երկրորդ քուէարկութեան՝ յարաբերական մեծամասնութիւնը բաւական է: Երբ քուէները հաւասար են, կ'ընտրուի թեկնածուներուն տարէցը, եւն.: Այս դրութեան հակառակ է ազգ. ժողովը:

Որոշումը քուէարկուեցաւ 38ի դէմ 212 ձայնով: Դէմ քուէարկեցին համայնավարներն ու ժողովրդականները:

Իր այս որոշումով, Հանրապետութեան խորհուրդը դժուարին կացութեան մը կը մատնէ կառավարութիւնը, որ մեծ ճիգ կը թափէ հաւասարակշռելու եղմտացոյցը եւ նոր ընտրութիւնները կատարելու Յունիսին, փոխանակ Հոկտեմբերի: Եւ այժմ հարց կը ծագի, թէ կարելի պիտի ըլլա՞յ իրականացնել կառավարութեան այս ծրագիրը:

Սահմանադրական օրէնքով, երբ ծերակոյտը կը փոխէ ազգ. ժողովին քուէարկած մէկ օրէնքը բացարձակ մեծամասնութեամբ, ինչպէս հիմա, ազգ. ժողովը կրնայ վերահաստատել իր քուէարկածը երկրորդ ընթերցումով, պայմանաւ որ ինքն ալ ապահովէ քուէներու բացարձակ մեծամասնութիւնը: Այս բանն է որ պիտի ընէ այժմ ազգ. ժողովը: Արդ, առաջին ընթերցումով, օրէնքը մեծ դժուարութեամբ եւ յարաբերական մեծամասնութեամբ միայն անցաւ եւ ստացաւ 251ի դէմ 263 ձայն, մինչդեռ ըստ սահմանադրութեան բացարձակ մեծամասնութիւնը կարելի է ապահովել առնուազն 311 քուէներով: Արդ, վարչապետը պէտք է ճարէ այս անգամ 48 երեսփոխաններ եւս, որոնք դէմ քուէարկած էին առաջին ընթերցումին եւ որոնք, սակայն պիտի ուզէին այս անգամ միանալ կառավարութեան: Եթէ ձախողի, Գ. Քէօյ պիտի ստիպուի Յունիսին կատարել ընտրութիւնները Ներկայ համեմատական դրութեամբ, ինչ որ մեծ թիւով աթոռներ պիտի շահեցնէր համայնավարներուն եւ Տը Կոլի կուսակիցներուն եւ կամ պիտի հրաժարի ընտրութիւնները փութացնելու իր գաղափարէն, ինչ որ անընդունելի է կառավարութեան համար: Այս պարագային, անխուսափելի պիտի դառնայ կառավարական նոր տագնապ մը:

Մինչ այդ, կառավարութիւնը կը դիմագրաւէ նոր վտանգ մըն ալ, երբ վաղը վստահութեան քուէ պիտի պահանջէ՝ ուրիշ օրինադծերէ առաջ նախապատուութիւն տալու համար եղմտացոյցի քուէարկութեան: Կրնայ ըլլալ, որ վաղն իսկ փոքրամասնութեան մէջ մնայ կառավարութիւնը եւ ստիպուի հրաժարիլ:

Միջերկրականեան դաշինք?

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ՝ համաձայն Անգարայէն հասած լուրերու, Թուրքիա եւ անտարակոյս միւս շահակից պետութիւնները այս միջոցին կ'ուսումնասիրեն բուն իսկ Միջերկրականի յատուկ դաշինք մը կնքելու խնդիրը: Այս դաշինքին մաս պիտի կազմեն Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա, Թուրքիա, Յունաստան եւ Իտալիա, որոնց պիտի միանան Մ. Նահանգները: Դաշինքը պիտի կնքուի համաձայն Ատլանտեանի դաշնագրին հիմնական կէտերուն եւ պիտի կազմէ անոր լրացուցիչ մասը:

Կը թուի թէ մէկդի դրուած է այն գաղափարը որով կ'ուզէին այդ շրջանին ապահովութիւնը երաշխաւորել, Ատլանտեանի դաշինքին մէջ առնելով Յունաստանը եւ Թուրքիան, վասն զի չափազանց դժուար է միաձայնութիւն հաստատել դաշնակիցներուն միջեւ, ընդլայնելով Ատլան-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԵԾԱՐԱՆՔ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

Կիրակի գիշեր, «Սալ Եէնայի» մէջ տեղի ունեցաւ ի պատիւ Ա. Շահխաթունիի կազմակերպուած մեծարանքի հանդէսը, ի ներկայութեան հայ եւ օտար հանդիսականներու: Սրահը ամբողջովին լեցուած էր: Գ. Ա. Զօպանեան խօսեցաւ Շահխաթունիի եւ անոր արուեստին մասին: Խօսեցան նաեւ ուրիշներ: Տեղի ունեցան պարեր, մեներգներ եւ նուագ՝ զանազան արուեստագէտներու կողմէ: Ի վերջոյ խօսք առաւ եւ ինքը, Շահխաթունին, որ խորապէս յուզուած էր: Հանդէսը վերջացաւ կէս գիշերին:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ԱՔՍՈՐԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԽՄԲ.— «Նարդենի» խորագրով ինքնակենսագրութեան մը ձեռնարկած էր Նարդունի, «Առաւօտ»ի մէջ (1945 Նոյեմբեր), որ կէս մնաց: Հատուած մը՝ 1915ի սարսափներու մասին, օրագրի ձեւով.—

12 Օգոստոս, 1915

Այսօր դրացի գիւղերը, Թասկալն ու Խաչ-գիւղը, պիտի պարպուէին:

Մեր պատուհանէն, ամբողջ առաւօտուն, փորձեցի տեսնել գիւղին հեռաւոր ճամբաներուն վրայ Թասկալի աքսորի կարաւանը: Բան չտեսայ: Վաղը մեր կարաւանը պիտի անցնի այդ ճամբաներէն, ու կը տեսնես՝ կ'ըսեմ ես ինծի:

Գիշերուընէ ի վեր գործի վրայ են բոլոր գիւղացիները: Կալերէն ցորեն կը բերեն՝ պարտէզներուն մէջէն գաղտնի փախցնելով, որովհետեւ բոլոր ճամբաները փակուած են ժանտարմաներով: Ու սանդ կը ծեծեն, ձաւար կը շինեն, ալիւր կ'աղան երկանաքարերով, անխմոր հաց կ'եփեն ճամբու համար: Լուացք կ'ընեն, կը լոգնան ու կը լուացուին հարսներ ու կիներ, մայրեր ու երեխաներ: Բոլորը արթուն այս ամբողջ գիշերը,— կարծես ի պատրաստութիւն մեծ տօնախմբութեան մը:

Վաղը աքսորի Մողոքը պիտի գայ, խարազանով դուրս պիտի հանէ գիւղացին իր տունէն, իր գիւղէն:

Կազմ եւ պատրաստ կը սպասենք մենք ալ,— մեծ մայրս՝ ծերուկ ու դանդաղաշարժ, հին օրերու բարեկեցիկ տանտիկինի հովերը տակաւին վրան, հարսէն բաժնուած՝ մեր մօտ եկած, օգնելու համար աղջկան — մօրս — որ չորս զաւակ ունի ուսերուն բեռ: Մայրս, մելամաղձոտ ու մտախոհ, բայց ժիր եւ աշխոյժ, տակաւին շատ երիտասարդ, կը կապէ բեռները, կը դասաւորէ, ամէնուս ալ կը բացատրէ,— ուտելիքները այս տոպրակին մէջ, հագնելիքները այս կապոցին մէջ, արժէքաւոր առարկաները այս սնտուկին մէջ, ամէն ինչ մեթոտով եւ հաշիւով, որպէսզի չշուարինք՝ եթէ մեզմէ մէկը յանկարծ «բաժնուի» կարաւանէն: Ես, դպրոցս նոր աւարտած, անփորձ, անճարակ, «խելքս գիրքերու մէջ Թաղած», ինչպէս կը հեգնէ յաճախ մեծ մայրս: Աստղիկը, պիծակ, միշտ կը հեռանայ տունէն, կ'երթայ կուգայ, լուր կը բերէ դրացիներէն եւ իր ընկերներէն, բոլորն ալ ինչպէս ինք՝ «ժլղոր», դարձեալ մեծ մօրս բացատրութեամբ: Բարսեղը, մօրս քղանցքին կառչած, միշտ լալկան, միշտ տրտնջացող: Ցակոբիկը, տակաւին ծծկեր, մօրս բազուկներուն մէջ կամ բազմոցին վրայ:

Իսկ հայրս՝ զինուոր,— ա՜խ, լուր ալ չունինք իրմէ:

Այսպէս, պատրաստ, կը սպասենք որ լուսնայ, կը սպասենք որ կարաւանը ճամբայ ելլէ: Մայրս ծախած է տունէն ինչ որ կարելի է ծախել: 450 դրշ. ունինք, ահա մեր ամբողջ հարստութիւնը,— ըսաւ մայրս աչք մը նետելէ եւ հասկնալէ վերջ թէ այլեւս լրացած է ամէն պատրաստութիւն: Ու նստաւ, հանգչելու համար: Այդ հանդարտութիւնը, սակայն, Թուլցուց իր պրկուած ջիղերը, եւ սկսաւ լալ: Լացը վարակիչ է, եւ ահա իրարու նայելով սկսան լալ Բարսեղը եւ Ցակոբիկը: Աստղիկը վար վազեց սանդուխներէն ու կորսուեցաւ մութին մէջ: Ես դուրս կախուեցայ պատուհանէն՝ ծածկելու համար յուզումս: Փողոցին մէջ անցուդարձ մը լապտերներով կամ առանց լապտերի: Երբեմն կանչեր, բարձրաձայն խօսակցութիւններ:

— Մի՛ լար, կը լսեմ ետեւէս, մի՛ լար, լացով կաթ չեն տար:

Մեծ մայրս է, որ կ'աշխատի հանդարտեցնել մայրս: Ետեւ կը դառնամ, մայրս կաթ կուտայ Ցակոբիկին՝ դադրեցնելու համար անոր լացը, մինչ իր դէմքը ողողուած է արցունքներով:

— Հոգ մի՛ ըներ, կախան ոսկիներս կը ծախեմ ու նորէն անօթի չենք մնար, կ'ըսէ:

Տէրպէնտի ճամբուն վրայ, 13 Օգոստոս

Լուսցա՜ւ:

Մունետիկը կ'արթնցնէ քնացողները: Փողոցները լեցուն են Թուրք մուհաճիրներու կառքերով,— հրաման տրուած է որ ամէն տուն մէկ կառք վարձէ, «ճամբորդութեան» կապոցները բեռցնէ, որովհետեւ մէկ ժամ վերջ կարաւանը պիտի մեկնի դէպի չոգեկառքին ամենամօտ կայարանը, Տէրպէնտ:

Գիւղացին, իր յուզումին մէջ, չի գիտեր ի՞նչ ընէ ու կը տնտնայ: Կառքերը կը բեռցնեն, չուաններով կը կապեն, յետոյ վար կ'առնեն, դարձեալ կը բեռցնեն: Երախաները կուլան, մայրերը կը պոռան, մանուկներ կան որ կորսուած են կամ խաղալու գացած: Թուրք կառապանները կը տըրտնջան, որ այս դանդաղութեամբ կարելի չէ մինչեւ երեկոյ Տէրպէնտ հասնիլ, ճամբան երկար է: Ժանտարմաները, ձի հեծած, սպառնալով կ'անցնին փողոցներէն:

Մենք բեռցած ենք մեր կառքը,— մատներուս ծայրերը կը ցաւին, եղունգներս կոտրեցան ծանրկեկ կապոցները կառքին վրայ բեռցնելու ժամանակ: Եւ երբ, վերջին անգամ մըն ալ, կը բարձրանամ մեր տանը սանդուխներէն, կը կանգնիմ պատշգամին մէջ, յանկարծ ողբ մը կը լսեմ գերեզմանէն:

Ձոր մը երկուքի կը բաժնէ մեր գիւղը՝ երկու Թաղերու, եւ մեր տունը կը նստի վերի Թաղին զառիթափին վրայ, ճիշդ դէմն ունենալով, դիմացի զառիթափին վրայ, գերեզմանը՝ ուր երգուած ողբը կարելի է լսել մեր տան ետեւի պատշգամէն հատիկ հատիկ եւ շատ յստակ:

Գիւղացի կիներ են, որ աքսորի կարաւանը ճամբայ ելլելէ առաջ՝ գերեզման վազած են հրաժեշտ առնելու համար իրենց մեռելներէն:

— Բաց, մայրիկ, բաց փոսիկդ, Թող քովիկդ Թաղուիմ ու ղուրպէթ չերթամ, կ'երգէ մատղաշ ձայն մը:

— Մնաս բարո՜վ, հայրի՛կ, ես աքսոր կ'երթամ, ո՞վ գիտէ, ո՛ր չոլերուն մէջ տ'իյնամ, գիս գերեզման դնող մըն ալ չունենամ, ա՜խ, հայրի՛կ, կ'երգէ ուրիշ մը:

Ցուզումը այնքան կը ցնցէ զիս, որ կարծես պիտի խեղդուիմ: Վար կը վազեմ ու փողոց կ'իջնեմ:

Մայրս գլխահակ նստած է իր սիրական տանը սեմին վրայ՝ Ցակոբիկը գիրկը: Մեծ մայրս նստելու տեղ կը պատրաստէ կառքին մէջ: Բարսեղը մագլցած է բեռներուն վրայ եւ չարունակ կը կանչէ մօրս՝ պարծենալու համար թէ բարձր տեղ նստած է:

Եւ ահա հրամանը,— պէտք է ճամբայ ելլել:

Մայրս ոտքի կ'ելլէ, Ցակոբիկը կը դնէ մեծ մօրս գիրկը, չեմ գիտեր ինչու՝ բանալիով կը գոցէ մեր տանը դուռը, յետոյ երեսը կը խաչակնքէ, կը համբուրէ տանը դուռը եւ պատերը, գրկելու ձեւով կը բանայ ձեռքերը՝ կարծես ուզէր փաթթուիլ իր տանը եւ ողջագուրել զայն, կը տեսնեմ որ կուլայ, ողբ մը ըսել կ'ուզէ Թերեւս՝ որ բաներ մը կը մրմնջէ:

Մեծ մայրս կը կանչէ.

— Ալ կը բաւէ, աղջի՛, կը բաւէ, եկուր տղուդ քով:

Բայց մայրս կուլայ, եւ տանը պատերուն կը փակչի: Ի՞նչպէս բաժնուի տունէն, զոր շինել տըւաւ մեծ զոհողութիւններով, որուն վրայ գուրգուրաց զաւակ մը սիրելու պէս:

Թուրք կառապանը կը պոռայ: Կառքեր կան որ յառաջ կ'անցնին:

Եւ ահա մեծ մայրս բացաւ բերանը, անիծելու համար.

— Ձմնա՛յ, չուներուն չմնա՛յ, վրանի՛ն փլի, Աստուծու կրակը Թափի եւ մէջիկը ողջ-ողջ վառին մարերով ու զաւկներով...

... Երբ հասայ Պաղ Աղբիւր, նստայ եւ ջուրով երեսս զովացուցի, կարծես հանդստացայ: Ցետոյ ինքզինքս գիտեցի պահ մը,— տրեխ հագած եմ, գլուխս ճերմակ լաթ մը փաթթած եմ պաշտպանուելու համար արեւին դէմ, ուսէս կախ ունիմ տոպրակ մը՝ որու մէջ դրած եմ 4—5 գիրք իմ ամէնէն շատ սիրած գիրքերէս, Կեդրոնական վարժարանի վկայականս, այս յուշատետրս, ատամնաւորներուս տետրակը, գոց կաղամար մը եւ քիչ մը հաց: Դիտեցի ինքզինքս, երինջի պէս կայտառ, պատանի մըն եմ առոյգ եւ առողջ, արդէն տասնեւեօթը տարի բոլորած եւ տասնեւութիս մէջ մտած: Վստահութեան ձայն մը լսեցի կարծես ներսէս, քաջութիւն եկաւ վրաս, ու տարօրինակ երանութիւն մը զգացի, այնքան որ ինծի Թուեցաւ Թէ կը ժպտիմ: Անձրեւէն վերջ արեւ: Ցատկեցի աղբիւրին հայելին վրայէն, եւ սկսայ բարձրանալ զառիվերը դէպի Ձոյգ Կաղնի:

Երբ սարահարթ ելայ, տեսայ որ արդէն հասած են առաջին կառքերը: Գիւղին քիթէն սկսեալ մինչեւ սարահարթին ոտքը՝ ճամբան պարապ է այլեւս, ուրեմն կառքերը զառիվերին վրայ կը դտնուին այս պահուս: Հեռուն, մեր դիմացը, Արմաշն է իր կղմինտրներուն կրակը պարտէզներուն կանանչին մէջ Թափած ու Վանքն է իր վեհափառ եկեղեցիին գմբէթին ճերմակը ուռեցուցած, առապատ շինած՝ պարիսպներուն կազմած աւազանին մէջ: Կը նստիմ ու կը սպասեմ, մինչեւ որ հասնի մեր կառքն ալ: Հասնող կառքերը կանգ կ'առնեն պահ մը, որպէսզի շունչ առնեն կենդանիները:

Ահա այդ պահուն էր, որ սրտախորով, հոգեվառող տեսարան մը պարզուեցաւ, եւ պատանի հոգիս անգամ մը եւս բզկտուեցաւ:

Քանի մը կիներ, օգտուելով կառքերու դադարէն եւ յուզուելով գիւղին պատկերէն՝ զոր անգամ մըն ալ պիտի չտեսնէին այլեւս, ծունկի եկան ճամբուն եզերքը եւ երեսնին դարձուցած եկեղեցիին, վանքին եւ իրենց տուներուն՝ սկսան աղօթել բարձրաձայն, լալագին: Ձանոնք տեսնելով՝ ո՛ր կառքը որ հասաւ, կանգ առաւ, եւ գիւղին բոլո՛ր կիները չարուեցան ճամբուն եզերքը ծնրադիր, արտասուալից, եւ ոմանք վրէժխնդիր՝ անէծք կը կարդային, ուրիշներ համակերպած՝ Զարխափանին պաշտպանութիւնը կը խնդրէին: Այրերն իսկ կուլային, ու բոլո՛րը, բոլո՛րը իրենց աչքերն յառած էին աղուոր գիւղին վրայ, իրենց տուներուն վրայ, կարծես չէին կշտանար՝ գիտնալով՝ որ շատ պիտի կարօտնային ու պիտի երբեք չտեսնէին: Թուրք կառապաններ կային, որ նոյնպէս յուզուած էին:

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Հօրաքոյրս

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զէմպէրլի Թաշի իր ազքատ միակ սենեակին մէջ, ուր իր երեք զաւակներուն հետ ես ալ կ'ապրէի Պոլիս հասնելէս ի վեր, հօրաքոյրս, իր տաքուկ ծունկին տակ, զիս նստեցուց «խոստովանանքի» (այս բառը իրենն է):

— Է, հիմա որ Պոլիս ես, ի՞նչ կը մտածես ընել:

— Արհեստի մը պիտի հետեւիմ: Մեր խնամիներէն մէկուն տղան հոս կօշկակարի խանութ ունի. քովը աշկերտութեան պիտի մտնեմ:

— Ի՞նչ ըսիր...

— Ըսի՝ կօշկակարի աշկերտ պիտի ըլլամ, կօշկակարութիւն պիտի սորվիմ:

— Է, կը ձգե՞մ ես:

— Ինչո՞ւ, անպատի՞ւ գործ է, հօրաքոյր:

— Քաւ լիցի, անպատիւ չէ, բայց դուն դըպրոց պիտ՝ երթաս:

— Դպրոց երթալու տարիքս անցած է...

— Չէ, չէ անցած: Քեզմէ կաշի կրծող մը պատրաստել տալու համար չէր որ մինչեւ Սըվազները ոտքդ եկայ...

— Աղէկ, հօրաքոյր, շնորհակալ եմ որ եկար, բայց ես ալ ի՞նչ դպրոց կրնամ երթալ... չորսուկէս տարի լեռներուն վրայ չօպանութիւն ընելէ վերջ՝ գիտցածս ալ մոռցայ...

Արդէն շատ բան ալ չէի գիտեր... հիմա, աս պօյովս, ո՞ր մէկ ծաղկոցի սեղանին առջեւ կրնամ նստիլ... ծունկերս գրասեղանի տակ իսկ չեն եղմիր... վերջապէս ամօթ ըսուած բան մը կայ...

— Մեծ ըլլալդ կարեւորութիւն չունի, ամօթը՝ տգէտ ըլլալը չէ, այլ՝ տգէտ մնալը: Վարժապետներդ կը հասկնան, իրենք ալ Հայ են եւ Հայու ճակատագրին տեղեակ... Կ'ընդունիմ Թէ, տղաս, ուսման ժամանակդ ուշացած է, բայց անցած չէ:

— Բայց հօրաքոյր...

— Հօրդ անուշիկ խաթերին համար:

— Հայրս մի խառներ աս գործին մէջ: Ես ալ դպրոց գացող չեմ:

— Քեզ կ'ուրանամ, կ'ուրանամ քեզ՝ ինչպէս Պետրոս առաքեալն ուրացաւ Ցիսուսը, կ'ըսեմ՝ ախպօր զաւակ չունիմ:

— Հօրաքո՛յր...

— Տունէս դուրս կ'ընեմ քեզ:

Ձայնը փլաւ: Լեզուն կը սպառնար՝ բայց գլուխս առած էր իր բազուկներուն մէջ եւ կը սեղմէր կուրծքին...

— Խօսքս մտիկ ըրէ, տղաս, վերջը կը զղջաս...

— Կ'երթամ, հօրաքոյր, կ'երթամ: Մի լար, դպրոց կամ այլուր, ուր ուզես՝ հոն կ'երթամ... եթէ նոյնիսկ գիտնամ Թէ ամօթէս պիտի բոցավառուիմ ու սրտնեղութենէս խենթենամ՝ նորէն կ'երթամ...

Մազերուս վրայ արցունքներ ինկան:

×

Լման երեսուն տարի առաջ էր այդ:

Ինչքան արագ անցան տարիները: Արդէն մազերուս մէջ ձիւն է սփռած, բայց այս տողերը գրած պահուս, կը կարծեմ Թէ, դեռ մազերս Թաց են հօրաքրոջս արցունքով: Կը մտածեմ այդ օրուան մասին ու սիրտս կը յորդի գորովով ու երախտագիտութեամբ: Ու խոր, անսահման սիրով ու ակնածանքով կը համբուրեմ հօրաքրոջս, բոլոր հայ հօրաքոյրներուն եւ բոլոր ուսումնատենչ հայ մայրերուն տառապանքէն ու վիշտէն կնճռոտած Թուշերը:

Հայ օճախին, հայ մտքին, հայ դրին, հայ հաւատքին ու հայ աւանդութեանց անտեղիտալի կորովով պահակ կանգնած բոլոր հայ մայրերուն ու մեծ մայրերուն Թուշերն ու ձեռքերը:

Վաղը, երբ ափ մը խունկով ու աղօթքի կտորով մը այս օտար հողերուն մէջ հանգչելու դնենք զանոնք. ո՞վ պիտի բռնէ անոնց տեղը:

— Ո՞վ...

★

Հիմա, հօրաքոյրս, մտքով առոյգ ու մարմնով քիչ մը յոգնած, կ'ապրի իր նոր շինած օճախին մէջ, շրջապատուած զաւակներով, փեսաներով ու Թոռներով: Մինչեւ հոս հասնիլը, բազմաթիւ անգամներ խնդրանք է տուած Աստուծոյ, վէճ ունեցած՝ ու պայմանագրութիւն կնքած անոր հետ: Ու, երբեմն ալ իր չնայած պահուն նոր յօդուած մը կամ Ցեղ Գրութեան մը աւելցուցած

ՅՈՒՇԵՐ ԱՀՈՒՍԱՐՍԱՓԻ ՕՐԵՐԷՆ

ԽՄԲ. — Խօսակցութեան մը պահուն, «Մոռցուած հերոսներ»էն Միսաքի (Թորլաքեան) ձեռքը տեսանք ստուար հատոր մը,— իր ձեռագիր Յուշերը, (1895էն 1918 դեռ. շարունակելի)։

Ի՜նչ թանկագին պատեհութիւն, Ապրիլ 11-24ի տարեդարձին առթիւ։ Հազիւ կրցանք համոզել, հատուած մը արտատպելու համար.—

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

... Ինքնապաշտպանութեան վայրը որոշուեցաւ դարձնել մեր գիւղը, նկատելով որ ամէնէն յարմար աշխարհագրական դիրքն ունէր ինքնապաշտպանութեան տեսակէտէն։ Վճռուած էր մեր շրջանի ժողովուրդը այստեղ կեդրոնացնել, թիկունքը ունենալով Ուզտաղի բարձունքները։ Տէյէրմէն Տէրէի արեւմուտք գտնուածգիւղերը եւ քաղաքը աշխարհագրական դիրքով մեզմէ հեռու էին եւ առանձին։ Իսկ Սիւրմէնէն որ շրջապատուած էր թրքական կատաղի գիւղերով, մեզմէ 6 ժամ հեռաւորութեան վրայ դէպի արեւելք Գարատէրէի եւ Եամպոլի գետերու միջեւ լեռնային բարձունքներու վրայ թառած չորս հինգ գիւղեր էին։ Այդ հայ գիւղերու հետ զինուորական մարմինը կապ կը պահէր Ֆիրինցուտցի Համբարի միջոցով։

Քաղաքի եւ զինուորական մարմնի միջեւ կապ պահողը Կ. Կոմիտէի անդամ Բիւզանդ Ճերմակեանն էր։ Յովհաննէս Ղուկասի Ղուկասեանին յանձնարարուած էր պատանիներուն դրօշով եւ ելեկտրական լամբով խօսիլ սորվեցնել։ Այդ տղաներէն էին Ներսէս Յովսէփեան, Վահան Թորլաքեան, իմ կրտսեր եղբայր Վաղարշակը եւ ուրիշներ։ Բոլոր փախստական երիտասարդները բաժնուած էին խումբերու, իրենց խմբապետներով եւ առանձին գաղտնի նկուղներով, որոնք իրարու հետ կապ կը պահէին։ Այդ բոլոր խումբերն ալ զինամթերքի ու պաշարի պահեստները ունէին։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՈՂՋ ՄՆԱՑ ԷՆՎԷՐԸ

Այս եռուն աշխատանքներուն մէջ էինք, երբ 1914 Դեկտ. ամսուն Էնվէր փաշայի Սարըղամիշի ճակատին վրայ չարաչար պարտութեան լուրը տարածուեցաւ։ Միեւնոյն ատեն Էնվէր փաշայի Սարըղամիշէն վերադառնալուն եւ Տրապիզոնի վրայով Պոլիս անցնելուն լուրը իմացանք։ Զինուորական մարմնի քանի մը անդամներս որոշեցինք վերջ տալ այդ հրէշի կեանքին։

Ատոր համար ալ անմիջապէս կապուեցանք Վարզահանցի Մելիքսեթի եւ Կիւմիւշխանեցի Աւոյի աներձագ Մանուկի հետ, որպէսզի հետեւին եւ անոր անցած օրը հեռագրով ըստ նախօրօք որոշուած պայմանի մեզի իմաց տան։ Մենք ալ մեր կողմէ ճամբան ուսումնասիրելու եւ դիրքեր որոշելու գործը յանձնեցինք Արզարին եւ Աբրահամին։ Եթէ չեմ սխալիր, Դեկտեմբերի վերջին օրը Մելիքսեթէն հեռագիր ստացանք Էնվէրի անցնելու մասին։ Միւս օրն ալ 1915ի Յունուար մէկին, Եավուզ զրահաւորը մի քանի ընդծովեաներով Տրապիզոնի առջեւ խարիսխ ձգեց Էնվէրը տանելու համար։ Բայց Էնվէրը կը հասնի Կիւմիւշխանէ եւ հոն երկու ժամ մնալէ վերջ իր ճանապարհը կը շեղէ ցամաքով, Սըվազի ճամբով կ՚անցնի Պոլիս, ջուրը ձգելով մեր ծրագիրը։ Ան Սըվազի մէջ Մուրատը կանչել կուտայ եւ իր պարտութեան պատճառը հայ կամաւորներու վրայ ձգելով կը սպառնայ.

— Լուր տուր ձերիններուն որ բաժնուին Ռուսերէն եւ իրենց ուժերը միացնեն մեզի։

ՏՐԱՊԶՈՆԻ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄԸ

Հոս աւելորդ չեմ համարիր, քանի մը բառ ըսել Ռուսերու կողմէ Տրապիզոնի մեծ ռմբակոծման մասին, որ տեղի ունեցաւ Թուրքերուն Եավուզ զրահաւորի մեկնումէն մէկ երկու օր վերջ։

Երեւի Ռուսերը իմացած էին Եավուզի ներկայութիւնը Տրապիզոնի ջուրերու մէջ եւ եկած էին որսալու զայն։

Առտուն կանուխ, Տրապիզոնի առջեւ ծովու խորը տեսանք ռուսական զինուորական հսկայ տորմիղ մը։ Այդ ժամանակ Տրապիզոնի նաւահանգիստին մէջ կանգնած էր թրքական զինամթերք փոխադրող նաւ մը։ Տեսնելով զայն, երկու ռուսական զրահաւորներ մօտեցան եւ սկսան ռմբակոծել եւ ջուրի տակը անցընել։ Այդ ժամանակ քաղաքէն Պոզ Թէփէի եւ Զեֆանոզի կողմէ դըրուած թնդանօթներէն սկսան կրակ բանալ ռուսական նաւերու վրայ։ Ռուսերը ծուխով ծածկելով իրենք անյայտացան։

Սակայն մութին երեք ժամ մնացած, նորէն աւելի շատ թիւով մօտեցան քաղաքին եւ զայն մասերու բաժնելով մինչեւ մութը կոխելը անընդհատ ահռելի ռմբակոծման ենթարկեցին։ Տեսարանը սոսկալի էր։ Տուները կը փլէին, կ՚այրէին։ Ժողովուրդը սարսափած քաղաքէն դուրս կը փախչէր։ Երկինք գետին իրարու խառնուած էին։ Թրքական թնդանօթները դադրած էին այլեւս գործելէ։

Ծիծաղելին այն էր, որ այդ քաոսի միջոցին թուրք մոլլա մը իր սպիտակ փաթթոցով եւ ամբողջ հասակովը ծովու ափը կանգնած էր եւ հրացանով կը դիմադրէր ռուսական զրահաւորներուն։ Բայց յանկարծ թնդանօթային ական մը հողի երեսէն սրբեց տարաւ թրքական այդ վերջին հերոսական դիմադրութիւնն ալ, ուրկէ վերջ այս անգամ քաղաքը պարապ մնաց։

Ռմբակոծումէն վերջ, Տրապիզոնը թողած փախածի տպաւորութիւն կը ձգէր։ Այդ ռմբակոծման զոհ գնաց Աչճի Պօղոսի ընտանիքը, որուն տունը փլելով տակը թողուց ամբողջը։

ԱՌԱՋԻՆ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐԸ

... Էնվէրի Պոլիս հասնելէն անմիջապէս վերջ թուրք բանակին մէջ մնացած հայ զինուորները անխտիր զինաթափուեցան եւ ղրկուեցան աշխատաւորական գունդերը։ Ատոր հետ միասին ամէն տեղ խիստ խուզարկութիւններ եւ հետապնդումներ տեղի ունեցան փախստական զինուորները գտնելու պատրուակին տակ։

... 1915ի Ապրիլ 19ին կառավարութիւնը ընդհանուր խուզարկութիւն կատարեց։ Մէկ գիշերուան մէջ քաղաքին թէ գիւղերուն մէջ, ամէն մէկ հայ տան առջեւ ժանտարմա մը կը կանգնի, իսկ կասկածելիներու տուներու առաջ երկու կամ երեք։ Առտուն կանուխ խուզարկութիւնները կը սկսին, բայց մասնաւոր յաջողութիւն չեն ունենար։ Մեր շրջանէն հազիւ երկու զինուորցու տղայ եւ մէկ այնալու հրացան ձեռք ձգեցին։ Սպասուած աւարը չգտնելով գազազած ժանտարմաները ոչ-զինուորցու մարդիկը մէկ տեղ կը հաւաքեն, անխղճօրէն կը ծեծեն ու կը չարչարեն։ Մեր գիւղացիներէն Ադամ Յովսէփեանը, Գասպար Էքչեանը եւ Պօղոս Տէրտէրեանը ժամերով տանջելէ վերջ, մէկին երեսի մէկ կողմը կ՚ածիլեն, միւս չածիլած կողմի պեխերը ձեռքով կը փետտեն, միւսին ոտքերը կը պայտեն եւ վզին չուան մը կապելով կը հեծնեն վրան եւ փողոցները ման կուգան։ Երրորդին կօշիկներուն մէջ տաք ձիւթ կը լեցնեն եւն։ Ժանտարմաները կառավարութեան ցանկերով խումբ խումբ կը կեդրոնանան գասալիք Հայերու տուներուն առջեւ եւ կը հրամայեն 24 ժամէն յանձնուիլ, հակառակ պարագային իրենց տուները կրակի պիտի տրուին։

... Առտուն լուսաբացին Սիֆթէրէն սուրհանդակ եկաւ եւ յայտնեց ժանտարմաներու անլուր բարբարոսութեանց մասին։ Յարութիւնի տունը այրելէ վերջ Թուրքերը բոլոր գիւղացիները հաւաքելով սոսկալի ծեծի կ՚ենթարկեն։ Կիներու

արդէն վաւերացուած ու վերջացած համարուած պայմանագրութեան մը տակ։

Աստուծոյ տրուած այդ խնդրագրերէն առաջինը, ըստ իր վկայութեան, «ինծի կեանք տուր՝ որ զաւակներս ալ շուներու երկրէն ապահով տեղ մը տանիմ»ով է սկսած։

Ու Աստուած լսած է իր ձայնը։

Այն ատեն ինք նորէն դիմած է Անոր՝ ու խօսքի բռնուած հետը։

— Քիչ մըն ալ օր տուր, Տէր, շուքովնին շքաւորուիմ, վաստակնին ուտեմ, խաղաղ արեւոտ օր տեսնեմ ...

— Թող փափաքդ կատարուի,— ըսած է Աստուած։

Հորաքրոջս առջեւ նոր հորիզոններ են բացուած, ու ան, զոյգ մը մոմ առած, մտած է տաճար.

— Տէր, ի՞նչ կ՚ըլլայ, թոռ ու պսակնին տեսնեմ։

— Դուստր բարի, խնդրանքդ կատարուած է, ըսած է Աստուած խնդալով ու ճամբու դրած զինք։

Օր մըն ալ գլուխ գլխի խօսակցութեան մտաւ Արարչին հետ։

— Ծունկիս վրայ թաց շրթերով թոռներ կ՚ուզեմ տեսնել, կ՚ուզեմ որ չորս կողմս վազվզեն, կ՚ուզեմ որ անոնց աղմուկով տունս լեցուի ու խնդայ հիմերէն, ես մէկ պառաւ կին եմ, զիս քովդ տանիս ի՞նչ պիտի ընես։»

Ու երբ «սիրտը պարպած» դուրս կ՚ելլէր տաճարէն, մէկու մը պէս, որ մոռցուած շատ կարեւոր բան մը «Յետ Գրութեան» կը վերածէ, ետ դարձաւ, ու առանց յառաջաբանի կամ չքմեղանքի, ըսաւ Աստուծոյ.

— Կ՚ուզեմ մարմնաւոր աչքերով թոռներուս դպրոց երթալն ալ, շրջանաւարտ ըլլալ՝ տիփլոմա առնելն ալ տեսնել։ Ու եթէ հրաման կուտաս, եթէ շատ չես տեսներ աղախինիդ, եթէ ամօթ չես համարիր, Տէր, նշանուելնուն ու պսակուելնուն ալ կը փափաքիմ ներկայ ըլլալ ...

Թոռներուն պսակուիլը տեսնել բաղձալը այպանելի բան մը չէ այնպէս չէ՞, անուշիկ Աստուած ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

[illegible] ԵՐԵՔ ՎԱՀԱՆՆԵՐԸ

1.— ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Ընկեր Վահան Վարդանեան, ծնած 1883ին, Սեբաստիոյ Զառա գիւղաքաղաքը, որդին էր Դաւիթ Վարդանեանի։ Մայրը կը կոչուէր Կիւլխաթուն։

Վարդանեան գերդաստանը դրեթէ ամբողջութեամբ փոխադրուած ըլլալով Սեբաստիա, իր նախնական ուսումը պէտք է առած ըլլայ Սեբաստիա։ Պատանութեանը՝ աշխատած է իր հօրը առեւտրական վաճառատունը եւ 1903ին մեկնած Պէյրութի Ամերիկեան վարժարանը, դեղագործութիւն ուսանելու։ Մեր ընկերներէն կարծողներ կան թէ Վահան Վարդանեանն է Սեբաստիոյ կազմին հիմնադիրը։ Հիմնուելով ընկեր Յ. Գ.ի յուշերուն վրայ, կը կարծեմ թէ բուն հիմնադիրն է, Բրդնիկցի (Վարուժանի ծննդավայրը) Մկրտիչ Եփրեմեան, հասուն մտաւորական, որ հաւանաբար խմորուած Նուսուֆեանէ, 1894ին եկած է Երկիր, ծանօթացած է «Պագալ» Մաչիկ աղայի որդի ընկեր Պօղոս Թէլլալեանի եւ անոր աջակցութեամբ ծանօթանալով գաղտնապահ երիտասարդներու, յաջողած է կազմել կենսունակ կորիզ մ։

Ընկեր Վահան Վարդանեան 1903էն 1905 Պէյրութի մէջ գործած է իբրեւ Հնչակեան, դպրոցական տարեվերջին արձակուրդները անցընելով Սեբաստիա, իր ծնողքին մօտ։

Հարկ է հոս արձանագրել թէ Հնչակեանները ունեցած են մասնաւորաբար Փոքր Հայքի շրջանին մէջ որոշ գործունէութիւն, որ տեւած է մինչեւ 1895ի կոտորածները։ Այնուհետեւ կազմալուծուած են, դառնալով զանցառելի քանակութիւն։

Վահան Վարդանեան 1905ի տարեկան արձակուրդին բացառաբար չկարենալով Սեբաստիա գալ, պատեհութիւն ունեցած է օգտուելու Ս. Զաւարեանի Պէյրութ այցելութենէն, խմորուած եւ մտած է Դաշնակցութեան շարքերը։ Ինք եւ Բժ. Ա. Պօղոսեան իրենց ձեռքը ունեցած են Սուրիոյ կազմին բանալին եւ իրենց անխոնջ ջանքերով խմորած են բազմաթիւ երիտասարդներ Պէյրութի մէջ թէ այլուր, կապ հաստատելով Պալքանի Կ. Կոմիտէին հետ։

Տարօրինակ թող չթուի, եթէ Սեբաստիան ալ, ինչպէս Պէյրութը կապուած են Պալքանի Կ. Կ.ին։ Մեր ձեռնհաս ընկերները խուսափած են ընդհանրապէս գաւառներու թղթակցութիւնները Պոլիս կեդրոնացնել եւ ուշադրութիւն գրաւել։

Ընկեր Վահան Վարդանեան 907ի ամառը շրջանաւարտ ըլլալով կը դառնայ Սեբաստիա, կը յարաբերի տեղացի ընկերներէն Տիգ. Գավուգճեանի հետ, որ Ելլտըզի պայթուցիկներու փոխադրութեանց մասնակցելէ վերջ, դարձած էր Սեբաստիա, խուսափելով հետապնդումներէն։

Այդ թուականին Սեբաստիոյ կազմը ունէր 60 անդամներ։ 1908ի գարնան այս թիւը կը բարձրանայ 80ի եւ անուանացանկը իրենց կեղծանուններով կը ղրկուի Պալքանի Կ. Կ.ին, սովորական ճանապարհով։

Թղթակցութիւնները կեդրոնին հետ կ՚ըլլային հասարակ բարեւագրի ձեւին տակ, ծածկագիր։ Կը վստահուէին մեր կառապան ընկերներուն, որոնք կը տանէին զանոնք մինչեւ Սամսոն եւ կը յանձնէին օտար նամակատուն։

Այդ օրերուն քանի մը գաղտնի ոստիկաններ կասկածելով հայ կառապաններու օտար նամակատուններ յաճախելէն, կը յաջողին կաշառել նամակատան պաշտօնեան եւ ձեռք կ՚անցընեն մեր կազմին թղթակցութիւնը։

Զայն կրակին բռնելով, կը յայտնուի որ Սեբաստացի հայ Դաշնակ «քոմիթաճի»ներու կը վերաբերի։ Թուղթը կը ղրկուի Սեբաստիոյ կուսակալ Րէշիտ Աքիֆ փաշայի։ Ցանկին գլուխը արձանագրուած կ՚ըլլայ ընկեր Վահան Վարդանեանի անունը։

Կուսակալը, փորձառու մարդ, փոխանակ ձերբակալումի հրամաններ արձակելու, կը հրաւիրէ ոստիկանութեան ընդհ. վերատեսուչ Արաբ Ահմէտ էֆէնտին եւ գործը անոր բացատրելով կ՚ըսէ։

— Գիտեմ թէ դուն չարիքի մարմնացումն իսկ ես եւ կաշառակեր, ատոր համար ալ քեզի հրապարակաւ մտրակի հարուածներով պատժեցի, բայց պահեցի գործիդ վրայ։ Հայ ճահիլներու այս արարքը պէտք է մարենք միայն իրենց վախ պատճառելով, առանց ձերբակալութեանց եւ մանաւանդ առանց աղմուկի։

«Պիտի թելադրես խստիւ հայ ծանօթ դէմքերու, որոնց հաւատարմութեան վստահ ես, որպէսզի պատուիրեն իրենց ճահիլներուն, հրաժարիլ իրենց խելագար ուղղութենէն եւ ապրիլ հաւատարմօրէն, այլապէս՝ կուսակալը կրնայ մէկ վայրկեանէն միւսը ձերբակալել բոլորն ալ եւ բանտ նետել։։

(1) **ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄԸ**

վարուժներուն մէջ կատուներ գնելով կը գանակոծեն ։

Այս լուրին վրայ, ըստ զինուորական մարմինի որոշման, զէնք վերցնողը դուրս եկաւ որ վայրկեան առաջ տեղ հասնի եւ փրկէ հայ կնոջ պատիւը ։

... Այդ միջոցին նամակ մը ստացանք Արեւելեան Բիւրոյէն (Կարին), հետեւեալ բովանդակութեամբ.

— « Երկրի դրութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ ։ Ցանազան վայրերու մէջ ձերբակալում եւ աքսոր տեղի կ'ունենայ ։ Աշխատեցէք մի կերպ այս բոլորի մասին ռուսահանդակի միջոցաւ տեղեկացնել Պաքւում, Թիֆլիս, մերոնց ։ Սպասեցէք մեր ռուրխանդակին, որմէ պիտի ստանաք աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ ։ »

Կազմ եւ պատրաստ կը սպասէինք սուրհանդակին, երբ էրզրումէն ստացանք երկրորդ նամակը, որ կը տեղեկացնէր թէ սուրհանդակը, Սեդրակ Վ'լօսէեան, անհետացած է ճամբան ։ Յետոյ երկու նամակ եւս, մէկը մեզի, միւսը ծածկագիր՝ ուղղուած Թիֆլիսի Կ. Կ.ին ։ Մեր նամակին մէջ կը գրէին ։

— « Ի սէր Աստուծոյ, աշխատեցէք շտապ կերպով այս նամակը տեղ հասցնել առանց զոհողութեան առաջ կանգ առնելու ։ Մարալը եւ եպիսկոպոսը անյայտ ուղղութեամբ տարած եւ սպաննած են ։ Վանի եւ Մուշի մէջ օրէ օր կոտորածների կը սպասեն» ։

ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆ

տեանի զինակցութեան աշխարհագրական սահմանը ։

Ուրեմն, աւելի գործնական կը համարուի շրջանային դաշինք մը կնքել, յարեւմտեան Ատլանտեանի զինակցութեանց ։ Առ այժմ կը մտածեն ծրագրուած դաշինքին մէջ առնել միայն հիւսիսային Միջերկրականի ծովեզերեայ պետութիւնները, յետաձգելով կարգ մը արաբական երկիրներու եւ Իսրայէլի մասնակցութիւնը ։

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, այս ծրագիրը կ'ուսումնասիրուի Թրքական կառավարութեան եւ Անգարա կանչուած դեսպաններուն կողմէ, որոնք համամիտ են եղեր ։ Չի կարծուիր որ Եւրոպայի շահակից պետութիւններէն ոեւէ մէկը առարկութիւն ընէ ։ Գալով Մ. Նահանգներուն, անոնք առարկութիւններ ըրին, երբ կ'առաջարկուէր որ միանայ անգլեւֆրանքեւթուրք զինակցութեան. բայց Անգարայի մէջ կը կարծեն թէ այդ առարկութիւնները պիտի անհետանան, քանի որ այժմ աւելի ընդարձակ ծրագիր մը կ'առաջարկուի ։ Բայց եւ այնպէս խնդիր է թէ Մ. Նահանգները պիտի կրնա՞ն զինուորական նոր յանձնառութիւններ ստանձնել ։

Նոր ցոյցեր Թեհրանի մէջ

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ 50.000 ուսանողներ ցոյց մը կատարեցին իբրեւ համակրանք Ապատանի բանուորներուն եւ իբրեւ բողոք երեք բանուորներու սպանութեան դէմ ։ Միեւնոյն ատեն բրիտանական դեսպանը յուշագիր մը յանձնեց Իրանի վարչապետին, կառավարութեան վրայ ձգելով հարաւ. շրջանի գործադուլներուն պատասխանատուութիւնը ։

Վերջին լուրերու համաձայն, կիրակի օր 7000 բանուորներ կ'աշխատէին Ապատանի մէջ, արտադրելով 4.600.000 կալոն քարիւղ ։

Թէհրանի ցոյցին առթիւ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Ֆետայեանը Իսլամի եւ Ազգ. Ճակատին հետ, երբ ուսանողները յառաջ կը խաղային դէպի խորհրդարանին հրապարակը, նշանախօսքեր եւ սպաննուած բանուորներուն պատկերները ցուցադրելով ։ Երկու կազմակերպութեանց անդամները կը մեղադրէին ուսանողները թէ Բոլշեւիկներէն ներշնչուած են եւ թէ ցոյցը պիտի ծառայէ յետաձգել քարիւղի ազգայնացման օրէնքին գործադրութիւնը ։ Քանի մը հոգի վիրաւորուեցան ընդհարումներուն հետեւանքով ։ Աւելի վերջը կռիւներ տեղի ունեցան քանի մը փողոցներու մէջ ։

× « Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ Թէհրանի խորհրդային դեսպանատան Գ. քարտուղարը, գնդ. Կուզինով եւ ուրիշ ռուս մը Ապատան իջած են օդանաւով ։ Երկուքն ալ օդանաւով եկած էին Սպահանէն, ուր նոյնպէս խլրտումներ կը տիրեն ։ Քիչ վերջը քարտուղարը մեկնած է անծանօթ ուղղութեամբ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ վիճակը թէեւ բարուքում մը կը ցուցնէր առջի օր, բայց բժիշկները միշտ վերապահ են ։ Շաբաթ մը ուշաթափ վիճակ մը ունէր, եւ խոստովանահայրը կանչուեցաւ Հաղորդութիւն տալու համար ։ Պայծառատեսութեան պահուն կը հարցնէր թէ ժամանակը եկա՞ծ է վերջին աղօթքը արտասանելու ։ Լման 48 ժամ մերժեց որեւէ սնունդ առնել, բայց կիրակի կէսօրէն վերջ կաթով սուրճ մը խմեց ։

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած 32 Մարմիններու կողմէ, Երեքշաբթի, 24 Ապրիլ, ժամը 21ին, ՍԱԼ ԿԱՏԷ (Նախկին «Փըթի ժուռնալ») 21 rue Cadet ։

Նախագահութեամբ Պ. Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ

Մասնակցութեամբ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻ ։

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ՝ Շ. Սարեան, ՏԷՐ ՈՂՈՐՄԵԱ՝ Խրիմեան, ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ՝ Յ. Թումանեանի, Տիկին Ա. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ.—Վերջին նամակ, Խաժակի, ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ ։

Խօսք պիտի առնեն.— ՏԻԿԻՆ ՍԻՐԷՆԿԻՒԼԵԱՆ, Պ. Պ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Յ. ԵՂԻՍԱՋԱՐԵԱՆ, ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ, ՉԻԹՈՒՆԻ, ՊՕՂՈՍԵԱՆ, ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (ֆրանսերէն) ։

Մուտքը ազատ է ։

Ապրիլ 11-24ը Մարսէյլի մէջ

Կիրակի, 29 Ապրիլ, առտուան ժամը 9.30ին, Variétés Casinoի մէջ, (37 rue de L'Arbre, Noaillesի մօտ) ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ։

Հրաւիրուած են երեք յարանուանութիւնները, Կապոյտ Խաչը, Ֆրանս. Բանակի Նախ. Կամ. եւ Ռազ. Բար. Միութիւնը, Գերիներու Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, «Արծիւ» Մարզական Միութիւնը, Հայ Արիներու եւ Արենուշներու Միութիւնը, Հ. Բ. Երիտասարդ. Միութիւնը, Հայ Մշակութային Միութիւնը, Արմենիա Երգչախումբը եւ Նախկ. Մխիթարեաններու Միութիւնը ։ Վասպուրականի, Տարօն Սալնոյձորի, Բարձր Հայքի, Քղիի, Համաչարսանճաքի, Ուրֆայի եւ Մարաշի Հայր. միութիւնները ։

Կը նախագահէ Պ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը խօսին Տիկին Տ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին.— Նուագ՝ Պ. Լ. Ղեւոնդեան ։ Արտասանութիւն Օր. Ա. Սէրէճկիւլեան ։ Երգ՝ Գ. Ստեփանեան ։

Կենդանի պատկեր — Մուտքը ազատ է

ԱՊՐԻԼ 12–24Ը ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, շաբաթ, 28 ապրիլ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Rue Selézéli, հանրածանօթ սրահը ։

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարանդեան խումբին, Ապրիլ 29ին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին., Պիվէռի (Գեղումի) տան մէջ ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՁԵԿՈՅՑ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը իր հիմնարկութեան 34րդ տարեդարձին առթիւ եւ սեղմելու համար Ֆրանքօ-հայկական համերաշխութեան կապերը, կազմակերպած է.—

Ա.— 1951 Ապրիլ 25ին Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 20ին մեծ հացկերոյթ մը, հովանաւորութեամբ Նախկին Ռազմիկներու եւ Պատերազմի Զոհերու նախարար Պ. Լ. ԺԱԳԻՆՈՅԻ որ անձամբ պիտի նախագահէ սեղանին, մասնակցութեամբ ականաւոր քաղաքական եւ զինուորական օտար եւ հայ անձնաւորութիւններու ։

Բ.— Այն Հայերը որ կը փափաքին մասնակցիլ սեղանին պէտք է արձանագրուին մինչեւ Ապրիլ 21 ։ Ճաշագինն է 2000 Ֆր. մարդ գլուխ ։

Գ.— Տարին մէկ օր յատկացուած է մեզի արծարծելու համար Անծանօթ Զինուորին Դամբարանին բոցը, Յաղթական Կամարին տակ ։ Թափօրը պիտի կազմուի Շաբաթ Ապրիլ 28, ժամը 17.30ին métro George V.ի եւ զինուորական նուագախումբի մասնակցութեամբ պիտի առաջնորդուին դէպի Էթուալ, Անծանօթ Զինուորին Դամբարանը ։ Թափօրին կրնան եւ պէտք է մասնակցին բոլոր Հայերը, բացի կիներէն եւ մանուկներէն, որոնք կրնան հետեւիլ երկու կողմերէն ։

Դ.— Կիրակի 29 Ապրիլ ժամը 8.30ին, Հայածէս պատարագ մը պիտի կատարուի Էնվալիտի Սէն Լուի եկեղեցիին մէջ, métro Invalides, ի յիշատակ բոլոր հայ նահատակներուն ։

Այս երկու հանդիսաւոր արարողութեանց պիտի մասնակցին նաեւ օտար բազմաթիւ պատուիրակութիւններ, իրենց դրօշներով ։

Կը խնդրենք մեր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ, յարգելու համար մեր բոլոր նահատակներուն յիշատակը ։

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համար դիմել.—Association des Anciens Combattants Arméniens, 31 Rue St. Lazare, Paris (9), tél. Tri. 19–80 ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի ընկերական հաւաքոյթը՝ այս հինգշաբթի ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին ։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ժողովը Ապրիլ 28ին, շաբաթ օր ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, դըպրոցի սրահը, 78 rue Rabelais ։ Ձեկուցում եւ Կ.ի ընտրութիւն ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Նախագահութեամբ Ալֆորվիլի քաղաքապետ Պ. Raoul Bleuseի Թրիանոն սինէմային մէջ պիտի ներկայացուին ՉՈՐՍ ՏԱՐԲԵՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐ, ի միջի այլոց Հայկ. Լեգէոնի շարժանկարը, այս երեքշաբթի գիշեր ։

Միջնարարի պահուն պիտի խօսի զօր. Թորգոմ ։

ԱՅՆՃԱՐԻ «ՅԱՌԱՋ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Վենսէնէն Պ. Հատըրմեան իր հինգ տարուան տուրքը, 500 ֆրանք, միանուագ կը վճարէ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին ։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղին, վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ իր կեդրոնատեղին հաստատուած է 19a rue Venture Marseille, ուր գինեձօն մը տեղի պիտի ունենայ ապրիլ 29ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2էն մինչեւ 8 ։ Այս առթիւ կը հրաւիրէ իր անդամները ընտանիքով, բարեկամներով եւ գաղութը ։ Այս թուականէն ետք առ այժմ սրահը բաց պիտի ըլլայ ամէն շաբաթ օր կէսօրէ վերջ ժամը 5էն 8 ։ Վարչութեան անդամներէն մին պիտի ընդունի այցելուները ։— Վարչութիւն

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Ծիծաղի մեծ երեկոյթ, յայտնի արուեստագէտ՝ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ դէմ դիմաց ։ 30 Ապրիլ երկուշաբթի ժամը 8.45ին, Իէնայի թատրոնին մէջ, կը ներկայացուի Յ. Պարոնեանի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

Փարիզահայ բեմի լաւագոյն դերասաններով՝ (Ա. Մ'րսիրեան, Ն. Պշտիկեան, Ռ. Զարդարեան, Տիկին Սիրուհի Նշանեան, Մատլէն Էֆիզեան ։)

Տոմսերը ապահովել սովորական վայրերէն ։ Տրդատ Նշանեանէ, 29 rue Pixerecourt, Paris (20) ։ Tél. MEN. 70–23 ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13).

Le Gérant : A. NERCESSIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13)
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Mercredi 25 AVRIL 1951 Չորեքշաբթի 25 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6441–Նոր շրջան թիւ 1852

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՇՏ ԵՐԿՈՒ ՃԱԿԱՏ

Քանի կը բազմապատկուին վերազինման ճիգերը, ի նախատեսութիւն ապագայ վտանգներու, այնքան զօրաւոր կը հնչեն խաղաղութեան ձայները :

Նորէն երկու աշխարհահայեացքներ են որ կը ճակատին, ինչպէս պատերազմի դաշտին կամ քաղաքական գետնի վրայ :

Եւ դարձեալ Մոսկուան է որ կը ճգնի խլել անդրանկութեան դափնին, իբրեւ միա՛կ ախոյեանը խաղաղութեան դատին...

Դժբախտաբար ազատ Եւրոպայի մէջ ալ պակաս չեն ականաւոր դէմքեր, որոնք նոյն չեփորը կը հնչեցնեն սրտառուչ միամտութեամբ մը :

Ահաւասիկ վերջինը, գրագէտ Արակոն, որ բացատրելով Սթալինի «Խաղաղութեան մրցանակներուն իմաստը», կը յայտարարէ առանց վերապահութեան .

— « Կրնամ՞նք մոռնալ թէ Սթալինի անունը կը նշանակէր, կը նշանակէ եւ միշտ ալ պիտի նշանակէ մարդկային իմացականութեան յաղթանակը փաշական անբանին դէմ» :

Դեռ աւելի վճռական յայտարարութիւն մը, նոյնքան սրտառուչ միամտութեամբ.

— « Դաշ պատերազմին, ինչպէս հակաֆաշական պատերազմին մէջ, այս սթալինեան իմաստութեան մէջ է որ կը գտնուի յաղթանակին գաղտնիքը. յաղթանակ որ այժմ կը կայանայ համաշխարհային խաղաղութեան պահպանման մէջ: Դարձեալ Սթալինի մեծ հոսմերութենէն, անոր տեսակէտներու վեհութենէն կախում ունի բովանդակ մարդկութեան փրկութիւնը »: (Իւմանիթէ, 24 Ապրիլ) :

Կ'ուզէինք հաւատալ թէ Արակոն ճարտասանական մարզանք մը չէ որ կը կատարէ, այսքան վճռական պատգամներ արձակելով, իր ստորագրութեան տակ :

Դժբախտաբար իրականութիւնը բոլորովին ուրիշ քան կ'ըսէ: Մանաւանդ երկրորդ աշխարհամարտին դադարումէն հինգ - վեց տարի վերջը:

Իրականութիւնը կ'ըսէ թէ՝ խաղաղութիւնը միշտ ալ պիտի մնայ խախուտ, քանի միլիոնաւոր ժողովուրդներ կը մնան լուծի տակ, այլազան դիկտատուրաներու միջոցաւ :

Երեւութական են տարբերութիւնները՝ ֆաշականութեան, հիթլէրականութեան եւ սթալինականութեան միջեւ :

Միայն մոլեռանդ կուսակցական մը կամ լուսնկայէն ինկած պուէտ մը կրնայ ժխտել այս անողոք ճշմարտութիւնը :

Ինչ որ փորձեցին Մուսոլինի եւ մանաւանդ Հիթլէր, կէս ճամբան մնալով, յաջողեցաւ գլուխ հանել Սթալին, հանճարե՛ղ ռազմավարութեամբ:

Այո, շնորհիւ իր «իմաստութեան» եւ «համբերութեան», այսօր Եւրոպայի կէսէն աւելի կը հեծէ, կը մրկի, կը տրորուի բարբարոսական բռնակալութեան մը տակ որ իր նմանը չունի ազգերու պատմութեան մէջ :

Ե՞րբ այսքան կաշկանդուած, կատարեալ ծաղրանկարի մը վերածուած էր «մարդկային իմացականութիւնը», մարդամեքենաներու վերածելով միլիոնաւոր բանուորներ եւ գիւղացիներ :

Ճիշդ այն պահուն երբ Արակոն անամէջ պատգամներ կ'արձակէր ի պաշտօնէ, իր հայրենիքին ընկերվարական կիներն ալ ժողով կը գումարէին, ի խնդիր խաղաղութեան :

Եւ Ֆրանսուհի մըն էր, Միռէյլ Օսմէն, որ կ'աղաղակէր .

— « Չկայ խաղաղութիւն առանց ազատութեան: Խաղաղութիւնը անպատճառ չի պատկանիր անոնց որ զայն կ'ուզեն: Պէտք է երկուք ըլլալ, զայն իրականացնելու համար» :

Ուրիշներ ալ նոյն միտքերը յայտնեցին — խաղաղութիւն ազատութեամբ — իբրեւ հիմնական նպատակը ճշմարիտ ընկերվարութեան :

Արակոն եւ իր նմանները իսկապէս թանկագին ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլային խաղաղութեան, եթէ բարեհաճէին այս տարրական ճշմարտութիւնը յիշեցնել «Հանճարեղ»ին :

Նոր պատերազմի մը մղձաւանջը ինքնին պիտի փարատէր, եթէ Մոսկուան ամփոփուէր իր Նախապատերազմեան սահմաններուն մէջ: Եթէ թոյլ տար որ իւրաքանչիւր ժողովուրդ ինք վարէ իր ճակատագիրը : Յ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՆԱ ՄԵՌԻՐ ...

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանամ թէ Անգարայի Ազգ. Ժողովին դատական յանձնախումբը քուէարկեր է այն օրինագիծը որ պատիժներ կը սահմանէ Աթաթիւրքի դէմ գործուած յանցանքներուն (7ի դէմ 9 ձայն) :

Այս առթիւ ալ փոթորիկ մը պայթեր է: Այն աստիճան որ, վարչապետը եւ ներքին նախարարը ստիպուեր են խօսք առնել երեք անգամ, Մ. Քէմալը պաշտպանելու եւ օրինագիծը քուէարկել տալու համար :

Գլխաւոր ընդդիմադիրը եղեր է զօրավար մը, Սալահէտտին Ատիլ, որ ըսեր է.

— Աթաթիւրք հռչակաւոր դիկտատոր մըն էր: Կարելի չէ այդպիսի օրէնք մը հրատարակել դիկտատորի մը համար: Մայիս 14էն առաջ դրական որ եւ է գործ չէ կատարուած երկրին մէջ: Նկատի առէք երկրին այսօրուան կացութիւնը: Աթաթիւրքի յեղաշրջումները այլեւս անցեալին կը պատկանին: Մայիս 14ի յեղաշրջումէն վերջ (երեսփ. ընտրութիւններ) պէտք չէ խօսիլ Աթաթիւրքի յեղաշրջումներու մասին: Այս օրինագիծը մեր կրօնքին ալ դէմ է.

Ուրիշ ընդդիմադիր մը, ուսուցչապետ Սատրի Մաքսուտ, փորձեր է դաս տալ, սկսելով հռոմէական պատմութենէն.

— Սխալ է Աթաթիւրքի համար սէր եւ համակրանք ստեղծել օրէնքի ճամբով: Բռնի սէր չըլլար ...

Վարչապետը.— Հոնամ, ազգը պիտի վշտանայ, եթէ մերժենք այս օրինագիծը :

Անշուշտ պայքարը պիտի շարունակուի Ազգ. Ժողովին մէջ:

Ինչպէս կը տեսնէք, այստեղ ալ տարբերութիւնը մեծ է մեր եւ երբեմնի հարեւաններուն միջեւ :

— Գնա մեռիր, եկուր սիրեմ, կ'ըսենք մեր մէջ:

— Գնա մեռիր, եկուր քիթ ու բերանդ փշրեմ, կ'ըսէ Թուրքը : ՎԱՀԷ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՕՆՆԻԿ ՎՈԼԹԷՐ

« Յուսաբեր »ի Ապրիլ 6ի թիւէն ցաւով կ'իմանանք թէ նախորդ օրը մեռած է դերասան Պ. Օննիկ Վոլթէր, Գահիրէի իտալական հիւանդանոցին մէջ:

Առոյգ, յաղթանդամ կազմուածքով, վերջին մէկ երկու տարուան մէջ գրեթէ անճանաչելի դարձած էր: Անողոք հիւանդութիւնը ի վերջոյ զգետնեց զինք :

Հակառակ իր հիւանդագին վիճակին, հրաժարած չէր բնաւ հայկ. բեմէն, որուն նուիրուած էր պատանի հասակէն եւ որուն ծառայեց մինչեւ վերջ, ջերմ հաւատքով ու նուիրումով :

Գաղութին մէջ սիրուած ու փնտռուած դէմք մըն էր իբրեւ բեմական գործիչ: Գործակցած էր Եգիպտոս այցելող բոլոր հայ մեծ արուեստագէտներուն՝ Փափազեանին, Զարիֆեանին եւ ուրիշներու :

Վոլթէր բնիկ Պոլսեցի էր, շուրջ 60 տարեկան:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է նախագահութեամբ առաջնորդ Մամբրէ արք.ի : Ողբացեալ դերասանը իր վերջին ներկայացումը պիտի տար Ապրիլ 21ին, «Մարուող Ճրագներ»: Նախազգացո՞ւմ ...

500.000 ԲԱՆՈՒՈՐՆԵՐ գործադուլ յայտարարեցին Սպանիոյ Սան Սեպասթիանօ եւ Պիլպաօ քաղաքներուն մէջ, իբրեւ հետեւանք ապրուստի սղութեան: Գաղտնի թռուցիկներ հանուած են, պահանջելով 50 առ հարիւր աւելցնել աշխատավարձքը եւ վերջ տալ տնտեսական քաոսին: Կառավարութիւնը վերջնագիր մը ուղղեց, սպառնալով ճամբել բանթողները եւ ուրիշ պատիժներ սահմանել. բայց կը կարծուի թէ շարժումը պիտի ծաւալի :

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը հարիւրաւոր կասկածելիներ ձերբակալեց իբրեւ համայնավար կամ ուղեկից: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ ձերբակալութիւնները սկսած էին ապրիլ 12ին, թէ 200-300 հոգի ձերբակալուած են Պաղտատի մէջ, աւելի քան հարիւր հոգի ալ՝ այլուր, մէջը ըլլալով հերք. կոմիտէին անդամները :

Պատերազմը փոխակաւ Քորէայի մէջ

400.000 – 700.000 ԿԱՐՄԻՐՆԵՐՈՒ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆԸ

Կարմիրները, Քորէացի թէ Չինացի, կիրակի իրիկուն ձեռնարկեցին՝ շատոնց նախատեսուած մեծ յարձակողականին, ռազմաճակատի կեդրոնական եւ արեւմտեան ճակատամասերուն վրայ: ՄԱԿի 8րդ բանակի մէկ զեկոյցին համաձայն, անձնապաշտութեան համարժէք այս յարձակողականին հետեւանքով, ՄԱԿի ուժերը, բազմաթիւ կէտերու վրայ ետ քաշուած են: Մինչեւ 8—10 քիլոմեթր :

Պարզ չէ տակաւին, թէ սպասուած ընդհանուր յարձակողակա՞նն է այս, որուն մօտալուտ ըլլա՞լը կը յայտարարէր զօր. Վան Ֆլիթ: Մէկ բան պարզ է, որ կարմիրները կը յարձակին զանգուածօրէն եւ ահռելի կորուստներու գնով: Կարմիր օդանաւային ուժերը դեռ չեն մասնակցիր կռուին: Հրետանին է միայն, որ ժամերով սաստիկ ռմբակոծումներ կատարելէ վերջ, պատրաստեց հետեւակազօրքի յարձակման հողը :

Առ այժմ, կարմիրները, երկու գլխաւոր կէտերու վրայ կեդրոնացուցած են իրենց յարձակումները: Առաջինը՝ արեւմտեան ճակատամասն է, ուր 20 քիլմ. երկայնքի մը վրայ, անոնք անցած են Իմժէն գետը, 38րդ զուգահեռականի անմիջական հարաւը: Դաշնակից հրետանին դիմադարձած է կատաղօրէն, յարձակումը կասեցնելու համար: Կարմիրները ունին շատ մեծ կորուստներ: Լրատուներու համաձայն, ամբողջ այս ճակատամասը սպանդանոցի վերածուած է: Դաշնակիցները կը պահեն իրենց նոր դիրքերը, գետին հարաւային եւ արեւելեան կողմը: Կը կարծուի թէ կռիւները աւելի մեծ թափ մը պիտի առնեն այս ճակատամասին վրայ :

Չինացիներն ու Քորէացիները իրենց առաւելագոյն ճիգերը ի գործ կը դնեն սակայն կեդրոնական ճակատամասին վրայ, ուր համախմբած են 400 հազար զինուորներ: Ամբողջ գիշերը կռուելէ վերջ, դաշնակից ուժերը ետ քաշուած են նոր դիրքերու վրայ: (Կարգ մը թերթեր մինչեւ 700.000 կը հաշուեն կարմիրներուն թիւը) :

Թոքիոյի զինուորական շրջանակները տակաւին կը մերժեն մեկնութիւններ տալ այս յարձակողականի մասին: Կ'ըսեն միայն, թէ զօր. Վան Ֆլիթ վաղուց պատրաստուած էր զայն դիմագրաւելու համար :

Գործի անցած են դաշնակից օդանաւային ուժերը, որոնք անխնայ կը ռմբակոծեն կարմիրներու խարիսխները, Քորէայի մէջ: Նաւային ուժերն ալ կը հսկեն որ օժնական ուժեր չկարենան հասնիլ ծովու ճամբով :

✕ Քորէայի դաշնակից օդնաւային ուժերու հրամանատարը, զօր. Ճորճ Սթրէյթմէյըր յայտարարեց, թէ ՄԱԿի ուժերը պիտի չկրնան կասեցնել կարմիրներու օդանաւային մեծ յարձակումները, որոնց համար մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, եթէ չարտօնուին ռմբակոծելու այդ յարձակումներու մեկնակէտերը Մանչուրիոյ եւ Չինաստանի մէջ: «Արգիլուած ըլլալով անցնիլ Եալու գետը, մեզի կը մնայ սպասել գետին այս կողմը եւ հոն, օդին մէջ դիմաւորել կարմիր օդանաւերը »:

✕ Հարաւային Ափրիկէի պաշտպանութեան նախարարը յայտարարեց, թէ ետ պիտի քաշէ Քորէայի մէջ կռուող իրենց ուժերը, եթէ Չինաստանի վրայ յարձակում գործուի: «Հարաւային Ափրիկէ պատերազմ չուզեր եւ համաձայն չէ որ Քորէայի կռիւները ծաւալին սահմանէն անդին»:

Տասնը տագնապ մը Անգլիոյ մէջ

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին առջեւ իր հրաժարման պատճառները պարզաբանելով, աշխատանքի նախարարը, Պ. Պեւըն յայտարարեց, թէ վերազինութեան ծրագիրը հրապարակ նետուեցաւ շատ շուտով եւ շատ ընդարձակ գետնի մը վրայ, ինչ որ կրնայ լրջօրէն վնասել Ատլանտեանի դաշինքին անդամ պետութեանց տնտեսական հաւասարակշռութեան: Իր ծայրայեղ ու բոլորովին չնախատեսուած կերպարանքով, ամերիկեան վերազինումը արդէն իսկ մեծ վնաս հասցուցած է եւ ժամանակի ընթացքին աւելի վտանգաւոր պիտի դառնայ արեւմտեան աշխարհին համար: Այս կացութենէն պիտի օգտուի սովետական համայնավարութիւնը, որ պիտի կրնայ ապարէզ իջեցնել քանի մը նոր «Տրովադայի ձիեր» եւս:

Պ. Պեւըն յիշեց այն վերապահութիւնները, զորս Պ. Էթլի ըրած էր անցեալ Սեպտեմբերին, վերազինման յայտարարութեան առթիւ, շեշտելով թէ Մեծն Բրիտանիա, Մ. Նահանգներէն պէտք է ստանայ անհրաժեշտ նախանիւթերն ու մեքենաները: Ատկէ ասդին օդը ցնդած են անգլօ-ամերիկեան գործակցութեան յոյսերը մթերումի այն քաղաքականութեամբ, որ պատճառ եղաւ գի-

(Կուրծքու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՅՈՐԴԱՆԱՆ ԵՒ ԻՐ ՀՈՂԵՐԸ

Շահեկան յօդուածաշարքի մը մէջ, Le Mondeի աշխատակիցը նախ կը ներկայացնէ այս նորակազմ պետութիւնը, որ կոչուած է մեծ դեր մը կատարելու Միջին Արեւելքի մէջ :

Այդ շրջանին մէջ, Յորդանանի պետութիւնը կէտ մըն է, որ բոլորովին ինքնատիպ կազմութիւն մը ունի եւ կը ներկայացնէ ռազմագիտական բացառիկ կարեւորութիւն մը :

Առաջին աշխարհամարտէն վերջն էր որ այս պետութիւնը ստեղծուեցաւ Անգլիացիներու կողմէ, որոնք անջատեցին զայն արաբական հողամասէն: Ստացաւ անուն մը՝ շնորհիւ Յորդանան գետին: Իշխան մը՝ շնորհիւ Հաշիմեան նշանաւոր գերդաստանին, որ Ֆէյսալ Ա. Թագաւորը (Ապտուլլահ Թագաւորին եղբայրը) տուած էր Իրաքի: Եւ բանակ մը՝ շնորհիւ բրիտանական աջակցութեան եւ Քըլըպ փաշայի ջանքերուն :

Իբրեւ հոգատարութեան ենթակայ երկիր մը, Անդրյորդանանը — ինչպէս կը կոչուէր նախապէս — տեսակ մը յետամնաց անապատային երկիր մըն էր անգլիական Պաղեստինի մէջ եւ սահմանակից Իրաքի, Սուրիոյ եւ սէուտական Արաբիոյ անվերջանալի աւազուտներուն: Մէկ կէտի վրայ, Աքապա գիւղին մէջ, կը միանար Կարմիր ծովին: Բացի Լիբանանէն, որ անբաղդատելի կերպով աւելի հարուստ է, Անդրյորդանանը, արաբական ամենափոքր պետութիւնն էր: Ունէր սակայն երեք յատկութիւններ, — Ապտուլլահ Թագաւորը, արաբական լեգէոնը եւ ռազմագիտական դիրք :

Այնու ամենայնիւ, Անդրյորդանան սկսաւ քայլ նետել : Էմիրի մը կողմէ կառավարուող եւ հոգատարութեան ենթակայ այս երկիրը, 1946ին, անկախ եւ ինքնիշխան պետութիւն մը դարձաւ : Նոյն տարին, Էմիր Ապտուլլահ, որ երկու աշխարհամարտներու մէջ ալ Մեծն Բրիտանիոյ հաւատարիմ բարեկամը եղած էր, հռչակուեցաւ Թագաւոր, իր գերդաստանին անունով: Այնուհետեւ 1948ին, 20 տարուան տեւողութեամբ դաշնագիր մը ստորագրուեցաւ Մեծն Բրիտանիոյ հետ : Այս դաշնագրով, Բրիտանացիները իրաւունք ստացան վարելու յորդանանեան բանակը եւ զինուորական օդանաւեր պահելու մայրաքաղաքին՝ Ամմանի մօտերը :

Պաղեստինի պատերազմը, 1948ին, նպաստաւոր նոր պատեհութիւններ ընծայեց Ապտուլլահ Թագաւորին: Առանց այս վերջինը Դամասկոսին մօտեցնելու, ինչ որ շատ կ՚ուզէր, այդ պատերազմը թոյլ տուաւ իրեն գրաւելու Պաղեստինի մէկ մասը, մէջն ըլլալով նաեւ Երուսաղէմի հին քաղաքամասը: «Անդրյորդանան» անունը այլեւս պատմութեան կ՚անցնէր: Անոր տեղ կը կազմուէր Յորդանանի Թագաւորութիւնը, որ կը տարածուի համանուն գետին երկու կողմերը :

Սկիզբները, Անդրյորդանանի բնակչութիւնը, մեծ մասով հովիւներ, հողագործներ եւ վաչկատուն Պետուիններ, հազիւ 300 հազարի կը հասնէր, թէեւ երկիրը, Պելժիքայէն երեք անգամ աւելի մեծ տարածութիւն ունէր: Պաղեստինի մէկ մասը կցելով, բնակչութեան թիւը կրկնապատկուեցաւ: Միաժամանակ, այս վեց հարիւր հազարին վրայ աւելցան կէս միլիոն գաղթականներ, որոնք հեռացած էին Պաղեստինի հրէական մասէն: Այս բոլորը կատարուեցան երկու տարուան ընթացքին, եւ քանի մը ցեղախումբերու Թագաւորը, Ապտուլլահ, մէկ անգամէն գտնուեցաւ գլուխը պետութեան մը, որուն մէկ միլիոնէն աւելի բնակիչներուն կէսը վրաններու տակ կը բնակին եւ կը կերակրուին ՄԱԿի նպաստով :

Յորդանանի պաշտպանութիւնը վստահուած է իր բանակին, որ Պետուիններէ կազմուած նշանաւոր արաբական լեգէոնն է: Տասներկու հազարնոց այս բանակին ստեղծիչն է անգլիացի զօրավար մը, Քըլըպ, որուն անունին կցուած է փաշա տիտղոսը: Այս զօրավարն է որ յաջողած է արդիական եւ լաւ մարզուած բանակ մը կազմել վաչկատուն եւ անկարգապահ Պետուիններէն: Զօր. Քըլըպին, 1948ին շնորհուեցաւ յորդանանեան հպատակութիւն, իսկ բանակը, Բրիտանացիներուն կարեւորագոյն յենարանն է այսօր Միջին Արեւելքի մէջ :

Եթէ սակայն, Յորդանան երջանիկ է իմաստուն եւ փորձառու թագաւոր մը եւ արաբական միւս պետութեանց ունեցածէն աւելի ուժեղ բանակ մը ունենալուն համար, իրեն կը պակսի իր զօրութիւնը ամրապնդող շատ կարեւոր ազդակ մը,— ազգային եկամուտ դրեթէ չունի: Ցարդ, այս բացը կը գոցուէր բրիտանական գանձէն ամէն տարի տրուած վեց միլիոն սթերլինի նպաստով, որ առաւելապէս կը յատկացուէր Քըլըպ փաշայի բանակին: Ասկէ զատ, Յորդանան, ոչ մէկ կարեւոր եկամուտ ունի: Թէեւ երկրին ամբողջ արեւմտեան մասը բարեբեր է, կ՚օգտագործուի ամէնէն դիւրին մշակելի տարածութիւն մը միայն: Բնակիչները շատ աղքատ են եւ յետամնաց: Ներածումները, արտածումներէն տասն անգամ աւելի շատ են: Երկրագործութիւնը հազիւ կը բաւէ կերակրելու բնակչութիւնը : Մեծ ծաւալ ստացած է մաքսանենգութիւնը: Այս ձեւով կատարուած առեւտուրը, պատերազմի ընթացքին բաւական կարեւոր եւ անուղղակի շահեր ապահովեց պետութեան: Առեւտրականներէն շատեր, շքեղօրէն կահաւորուած վիլլաներ կառուցած են Ամմանի մէջ, որ հակառակ իր շատ փոքր տարածութեան, կը հաշուէ այսօր մօտաւորապէս 200 հազար բնակիչ: Մերձակայ գիւղարնակ շրջաններէն բազմաթիւ անգործներ ալ կը թափին մայրաքաղաքը, աշխատելու համար շինութեանց մէջ նոր վիլլաներու, որոնք շարունակ կը կառուցուին շրջակայ բլուրներու վրայ :

Ամման, հելլենական ժամանակաշրջանի Ֆիլատէլֆիան, ունի հնադարեան շքեղ յիշատակարաններ: Զորս հազար հոգի առնող իր պատմական ամփիթատրոնը, որ աշխարհի գեղեցկագոյններէն է, խճողուած է գաղթականներով, որոնք կ՚ողողեն շրջակայ դաշտերը: Անոնք կը քնանան ամփիթատրոնի նրբանցքներուն մէջ, ուրկէ առենօք, վայրի գազաններ կրկէս կ՚իջնէին ու հեռուէն կը դիտեն տարօրինակօրէն արդիական եռայարկ շէնքերն ու ճոխ խանութները, որոնք կը կոհացնեն առեւտրական դասակարգի պահանջները եւ ուր կարելի է գտնել ամէնէն հազուագիւտ ուտելիքները,— բրիտանական ուտեստի հրաշալիքներէն մինչեւ Տանիմարքայէն ներածուած խաւիարի տուփերը :

Դեռ վերջերս աւարտեցաւ շինութիւնը արքայական պալատին, ամենաբարձր բլուրի գագաթին: Կը պատմուի թէ ամբողջ պալատը կառուցուած է առեւտրականի մը կողմէ, եւ նուիրուած Թագաւորին: Թագաւորն ալ, իբրեւ երախտագիտական նշան, արտօնած է որ առեւտրականը, իր սեփական բնակարանն ալ շինէ պալատին շատ մօտիկը, արքայական պարտէզներուն մէջտեղը :

Այս բոլորը մանրամասնութիւններ են : Պետութեան վրայ ճնշող մեծագոյն ծանրութիւնը, կէս միլիոն տարագիրներու հարցն է: Տարագիրները ցրուած են վրանաքաղաքներու մէջ, իւրաքանչիւրը 5էն մինչեւ 25 հազար բնակչութեամբ: Անոնք յուշարարն են եղերական կացութեան մը, որուն բարելաւումը, ոչ միայն յորդանանեան կառավարութեան, այլեւ բրիտանական պետութեան ու նաեւ ՄԱԿի գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը կը հանդիսանայ :

Թ. Ա. Թ.

Նոր Սերունդի Օրը Փարիզի մէջ

Ապրիլ 15ին, կիրակի, Փարիզի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը տօնեց իր օրը բացառիկ փայլով մը: Այդ օրը ուրիշ հանդէսներ ալ կային, բայց սրահը լիքն էր եւ շատ մը հանդիսականներ ոտքի վրայ մնացին: Երիտասարդները մեծամասնութիւն կը կազմէին հոծ բազմութեան մէջ:

Նոր Սերունդի Փարիզի խմբավար ընկերը, Յ. Ադամեան, բացումը կատարեց յայտարարելով.

« Նոր Սերունդին Օրը բացառիկ նշանակութիւն ունի մեզի համար: Կը հաւատանք թէ նոր սերունդով նոր շրջան մը պիտի սկսի : Եղիշէ կը յիշէ Վարդանանցի օրերուն, պարսիկ մոգպետին խօսքերը Վասակին. « այս Հայերը ոչ բանտէն, ոչ շղթաներէն կը վախնան, կարծես կը սիրեն մահը աւելի քան իրենց կեանքը»: Այս սէրն էր որ մինչեւ այսօր պահեց հայութիւնը եւ մենք պիտի աշխատինք իւրացնել այդ ոգին»:

Ընկեր Ժ. Դատաւորեան, խօսք առնելով յանուն Կեդր. վարչութեան ըսաւ.

— « Այսօրուան տօնակատարութիւնը բացառիկ հանգամանք մը ունի, որովհետեւ հայ երիտասարդը կը տօնէ զայն օտար երկնքի մը տակ : Ան չէ տեսած իր հայրենի հողը եւ հասակ նետած է օտար ափերու վրայ, բայց կ՚ըմբռնէ թէ մեր ժողովուրդին ապագայ հոգերուն ծանրութիւնը պիտի իյնայ իր ուսերուն վրայ : Այս բախտորոշ օրերուն, ամէն հայ երիտասարդ պէտք է գիտակցի իր պարտականութեան: Ծնողքներն ալ պէտք է աջակցին :

Ընկեր Ս. Թորոսեան, իբրեւ ծնողք եւ երէց Դաշնակցական, որ օրուան բանախօսն էր խօսքը ուղղելով Դաշնակցութեան իտէալներով տոգորուած երիտասարդութեան, չեշտեց.

— « Այս օրուան առթիւ, իւրաքանչիւր երիտասարդ պէտք է հարց տայ իրեն թէ որքան յառաջ գացած է, որքան լրացուցած սա երեք հիմնական պարտականութիւնները. — Առաջին, ուսումնասիրել մօտաւոր անցեալը, պատրաստելու համար ապագային դէպքերուն համար: Բ) Զբաղիլ ազգային եւ հանրային գործերով, փրկել մեր մշակութային ժառանգութիւնը, ներշնչուելով եւ զինուելով անով շարունակել զայն:Գ) Քաղաքականը — շարունակել կէս մնացած գործը, ի-

ԵՐԵՔ ՎԱՀԱՆՆԵՐԸ

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

I.— ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Կուսակալը միեւնոյն ատեն կ՚ազդարարէ .

— Զգուշացիր մանաւանդ սպառնալիքներով կաշառ առնելէ: Եթէ տառապէս չգործադրես խորհուրդներս, այս ճահիճներէն առաջ, պիտի կրես պատիժ մը՝ որուն ծանրութեան մասին գաղափար իսկ չունիս»:

Ոստիկանական տեսուչը, որ այդ տարին յաջողած էր Սեբաստիոյ զօրանոցին մէս հայթայթելու պայմանագրութիւն ձեռք բերել Սեբաստացի մսավաճառ Փիթօեան Սիմօն աղային հետ (անոր անունով), անոր կը հաղորդէ կուսակալին հրահանգը, յանձնարարելով որ տեսնէ սա ճահիճներէն մէկ քանին եւ անոնց հաղորդէ կուսակալին հրահանգները, այլապէս կախաղանը պատրաստ է : Կուտայ անոր բռնուած ցանկէն քանի մը անուններ, գլուխն ըլլալով Վահան Վարդանեանը :

Սիմօն աղա կը պատահի Արամ Երանոսեանին որ նոյն ցանկին մէջ արձանագրուած է, կը կարդայ անոր երկար բարակ քարոզ մը, — «տղաքդ պաղնեմ, Արամ վազ անցէք սա ձեռնարկէն, ամբողջ հայ ազգը ձեռքէ կ՚երթայ»:

Ընկեր Արամ կը տեսակցի ընկեր Պօղոս Թէլլալեանին եւ Վահան Վարդանեանին հետ :

— Եթէ կուսակալը մեզ ձերբակալել տայ, մէկ օրէն միւսը մեր կազմին անդամները պիտի եռապատկուին: Մենք գաղտնի կը գործենք ու չափազանց զգուշութեամբ կ՚արձանագրենք մեր ընկերները: Մեր վրայ գործադրելի խստութիւնները գործը պիտի հրապարակեն եւ պետութիւնը աշխատած պիտի ըլլայ մեզի համար : Կուսակալը պէտք է վախնայ մեզմէ աւելի: Ուրեմն առաւել քան երբեք պէտք է լծուինք տենդագին աշխատանքի : Լուր ղրկեցէք Եարասար եւ Խորսանա, որպէսզի մեր ձերբակալութեան պարագային ընդունակները գան մնան քաղաք, մեր գործը շարունակելու :

Ընկեր Վարդանեան բոլորովին կը լքէ իր հօր օգնելու զբաղումները եւ իր դիշերն ու ցերեկը կը նուիրէ կազմակերպական աշխատանքներու, մեր ընկերներու թիւը 80էն բարձրացնելով 120ի, քանի մը ամսուան մէջ:

Այս անցքէն 15 օր մը վերջ Վահան Վարդանեան կը պատահի Ճ. Ս.ին :

— Ո՞ւր ես 15 օրէ մէջտեղ չկաս, երբ այնքան պէտք ունինք քեզի:

— Բանտարկուած էի, կը պատասխանէ Ճ.Ս.

— Ինչո՞ւ ձեւով մը լուր մը չղրկեցիր :

Ոստիկանութեան ընդհ. տեսչի տանը պարտէզին աւազանը կը նորոգէ, Թշուառականը թուէս 15 օր մը առաջ չուկան ինձ պատահելով ըսաւ :

— Ճ., կռունկները կը թռչի՞ն կոր ...

Մտածեցի թէ շունը իմ կեղծանունիս կ՚ակնարկէր եւ կարծեցի թէ զիս պիտի ձերբակալէր, բայց փոխան ասոր ըսաւ :

— Մեր տան պարտէզին աւազանը նորոգութեան կը կարօտի, կը սպասեմ որ հարկ եղածը ընես: Գնացի աւազ, կիր, քար, մնացի իրեն տունը աշխատելով առտուն մթնշաղէն մինչեւ երեկոյ, երբ այլեւս անկարելի կ՚ըլլար տեսնել, կերայ իրիկունցէն ու հազիւ պրծայ աւանդ բընիոն մը գանձելու :

— Հոգդ մի ըներ, կ՚ըսէ Վահան, երբ Դաշնակցութիւնը գտնէ ոսկի հանքեր, քեզ պիտի հատուցանէ քու 15 օրուան այս ձեւի բանտարկութիւնդ ...

Վրայ կը հասնի Օսմ. Սահմանադրութիւնը : Դաշնակցութիւնը կուտայ իր առաջին հրապարակային բանախօսութիւնը, ուր կը խօսին Վահան, ինչպէս նաեւ ընկեր Ա. Երանոսեան եւ Գ. Զարմանեան: Բանախօսութիւնը հազիւ լրացած, քանի մը անձեր, ընկեր Վահան Մեծատուրեանի առաջնորդութեամբ կը ներկայանան Վահան Վարդանեանին եւ կը յայտնեն թէ իրենք ալ Դաշնակցականներ են եւ ունին 60 անդամներ, անջատօրէն կազմակերպուած եւ կ՚առաջարկեն իրար միանալ:

Այս անջատ կազմին, վրայ, որ կը կոչուէր «կցորդ Դաշնակցականներ» պիտի խօսիմ առանձին :

Խանդավառութեան օրերը կը սկսին: Մեր անդամներու թիւը կը բարձրանայ, միայն քաղաքին մէջ, 850ի: Բարսեղ Շահպազ եւ Հիւսէյնիկցի Կարօն կուգան Սեբաստիա, շրջանային ժողովներ իրարու կը յաջորդեն, մեր ընկերներու ոգեւորութեան չափ չկայ: Այդ ոգեւորութիւնը վառ պահելու աշխատանքներուն գլխաւոր մէկ մասը կը ծանրանայ Վահան Վարդանեանի ուսերուն :

(2) ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄԸ

բական պահանջատէրը դառնալ Հայկ. Դաւթին : Այս ժողովուրդը, ըսած է բանաստեղծ Դ. Դեմիրճեանը, աւելի սիրեց ազատութիւնը քան իր կեանքը, ուրեմն պէտք է գոհացում տալ այդ ազատութեան տենչին, պէտք է որ Հայուն հայրենիքը անկախ ըլլայ, ազատ ըլլալու համար։ Ցետոյ անհրաժեշտ է ամփոփել ամբողջ հայութիւնը իր հայրենիքին սահմաններուն մէջ, ուրեմն միացեալ Հայաստան։ Այս ճամբով պէտք է աշխատիլ եւ աշխատիլ անդադար» :

Երկրորդ բանախօսը, ընկեր Վ. Օշական շատ լաւ պարզեց մտածող երիտասարդութեան տագնապը։

— « Երկու հոսանք կայ երիտասարդութեան մէջ, — մէկը պահել իր ազգային անհատականութիւնը, միւսը լուծուիլ եւ կորսուիլ դասակարգի (զանգուած) մը մէջ, անգոյն եւ անջիղ էակի մը վերածուելով : Մենք երիտասարդներս հարց կու տանք մեզի ,պէ՞տք է Հայ մնանք և ինչո՞ւ։Պատասխանելու համար այս ժողովուրդին : Եթէ մենք չուզենք փրկուիլ, ոչ ոք կրնայ փրկել մեզ։ Պէտք է կամքը ունենանք փրկուելու։ Կ'ըմբռնենք թէ օրէ օր դէշ Հայեր կը դառնանք, առանց ըլլալու լաւ Ֆրանսացիներ :

Այս բոլորը կը մղեն մեզ աւելի հաւատարմութիւն դէպի մեր անցեալը, մեր պատմութիւնը : Կը զգանք թէ մենք այդ բոլորին ժառանգորդներն ենք, թէ պէտք է դարմանենք պատմութեան վէրքերը։ Առանց հաւաքական եւ ազգային աշխատանքի անհնարին է այդ։ Պէտք է հաւաքաբար նոյն տեղը երթանք մէկ նպատակի համար։ Ասկէ կը ծնի հաւատքի մը կարեւորութիւնը։ Մարդ այնքան արժէք է որքան հաւատք ունի, բոլոր մեծ գործերը հաւատքով կ'իրականանան եւ ոչ թէ բախտի արկածներով։ Եւ ահաւասիկ, Դաշնակցութիւնը կ'ընծայուի մեզի : Ան կը տրամադրէ մեզի աշխատութեան գետին մը երբ մեր քաղաքական գիտակցութիւնը կը զարգանայ։ Միութիւնը զօրութիւն է։ Մենք չենք գտած դեռ Հայու Աստուածը զոր կը փնտռենք։ Ապրիլ դժուար ճամբով, Հայու պէս, ահա թէ ուր է մեծութիւնը» :

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած բաժին մը կը ճոխացնէր օրուան հանդէսը։ Ընկերուհի Մ. Կառվարենց երգեց մեր սիրուն տոհմիկ երգերը, ջերմ ծափեր խլելով հանդիսականներէն : Ընկերուհի Տօնապետեան նուագեց դաշնակի վրայ, չատզգային փակվերջաւորութեան ծանօթ ջութակահարը, Աղազարեան յուզեց բազմութիւնը, հայկական եւ օտար մեղեդիներով։ Ամէնէն վերջը տեղի ունեցաւ «Թիւ հինգ խելադարը» ներկայացումը, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի անդամներու, որոնք ամէն յոգնութիւն կրած էին փորձերուն համար։

Հանդէսէն վերջ տեղի ունեցան պարեր, մինչեւ կէս գիշեր։

Ն. Մավեան

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԷՆ Ֆրանսա եկող ճամբորդները կրնան իրենց ուզածին չափ ֆրանսական եւ օտար դրամ բերել իրենց հետը (ոսկեդրամէ զատ)։ Իսկ արտասահման մեկնողները մինչեւ 50.000 ֆրանքի։ Աւելի մեծ գումարներ ալ կարելի է փոխադրել ճամբորդական չէքերով :

ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը եւ Տիկին Թրիկվի Լի Գահիրէէն հասած են Պէյրութ եւ Դամասկոս :

ԽԼՐՏՈՒՄՆԵՐ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Եուկոսլաւ պաշտօնական շրջանակներու տեղեկութեանց համաձայն, խռովայոյզ վիճակ մը կը տիրէ Պուլկարիոյ կարգ մը նահանգներու գիւղական շրջաններուն մէջ։ Երկու նահանգներ, մասնաւորաբար, գլուխ կը բռնեն Սոֆիայի համայնավար կառավարութեան կոլխոզացման քաղաքականութեան դէմ։ Իսկ ուրիշ նահանգի մը մէջ ալ պուլկարական բանակը վարակուած է սպաներու դասալքութեամբ եւ փախուստներով :

Այսպէս, Պուլկարիոյ հիւսիսային կողմը եւ Դանուբի մօտերը Փլեվէնի նահանգին մէջ, կոլխոզանալու պարտադրուած գիւղացիները կը փճացնեն իրենց ցանքերն ու ինչքերը եւ մերձակայ անտառները կ'ապաստանին :

Երկրի կեդրոնական մասին՝ Փլովտիվի (Ֆիլիպէ) նահանգին մէջ, գիւղացիները, խմբովին կը լքեն կոլխոզները։ Եուկոսլաւ շրջանակները առանձնապէս կը շեշտեն կարեւորութիւնը այս նահանգին, ուր գիւղացին ուժեղ է եւ ուր, 1923ին, պայթեցաւ մեծ ըմբոստութիւն մը, Ալեքսանտր Սթամպոլիսքիի ղեկավարութեամբ :

Իսկ Սեւ Ծովու մօտերը, արեւելեան Պուլկարիոյ Սլիվէն քաղաքին մէջ ձերբակալուած են ռուսական միջամտութենէն դժգոհ ստուարաթիւ սպաներ եւ բազմաթիւ ուրիշներ ալ դասալիք եղած ու փախած են քաղաքի հիւսիսային կողմի լեռները :

Այս տեղեկութիւնները հաղորդուեցան Եուկոսլաւիոյ խորհրդարանի արտաքին յանձնաժողովի նիստին մէջ, Իվան Քարախվանովի կողմէ, որ Թիթոյի մասնագէտն է պուլկարական հարցերու համար եւ արտաքին նախարարութեան կարեւոր պաշտօնատարներէն մէկը։ Քարախվանով ըսաւ նաեւ թէ Մոսկուա, Պուլկարիան իբրեւ խորհրդային հանրապետութիւն Խ. Միութեան մէջ ամբողջովին առնելէ առաջ, զայն, բռնի կոլխոզացման միջոցներով կը ջանայ երկրագործական միաւորի մը վերածել։ Ռուս կոմիսարներու մեծ թիւ մը մարախի պէս Պուլկարիա թափած են, անոր հրամայելու եւ իշխելու համար։ Խորհրդային մասնագէտները իբրեւ թոշակ կը ստանան տասն անգամ աւելի, քան տեղացի մասնագէտները։ Մոսկուայէն հասարակ սուրհանդակ մը կը վարձատրուի միշտ (պուլկարական գանձէն) Սոֆիայի լաւագոյն արուեստագէտներէն երեք անգամ աւելիով։ Պուլկարիոյ Հիւսիս — արեւմտեան շրջաններէն Եուկոսլաւիա ապաստանած գիւղացիները կ'ըսեն, թէ իրենց ցորենը կը բռնագրաւեն եւ ամբողջութեամբ կը ճամբեն դէպի արեւելք :

ՔՈՐԷԱՅԻ ճակատին ամերիկեան հրամանատարը զօր. Վան Ֆլիթ յայտարարեց թէ ուրիշ որ եւ է ժամանակէ աւելի մօտալուտ է համայնավար մեծ յարձակողական մը ՄԱԿի ուժերուն դէմ։ Այս յարձակողականին պիտի մասնակցին Չինացիներէն եւ Հիւս. Քորէացիներէն զատ նաեւ ուրիշ ազգերու պատկանող «կամաւորներ», ինչպէս նաեւ օդանաւային մեծ ուժ մը։ Զօրավարը լաւատես եւ վստահ է, որ ՄԱԿի ուժերը պիտի կրնան կասեցնել կարմիրներու այս յարձակումը :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հայ երիտասարդ մը, Ժէօռ Սերգոյեան անցեալ օր հաճելի անակնկալով մը կը մասնակցէր Լիոնի Օփերայի դերասաններուն կողմէ Վալանսի քաղաքապետական թատրոնին մէջ տրուած ներկայացման մը, Կունոյի «Միրէյ»ի Ռամոնի դերով : Վստահ եւ կորովի խաղ մը ունէր, քաղցր շեշտերով որ զինք արժանացուցին ջերմ գնահատանքի։ Մեծ ապագայ կը խոստանայ Պ. Ժ. Սերգոյեան, որ արդէն երեսուն անգամ մասնակցած է ներկայացումներու Նիսի, Լիոնի, Նանթի, Թուլոնի եւ Պրիւսէլի մէջ : Իր խաղացանկին մէջն է «Թոսքան», «Լա Պոհէմը», «Սալամպօն», «Լա Ֆլիւթ Անչանթէն», «Համլէթը», «Սամսոն եւ Տալիլա», «Լօհինկրինը» եւն.:

Օ. Մ.

ՊՐՈՒՍԷԼ.— Ապրիլ 14ին Palais des Beaux Artsի ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցաւ մեծ նուագահանդէս մը, զոր կազմակերպած էին պելժ օրիորդ մը եւ հայ երիտասարդ մը, Էտի Էմիրզեան, 19 տարեկան։ Բոլոր թերթերը ջերմապէս գնահատեցին հայ երիտասարդը, լուսանկարն ալ հրատարակելով։ Հանդէսին կը նախագահէր Էլիզապէթ Թագուհին, որ բարեհաճեցաւ լուսանկարուիլ հայ երիտասարդին հետ։

Պ. Էմիրզեան, լաւ հայերէն կը խօսի, գործօն դեր կատարելով երիտասարդական ընկերակցութեանց մէջ : — Ա.

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատանքի նախարարը, Պէւըն, որ ձախակողմեան հակումներ ունի, հրաժարեցաւ պատճառաբանեալ նամակ մը ուղղելով վարչապետին։ Այսօր ալ բացատրութիւններ պիտի տայ երեսփ. ժողովին մէջ։ Իր գլխաւոր առարկութիւնը այն է թէ վարչապետը եւ արտաքին նախարարը հետզհետէ կը լքեն աշխատաւորական սկզբունքները, թէ չափազանց ծանր է յառաջիկայ տարուան վերազինման ծրագիրը, թէ անոր բեռը հաւասարապէս բաժնուած չէ ընկերային դասակարգերու միջեւ եւն.։ Իրազեկներ կը կարծեն թէ այս հրաժարումը խորապէս պիտի ցնցէ աշխատաւորական կուսակցութիւնը, որ լուրջ տագնապ մը կ'անցընէ երկար ատենէ ի վեր :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ նախագահը Պիէրութ Պերլին հասաւ (արեւելեան քաղաքամաս) եւ պիտի ըլլայ Արեւելեան Գերմանիոյ նախագահ Վիլհելմ Փիքի հիւրը։ Ամբոխավարական ցոյցեր տեղի ունեցան այս առթիւ :

ՔԱՆԱՏԱ 10 հազար թօն թուղթ ճամբայ հանած է դէպի Եւրոպա։ Այս քանակութեան 7000 թօնը յատկացուած է Ֆրանսայի :

ՋՈՐ. ՄԱՐՇԸԼ խօսելով ամերիկացի ուսանողներուն յայտարարեց, թէ համաշխարհային կացութիւնը ծայրայեղօրէն վտանգաւոր է : «Կը բոլորենք համաշխարհային պատմութեան եւ նոյն իսկ քաղաքակրթութեան ամէնէն տագնապալի մէկ շրջանը »:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Le Problème du plein emploi et les experts des nations Unies. par Mentor Bouniatian, Ancien professeur d'Economie Politique. Librairie de Recueil Sirey Paris , 1951:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Գ.

Վերջապէս Տիէտօ Վենետիկցին, որ նաւատորմին ընդհանուր հրամանատար էր անուանուած, թումբին ծայրը հաստատուած էր :

Ժամանակակից պատմագիրներ կը հաստատեն միաձայն թէ պաշարեալները շատ փոքրիկ եւ շատ միջակ հրետանի մը միայն ունէին, բայց ան ալ անկարելի էր գործածել, որովհետեւ իրենց փոքրիկ թնդանօթներուն պայթումները կը սարսէին խղճալի պարիսպները։ Արդէն վառօդ ալ չունէին կամ գոնէ բորակ չունէին, ինչ որ նոյն բանն էր :

Ամէն կարգի զէնք ալ խղճալի կերպով քիչ ունէին արդէն։ Սակայն, կայսրը եւ Ժան Ճիուսթինիանի բռնագրաւած էին նետեր արձակող զէնքերը։ Նաեւ ինչ հրազէն որ կար :

Թէ հին, բազմազան զէնքեր կային հոն, թէ նոր զէնքեր, որոնց գիւտը պիտի յեղաշրջէր եւ հիմնապէս փոխէր պատերազմի արուեստը։ Պատմագիրը կը խօսի «գօլապր»ներու, նաեւ կրիայի ռազմաձեւին վրայ զոր Թուրքերը կը գործածէին երբ յարձակման միջոցին, թշնամի նետերէն պաշտպանուելու համար, իրենց վահանները կը միացնէին գլուխներուն վրայ՝ տեսակ մը պաշտպան տանիք կազմելով այսպէս։ Երկու բանակներն ալ, մանաւանդ Թուրքերը, խիստ շատ կը գործածէին նետերը։ Պատմագիրները անհաւատալի չափազանցութեամբ մը կ'ըսեն նաեւ թէ երբեմն նետերը այնքան առատ կ'ըլլային որ արեւը կը խափանէին :

Ալեղնաւորները, գրեթէ ժամանակակից քրոնիկագիր Պէրթռանտօն տը լա Պռօքիէռի համաձայն, թրքական բանակին լաւագոյն գունդերն էին։ Երկու բանակներուն մէջ մաս մը զինուոր կար նիզակներով զինուած։ Մանաւանդ աչքի կը զարնէր Ենիչէրիներուն զինաւորումը։ Անոնք առանց տարբերութեան, ձիով կամ հետիոտն կը պատերազմէին։ Բայց Թուրքերուն ճշմարիտ, անհուն գերակշռութիւնը իրենց խոշոր թնդանօթներուն մէջ էր։ Կրիտոպուլոս կ'ըսէ թէ «թնդանօթը ըրաւ ամէն բան »:

Պաշարման առաջին օրերէն իսկ, թերեւս նոյն իսկ չսկսած, քանի մը նախնական գործողութիւններով, պաշարող բանակը իր ետեւի կողմէն որեւէ յարձակման վտանգէ ազատեր էր։

Մէհմէտ Բ. իր զինուորներուն յարձակիլ տուաւ բոլոր այն արուարձաններուն վրայ, որոնք տակաւին աւերուած չէին, ապահով ըլլալու համար կռնակէն Վոսփորի վրայ կամ շրջականերու Յոյներուն շինած վերջին ամրութիւններն ալ քանդել տուաւ :

Կրիտոպուլոս այսպէս կը պատմէ «Թարապիայի բերդին» առումը .

— «Սուլթանը, այս շատ լաւ ամրացած բերդին վրայ յարձակեցաւ իր բանակին մէկ մասով եւ իր պահապան բոլոր Ենիչէրիներով։ Թնդանօթի հարուածներով փլցուցին եւ պաշտպաններուն շատերը սպաննեցին։ Ցետոյ, Սթուտիոնի բերդին վրայ քալեցին, զոր տապալեցին դարձեալ թնդանօթի հարուածներով՝ մէկ օրուան պաշարումէ ետք։ Սուլթանը ցիցի զարնել տուաւ բերդապահ զօրքէն 36 հոգի որոնք անձնատուր եղած էին։ Նոյնիսկ հրամայեց որ զանոնք Պոլսոյ առջեւ տանին, որպէսզի անոնց զարհուրելի չարչարանքը սարսափի մատնէ պատնէշին վրայ հաւաքուած բնակիչները :»

Նոյն ատեն, Պալթաօղլու, ծովակալը, իր տիրոջը հրամանով, իր նաւատորմին մեծագոյն մասը Ոսկեղջիւրի մուտքին մօտ ձգելով որպէս զի Շղթային վրայ հսկեն, մնացեալ մասովը գնաց Իշխանաց կղզիներուն վրայ յարձակելու :

Գլխաւոր կղզիին, արդի Մեծ Կղզիին (Փրինքիբօ) մէջ խիստ ամուր դղեակ մը կար որ պահպանուած էր կղզիին բնակիչներուն եւ երեսուն զրահապատ զինուորներու կողմէ։ Այդ դղեակն էր որ կը պաշտպանէր այն համբաւաւոր վանքը ուր դարերու ընթացքին մէջ աքսոր ղրկուած էին կայսերական ընտանիքէն այնքան իշխաններ եւ իշխանուհիներ։ Այս բերդը մասամբ կործանեցին, բայց Պալթաօղլու չկրցաւ վերջնապէս տիրել անոր։ Այն ատեն իր նաւաստիներուն միջոցաւ անոր շուրջը ահագին դէզերով դիւրավառ նիւթեր դիզել տուաւ, ու կրակ տուաւ, ծծումբով եւ կուպրով զանոնք լաւ մը ծածկելէ ետք։

Բոցերը այնքան բարձր ելան որ բերդին որմածակերը անցան, պաշտպաններէն շատերը այրեցան հոն, քանի մը հատը կրակին մէջէն փախան եւ անձնատուր եղան :

(Շար.)

ներու յաւելման։ Նախկին Նախարարը մեղադրեց նաեւ Մ. Նահանգները, որոնք զանգուածային անգործութեան սպառնալիքին ենթարկած են ազատ աշխարհը, զարկ տալով միաժամանակ քաղաքային եւ զինուորական արդիւնաբերութեանց։ Այս խրողութեամբ ալ մեռեալ տառ մնաց վերազինման բրիտանական ծրագիրը, որուն համար, իբրեւ եռամեայ ծախք նախատեսուած էր 4.700 միլիոն սթերլին։ Եւ վերջապէս մեղադրեց բրիտանական դիւանագիտութիւնը, որ չատ հաւատարմօրէն կը քալէ ամերիկեան դիւանագիտութեան ետեւէն։

Պ. Պեւընի այս դիրքին առթիւ կ'ըսուի, թէ ան, 1939ին վտարուած էր աշխատաւորական կուսակցութենէն եւ վերընդունուեցաւ դարձեալ պատերազմի նախօրեակին։ Այժմ կը ջանայ տապալել կառավարութիւնը, կուսակցութեան մէջ ծանր հերձուած մը յառաջ բերելէ վերջ։

Հրաժարական ներկայացուց նաեւ առեւտրական նախարարը, Պ. Ուիլըըն։ Կը կարծուի թէ զինամթերքի նախարար Պ. Ֆրիմէնն ալ պիտի հրաժարի։

Այս կացութեան մէջ անխուսափելի կը թուի լուրջ տագնապ մը, որուն հետեւանքը պիտի ըլլայ նոր ընտրութեանց փութացումը, ինչ որ պահպանողական կուսակցութեան ալ բուռն ցանկութիւնն է։

× Քուէարկութեան մը առթիւ, կառավարութիւնը չորս ձայն աւելի շահեցաւ, թէեւ հրաժարեալ նախարարներն ալ կառավարութեան կողմը քուէած էին։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐԵՇԱԼ ՓԷԹԷՆԻ ծննդեան տարեդարձին առթիւ, 95 մոմերով զարդարուած կարկանդակ մը պատրաստած էին երէկ, երեքշաբթի։ Թերթերը կը գրեն թէ ծերունի բանտարկեալը պարզապէս տեսած պիտի ըլլայ կարկանդակը, առանց բերանը բան մը դնելու։ Չորս օրէ ի վեր միայն նարինջի օշարակով կը սնանի։ Տիկին Փէթէն, որ 74 տարեկան է, լաւատես կ'երեւայ, բայց բժիշկները միշտ վերապահ են։ Կնքուած պահարաններ յանձնուած են միջնաբերդի պաշտօնեաներուն, միայն Փէթէնի մահուանպարագային բացուելու պայմանով։ Միայն քաղաքապետը վեց պահարան ունի։ Փարիզէն աքսորավայրը հասաւ աբբայ Կայեառ, զօր. տը Կոլի գլխաւոր խոստովանահայրը՝ դիմադրական պայքարի ատեն։ Կ'ըսուի թէ դրպանը նամակ մը ունի զօրավարէն։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ կը շարունակուի դեսպանաժողով մը, մասնակցութեամբ Միջին Արեւելքի ֆրանսական դիւանագիտական ներկայացուցիչներուն եւ նախագահութեամբ Գահիրէի ֆրանսական դեսպանին։ Այս վերջինը յայտարարեց, թէ Ֆրանսա ամէն բանէ առաջ շահագրգռուած է Միջին Արեւելքի պաշտպանութեամբ, որովհետեւ այս շրջանը, իր նաւթային ներածումներուն գլխաւոր աղբիւրն է, ինչպէս նաեւ Հնդկաչինի հետ հաղորդակցութեանց ճամբան։ Ժողովին նպատակն է քննել Միջին Արեւելքի քաղաքական եւ ռազմագիտական կացութիւնը, ամէն վեց ամիսը անգամ մը։ Առաջին ժողովը գումարուած էր Գահիրէի մէջ։

ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ժողովին 36րդ նիստն ալ անցաւ ապարդիւն։ Խորհրդային պատուիրակն էր որ անգամ մըն ալ «կրակ տեղաց» Մ. Նահանգներու վրայ, յայտարարելով որ ամերիկեան սպառազինումները վտանգ մըն են խաղաղութեան համար։ Պ. Կրոմիքօ սրամտութիւն մըն ալ փորձելով, «Ատլանտեանի դաշինքին աշուղ»ը կոչեց Չըրչիլը։

ԻՐԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԻ ազգայնացման օրէնքը գործադրելու համար ծրագիր մը պատրաստուած է, որուն համաձայն բանակցութիւններ պիտի կատարուին Անգլեւիրանեան ընկերութեան հետ։ Վերջին լուրերու համաձայն, 11.300 բանուորներ վերսկսած են աշխատանքը Ապատանի մէջ։ Ձերբակալուած են աւելի քան հարիւր կասկածելիներ, մեծ մասով անդամ «Թուտեհ» կուսակցութեան (համայնավար)։ Երեսփոխան մը առաջարկեց որ պայմանագիրներով կապուած երկիրները չշարունակեն ստանալ Իրանի քարիւղը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնէ Քլամարի մեր հայրենակիցներուն, որոնք առատաձեռնօրէն մասնակցեցան Ծոմապահութեան Շաբթուան հանգանակութեանց։

Ապրիլ 11-24ը Մարսէյլի մէջ

Կիրակի, 29 Ապրիլ, առաւօտեան ժամը 9.30ին, Variétés Casinoի մէջ, (37 rue de L'Arbre, Noaillesի մօտ)։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի։

Հրաւիրուած են երեք յարանուանութիւնները, Կապոյտ Խաչը, Ֆրանս. Բանակի Նախ. Կամ. եւ Ռազ. Բար. Միութիւնը, Գերիներու Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, «Արծիւ» Մարզական Միութիւնը, Հայ Արիներու եւ Արենուշներու Միութիւնը, Հ. Բ. Երիտասարդ. Միութիւնը, Հայ Մշակութային Միութիւնը, Արմենիա Երգչախումբը եւ Նախկ. Մխիթարեաններու Միութիւնը։ Վասպուրականի, Տարօն Սալնոյձորի, Բարձր Հայքի, Քղիի, Համաչարանճաքի, Ուրֆայի եւ Մարաշի Հայր. միութիւնները։

Կը նախագահէ Պ. Տ. ԹԱԴՈՑԵԱՆ

Կը խօսին Տիկին Տ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին.— Նուագ՝ Պ. Լ. Ղեւոնդեան։ Արտասանութիւն Օր. Ա. Սէրէճկիւլեան եւ Պ. Մակարեան։ Երգ՝ Գ. Ստեփանեան։ Կենդանի պատկեր. Մուտքը ազատ է

ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Գրիւսէյլէն մեր վաղեմի բարեկամը՝ Պ. Խաչիկ Կարապետեան իր աղջկանը Ցասմիկի ամուսնութեան առթիւ 5000 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման եւ 5000 ֆրանք ալ Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին։

× Փարիզէն Պ. Զաքարեան 500 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի տարածման համար։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, քաղաքապետարանի սրահը (Salle des Fêtes), Rue Stalingrad, Շավիլ։

Կը նախագահէ ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Նոր Սերունդի Շավիլի մասնաճիւղը կը ներկայացնէ «Անոյշ»էն մէկ արար (Համբարձման վիճակը)։

Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ կը ներկայացուի «Թիւ 5 ԽԵԼԱԳԱՐ»ը։

Ժամը 8էն վերջ պարահանդէս եւ խնջոյք։

Մուտք 100 ֆրանք, Նոր Սերունդի անդամներուն՝ 75 ֆրանք։

ՋԵԿՈՅՑ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը իր հիմնարկութեան 34րդ տարեդարձին առթիւ եւ սեղմելու համար ֆրանքօ-հայկական համերաշխութեան կապերը, կազմակերպած է.—

Ա.— 1951 Ապրիլ 25ին Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 20ին մեծ հացկերոյթ մը, հովանաւորութեամբ Նախկին Ռազմիկներու եւ Պատերազմի Զոհերու նախարար Պ. Լ. ԺԱԳԻՆՈՅԻ որ անձամբ պիտի նախագահէ սեղանին, մասնակցութեամբ ականաւոր քաղաքական եւ զինուորական օտար եւ հայ անձնաւորութիւններու։

Բ.— Այն Հայերը որ կը փափաքին մասնակցիլ սեղանին պէտք է արձանագրուին մինչեւ Ապրիլ 21։ Ճաշագինն է 2000 ֆր. մարդ գլուխ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Թադէոս Մեծատուրեանի մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հոգեհանգիստ, պատարագէն վերջ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Թէրզեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, Փարիզ, իրենց ողբացեալ հօր Արամ Ադամեանի քառասունքին առթիւ, եւ ինչպէս նաեւ մօրը՝ Սիրանոյշ եւ եղբօրը Օննիկ Ադամեաններու։ Կը հրաւիրուին ազգականները ու ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամները։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Ֆ. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ այս չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի ընկերական հաւաքոյթը՝ այս հինգշաբթի ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Խրիմեան սրահը։ (Շար. նախորդ ժողովի)։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ժողովը Ապրիլ 28ին, շաբաթ օր ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, դըպրոցի սրահը, 78 rue Rabelais։ Զեկուցում եւ կ.ի ընտրութիւն։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԻՍԻ.— Կապոյտ Խաչի անդամական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան վարժարանին մէջ։

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շըրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ սրճարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ (Շար. նախորդ ժողովի)։

Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆԻ հերթական դասախօսութիւնը այս հինգշաբթի, ժամը 4ին, Սիթէ Իւնիվէրսիթէռի Հայ Ուս. Տան մէջ (57 Պուլվառ Ժուռտան)։ Նիւթը՝ մեր հին գրականութեան մեծագոյն բանաստեղծը, Գրիգոր Նարեկացի։ Մուտքը ազատ է։

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուին ընկեր Վարդգէս Կիւրեղեան եւ Զէյթունի Հայր. Միութեան մէկ ներկայացուցիչը։

Կապոյտ Խաչի Օրը

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Փարիզի մասնաճիւղին, Ապրիլ 29ին CERCLE MILITAIREի (Place St. Augustin) մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր։

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Երգ Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԷԼՄԱՍԵԱՆ, Օր. ՄԱՐԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ եւ Պ. ՄԱՐԳԱՐ ԽՐԻՄԵԱՆ, դաշնակ Օր. Վ. ՃԻՆՃԵԱՆ, Dialogues devant le Micro, Օր. ԷԼԻԶ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ ՆԱՏԻԱ ԹԱՊԱՔԵԱՆ, հայկական պարեր Օր. ԱԼԻՍ ԳԱՎԷՋԵԱՆ։

Ժամը 18էն կէս գիշեր խնջոյք հաճելի անակնկալներով։ Եւրոպական պարեր։

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 100 ֆրանք։

Սեղանները ապահովել, դիմելով Tru. 27–35 եւ Ale. 16–65։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը, «Կապոյտ Խաչի Օր»ը Յունիս 3ի կիրակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Մարսէյլ – Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք սիրով մասնակցեցան Ծոմապահութեան Շաբթուան հանգանակութեան։ Այս առթիւ վարչութիւնս պէտք եղած օգնութիւնը ըրաւ Թաղին կարօտեալներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Սէվլի Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պօղոսեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք հաճեցան ցաւակցութիւն յայտնել, անձամբ կամ նամակով, իրենց ամուսնոյն եւ հօր յուղարկաւորութեան առթիւ։

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13).
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Jeudi 26 AVRIL 1951 Հինգշաբթի 26 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6442–Նոր շրջան թիւ 1853

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԻԲՐԵՒ ՆԱԽԱՓՈՐՁ

Երկու տարի է որ ձեռնարկներ կը փորձուին Փարիզի մէջ, համազգային մասնակցութեամբ տօնելու համար 1915ի Հայաջինջ Սարսափներուն տարեդարձը: Ճիշդ այնպէս ինչպէս տեղի կ'ունենար Պոլսոյ մէջ, մինչեւ 1922, եւ կը շարունակուի մինչեւ այսօր, կարգ մը գաղութներու մէջ:

Անցեալ տարուան փորձը կէս մնաց, երկար եւ տաղտկալի վիճաբանութիւններէ վերջ:

Իբրեւ հետեւանք, բեմին վրայ երեւցան միայն հոգեւոր պետեր, — երկու եպիսկոպոս եւ երկու կաթողիկէ վարդապետ (23 ապրիլ. բողոքականներուն ներկայացուցիչը չէր կրցած մասնակցիլ, ընտանեկան դժբախտութեան մը հետեւանքով):

Պատճառները գաղտնիք չեն ոեւէ մէկուն եւ մանաւանդ մասնակցող կազմակերպութեանց համար: Ինչպէս գաղտնիք չեն այսօր ալ:

Այս տարի դարձեալ դիմում կատարուեցաւ հոգեւոր պետերուն, որպէսզի ստանձնեն Սգահանդէսին նախաձեռնութիւնը:

Բիւրանացի խօսակցութիւններէ վերջ, Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը խորհրդակցական ժողով մը սարքեց, որուն կը մասնակցէին 32 կազմակերպութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչները:

Ինչո՞ւ այս անգամ ալ հոգեւոր պետերը նահանջեցին, գոհանալով եկեղեցական արարողութեամբ:

Վաղը կ'իմանաք ամբողջ անցուդարձը, պաշտօնական զեկոյցով մը:

Ըսենք անմիջապէս, որ յաջող էր այս տարուան ձեռնարկը, իբրեւ նախափորձ: Եւ գնահատելի նորութիւն՝ շատ մը տեսակէտներով:

Սրահը լեցուած էր խուռն բազմութեամբ, ուր կը նշմարուէին ներկայացուցիչներ բոլոր խաւերէն:

Միակ բացական՝ այն խմբակցութիւնն էր որ միշտ իր «դիրքաւորում»ով ու «վարքագիծ»ով կը պարծենայ, տեղի – անտեղի:

Անցեալ տարուան փորձէն խրատուելով, այդ խմբակցութեան հետեւորդները այս անգամ աճապարեր էին իրենք իրենց գլխուն տօնել Սգահանդէսը: Նոյն իսկ տարեդարձի թուականէն առաջ: Ճիշդ այն պահուն երբ կը վերահաստատուէր Վասպուրականի Հերոսամարտին ոգեկոչումը (15 Ապրիլ):

Ռազմիկներու Միութեան ձեռնարկին յաջողութիւնը անգամ մը եւս հաստատեց թէ կարելի չէ գետին շահիլ, արհեստական ճեղքեր բանալով ամէն ճակատի վրայ:

Բարենշան է այդ ձեռնարկը, իբրեւ նախափորձ:

Եւ կը հաւատանք թէ օրինակը վարակիչ պիտի դառնայ, 1915 Ապրիլ 11-24ը համազգային տօնակատարութեան վերածելու համար ամէն տեղ:

Որ եւ է բանավէճ կամ ընկրկում՝ այս գետնին վրայ, համազօր է անկրթութեան եւ դասալքութեան:

Փակագիծ մը, այս առթիւ:

Երբե՞ն ի վեր այսքան վախկոտ են դարձեր մեր փիլոնաւորները, — եպիսկոպոս, վարդապետ, քահանայ:

Աւետարա՞նն է որ կ'արգիլէ մասնակցիլ մեռելներու յիշատակին տօնակատարութեան, թէ այս կամ այն պոլիտիկոսին փսփսուքը:

Տեսա՞ք Հայ. Եկեղեցւոյ փիլոնաւորի մը շուքը, Վասպուրականի Հերոսամարտի տօնակատարութեան մէջ: Կամ Դ. Վարուժանի եւ Մ. Մեծարենցի Օրուան առթիւ (Զոյգ վարդապետներ եւ տասնեակ մը քահանաներ կատարեցին Մեծարենցի յուղարկաւորութիւնը ...):

Հայ կղե՞րն ալ «դիրքաւորում» խաղալ սկսեր է, իբրեւ առանձին ճակատ:

« Մթնոլորտը թոյն կը տեղայ, բուժիչ ուժ չկայ » — կ'ողբար Կոմիտաս վարդապետ, եղերական պահու մը (1916):

Մեր փիլոնաւորնե՞րն ալ վարակուած են զանազան թոյներէ:

Մեր գիւղական տէրտէրները ժողովուրդին անբաժան մասը կը կազմէին, անոր ուրախութեան թէ վշտի օրերուն:

Այստեղ արհեստակցական միութեա՞ն մը վերածուեցան, միայն հարսնիք – պսակով, մեռելով կամ կնունքով զբաղելու համար:

Եւ կամ հրահա՞նգ ունին «ի վերուստ»... Շ.

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ապրիլեան Մեծ Եղեռնի զոհ մեր անհամար նահատակներու համազգային Սգատօնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի գիշեր, «Սալ Բատէչ»ի մէջ: Սրահը բերնէ բերան լեցուած էր: Բեմին վրայ նստած էին սգահանդէսին նախաձեռնարկ 32 ազգային կազմակերպութեանց եւ մամուլի ներկայացուցիչները, նախագահութեամբ Պ. Արշակ Չօպանեանի:

Սգահանդէսը բացուեցաւ զինուորական նուագախումբի Շոփէնի մահերգով, որ յոտնկայս ունկնդրուեցաւ: Պ. Շահան Սարեանի կարդացած «Ոգեկոչում»էն վերջ առաջին խօսողը եղաւ նախագահը, որ նախ, մէկ վայրկեան յոտնկայս եւ լուռ յարգանքի հրաւիրեց ներկաները: Այնուհետեւ հետզհետէ խօսք առին կազմակերպիչ մարմիններու ներկայացուցիչներէն Պ. Պ. Զիթունի, Շ. Միսաքեան, Գույումճեան, Պօղոսեան, Ց. Եղիազարեան, տիկին Տ. Սէրէնկիւլեան եւ Ն. Վարդանեան (ֆրանսերէն):

Պ. Ժ. Դաստուրեան յուզումով կարդաց նահատակ Գ. Խաժակի վերջին նամակը: Տիկին Ա. Սարգիսեան խոր զգացումով արտասանեց Յ. Թումանեանի «Հոգեհանգիստ»ը, իսկ ուսանող Գ. Խրիմեան երգեց «Տէր Ողորմեա»ն: Զինուորական նուագախումբը հնչեցուց նաեւ աւուր պատշաճի կտոր մը՝ Chorale de Bachը:

Կարճատեւ այլ շատ տպաւորիչ այս սգահանդէսը վերջացաւ նախագահի փակման խօսքով:

Ուղերձներու ամփոփումը յաջորդով:

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

ԵՐԵՒԱՆ, 21 Ապրիլ (ռատիօ). — Պետհրատը լոյս ընծայեց՝ պատմական գիտութիւններու թեկնածու Ցակոբեանի «Ալքիմիան Հայաստանում» գիտական աշխատութիւնը: Հեղինակին տեսակէտով, Հայաստանի մէջ Ալքիմիան կար աւելի կանուխ քան Արաբիոյ մէջ:

× Գիտութեանց Ակադեմիայի գրականութեան կաճառը քննութեան առաւ «Հայ գրականութեան պատմութիւն» աշխատութեան Ա. եւ Բ. հատորները: Նիւթին շուրջ ընդարձակ զեկուցում մը կարդաց բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու՝ Արտաշէս Ոսկերիչեան: Բացատրեց թէ երկու հատորները կազմուած են շատ խնամքով եւ գիտականօրէն հիմնաւորուած: «Հայ գրականութեան պատմութիւնը անքակտելիօրէն կապուած է հայ ժողովուրդի պատմութեան հետ սկզբից մինչեւ մեր օրերը»: Այս առթիւ խօսք առին Պետրոսեան, Մկրտիչեան եւ ուրիշներ: Կաճառը եզրակացուց թէ երկու գրքերը ոչ միայն իբրեւ դասագիրք պիտի ծառայեն աշակերտներուն, այլեւ պիտի կազմեն ձեռնարկ մը ուսուցիչներու եւ գրասէրներու համար:

— Երեւանի պետական համալսարանին մէջ, պրոֆ. Գր. Ղափանցեանը ընդարձակ դասախօսութիւն մը կարդաց, նուիրուած «Լեզուաշինարարութեան» խնդիրներուն: Դասախօսութիւնը հիմնուած էր Սթալինի «Լեզուաբանութեան» տեսութեանց վրայ:

ԴԱՀԼԻՃԸ վճռական փորձեր կը կատարէ, իր ծրագիրները արժեցնելու եւ երեսփ. ժողովի ընտրութիւնները փութացնելու համար: Վարչապետը նորէն վստահութեան քուէ պահանջեց երէկ, պնդելով նախապատուութիւն տալ ելմտացոյցի քննութեան: Վճռական փորձը պիտի կատարուի այսօր, հինգշաբթի, եւ վաղը՝ ուրբաթ, երբ Ազգ. ժողովը սկսի ընտրական օրէնքին երկրորդ ընթերցումը: Եթէ կառավարութիւնը շահի վստահութեան չորս քուէները եւ վերջնապէս ընդունուի ընտրական օրէնքը, վարչապետը պիտի պահանջէ քննել Ազգ. ժողովի լուծման օրինագիծը, ընտրութեանց թուական նշանակելով Յունիս 10:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ մէջ խեղդուած (14 ապրիլ) փոքրիկ ՅԱԿՈԲԻԿ ՇԱՄԼԵԱՆԻ մարմինը գտնուեցաւ Կառ տ'Օսթէրլիցի առջեւ: Դրամապանակին մէջ կար 700 ֆրանք, տանը բանալին եւ մօրը նկարը: Մարմինը պիտի թաղուի, կառավարական ծախքով, այս երկուշաբթի, Ալֆորվիլի գերեզմանատանը:

Կռիւները կը սաստկանան Քորէայի մէջ

Զին եւ քորէական ուժերու ընդհանուր յարձակողականը կը շարունակուի յարաճուն սաստկութեամբ: Պաշտօնական զեկոյցները ցանցառ են եւ աղօտ, բայց կը թուի թէ ՄԱԿի ուժերը տակաւին չեն կրցած ամրացնել իրենց պաշտպանողական դիրքերը: Պաշտօնական աղբիւր մը կը հաստատէ, թէ կարմիրները յաջողած են ճեղքել դաշնակից գիծերը կեդրոնական ճակատամասին վրայ եւ թէ կարմիր հեծելազօրքը անցած է 38րդ զուգահեռականը, բայց յայտնի չէ թէ ուր կ'երթեն: Լուրերը հակասական են, բայց կը կարծուի թէ ճեղքը գոյացած է կեդրոնական ճակատամասի աջ թեւին վրայ, դէպի Սէուլ տանող ճամբու երկայնքը: Եթէ ճիշդ է ասիկա, կազմուելու վրայ է լայն աքցան մը, որուն արեւմտեան թեւը կը բացուի Իմժին գետին վրայ: Եւ եթէ կարմիրները կարենան արագօրէն գոցել այս աքցանը, այն ատեն պիտի վտանգուին կեդրոնական ճակատամասի բոլոր դաշնակից զօրամասերը:

Ամէն պարագայի տակ, դաշնակից ուժերը կը հեռանան 38րդ զուգահեռականէն դէպի հարաւ, գրեթէ բոլոր կէտերու վրայ: Այս ընկրկումը աւելի մեծ համեմատութիւններ պիտի առնէ, եթէ ճնշումը սաստկանայ ճակատամասի երկու թեւերուն վրայ:

Բոլոր տեղեկութեանց համաձայն, դաշնակից հրետանին եւ օդանաւային ուժերը ահռելի կորուստներ պատճառած են կարմիրներուն: Օդանաւերը, պայծառ երկնքի տակ, աւելի քան 3000 թռիչքներ կատարած են եւ փճացուցած են այն զինամթերքը, զոր դաշնակից զօրամասերը լքած էին նահանջի պահուն: Կարմիր օդանաւային ուժերը, տակաւին չեն մասնակցիր կռիւներուն, բայց դաշնակից օդանաւերը աչալուրջ կը հսկեն, ամէն պատահականութեան առջեւ պատրաստ գտնուելու համար: Վերջին լուրերու համաձայն կարմիրներու յարձակումը կանգ առած է:

«ԱՅՍ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ ԿՐՆԱՅ ՎՃՌԱԿԱՆ ԸԼԼԱԼ»

Ռազմաճակատի վրայ քննական պտոյտէն վերադարձին, դաշնակից ուժերու ընդհ. հրամանատարը, զօր. Րիճուէյ իր վստահութիւնը յայտնելով դաշնակից ուժերու դիմադրական կարողութեան վրայ, յայտարարեց — «Կը թուի թէ մինչեւ հիմա կատարուածներուն մէջ ամէնէն ուժեղն է թշնամիին այս նոր յարձակողականը, որ սակայն, դեռ իր գագաթնակէտին չէ հասած: Կը մղուին բուռն կռիւներ եւ այս մեծ ճակատամարտը կրնայ վճռական ըլլալ»:

× Զին եւ քորէական նոր յարձակողականը, Ուաշինկթընի մէջ ընդունուեցաւ առանց խուճապի: Պետական շրջանակները կ'ըսեն, թէ ամերիկեան կառավարութիւնը կը շարունակէ անխախտ մնալ Քորէայի պատերազմը սահմանափակելու որոշման մէջ: Եւ սակայն, զինուորական շրջանակները համոզուած են, որ եթէ կարմիրները մեծ ծաւալով օդանաւային յարձակումներու ձեռնարկեն, ամերիկեան օդանաւային ուժերը պիտի պարտաւորուին յարձակիլ բուն իսկ անոնց խարիսխներուն վրայ:

Կ'երթան կուգան Միջին Արեւելքի մէջ

Ինչպէս գրած էինք անցեալ օր, Թեհրանի խորհրդային դեսպանատան Գ. քարտուղարը, ընդ. Կուզինով, Սպահան հանդիպելէ վերջ, Ապատան իջած էր օդանաւով, ուրիշ պաշտօնեայի մը հետ: Ապատանի զինուորական կառավարիչը, զօր. Ապտիւլ Ազիզ Քամալ, յայտարարեց թէ գնդապետը հսկողութեան տակ էր Ապատան գտնուած միջոցին: Միեւնոյն ատեն յայտնեց թէ գնդապետին ճամբորդութիւնը շատոնց որոշուած էր: Իր իջած պանդոկին տէրը ձերբակալուած էր իր ժամանումէն 24 ժամ առաջ, իբրեւ կասկածելի:

× Թեհրանէն կը հեռագրեն թէ Ապատանի քարիւղի բանուորներուն կէսը վերսկսաւ աշխատանքը, 11 օրուան գործադուլէ մը վերջ: Երեքշաբթի օր կ'աշխատէին 17.000 բանուորներ, 28 հազարի վրայ, հակառակ եղած սպառնալիքներուն: Ոստիկաններ եւ զինուորներ կը հսկեն բարեկարգութեան:

× Պէյրութի մէջ կը շարունակուի Միջին Արեւելքի Ֆրանսական դեսպաններուն ժողովը, ի ներկայութեան արտաքին նախարարութեան արեւելեան բաժնի տնօրէնին: Երկրորդ ժողովն է այս, վեց ամսուան ընթացքին: Օրակարգի գլխաւոր հարցերն են արեւելեան Միջերկրականի պաշտպանութիւնը, Իրանի եւ Իրաքի քարիւղը եւ մշակոյթի խնդիրներ:

× Թեհրանի ամերիկեան դեսպանատան տեղեկատու դիւանին տնօրէնը Ուաշինկթըն մեկնեցաւ, խորհրդակցելու համար կառավարութեան հետ: Պիտի մնայ երկու շաբաթ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՐՔԱՆՊԱՍՏ ՆՈՐ ՀՈՎԵՐ ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ կողմէ Միացեալ Նահանգներու հետ զինուորական եւ քաղաքական աւելի սերտ կապերով կապուելու յամառ հետապնդումը, կը թուի թէ, սկսած է որոշ չափով դրական արդիւնքներ տալ: Ընդամէնը 3—4 ամիս առաջ էր, որ Հիւսիս Ատլանտեան դաշինքի կազմակերպութեան անդամակցելու Թուրքիոյ դիմումը մերժուեցաւ: Այժմ սակայն, ինչպէս կը հաղորդուի, Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակներու մէջ երթալով կը զօրանայ Յունաստանը եւ Թուրքիան Հիւսիս Ատլանտեան դաշինքին լրիւ անդամ դարձնելու տրամադրութիւնը: Իրազեկ շրջանակներու ըսելով, այս գարնան Թուրքիոյ եւ Յունաստանի հրաւէր պիտի ուղղուի անդամակցելու Հիւսիս Ատլանտեան դաշինքին :

Թրքական ձգտումներու հանդէպ Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակներու դրական վերաբերումը, կ'ըսուի թէ, կը բխի երկու պատճառներէ: Ատոնց առաջինը ռազմագիտական է : Ուաշինկթընի մէջ բարձրօրէն կը գնահատուին Թուրքիոյ զինուորական ուժերը, որոնք Ատլանտեան Դաշինքի պետութիւններու օգնութեամբ կրնան կազմել զօրաւոր խարիսխ մը Արեւելեան Միջերկրականին մէջ, որ այլապէս կրնայ մնալ անպաշտպան :

Թուրքիոյ բաղձանքին ընդառաջ երթալու երկրորդ պատճառը քաղաքական է: Եթէ Թուրքիա չօշափելի կապով կապուած չըլլայ Ատլանտեան Դաշինքի պետութիւններու հետ, որով ապահովուած ըլլայ ռազմական օգնութիւն ստանալը, այդ պարագային Թուրքիա, որ սահմանակից է Խորհրդային Միութեան, կրնայ մղուիլ դէպի չէզոքութիւն :

Այսպէս կը խորհին Ուաշինկթընի մէջ :

Ըստ երեւոյթին վերջին ամիսներու ընթացքին թուրք մամուլի յարձակումները Ամերիկայի վրայ եւ թրքական չէզոքութեան մասին քօղարկուած սպառնալիքները ազդեցութիւն գործած են Ուաշինկթընի մէջ: Իսկ Թուրքիոյ ռազմական ուժի այդքան բարձր գնահատութիւնն ալ Ուաշինկթընի մէջ կը բացատրուի այն նպաստաւոր տեղեկութիւններով, զորս բերած են վերջերս Թուրքիա այցելած ամերիկեան զինուորական ներկայացուցիչները :

Թուրքիոյ հետ զինուորապէս աւելի սերտ կերպով կապուելու կողմնակից են, մասնաւորապէս, ամերիկեան Ծովային եւ Օդային ուժերը : Միւս կողմէ ամերիկեան բանակը շատ ալ նպաստաւոր տրամադրուած չէ Թուրքիոյ վերաբերմամբ յանձնառութիւններ ստանձնելու :

Ամերիկեան զինեալ ուժերու բաղկացուցիչ մասերու տարբեր վերաբերմունքը Թուրքիոյ հանդէպ յանձնառութիւններ ստանձնելու հարցին մէջ միանգամայն հասկնալի է: Նաւատորմը եւ օդային ուժը, բաղդատելով ցամաքային բանակին հետ, վերին աստիճանի շարժուն ուժեր են թէ յարձակման, թէ նահանջի համար: Թրքական ծովային եւ օդային կայաններու վրայ յենուելիք ամերիկեան ուժերը, ի հարկին, դիւրութեամբ կրնան ետ քաշուիլ դէպի ուրիշ, աւելի ապահով կայաններ: Ատիկա, հաւանաբար, կարելի պիտի ըլլայ կատարել նոյնիսկ քանի մը ժամուան մէջ:

Նոյնը չէ, սակայն, ցամաքային բանակի պարագան: Բանակը անհամեմատ աւելի դանդաղաշարժ է եւ ձախողութեան պարագային պիտի չկարողանայ դիւրութեամբ ետ քշուիլ Թուրքիայէն: Ուստի ամերիկեան ցամաքային բանակի փոքրաթիւ ուժերու օգնութիւնը մէկ կողմէ չի կրնար փոխել ռուսեւթուրք ուժերու փոխյարաբերութիւնը ի նպաստ Թուրքիոյ, իսկ միւս կողմէ կրնայ դիւրութեամբ վտանգել նոյն այդ ամերիկեան արշաւախումբին ապահովութիւնը: Միայն ամերիկեան ցամաքային խոշոր ուժեր, միացած թրքական բանակին հետ, կրնան պատուար կենալ ռուսական արշաւին դէմ: Իսկ, որքան գիտենք, ներկայ պայմաններուն տակ, ամերիկեան չորս զօրաբաժիններ Եւրոպա ուղարկելու ծրագիրն իսկ ահագին խոչընդոտներու կը հանդիպի, ալ ուր մնաց ատկէ աւելի մեծաքանակ ուժեր Թուրքիոյ տրամադրելու պարագային:

Այս է, մեր կարծիքով, պատճառը որ, ինչպէս կը հաղորդեն Ուաշինկթընէն, ամերիկեան ցամաքային բանակը շատ ալ ոգեւորուած չէ Թուրքիոյ հանդէպ նոր պատասխանատուութիւններ ստանձնելու հեռանկարով :

Փակագծի մէջ ըսենք որ, Հայաստանի Հայութեան ապահովութեան տեսակէտէն բարեբախտութիւն պէտք է նկատել այն պարագան որ, Խորհրդային Միութեան զինեալ ուժերը անհամեմատ աւելի զօրաւոր են թրքական ուժերէն եւ պատերազմի պարագային Թուրքիա չի կրնար երազել իսկ մինակը դէպի Կովկաս արշաւելու մասին :

Հիւսիս Ատլանտեան դաշինքին Յունաստանի եւ Թուրքիոյ անդամակցութիւնը ապահովելու համար նախ անհրաժեշտ է որ, Միացեալ Նահանգներու Ծերակոյտը հաւանութիւն տայ այդ դաշինքը նոր երկիրներու վրայ տարածելու մասին, քանի որ այդ ձեւով պիտի ընդարձակուին Միացեալ Նահանգներու ստանձնած յանձնառութիւնները: Եւ երկրորդ, նոր անդամներ ընդունելու համար անհրաժեշտ է Ատլանտեան Դաշինքի ներկայ տասներկու անդամներու միաձայն հաւանութիւնը այդ մասին: Մինչդեռ, ինչպէս կը տեղեկացուի, Ատլանտեան Դաշինքի ներկայ փոքր անդամները,— ինչպէս, օրինակ, Պելճիքա, Հոլանտա, Տանիմարք, Նորվեկիա եւ այլք,— նոր անդամներ ընդունելու դէմ են, մղուած այն մտահոգութենէն, թէ նոր անդամներու միացումով կրնայ պակսիլ Ամերիկայէն ստանալիք օժանդակութեան իրենց բաժինը :

Դատելով Ուաշինկթընի մէջ ստեղծուած տրամադրութիւններէն այս եւ ուրիշ հաւանական դժուարութիւններ, վերջ ի վերջոյ, կրնան հարթուիլ եւ Թուրքիա կրնայ դառնալ Ատլանտեան Ուխտի հաւասար անդամ, վայելելով այդ անդամակցութենէն բխած բոլոր առաւելութիւնները :

Եւ այնուամենայնիւ Թուրքիա միշտ կը մնայ անվստահելի զինակից մը: Թուրքը գաղափարի մը համար զէնք բարձրացնելու ընդունակ ժողովուրդ չէ: Ան կը շարժի հաշիւով եւ միայն վերջին վճռական վայրկեանին պիտի տեսնուի թէ որո՞ւ հետ եւ որո՞ւ դէմ է Թուրքիա: Իսկ մինչեւ այդ Թուրքիա ճարպիկ կերպով կը խաբէ բոլոր անոնք, որոնք տրամադիր են խաբուելու :

(Խմբագրական ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ)

ՄԵԾԱՐԱՆՔ Ա. ՇԱՀԽԱԹՈՒՆԻԻ

ՍՐՏԱՌՈՒՉ ԱՐՏԱՅԱՅՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԸ

Ճշմարիտ մեծարանքի ցոյց մը եղաւ այն հանդէսը, որ խումբ մը գեղարուեստասէր հայրենակիցներու նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած էր կիրակի գիշեր, «Սալ Եէնա»յի մէջ, ի պատիւ վաստակաւոր արուեստագէտ Ա. Շահխաթունիի: Հոծ բազմութիւն մը, հայ եւ օտար, լեցուցած էր սրահը : Ձեռնարկը, պատեհութիւն մը ընծայեց նաեւ Շահխաթունիին հրաժեշտ առնելու հասարակութենէն, որ հոս եւ այլուր, այնքան խոր ապրումներով վայելած էր իր բեմական արուեստը, երկար տարիներ :

Պատրաստուած էր՝ յարգանքի արտայայտութիւններով եւ գեղարուեստական բաժինով կոկիկ յայտագիր մը, որ տեւեց Չուէկս ժամ :

Յարգանքի առաջին արտայայտութիւնը ունեցաւ դերասան Պ. Մաքսուտ Սարիմ:—«Վերջին երկու տարիներուն, այս երկրորդ անգամն է որ առիթ կը տրուի խօսիլ Շահխաթունիի մասին, որուն արուեստը ճառագայթած է մեր բոլորի հոգիներուն մէջ: Կ'արժէ հետեւաբար շնորհակալ ըլլալ կազմակերպիչներուն, որոնք առիթը տուին, այս իրիկուն, անգամ մը եւս բոլորուելու մեր վարպետին շուրջ»:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Ա. Զօպանեան.— «Դերասանական արուեստը ամէնէն նուրբն է մարդկային մշակոյթին եւ Հայերը հպարտութեամբ կրնան ըսել, թէ տուած են իրենց բաժինը այդ արուեստին: Իրապաշտ թատրոնի մեծագոյն վարպետներէն է Աչօն, որ այնքան յաճախ մեզի ներկայացուցած է կեանքը բեմին վրայ: Բայց ասիկա, Շահխաթունիի միակ արժանիքը չէ: Ան, իր արուեստէն զատ, իբրեւ զինուորական ալ ծառայեց հայրենիքին, վարելով Երեւանի զինուորական պարէտի պաշտօնը: Յայտնուեցաւ նաեւ իբրեւ թատերագիր, երկու գործերով, որոնք թէեւ կատարելութիւններ չէին, բայց, այնուամենայնիւ կը ցոլացնէին իր տաղանդը: Եւ երբ հիւանդութիւնը անկարելի դարձուց իր բեմական աշխատանքը, Աչօն զբաղեցաւ արուեստի մէկ այլ ճիւղով, որ դիմայարդարումն է: Այստեղ ալ յայտնուեցաւ իբրեւ մեծ վարպետ մը, որմէ բան սորվելու կուգան բազմաթիւ օտար արուեստագէտներ: Եկած ենք հոս մեր յարգանքի խօսքին հետ, յայտնելու իրեն նաեւ մեր մաղթանքը շուտափոյթ ապաքինման համար: Շահխաթունի ջերմօրէն հաւատացեալ քրիստոնեայ մը ըլլալուն հակառակ, կարծէք Աստուած բարկացած է անոր եւ անկէ առաջ մեր այլ արուեստագէտներուն վրայ (Ադամեան, Դուրեան, Տէրեան, եւն.): Կը մաղթեմ որ Աստուած փոխէ իր այս վերաբերումը մեր արուեստագէտներուն հանդէպ եւ փրկէ զանոնք նոր դժբախտութիւններէ »:

Յարգանքի յաջորդ խօսքը եղաւ դերասան Պ. Գր. Վահան, որ միաժամանակ հանդէսի խօսնակն էր.— «Շահխաթունին, հայ թատրոնի մեծագոյն ողջ դէմքերէն մէկն է: Մենք, իր արուեստակիցները, չկրցանք օրինակել զայն, իր բեմական կեանքի եւ արուեստի առաջին գիծերուն մէջ անգամ: Շահխաթունին սրտին մէջ ունի մեծ կսկիծ

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՐԲԵՔ ՎԱՀԱՆՆԵՐԸ

1.— ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Հռետոր մը չէր ան, ոչ ալ ամբոխավար: Ունէր հնչուն եւ քաղցր ձայն մը եւ գիտէր վառ պահել ունկնդիրներու ուշադրութիւնը, լսարանին, եկեղեցիին թէ մեր ակումբներուն մէջ :

1908ի ձմեռը Սեբաստիա կը հասնի Մուրատ, որ տեղեկանալով կատարուած աշխատանքներուն, կը գտնէ զանոնք անբաւարար, ըսել տալով .

— « Միայն պրոպագանտով գոյացած խանդավառութիւնը կը նմանի օճառի պղպջակի որ առաջին իսկ հովէն պիտի անհետանայ» : Մեզի հարկ է գործնական աշխատանք, դիմագրաւելու համար գալոց դժուարութիւնները եւ հաւանական շարժումներ յետադիմականներու կողմէ որոնք կրնան մեր կեանքն իսկ վտանգել: Անհրաժեշտ է որ միացնենք Դաշնակցական եւ Հնչակեան կազմերը: Մեր 850 անդամները, եթէ ըլլան բոլորն ալ կռուող ու զինուած, անբաւական են քաղաքին 16000 հայութիւնը պաշտպանելու 60.000 Թուրքերու դէմ, որոնք մէկ վայրկեանէն միւսը կրնան զինուիլ պետական պահեստներէն:

Վահան Վարդանեան մաս կը կազմէ այն մարմնին որ պիտի բանակցէր Հնչակեաններու հետ : Դժբախտաբար ձեռնարկը կը վիժի, առաւելապէս Մովսէս վարժապետի, Արշաւիր Ծասեանի եւ Տիգրան Օտապաշեանի անհաշտ ընթացքով: Հակառակ գտնուած բանաձեւին :

— Դուք չէք կրնար Դաշնակցութեան յարիլ, քանզի կառչած էք մայր – կուսակցութեան պիտակին եւ կ'ուզէք պահել զայն, ըսած էր Մուրատ : Արդ, քանի որ ազգի գոյութիւնը միութիւն կը պարտադրէ, մենք պիտի դառնանք Հնչակեաններ: Դուք քաջ գիտէք սակայն որ չունինք կեդրոն, չունինք նաեւ միջոցներ զէնք ճարելու, մինչդեռ Դաշնակցութեան Արեւմտեան Բիւրօն ի վիճակի է, ամէն կարգի զինամթերք ղրկելու մեզի, վճարելի վեց ամսէն : Կը մնայ մեզ ընտրել միջին ճամբան.— Սեբաստիոյ այս երկու կազմերու միութիւնը կոչենք Հ. Յ. Դ. – Հնչակեան կոմիտէ :

Ժողովականները երկու կողմէն ալ բացարձակ մեծամասնութեամբ կը համաձայնին: Ընկ. Ա. Երանոսեանին կը ձգուի բանաձեւը պատրաստել, ստորագրուելու համար բոլոր ժողովականներէն:

Նորէն վերոյիշեալ Մովսէս վարժապետ, Արշաւիր եւ Տիգ. Օտապաշեան աղմուկ կը բարձրացնեն իրենց ընկերներու մէջ :

— Դուք Հնչակեան Սուրբ անունը ծախեցիք, Հնչակեանութիւնը պիտի լուծուի, կլանուի Դաշնակցութեան մէջ եւն. ըսելով, ու արգելք կ'ըլլան համաձայնագիրը ստորագրելու :

Այդ նոյն ժողովէն կը յայտնուի որ Արշաւիր Եասեան մատնիչ մըն է: Միայն Արմենակ Գափտանեան զայրացած իր ընկերներու ընթացքէն, կուգայ մեզ միանալ :

1909ի Մարտին Մուրատի հեռատեսութիւնը արդէն կ'իրականանայ : Յետադիմութիւնը գլուխ կը վերցնէ Պոլիս, եւ, «Ազատութեան բանակը » կը կոտորէ Կիլիկիան: Մուրատ, Վարդան, Շահպազ, Բիձան եւ Կայծակ Առաքել կը սկսին ձիով շրջիլ շուկաներն ու թաղերը, Թուրք ամբոխին վրայ ազդելու համար : Բարեբախտաբար դէպքերը այնպէս դասաւորուեցան, որ Սեբաստիան ազատ մնաց Կիլիկիոյ արիւնալի ճակատագրէն:

1909ին ընկեր Վահան Վարդանեան կը հաստատէ իր սեփական դեղարանը եւ 1910ի գարնանը կ'ամուսնանայ կնքահայրութեամբ Մուրատի : Պսակը տեղի կ'ունենայ Ս. Նշանի վանքը, ի ներկայութեան հարիւրաւոր հանդիսականներու: Ճառեր կը խօսին Դ. Վարուժան եւ Մուրատ ինքը :

Վարդանեանի դեղարանը նախ կ'ունենայ յաջող գործառնութիւն, բայց ինք ամուսնութենէն վերջն ալ գիշեր ցերեկ կլանուած՝ կազմակերպական աշխատանքներով, կը ստիպուի սկսնակ պաշտօնեաներու ձեռքը ձգել գործը :

Վահանի ընտանեկան պարագաները ճարահատ կը դիմեն Մուրատի, որպէսզի յորդորէ որ գործը երեսի վրայ չձգէ:

— Մուրատ, կը պատասխանէ Վահան, ինչո՞ւ կը պնդես որ ազգիս օգտակար ըլլալու աշխատանքներս թողում կէս – ճամբան: Դուն ալ այդ գործին չնուիրուեցա՞ր, պատանութենէդ մինչեւ այսօր :

Այս կացութիւնը երկար չէր կրնար տեւել : Մուրհակները կը մնան անվճար, նոր պայմանաժամերով, բայց Վահան փոխանակ իր սեփական մուրհակները ազատելու կը զբաղի կազմին մուրհակներով :

(Յ) ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄԸ

մը,— այն որ իրմով պիտի փակուի հայկ. թատրոնի պատմութեան մէկ էջը ։ Մենք չկրցանք իրեն յաջորդել։ Ուրիշ ցաւ մըն ալ ունի ան,— Փարիզահայ թատրոնին անտուն ըլլալու ցաւը։ Եթէ ունենար ան մեր արուեստի տունը, պիտի կարենար գեղեցկացնել զայն իր վարպետի ձեռքերով ։ Որքա՜ն պիտի ուզէինք գոհացած տեսնել վարպետը իր ցանկութեանց իրագործման մէջ.— արուեստի տուն մը եւ բեմական նոր սերունդ մը» ։

Այնուհետեւ կարդաց իրանահայ բանաստեղծ Դեւի մէկ քերթուածը, նուիրուած Շահխաթունիին ։

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ՄԵԾԱՐԱՆՔԸ

Բեմ հրաւիրուեցաւ Գ. Carange, տէրն ու տնօրէնը գեղագիտական այն հիմնարկութեան, ուր Ա. Շահխաթունի կ'ուսուցանէ դիմայարդարման արուեստը։ — « Ուրախ մթնոլորտի մէջ եկած ենք հոգւով սրտով պանծացնելու արուեստագէտ Աչօն, որ իր գործունէութեամբ ծառայած է ոչ միայն իր ազգին, այլեւ Արուեստին։ Յաճախ խօսած է ինծի ձեր մասին եւ ես, Փարիզ ծնած Ֆրանսացի մը, բուռն ըղձանք մը ունեցած եմ տեսնելու Հայաստանը։ Երեք տարի առաջ էր որ Աչօն առաջարկեց ինծի դիմայարդարումի ուսուցման բաժին մը բանալ մեր հիմնարկութեան մէջ եւ ես ընդ առաջ գացի իր ցանկութեան։ Այս բաժինը առաջինն է իր տեսակին մէջ եւ նմանը չունի։ Շահխաթունիի արուեստին կոթողն է ան։ Իբրեւ միջազգային համբաւի արժանացած դիմայարդար մը, ան ունեցաւ եւ ունի աշակերտներ, աշխարհի բոլոր կողմերէն։ Դուք տեղեակ չէք, որ ան, հայ ժողովուրդին համար լաւագոյն քարոզութիւնը կ'ընէ օտարներուն, միշտ խօսելով անոնց ձեր արժանիքներուն մասին» ։

Փարիզի ռուսական թատրոնին նախագահը, Գ. Գրուպէր, իր կարգին խօսք առնելով պարզեց, թէ ինչպէս, Շահխաթունի, «այս մեծ դերասանը», ծառայեց հայկ. եւ ռուսական բեմին։ Ու մաղթեց որ ապրի ան դեռ շատ տարիներ ։

Ուրիշ ռուս դերասան մը, Մոսկուայի թատրոնէն, բեկոր մը պատմեց իր յուշերէն, ըսելով որ երբ Շահխաթունի Մոսկուա եկաւ, իրենց ղեկավարը հաղորդեց, թէ «վագրի խառնուածքով» գեղջուկ ու յաղթանդամ դերասան մը եկած է։ «Կը մաղթեմ որ նոյն վագրի խառնուածքը տեսնենք նաեւ վաղը, Շահխաթունիի մօտ»։

Գեղարուեստական բաժնի առանցքն էր տաղանդաւոր պարուհի Տիկին Սիրան Աճէմովայի (Աճէմեան) երեք մենապարերը — «Թամարա», «Կախարդի սէր» եւ «Արեւապար»։ Տիկինը, որ պարած է միջազգային մեծ թատրոններու մէջ, իր պարարուեստին բոլոր նրբութիւնները, բոլոր ապրումները արտայայտեց իր ճկուն շարժումներով եւ դիմախաղերով եւ արժանացաւ խանդավառ ծափերու։ Դաշնամուրի վրայ կ'ընկերանար Տիկին Germaine Maréchal ։

Անուանի դաշնակահարուհի Օր. Գոհարիկ Ղազարոսեան նուագեց երկու կտոր, մէկը հայկական մոթիվներով։ Սիրուած երգչուհիներ Օր. Իրիս Գիւլպիւլեան եւ Օր. Հայկանոյշ Թորոսեան երգեցին եօթը մեներգներ, — առաջինը՝ «Երեկոյեան ծաղկող սարեր», Ալէմշահի «Նազեր»ը, Օհան Տուրեանի «Սիրերգը» եւ Սայեաթ Նովայէն «Ինչ կօնիմ հէքիմըն», իսկ երկրորդը՝ Թ. Մելիքեանի « Մի լար կ'անցնի»ն, Ռոսսինիի «Թարան — թէլլա Նափոլիթանա»ն եւ Մեհրապի «Ձմեռնի ծառի տակին»ը։ Դաշնամուրի վրայ՝ Օր. Jeannine Cavard ։

Վրացական գեղեցիկ պարեր պարեցին Օր. Տակաշվիլի եւ Գ. Ապաշիցէ։ Իսկ փոքրիկն Վիգէն Թորոսեան, որ Շահխաթունիի քրոջը թոռնիկն է, պարեց կովկասեան սիրուն պար մը։ Ծանօթ ջութակահար Գ. Ֆիլիփ Աղազարեան զարկաւ եւրոպական երկու կտորներ եւ հանդիսականներու ծափերուն վրայ՝ իր յօրինած «Եղերերգ»ը ։ Եւ վերջապէս Օր. Ռուպինա Ալիքսանեան, խոր զգայնութեամբ արտասանեց Վ. Թէքէեանի «Եկեսցէ»ն։

Միջնարարին, կազմակերպիչ յանձնախումբին կողմէ յայտարարուեցաւ, թէ ֆրանսացի արուեստագէտներէն Տիկին Կապի Մորլէ, հարկադրուած ըլլալով Քան դտնուիլ միջազգային փառատօնին առթիւ, հեռագրով յայտնած է իր շնորհաւորութիւնները։ Նմանապէս իրենց ջերմ շնորհաւորութիւնները հեռագրով յայտնած էին Միշէլ Մորկան (հիւանդութեան պատճառով) եւ Թինօ Ռոսսի (իր զբաղումներուն հետեւանքով)։

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԽՕՍՔԸ

Յայտագրի վերջաւորութեան բեմ եկաւ Ա. Շահխաթունի, շրջապատուած կազմակերպիչ մարմնի անդամներուն եւ հայ եւ օտար արուեստագէտներու կողմէ։ Յայտնապէս յուզուած էր.

— « Անշուշտ կը հասկնաք իմ կացութիւնը, որ չեմ կարող խօսել այնպէս, ինչպէս առաջ խօսում էի։ Իմ խորին շնորհակալութիւններն եմ յայտնում հանդէսի կազմակերպիչներին, որոնք ուզեցին մխիթարել ինձ, այս ձեռնարկով։ Անսահման ծանր է այն երեւոյթը, որ ինձմով պարզւում է։ Երբ մահապարտին տանում են կախաղան, վերջին գիշերը հարցնում են նրան, թէ ինչ բաղձանք ունի կամ ինչ է ուզում։ Ես էլ, մահապարտի նման կ'ուզենայի մի անգամ եւս դէմքս ներկել, բեմ գալ եւ խաղալ։ Բայց ինձ սիրելի բժիշկները, Նարդունին եւ Գալճեանը անպուժ եղան իմ այդ ցանկութեան համար եւ արգիլեցին ։ Երբ Նարդունի ժամանակին հիմնեց ԶՈՄը, ինձ էլ իրանց պատուակալ նախագահ նշանակեց։ Ժամանակները անցան, երէկուան որբերը մեծացան, ամուսնացան, տուն — տեղ կազմեցին ու մնացինք չափահաս որբ՝ մէկ ես, մէկ էլ Նարդունին։ Անսահմանօրէն յուզուած եմ իմ մասին ըսուած խօսքերից։ Իմ մօտքիցս, շարժանկարի նման անցաւ իմ ամբողջ կեանքն ու յաջողութիւնները։ Այժմ ճրագը մարած է, փիլմը չեմ կարող տեսնել։ Նման եմ մի երաժշտի, որի ջութակը փշրուած է։ Ես այլեւս չեմ կարող նուագել։ Ինձ կը մնայ միայն լալ եւ հեկեկալ եւ լացը անկասկած աւելի քաղցրալուր է ինձ այսօր, քան երաժշտական որ եւ է սոնատ։

« Ես իմ վրայ ճանաչում եմ միայն մի փառք, մի մեծութիւն, մի հպարտութիւն, — այն՝ որ պատկանում եմ հայ ցեղին։ Ինչպէ՜ս մեծ է մեր ցեղը եւ ինչեր է տուե՜լ աշխարհին, տուել է, տալիս է եւ կը տայ միշտ։ Նա ունի իր զմայլելի Եկեղեցին, որ Էնփորթ — Էքսփորթ չունի, որ ազգային է բացարձակապէս եւ որ հազար տարիներէ ի վեր կ'աղօթէ ոչ միայն իր, այլեւ աշխարհի խաղաղութեան համար։ Հպարտանում եմ ես իմ ժողովուրդով, իմ հայրենիքով։ Երբ օտար աշակերտներս հարց են տալիս ինձ, թէ դիմայարդարումի իմ արուեստը Ֆրանսակա՞ն է թէ գերմանական, ես ասում եմ՝ դա հայկական է։ Մտքերիս թագուհին դու ես, իմ թանկագին հայրենիք, դու ես իմ փառքը, դու ես իմ մեծութիւնը ։ Դու կը մեծանաս եւ մի օր կը կանգնես աշխարհի առաջ, քո կամքը պարտադրելու ։

«Այս բեմից, հրաժեշտի այս առիթով, Ներողութիւն եմ խնդրում բոլորից, եթէ մէկն ու մէկը վշտացրել եմ իմ խօսքերով կամ գործերով։ Իմ կտակով, իմ ժառանգորդը պիտի լինի փոքրիկ Վիգէնը, որ արուեստագէտ դառնալու շնորհով օժտուած է։ Կտակում եմ ձեզ նաեւ պաշտպան կանգնել իմ դերասան ընկերներին։ Արուեստը, մեր ժողովուրդի զարկերակն է։ Եթէ զարկերակը լաւ է, ապա եւ առողջ է ժողովուրդը ։

« Նորից շնորհակալ եմ ձեզանից։ Դուք ցոյց տուիք, թէ հայ հասարակութիւնը, թաղումից առաջ, իր ծառայողներին նաեւ մեծարել գիտէ»։

Կազմակերպիչ մարմինը Շահխաթունիին նուիրեց գեղեցիկ ալպոմ մը։

Հանդէսը վերջացաւ կէս գիշերին։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Apolloյի թատրոնը որ բաւական ատեն է կը ծառայէ զանազան նպատակներու եւ վերջերս եղած է P.M.U.ի գրասենեակ, պիտի վերաբացուի իբրեւ թատրոն ։

Այս մեծ հաստատութիւնը շնորհիւ խումբ մը երիտասարդ եւ խանդավառ արուեստագէտներու, այս օրերս պիտի ներկայացնէ Huturatu անուն խաղ մը, որուն հեղինակներն են R. Durran եւ J.J. Varoujean (Վարուժան Յ. Ուղուրեան)։ Ce Soir, Parisien, France–Soir, Figaro, Paris – Presse արդէն արտայայտուեցան այս խաղին մասին, յաջողութիւն մաղթելով երիտասարդ խումբին։

Ուրիշ առթիւ խօսած ենք J. J. Varoujeanի մասին, երբ կը ներկայացնէր «Jungles»ը։

Ներկայացման մասին կը խօսինք առանձին։

Ա.

ՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ Ժորժ Սինանեան, որ վերջերս Պոլիս գացած էր, փայլուն յաջողութիւններ շահելով, Ապրիլ 17ին Պէյրութ հասած է, ուր եւս նուագահանդէսներ պիտի տայ ։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ երեսփ. ընտրութեանց մէջ, 23 հոգի 15 առ հարիւրէն պակաս քուէ ստացած ըլլալով, իրենց երաշխաւորութեան գումարը, 5000 ոսկի, (կէս միլիոն ֆրանք) պետութեան կը պատկանի։ Ուրեմն համագումար 115.000 ոսկի։ Այս անբախտներուն մէջ կը գտնուին երկու Հայեր, Նուպար Թադոյեան եւ Տիգրան Շատարեւեան ։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼԻ յարաբերութիւնները նորէն լարուեցան, իբրեւ հետեւանք նոր ընդհարումներու։ Ազգաժողովին ընդհ. քարտուղարը, Թրիկվի Լի, որ Դամասկոս կը գտնուի, խորհրդակցութիւն ունեցաւ Սուրիոյ վարչապետին հետ ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Դ.

Գալթաօղլու զինուորները սպաննել տուաւ եւ բնակիչները ծախեց։ Ինչ զարհուրելի պատերազմ։ Իսկապէս թրքական անգութ եւ զարհուրելի պատերազմն էր այս։ Գ. Փիրս կը կարծէ որ այդ աշտարակը մէկն է այն երկու աշտարակներէն, որոնք տակաւին կը մնան Մեծ Կղզիին մէջ։

« Պոլիսը, կը շարունակէ նոյն գրողը, հիմա այլ եւս բաժնուած էր աշխարհի մնացեալ մասէն, իր փոքրիկ քաջ պահակազօրքը պէտք է կռուէր այն հզօր թրքական բանակին դէմ, որ զինքը չորս կողմէն կը սեղմէր, եւ որ գոնէ հարիւր յիսուն հազար կանոնաւոր պատերազմիկներ ունէր, առանց հաշուելու նոյնքան թիւ մը «պաշըպօզուքներու», որոնք արեւելեան աշխարհին հարստութեանց ամէնէն մեծ ոստանին այդ հսկայական աւարէն հրապուրուելով վազեր եկեր էին ։

Թրքական նաւատորմը, բազմաթիւ եւ զօրաւոր, Ոսկեղջիւրի բերանը համախմբուած, բանակին օգնութիւնովը կ'արգիլէր մտնելու կամ դուրս ելլելու ռեւէ փորձ։ Բայց այդ դժբախտ քաղաքին մէջ փակուած քաջերը ուխտած էին զայն պաշտպանել կամ անոր համար մեռնիլ եւ պաշարման առաջին օրերէն իսկ իրենց խօսքը բռնեցին և իրենց կրցածը ըրին »։

Հոս կը սկսինք, շնորհիւ ժամանակակից Վենետիկցի Պարպարոյի եւ յոյն Կրիտոպուլոսի թանկագին ժամանակագրութեանց, բուն պաշարման օրագրութիւնը ։

Կրիտոփուլոս յոյն պատուական պատմագիր մըն է որ հինգ գլուխով իր պատմագրութեան մէջ Սուլթան Մէհմէտի բարձր գործերը նկարագրած է, այս գործէն շատ օգտուած եմ այս պատմութեան մէջ։

Պոլսոյ առումէն քիչ ետքը, ժամանակ մը Իմպրոս կղզիի կառավարիչ եղաւ Սուլթանին անունով, որուն մինչեւ վերջը անձնուէր սքանչացողը եւ պատմագիրն էր, միեւնոյն ատեն ալ իր հայրենակից Յոյներուն դժբախտութիւններուն ալ գթացող մնալով։ Իր գործը Սուլթանին նուիրած էր ։ Այս թանկագին գործին ձեռագիրը գտնուած է Կ. Պոլսոյ հին պալատին Սուլթաններու Մատենադարանին մէջէն ։

Ըստ Պարպարոյի պատմութեան, Ապրիլի 6րդ կամ 7րդ օրը թրքական բանակը յաջորդաբար մինչեւ մէկ մղոն մօտեցաւ պատնէշին։ Այդ նոյն օրը, կայսրը, Պլաքէրնի պալատը թողլով, գնաց իր ընդհանուր բանակատեղին հաստատեց պատնէշին ստորոտն իսկ, Քարիսիոսի դրան մօտիկը, որ պաշտպանութեան ամէնէն տկար կէտն էր։ Այդ միջոցին արդէն ամէն վայրկեան, առաջին յարձակման մը կը սպասէին։ Նոյն պահուն, Վենետիկի Պայլը, Ժիրօլամօ Մինօթթօն ալ կը թողուր իր Բերայի պալատը, եւ իր հպատակներէն կարեւորներուն մէկ խումբովը շրջապատուած, կ'երթար հաստատուիլ Պլաքէրնի պալատին մէջ, զոր կայսրը նոր թողած էր։ Այդ կէտին վրայ, պարիսպին անմիջական մօտաւորութեան իսկ պատճառաւ այնքան կարեւոր այդ դիրքին պաշտպանութեան պատիւը իրեն եւ իր քաջարի խումբին էր ինկած։

Նոյն օրը, կ'ըսէ Պարպարօ, կայսեր հրամանին վրայ, նաւահանգիստին մէջ գտնուող հինգ հատ վենետիկեան ցռկանաւերուն բոլոր նաւաստիները, մօտաւորապէս հազար հոգի ցամաք ելան, ոտքերէն մինչեւ գլուխները զինուած, դրօշակները առջեւէն, եւ հրամանատարն ի գլուխ, զինուորական եւ քաջամարտիկ գնացքով, իբրեւ ցոյց Թուրքերուն թէ քաղաքին մէջ բաւական զինուորներ կան»։

Քաջերու այս պզտիկ խումբին այդ մարտական գնացքը թրքական անհուն բանակին աչքին տակ, որ հետաքրքրութեամբ կը դիտէր զայն կարծես հերոսական բան մը ունի իր մէջ եւ փառաւոր բացում մը կը կատարէ պատմութեան ամէնէն սոսկալի պաշարումին ։

Ապրիլ 9ին, ըստ Պարպարոյի, երբ հասկցուեցաւ որ Թուրքերը որոշեր էին իրենց նաւատորմով օժանդակեց ցամաքային բանակին, պէտք եղաւ նաւահանգիստին կողմէ կարգադրութիւններ ընել այդ մասին։ Ատոր համար, նաւերուն մէջէն ինը հատ ամէնէն խոշորները, նաւահանգիստին բերանը գացող շղթային երկայնքը շարեցին ։ Բոլոր այդ նաւերը շատ լաւ զինուած էին եւ պատերազմական վիճակի մէջ դրուած ։

(Շար.)

Գահիրէի ամերիկեան դեսպանը Պէյրութ, Ջիտտէ, Ճիտտէ, Ամման եւ Դամասկոս այցելելէ վերջ: Կը կարծուի թէ կարեւոր խորհրդակցութիւններ կատարած է արաբական երկիրներու վերաբերեալ խնդիրներու մասին :

Եգիպտոս մերժեց Անգլիոյ նոր առաջարկները՝ 1936ի դաշնագրի վերաքննութեան մասին: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ անընդունելի գտնելով զանոնք, հակառաջարկներ ներկայացուցած է: Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Անգլիա յանձն կ'առնէ աստիճանաբար պարպել Սուէզի շրջանը, բայց կը պնդէ զանոնք վերադարձնելու մասին, պատերազմի պարագային :

Եգիպտոսի խորհրդարանը քուէարկեց ընկերակցութեանց օրէնքը, որուն համաձայն «Իսլամ եղբայրներ» կազմակերպութիւնը պիտի կրնայ վերսկսիլ իր գործունէութիւնը, առանց մարտական խումբեր կազմելու :

Այս հզօր կազմակերպութիւնը, արգիլուած էր 1948ին, իր ահաբեկչական գործունէութեան պատճառով: Տասնըհինգ օր վերջ իր անդամներէն մին սպաննեց վարչապետը, Նոքրաշի փաշա, բայց կազմակերպութեան վարիչն ալ, Հասան էլ Պաննա, սպաննուեցաւ քիչ վերջը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

98 ՀՈԳԻ ՈՂՋ ՈՂՋ ՎԱՌՈՒԵՑԱՆ Թօքիոյի (Ճափոն) ելեկտրական կառախումբին մէջ, երբ Եոքոհամայի կայարանը կ'իջնէր: Երկու հարիւր հոգի ալ վիրաւորուեցան: Զոհերէն եօթը ամերիկացի զինուորներ են: Վակոններուն դուռները ամուր փակուած ըլլալով, խուճապ մը ծագեցաւ եւ ճամբորդները չկրցան դուրս ելլել: Ամէնքն ալ իրար կը բզկտէին, բոցերէն ազատելու համար: Անոնք որ յաջողած էին խորտակել ապակիները եւ դուրս նետուիլ, վեց մեթր բարձրութենէ մը, մեծ մասով մեռան :

ՆԻՍԻ համայնավար գրասենեակին դէմ յարձակում գործեցին խումբ մը անծանօթներ, երկուշաբթի գիշեր: Թերթերը կը գրեն թէ երեք հոգի խոշտանգուած են եւ մէկ հիւանդանոց փոխադրուած: Երկու ժամ վերջը, 30 անծանօթներ յարձակեցան նոյն կուսակցութեան ուրիշ մէկ ակումբին վրայ :

ԱՆԳԼԻՈՅ դահլիճին հրաժարեալ երկու նախարարները հաւանեցան դադրեցնել պայքարը, որպէսզի կառավարութիւնը անկլի չմատնուի իւղ քսելով պահպանողականներու հացին :

25 ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ խարիսխներ տրամադրուած են Ֆրանսա, ամերիկեան օդանաւերու համար, համաձայն ամերիկեան աղբիւրներու: Կ'ըսուի թէ ֆրանսական կառավարութիւնը զեկոյց մը պիտի հրատարակէ այս մասին :

ԱԼՊԱՆԻՈՅ փախստականները կը ծանուցանեն թէ 40 հոգի դնդակահարուած, 700 — 1500 հոգի ձերբակալուած են, իբրեւ հետեւանք խորհրդային դեսպանատան առջեւ կատարուած մահափորձի մը (ռումբ մը պայթած էր անցեալ փետրուարին): Ժողովրդային ատեանները արտօնուած են անմիջապէս մահավճիռներ արձակելու :

ԱԶԳԱԺՈՂՈՎԻՆ մարդկային իրաւունքներու յանձնախումբը մերժեց Մոսկուայի այն բանաձեւը որ կ'առաջարկէր հանել կարգ մը յօդուածներ, «իբրեւ միջամտութիւն անդամակից պետութեանց ներքին գործերուն»: Այդ յօդուածներուն տրամադրութեամբ, եօթը հոգինոց յանձնախումբ մը պիտի կազմուի, քննելու համար մարդկային իրաւունքներու բռնաբարման վերաբերեալ խնդիրները :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Զարուհի Այտինօֆ, Պ. Անդրէաս Ակինեան, Օր. Անժէլ Ակինեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ակինեան եւ իրենց որդին Պետրոս, Հ. Ներսէս վրդ. Ակինեան (Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութենէն), Տիկին եւ Պ. Տօրթէօր Անտոն Միմիտեան եւ զաւակները (Պոլիս), Ակինեան ընտանիք (Կովկաս), Սրապեան եւ Փիլիպպոսեան ընտանիքները եւ այլ համայն պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց յոյժ սիրեցեալ աղջկան, տիկնոջ, մօր, մեծ մօր, հարսին, հօրաքրոջ եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ԱԿԻՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Փէչէմեան)

որ կնքեց իր մահկանացուն Ապրիլ 24ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, համակերպած աստուածային կամաց ու զօրացած Ս. Եկեղեցւոյ խորհուրդներով :

Յուղարկաւորութեան տխուր արարողութիւնը պիտի կատարուի այսօր, հինգշաբթի, 26 ապրիլ, առաւօտեան ժամը 9.30ին Մարսիլիոյ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյն մէջ (92 rue d'Aubagne), ուրկէ հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի Սէն Փիէրի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Թափօրին հաւաքատեղի՝ ննջեցեալին բնակարանը, ժամը 9ին, 234 Ave. du Prado, Marseille :

Աղօթեցէք վասն նորա :

Ապրիլ 11-24ը Մարսէյլի մէջ

Կիրակի, 29 Ապրիլ, առտուան ժամը 9.30ին, Variétés Casinoի մէջ, (37 rue de L'Arbre, Noaillesի մօտ):

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Հրաւիրուած են երեք յարանուանութիւնները, Կապոյտ Խաչը, Ֆրանս. Բանակի Նախ. Կամ. եւ Ռազ. Բար. Միութիւնը, Գերիներու Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, «Արծիւ» Մարզական Միութիւնը, Հայ Արիներու եւ Արենուշներու Միութիւնը, Հ. Բ. Երիտասարդ. Միութիւնը, Հայ Մշակութային Միութիւնը, Արմենիա Երգչախումբը եւ Նախկ. Մխիթարեաններու Միութիւնը: Վասպուրականի, Տարօն Սասնոյ Ճորի, Բարձր Հայքի, Քղիի, Համաշխարհամեայ Հաճնոյ..., Ուրֆայի եւ Մարաշի Հայրենակցական Միութիւնները :

Կը նախագահէ Պ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը խօսին Տիկին Տ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին.— Նուագ՝ Պ. Լ. Ղեւոնդեան: Արտասանութիւն Օր. Ա. Սէրէնկիւլեան ու Պ. Մակարեան : Երգ՝ Գ. Ստեփանեան : Կենդանի պատկեր Մուտքը ազատ է

Գինեձօն

Ի պատիւ ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի Նահանգի (Պոնտոս) Հայր. Միութեան, Սասունիի ճաշարանին մէջ, 3 Մայիս, հինգշաբթի, Համբարձման տօնին օրը, ժամը 15ին:

Ճոխ ծրագիր ու գեղարուեստական բաժին: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ փափաքողները: Մեթրօ Strasbourg St. Denis, Sentier եւ Réaumur Sébastopol:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԷՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Invalidesի St. Louis եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ 1915ի նահատակներուն :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, քաղաքապետարանի սրահը (Salle des Fêtes), Rue Stalingrad, Շավիլ :

Կը նախագահէ ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Նոր Սերունդի Շավիլի մասնաճիւղը կը ներկայացնէ «Անոյշ»էն մէկ արար (Համբարձման վիճակը):

Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ կը ներկայացուի «ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐ»ը :

Ժամը 8էն վերջ պարահանդէս եւ խնջոյք :

Մուտք 100 ֆրանք, Նոր Սերունդի անդամներուն՝ 75 ֆրանք :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ «Յառաջ»ի հաղորդել զօր. Անդրանիկի քեռորդւոյն Պ. Համբարձումի հասցէն :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Պ. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Փ. Մանուկեան կը ծանուցանեն, թէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Սէն Մարթէնի եկեղեցիին մէջ, իրենց եղբօր՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԻ եղերական մահուան տարելիցին առթիւ : Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգող ազգականներէն եւ բարեկամներէն ներկայ ըլլալ :

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի Հ. Մ. Մ.ի ախոյենական մրցումը U. S. Italienneի դաշտին վրայ Route de Villejuif, l'Hay les Roses, Փարիզի Հ. Մ. Մ. P. L. 5ի դէմ, Ա. խումբը ժամը 15.30: Ժամադրութիւն դաշտին վրայ ժամը 14.30ին:

Porte d'Italieէն առնել թիւ 186 օթօպիւսը, իջնել վերջին կայարանը :

SALLE GAVEAU
45, Rue La Boëtie (métro: Miromesnil)
Ուրբաթ 27 Ապրիլ ժամը 21ին
Ջութակահանդէս, հանրածանօթ ՎԻՐԹԻՈԶ

ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՃԱՐԵԱՆԻ

Յայտագիրը կը բաղկանայ Պախի, Վիօթթիի, Շուպէրթի, Սառազաթի, Տըպիւսիի եւայլ երգահանների վարպետներու ստեղծագործութիւններէն, ինչպէս նաեւ Ա. Խաչատուրեանի «Թուրի պար»էն ու Ֆ. Աղազարեանի «Օրօր»էն:

Մուտք՝ 500, 450, 300 եւ 225 ֆրանք:

Տոմսերուն համար հեռախօսել LAB. 11-60, կամ նուագահանդէսին իրիկունը դիմել սրահին կիշէն:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի ընկերական հաւաքոյթը՝ այս հինգշաբթի ժամը 20ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Խրիմեան սրահը : (Շար. նախորդ ժողովի):

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ժողովը Ապրիլ 28ին, շաբաթ օր ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, դըպրոցի սրահը, 78 rue Rabelais: Զեկուցում եւ Կ.ի ընտրութիւն :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Կապոյտ Խաչի անդամական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան վարժարանին մէջ :

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄԲ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ : (Շար. նախորդ ժողովի):

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 15ին, Առնուվիլի սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊԱՆԵԷԽ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ընկ. Ալթունեանի բնակարանը, 17 rue Ampère:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի վարչութիւնները, այս ուրբաթ ժամը 7ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

Կապոյտ Խաչի Օրը

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Փարիզի մասնաճիւղին, ապրիլ 29ին CERCLE MILITAIREի (Place St. Augustin) մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր :

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ,

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Երգ Տիկին ԶԱՐՈՒՀԻ ԷԼՄԱՍԵԱՆ, Օր. ՄԱՐԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ եւ Պ. ՄԱՐԳԱՐ ԽՐԻՄԵԱՆ, դաշնակ Օր. Վ. ՃԻՆՃԵԱՆ, Dialogues devant le Micro, Օր. ԷԼԻԶ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ ՆԱՏԻԱ ԹԱՊԱՔԵԱՆ, հայկական պարեր Օր. ԱԼԻՍ ԳԱՎԷԶԵԱՆ: Հայկական տարազով կը մասնակցի ամերիկահայ երգչուհի ՏԻԿԻՆ Ա. ՕՏԱՊԱՇԵԱՆ :

Ժամը 18էն կէս գիշեր խնջոյք համեղ ուտելիքներով : Եւրոպական պարեր :

Ծախերու մասնակցութիւն՝ 100 ֆրանք :

Սեղանները ապահովել, դիմելով Tru. 27–35 եւ Ale. 16–65:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը, «Կապոյտ Խաչի Օր»ը Յունիս 3ի կիրակին:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Ծիծաղի մեծ երեկոյթ, յայտնի արուեստագէտ՝ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ դէմ դիմաց: 30 Ապրիլ երկուշաբթի ժամը 8.45ին, Իէնայի թատրոնին մէջ, կը ներկայացուի Յ. Պարոնեանի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

Փարիզահայ բեմի լաւագոյն դերասաններով՝ (Ա. Մրսիրեան, Ն. Պշտիկեան, Ռ. Զարդարեան, Տիկին Սիրունի Նշանեան, Մատլէն Էֆիզեան :)

Տոմսերը ապահովել սովորական վայրերէն : Տրդատ Նշանեանէ, 29 rue Pixerecourt, Paris (20): Tél. MEN. 70–23:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.236
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Vendredi 27 AVRIL 1951 Ուրբաթ 27 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6443–Նոր շրջանի թիւ 1854

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

ԽՄԲ.— Ստորեւ Շ. Միսաքեանի խօսքը՝ Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձին առթիւ որ տօնուեցաւ Գշ. օր: Միւս ուղերձները՝ վաղուան թիւով.—

Չեմ գիտեր ուրիշ ժողովուրդներ ալ ունի՞ն մեր իմաստուն մամիկներուն սրտառուչ աւանդութիւնը,— պտղունց մը խունկ ծխել կիրակամուտքին, մեռելներու հոգուն, իբրեւ խորհրդանշան հոգեկան հաղորդակցութեան :

Այդ պարտականութիւնն է որ կը կատարենք մենք ալ, երկիւղածութեամբ ոգեկոչելով յիշատակը աւելի քան մէկուկէս միլիոն զոհերու : Ջարդուփշուր ոսկորներ որոնք ոչ գերեզման ունեցան, ոչ յուղարկաւոր: Ոչ պատանք, ոչ ալ աղօթք: Կը կատարենք այն գիտակցութեամբ թէ մեր հոգիները պիտի սառէին, եթէ կտրուէր հոգեկան կապը երէկուան եւ այսօրուան միջեւ :

Անոնք որ գացին ու չեկան, միայն հայկական հայրենասիրութեան զոհեր չէին, այլեւ ողջակէզ վկաները ընդհանուր քաղաքակրթութեան :

Դարաւոր ժառանգութիւն մըն էր որ փլաւ մեր գիւղերուն եւ քաղաքներուն հետ: Եւ աւելի քան յիսուն տարուան կենդանի սերունդ մը ստեղծագործ: Տքնաջան աշխատանք եւ արդար վաստակ:

Հազար ու հազարներ էին անոնք, իբրեւ միտք եւ արուեստ: Իբրեւ անփոխարինելի արժէքներ ազգային եւ միջազգային մշակոյթի :

Մինչեւ այսօր ալ, դուք պիտի չկրնաք արտասանել անոնց անունները առանց դողի եւ արցունքի,— Ակնունի, Խաժակ, Զոհրապ, Վարդգէս, Վռամեան, Հրաչ, Շահրիկեան, Զարդարեան, Սարգիս Բարսեղեան, Իշխան, Սիամանթօ, Վարուժան, Սեւակ, Տաղաւարեան, Համբ. Գոյաճեան, Տիրան Քէլէկեան, Գարմէն, Բարսեղ Շահպազ, Ս. Մինասեան, Գեղամ Բարսեղեան, Հ. Համբարձումեան, Թլկատինցի, Երուխան, Վահագն Տաթեւեան, Գալֆայեան եղբայրներ, Ա. Ցարութիւնեան, Մ. Կիւրճեան, Չէօկիւրեան ... Ներեցէք՝ որ պատահաբար կը յիշեմ :

Հազար ու հազարներ էին անոնք, իբրեւ հոգեւոր առաջնորդներ,— եպիսկոպոս, վարդապետ, աբեղայ: Մինչեւ գիւղի տէրտէրն ու ժամկոչը: Առանց դաւանանքի խտրութեան :

Հարիւր հազարներ էին անոնք, աշխատաւոր, գիւղացի, մշակ-բանուոր, արհեստաւոր կամ առեւտրական:

Մտքին հետ բազուկը: Գլխուն հետ՝ կողերն ու թեւերը :

Եւ դեռ անհամար զանգուածը մայրերու եւ քոյրերու, որոնք աւազներն ու քարերը կը ճանկռտէին, գոնէ մէկ ճրագ փրկելու համար տունէն, մինչ թշնամին դիւային քրքիջներ կ'արձակէր, շաչեցնելով խարազանը :

Եւ մանուկներ, մանուկնե՜ր: Ու ծերունիներ՝ թափառական լեռ ու ձոր, ցիրուցան՝ արեան ճապաղիքներու մէջ, անապատի հրակէզ աւազներուն վրայ :

... Այս հանդիսաւոր պահուն, ի՞նչ կ'ըսեն մեռելները մեզի, կայծեր արձակելով իրենց փոսացած աչքերէն .

— Դուք որ ողջ մնացիք անասելի Արհաւիրքէն, կրակէն ու սպանդէն, գնդակէն եւ եաթաղանէն. վիհերէն գետերէն կամ կախաղաններէն, արդէն սկսեր էք դատել մեզ: Կը յաւակնիք ըլլալ աւելի արթուն եւ իրատես: Աւելի քաջ եւ խելացի:

Ուրեմն բան մը արժած է մեր արիւնը, զոր մենք անխնայ ընծայեցինք լաւագոյն օրերու երազով: Ահա մանրանկար հայրենիք մը իբրեւ կոթող:

Ունի՞ք դուք ալ նոյն ոգին: Նոյնքան վճռականութիւն եւ նուիրում, լրացնելու համար այն ինչ որ ջախջախուեցաւ մեր ջարդուփշուր եւ ցիրուցան ոսկորներուն վրայ :

Մեռելները կը տրանջան ողբաձայն .

— Մենք մեր ատելութիւնները մոռցանք անճիտումի ճամբուն վրայ: Թշնամին ինք միացուց մեզ, երբ կը լակէր մեր արիւնը չարախինդ ամբարտաւանութեամբ: Առանց սեռի, տարիքի, դաւանանքի, դասակարգի կամ ասպարէզի խտրութեան: Մեր մէջ ամէնէն համբակն ալ գիտէր թէ ինչո՛ւ կը մեռնի :

Ո՞ւր է ձեր հանգանակը, երբ մեր ոսկորներուն ճարճատումն անգամ ջուրի ձայն կուգայ ձեզի :

Եւ հազար ու հազար խոնարհներ են որ կ'աղաղակեն .

Ինչպէս կը բացատրեն Ապրիլ 11-24ը Երեւանի մէջ

Ապրիլ 24ին ռատիօ–Երեւանը «Սփիւռքի հայութեան համար» բաժնին մէջ առանձին զրոյց էր յատկացուցած 1915ի Ապրիլեան Եղեռնին : Հաղորդումը տեւեց աւելի, քան կէս ժամ :

Խօսնակը այս առթիւ ըսաւ, մօտաւորապէս .

— « 36 տարիներ առաջ, Անգլօամերիկացիների հաւանութեամբ եւ Գերմանացիների մասնակցութեամբ, Թուրք կառավարութիւնը սկսեց Հայերին կոտորել: Կոտորեցին ոչ միայն այրերին, այլեւ մանուկներին, կանանց եւ ծերերին : Նպատակն էր բնաջինջ անել հայ ժողովրդին:

«Թիւրք կառավարութիւնը իր առաջին հարուածը ուղղեց հայ մտքի եւ մշակոյթի ընտրանուն: Իրագործելով նախապէս մշակուած իր ոճրային ծրագիրը, առաջին օրն իսկ բանտարկեց եւ կառափնարան քշեց հայ երաժշտութեան հանճար Կոմիտասին, արեւմտահայ շնորհալի նովելիստ Գր. Զոհրապին, Երուխանին, Ռուբէն Զարդարեանին եւ ուրիշներին: Աքսորի ճանապարհին, ի շարս հազարաւոր մայրերի եւ մանուկների, բարբարոսաբար յօշոտուեցան բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժան, Ռուբէն Սեւակ, Արտ. Ցարութիւնեան եւ ուրիշներ »:

Ցետոյ խօսնակն ըսաւ թէ՝ շնորհիւ Լենինի եւ Սթալինի փրկուեցան հայկ. մշակոյթը եւ հայ ժողովուրդը: Կարդացին՝ Գր. Զոհրապի գործերէն հատուած մը եւ արտասանեցին՝ Դ. Վարուժանէն (Մայիս մէկ), Սիամանթօյէն, Ռ. Սեւակէն եւ Արտ. Ցարութիւնեանէն: Ամէնէն վերջ՝ հաղորդեցին համերգ մը Կոմիտասի ստեղծագործութիւններէն՝ «Գարուն ա», «Հով արէք», «Կանչէ կռունկ», վերջին երկուքը՝ Արմ. Շահմուրատեանի, իսկ «Երկինքն ամպել ա»ն Կոմիտաս քառեակին կատարումով :

Գ. Ծիծեռնակ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արտաքին նախարարը, Պ. Էչիսըն յայտարարեց թէ չէին կրնար անցագիր տալ Մորիս Շըվալիէի, որովհետեւ հռչակաւոր երգիչը ստորագրած է Սթոքհոլմի խաղաղութեան կոչը, երգած՝ ի հաշիւ կազմակերպութեան մը որ իր հասոյթները յանձնած է համայնավարներուն եւ մասնակցած է բոլշեւիկեան ցոյցերու: «Մորիս Շըվալիէ կ'ըսէ թէ չի կրնար լքել իր համայնավար բարեկամները առանց դանակի հարուած մը ստանալու կռնակէն»:

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ յանձնախումբին նախագահը, Տոքթ. Մալիք (Լիբանան), դիտել տուաւ թէ արդար չէ միայն իրաւագէտներուն վերապահել այդ իրաւունքներուն պաշտպանութիւնը: «Բանաստեղծները, փիլիսոփաները եւ աստուածաբաններն ալ կրնան նոյնքան ազդու դեր կատարել »:

ԴԱՀԼԻՃԸ առջի գիշեր ուշ ատեն շահեցաւ վստահութեան չորս քուէները, բայց կացութիւնը պարզ չէ տակաւին: Ազգ. Ժողովը երէկ սկսաւ ընտրական օրէնքին երկրորդ ընթերցումը, վերջնապէս քուէարկելու համար զայն :

— Մենք չտեսանք Եւրոպան եւ մնացեալը : Դուք, ահա տարիներէ ի վեր փռուած լուսացընցուղ ափերու վրայ, ազատ եւ անվտանգ, ինչո՞վ կ'ապացուցանէք ձեր գերազանցութիւնը, ի խնդիր այն երկունքին որ լճացաւ մեր արեան ճապաղիքներուն մէջ :

... Ֆրանց Վէրֆէլ, «Մուսա Լերան քառասուն օրեր»ու հեղինակը, դիտել կուտար բանախօսութեան մը առթիւ.— Հայ ըլլալը անկարելութիւն մըն է:

1915ի Սարսափները անգամ մը եւս հաստատեցին թէ՝ Հայ ըլլալ՝ կը նշանակէ անկարելին կարելի դարձնել: Կը նշանակէ ասպարէզ կարդալ դարերուն եւ աշխարհի բոլոր դեւերուն: Կը նշանակէ ծաղիկներ ցանել ոչ միայն սեփական ժողովուրդին եւ հայրենիքին մէջ, այլեւ աշխարհի բոլոր ճամբաներուն վրայ:

Այդպէ՛ս էր որ, մինչ շանսատակ Թալէաթը կ'երազէր բոշաներ դարձնել մեզ մինչեւ յիսուն տարի, իր աչքերով տեսաւ հայկական բոյնի մը ստեղծումը սահմանին վրայ :

Եւ պիտի տեսնեն, պիտի տեսնենք աւելին, քանի կը մնանք հաւատարիմ 1915ի Մեռելոցին :

Նոր եւ աւելի կատաղի կռիւներ Քորէայի մէջ

Համաձայն Քորէայի ռազմաճակատի վերջին տեղեկութեանց, կարմիրներու յարձակողականին ծանրութիւնը, արեւելեան ճակատամասէն փոխադրուած է արեւմտեան ճակատամասին վրայ: Մինչ չորս օրէ ի վեր կարմիրները կը յարձակէին կեդրոնական ճակատամասի աջ թեւին վրայ, յանկարծ հանդիպած են կատաղի դիմադրութեան մը, որ կեցուցած է զիրենք որոշ կէտի մը վրայ : Ասոր վրայ է որ սկսած են ճնշել ձախ թեւը: Զօր. Րիճուէյի համաձայն, այս յաջողութիւնը արդիւնքն է դաշնակիցներու բուռն կրակին, որուն շնորհիւ մէկը միւսին ետեւէն զսպուած են կարմիրներու մեծ յարձակումները:

Այժմ, կարմիրները կը ջանան ճեղքել Իմժին գետը ծայրագոյն արեւմուտքէն: Եթէ յաջողին, պիտի կրնան մտնել այն ճամբաներուն մէջ, որոնք կը տանին դէպի Սէուլ, 40 քիլմ. հեռուն: Այս պարագային պիտի իրականանայ կեդր. ճակատամասին վրայ ՄԱԿի ուժերուն պաշարումը, որ ներկայիս անկարելի դարձած է Քափեոնկի ձախողանքով :

Դէպի արեւելք, կացութիւնը աւելի շփոթ է, թէեւ կը թուի թէ մեծ շարժում մը չկայ այս ճակատամասին վրայ: Կարմիրներու օդանաւային ուժերն ալ դեռ չեն մասնակցիր կռիւներուն: ՄԱԿի շրջանակները կ'ըսեն թէ անխուսափելի պիտի դառնայ Մանչուրիոյ օդանաւային խարիսխներուն ռմբակոծումը, եթէ երբեք կարմիրները օդանաւային զանգուածային յարձակումներու անցնին: Ուշագրաւ է նաեւ, որ կարմիրները, զրահապատ ուժեր ալ չեն նետած դեռ կռուադաշտը, թէեւ հրասայլերու եւ բեռնատար կառքերու մեծ համախմբումներ կատարած են: Առ այժմ հրետանին եւ հետեւակազօրքն է որ կը մասնակցի այս նոր յարձակողականին, այն ալ մարդկային ահռելի կորուստներու գնով, «անձնասպանութեան վաշտերով»:

X Զօր. Վան Ֆլիթ, 8րդ բանակին հրամանատարը, իր զօրամասերուն ուղղած յայտարարութեան մը մէջ կ'ըսէ.— «Զօր. Րիճուէյ եւ ես կատարեալ հաւատք ունինք վերջնական յաղթանակին համար: Կիրակի իրիկուն թշնամին ձեռնարկեց սպասուած յարձակողականին, որ Քորէայի վայրագ յարձակման երրորդ շրջանին սկզբնաւորութիւնն է: Հակառակորդը, առանց կարեւորութիւն տալու իր կորուստներուն, մարդկային զանգուածներ կը նետէ ռազմադաշտ: Անգամ մըն ալ վերցուցիք ձեռնոցը եւ եռօրեայ կռիւներուն մէջ ցոյց տուիք ձեր գերակշռութիւնը: Դուք կը կռուիք՝ կասեցնելու համար գլխաւոր յարձակումը եւ ամուր մնալու ոչ միայն Քորէայի, այլեւ ձեր երկիրներուն մէջ: Եկած է պահը, երբ ազատ աշխարհի բոլոր մարդիկը պէտք է ամրապնդեն իրենց հոգիները, դիմադրելու համար համայնավար յարձակման դէմ յուսահատական պայքա–

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԿՈՉՈՒՆՔԸ

Չորեքշաբթի տեղի ունեցաւ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան տարեկան հացկերոյթը, Cercle Militaireի մէջ, նախագահութեամբ Պատերազմի Զոհերու նախարար Պ. Ժաքինոյի եւ մասնակցութեամբ մօտ երկու հարիւր սեղանակիցներու, հայ եւ ֆրանսացի: Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին բազմաթիւ բարձրաստիճան սպաներ եւ պաշտօնատարներ: (Մարսէյլէն ալ յատկապէս եկած էր Պ. Շարլ – Տիրան Թէքէեան, իբրեւ ներկայացուցիչը Հայ Լեգէոնականներու):

Ռազմիկներու Միութեան փոխ–նախագահը, Պ. Վարդանեան ողջունելով Պ. Ժաքինօն եւ զօր. Մոնքլէռը, յայտարարեց թէ Հայերը միշտ պատրաստ են ծառայելու եղբայրական Ֆրանսայի, բայց հաստատապէս կը յուսան թէ խաղաղութիւնը պիտի պահպանուի : Պ. Ժաքինօ պատմեց թէ ուսանողութեան շրջանին մօտ եղած է Հայոց եւ ունէր հայ ընկեր մը փիլիսոփայութեան դասընթացքին մէջ: «Ուրախ եմ որ կը գտնուիմ ռազմիկներու մէջ, այսինքն մեծ ընտանիքի մը մէջ որ կը ծառայէ բարձր իտէալի մը: Դուք այդ իտէալին ծառայեցիք 1914ին եւ 1940ին, տաժանելի պայմաններու մէջ: Ֆրանսացին երբ յարձակման ենթարկուի, գիտէ կռուիլ: Մենք պիտի պայքարինք մեր խաղաղ զէնքերով եւ ուրիշ միջոցներով՝ պահպանելու համար մեր անկախութիւնը եւ ազատութիւնը »:

Փակման առթիւ երկու խօսք ըսելով, Պ. Վ. Կաքաւեան մաղթեց որ միշտ հաստատուն մնայ ֆրանքօ-հայկական եղբայրութիւնը :

Կոչունքը ունէր նաեւ գեղարուեստական բաժին: Միջազգային եւ ազգային երգեր երգեցին Օր. Սիւզան Շովէլ (Օփերայէն), Տիկին Զ. Էկմասեան եւ Օր. Ա. Առաքելեան :

Կ'արժէ շնորհաւորել Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը, իր այս երկրորդ յաջող ձեռնարկին առթիւ: —Յ.

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ԱՊՐԻԼ 11-24ԻՆ

ԽՄԲ.— Ապրիլ 11–24ի Փարիզի տօնակատարութեան Կարգադիր յանձնախումբէն ստացած ենք հետեւեալ զեկոյցը.—

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան ծանօթ կոչին, որ ղրկուած էր անխտիր բոլորին, Ապրիլ 11–24ը անպայման ճիշդ օրին տօնելու նշանաքանով, պատասխանեցին.—

Կաթող. պատուիրակը, Հայ կաթողիկէ եկեղեցին, Հայ աւետարանական եկեղեցին, Տիկնանց, Կապոյտ Խաչ, Համազգային, Կիլիկեան Միութիւն, Վասպ. Հայրենակցականը, Մուրատեան Ուսումնասիրացը, Նոր Սերունդը, Հայկական Թանգարանը, «Յառաջ», «Արեւմուտք», Հայ Մարզական, «Այսօր», Ուրֆայի Հայր., Հ.Յ.Դ. Սպայից Միութիւն, Կ. երգչախումբ, Գաղթ. Մարմին, Համազգայինի Լսարան, «Արեւմուտք»ի Լսարան, Սեբաստիոյ Նահանգային, Խաբերթի Հայրենակցական, Հայ Համալսարանական Միութիւն, Կովկասի Հայուհեաց, Կովկասի Հայոց, Դպրոցասիրաց, Ռամ. Ազատ. Կուս., Շապին Գարահիսար, Տրապիզոնի Հայրենակցական, Տարօն – Տուրուբերան, Հայ Գաղթ. Խորհուրդ, Խաստորջուրցիք, Հայ Արիներու Միութիւնը, Ս. Խաչ Միութիւն, Հայ Արենուշներ, եւայլն :

Ապրիլ 10ին Տ. Արտաւազդ արք., իր երկու կողքերուն ունենալով Հայ Կաթողիկէ եւ Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները, երեք յարանուանութեանց անունով բացաւ ժողովը եւ յայտնեց որ անցեալ տարի իրենք կազմակերպած էին Սգատօնը ընդառաջելով ընդհանուր բաղձանքին, ու թէեւ յանիրաւիցս քննադատուեցաւ իրենց կազմակերպութիւնը, բայց գոնէ ան տեղիք չտուաւ պառակտումներու :

Անցեալ տարուընէ երեք յարանուանութեանց պետերն որոշեցին որ այսուհետեւ, եթէ իրենք չնախաձեռնեն, պիտի գոհանան միմիայն իրենց եկեղեցիներուն մէջ կատարելով պաշտամունք եւ պիտի չմասնակցին ուրիշներէ կազմակերպուած Սգատօնի :

« Այս տարի, մեր բացակայութեան, չարունակեց սրբազանը, Մարտի վերջերը Միութիւն մը նախաձեռնութիւնն առած էր կատարելու սգատօնը եւ դիմեց մեզի, որպէսզի նախագահենք : Ճիշդ նոյն միջոցին մենք ստացանք նաեւ Ռազմիկներուն դիմումը: Մերժեցինք, սակայն համաձայնեցանք երեք յարանուանութեանց հետ կազմակերպել, եթէ մեզի թողուէր նախաձեռնութիւնը : Ռազմիկները խոնարհեցան եւ բանակցութեան մըտան Մշակութային Միութեան հետ, որուն ներկայացուցիչը տուաւ իր համաձայնութիւնը եւ ապրիլ 29ին Սգատօնը միասին կատարելու համար վարձուեցաւ Միւթիւալիթէի մեծ սրահը :

«Սակայն քանի մը օր վերջ Մշակութային Միութիւնը ետ առաւ իր համաձայնութիւնը: Մենք հաստատ մնացինք մեր տեսակէտին վրայ եւ Ռազմիկները ստանալով իրենց ազատութիւնը, նախաձեռնեցին հոս հրաւիրել ձեզի :

« Այժմ, մենք չենք կրնար յանուն Ապրիլեան Սգատօնին, ստանձնել նախաձեռնութիւն մը, որ բաժանում պիտի ստեղծէ :

Ռազմիկներուն ներկայացուցիչը դիտել տուաւ եւ բոլոր ներկաներն անխտիր իրեն համակարծիք եղան, որ երեք յարանուանութիւնները պէտք է պահէին իրենց նախաձեռնութեան իրաւունքը, որպէսզի իրենց նահանջով քաջալերած չըլլային այորէն եւ միակողմանի նախաձեռնութիւններ :

Սակայն երեք յարանուանութեանց պետերը միաձայնութեամբ պատասխանեցին որ եկեղեցին կը փահամիջէ եւ կ'ընէ ամէն զոհաբերութիւն, յանուն սիրոյ եւ խաղաղութեան: Ուստի անդրդուելի կը մնան իրենց որոշման վրայ :

Այս յայտարարութիւնն առարկայ եղաւ ընդհանուր քննադատութեան ներկաներուն կողմէ, որոնք երեք պետերուն հրաժարումն իրենց նախաձեռնութեան իրաւունքէն կը գտնէին անտեղի եւ ոչ – փափաքելի :

Նախկին Ռազմիկներու ներկայացուցիչը դիտել տուաւ որ «ներկայիս եկեղեցին մեր ազգային միակ Գերագոյն Ներկայացուցիչ մարմինն է, ան կրնայ շատ մը պատճառներ ունենալ, որոնց մենք անտեղեակ ենք, հետեւաբար պէտք է խոնարհինք անոր որոշման առաջ եւ այս տարի յարգենք երեք յարանուանութեանց պետերուն ուխտը :

Սակայն յանուն բոլոր մեզի համամիտ Միութեանց, մարմիններու եւ կազմակերպութեանց Ռազմիկները կ'առաջարկեն որ, ներկայ հաւաքոյթը յայտարարէ հանդիսաւորապէս, որ այսուհետեւ Ապրիլ 24ի Սգատօնին կազմակերպութեան նախաձեռնութիւնը պիտի պատկանի միմիայն երեք յարանուանութեանց պետերուն, որոնք La Flammeի նման, պիտի նկատուին Ապրիլ 24ի մնայուն մարմին: Ամէն տարի անոնք պիտի կազմակերպեն Սգատօնը, նախընտրաբար Ռազմիկներու կոչին սկզբունքներով եւ միշտ Ապրիլ 24ին: Հոս ներկայ եւ համամիտ 32 Միութիւնները, Մարմինները եւ Կազմակերպութիւնները եւ ամէն անոնք որ համաձայն են, ինքզինքնին կը դնեն երեք յարանուանութեանց պետերուն տրամադրութեան տակ Սգատօնը կազմակերպելու համար :

Իսկ այս տարուան համար Ռազմիկները կը խնդրեն համամիտներուն ընտրել կարգադիր յանձնախումբ մը որ կազմակերպէ Ապրիլ 24ի Սգատօնը իրենց կոչին սկզբունքներուն համաձայն :

Տ. Արտաւազդ արք. երեք յարանուանութեանց անունով յայտարարեց .

— « Եկող տարիներուն համար կ'ընդունիմ 32 Միութեանց, Մարմիններու եւ Կազմակերպութեանց առաջարկը, եւ այսուհետեւ, ամէն տարի, ինչ ալ որ պատահի, մենք պիտի առնենք եւ պահենք Ապրիլ 24ի Սգատօնին կազմակերպութեան նախաձեռնութիւնը եւ լայնօրէն պիտի օգտագործենք մեր տրամադրութեան տակ դրուած մասնակցութիւնները »:

Ներկաները ընդունեցին Սրբազանին յայտարարութիւնը, որմէ յետոյ երեք յարանուանութեանց պետերը հրաժեշտ առին :

Անոնց մեկնումէն վերջ, ներկաները որոշեցին.

1.— Ընդունիլ Նախկին Ռազմիկներու եւ Սպայից Միութեան նախաձեռնութիւնը եւ միասնաբար կազմակերպել Ապրիլ 24ը:

2. Զայն կատարել Ապրիլ 24ին:

3.— Փոքրիկ սրբագրութիւններով ընդունիլ Նախկին Ռազմիկներու կոչին սկզբունքները :

4.— Ընտրել կարգադիր յանձնախումբ որ կազմակերպէ Սգատօնը :

5.— Բոլոր Մարմինները, Կազմակերպութիւնները եւ Միութիւնները հանդիսաւորապէս կ'որձանագրեն Սրբազանին խոստումը երեք յարանուանութեանց պետերուն անունով, որ այսուհետեւ Սգատօնին կազմակերպութեան նախաձեռնութիւնը պիտի պահեն ամէն պարագայի :

6.— Կոչ կ'ուղղեն Սփիւռքի ամբողջ Հայութեան, որ ամէն տեղ նոյն նախաձեռնութիւնը գիջուի Եկեղեցիին եւ Սգատօնը միշտ ու անփոփոխ կատարուի Ապրիլ 24ին:

Այնուհետեւ ներկաները ընտրեցին 7 հոգինոց կարգադիր յանձնախումբ մը :

Կարգադիր յանձնախումբը հաւաքուելով կազմակերպեց Ապրիլ 24ին Սգատօնը, որ տեղի ունեցաւ ճիշդ երեքշաբթի, 24 Ապրիլ :

ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

1909 Մարտ 31ի դէպքը

ԽՄԲ.— Ինչպէս կ'իմանանք օրը օրին, յետադիմական խմբաւորումները իրապէս կը յաջողին Թուրքիոյ մէջ, լուրջ սպառնալիք դառնալով կառավարութեան :

Այս առթիւ թուրք հրապարակագիր մը, Ասլիտին Տավէր կը նկարագրէ 1909 Մարտ 31ի դէպքը: (Ապրիլ 18, 19).—

Միջանկեալ ըսենք որ բոլորովին տարբեր պատճառներէ ծագած այս շարժումը ի վերջոյ յանգեցաւ Կիլիկիոյ ջարդին, 30.000 հայ զոհերով, գործօն մասնակցութեամբ «ազատարար բանակ»ի զինուորներուն ...

Վերջերս մոլեռանդական եւ յետադիմական դէպքերը կրկնուեցան, Մարտ 31ը նորէն յիշուեցաւ: Երիտասարդ սերունդները պատմութեան գրքերէն գիտեն այս դէպքը, բայց չեն գիտեր թէ ինչպէս պատահեցաւ :

1909 Մարտ 31ի առտուն, Երեքշաբթի, շատ կանուխ, Իսթանպուլցիք տեսան որ զինուորներ խանիխուան կը յառաջանային պողոտաներէն, առանց սպաներ ունենալու իրենց գլխուն վրայ, գնդակներ կը նետէին հեռագր. թելերուն, ճամբաները կը կտրէին, բռնած էին Ղալաթիոյ երկու կամրջագլուխները, եւ կը սպաննէին իրենց հանդիպած երիտասարդ սպաները: Այս զինուորներուն կը հրամայէին Համտի Չավուշ, Դ. վաշտէն խոշորակազմ եւ հաստապեխ դասապետ մը, պէօլիւք էմինի Մէհմէտ եւ հրացանակիր Ուսթա Արիֆ :

Խուճապը սկսած էր Իսթանպուլի մէջ: Այս որսորդ զինուորները իրենց սրճագոյն համազգեստներով դիւրաւ կը զանազանուէին կայսերական բանակի միւս զինուորներէն, եւ հետեւելով հանրակառքի ճամբուն, հաւաքուեցան նախկին Դատական Նախարարութեան շէնքին առջեւ, որուն մէջնայարկը յատկացուած էր Մերակոյտին եւ Երեսփ. Ժողովին :

Իրենց յարեցաւ ուրիշ որսորդ վաշտ մըն ալ, որ պաշտօն ունէր ազգ. խորհուրդները պահպանելու: Առաջին վաշտը հրամանին տակն էր հազարապետ Շիւքրիւ Նաիլի պէյի (յետագային Շիւքրիւ Նաիլի փաշա), իրեն զօրանոց ունենալով Կիւլհանէի նախկին բժշկական վարժարանի շէնքը:

Իթթիհատը եւ իր կառավարութիւնը վստահութիւն չունէին կայսերական բանակին, եւ Իս –

ԻԶԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՐԵՔ ՎԱՀԱՆՆԵՐԸ

1.— ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Մուրատի երկիր մուտքէն ի վեր, Արեւմտեան Բիւրօն կը ղրկէր մեզի անծուխ հրացաններ, տասնոցներ եւ փամփուշտ : Բոլորն ալ ապահով կը հասնին Սեբաստիա: Մեր Սամսոնի գործակալ ընկերը այնքան յանդուգն դարձած էր որ, յաճախ պետական սուրհանդակով կը ղրկէր փամփուշտ եւ տասնոցներ :

Հարկ էր այս զէնամթերքը վաճառել մեր գիւղացի թէ քաղաքացի ընկերներուն: Դժբախտաբար ունեւորները, գիւղացի թէ քաղաքացի ծափահարելով հանդերձ մեզ, կը խուսափէին զէնքի համար դրամ վճարելէ: Աղքատ մշակն էր կամ քաղաքին մէջ դարբինի աշկերտը, որ զէնք ունենալ կ'ուզէր. բայց պայմանաժամը լրացած առեն անկարելի կ'ըլլար գանձել փոխարժէքները :

Կեդր. Կոմիտէն որուն մնայուն անդամն էր Վահան, այս տողերը գրողը եւ ուրիշ ընկերներ կը ղրկէր գիւղերը դրամ գանձելու: Ցաւով կը յայտնեմ թէ օրերով կը շրջէինք ու կը վերադառնայինք խոստումներ միայն գրպանած :

— Քիչ մը զարի ծախեմ տամ, կալոցին կը վճարեմ եա.:

Կը պատահէր որ Մուրատ ստիպէր գիւղացի ունեւորը զէնք գնելու: Կալոցի թէ հերկի շրջաններուն, անոնց զոյգ մը թէ երկու եզները գրաւել կուտար եւ կ'ըսէր .

— Բերէք 5ուկէս ոսկի, առէք տասնոց մը եւ տարէք ձեր եզներուն հետ :

Այս միջոցը թէեւ կը յաջողէր, բայց ստրկամիտ ունեւորը կը վազէր քաղաք, դանդատելու Առաջնորդարան կամ լալու Հնչակեաններու մօտ: Այս վերջինները, փոխանակ աշխատանքը դնահատելու, յաճախ կը միանային յետադիմական աղաներուն ու կղերին, ձայն կը բարձրացնէին մինչեւ Պոլիս, մատնանշումներ կատարելով «Բիւզանդիոն»ի եւ «Կավռոշ»ի մէջ :

Փակագիծ մը՝ այստեղ: Փրավիտէնսէն հին ընկեր մը կը գանգատի թէ Ամերիկայի «Երիտասարդ Հայաստան»ին մէջ Հնչակեան մը, գրած է անպատկառօրէն որ 1915ին Հնչակեանները պիտի կռուէին, բայց Դաշնակցականները արգելք հանդիսացան ...

— Եթէ ուժ ունէիք, Դաշնակցութեան այոն կամ ոչը կրնա՞ր ետ կեցնել ձեզ ...

Այս պարոնները անկարող դրական աշխատանքի, հին օրերէն այսօր բռնած մէկ ուղեգիծ, — խեղաթիւրել անցքերը, իրենց մեղքերը պարտկելու համար :

Սեբաստիոյ Հնչակեանները ունէին Գրիգոր Նալպանտեանը, իբրեւ գործիչ, բայց ան արդէն մեկնած էր քաղաքէն: Ունէին նաեւ Խորոխնցի Մուրատը, որ չէր ուզած լսել մեր Մուրատի խորհուրդները, քաղաք չընակիլ, մնալ գիւղը, ի հարկին միասին սար բարձրանալու համար :

— Քեզի հետ սարը բարձրանալով, Դաշնակցութեան փա՞ռքը աւելցնեմ, ըսելով, իջած էր քաղաք, եւ քիչ յետոյ 12 ժամ առաջ կը բանտարկուէր տեղացի ընկերներուն հետ :

Ի՞նչ ունէին Հնչակեանները իբրեւ զինամթերք,— Մէկ հատ պետական հրացան: Իրենց անհատ ընկերներէն ոմանք ունէին թերեւս տասնեակ մը տասնոց եւ ոչ աւելի: Գիտեմ թէ Գ. Ղ. եղբ. տասնոցներ կը վաճառէին 6էն 6ուկէս ոսկիի, բայց անոնց մեծագոյն մասը Տէնտիլ, Կէմէրէկ եւ Զաթի գիւղացի ընկերները կը գնէին :

Քաղաքին մէջ հնչակեան կազմին ունեցած մէկ հատիկ անծուխ հրացանը զուգադիպութեամբ մը՝ պահ տրուած էր մեզի: Այդ հրացանը իրենք վստահած էին Ստեփան Թէլլալեանի: Ան ալ իր կարգին իր մօտ պահել վտանգաւոր համարելով, յանձնած էր իր քրոջ որդւոյն, Երուանդ Մելիքեանին, որ մեր խմբի ընկերն էր եւ որուն մօտ մենք պահ դրած էինք 7000 «փամփուշտ», պարբերաբար դուրս հանելով կը սրբէինք կ'իւղէինք, Հնչակեաններու ունեցած այս մէկ հրացանով միասին:

Երբ Դաշնակցական թէ Հնչակեան վարիչներ Պոլսոյ ձերբակալութիւններէն առաջ արդէն բանտըն էին, երբ երիտասարդներ, Հնչակեան թէ Դաշնակցական 1914 հոկտ.ին, զինուորագրուած եւ քաղաքէն հեռացուած էին, հազիւ 200 հոգի, փրկանք վճարողներով կամ խումբ մը տասնեակ քաղաքին ամէէններո՞վ էր որ քաղաքին մէջ պիտի կռուէինք կամ պաշտպանէինք քաղաքացին : Մանաւանդ որ Սեբաստիան 1913ին արդէն վերածուած էր զօրանոցի, շրջապատուած 25հազար զինուորներով:

(4) ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄԸ

Թանպուլ բերած էր այն որսորդ վաշտերը, որոնք 1908 Յուլիսին լեռ ելած էին Սուլթան Համիտի օրով Մակեդոնիոյ մէջ կազմուած հրոսակներուն դէմ պայքարելու համար :

Անոնք որ կազմակերպած էին Մարտ 31ի շարժումը, որոշած էին բերդը ներսէն գրաւել եւ կարթած էին կարգ մը չավուշներ Թաշգըշլայի զօրանոցէն։ Երկու վաշտ ենթակայ էր 7րդ բանակի հրամանատար, Չէքէրիա պէյի հրամանին։ Չէքէրիա պէյ մօրեղբայրս էր։ Միայն թէ այս զօրախումբերը երկար ատեն մնացած էին Մակեդոնիա կամ Պուլկարիա, եւ հալածած կատաղի հրոսակները :

Աւելի շատ քաղաքականութեամբ զբաղած էին, Իսթանպուլ գալէ վերջ, Իթթիհատի գիրկը ինկած։ Աւելի շատ զուարճութեան անձնատուր եղած էին եւ կ'անտեսէին զինուորական պարտականութիւնը :

Մարտ 31ի օրը, Կալաթասարայի դասընկեր– Ներքս Սալիհ էֆէնտի, զոր վարժարանէն «Պապա» կը կոչէի, կանուխէն Գատըգիւղ եկած էր զիս տեսնելու։ Ըսաւ թէ որսորդ զինուորները աջ ու ձախ յարձակելով կ'անցնէին կամուրջէն, եւ սպաննած էին երիտասարդ սպայ մը։ Իրեն հետ անմիջապէս Իսթանպուլ փութացի, ուզեցի ուղղակի երթալ խորհրդարան, ուր քարտուղար էի : Ճամբաները ըմբոստ զինուորները չէին դպեր քաղաքացիներուն, բայց տեսարանը սարսափելի էր։ Զինուորներուն մէջ կ'երեւէր Տէրվիշ Վահտէթին, « Վոլքան » թերթի խմբագիրը, իրեն պէս քանի մը անպայ մոլեռանդներու հետ :— «Շէրիաթ կ'ուզենք», կը պոռային, Այա Սօֆիայի հրապարակը դժոխային տեսարան մը կը պարզէր։ Անկարելի էր այդ բազմութիւնը ճեղքել եւ խորհրդարան երթալ։ Զինուորներուն աչքը դարձած էր, սօֆթաներէն ալ պէտք էր վախնալ։ Դարձայ Ջէնպէրլիթաշի տունս։ Միջոց մը ըմբոստ զինուորները Տիվանեօլուէ Պէյազիտ անցան, քիչ վերջ հրազէնի պայթիւններ լսուեցան։ Ատեն մը վերջ ըմբոստները ցիրուցան ետ դարձան :

Յետոյ տեղեկացայ թէ կայսերական բանակի հրամանատար Մահմուտ Մուխթարի փաշա, հոն հաւաքեր է առաջին նշանաձիգ վաշտը, հետեւակազօրքի Ա. գունդը, հրշէջներու Ա. վաշտը եւ Տավուտ փաշայի զօրանոցին նիզակաձիգ հեծելազօրքի գունդը, եւ այս ուժերով ըմբոստներուն վրայ քալելու համար, արտօնութիւն ուզեր է Բարձրագոյն Դռնէն :

Եպարքոս Հիւսէյին Հիլմի փաշա պատերազմական նախարարին հետ գացեր է Եըլտըզի պալատը, հրաժարական տալու համար, իսկ միւս նախարարները գումարուեր են Բարձր. Դուռ։

Նախարարական Խորհուրդը արիւնահեղութենէ խուսափելու համար հրաման չէ տուեր Մահմուտ Մուխթար փաշայի, որ ստիպուեր է Պէյազիտ սպասել։ Ըմբոստները լուր առնելով գացեր են Պէյազիտ, այնտեղի զինուորները հրաւիրելու համար որ իրենց միանան։ Փլէվնայի նշանաւոր վաշտը հաւաքուած էր պատերազմական նախարարութեան արտաքին դրան առջեւ :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

« ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՆԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ »

Համազգային Լսարանին հերթական դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 20ին, ուրբաթ երեկոյ։ Օրուան դասախօսն էր Գ. Ղեւոնդ Մելոյեան, նիւթ ունենալով՝ «Վասպուրականի Նոր Սերնդական շարժումը Համիտեան շրջանին» : Դասախօսութենէն առաջ նախագահը յայտարարեց. — Այսօր ծանօթ գրագէտ ողբացեալ Ա. Ահարոնեանի մահուան երրորդ տարելիցն է։ Հանգուցեալը եղած է Համազգայինի Փարիզի առաջին մասնաճիւղին հիմնադիրը եւ գործօն նախագահը : Կը հրաւիրեմ ներկաները յոտնկայս յարգել իր յիշատակը :

Յետոյ քանի մը խօսքով ներկայացուց օրուան դասախօսը իբրեւ գրագէտ եւ հանրային գործիչ :

Վասպուրականի նորսերնդական շարժումը, ըսաւ դասախօսը, կը սկսի 1906ին, Վանի մէջ։ Բայց աւելի գործօն դեր մը կը ստանձնէ մինչեւ Օսմ. Սահմանադրութիւն, 1908։ Այդ ժամանակաշրջանին Վանը եղած է մտաւորական կեդրոն մը։ Ոչ միայն նախակրթարանները իրենց գոյութիւնը պահած եւ բարգաւաճ վիճակ մը ունեցեր են, այլեւ լրացուցիչ եւ երկրորդական դպրոցի դասընթացքները նոր սերունդ հասցուցած էին։ Գրքի եւ գրչի, ինչպէս նաեւ քանի մը արմատական գաղափարներու շնորհիւ այս շարժումին արձագանգները հասան մինչեւ Պոլիս, մանաւանդ սահմանադրութենէն վերջ, երբ օրուան մամուլը իր բացասական վերաբերումը ցոյց տուաւ այդ շարժումին վարիչներուն հանդէպ :

15 — 20 տարեկան պատանիներ ու երիտասարդներ էին գլխաւորաբար, որոնք եւրոպացի քանի մը ծանօթ դէմքերու, Հէկէլ, Քարլ Մարքս, Քանդ եւ ոչնչական (նիհիլիստ) հեղինակներ, — պատմական, գիտական եւ ընկերաբանական — վարկածներուն հետեւած ըլլալով, մեր կեանքը պատուաստել կը փորձէին :

Դժգոհութիւն ամէն բանի դէմ, անկրօնութիւն եւ ազատ սէր քարոզողի մեղքերովը կ'ամբաստանուէին այդ երիտասարդները, որոնք բան մը փոխել կ'ուզէին մեր յետամնաց պայմաններուն մէջ :

Իրենց օրկանն էր խմորատիպ «Նոր Սերունդ»ը։ Անշուշտ ունէին հակառակորդ օրկաններ ալ, որոնք տարբեր տեսակէտներ կը պաշտպանէին : « Նոր Սերունդ »ը խմբագրողները ունէին նաեւ Թուրքերէն խմբագրուած թերթ մը, «Սապահ իւլ Խայր», որով համերաշխութեան ու հասարակաց թշնամիին, բռնապետութեան դէմ պայքարելու ազդանշանը կը տարածէին :

Նոր սերնդական շարժումը ծաւալեցաւ նաեւ ուրիշ գաւառներու մէջ, բայց ոչ շեշտուած ձեւով։ Դաշնակցութենէն ներշնչուած այդ սերունդին եւ երիտասարդական շարժման շնորհիւ էր որ Վանի Հերոսամարտը իրականութիւն դարձաւ :

Դասախօսը մէջ ընդ մէջ կը կարդար « Նոր Սերունդ » պարբերականէն հատուածներ, որոնք իր ժամանակին յանդուգն կը նկատուէին : Անդրադարձաւ նաեւ Վահան Փափազեանի «Յուշեր»ուն, որոնց մէջ այնքան հետաքրքրական մանրամասնութիւններու կարգին, կան նաեւ կարգ մը հարցերու վերաքննութեան նուիրուած էջեր :

Դասախօսութենէն վերջ հարցումներ ուղղեցին կամ տարբեր տեսակէտներ յայտնեցին Լորիս Բաբանեան, Կ. Յակոբեան, Զիթունի, Սահակ Տէր Թովմասեան, Աշոտ Իսահակեան, Շ. Միսաքեան, Հայկունի, Բենօ, Քրմոյեան, Ա. Մելիքեան եւ Ա. Սաֆրաստեան :

Յաջորդ դասախօսութիւնը պիտի ծանուցուի «Յառաջ»ի մէջ : Շրջուն թղթակից

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Փարիզի Հ. Մ. Մ. վերադարձի մրցումներուն մէջ միշտ յաղթական դուրս եկաւ, Կիրակի ապրիլ 8ին Menil St. Denisի դէմ Ա. 4—2, պահեստի 8—0, Ապրիլ 15ին Marlyի դէմ, Ա. 5—3, պահեստի 5–1 :

Կիրակի 22 Ապրիլ Հ. Մ. Մ.ի ախոյենական վերջին մրցումն էր որ տեղի ունեցաւ Լէյ լէ Ռօզ U. S. Italienneի դաշտին վրայ Houdanի դէմ :

Տաք արեւ մը օծած էր մեր արեւորդիները, ամբողջ խանդ ու եռանդ :

Խոստովանինք որ եղանակի ամէնէն անյաջող խաղը ունեցան։ Պահեստին ցարդ այսպիսի կազմով մը դաշտ չէր ելած։ (9 խաղացողներով)։ Մեր տղաքը իրենց բոլոր ճիգը թափեցին, սակայն եթէ պաշտպանողական եւ զուսպ խաղարկութիւն մը ունենային առնուազն հաւասարութեամբ կրնային դուրս գալ։ Իրենց անկարգ խաղը արժեց պարտութիւն մը 3—1 :

Ժամը 15.30ին Ա.ը դաշտ եկաւ ինքնավստահ ու կայտառ։ Հակառակորդը՝ Ուտան, որ մեր դասուն վերջինն է համարձակ յարձակողականով մը առաջինկէտը նշանակեց :Մեր տղաքը սթափածըլլալով, բուռն յարձակողականով մը հակառակորդը սեղմեցին իրեն բերդին առջեւ ու յաջորդաբար նշանակեցին երեք կէտեր։ Ա. կիսախաղը վերջացաւ ի նպաստ Փարիզի Հ. Մ. Մ.ի 3—1 :

Երկրորդ կիսախաղին գինովցած իրենց յաջողութենէն, մերոնք համեմատաբար թոյլ խաղի մը սկսան։ Հակառակորդը այս առիթէն օգտուելով հաւասարեցուց խաղը, 3—3։ Վերջին պահուն մեր հայորդիները ազդուած Ուտանի յաջողութենէն նոր եւ վճռական վայրէջքով մը չորրորդ եւ յաղթական կէտը նշանակեցին :

Այսպէսով Փարիզի Հ. Մ. Մ. իր փուլին Փարիզի ախոյեան կը դառնայ առանց հաշուելու երկու յապաղած մրցումները, եթէ վերջին երկու մրցումները կորսնցնէ իսկ, երկու կէտի առաւելութեամբ առաջնութիւնը ապահոված է։

Յաճախ կրկնած ենք, մարզական կեանքի մէջ անակնկալներ միշտ ալ կրպատահին,պէտք էմիշտ արթուն կենալ, գիտնալով որ Ա. մեր բերդապահը տկար էր, Բ. հակառակորդը կոպիտ խաղացող եւ արագաշարժ , Գ. դաշտին վրայ որեւէ վէճ եւ սպառնալիք կը նպաստէ հակառակորդին եւ կը ջղայնացնէ խաղացողները։ Ինչո՞ւ չըլլալ շրջահայեաց, փոխանակ տկարացնելու շահուած վարկը։

Մեր տղաքը այս մրցումով իրենց որակը կորսնցուցած էին, ոչ մէկ հետեւողական նշանակում (marquage) : Հակառակորդը միշտ ազատ էր ձրգուած իր խաղին մէջ։ Երկու խաղացողներ ամէն տեղ էն բացի իրենց տեղէն եւ ամէնէն շատ պոռա–

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Դ.

Բացի այդ ինը խոշոր նաւերէն, որոնք շղթային անմիջապէս ետեւը՝ պաշտպանութեան ամուր գիծ մը կազմած էին՝ նաւահանգիստին մէջ կային տակաւին 17 պահեստի զինուած նաւեր հայեկաւոր կայմերով։ Նաւատորմին այդ կարեւորութիւնը բաւական վստահութիւն ներշնչած էր Պոլսոյ բնակիչներուն, Ոսկեղջիւրի կողմէն ոեւէ յարձակման անկարելիութեան մասին, մանաւանդ որ Ոսկեղջիւրի Պոլսոյ ափին վրայ Ս. Եւգինէոսի աշտարակը եւ Ղալաթիոյ կողմն ալ Ս. Խաչի աշտարակը այդ դիրքը աւելի եւս կ'ամրացնէին :

Ապրիլ 10ի մասին ոեւէ պատմագիր մասնաւոր դէպք մը չի պատմեր։ Հաւանաբար երկու կողմէն ալ պատրաստութիւնները շարունակուեցան :

Ապրիլ 11ին Թրքական բանակը, վերջնապէս կրցաւ պատնէշին դէմ զետեղել իր խոշոր ռմբաձիգները։ Ատոնցմէ երեք հատը կայսեր պալատին դիմացը դրուեցան, երկուքը Քարիսիոսի դրան դէմ եւ չորսը Ս. Ռոմէնի դրան։ Փարպարօ երկարօրէն կը նկարագրէ այդ ահաւոր հրետանին եւ անոր զարհուրելի քանդումները։ Այդ օրն էր որ մեծ ռմբակոծումը վերջնականօրէն պատրաստուեցաւ :

Ապրիլ 12ին երկու կարեւոր դէպքեր պատահեցան։ Նախ, Թրքական նաւատորմը, ինչպէս արդէն տեսանք, Պոլսոյ առջեւէն անցաւ, քիչ մը բացէն, զինուորական նուագածութեան եւ ուրախութեան գոռում գոչումով սարսափեցնելով մեծ քաղաքին բնակիչները :

Յետոյ գնաց խարսխել Երկու Սիւներուն առջեւ, այսօրուան Պէշիկթաշ։ Պոլսոյ մէջ վայրկեանէ վայրկեան յարձակման մը կը սպասէին, բայց այդ օրը նաւատորմը հանդարտ մնաց։ Հանգիստ ըլլալու համար որոշուեցաւ որ Ղալաթիոյ աշտարակին վրայ երկու պահակներ դրուին, որոնք պիտի հսկէին Թուրք նաւատորմի ամենափոքր շարժումներուն վրայ եւ զանոնք իսկոյն պիտի իմացնէին նաւահանգստի հրամանատարին, նոյնիսկ միակ նաւու մը շարժումը։ Հրամանատարն ալ անմիջապէս պարտաւոր էր պատերազմի փողը հնչեցնել եւ ամէն մարդ պէտք է զէնքի վազէր։ « Այսպէս է որ, կ'ըսէ Փարպարօ, ամէն օր մեծ սարսափի մէջ էինք, եւ գիշեր ցերեկ շարունակ կազմ եւ պատրաստ, թէեւ նաւատորմը բնաւ տեղէն չերերաց »։

Իսկ երկրորդ կարեւոր դէպքը, ռմբակոծման իրականօրէն սկսիլը եղաւ։ Այդ տխուր թուականէն մինչեւ պաշարման վերջին օրը, 29 Մայիս, գրեթէ եօթը շաբաթ շարունակ, թնդանօթները օրուան ամէն ժամուն իրենց մարմարեայ հսկայ գունդերով եւ ահռելի աղմուկով, շարունակ ծեծեցին բիւզանդական պատնէշը :

Դիւրին է ըմբռնել խեղճ բնակչութեան ահ ու սարսափը այդ զարհուրելի պայթումները լսած ատեն, որոնց նմանը մինչեւ այն ատեն ոչ ոք իմացած էր։ Ռմբակոծութեան քանդումները աղիտալի եղան։ Այդ զօրաւոր պարիսպները, որոնք դարերով այնքան հզօր ազգերու գրոհին դիմացեր էին, անմիջապէս ամենածանր ճեղքեր ստացան այդ հսկայ ռումբերէն, որոնք ծուխի եւ փոշիի ամպի մը մէջ կուգային բախիլ ու զայն քանդել հազար կտոր ըլլալով :

Անձկութիւնը ահարկու եղաւ պաշարեալներուն մէջ, երբ առաջին հարուածներէն անմիջապէս վերջը տեսան որ հազարամեայ գոռոզ Բիւզանդիոնի անյաղթելի պատնէշը աւերակներու եւ փլատակներու կոյտ մը դառնայ։ Պէտք եղաւ անմիջապէս եւ ամէն օր գերագոյն միջոցներու դիմել եւ շարունակական վերաշինութիւններով արագօրէն դարմանել այդ ամենօրեայ քանդումները։ Այնքան յոգնութիւններով եւ անքնութիւններով պարտասած պարտեալներուն համար առաջին օրէ իսկ ասիկա եղաւ տաժանելի եւ ընկճող աշխատութիւն մը։ Գիշեր ցերեկ ամէն ժամ, այդ քանի մը հազար պատերազմիկները պէտք էր քաղաքին բոլոր բնակիչներուն օգնութեամբ վերաշինէին այդ բացուած խրամատները։ Մինչեւ այն ատեն այդ տեսակ մեծ սարսափ մը երբեք չէր տիրած Արեւելեան Հռոմի բնակչութեան վրայ :

(Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Ուղտը դգալով չեն ջրեր :

— Տաւարը կապով կը կապեն, մարդը խօսքով :

յող, վհճող եւ սպառնացողը որուն հետեւանքով դատաւորքն դիտողութիւն լսեցին:

Վերջապէս 3 տարուան փորձառութենէ վերջ պէտք է քիչ մը լրջանան, բարձրացնելով Հ. Մ. Մ.ի, մանաւանդ ազգային վարկը:

Աւելի նշանակելի կէտ մը.— Քիչ մը բծախնդիր ըլլանք մեր բարեկամն ու հակառակորդը հանչնալու մէջ եւ մեր վերաբերումը ըլլայ արդար ու կեցուածքը շիտակ, որպէսզի արդարացնենք Ֆրանսական մարզական մամուլին գնահատանքը: Մենք U. G. A. չենք, այլ Հ. Մ. Ը. Մ.ի հարազատ յաջորդները:

Յ. Դիտող

ը: Աստուած մեզի օգնական»:

× Ամերիկեան աղբիւրէ կը հաղորդեն թէ կարմիրները 750.000 կորուստներ ունեցած են մինչեւ այսօր, Քորէայի մէջ :

ԿՐՈՄԻՔՕ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Փոխանորդներու ժողովի 37րդ նիստին մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, խորհրդային պատուիրակը, Պ. Կրոմիքօ անարգական լեզուով մը յարձակեցաւ բրիտանական պատուիրակին, Չըրչիլի եւ ուրիշներու վրայ, ինչ որ զայրոյթի մատնեց միւս ժողովականները: Խօսեցաւ ամբողջ երկու ժամ, պահանջելով որ «միջամտող ուժերը» քաշուին Քորէայէն: «Հնդկաստանի վարչապետն ու իմ երկիրս քանիցս ճիգեր ի գործ դրին զինադադար մը կնքելու համար, բայց այդ ճիգերը չէզոքացուեցան Մ. Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ֆրանսայի կողմէ :

—«Եթէ Քորէայի պատերազմը չվերջանայ, բաւարար տեղ պիտի չգտնուի այնտեղ, միջամտողներու գերեզմաններուն վրայ սպիտակ խաչեր տնկելու համար»:

Անդրադառնալով Չըրչիլի մէկ ճառին բրիտանական երեսփ. ժողովին առջեւ (19 Ապրիլ), երբ կը ջատագովէր ամերիկեան խարիսխներու հիմնումը Եւրոպայի մէջ եւ այլուր, Պ. Կրոմիքօ ըսաւ թէ ատիկա պիտի ծառայէ ռմբակոծելու իր երկիրը:— «Չըրչիլի լեզուն Հիթլէրի լեզուն է : Լսելով Չըրչիլը եւ Պ. Տէյվիսի (բրիտանական պատուիրակին) նման անոր մարդակեր փաստաբանները, Կղէոպատրան անգամ պիտի կարմրէր»:

Այս անարգանքին վրայ, ժողովի նախագահը Պ. Փարոտի կարգի հրաւիրեց Պ. Կրոմիքօն, սպառնալով հակառակ պարագային դադրեցնել նիստը: «Անտեղի վիրաւորանքներ հասցուցիք բրիտանացի մեծ պետական մարդու մը դէմ, որ Բովլէլթի եւ Սթալինի հետ շահեցաւ պատերազմը: Ցարդ ոչ ոք նախատեց այստեղ Սթալինը»: Պ. Կրոմիքօ պատասխանեց.— «Խորհրդային պատուիրակութիւնը ոչ մէկ պայման կ'ընդունի: Եթէ պէտք ըլլայ, պիտի ընենք աւելի անհաճոյ դիտողութիւններ: Կարեւոր չէ մեզի համար, եթէ մեր խօսքերը հաճելի չեն ձեզի »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ լեռային ռազմափորձերը կը շարունակուին ի ներկայութեան զօր. Այզընհաուըրի : — Ֆաշական ցոյցեր տեղի ունեցան Մուսոլինիի մահուան տարեդարձին առթիւ :

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ մը կնքուեցաւ Մ. Նահանգներուն եւ Ճափոնի միջեւ, իբրեւ նախաքայլ հաշտութեան դաշնագրի: Այս համաձայնութեամբ որոշ թիւով ամերիկեան զօրամասեր պիտի մնան Ճափոնի մէջ :

ՄԱՌԵՇԱԼ ՓԵԹԷՆ չորեքշաբթի գիշեր բաւական նեղուելէ վերջ, յաջորդ օրը խնդրեց անկողինէն հանել զինքը եւ կէս ժամ նստաւ թիկնաթոռի մը մէջ: Ընտանիքին անդամները եւ փաստաբանները մեկնեցան կղզիէն, բացի կնոջմէն եւ ուրիշ այցելանէ մը: Վաթսուն տարեկան գերման մը, Ֆրանց Ռայխրաթ, որ նախապէս բանտարկուած էր Նացիներուն կողմէ, առաջարկեց Ֆրանսական կառավարութեան արձակել Փեթէնը եւ անոր տեղ բանտ արկել զինքը :

«ՅԱՌԱՋ»ի 25ամեակին առթիւ

Շնորհակալութեամբ ստացած ենք.— Պ. Գ. Մ.է (Փարիզ) 2800 ֆրանք:

Պ. Գ. Ֆէրմանեանէ (Քաշան) 500 ֆրանք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Թէրզեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, 15 rue Jean Goujon, Փարիզ, իրենց ողբացեալ հօր Արամ Ադամեանի քառասունքին առթիւ, եւ ինչպէս նաեւ մօրը՝ Սիրանոյշ եւ եղբօրը Օննիկ Ադամեաններու: Կը հրաւիրուին ազգականները ու ողբացեալին յիշատակը յարգող բարեկամները :

Ապրիլ 11-24ը Մարսէյլի մէջ

Կիրակի, 29 Ապրիլ, առտուան ժամը 9·30ին, Variétés Casinoի մէջ, (37 rue de L'Arbre, Noaillesի մօտ):

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Հրաւիրուած են երեք յարանուանութիւնները, Կապոյտ Խաչը, Ֆրանս. Բանակի Նախ. Կամ. եւ Ռազ. Բար. Միութիւնը, Գերիներու Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, «Արծիւ» Մարզական Միութիւնը, Հայ Արիներու եւ Արենուշներու Միութիւնը, Հ. Բ. Երիտասարդ. Միութիւնը, Հայ Մշակութային Միութիւնը, Արմենիա Երգչախումբը եւ Նախկ. Մխիթարեաններու Միութիւնը : Վասպուրականի, Տարօն Սալնոյձորի, Բարձր Հայքի, Քղիի, Համաշխարհանճաքի, Ուրֆայի եւ Մարաշի Հայր. միութիւնները :

Կը նախագահէ Պ. Տ. ԹԱԴՈՍԵԱՆ

Կը խօսին Տիկին Տ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

Խօսք պիտի առնեն նաեւ Պ. ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ եւ հայ կաթողիկէ համայնքութեան ժողովրդապետը, Հ. ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ՁՈՒԽԱՃԵԱՆ ;

Գեղարուեստական բաժին.— Նուագ՝ Պ. Լ. Ղեւոնդեան: Արտասանութիւն Օր. Ա. Սէրէնկիւլեան եւ Պ. Մակարեան : Երգ՝ Գ. Ստեփանեան : Կենդանի պատկեր

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԻՍՈՎ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Invalidesի St. Louis եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ երկու պատերազմներու մէջ ինկած զինուորներու :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, քաղաքապետարանի սրահը (Salle des Fêtes), Rue Stalingrad, Շավիլ :

Կը նախագահէ ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Նոր Սերունդի Շավիլի մասնաճիւղը կը ներկայացնէ «Անոյշ»էն մէկ արար (Համբարձման վիճակը):

Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ կը ներկայացուի «Թիւ 5 ԽԵԼԱԳԱՐ»ը :

Ժամը 8էն վերջ պարահանդէս եւ խնջոյք :

Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ :

Մուտք 100 ֆրանք, Նոր Սերունդի անդամներուն՝ 75 ֆրանք :

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր կազմակերպութեանց, շաբաթ, 28 ապրիլ, երեկոյեան ժամը 8.30ին, Rue Selézéli, հանրածանօթ սրահը :

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարանդեան խումբին, Ապրիլ 29ին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պիվէռի (Գեղունի) տան մէջ:

Կը նախագահէ Հ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

× Շաբաթ առաւօտեան ժամը 8.30ին կը կատարուի ողբացեալ ընկեր Մելքոն Աստուրեանի աճիւնին տեղափոխութիւնը, հասարակաց գերեզմանէն Հ. Յ. Դ.ի դամբարանին մէջ: Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Բարկէն քահանայ Ասլանեան, ի յիշատակ համօրէն նահատակաց եւ ողբացեալ ընկերոջ :

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի Հ. Մ. Մ.ի ախոյեանական մրցումը U. S. Italienneի դաշտին վրայ Route de Villejuif, l'Hay les Roses, Փարիզի Հ. Մ. Մ. P. L. 5ի դէմ, Ա. խումբը ժամը 15.30: Ժամադրութիւն դաշտին վրայ ժամը 14.30ին :

Porte d'Italieէն առնել թիւ 186 օթօպիւսը, իջնել վերջին կայարանը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Թադէոս Մեծատուրեանի մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հոգեհանգիստ, պատարագէն վերջ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԻԷՆ.— Տէր եւ Տիկին Պ. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Փ. Մանուկեան կը ծանուցանեն, թէ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Սէն Մարթէնի եկեղեցիին մէջ, իրենց եղբօր՝ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍի եղերական մահուան տարելիցին առթիւ : Կը խնդրուի իր յիշատակը յարգող ազգականներէն եւ բարեկամներէն ներկայ ըլլալ :

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս երկուշաբթի ժամը 4ին դպրոցին սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի ՏԻԿ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ :

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Խրիմեան սրահը : (Տար. նախորդ ժողովի):

ԿՐԸՆՈԲԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ժողովը Ապրիլ 28ին, շաբաթ օր ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, դըպրոցի սրահը, 78 rue Rabelais: Զեկուցում եւ Կ.ի ընտրութիւն :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարուժան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Կապոյտ Խաչի անդամական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան վարժարանին մէջ :

ԱՆԻԷՌ ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊ.— Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի ընկերները այս ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ սրճարանը: Կարեւոր օրակարգ : (Տար. նախորդ ժողովի):

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 15ին, Առնուվիլի սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ընկ. Ալթունեանի բնակարանը, 17 rue Ampère :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թատերական ներկայացում Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի եւ Սէնթ Անթուանի կոմիտէներու, Մայիս 6ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնը ընկերական ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի վարչութիւնները, այս ուրբաթ ժամը 7ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ :

Կապոյտ Խաչի Օրը

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Փարիզի մասնաճիւղին, ապրիլ 29ին CERCLE MILITAIREի (Place St. Augustin) մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր :

Կը խօսի՝ Պ. ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Երգ Տիկին ՁԱՐՈՒՀԻ ԷԼՄԱՍԵԱՆ, Օր. ՄԱՐԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ եւ Պ. ՄԱՐԳԱՐ ԽՐԻՄԵԱՆ, դաշնակ Օր. Վ. ՃԻՆՃԵԱՆ, Dialogues devant le Micro, Օր. ԷԼԻԶ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ ՆԱՏԻԱ ԹԱՊԱՔԵԱՆ, հայկական պարեր Օր. ԱԼԻՍ ԳԱՎԷՋԵԱՆ: Հայկական տարազով կը մասնակցի ամերիկահայ երգչուհի ՏԻԿԻՆ Ա. ՕՏԱՊԱՇԵԱՆ :

Ժամը 18էն կէս գիշեր խնջոյք հաճելի անակնկալներով : Եւրոպական պարեր :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 100 ֆրանք :

Սեղանները ապահովել, դիմելով Tru. 27–35 եւ Ale. 16–65 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը, «Կապոյտ Խաչի Օրը» Յունիս 3ի կիրակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ. — Պարոնեան ընտանիքը (Սէվրան) եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ կամ գրաւոր իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին վաղամեռիկ ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՊԱՐՈՆԵԱՆի (ծնեալ Տէտէճեան) մահուան առթիւ:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13).
Le Gérant : A. NERCESSIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286

Directeur : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC

Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.

Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63

Samedi 28 AVRIL 1951 Շաբաթ 28 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6444 — Նոր շրջան թիւ 1855

Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՇՓԱՑԱԾ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Միջազգային մամուլը նորէն զարմանազան տեղեկութիւններ կը հրատարակէ Թուրքիոյ մասնակցութեանց եւ դիւանագիտական ձեռնարկներու մասին :

Այսպէս, Ուաշինկթընի թուրք դեսպանը, Պ. Էրքին, ճառ մը խօսելով Ֆիլատելֆիոյ մէջ, ըսեր է .

— « Թուրքիա կենսական բանալին է Միջերկրականի շրջանին. այն հաստատուն պարիսպը որ կը կեցնէ նախայարձակ բանակները, թոյլ չտալով իջնել դէպի արաբական երկիրները եւ Միջերկրական, պատուարը համայնավարութեան»:

Այս առթիւ հաւաստեր է թէ ծրագիրներ կ'ուսումնասիրուին Ուաշինկթընի արտաքին նախարարութեան մէջ, աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատելու համար Մ. Նահանգներուն եւ միւս դաշնակից պետութեանց հետ :

Անցեալ շաբթու արտակարգ խորհրդակցութիւններ կատարուեցան Անգարայի մէջ, մասնակցութեամբ Լոնտոնի, Փարիզի եւ Հռոմի թուրք դեսպաններուն :

Այս առթիւ ալ չոնդալից լուրեր հրատարակեցին թուրք թերթերը, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ արեւմտեան Դաշնակիցները պատրաստ են գոհացնելու Թուրքիոյ նոր պահանջները :

Նոյնիսկ թուրք թերթի մը Փարիզի թղթակիցը հեռաձայնեց ճիշդ խօսքերը կը դնէր Ֆրանսայի արտաքին նախարարին՝ Պ. Շումանի բերանը.

— « Կ'ուզեմ շեշտել թէ Ֆրանսա հակառակ չէ որ Թուրքիան ալ առնուի Ատլանտեանի դաշինքին մէջ: Բայց դժուարութիւններ կան... Ամէն պարագայի մէջ, թէ ռազմագիտական եւ թէ քաղաքական շատ կարեւոր քննարկութիւններ տեղի կ'ունենան այս հարցի մասին: Շատ ժամանակ մնացած չէ որոշումի մը յանգելու համար »:

Այս պարագան եւ ուրիշ կարգ մը իրողութիւններ անգամ մը եւս կը հաստատեն թէ՝ Թուրքիան կը մնայ միշտ մտահոգ՝ իր ապահովութեան մասին: Եւ այս՝ հակառակ Մ. Նահանգներուն եւ միւս դաշնակիցներուն ընծայած առատաձեռն եւ գործնական աջակցութեան :

Շատ մը տեսակէտներով, Թուրքիան կը գտնուի ճիշդ այն կացութեան մէջ ուր էր 1939—44ին, երբ երկրորդ Աշխարհամարտին բոցերը կը պարտադրէին դիրք ճշդել, երկու ճակատներուն միջեւ :

Անշուշտ հեռանկարը շատ աւելի մռայլ է այսօր :

Հիմնովին փոխուած են ոչ միայն ճակատները, այլեւ աշխարհագրական դիրքերը :

Խորհրդային ցանցը Թուրքիան շրջապատած է արեւելքէն եւ արեւմուտքէն: Ցամաքային բանակներուն հետ, ծովային ուժերն ալ բազմապատկուած են :

Երէկ եւս երկու մասի բաժնուած էր աշխարհը, բայց կը թուի թէ երկու կողմերն ալ աւելի նպաստաւոր կը գտնէին Թուրքիոյ չէզոքութիւնը:

Այս անգամ, չափազանց դժուար է միջին ճամբայ մը գտնել. թէեւ Անգարան այդ ուղղութեամբ ալ կը մտածէ :

Ֆրանսական գործակալութեան Անգարայի թղթակիցը երէկ ուշագրաւ տեղեկութիւն մը կը հաղորդէր, այս առթիւ :

Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, « բացորոշապէս յայտնի է թէ Թուրքիան պիտի չընդունուի Ատլանտեանի դաշինքին մէջ»:

Միւս կողմէ, «Մ. Նահանգները կը մերժեն միանալ անգլեւֆրանքեւթուրք զինակցութեան, իբրեւ չորրորդ անդամ »:

Անոնք պատրաստ են գործնապէս աջակցելու որ կազմակերպուի արեւելեան Միջերկրականի պաշտպանութիւնը, բայց չեն ուզեր զինուորական յանձնառութիւններ ստանձնել, նոր դաշինքով մը:

Արդ, Անգարան կրնա՞յ հանդիստ քնանալ, ի տես այս վերապահութեան :

Մանաւանդ որ, ինչպէս դիտել կուտայ թղթակիցը, «բացի Ամերիկայի զինուորական օգնութենէն եւ օդանաւային կայաններու կառուցումէն, որեւէ իրական գործակցութիւն չկայ Անգարայի եւ արեւմտեան ճակատին միջեւ »:

Այս կացութեան հանդէպ, երեք ելքեր կը տեսնուին Թուրքիոյ համար, ինչպէս պիտի բացատրենք յաջորդով : Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԱՐՏ 31 ԵՒ ԶԱՒԱՐԵԱՆ

Անշուշտ կարդացիք թուրք խմբագրի մը պատմութիւնը՝ 1909 Մարտ 31ի յեղաշրջական շարժման մասին:

Ինչպէս երէկ դիտել կուտար «Ցառաջ»ի խմբագրութիւնը, այդ շարժումն ալ ի վերջոյ ծառայեց հայկական արիւն հոսեցնելու Կիլիկիոյ մէջ, աւելի քան 30.000 զոհերով: Առանց հաշուելու կախաղանները :

Այս առթիւ, ի՞նչպէս չյիշել Ռոստոմոյի երեսփոխան Ցակոբ Պապիկեանի տեղեկագիրը, որ պատճառ եղաւ իր եղերական մահուան :

Շարժումը պայթած առեն խուժանը արդէն կը տիրապետէր Պոլսոյ, խզելով հաղորդակցութիւնները՝ Վոսփորի գիւղերուն հետ :

Խուճապը սկսած էր եւ ինքնապաշտպանութեան միջոցներ կը խորհէին ամէն տեղ, միացեալ ճակատ կազմելով, դիրքեր որոշելով :

Մեր թաղին՝ Սկիւտարի մէջ, գիշեր մը հետազօտիչներ լուր բերին թէ խուժանը յառաջ կը խաղայ դէպի հայկական թաղերը :

Ազգանշանի մը վրայ, սկսաւ զօղանջել Ս. Խաչ եկեղեցւոյ զանգակը :

Եւ մինչ ժողովուրդը եկեղեցի կը խուժէր, մտահոգութեան յաջորդեց սփոփանք մը :

Եկողները զինուորներ էին, որոնք լեղապատառ կը փախչէին, փողոցներտելով իրենց հրացանները, փոխան պատառ մը հացի ...

Ցաջորդ առտուն, յանկարծ մեր դիմացը գտանք Սիմոն Զաւարեանը:

Տեսնելով սպառնացող վտանգը, ողբացեալ ընկերը նաւակ մը վարձեր էր Պէշիկթաշէն, եւ Գուզկունճուք եկած, կացութիւնը պարզելու եւ իր կարգին տեղեկութիւններ հաղորդելու համար:

Հաստատելէ վերջ թէ շարժումը սահմանափակուած է, Զաւարեան կ'անհետանար քանի մը ժամ վերջը, անծանօթ ուղղութեամբ :

Շատ ուշ իմացանք թէ Նիկոմիդիա գացեր է, նոյն մտահոգութեամբ ... ՎԱՀԷ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ քարիւղի ազգայնացման յանձնաժողովը միաձայնութեամբ որոշեց առաջարկել խորհրդարանին որ 12 հոգինոց մարմին մը կազմէ, անմիջապէս գրաւելու համար Անգլեւիրանեան ընկերութեան ստացուածքները՝ Ապատանի մէջ: Այս որոշումէն առաջ ընդհարում մը տեղի ունեցաւ Ուէշտի մէջ, ոստիկանութեան եւ ուսանողներու միջեւ: Վիրաւորուեցան 30 ուսանողներ եւ 14 ոստիկաններ: Ցանձնախումբին բանաձեւը կը տրամադրէ Քարիւղի Ազգ. Ընկերութիւն մը կազմել եւ շահին 25 առ հարիւրը մէկդի դնել, անգլեւիրանեան ընկերութեան պահանջները վճարելու համար :

ՀԱԶԱՐ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ հասան Քազապլանքա (Մարոք), վարելու համար Մ. Նահանգներուն տրամադրուած օդանաւային խարիսխները: Առաջին խումբը պիտի երթայ Փոռ Լիօթէ :

ՊԵՐԼԻՆԻ արեւմտեան եւ արեւելեան շրջաններուն ամբողջ ոստիկանութիւնը շարժման մէջ պիտի դրուի Մայիս 1ին, որպէսզի չընդհարին 1.500.000 քաղաքացիներ որոնք հակամարտ ցոյցեր պիտի կատարեն իրարմէ մէկ մղոն հեռաւորութեամբ: Արեւմտեան շրջանէն կը հաշուեն 500.000 ցուցարարներ, արեւելքէն, մէկ միլիոն: — Արեւելեան Գերմանիոյ ոստիկանութիւնը (համայնավար) սպաներ պիտի ղրկէ Քորէա, մարզուելու համար կարմիր Չինացիներուն հետ : Առաջին խումբը ճամբայ կ'ելլէ յունիսին :

ԴԱՀԼԻՃԸ կրցաւ հարթել երեք խոչընդոտներէն երկուքը, վստահութեան քուէ շահելով: Ազգ. ժողովը մերժեց շրջանային քուէարկութիւնը: Սկզբունքով ընդունուեցաւ մէկ քուէարկութեան դրութիւնը: Այժմ կը մնայ վերջին դժուարութիւնը,— 311 քուէի բացարձակ մեծամասնութիւնը շահիլ, քուէարկելով ընտրական օրէնքը, որպէսզի կարելի ըլլայ երեսփ. ընտրութիւնները կատարել Ցունիս 10ին:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Էսոշիէյթըտ Փրէս» գործակալութեան Փրակայի թղթակիցը ձերբակալուեցաւ իբրեւ թշնամի եւ լրտես :

Կացութիւնը կ'ենայ պայթիլ

Լրագրական ասուլիսի մը ընթացքին, նախագահ Թրումըն, կրկնելով Ապրիլ 11ին խօսած իր ճառին մէկ հատուածը յայտարարեց.— « Համայնավար ուժերուն կը մնայ ընդարձակել Քորէայի պատերազմը կամ փնտռել խաղաղարար կարգադրութիւն մը, որովհետեւ ՄԱԿը, իր կարգին, պիտի ջանայ կարելի եղածին չափ սահմանափակել կռիւը »:

Նախագահը աւելցուց թէ այս յայտարարութիւնը կ'ընէ ճշդելու համար ամերիկեան քաղաքականութիւնը Ծայր. Արեւելքի մէջ նախքան զօր. Մէք Արթըրի եւ ընդհ. սպայակոյտներու պետերուն տալիք տեղեկութիւնները խորհրդարանական յանձնախումբերուն :

Զօր. Մէք Արթըր վերջերս ըսած էր թէ իրեն անծանօթ կը մնան իր պաշտօնանկութեան պատճառները: Պատասխանելով օրագրողի մը հարցումին, Պ. Թրումըն ըսաւ, որ եթէ Մէք Արթըր չէր գիտեր, ամէն պարագայի տակ ամբողջ աշխարհը տեղեակ էր: «Պիտի չքաշեմ զօր. Մէք Արթըրի ականջէն, որ ուզածը չըսէ, որովհետեւ ամէն իրաւունք ունի ուզածին պէս արտայայտուելու »:

Պ. Թրումըն մերժեց պատասխանել հարցումի մը, թէ Քորէայի պատերազմին մասնակցող 14 պետութիւնները համաձա՞յն են որ ի հարկին ռմբակոծուին Չինաստանի օդանաւային խարիսխները Մանչուրիոյ մէջ :

Նախագահ Թրումըն, խորհրդարանին ուղղած եւ հարկային ու տնտեսական հարցերու վերաբերեալ իր նոր մէկ պատգամագրով կ'ըսէ, թէ « համաշխարհային կացութիւնը կրնայ պայթիլ ամէն առեն »:

«ՊԷՏՔ Է ՌՄԲԱԿՈԾԵԼ ՉԻՆԱԿԱՆ ԽԱՐԻՍԽՆԵՐԸ »

ՄԱԿի ամերիկեան պատուիրակութեան մէկ անդամը յայտարարեց, թէ Մ. Նահանգները առաջարկած են Քորէայի իրենց զինակիցներուն ռմբակոծել Մանչուրիոյ օդանաւային խարիսխները, եթէ կարմիրները օդանաւային լայն յարձակումներ կատարեն, բայց տակաւին համաձայնութիւն մը չէ գոյացած այս ռմբակոծումներու պայմաններու մասին: Այս մասին, դեռ անցեալ Ցունուարին, ամերիկեան պատուիրակութիւնը շօշափած էր զինակիցներու կարծիքը եւ այս վերջիններն ալ համաձայն գտնուած էին սկզբունքով, թէ ուրիշ ելք մը չկայ: Ամէն պարագայի տակ, եթէ այսպիսի որոշում մը տրուի, Մանչուրիոյ դէմ ցամաքային ուժեր պիտի չգործածուին, այլ պիտի կատարուին օդանաւային յարձակումներ միայն :

Քանատայի արտաքին նախարարը, Պ. Փիրսըն եւս յայտարարեց երեսփ. ժողովին առջեւ, թէ զինուորական տեսակէտով կրնայ անհրաժեշտ դառնալ Մանչուրիոյ օդանաւային խարիսխներուն ռմբակոծումը:

ՆՈՐ ՄԻՋԱՄՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ ԱԼ

Ասիական 12 պետութիւններ եւ յատկապէս Հնդկաստան, Մեծն Բրիտանիոյ լուռ եւ ոչ պաշտօնական հաւանութեամբ, բանաձեւելու վրայ են նոր միջամտութիւն մը, վերջ մը տալու համար Քորէայի պատերազմին: Դիմումը պիտի կատարուի Մակի միջոցով եւ պիտի առաջարկուին հետեւեալ պայմանները.— 1) Անմիջական զինադուլ, որուն թուականն ու ժամը պիտի հաղորդուին առաջարկը հրապարակուելէն երկու շաբաթ վերջը: 2) Զինադուլի կնքումէն երկու շաբաթ վերջն ալ հրաւիրել Ծայր. Արեւելքի խորհրդաժողով մը, համայնավար Չինաստանի մասնակցութեամբ :

ԿԱՐՄԻՐՆԵՐԸ ԴԷՊԻ ՍԷՈՒԼ

ՄԱԿի ուժերը կեցուցած ըլլալով կարմիրներու յարձակումը կեդրոնական ճակատամասին վրայ, այժմ կ'ամրապնդեն իրենց դիրքերը: Կարմիրներու կատաղի ճնշումը այժմ կեդրոնացած է ռազմաճակատի արեւմուտքը, Սէուլէն դէպի հիւսիս 30 քիլմ. երկարութեամբ աղեղի մը վրայ: Հակառակ մարդկային մեծ զոհերու, որոնք կը հնձուին հազարներով դաշնակից հրետանիին եւ օդանաւերու կողմէ, կարմիրները մեծ սաստկութեամբ կը շարունակեն իրենց յարձակողականը: Գրաւած են Մոնզան քաղաքը (Սէուլէն 40 քիլմ.): Ութերորդ բանակը կը նահանջէ դէպի Սէուլ, առանց խուճապի, շնորհիւ դաշնակիցներու բուռն կրակին, որ կը յապաղեցնէ կարմիրներու յառաջխաղացումը: Մէկ օրուան ընթացքին, համայնավարները կորսնցուցած են 10.000 հոգի, իսկ չորս օրուան կորուստները կը հասնին 30.000ի:

Հինգերորդ անգամն է որ կը զարնուի Սէուլը, անճանաչելի դառնալով :

(Նաւթերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

(Նաւթերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՐԷՇԱԼ ՓԵԹԷՆԻ առողջական վիճակը դրալապէս բարւոքած կը համարուի :

ՄԱՑԻՍ 1Ի առթիւ, Մոսկուա յայտարարութիւն մը հրատարակեց որ կը բաղկանայ 57 նշանախօսքերէ, ուղղուած ամբողջ աշխարհի: Գլխաւոր տեղը կը գրաւէ խաղաղութեան կոչերը :

ԱՊՐԻԼ 24Ի ՍԳԱՏՕՆԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ԽՈՐ ՏԳԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ

Ինչպէս հաղորդած էինք արդէն, Գշ. դիշեր 1915ի Հայաջինջ Սարսափներու տարեդարձը տօնուեցաւ Քատէի ընդարձակ սրահին մէջ, համազգային կազմակերպութեամբ եւ արժանավայել հանդիսաւորութեամբ :

Պ. Շահան Սարեան *ոգեկոչեց յիշատակը մեր միլիոնաւոր նահատակներուն եւ աւերուած անհամար հայկական քաղաքներուն եւ գիւղերուն, Թուրքիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ: Եւ խոնարհելով զոհերու անմոռանալի յիշատակին առջեւ, ըսաւ.— «Անսահման է ժամանակը եւ անմահ է մեր դատը: Օր մը, մեր միհամուռ կամքին, շնորհիւ պիտի յաղթանակէ, թանկագին նահատակներ, ձեր դատը, որ մեր դատն ալ է»:*

Պ. Ա. Զօպանեան.— *Այս տօնը մեծագոյնն է մեր ազգին եւ ամէնէն յուզիչը, ամէնէն խորհրդաւորը: Կը տօնենք զայն այս իրիկուն, եթէ ոչ միութեամբ, գէթ փարիզահայ մեծամասնութեամբ: Եթէ կայ տօն մը, զոր պէտք է տօնել միաձնաբար, այս տօնն է, որովհետեւ անխտրաբար Հայեր էին բոլոր մեր նահատակները: Թուրք վայրագութիւնը նմանը չունի պատմութեան մէջ: Զկրնալով չքացնել ազատութեան սէրը, ան մեզ պանդուածօրէն բնաջնջելու հրէշային մտածումը ունեցաւ: Դժբախտաբար հայկ. բնագաւառը գերի է այսօր ալ Թուրքին ձեռքը: Եւ սակայն Թուրքը չհասաւ իր նպատակին: Կայ այսօր մեր հայրենիքին փոքր մէկ մասը, որ գերի չէ, թէեւ ունի իրեն յատուկ վարչաձեւը: Հայրենիքի այդ մասը մեր յոյսն է: Մեծ պարտականութիւն ունինք մեր նահատակներուն հանդէպ: Պէտք է միշտ հաւատարիմ մնանք անոնց աւանդին եւ մեր յարգանքը հաստատենք գործով: Ըլլանք անոնց արժանաւոր յաջորդները»:*

Պ. Տ. Զիթունի.— *« Համաշխարհային առաջին պատերազմէն վերջ, Պոլսոյ մէջ, յանուն տասնեակ մը Հայրենակցական Միութիւններու դիմեցինք գնդապետ Հէսքէլին եւ մեր հողային պահանջները ներկայացուցինք, բայց հատուցում չստացանք: Այնուհետեւ դիմեցինք Հարպորտին եւ նոյնպէս գոհացում չգտանք: Խաղաղութեան ժողովներ գումարուեցան եւ փոխանակ մեր իրաւունքները ճանչցուելու, Կիլիկիան յանձնուեցաւ Թուրքին եւ Սեւրի դաշնագիրը պատռեցին: Մեր հայրենիքի ամբողջ տարածութեան վրայ փռուած անհամար նահատակներու անունով դեռ այսօր ալ հատուցում կը պահանջենք: Պիտի բողոքենք ամէն ժամանակ: Մեր ձեռքին ունինք մուրհակ մը, որ դեռ չէ վճարուած: Նահատակները իրենք կը հրամայեն — պահանջեցէք մեր իրաւունքը, մեր արեան գինը: Նոր սերունդն է որ պիտի ըլլայ այդ պահանջներուն ժառանգորդը »:*

Շ. Միսաքեան.— (*Տես երէկուան Յառաջը*) :

Պ. Մ. Գույումճեան.. *«Դժուար է ամփոփուիլ եւ քանի մը վայրկեանի մէջ սպառել անսպառ ողբերգութիւն մը: Կ'ուզէինք որ այս իրիկուն մեր նահատակներու սարսուռը ապրինք: Անոնք մեռան մեր ազգին, կրօնքին եւ հաւատքին համար: Մենք ապրող վկաներ ու ականատեսներ ենք եւ գիտենք թէ ինչպէս մեռան: Ոգեկոչումի այս պահուն, ամէն Հայ, պէտք է զգայ թէ անոնք մեռան, որպէսզի հայ ժողովուրդը իր բնաշխարհին մէջ ապրի ազատ եւ անկաշկանդ: Չկայ ժողովուրդ մը, որ այսպիսի իտէալի մը համար այսքան զոհեր տուած ըլլայ: Այսօր, այդ նահատակութենէն վերջ կայ ժառանգութիւն մը, որ մեր դատն է: Ի հարկին դարերով պիտի հետապնդուի այդ դատը, եթէ նախասահմանուած է որ անոր լուծումը այդքան երկար տեւէ: Մեր յաւերժական միակ նպատակը պիտի ըլլայ հաւատարիմ մնալ այդ դատին »:*

Պ. Յ. Պօղոսեան.— *«Ապրիլեան այս օրերուն, երբ ծաղիկները կը բացուին, մեր սրտերուն մէջ ալ կը բացուին խոցեր: Ո՞վ է մեր մէջ այն Հայը, որ կորուստ ու ցաւ չէ ունեցած: Այդ առանձին ցաւերը ի մի գալով, կաթիլներու պէս կը հաւաքուին եւ ծով կը դառնան: Ահա այդ ծովին առջեւ, իրարու հետ եւ իրարմով կազդուրուած, ընդունինք այս մեծ սուգը, որ երբեք պիտի չկորսուի: Ջարդուածային ձերբակալութիւններէն վերջ, երբ մեր երկիրը պարպուած էր, անհամբեր սպասեցինք արշալոյսին: Ու տեսանք որ այդ արշալոյսը ծագած էր Արարատէն անդին, ինչ որ մեր մխիթարութիւնն էր: Պէտք չէ ճառերով բաւականանալ, այլ գործով ցոյց տանք մեր յարգանքը: Իսրայէլի ժողովուրդը երբ իր երկիրը կը վերադառնար, հրեղէն սիւն մը կ'առաջնորդէր զայն: Մեր նահատակներու յիշատակը այն լուսեղէն սիւնն է, որ օր մը դէպի մեր Աւետեաց երկիրը պիտի առաջնորդէ մեզ»:*

Ընկեր Ց. Եղիազարեան.— *«Ապրիլ 24,— անպատուութեան անջնջելի կնիք մը՝ վայրագ եւ ապիրատ ժողովուրդի մը ճակտին: Ապրիլ 24,— աննախընթաց նահատակութեան մը թուականը՝ ստեղծագործ ժողովուրդի մը պատմութեան էջերուն վրայ,— ահա թէ ինչպէս կ'ըմբռնենք Նահատակաց Օրը: Փարիզի հայութեան հետ, հայ երիտասարդութիւնն ալ կ'ողբայ կորուստը մեր մեծ մտաւորականութեան, որուն ստեղծագործութիւնները, մասնաւորաբար Պոլսը դարձուցած էին պայծառ փարոս մը: Կ'ողբայ կորուստը ազգային անուանի դէմքերուն եւ գործիչներուն, որոնք, իրենց ժողովուրդի ազատագրումը ընդունած էին իբրեւ ամենաբարձր իտէալ: Կ'ողբայ կորուստը հայ եկեղեցականութեան, որ ժողովուրդի կողքին կոտորուեցաւ: Կ'ոգեկոչէ վերջապէս նահատակուած երիտասարդութեան յիշատակը: Ան երբեք պիտի չմոռնայ Տէր Զօրի անապատները եւ անոնց ողբերգութիւնը: Ինչպէ՞ս կարելի է մոռնալ մեր նահատակները, երբ ոճիրը այսօր ալ կը մնայ անպատիժ: Հայը պահ մը ուշաթափ եղաւ, բայց չատ չանցած, Ապրիլեան Եղեռնին պատասխանեց Սարտարապատի թնդանօթներով: 1915ի նահատակները պատգամ ձգեցին մեզի՝ ունենալ ազգային բարձր գիտակցութիւն ու հպարտութիւն եւ ծառայել ու զոհուիլ ի սէր հայրենիքին: Եթէ չլսենք այդ պատգամը, մեր զոհերը երկրորդ անգամ մըն ալ պիտի նահատակուին եւ այս անգամ մեր ձեռքով»:*

Տիկին Տ. Սէրէճկիլեան.— *«Խօսելով իբրեւ հայ կին, ստիպուած եմ ըսել թէ Անմեղներու արիւնը յաւիտենապէս դրոշմուեցաւ Թուրքի ոճրապարտ ճակտին վրայ: Այդպէս է աշխարհը,— անմեղ զոհեր կ'ուզէ, անմեղ արեան տուրք կ'ուզէ, որովհետեւ աշխարհը զօրաւորինն է: Մեր մայրերը եւ քոյրերը արհամարհեցին մահը, խածոտեցին թշնամին, անձնատուր չեղան եւ նախընտրեցին ինքնասպանութիւնը: Խոր է ցաւը մեր սրտին մէջ: Ցեղին պատիւը կը պահանջէ հաւատարիմ մնալ մեր ուխտին, մաքուր պահելով հայ տունը եւ հայ մեծցնելով մեր զաւակները: Ցաւէտ յարգանք մեր նահատակներու նուիրական յիշատակին »:*

Պ. Ն. Վարդանեան (*ֆրանսերէն*).— *«1915ին կը սկսէր հայ ժողովուրդի բնաջնջումը Թուրքիոյ ամբողջ տարածութեան վրայ: Կարճ ժամանակէն, մեր կորուստները մէկ միլիոնը կ'անցնէին: Ջինադադարին՝ հազիւ մէկ երրորդը մնացած էր: Ճիշդ է որ Հայաստանի մէկ փոքր մասը գտաւ իր անկախութիւնը, բայց մեծ մասը եւ անոր հետ գաղութներու մէջ ցրուած հայութիւնը չստացաւ իր հատուցումը: Մենք պէտք է միացած ու համերաշխ մնանք, եթէ կ'ուզենք իրականացնել մեր միահամուռ բաղձանքը: Խոնարհինք մեր նահատակներու սրբազան յիշատակին առջեւ»:*

Պ. Ա. Զօպանեան (*փակելով հանդէսը*). — *Ճիշդ է որ Եւրոպան չպատժեց Թուրքերը, բայց հայ ժողովուրդի ծոցէն դուրս եկան խումբ մը կտրիճներ, որոնք պատուհասեցին գլխաւոր ոճրագործները: Այսօր ունինք փոքր հայրենիք մը, որ բաւական չէ մեզի: Անիի եւ Արարատի նման սրբութիւններ մնացած են թշնամիին ձեռքը: Բաժնուինք հոսկէ երդում տալով, որ ամէն կերպ պիտի աշխատինք, դարմանելու համար այդ մեծ անիրաւութիւնը, ետ ստանալով հայկական սրբավայրերը: Այս յանձնառութեամբ բաժնուինք հոսկէ այս իրիկուն »:*

Սգահանդէսը տեւեց ճիշդ մէկ ժամ մէկ քառորդ եւ ներկաները հեռացան սրահէն, խոր յուզումով: (Իւրաքանչիւր բանախօսի սահմանուած էր հինգ վայրկեան: Ցայտագիրը կը վարէր ընկեր Գ. Ամիրայեան):

✕ Տօնակատարութեան սկիզբէն մինչեւ վերջը բեմին վրայ բարեւի կեցած էին Հայ Արիները, իրենց դրօշներով :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

• ԿԱՌԱԽՈՒՄԲԵՐՈՒ համար պիտի կիրարկուի տօնական օրերու ժամանակացոյցը Մայիս 1ին (Աշխատանքի տօն) եւ Մայիս 3ին (Համբարձում):

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ վերջացած է Ապատանի քարիւղի բանուորներուն գործադուլը, որ կը տեւէր 12 օրէ ի վեր: Աշխատանքը վերսկսած են 24.000 բանուորներ եւ կացութիւնը հետզհետէ կը բարւոքի: Անգլեւիրանեան ընկերութեան տնօրէնը յայտարարեց թէ միայն աշկերտներ եւ ուսանողներ կարգ մը անիմաստ պահանջներ ներկայացուցած էին :

« Յ Ա Ռ Ա Ջ » Ը

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԷՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՐԵՔ ՎԱՀԱՆՆԵՐԸ

I.— ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Քաղաքին բարձունքներէն հայկ. թաղերու վրայ լարուած էին բազմաթիւ թնդանօթներու փողերը :

Դաշնակցութեան պահեստներէն միայն Խորասանայի մէջ բռնուեցան չորս կառք լեցուն հրացան եւ ռազմամթերք եւ փոխադրուեցան քաղաք: Ենթադրենք թէ Հնչակեաններու ունեցածները աւելի էին քան մեր ամբարածները: Ենթադրենք թէ Հնչակեանները ունէին հարիւրներով կռուողներ, ինչո՞ւ ցոյց չտուին իրենց ուժը ...

Իրողութիւնը այն է որ, երբ կազմերու վարիչները ձերբակալուեցան եւ երիտասարդութիւնը զինուորագրուեցաւ, անկարելի դարձած էր նոյնիսկ յուսահատական կռիւ մը:

Դառնանք մեր Վահանին, որ երկիր մտած զէնքերու արժէքները առնելին գանձելու դժուարութիւններէն ճարահատ, կը ստորագրէր զանազան գումարներու հասնող մուրհակներ: Մեր վաճառական ընկերները զանոնք փոխանցելով, Պանք Օթօմանի մասնաճիւղին միջոցաւ 5 առ հարիւր տոկոսով դրամ կը հայթայթէին :

Կ. Կոմիտէն ի վերջոյ այս գործողութիւնը անյարմար գտած ըլլալով, ինկանք հայ վաշխառու Գ...ի ճանկը :

Վահան Վարդանեանի կինը այս մարդուն թոռնուհիներէն մին էր: Բայց ան գիտնալով հանդերձ թէ Վահանի ստորագրած մուրհակները ինչ բանի կը յատկացուէին, փոխան 5 առ հարիւր օրինական սակին, հարկադրեց որ վճարենք 12 առ հարիւր եւ շրջան մը վերջ պահանջեց մինչեւ 20 առ հարիւր տոկոս: Պայման դրած էր նոյնպէս որ միայն Վահան Վարդանեանի ստորագրութիւնը բաւական չըլլալով, երեք վարկի տէր վաճառականներ ալ ստորագրէին :

— Հարկաւ չորսէն մէկը «սաղլամ» կ'ըլլայ փարաս գանձելու, եթէ ստիպուիմ դատի տալ, կ'ըսէր անպատկառօրէն :

Այս վաշխառուն, որուն կարողութիւնը կը հաշուէին 15էն 20 հազար ոսկի, մատնուեցաւ տեղահանութեան ու մեռաւ հազարաւորներու հետ :

1908ի ձմեռնամուտին, Սեբաստիոյ շրջանէն Թուրք մը որ Մուշի շրջանը զինուորութիւն ըրած էր, միասին բերած էր գիւղերէն հայ աղջիկ մը եւ իջեւանած էր Յ. Քիւրքճեանի տունը: Տան տէրը տեղեկանալով որ Հայ էր այս աղջիկը, իր կնոջ միջոցաւ ի զուր ջանացած էր համոզել որ բաժնուի Թուրք զինուորէն եւ վերադառնայ իր բնակավայրը : Խնդիրը կուսակցութեան հաղորդուած ըլլալով որոշուեցաւ որ Վահան Վարդանեան այցելէ աղջկան իբրեւ թեկնածու ամուսին, եթէ աղջիկը ուզէր ազգին դիրկը դառնալ :

Աղջիկը առաջին տեսութեան իսկ ընկ. Վահանին սիրահարեցաւ ու հաւանեցաւ հետեւիլ մեր ընկերներուն, որոնք զինքը փոխադրեցին ընկեր Տիրան Մազմանեանի հօր՝ Թաթուլ քահանայի տունը, ուր մնաց երեք շաբաթ, մինչեւ որ հետքը կորսուեցաւ եւ ղրկեցին Մուշ, իր ծնողքին մօտ:

1912ի Օսմ. խորհրդարանի ընտրութեանց առթիւ, Արեւմտեան Բիւրօն, մեզ ազատ կը ձգէր թեկնածու նշանակելու, բժիշկ Կարապետ Փաշաեանը, Բժ. Արմենակ Հայրանեանը կամ ընկ. Վահան Վարդանեանը: Մեր շարքերէն կազմուած յանձնախումբը նախընտրեց Բժ. Փաշայեանի թեկնածութիւնը, գործնական պատճառներով :

Երբ Մուրատ տեղեկացաւ այս որոշման, յայտնեց թէ կը մնայ ձեռնպահ :

Ընտրական յանձնախումբը յայտնեց իր որոշումը Արեւմտ. Բիւրոյին, աւելցնելով թէ Մուրատ կը մնար ձեռնպահ :

Այնուհետեւ շաբաթներ տեւեցին թղթակցութիւնները, առանց ելքի մը յանգելու :

Կազմի աշխատանքներէն դուրս ալ, բաւ էր որ ոեւէ մէկը մեր անհատ ընկերներէն դիմէր Վահանին, նոյնիսկ իր անձնական գործը դիւրացնելու, կը գտնէր զայն միշտ պատրաստակամ :

Մեր Նիւ Եորքի հին ընկերներէն Մ. Գ. կը կարծէ թէ մեր շրջանի Տիվրիկի գաւառին մէջ Դաշնակցութեան հիմնադիրը Վահան Վարդանեանն էր:

Հարկ է ճշդել թէ Վահան իր 1906ի դպրոցական տարեշրջանի արձակուրդը անցուց Տիվրիկի եւ հոն կատարեց կազմակերպչական աշխատանքներ : Արդէն 1907ին Տիվրիկի մէջ կար ոգեւոր գործունէութիւն :

(5)

ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄԸ

1909 Մարտ 31ի դէպքը

(Բ. եւ վերջին մաս)

Երբ ըմբոստները մօտեցան դրան, նշանառու վաշտը կրակ բացաւ փաշային հրամանով, եւ ըմբոստներն ու սօֆթաները ստիպուեցան ետ դառնալ ու փախչիլ :

Այդ միջոցին ըմբոստութիւնը աստիճանաբար սաստկացած էր եւ տարածուած միւս զօրանոցներն ալ: Ծովային նախարար Րիզա փաշա եւ դատական նախարար Նազըմ փաշա Ըլտըզ հրաւիրուած էին, ըմբոստները անոնց կառքը դարձուցին եւ տարին Խորհրդարան: Դրան առջեւ ըմբոստ զինուորները յարձակեցան փաշաներուն վրայ, որոնցմէ Րիզա փաշա ստիպուեցաւ զէնքի դիմել, Նազըմ փաշա սրտէն զարնուեցաւ եւ մեռաւ, Րիզա փաշա ոտքէն վիրաւորուեցաւ: Նազըմ փաշա մօրուսաւոր էր եւ ըմբոստները զինքը շփոթած էին Ահմէտ Րիզա պէյի հետ եւ այդ պատճառով սպաննած : Անոնք Հիւսէյին Ճահիտը կարծած էին Լաթքիյէի երեսփոխան էմին Արսլանը, եւ զինքը բռնած եւ հրացանի բուներով չարաչար ծեծելէ վերջ, գնդակահարած էին Խորհրդարանին դրան առջեւ: Ըմբոստ նաւազները ձերբակալած էին նաեւ զրահաւորի հրամանատար հազարապետ Ալի Գապուլի պէյը, եւ զայն մինչեւ Ըլտըզ քաշկռտելով, պալատան պատուհանին առջեւ, Սուլթան Համիտի աչքերուն տակ անգթօրէն սպաննած էին: Տէրվիշ Վահտէթիի եւ միւս անօպաներու գրգռութիւնով կարգ մը թերթերու խմբագրատուներու վրայ յարձակում գործուեցաւ, ըմբոստները քանդեցին Իթթիհատի պաշտօնաթերթին, « Շուրայի Իւմմէթ»ի եւ «Թանին»ի խմբագրատուներն ու տպարանները: Այն ատեն «Շուրայի Իւմմէթ» կը հրատարակուէր այն տպարանը, ուր այսօր լոյս կը տեսնեն «Թասվիր» եւ «Սօն Սաաթ»: Ըմբոստները սկսան սպաննել նաեւ դպրոցական դեռատի սպաները, իսկ «ալայլը»ներու չէին դպեր: Բռնեցին նաեւ զինուորական բժիշկ մը, որ ուշիմութիւն ցոյց տուաւ եւ ըսաւ.— «Ես ալայլը եմ»: Այսպէս փրկեց իր կեանքը: Իրիկուան դէմ Մահմուտ Մուխթար փաշա, որ միշտ հրամանի կը սպասէր, իր մէկ գունդը ղրկեց Տիվանեօլու, այն ատենուան միակ քրիստոնեայ զինուորականին՝ Սպաթարի էֆէնտիի հրամանին տակ, անդորրութիւնը պահպանելու համար :

Ըմբոստները յարձակեցան եւ այդ զինուորականն ալ սպաննեցին: Սրածայր մօրուք մը ունէր ան, եւ ըմբոստները իր հանդերձները քակելով երբ տեսան որ թլփատուած չէ, սկսան պոռալ.— «Շէրիաթ կ'ուզենք»:

Եպարքոս Հիւսէյին Հիլմի փաշա հրաժարած ըլլալով, Սուլթանը եպարքոսութեան կոչեց Թէֆվիք փաշան եւ պատերազմական նախարար կարգեց Թեսալիոյ հերոսը, Միւշիր Կազի էտհէմ փաշան: Այս վերջինը արիւնահեղութեան առաջքը առնելու համար արտօնեց որ Պէյազիտ պաշտող գունդը Այա Սօֆիա երթայ, Մահմուտ Մուխթար փաշա ալ պատերազմական նախարարութենէն բաժնուելով՝ եռեւի փողոցներէն անցաւ եւ վերադարձաւ Մօտայի իր տունը: Փլէվնայի գունդը իր հրամանատարով եւ սպաներով հաւաքուեցաւ Այա Սօֆիայի հրապարակը, ուր ըմբոստները սպաներուն յանձնումը պահանջեցին, որպէսզի սուրինահար սպաննեն զանոնք: Վաշտի հերոս զինուորները, գլխաւորութեամբ դրօշակիր Իպրահիմ Զավուշի, ընդդիմացան եւ սուինները քաշելով փըրկեցին սպաները ստոյգ մահէ մը: Նոյն միջոցին Միւշիր էտհէմ փաշան ալ եկաւ եւ ըմբոստները հաշտեցուց զինուորներուն հետ :

Գիշերը սակայն Իսթանպուլի ժողովուրդը, որ տուները պահուըտած էր, քունէն ընդոստ արթնցաւ սոսկալի համազարկէ մը: Տանիքներու, պատշգամներու վրայ գնդակները անձրեւի պէս կը տեղային, համազարկը բաւական շարունակուեցաւ եւ յաջորդ օրը հասկցանք թէ ըմբոստները ի նշան ուրախութեան կը կրակէին այսպէս, որովհետեւ իրենց խոստացուած էր թէ բոլոր պահանջները պիտի ընդունուէին: Փլէվնայի վաշտը իր սպաներով զօրանոց վերադարձաւ, ըմբոստներն ալ ցրուեցան: Ըմբոստները կը պահանջէին Շէրիաթ, դահլիճի հրաժարում, Երեսփ. Ժողովի նախագահ Ահմէտ Րիզա պէյի պաշտօնանկութիւնը, Իթթիհատի անդամներուն, կայսերական բանակի հրամանատար Մահմուտ Մուխթար Մուխթար փաշայի եւ Բ. հրամանատար Ճէվատ պէյի, Ալի Րիզա փաշայի, Թաշգըշլայի հրամանատար էսատ պէյի պաշտօնանկութիւնը եւ յանձնումը: Ահմէտ Րիզա պէյ հրաժարեցաւ Խորհրդարանի նախագահութենէ, դահլիճը հրաժարեցաւ, Թէվֆիք փաշա եպարքոս եղաւ, Իթթիհատականներն ալ պահուըտեցան: Յաջորդ օր ըմբոստ զինուորները շարունակեցին ամենուրեք կրակել եւ ըստ բախտի սպաննել իրենց ձեռքը անցած սպաները: Գատըգիւղ անցան եւ ուզեցին սպաննել ՄահմուտՄուխթար փաշան, որ պատերէն ցատկելով յաջողեցաւ օտար դրացիներու տունը ապաստանիլ: Պատերազմական նախարար Ալի Րիզա փաշա եւ միւսները պահուըտեցան եւ փրկուեցան: Կայսերական բանակէն 30 հազար զինուոր միացած էին ըմբոստներուն, որոնք 11 օր, մինչեւ «Հարէքէթ Օրտուսու» (Շարժուն բանակ) ժամանումը, տիրապետեցին քաղաքին, առանց Մարտ 31ի օրուան չափ անգթութիւններ գործելու: Մանաւանդ Բերայի կողմը չդպան օտարականներուն, խուսափեցան կողոպուտէ եւ թալանէ, բայց բռնի զօրանոց տարին պաշտօնէ հանուած ալայլը զինուորականները: Իրենցմէ շատեր յետագային կախաղանին վրայ քաւեցին իրենց մեղքը :

ՁԱՅՆ ՄԸ ԳԱՒԱՌԷՆ

Կ. ԽԱՉԻ ՕՐԸ ԳՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ապրիլ 14ին, շաբաթ երեկոյ, Գօմոնի դպրոցի սրահին մէջ տօնուեցաւ Կ. Խաչի Օրը, նախաձեռնութեամբ մասնաճիւղին:

Սրահը լեցուն էր ընտրանի բազմութեամբ, որուն մէջ ստուար թիւ մը կը կազմէին երիտասարդները : Ընկերուհի Ն. Քիպրիթճեանը հանդէսին բացումը կատարելով, պարզեց Կ. Խաչին հանրօգուտ գործունէութիւնը : «Հարուստ եւ զօրաւոր ազգերու մէջ անգամ հազուագիւտ են 40 տարի տեւող կանացի կազմակերպութիւնները Կ. Խաչին նման: Կ. Խաչը ծնած է մեր ժողովուրդի ծոցէն: Հայ կինը զայն պահեց գերմարդկային ճիգերով, անայլայլ եւ զօրաւոր կամքով : Կ. Խաչը հայ կնոջ միտքը մշակեց, զարգացուց եւ նախաձեռնութեան ոգի ներշնչեց անոր: Մենք կը գործենք քանի մը ճակատներու վրայ, որոնցմէ մէկն է հայապահպանման գործը : Ապրի Կապոյտ Խաչը: (Բուռն ծափեր):

Յետոյ սկսաւ գեղարուեստական բաժինը : Օր. Սէրէնկիւլեանի յաջող արտասանութենէն վերջ, Օր. Արմէնուհի (մեծ քոյրը) երգեց «Հայրենիք»ը: Դպրոցի աշակերտներէն Իշխանեան իր «ֆանթէզի»ներով խնդացուց հանդիսականները: Փոքրիկներ էմմա Գարաքէհեան եւ Դարբինեան պարեցին Կովկասեան զոյգ պարեր, իսկ աշակերտուհիներէն Վարդուհի Կարապետեան արտասանեց «Փառք Հայաստանի» : Երիտասարդ ջութակահար Գ. Լեւոն Ղեւոնդեան, ընկերակցութեամբ Օր. Մ. Մարկոսեանի (դաշնակ) նուագեց քանի մը ընտիր կտորներ, բուռն ծափեր խլելով :

Կարճ դադարի մը ընթացքին սպառեցան վիճակախաղի տոմսերը: Ապա ներկայացուեցաւ «Շանթ» թատերախումբի պատրաստած կատակերգութիւնը, «Զորս սալորները», դերակատարութեամբ Վ. Տէրտէրեանի եւ Գ. Թիւթէլեանի :

Գեղարուեստական բաժինէն վերջ սկսան պարերը: Սեղաններու շուրջ հաւաքուած մեր հայրենակիցները արդար ուրախութեամբ իրենց մասնակցութիւնը բերին: Երեկոյթը տեւեց մինչեւ լուսաբաց, նիւթական շօշափելի արդիւնք ապահովելով :

Նկատելի էր որ մեր Խաչուհիները սրտագին փարած էին գործին եւ իւրաքանչիւրը իր պարտականութիւնը կը կատարէր խանդավառութեամբ : Պիւֆէէն աւելցած ուտելիքները յաջորդ առտու բաժնուեցան Քոնսէփսիոնի հիւանդանոցի հիւանդներուն :

× Վարչութիւնը հրապարակաւ իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Գ. Լեւոն Ղեւոնդեանի, «Շանթ» թատերախումբին եւ բոլոր մասնակցողներուն, ինչպէս նաեւ յանձնախումբի անդամուհիներուն, Տիկիններ Զաթիկեանի, Ազնիւ Մարգարեանի, Թամիկեանի, Հեղինէ Կակօեանի, Արմենուհի Քէնտիրեանի եւ Նոր Սերունդին :

Ապրին մեր Խաչուհիները :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ, 23 Ապրիլ .— Սիրելի Յառաջ, Հայաջինջ Սարսափներու Օրը մենք ալ տօնեցինք մեծ շուքով Սընօնի ընկերվարականներու սրահին մէջ, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ի ներկայութեան, հոծ բազմութեան մը:

Բեմին խորը, տարագիր եռագոյնը սեւ երիզով մը, շրջապատուած մեր նահատակներու նըկարներով եւ ֆրանսական եռագոյնով :

Նախագահի հրաւէրով Օր. Մ. Քէնտիրեան եւ եղբայրը փոքրիկն Յարութիւն նուագեցին Շօփէնի մահերգը դաշնակի վրայ, ընկերակցութեամբ Յակոբ Քէնտիրեանի (ջութակ):

Նախագահը, ընկեր Գ. Հալաճեան, գրաւոր ուղերձով մը ամփոփեց Հայաջինջ Սարսափները : Եզրակացնելով ըսաւ. այս տարագիր ժողովուրդը երբեք պիտի չհրաժարի հատուցման իրաւունքէն :

Արտասանեց Գ. Ս. Խանզատեան Յ. Թումանեանի «Հոգեհանգիստ»ը, մեներգ մը Օր. Վ. Քէնտիրեանէ, արտասանութիւն մը Օր. Յակոբեանէ, «Մօր մը երազը» (Սիամանթօ), ուրիշ մըն ալ Ահարոնեանէն, արտասանութիւն մը Վարդան Վարդանեանէ եւ փոքրիկն Նաթրեանէ: Ուղերձ մը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Դ.

« Շաբաթ մը հազիւ անցած էր, կը գրէ Գ. Փիրս, եւ արդէն յայտնի էր որ այդ թնդանօթները ապահովաբար պիտի յաղթէին այդ հնօրեայ համբաւաւոր պարիսպին որ Հինգերորդ դարէն, Թէոդոս Բ.ի օրերէն սկսեալ կը պաշտպանէր մեծ քաղաքը: Ի զուր պաշարեալները դէզերով բուրդ կը դնէին քարէ պարիսպներուն առջեւը: Դարձեալ հազիւ թէ կը հասնէին օրը օրին եղած վնասը նորոգելու :

« Յոյները եւ Ճիուսթինիանի, կ'ըսէ Կրիտոպուլոս, տեսնելով որ թէ ներքին եւ թէ արտաքին պարիսպը այնքան սաստիկ կերպով կը ցնցուին եւ հիմնայատակ կ'ըլլան, գերաններ եւ ծառի կոճղեր բերին, որոնց շնորհիւ գիշերն ի բուն կարելի եղածին չափ ամրութեամբ գոցեցին արտաքին պարիսպի խրամները: Բոլոր այդ փայտերը ուժգին կերպով իրարու կը կապէին, անոնց մէջ ամէն տեսակ քար, ժայռի եւ փայտի կտոր, որթի տունկեր, ճիւղեր, կտրուած բոյսերու խուրձեր եւ ուրիշ ամէն տեսակ նիւթեր կը խառնէին, որոնց մեծագոյն մասը կիզելի էին դժբախտաբար: Անոնք ամէնքը իրարու կը խառնէին եւ կը միացնէին պարարտ հողի եւ կաւի միջոցաւ: Այս ափյափոյ շինուած նոր պատնէշին առջեւ բուրդի կապոցներ եւ մանաւանդ կենդանիի կրկնակ մորթեր կը կապէին, ղոմէշի կամ եզան մորթեր, զորս շարունակ կը թրջէին, վախնալով որ մի գուցէ թշնամիին արձակած հրավառ նիւթերը կրակ տան անոնց: Այսպէսով պաշարեալները քիչ մը ապահով էին այս բարձր ցցապատնէշներուն ետեւ :

Արդարեւ, ռումբերը կուգային եւ այդ կակուղ հողին մէջ կը մխուէին որ տեղի կուտար, եւ այդպէսով անոնց քանդող ազդեցութիւնը կը նուազէր քիչ մը: Վերջապէս այդ խոշոր պատնէշներուն կատարը պաշարեալները հողով լեցուն տակառներ դրին, որոնք կերպով մը որմածակի պաշտօն կը կատարէին Թուրք աղեղնաւորներուն արձակած նետերու անձրեւին դէմ զիրենք պաշտպանելով : Այս նորոգութեան գործը չափազանց յոգնեցուցիչ եղաւ այդ պարտասած պատերազմիկներուն համար :

Ամսոյն 12էն 18, ըստ Պարպարոյի ոչ ծովուն եւ ոչ ցամաքին վրայ մեծ շարժում մը տեղի ունեցաւ, բացի սովորական ռմբակոծութենէն եւ պատնէշին երկայնքը՝ Թուրքերուն սովորական փոքրիկ կռիւներէն: Մանաւանդ Ենիչէրիները, որոնք ոեւէ կերպով մահէ չեն վախնար, մինչեւ պատնէշին տակ կուգային կռուելու: Անվախ կը վազէին պատերազմի, եւ եթէ իրենցմէ մէկը ըսպաննուէր, անմիջապէս ուրիշներ կը վազէին: Կը բեռցնէին իրենց ուսերուն վրայ սպաննուած ընկերը, առանց հոգ ընելու թէ ճիշդ պարիսպին տակը կը գտնուին եւ թէ թշնամին նետ ու նիզակ կ'արձակէ : Շատ անգամ կը պատահէր նոյնիսկ որ այդ նետերէն սպանուէր վիրաւորը շալկած հեռացող զինուորը: Անմիջապէս ուրիշ Թուրքեր կը վազէին կուգային եւ երկուքը մէկանց կ'առնէին կը տանէին, եւ բնաւ մեռնիլը, սպաննուիլը իրենց հոգը չէր, ամէնքն ալ աւելի լաւ կը համարէին որ իրենցմէ տասը հատ սպաննուի, քան թէ ամօթալիօրէն ձգեն որ մէկ հատիկ Թուրք դիակ մնայ պատնէշին տակը »:

Պաշարեալները րոպէ մը չէին կրնար հանգիստ առնել, ինչ որ շատ անհրաժեշտ էր իրենց ; Ատ էր արդէն, կ'ըսէ շատ իրաւամբ Փիրս, պաշարման ամէնէն ցաւագին, ամէնէն դժուար կէտը: Առտուընէ մինչեւ գիշեր, գիշերը մինչեւ լոյս կը գործէին անդուլ ցերեկուան վնասները դարմանելու :

Ռմբակոծութեան սկզբնաւորութենէն քիչ մը վերջ, Հունգարիոյ խնամակալին՝ համբաւաւոր Հունեատի դեսպանները եկան Սուլթանի բանակատեղին, յարգանօք իմացնելու համար իրեն թէ իրենց տէրը, Հունգարիոյ թագաւորութեան խնամակալ չէր այլեւս եւ թէ իր բոլոր իշխանութիւնները փոխանցած էր նորատի Թագաւոր Վլատիսլաւի: Եւ որովհետեւ կը փափաքէր որ նոր վեհապետը իր ուզածին պէս վարէր Թագաւորութեան գործերը, Սուլթանին կը վերադարձնէր իրենց միջեւ 1451ին Ամետէրվոյի մէջ կնքուած զինադադարին թուղթը, ի փոխարէն խնդրելով որ Սուլթանն ալ իրեն վերադարձնէ իր, Հունիատի ստորագրած նոյն դաշինքին երկրորդ պատճէնը :

(Շար.)

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ (Օր. Շաքէ Քէնտիրեան):

Օրուան բանախօսը, ընկեր Արամ Միքայէլեան պարզելով Հայաստանի Սարսափներու ազդեցութիւնը մեր ժողովուրդի վրայ, բացատրեց մասնաւորաբար մեր հոգեկան կորովը եւ արժէքները: «Թէեւ մեր թշնամին յաջողեցաւ ցիր ու ցան ընել մեզ, սակայն չանսատակ թալէաթները չհասան իրենց վերջնական նպատակին: Այսօր ալ մեր ժողովուրդը կ'աշխատի, կ'արտադրէ եւ կը բարձրանայ ամէն ճակատի վրայ»:

Բազմութիւնը սրտահէն բաժնուեցաւ խոր տպաւորութեամբ: ՀԱՅԿՈՒՆԻ

ԸՆԴՀ. ՆԵՐՈՒՄԻ արժանացաւ գրագէտ Սէլին (փախստական, թունդ հակահրեայ), որ մէկ տարի բանտարկութեան, 50.000 Ֆր. տուգանքի, ազգային իրաւազրկութեան եւ ստացուածքներու գրաւման դատապարտուած էր 1950 փետրուարին:

ԱՐԲԱՆԵԱԿ երկիրներու ամերիկեան դեսպանները տեղեկացուցած են իրենց կառավարութեան թէ որեւէ պատրաստութիւն չերեւար անմիջական պատերազմի համար: Հակառակ այս հաւաստիքներուն, Ուաշինկթընի մէջ կը կարծեն թէ արեւելեան Եւրոպայի երկիրները արագօրէն կը բազմապատկեն իրենց զինեալ ուժերը:

ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ժողովին 38րդ նիստը (հինգշաբթի) հազիւ 35 վայրկեան տեւեց: Ամերիկեան պատուիրակը մեղադրեց Խ. Միութիւնը թէ քաղաքական եւ նիւթական աջակցութիւն կ'ընծայէ հիւս. Քորէայի նախայարձակներուն, երբ բազմաթիւ ազգեր կը կռուին եւ չատեր կը մեռնին ՄԱԿի դրօշին տակ: Իրողութիւններ են ասոնք, որ ծանօթ է ամբողջ աշխարհին եւ որոնք աւելի պերճախօս են քան խորհրդային ներկայացուցիչներու խօսքերը: Գ. Կրոմիքօ անգամ մըն ալ ըսաւ, որ նախայարձակները հարաւային Քորէացիներն են եւ Արեւմուտքը կը պատրաստուի ոչ թէ պաշտպանուելու, այլ Խ. Միութեան դէմ յարձակելու համար:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը Չերվէնքով յայտարարեց, թէ «կրանիթեայ թաթով պիտի ճզմուին եւ փոշիի վերածուին ամէն անոնք որ կ'ընդդիմանան Պուլկարիոյ կոլխոզացման ծրագրին»: Թունաւոր լեզուով մը յարձակեցաւ նաեւ«անգլեւամերիկացի աշխարհակալներու եւ եուկոսլաւ, թուրք եւ յոյն ֆաշականներու» վրայ, որոնք «կը ներշնչեն այս ընդդիմութիւնը կոլխոզացման դէմ»: Կոլխոզացման գլխաւոր ճիգը ի գործ կը դրուի Տոպրուճայի շրջանին մէջ, ուր ահաբեկումները ծայրայեղ թափ մը ստացած են:

ՁԵԿՈՅՑ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութենէն.—

Ա.— Տարին մէկ օր յատկացուած է մեզի արծարծելու համար Անծանօթ Զինուորին Դամբարանին բոցը, Յաղթական Կամարին տակ: Թափօրը պիտի կազմուի Շաբաթ Ապրիլ 28, ժամը 17.30ին métro George V.ի եւ զինուորական նուագախումբի մասնակցութեամբ պիտի առաջնորդուին դէպի Էթուալ, Անծանօթ Զինուորին Դամբարանը: Թափօրին կրնան եւ պէտք է մասնակցին բոլոր Հայերը, բացի կիներէն եւ մանուկներէն, որոնք կրնան հետեւիլ երկու կողմերէն:

Բ.— Կիրակի 29 Ապրիլ ժամը 8.30ին, Հայածէս պատարագ մը պիտի կատարուի Էնվալիտի Սէն Լուի եկեղեցիին մէջ, métro Invalides, ի յիշատակ բոլոր հայ նահատակներուն:

Այս երկու հանդիսաւոր արարողութեանց պիտի մասնակցին նաեւ օտար բազմաթիւ պատուիրակութիւններ, իրենց դրօշներով:

Կը խնդրենք մեր հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ, յարգելու համար մեր բոլոր նահատակներուն յիշատակը:

Լրացուցիչ տեղեկութեանց համար դիմել.—Association des Anciens Combattants Arméniens, 31 Rue St. Lazare, Paris (9), tél. Tri. 19–80:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ.— Այրի Տիկին Ա. Տոլմաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մ. Սէփէթճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Սէփէթճեան եւ զաւակները, Տ. Սէփէթճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ծ. Սէփէթճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ռ. Արապեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ. Ղազարոսեան, Գ. Յովհ. Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Սիմոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Օ. Տէմիրճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վ. Արապեան, Տէր եւ Տիկին Շ. Թէրզեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Տիրատուրեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Գօյաճեան իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին, իրենց սիրելի եղբօր, հօրեղբօրորդւոյն, ազգականին՝ ՏՕՔԹՕՐ ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԷՓԷԹՃԵԱՆԻ մահուան առթիւ:

Ապրիլ 11-24ը Մարսէյլի մէջ

Կիրակի, 29 Ապրիլ, առաւուան ժամը 9.30ին, Variétés Casinoի մէջ, (37 rue de L'Arbre, Noaillesի մօտ):

Նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Հրաւիրուած են երեք յարանուանութիւնները,

Կը նախագահէ Գ. Տ. ԹԱԴՈՅԵԱՆ

Կը խօսին Տիկին Տ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ եւ ՀՐ. ԲԱԼՈՒԵԱՆ:

Խօսք պիտի առնեն նաեւ Գ. ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆ եւ հայ կաթողիկէ համայնքութեան ժողովրդապետը, Հ. ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ՋՈՒԽԱՃԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին.— Նուագ՝ Գ. Լ. Ղեւոնդեան: Արտասանութիւն Օր. Ա. Սէրէնկիւլեան եւ Պ. Մակարեան: Երգ՝ Գ. Ստեփանեան:

Կենդանի պատկեր. Մուտքը ազատ է

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, քաղաքապետարանի սրահը (Salle des Fêtes), Rue Stalingrad, Շավիլ:

Կը նախագահէ ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Նոր Սերունդի Շավիլի մասնաճիւղը կը ներկայացնէ «Անոյշ»էն մէկ արար (Համբարձման վիճակը):

Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ կը ներկայացուի «ԹԻՒ 5 ԽԵԼԱԳԱՐ»ը:

Ժամը 8էն վերջ պարահանդէս եւ խնջոյք:

Նուագախումբ ԿԱՐՕ ՍԱՐԵԱՆ:

Մուտք 100 Ֆրանք, Նոր Սերունդի անդամներուն՝ 75 Ֆրանք:

ԱՊՐԻԼ 11–24Ը ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վարանդեան խումբին, Ապրիլ 29ին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Գիվէոյի (Գեղուհի) տան մէջ:

Կը նախագահէ Հ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ

× Շաբաթ առաւօտեան ժամը 8.30ին կը կատարուի ողբացեալ ընկեր Մելքոն Աստուրեանի անհետին տեղափոխութիւնը, հասարակաց գերեզմանէն Հ. Յ. Դ.ի դամբարանին մէջ: Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ Բարգէն քահանայ Ասլանեան, ի յիշատակ համօրէն նահատակաց եւ ողբացեալ ընկերոջ:

Գինեձօն

Ի պատիւ ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ Տրապիզոնի նահանգի (Պոնտոս) Հայր. Միութեան, Սասունիի ճաշարանին մէջ, 3 Մայիս, հինգշաբթի, Համբարձման տօնին օրը, ժամը 15ին:

Ընտրուած գեղարուեստական բաժին: Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ փափաքողները: Մեթրօ Strasbourg St. Denis, Sentier եւ Réaumur Sébastopol:

ՓԱՐԻԶԻ Հ. Մ. Մ.Ի ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Այս կիրակի Հ. Մ. Մ.ի ախոյենական մրցումը U. S. Italienneի դաշտին վրայ Route de Villejuif, l'Hay les Roses, Փարիզի Հ. Մ. Մ. P. L. 5ի դէմ, Ա. խումբը ժամը 15.30: Ժամադրութիւն դաշտին վրայ ժամը 14.30ին:

Porte d'Italieէն առնել թիւ 186 օթօպիւսը, իջնել վերջին կայարանը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ. — Թադէոս Մեծատուրեանի մահուան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հոգեհանգիստ, պատարագէն վերջ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Սիմա Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան, Տէր եւ Տիկին Զանտըեան, Այրի Տիկին Թորիկեան, Տէր եւ Տիկին Փիրէնեան (Պոլիս), Տիկին Ռօզիկ Զատրճեան (Եգիպտոս), Գ. Սաղաթել Ծառուկեան, Գ. Ն. Ծառուկեան (Եգիպտոս), Գ. Սիրական Ծառուկեան (Եգիպտոս), Գ. Սարգիս Բարսեղեան (Փլէվէն), Այրի Տիկին Ճնկըրըրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Ճընկըրըրեան, Տիկին Գոհարիկ Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քէլէկեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Հալաճեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ. Քիւրքճեան եւ պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին մահը՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆԻ
(74 տարեկան)

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր շաբաթ, Լիոնի Հայոց մատուռին մէջ, 69 rue Louis Blanc, ժամը 5ին, ուրկէ մարմինը պիտի փո-[illegible]

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի Գոմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս երկուշաբթի ժամը 4ին դպրոցին սրահը: Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի ՏԻԿ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Ջաւարեան» կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Խրիմեան սրահը: (Շար. նախորդ ժողովի):

ԿՐԸՆՈԲԼԻ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին ժողովը Ապրիլ 28ին, շաբաթ օր ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԻՍԻ.— Կապոյտ Խաչի անդամական ընդհ. ժողովը այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին, Խրիմեան վարժարանին մէջ:

ՍԱՐՍԷԼ – ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 15ին, Առնուվիլի սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԳԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. Արծիւ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս շաբաթ երեկոյ, ընկ. Ալթունեանի բնակարանը, 17 rue Ampère:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Թատերական ներկայացում Հ. Յ. Դ. Պուլվառ Օտտոյի եւ Սէնթ Անթուանի կոմիտէներու, Մայիս 6ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՇԱՎԻԼ.— Ֆր. Կ. Խաչի մասնաճիւղի ժողովը յետաձգուած է Մայիս 7ին:

Կապոյտ Խաչի Օրը

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Փարիզի մասնաճիւղին, ապրիլ 29ին CERCLE MILITAIREի (Place St. Augustin) մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր:

Կը խօսի՝ Գ. ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն.— Երգ Տիկին ՋԱՐՈՒՀԻ ԷԼՄԱՍԵԱՆ, Օր. ՄԱՐԻ ԿԱՌՎԱՐԵՆՑ եւ Գ. ՄԱՐԳԱՐ ԽՐԻՄԵԱՆ, դաշնակ Օր. Վ. ՃԻՆՃԵԱՆ, Dialogues devant le Micro, Օր. ԷԼԻԶ ԳԱՍՄԱՃԵԱՆ եւ ՆԱՏԻԱ ԹԱԳԱՔԵԱՆ, հայկական պարեր Օր. ԱԼԻՍ ԳԱՎԷՋԵԱՆ: Հայկական տարազով կը մասնակցի ամերիկահայ երգչուհի ՏԻԿԻՆ Ա. ՕՏԱՊԱՇԵԱՆ:

Ժամը 18էն կէս գիշեր խնջոյք հռչակաւոր նուագախումբով: Եւրոպական պարեր:

Մախճերու մասնակցութիւն՝ 100 ֆրանք:

Սեղանները ապահովել, դիմելով Tru. 27–35 եւ Ale. 16–65:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Գ. Գէորգ Տուրկուտեան կը ծանուցանէ թէ Փարիզի հայ եկեղեցիին մէջ այս կիրակի պատարագէն վերջ կը կատարուի հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն մը իր ողբացեալ կնոջ՝ Տիկին ԱՂԱՒՆԻ ՏՈՒՐԿՈՒՏԵԱՆի (ծնեալ Փանոսեան) համար: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

Գ. ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ծանօթ պատմագէտ, Լոնտոնաբնակ Գ. Արշակ Սաֆրաստեան որ այս պահուս Փարիզ կը գտնուի, ԱՐԵՒՄՈՒՏՔի լսարանին հրաւէրով, դասախօսութիւն մը պիտի տայ առաջիկայ Չորեքշաբթի երեկոյ, 2 Մայիս, Քասէ սրճարանին վերնայարկը:

Նիւթն է Հետեւութիւնք ժամանակակից Հայոց Պատմութեան: Մուտքը ազատ է:

Այս առթիւ կը յայտարարուի թէ Արեւմուտքի Լսարանին սովորական հաւաքոյթները փոխանակ Երկուշաբթիի, տեղի պիտի ունենան Չորեքշաբթի երեկոները:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆ

Ծիծաղի մեծ երեկոյթ, յայտնի արուեստագէտ՝ Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ եւ Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ դէմ դիմաց: 30 Ապրիլ երկուշաբթի ժամը 8.45ին, Իէնայի թատրոնին մէջ, կը ներկայացուի Յ. Պարոնեանի

ՊԱՂՏԱՍԱՐ ԱՂԲԱՐԸ

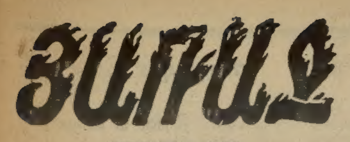
Փարիզահայ բեմի լաւագոյն դերասաններով՝ (Ա. Միսիրեան, Ն. Պշտիկեան, Ռ. Զարդարեան, Տիկին Սիրունի Նշանեան, Մառլէն Էֆիզեան:)

Տոմսերը ապահովել սովորական վայրերէն: Տրդատ Նշանեանէ, 29 rue Pixerecourt, Paris (20): Tél. MEN. 70–23:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Շատ վարժ ափիէսէօր մը: Ներկայանալ նըմոյշով Գ. Մինասեանի 74 rue d'Hauteville (Paris 10), հեռաձայն Pro. 24–58:

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13).
Le Gérant : A. NERCESSIAN

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH Fondé en 1925, R.C.S. 376.286
Directeur : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13) Métro: TOLBIAC
Վեցամս. 1100 ֆր., Տար. 2200, Արտ. 3000 ֆր.
Tél. GOB. 15-70 Գին 10 ֆր. C.C.P. Paris 1678-63
Dimanche 29 AVRIL 1951 Կիրակի 29 ԱՊՐԻԼ

27րդ ՏԱՐԻ — 27 Année No. 6445–Նոր շրջան թիւ 1856 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽ ՀԱՅԵՐԷՆ ՍՈՐՎԵՑԷՔ

Ամէն տեղ ալ ունինք բանգէտներ, կամկար կամ քարացած գլուխներ, որոնք վճիռներ կ'արձակեն հիմնական խնդիրներու մասին, առանց լրջօրէն ուսումնասիրելու զանոնք։

Այդպիսի տիպար մըն ալ վերջերս «Հայոց գրական լեզուի հարցը» կը լուծէր յօդուածաշարքով մը, Ամերիկայի եւ Եգիպտոսի ռամկավար օրկաններուն մէջ։

Թերեւս միաժամանակ երկուքին ալ ղրկած է, իբրեւ շրջաբերական։ Եւ կամ մէկը միւսէն արտատպած է։

Ինչ որ ալ ըլլայ, երկու թերթերը պարզապէս արջու ծառայութիւն մը կը մատուցանեն, լայնօրէն տեղ տալով նոյն թխածոյ յօդուածաշարքին։

Մասնագիտական — բանասիրական քննութիւն մը չէ որ պիտի կատարենք այստեղ։ Ատոր համար ժամանակ ունինք տակաւին։ Եւ կը սպասենք որ յօդուածաշարքին հրատարակիչները իրենք ալ դիրք ճշդեն բացորոշապէս։

Այսօր կ'ուզէինք ուշադրութեան յանձնել յօդուածագրին եզրակացութիւնը։ Եւ մանաւանդ իր չնաշխարհիկ առաջարկը։

Ծուռ եւ թերխաշ ակնարկ մը նետելով արեւմտահայ եւ արեւելահայ բարբառներուն վրայ, յօդուածագիրը կ'եզրակացնէ թէ «արեւմտահայերէնը կորսրել է իր առաջնութիւնը»։

Եւ փառաբանելով այսօրուան արեւելահայերէնը, իր ուղղագրութեամբ, տառադարձութեամբ, քերականութեամբ, շարադրութեամբ եւ բառամթերքով, կ'առաջարկէ «լեզուական միասնականացում»։

— «Ո՞վ կը լինի մենեձառը այս կուլտուրական զօդման, եթէ ոչ Մեծաւոր Արեւելքի հոգեւոր պետը — Կիլիկիայի կաթողիկոսը, տեղային բոլոր տարրերի հետ համախորհուրդ եւ միասնաբար։

Գործը մեծ է եւ չէ կարելի սկսել միանգամից։ Առաջին անգամին պէտք է վերցնել արեւելահայ տառադարձութիւնը եւ ուղղագրութիւնը»։ (Սահակ Ջէչեան, Արեւ, 27 Մարտ 1951)։

Եւ նորէն կ'ապաւինի կաթողիկոսին.

— «Կիլիկիայի կաթողիկոսի վրայ է ծանրանում կուլտուրական միութեան նախաձեռնարկ լինելու նուիրական պարտականութիւնը»։

Պարոնը ապահովաբար չի գիտեր որ իրմէ շատ առաջ, Սուրիա — Լիբանանի «կոմբիջիները» այդ խրատը տուած են Գարեգին կաթողիկոսի, թելադրելով Երեւանի ուղղագրութեամբ գրել ու տպել կաթողիկոսարանին պաշտօնաթերթը եւ ուրիշ հրատարակութիւններ...

Այսպէս ուրեմն, յօդուածագիրը — Վանեցի եւ նախկին աշակերտ Գէորգեան Ճեմարանի — կ'ուզէ որ իր թխածոյ գիտելիքները դառնան պատգամ՝ կաթողիկոսական օրհնութեամբ։

Անշուշտ աւելին պիտի պահանջէր, եթէ Երեւանը ի վիճակի ըլլար իր կամքը պարտադրելու։

Առանց ատոր ալ, ոտքը գետնէն կտրած է արդէն, երբ կը խօսի այնտեղ կատարուած «նուաճումներու» մասին.

— «Եւ մեր պետութիւնը մի խիզախ կամքով ձեռք է զարկել ստեղծելու մի — նոր գրական լեզու, նոխ, հարուստ եւ հարազատ եւ բռնի պարտադրում բոլորին, որ ենթարկուեն իր կամքին»։

Ճիշդ է։ Ո՛վ որ գրել — քերթել գիտէր, վաստակ ունէր իբրեւ խմբագիր, բանաստեղծ, գրագէտ կամ ուսուցիչ, հազիւ Հայաստան հասած, մոռցաւ իր գիտցածը։

Երեւանը հրամայեց որ, բոլորն ալ «ենթարկուեն իր կամքին»։ Եւ արդէն կը փայլին իբրեւ հաւատարիմ դպիրներ բոլշեւիկեան հայերէնի։

Յօդուածագիրը Երեւանի այսօրուան թանապուրին — կատարեալ բո՛րշ — շատ մը «առաւելութեանց» հետ, կը գովէ նաեւ եւրոպական բառերու հայացումը—մոբիլիզացնել, օկուպացնել, կոորդինացնել։

Բայց, երկար գտնելով «անցողական ձեւով բայացումը», կ'առաջարկէ գրել,— մոբլիզել, օկուպել, կոորդինել։

Ահա թէ ինչ կը նշանակէ «միասնական գրական լեզու, ճոխ, հարուստ եւ հարազատ», այս մարդոց գրչին տակ։

Միջին Արեւելքի յետին ծաղկոցին աշակերտը իրաւունք չունի՞ պոռալու իրենց երեսին.

— Պարոններ, նախ հայերէն սորվեցէք։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԵՐԲ ԿԸ ՍԿՍԻՆ ԶԱՌԱՆՑԵԼ

Անոնք որ Մարսէյլ կը բնակին, անշուշտ լսած են հետեւեալ պատմութիւնը.

Մարիուս.— Ես առիւծի մը պոչը կտրած եմ այս փոքր դանակով։

— Ինչո՞ւ պոչը կտրեցիր եւ ոչ գլուխը։

— Ինձմէ առաջ ուրիշ մը կտրած էր գլուխը...

Այս պատմութիւնը յիշեցի ակամայ, երբ կը նկարագրէին «յառաջդիմական» հռետորի մը ճառը՝ Մարիուսի հայրենիքին մէջ, Հայաստանի Սարդարապատի տարեդարձին առթիւ։

Սարէն — ձորէն պատմութիւններ թխելով, սուտ — իրաւ իրար խառնելով, այդ ճառախօսը արտասաներ է նաեւ հետեւեալ խօսքերը.

— «Այդ ղեկավարները եւ իրենց ներկայացուցիչները՝ ինքնապաշտպանութեան մասին կը խօսէին եւ այդ նպատակով Սահմանադրութեան 6 — 7 տարին իշխանական կեանք վարեցին երկրի զանազան նահանգներում մէջ, բայց երբ եկած էր ինքնապաշտպանութիւնը ղեկավարելու վայրկեանը, վատաբար լքեցին ժողովուրդը եւ փախան արտասահման հերոսանալու ...»։

Նմանութիւն մը չէ՞ք տեսներ այս զարշելի ցնդաբանութեան եւ վերի պատմութեան միջեւ։

Առիւծին — առիւծներուն — գլուխը շատոնց կտրուած ըլլալով, Մարսէյլի «Ազգ. ճակատ»ին երբեմնի քարտուղարը հերո՛ս է դարձեր եւ կը փչէ ու կը փչէ...

Գոնէ իր բարեկամները խելքը տուն կանչէին եւ հարցնէին.

— Որո՞նք են այն ղեկավարները որ «վատաբար լքեցին ժողովուրդը ու փախան արտասահման, հերոսանալու ...»։

Այո՛, որո՞նք են,— Ակնունի, Խաժակ, Վռամեան, Իշխան, Զօհրապ, Վարդգէս, Տաղաւարեան, Համբ. Գոյաճեան, Ճանկիւլեան եւ միւս նահատակնե՞րը որոնք իրենց տեղէն չշարժեցան։

Այն քառասուն Հնչակեաննե՞րը որ կախուեցան Պայազիտի հրապարակը, եւ որոնց մատնիչներուն «լէշ»ն անգամ Դաշնակցութիւնը մաքրեց։

Զօրանոցէ զօրանոց եւ յետոյ սպանդանոց քշուած զինուորնե՞րը (մինչեւ 45 տարեկան)։

Բանտէ բանտ փոխադրուած, չորս — չորս իրարու կապուած մեծ ու փոքր ղեկավարնե՞րը։

Եթէ խօսիլ չեն գիտեր, գոնէ լռել սորվէին։

ՎԱՀԷ

Նախագահը մերժեց դահլիճին հրաժարումը

Դահլիճը ծանր տագնապի մը մատնուած է նորէն։

Ուրբաթ օր, Ազգ. ժողովը կատարեց ընտրական նոր օրէնքին երկրորդ ընթերցումը, զայն վերջնապէս վաւերացնելու համար։ Ներկայ երեսփոխաններէն 270ը դէմ քուէարկեցին, 308 հոգի թեր։ Ըստ սահմանադրութեան, բացարձակ մեծամասնութիւնը պէտք է ըլլայ 311 ձայն։ Ուրեմն դահլիճը պարտուած էր։ Վարչապետն ու նախարարները ոտքի ելան մեկնելու եւ իրենց հրաժարականը ներկայացնելու համար, երբ ժողովին նախագահը, Պ. Էռիօ նշանացի հասկցուց որ սպասեն.— «Քիչ մը կեցէք, ըսելիք ունիմ»։

Եւ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը իրաւունք ունի ընդհ. քուէարկութեան յանձնաժողովին վերադարձնելու օրինագիծը, որպէսզի նորէն քննէ եւ ներկայացնէ Ազգ. ժողովին։ Համայնավարները եւ ուրիշներ բողոքեցին այս ձեւակերպութեան դէմ, բայց Պ. Էռիօ պնդեց։

Այս պարագան ալ նկատի առնելով, Հանրապետութեան նախագահը վճռապէս մերժեց դահլիճին հրաժարումը։

Յանձնաժողովը անմիջապէս գործի ձեռնարկեց։ Իսկ նախարարական խորհուրդը բացառիկ նիստ գումարեց երէկ, ճշդելու համար իր դիրքը։ Թերթերը կը գրեն թէ ինչ որ ալ պատահի, վարչապետը պիտի առաջարկէ լուծել Ազգ. ժողովը եւ նոր ընտրութեանց թուական նշանակել Յունիս 10ը։ Լաւատեսներ կը կարծեն թէ երեսփոխանները պիտի չհամարձակին ընդդիմանալ ընտրութեանց փութացման, քանի որ ներկայ Ազգ. ժողովը կորսնցուցած է իր ժողովրդականութիւնը։

Եթէ Ազգ. ժողովը այս շաբթու մերժէ կառավարութեան առաջարկը, դահլիճը պիտի հրաժարի, եւ այն ատեն ընտրութիւնները պիտի յետաձգուին մինչեւ Հոկտեմբեր, պայմանաւ որ կարելի ըլլայ նոր դահլիճ մը կազմել։

Չինացիները Սէուլի առջեւ

Վերջին տասն ամիսներու ընթացքին հինգերորդ անգամն է որ ճակատամարտը կը վերսկսի Քորէայի մէջ, Սէուլի վերագրաւման համար։ Օգտուելով ամպոտ եւ անձրեւոտ եղանակէն, որ կը դժուարացնէ դաշնակից օդանաւերու գործունէութիւնը, չինական եօթը հետեւակ զօրաբաժիններ, հեծելազօրքի հետ միասին, ուժգնօրէն կը յարձակին Սէուլի ուղղութեամբ, մայրաքաղաքէն 20 քիլմ. հեռաւորութեան մը վրայ։ Կը թուի թէ դաշնակից ուժերը տակաւին նահանջելու հարկադրուած են։ Զօր. Վան Ֆլիթ վճռապէս յայտարարած էր, թէ իր զօրամասերը պիտի կասեցնեն կարմիրներու յառաջխաղացումը Հան գետին հիւսիսը, բայց նահանջը կը շարունակուի։

Միւս կողմէ կատաղի կռիւներ կը մղուին ռազմաճակատի աջ ճակատամասին վրայ։ Դաշնակից սպայի մը համաձայն, «թշնամին կը մսխէ իր մարդիկը այնպէս, ինչպէս մենք ռազմանիւթ կը մսխենք»։ Աւելի դէպի արեւելք, կարմիրներու մեծ յարձակումը ձախողած է վերջնապէս, Քափեոնկի հիւսիսակողմը։

Ռազմաճակատի միւս կէտերուն վրայ կարեւոր փոփոխութիւններ չկան։

✕ Ընդդիմադիր ծերակուտական Պ. Թէֆթ պահանջեց ամերիկեան ծերակոյտին առջեւ պաշտօնէ հեռացնել արտաքին նախարար Էչիսընը։ «Պէտք է ընտրութիւն մը ընել Էչիսընի եւ Մէք Արթըրի միջեւ։ Ճիշդ է որ արտաքին նախարարը վճռական դիրք մը բռնած է եւրոպական հարցերու մէջ, բայց Չինաստանի հանդէպ իր քաղաքականութիւնը եղած է շատ մեղմ։ Պէտք չէ վախնալ որ վճռական դիրք մը նաեւ այս հարցին մէջ Ռուսերու միջամտութեան առիթ կուտայ։ Ատենին կը վախցուէր որ Ատլանտեանի դաշինքն ալ միեւնոյն վտանգը կը ներկայացնէ, ինչ որ ճիշդ չելաւ։ Մէք Արթըրի քաղաքականութեամբ միայն կրնանք յուսալ, որ պիտի յաղթենք Քորէայի մէջ»։

Իրանի դահլիճը հրաժարեցաւ

Պարսկաստանի վարչապետը, Հիւսէին Ալա իր հրաժարականը ներկայացուց Շահին։ Թեհրանի բրիտանական դեսպանը, տեսակցութիւն մը ունեցած էր վարչապետին հետ, նախքան անոր հրաժարումը։ Այս առթիւ դեսպանը ազդարարած էր թէ Իրանի կառավարութիւնը շրջահայեաց պէտք է ըլլայ։ «Որեւէ փութկոտ քայլ կրնայ շատ ծանրակշիռ հետեւանքներ ունենալ»։ Նաւթային յանձնախումբին նախագահը, ընդդիմադիր երեսփոխան Տօքթ. Մոսատեղ, ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ նաւթային ճարտարարուեստը անմիջապէս չազգայնացնելով, Պարսկաստան, օրական 300 միլիոն ֆրանք կը կորսնցնէ։ Վարչապետի հրաժարականին վրայ յետաձգուեցաւ երեսփ. ժողովի այն նիստը, ուր պիտի քննուէր յանձնախումբին պահանջը, նաւթային ճարտարարուեստը անմիջապէս ազգայնացնելու մասին։

✕ Վարչապետի հրաժարման պատճառները պարզուած չեն տակաւին։ Հիւսէին Ալա իր հրաժարականը տուաւ նախարարաց խորհուրդի մէկ նիստէն վերջ, ուր քննուեցան նաւթային կացութիւնն ու ընդդիմադիրներու տարածած մտահոգիչ զրոյցները։ Վարչապետը ըսած կը թուի ըլլալ իր գործակիցներուն, թէ դէպքեր եւ խռովութիւններ կան երկրին մէջ եւ կացութիւնը դիմագրաւելու համար գործի գլուխ պէտք է բերել ժողովուրդին ու խորհրդարանին բացարձակ վստահութիւնը վայելող կառավարութիւն մը։ Հրաժարելուն մէկ ուրիշ պատճառն է այն տարակարծութիւնը, զոր վարչապետը կը հեռացնէ ազգայնականներէն, նաւթային ճարտարարուեստի անմիջական ազգայնացման մասին։ Վարչապետը վըտանգաւոր կը գտնէ այդպիսի գահավէժ քայլ մը։

✕ Թեհրանէն 75 քիլմ. հեռուն պայթած է ուժանակի մթերանոց մը։ Քանի մը հոգի սպաննուած եւ շատեր վիրաւորուած են։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԱՐՏԱԳԱՂԹԸ

Թուրքիոյ Ազգ. ժողովին նախագահը հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ Պուլկարիոյ Թուրքերու արտագաղթի մասին.

— Պուլկարիայէն մինչեւ հիմա 116.000 գաղթական հասած է. միջին հաշուով օրական 800 հոգի, որոնք անմիջապէս տեղաւորուած են։ Ասոնց ի նպաստ եղած օժանդակութիւնը 7 միլիոնի հասաւ։ Երկրին ամէն կողմը մեր կոչը արձագանգ գտաւ. գաղթականներուն վիճակահանութիւնը 1 միլիոն 300 հազար ոսկի հասոյթ բերաւ։ Մեծաքանակ արմտիք եւս նուէր եկած է։ Հողային Բերքերու Օֆիսը անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք ա—

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՁԻՆՈՒՈՐԵԱԼ ՄԱՄՈՒԼԸ

(Ամփոփուած «Յուսաբեր»ի խմբագրականէն)

... Դաշնակցական մամուլը, մանաւորաբար վերջին կիսամեակին, ղեկավար դեր կատարեց մեր կեանքին մէջ, սահմանէն ասդին թէ անդին:

Դաշնակցական մամուլը մշակեց ու զարգացուց ազգային գրականութիւն, աւելի մեծ բառով մը՝ Հայաստանեայց գրականութիւն:

Հայոց գրականութիւնը Դաշնակցութեան հետ չսկսաւ եւ Դաշնակցութեան հետ պիտի չվերջանայ անշուշտ: Բայց անուրանալի է, որ Դաշնակցութիւնը իր կնիքը դրած է վերջին յիսնամեակի մեր գրականութեան վրայ:

Առանց Դաշնակցութեան եւ առանց դաշնակցական գրողներու, այդ գրականութիւնը պիտի ըլլար անարիւն բան մը, տժգոյն բան մը, մինչեւ իսկ անգոյն բան մը:

Ուզենք կամ չուզենք, ուզեն կամ չուզեն, այս է ճշմարտութիւնը:

Գերճարտարբան Ակնունին առիթով մը կը յայտարարէր մօտաւորապէս.— «1912 թուին, միայն Պոլսում, Դաշնակցութիւնը իր շարքերի մէջ համրում էր աւելի քան հազար մտաւորական: Մի կուսակցութիւն, որ մի տեղում, մի ժամանակում իր շարքերի մէջ համրում է աւելի քան հազար մտաւորական, դա կուսակցութիւն չէ, դա ազգ է»:

Տեսնենք այժմ, թէ ինչ տուաւ այս «ազգ»ը իր ժողովուրդին, 1890էն մինչեւ մեր օրերը, միայն իբրեւ գրականութիւն եւ արուեստ (թիւերն ու տեղեկութիւնները կը քաղենք Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի հրատարակած «Յուշապատում»էն, որ լոյս տեսաւ Պոսթընի մէջ, անցեալ տարի, Դաշնակցութեան վաթսունամեակին առիթով):

Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջին հրատարակութիւնը պէտք է նկատել «Մանիֆէստ» թռուցիկը, ուղղուած հայ ժողովուրդին, Դաշնակցութեան հիմնադրութենէն անմիջապէս ետք, «Հայ Յեղափոխականների Դաշնակցութիւն» ստորագրութեան տակ: «Մանիֆէստ»ին յաջորդեցին թիւ 1 եւ 2 «Թռուցիկ Թերթ»երը:

1891էն սկսեալ Դաշնակցութիւնը կ'ունենայ իր պաշտօնաթերթը՝ «Դրօշակ», որուն առաջին թիւը լոյս կը տեսնէ 1891 Մայիսին, Թիֆլիսի մէջ: Երկրորդ թիւը նոյնպէս լոյս տեսած է Թիֆլիս, 1891 Սեպտեմբերին, երրորդը՝ Քոնստանցա (Ռումանիա): Չորրորդ թիւէն «Դրօշակ» կը սկսի հրատարակուիլ Ժընեւի մէջ, իբրեւ ամսաթերթ, երբեմն՝ ամիսը երկու անգամ:

Ժամանակագրական կարգով, Դաշնակցական մամուլին մէջ երկրորդ տեղը կը գրաւէ Պոսթընի «Հայրենիք»ը, որ սկսաւ լոյս տեսնել 1899ին, Նիւ Եորքի մէջ, նախ իբրեւ շաբաթաթերթ: 1922ին, օրաթերթի կողքին, հիմնադրուեցաւ «Հայրենիք» ամսագիրը, որուն 25ամեակը տօնակատարուեցաւ 1947ին եւ այդ առթիւ հանգանակուած հիմնադրամի արդիւնքով 1948էն ի վեր կը հրատարակուի Armenian Review անգլիերէն պարբերաթերթը, 1934էն ի վեր կանոնաւոր կերպով կը շարունակէ լոյս տեսնել ամերիկահայ նոր սերունդին սահմանուած «Հայրենիք Ուիքլի» անգլիերէն շաբաթաթերթը: «Հայրենիք»ներու կից հաստատուած է նաեւ հայերէն եւ անգլիերէն հրատարակութիւններու մատենաշար մը: Բոլորն ալ կը տպուին Դաշնակցութեան սեփական տպարանին մէջ, որ օժտուած է արդիական մեքենաներով եւ տպագրական այլ յարմարութիւններով:

1899էն ետք, կը սկսին լոյս տեսնել, երկրէն ներս եւ անկէ դուրս, բազմաթիւ Դաշնակցական թերթեր՝ կուսակցական մարմիններու եւ անհատներու նախաձեռնութեամբ:

Մեր դարու առաջին տասնամեակին, 1900—1910, կը հրատարակուէին յիսունէ աւելի Դաշնակցական թերթեր: Թիֆլիսի մէջ, 1906 Յունուար 1/ին կը սկսի լոյս տեսնել Հ. Յ. Դ. Արեւելեան Բիւրոյի պաշտօնաթերթը՝ «Յառաջ», որ դադրեցաւ 1909ի վերջերը, ռուս կառավարութեան յարուցած հալածանքներուն հետեւանքով, եւ անոր տեղ սկսաւ հրատարակուիլ «Հորիզոն»ը, 1917ին հիմնուեցաւ Բիւրոյի ռուսերէն պաշտօնաթերթը՝ «Մոլոտ»:

Յիշենք նաեւ, 1909—21 շրջանին հրատարակուած դաշնակցական թերթերու կարգին, Թիֆլիսի «Աշխատաւոր»ը, Բագուի «Արեւ»ը, Կարնոյ «Յառաջ»ը, Վանի «Աշխատանք»ը, Իգտիրի «Աշխատանք»ը, Երեւանի «Յառաջ»ը եւ «Հայաստանի Աշխատաւոր»ը, Էջմիածնի «Արարատեան Աշխատաւոր»ը, Ալեքսանդրապոլի «Շիրակի Աշխատաւոր»ը, Թաւրիզի «Առաւօտ»ը եւ «Այգ»ը եւն.:

1909 Յունիս 23ին Պոլսոյ մէջ հիմը դրուեցաւ Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Բիւրոյի պաշտօնաթերթ «Ազատամարտ»ի, որ աննախընթաց ժողովրդականութիւն կը վայելէր բովանդակ հայ աշխարհի մէջ եւ որուն շուրջ բոլորուած էր արեւելահայ եւ արեւմտահայ մտաւորականութեան ընտրանին(*):

Հայաստանի խորհրդայնացումը եւ Պոլսոյ մէջ քէմալական վարչաձեւի հաստատումը պատճառ դարձան, որ Դաշնակցական մամուլը փոխադրուի արտասահման: 1923էն ետք Դաշնակցական մամուլի գլխաւոր կեդրոններ դարձան Պոսթըն, Փարիզ, Գահիրէ, Պալքանները, Սուրիա եւ Լիբանան, մինչեւ Հարաւային Ամերիկա: Աւելորդ կը նկատենք մի առ մի յիշատակել բովանդակ Գաղթաշխարհի մէջ այսօր լոյս տեսնող Դաշնակցական թերթերն ու պարբերաթերթերը:

Կրնանք հպարտութեամբ յայտարարել, թէ Դաշնակցութեան հրատարակած թերթերու եւ պարբերականներու թիւը, 1891էն մինչեւ այսօր, ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐը կ'անցնի:

Ամէն ուր որ ազատ խօսքը կաշկանդուած չէ, Դաշնակցութիւնը իր ձայնը ունի:

Մամուլին զուգընթաց՝ Դաշնակցութիւնը հրատարակած է եւ կը շարունակէ հրատարակել գիտական, գրական, հասարակական, ընկերային, տնտեսական ու գեղարուեստական բազմաթիւ գիրքեր ու գրքոյկներ, «Դրօշակ», «Յառաջ», «Հայրենիք», «Յուսաբեր», «Նոր Օր» եւ այլ մատենաշարներու միջոցով, կամ կուսակցական մարմիններու եւ անհատներու նախաձեռնութեամբ:

Դաշնակցութեան ոչ-պարբերական հրատարակութիւններու շարքը սկսաւ «Դրօշակ»ի մատենաշարով, որուն առաջին գրքոյկը՝ «Ազատամարտական ոգի»՝ լոյս տեսաւ 1894ին: Այս մատենաշարին մաս կը կազմեն, 1894էն ասդին, ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԵՒՄԷԿ մեծ ու փոքր հատորներ հայերէն, ռուսերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով:

Թիֆլիսի «Յառաջ»ի մատենաշարը հրատարակած է այլեւ այլ լեզուներով ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԵՐԵՔ, «Հայրենիք»ի մատենաշարը՝ ՎԱԹՍՈՒՆԸՉՈՐՍ, «Յուսաբեր»ի մատենաշարը՝ ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԵՔ, Աթէնքի «Նոր Օր»ի մատենաշարը՝ շուրջ ՔՍԱՆԸՀԻՆԳ մեծ ու փոքր գիրքեր: Ընդամէնը ԵՐԿՈՒ ՀԱՐԻՒՐ ԵՕԹԱՆԱՍՈՒՆԸՎԵՑ տնուն գիրք, հարիւր հազարաւոր օրինակներով:

Այս հաշուէն դուրս են անհատ Դաշնակցականներու նախաձեռնութեամբ կամ հեղինակութեամբ լոյս տեսած բազմահարիւր հատորները:

Ահա թէ ինչ տուաւ Դաշնակցական «ազգ»ը իր ժողովուրդին, մշակոյթի մարզին մէջ, վերջին յիսնամեակին, եւ պիտի շարունակէ տալ նաեւ ասկէ ետք:

Ձինուորեալ Մամուլը, Դաշնակցութեան շունչին ու հովանիին տակ, կը ծառայէ ու պիտի ծառայէ հայ ժողովուրդի արդար Դատի յաղթանակին, այն է՝ ամբողջական հայութիւն ամբողջական Հայաստանի մէջ:

Հայ ժողովուրդին համար ասկէ աւելի նուիրական, ասկէ աւելի սրբազան Դատ չկայ:

Այս Դատի յաղթանակը եղած է ու պիտի ըլլայ մեր «բեւեռային աստղ»ը, միակ ճշմարտութիւնը, Մեծ Ճշմարտութիւնը, որուն պիտի ձգտինք հասնիլ եւ պիտի հասնինք:

ՅԱՌԱՋ.— Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն անմիջապէս վերջ, Պոլսոյ մէջ լոյս տեսաւ առաջին Դաշնակցական թերթը, «Ազդակ» Երիտասարդ Շաբաթաթերթը, 41 թիւ, տեւելով մինչեւ Ազատամարտի երեւումը: Խմբագիրներն էին Գ. Բարսեղեան, Շ. Միսաքեան եւ Վ. Թաթուլ:

Դէպի վեր

Եթէ քու մէջ կեա՛նքն է յոգնած ու անյոյս,
Դարձեալ յառաջ, դէպի վե՛ր,
Պիտի գտնես բարձունքներո՛ւ վըրայ կոյս՝
Դարձեալ լուսին ու աստղեր:

Եթէ քու մէջ յո՛յսն է ազօտ ու տրտում,
Դարձեալ յառաջ, դէպի վե՛ր,
Պիտի գտնես ճանապարհիդ անհատնում՝
Նոր յոյսերու նո՛ր ջահեր:

Եթէ քու մէջ կա՛մքն է շիջած պայքարի,
Դարձեալ յառաջ, դէպի վե՛ր,
Վերելքիդ մէջ հոգիդ լեցուի՛ ցնծալի՝
Արշալոյսով զանգրահեր:

Եթէ քու մէջ դըրած է վիշտն իր բագին,
Դարձեալ յառաջ, ի՛մ ընկեր,
Աչքերդ ուղղած ցաւէդ բըխած արցունքին՝
Մի՛շտ դէպի վեր, դէպի վե՛ր:

Միլան. ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

« ՅԱՌԱՋ »ը
ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԻՋԵՐ ԱԶԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՐԵՔ ՎԱՀԱՆՆԵՐԸ

1.— ՎԱՀԱՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Առոր հետեւանքով մեր սիրելի ընկեր Վահան ձէլլաէկեանը ձերբակալուելով իբրեւ Դաշնակ-«քոմիթաճի» Սեբաստիա փոխադրուեցաւ եւ բանտարկուեցաւ մինչեւ 1908ի Սահմանադրութեան հռչակումը:

Այս մասին աւելի որոշ լուսաբանութիւններ ունենալու համար, կը խնդրենք մեր Տիվրիկցի հին ընկերներէն, որ գրեն «Յառաջ»ին, մանրամասն ճշգումներով:

1914ին Վահան եւ Փոլատ կը մեկնին Էրզրում, Հ. Յ. Դ. Ընդհանուր Ժողովին:

1915ի Ծաղկավարդի նախընթաց շաբաթ գիշեր, կը ձերբակալուին Հնչակեան շէֆերէն Տիգրան Օտապաշեան, Կարապետ Բալուցեան, Բենիամին Թոփալեան եւ Խորոխոն գիւղացի Մուրատ: Ծաղկազարդի Կիրակի առտուն կանուխ, ընկերներ Վահան Վարդանեան, Յ. Փոլատեան եւ Յ. Վարդիկեան արդէն տեղեակ եղած ձերբակալութեանց, կը կանչեն Յ. Փ.ը իրենց մօտ եւ կը յանձնարարեն, զինուորական տարիք չներկայացնող ընկեր մը փութացնել Կովառն, Մուրատի մօտ, տեղեկացնելու իրեն այս ձերբակալութիւնները, որպէս զի ծուղակը չիյնայ, քաղաք գալով:

Ընկեր Յ. Փ.ի կողմէ ընտրուած բանագնացը, ընկեր Մկրտիչ Գանթարճեան, 19 տարեկան քաջ պատանի մը, կը հասնի Մուրատի մօտ, կուսակալ Մուամմէրի՝ Մուրատը խաբէութեամբ քաղաք բերելու համար ղրկած ոստիկաններէն կէս ժամ առաջ:

Դեռ այս բանագնացը գիւղէն չվերադարձած, արդէն կը ձերբակալուին Կ. Կ.ի անդամները, որոնց մէջ ընկեր Վահան Վարդանեան եւ Յովհաննէս Թաշճեան (պայտար) որ ոչ մէկ կազմի կը պատկանէր: Կը թուի թէ իր բարեկամ — երկար հասակն էր որ ուշադրութիւն գրաւած էր:

Թէ ինչո՞ւ մեր ընկերները երբ տեղեակ էին Հնչակեան «շէֆ»երու ձերբակալման եւ հարկ դատեր էին զգուշացնել Մուրատը, իրենք չէին պահուած — խնդիր մըն է որ կը կարօտի լուսաբանութեան:

Սեբաստիոյ բանտին մէջ մեր ընկերները կը մատնուին ամենօրեայ ծեծի: Զարաչար կը ծեծեն մանաւանդ ընկեր Վահան Վարդանեանը, խոստովանութիւններ կորզելու համար: Իր ընկերները ի տես անոր կրած ահաւոր տառապանքին, թոյն կ'ուզեն իրենց հաց բերողներէն, բայց չեն ստանար:

Շաբաթներ վերջ բոլորն ալ բանտէն հանելով, Հնչակեաններուն եւ վերոյիշեալ պայտար Յովհաննէսին հետ կը տանին մինչեւ Եէնիխան, ուրկէց դեռ իրենց ողջ ըլլալու մասին հեռագիրներ կը հասնէին: Այդ քաղաքէն կ'ուղղեն զանոնք դէպի Մալաթիա, բայց հոն չհասած կ'առաջնորդեն ձեռնակապերով Իկիտլէր-Մէշէսի կոչուած ձորը, ուր բոլորն ալ կը սպաննեն,— 12 հոգի:

2.— ԸՆԿԵՐ ՎԱՀԱՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

Չկայ Սեբաստացի մը որ չճանչնայ Վահան Մեծատուրեանը (հայրը՝ Տէրիճի Յովհաննէս), բնիկ Բինկեանցի, 1895ի կոտորածներէն վերջ հաստատուած Սեբաստիա:

Մեծատուրեանները կը կազմէին ճոխ գերդաստան մը: Իրենցմէ լսած եմ թէ, իրենք կը սերին Մելիք-Ծատուր անուն իշխանէ մը: Այս պարագան ճշդելու հնարաւորութիւններ կը պակսին անշուշտ, բայց ես կը գտնեմ հաճելի, եթէ հայ գերդաստան մը կ'ուզէ տանիլ կապել իր ծագումը հին համբաւի մը:

Ընկեր Վահան Մեծատուրեան, համակ խանդ եւ կրակ ըլլալով հանդերձ, վերջին ծայր զգաստ-նապահ էր:

Նիւ Եորքի նոյն հին ընկերը, Մ. Գ. կը կարծէ թէ Վահան մեր կազմին մասնակցեցաւ 1908ին: Կարծեմ կը սխալի:

Ընկեր Վահան Վարդանեանի մասին խօսած ատեն, ըսի թէ 1908ի Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն վերջ մեր սարքած առաջին հրապարակային դասախօսութեան առթիւ իմացանք որ մեր կազմէն անջատ կար 60 ընկերներէ բաղկացեալ խումբ մը:

Զարմանալու բան չկայ: Սահմանադրութենէն առաջ, կազմին մէջ չէր ընդունուեր ոեւէ անհատ, եթէ չունենար մաքուր անցեալ, անբասիր նկարագիր եւ մանաւանդ զաղտնապահ ըլլալու մասնաւոր յատկութիւն:

(5) ՍԵԲԱՍՏԱՑԻ ՄԸ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐԸ

Աստուր

Մութը սատկած մուկի պէս կ'իյնար Պերլինի վրայ: Վերջին հանրակառքերը կը փախչէին լեղապատառ, ջարդուփշուր Վիթնպէռկի հրապարակէն: Վերջին ճամբորդները կ'աճապարէին, իրենց գլուխներուն ծակ մը անցնելու: Ուշ էր: Ուր են, ուր չեն, Անգլիացիները հիմա մէջտեղ կ'ելլեն: Եւ անոնք կուգային ամէն գիշեր: Իրենց տունին պէս: Խումբերով կամ հատ հատ: Կը դառնային բարձրէն, քաղաքին երկինքներուն մէջ: Մերթ ծուխ կը թքնէին կորսուելու համար, երբ հրանօթներ փսխէին իրենց դէմ: Յաճախ կը հոսէին արծաթէ գետերու նման, լուսարձակներու արեւուն տակ: Ու ահա տեղի մը վրայ կը բարկանային: Կը դոռային: Գիշերը կ'ընէին ցերեկ: Կը թափէին կրակ ու բոց: Ու Պերլինի երկինքներէն կը հեռանային:

Եւ անոր համար, մթնչաղին, ամէն իրիկուն, ամէն ոք, տակաւին անոնք չյայտնուած, քանի լուսարձակներ արեւմուտքը կը պեղէին, կը մտնէր ծակ մը, սպասելով որ փորձանքը գայ եւ փորձանքը անցնի: Մեծ քաղաքի մէջ աւելի դժուար է տեղաշարժը օտարներու համար, որոնք լեզու ու փողոց չեն գիտեր: Հսկայ ամայութեան մէջ, կիսով կիսակործան, ուր գորշ, գէր առնէտներ նետ կը խաղան ամայի մայթերուն վրայ:

Իր հագուստէն յայտնի էր օտար ըլլալը: Այսինքն գրեթէ հագուած չէր: Եւ դէմքէն: Ու կնոջմէն, կուրծքը փաթթած երախայ մը: Այսինքն ոչ հագուստ, ոչ ալ պատշաճ տեսք ունէին Պերլինի համար: Երիտասարդ էր: Ու անհանգարտ անձկութիւնով չուրջը կը նայէր, ու կնոջ ու երախային: Ու ծակամուտ հերոս ամբոխին, կեցած հանրակառքի կայանը: Յանկարծ օգնութիւն կանչելու պէս պոռաց բարձրէն.

— Հալօ՛: Ո՞ր թիւը կը տանի Փոցտամի հրապարակը:

Շատ նեղուեցայ որ չհարցուց ուղղակի ինծի, քանի որ աչքերս վրան էին որսի շունի պէս ու կը զննէի զիրենք անդադար: Ու կը մտածէի բնականաբար, գուցէ Հայ ըլլան: Ու կը դառնայի իրենց չուրջ, ինչպէս բարակը նապաստակին: Արդեօք չհասկցա՞ւ իմ ալ օտար ըլլալս որ Գերմաններուն դիմեց: Բայց ես ալ հոն կ'երթամ, Փոցտամի հրապարակը: Նաեւ իմ ճամբաս է ան: Ուստի կը նետուիմ կառք, իրենց հետ: Կը տեղաւորէ կինը կողքին ու կը շոյէ երախային գլխիկը:

Ահա հասանք: Կը հոսինք դուրս: Բոլորը կ'անհետին իբրեւ ոգի: Կը մնանք մէջտեղը իրենք եւ ես: Կը հետեւիմ իրենց, քիչ մը անդին կեցած: Կ'երթան՝ կը քալեմ: Կը կենան՝ կը կամցնամ: Յանկարծ կը դառնայ ու չուրջը կը նայի: Շուարած է: Մէկը կը փնտռէ: Բայց մարդ չկայ մէջտեղը: Բացի մէկէն: Ուստի ինծի կ'ուղղէ այս անգամ հարցումը.

— Հէռ, ո՞ւր է Անհալթի կայարանը:

— Եկէք հետս: Ես ալ հոն կ'երթամ:

Ու գլուխները թօթուած, կը շարժինք: Մեր քովէն կինը, սիրուն, կլորիկ, երախան կուրծքին: Կ'երթանք քով քովի: Բայցմիտքս, անհանգարտ, կ'երթայ աւելի հեռուները: Արդէն առաջին ակնարկին այդ յիշեցի, երբ տեսայ զիրենք: Սա պատկերին նայեցէք: Ինչքան նման է իմ մանկութեանս: Ահա երիտասարդ կին մը, երախայ մը սրտին: Եւ անոր քովէն մարդ մը: Անպայման փախստական են: Միայն թէ իմ երախայութեանս մարդ չկար մօրս քով: Հայրս պանդուխտ էր: Ու թէեւ օդանաւ չըլլար այն ատեն, բայց կար ջարդ: Ու մայրս, նորածինը առած, ինկեր է անտառները: Ջարդ է եղեր այն ատեն նորէն ու ինք փախեր է: Ինչո՞ւ աշխարհ եմ եկեր, քանի որ ամիս մը վերջը մահուան պիտի դատապարտուէի: Թէ որ գիտնայի, թերեւս որոշումս փոխէի: Ուստի, յիշելով այն հեռաւոր ժամանակները, ուր մայրս մինակ, միս մինակ, լեռներուն վրայ, կ'երթայ կ'իյնայ Հալէպ, ուր Քիւրտերը երեսլաթս կը գողնան, ու կուլայ, կը հարցնեմ քովէս ընթացող եղեգնահասակ քաջ երիտասարդին:

— Ի՞նչ ազգ էք դուք: — Հայ:

Հաւատալս չիգար: Ուստի կը կրկնեմ.

— Ի՞նչ ըսիք, լաւ չհասկցայ:

— Հայ: Զէ՞ք գիտեր Հայը ի՞նչ է:

Ահա հրաշք: Զկռահեցի՞: Նորէն Հայ: Ուստի այս անգամ կը պատասխանեմ Մեսրոպեան տառերով.

— Ես ալ Հայ եմ: Բայց ո՞ւրկէ ուր այսպէս:

Մութ էր այլեւս ու չտեսայ իր դէմքին արտայայտութիւնը: Միայն լսեցի ձայն մը, քնքոյշ ու կակուղ, կարծես ներողութիւն խնդրէր.

— Ա՛խ, հայերէն չեմ գիտեր, բաժալուսթա, գիտե՞ս բա ռուսքի:

— Փա ռուսքի ալ ես չեմ խօսիր: Դուն գիտե՞ս փա փռանցուզքի, փա կեռմանսքի, կամ փա չեխքի եւ կամ փա չինսքի ...:

— Մայօ՛ փա կեռմանսքի:

— Ակսէ ուրեմն, թող ըլլի էդպէս եւ մայօ, որ թարգմանի «քիչ մը գերմաներէն»:

— Մենք հիւսիսէն կուգանք եւ կ'երթանք հարաւ եւ չենք գիտեր ո՞ւր: Ես Մինսքի «Պելոռուսիա» թերթին խմբագիրն էի: Գերմաններուն օրով: Անշուշտ տեղեակ ես:

— Բանէ լուր չունիմ: Միայն կ'ենթադրեմ:

— Ուրեմն ճիշդ ու ճիշդ ենթադրածիդ պէս: Կարմիրները նորէն առաջ գալ սկսան, եւ մենք սկսանք երթալ ետ: Մէկը առաջ, միւսը ետ: Արդէն այդ չէ՞ կեանքը: Մէկը հետեւանք միւսին: Մէկը պատճառ, միւսը արդիւնք: Ետ մինչեւ Պերլին: Ինչպէս կ'ըսեն՝ կծիկը դնել:

— Այդպէս ուրեմն:

— Այո, այդպէս:

— Իսկ հիմա ի՞նչ ջուրի վրայ ես:

— Այդ այլեւս աստուածները գիտեն: Շարունակ ռուսական եկեղեցի կ'երթամ, սեննակ ճարելու: Բայց կեցիր, ծանօթացնեմ: Կինս, Նաթաշան, Ուքրանուհի: Իսկ այն պզտիկ գայլը որ մայրը կը ծծէ, տղաս է, Աստուր, Աստուր ...

Վերջին բառերը արտասանեց այնքան գորովով, ու նայեցաւ ինծի, կարծէք գովեստի սպասէր այդ արարչական բացառիկ հրաշքին համար:

Բայց կնիկ էր, խօսք չուզեր: Ու եթէ օտար հարս պիտի բերենք, առանկ ըլլայ որ արժէ: Ու քալեցինք շարունակ, մինչեւ հասանք կայարան: Մինչ այդ, մութը մակրդուեցաւ սատանայի մածունով ու թանձրացաւ, դարձաւ սպառնական: Եւ անգլիական օդանաւերը երթալով մօտեցան: Հոն կը բնակէինք երկուքս ալ:

— Է, գիշեր բարի:

— Թող առանկ ըլլայ: Գուցէ եւ ցտեսութիւն:

Աստուրն ու Նաթաշան կրկին տեսայ, բայց գիշերը ոչ այլեւս: Գիշերը, սեննակիս կարմիր թաւիշները սեւցան: Գիշերը, լեղապատառ ճիչ հակօդային զէնքերու, գիշերը, անգլիական յարձակում: Գիշերը՝ անքուն: Անգլիացիք վերը, իսկ մենք վարը, ինչպէս միշտ, նաեւ այս անգամ: Գիշերը տանջալի: Գիշերը խոհեր: Գիշերը ճամբորդութիւն կարմիր ժապաւէնի վրայ, բռնած Աստուրի թեւիկէն: Մինչեւ Անատոլու, մինչեւ մեր գեղը, մինչեւ Հալէպ: Գիշերը թափառում բախտի խորտ ու բորտ քառուղիներէն: Գիշերը՝ երէկ: Երէկը՝ այսօր:

Իսկ վա՞ղը:

Բայց մի՞թէ դեռ վաղ ունին անմխարան ազգերը:

ԵՐՈՒԱՆԴ

ՊՈՒՏ'Մ ...

ՈՉ «ՍԳԱՏՕՆ» ...

Սո՞ւգը: Տկար եւ ընկճուածներու կալուածն է: Կորովի մարդերը, կենսունակ ազգերը, ողբուլացը ջնջած են իրենց բառգիրքէն:

Սգա՞լ: Տխրի՞լ: Թող ուրիշները սգան ու ողբան:

Թող ողբան այն հողերը որ զրկուեցան կեանքէ եւ կենսունակ ժողովուրդէ մը:

Գլուխը թող ծեծէ այն ազգը որ ամայացուց եւ տնապատ վերածեց ընդարձակ եւ բեղնաւոր հողերը:

Նախկին չէ՞ն գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, ուր տակաւին երէկ, կենսունակ եւ շինող-ծաղկող ազգ մը կ'արդասաւորէր, երգ ու աշխատանք կը սփռէր չուրջը, այսօր գայլերն ու վարազները կ'ոռնան: Ու իբրեւ բնակիչ որջացած են հոն ...

Զարմանալի: Մարդիկ յաճախ, հակառակ կողմէն կը դիտեն դէպքերը:

Շէն, մշակուած պարտէզի մը մէջ, տապարուած ծա՞ռն է դժբախտը թէ պարտիզպանը, որ զրկուած է ծառին չքեղութենէն ու անոր կենսատու պտուղէն ....

Ինչո՞ւ մենք պիտի ողբանք, ինչո՞ւ մենք պիտի սգանք:

Նահատակնե՞ր ունինք բիւրաբիւր: Մեռելնե՞ր: Ամէն մէկը իբրեւ տէգ՝ մխուած են ջարդարարի կողին:

Զէ՞ք տեսներ Հայը: Ողջ է ան: Աշխարհի բոլոր հրապարակներէն ձայն կուտայ: Իր մշակոյթի արմատները սփռած է բոլոր երկիրներուն մէջ:

Կը տօնուի Վարդանանցը: Կը թարգմանուի Նարեկացին հիասքանչ: Կոմիտասը՝ շքեղ բեմերու վրայ բերած է հայ մշակին «Հօ, եզը ջան»ը ու հայ աշխատանքի ու սիրոյ երգերը:

Եւ այս բոլոր արժէքները օր մը դուրս վտարեց Թուրքը: Բուերն ու ագռաւները, անծեղն ու գայլը բերաւ փոխարինելու զանոնք ...

«Սգատօ՛ն»: Որո՞ւն համար:

Հայը սուգ չունի: Ան չեչտակի կը նայի բոլոր վտանգներուն: Կը դիմագրաւէ զանոնք: Աղեղն ու տէգը ուղղած անոնց դէմ:

Ապրիլ 24: Սթափումի, ներուժեղացումի օր:

Հայա թշնամիի՞ն համար:

Տէր ողորմեա՛ ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (41)

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԳՐԱՒՈՒՄԸ

Դ.

Յայտնի է որ Հունիատ Յոյներուն օգնելու փորձ մը կ'ընէր եւ կը յուսար հունգարական բանակին յարձակման մը հաւանականութեամբ, վախցնել Սուլթանը եւ այսպէսով օգնել նաեւ մեծ վէզիր Խալիլ փաշայի, ի նպաստ խաղաղութեան ըրած ջանքերուն: Ամենտէրէկվոյի այս դաշինքը, որով Սուլթանին եւ Հունգարիոյ միջեւ երեք տարուան զինադադար մը կը կնքուէր, Սերպիոյ ծերունի իշխան Ժորժ Պրանքովիչի հովանաւորութեան ներքեւ կնքուած էր, ի մեծ կատաղութիւն Յոյներու: Արդ, այս դաշինքը կրնար ստիպել Սուլթանը որ պաշարումը վերցնէ: Հաւանական է որ Ժորժ Պրանքովիչ, զղջալով իր ըրածին, խորհուրդ տուած ըլլայ Հունիատին, այս անսովոր դիմումը կատարելու, որ սակայն ոեւէ օգուտ չունեցաւ: Սուլթանը Հունգարացի պատգամաւորներուն թոյլատրեց միայն այցելել Սէն Ռոմէնի դրան դիմացը գտնուող թրքական մեծ մարտկոցը: Յետոյ պիտի տեսնենք թէ այս առիթով ինչ գրեթէ գայթակղական դիրք բռնեցին սոյն պատգամաւորները: Դեսպանութիւնը ուրիշ արդիւնք չունեցաւ:

Ռմբակոծութենէն հազիւ շաբաթ մը վերջ, որքան ալ անհաւատալի թուի այս բանը, պարիսպին ամբողջ երկայնութեամբը, աւերները այնպիսի համեմատութիւններ առած էին որ Թուրքերը որոշեցին առաջին ընդհանուր յարձակում մը փորձել: Արտաքին պատէն մաս մը եւ ներքին պատէն ալ երկու աշտարակ կործանած ու փլած էին Լիկոսի հովտին մէջ:

Ժան Ճիուսթինիանի ափյափոյ ամբարտակ մը բարձրացուցած էր, պաշտպանելու համար այս խրամատը՝ ուր «յարձակումը ամէնէն աւելի բուռն ու պարիսպին հասած վնասը անդարմանելի էր»: Փոսին աջեւի կողմի առաջին պատը եւ ասոր անմիջապէս ետեւը գտնուող պատը փլած ու իրենց բեկորներով մասամբ լեցուցած էին խրամատը: Իր ահագին թնդանօթներուն տարած այս արտակարգ յաջողութիւնը Սուլթանին այնպէս կարծել տուաւ թէ արդէն կրնար բռնի գրաւել քաղաքը: Հետեւաբար 18 Ապրիլին արեւմուտէն երկու ժամ վերջ հրամայեց որ յարձակումը սկսին:

Պատմագիրները զանազան մանրամասնութիւններով կը պատմեն այս յարձակման դէպքերը: Այսպէս Սլաւոնական ժամանակագրութիւնը սա չահեկան մանրամասնութիւնները կուտայ. —

«Կէսօրին, կ'ըսէ, Թուրքերը երկրորդ անգամ ըլլալով լարեցին թնդանօթը, բայց Ճիուստինիանի որ ինքն ալ թնդանօթը պատրաստած էր, հարուած մը արձակեց թրքական թնդանօթին դէմ, այնքան ճշդութեամբ, որ անոր վառօդի սնտուկը պայթեցաւ: Մէհմէտ «իլէրի» պատգամը արձակեց, ինչ որ կը նշանակէ «յարձակեցէք»: Բովանդակ բանակը կրկնեց այս գոչը եւ, ծովէն ու ցամաքէն նետուեցաւ առաջ: Հակառակ կողմէն ալ, պաշարեալները ամէնքն ալ, առանց բացառութեան վազեցին պարիսպին վրայ, քաղաքին մէջ միայն պատրիարքը, արքեպիսկոպոսները եւ կղերը մնացին, որոնք ծնրադիր կ'աղօթէին եկեղեցիներուն մէջ:

Կայսրը առանց վայրկեան մը հանգիստ առնելու եւ հեծկլտալով, ամբողջ քաղաքը պտտեցաւ, պաղատելով բոլոր հրամանատարներուն ու ժողովուրդին որ առնաբար դիմադրեն եւ չթուլնան իրենց եռանդին ու յոյսերուն մէջ: Միեւնոյն ատեն հրամայեց զարնել քաղաքին բոլոր զանգակները:

Երկու կողմն ալ մեռելները վար կը թափէին փունջերու պէս եւ արիւնը գետի պէս կը հոսէր: Թուրքերուն մեռելները կամուրջի ու սանդուղի տեղ կը ծառայէին իրենց»:

Կրիտոփուլոս ալ պատմելով այս առաջին յարձակումը, զոր ինք Ապրիլ 19ին կը դնէ, կ'ըսէ թէ Սուլթանը օգուտ քաղեց մթութենէն եւ պարիսպներէն վեր մագլցելու համար բազմաթիւ ջոկատներ ղրկեց, որոնք աղեղնաձիգներէ, զրահ հագած մարդոցմէ, նիզակներով զինուած զինուորներէ եւ բոլոր իր հետեւակ պահակազօրքէն այսինքն Ենիչէրիներէ կը բաղկանային:

Բոլոր ասոնք ուժգնօրէն յարձակեցան փոսին վրայ, որ այստեղ փլած աշտարակներու եւ պարիսպի կոյտերով երկու երրորդ մասով լեցուն էր: Պատերազմիկներու այս ամբոխը սարսափելի գոռում գոչումով անցաւ փոսէն ու յետին կատաղութեամբ յարձակեցաւ արտաքին պատին վրայ, ամէն ճիգ թափելով որ կամ վրայէն անցնին կամ փլցնեն զայն:

(Շար.)

ուած է անոնց ի նպաստ տրուած արժանիքը պաշտպանելու համար :

✕ « Մինչեւ հիմա հաշուած 120.000 գաղթականներէն կէսը մինչեւ 14 տարեկան տղաք են . 15—45 տարեկանները 33.000 հոգի են դժբախտաբար, կ'ըսէ «Հիւրիյէթ», իսկ մնացեալը 45էն վեր են : «Ուժեղ եւ կայտառ տարրերը վար դրուած են Պուլկարիոյ մէջ եւ անոնց փոխարէն տարիքոտները ու տղաք ղրկուած են : Այս արարքը, որ պէտք է ճնշէ քաղաքակիրթ եւ ազատ ազգերուն խղճին վրայ, ցոյց կուտայ թէ ինչպէս կը ճգնին փճացնել Պուլկարիոյ մէջ ապրող մօտ մէկ միլիոն Թուրքերը »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳՈՐՎԻԼԷՆ կը խնդրեն ճշդել թէ Սէնի մէջ խեղդուած գտնուած պատանին, Ցակոբ Շամլեան պիտի թաղուի իր ազգականներուն ծախքով : Ցուղարկաւորութիւնը այս երկուշաբթի ժամը 15.45-ին, Ալֆորվիլի Հայոց եկեղեցին :

ՄԱՅԻՍ 1ԻՆ (Երեքշաբթի) փակ պիտի ըլլան բոլոր պետական հիմնարկութիւնները, մեծ վաճառատուները, թանգարանները, թատրոնները, դրամատուները, սափրիչները, եւն. : Պիտի չբանին հանրակառքերը (օթօպիւս), իսկ մեթրօն պիտի բանի կրճատեալ երթեւեկով :

ՓԱՐԻԶԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԸ բացուեցաւ երէկ : Պիտի տեւէ մինչեւ Մայիս 14 եւ բաց պիտի ըլլայ ժամը 9—18:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԹՐՈՒՄԸՆ երկուշաբթի օր խորհրդարանին պիտի ներկայացնէ զինուորական նոր ծրագրը, որ կը հասնի 60 միլիառ տոլարի :

ՉԸՐՉԻԼ յետաձգեց իր մեկնումը դէպի Մ. Նահանգները, եւ պիտի փորձէ վճռական հարուած մը տալ աշխատաւորական դահլիճին :

ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ Ճիպրալթարի մէջ, տասը հոգի ալ մեռան, զինարանի նաւ մը պայթած ըլլալով : Ամբողջ քաղաքը սարսեցաւ եւ չկայ շէնք մը որ վնասուած չըլլայ : Նաւուն բեռները ինկան մատնանշարանին, մայր եկեղեցւոյն եւ ուրիշ հաստատութեանց մէջ, մեծ վնասներ պատճառելով : Ամէնէն ծանր վնասները կրեցին կառավարչատունը, ծծ. զարէն մնացած վանք մը եւ մայր եկեղեցին : Շատ մը եկեղեցիներ անգործածելի դարձած են : Դպրոցները փակուեցան առժամապէս :

ԻՏԱԼԻՈՅ փոխադրութեանց եւ մետաղագործական հաստատութեանց բանուորները գործադուլ հռչակեցին 24 ժամուան համար : Միլիոնաւոր քաղաքացիներ գործի գացին քալելով : Միայն պաշարաբարձ կառքերը կը բանէին :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ արտաքին նախարարը, Գ. Քարտել ճառ մը խօսելով, հրաւիրեց Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Իտալիոյ եւ ուրիշ երկիրներու ընկերվարական հոսանքները որ միացնեն ճակատ կազմեն Խ. Միութեան եւ Կոմինֆորմի դէմ :

ՕԴԸ, որ գարնանային տաքութիւն ունէր հինգշաբթի օր, յանկարծ փոխուեցաւ : Երկու օրէ ի վեր ցուրտ է եւ անձրեւ կը տեղայ Փարիզի եւ հիւսիսային նահանգներուն մէջ :

ՋՈՐՍ ՓՈԽԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ վերջին ժողովին մէջ (39րդ նիստ) արեւմտեան պատուիրակները բաբեխոսեալ բանաձեւ մը ներկայացուցին : Գ. Կրոմիքօ նորէն գոհ չմնաց : Երեք պատուիրակները կը հաւանէին օրակարգ անցընել Իտալիոյ հաշտութեան դաշնագիրը եւ Թրիէսթէի խնդիրը, բայց Խ. Միութեան ներկայացուցիչը միշտ առարկութիւններ կը յարուցանէ, միեւնոյն ատեն պահանջելով օրակարգ անցընել նաեւ Աւստրիական դաշինքը :

ՕՐՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԸ, Գ. Լիւսիէն Լոմէ, մեռած գտնուեցաւ իր գրասենեակին մէջ : Կը կարծուի թէ անձնասպան եղած է : Պաշտօնական տեղեկութեանց համաձայն, գլուխին ծանրապէս վիրաւորուած է, ատրճանակը փորձած ատեն : Գրականութեան պաշտպան էր եւ չարաչար կը յոգնէր, ուսումնասիրութիւններ կատարելով :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ երբեմնի խոժոռին Ապպաս Հիլմի փաշայի կինը, իշխանուհի Ճավիտան, որ 75ը անցած է, անտանելի թշուառութեան մը մատնուած ըլլալով, Լոնտոն երթալ կ'ուզէր, ապրուստը ճարելու համար իրրեւ սպասուհի : Երեք շաբաթէ ի վեր ոչ մէկ պատասխան ստացած է, եւ ամէն օր կ'երթայ կը սպասէ բրիտանական հիւպատոսարանին առջեւ : Անգլիոյ թագաւորին ալ նամակ մը գրած է, յիշեցնելով երբեմնի փառաւոր ընտանութիւնները ...

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Մարսէյլի մասնաճիւղին, վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ իր կեդրոնատեղին հաստատուած է 19a rue Venture Marseille, ուր գինեձօն մը տօնի պիտի ունենայ ապրիլ 29ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2էն մինչեւ 8: Այս առթիւ կը հրաւիրէ իր անդամները ընտանիքով, բարեկամներով եւ զաղուքը : Այս թէյակունչ կեանքն ալ այժմ սրահը բաց պիտի ըլլայ ամէն շաբաթ օր կէսօր վերջ ժամը 5էն 8: Վարչութեան անդամներէն մին պիտի ընդունի այցելուները :— Վարչութիւն

Գինեձօն

Ի պատիւ ՄԻՍԱՔ ԹՈՐԼԱՔԵԱՆԻ

Նախաձեռնութեամբ Տրապիզոնի նահանգի (Փոնտոս) Հայր. Միութեան, Սառուելի ճաշարանին մէջ, 3 Մայիս, հինգշաբթի, Համարաձայն տօնին օրը, ժամը 15ին :

Խնամուած գեղարուեստական բաժին : Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները եւ փափաքողները : Մեթրօ Strasbourg St. Denis, Sentier եւ Réaumur Sébastopol, ճաշարանը 31 Place d'Alexandrie :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Մարի Կառվարենց, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան (երգ) եւ ուրիշներ :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՕՐԸ ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի ժամը 4էն կէս գիշեր, քաղաքապետարանի սրահը (Salle des Fêtes), Rue Stalingrad, Շավիլ :

Կը նախագահէ ընկեր ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Թատերական ներկայացում

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ նախաձեռնութեամբ ԳՈՒԼ. ՕՍՏՈՅԻ ՎՐԱՄԵԱՆ եւ ՍԷՆԹ ԱՆԹՈՒԱՆԻ ընկեր ԿԱՐՕ ենթակոմիտէներու :

6 Մայիս, կիրակի ժամը 14ին Պուլվար Օտոյի մէջ, 230, Chemin de la Madrague, Bar International :

Շաբաթ, 5 Մայիս, ժամը 20ին Սէնթ Անթուանի մէջ, Մարտիկեանի սրահը :

Պուլվար Օտոյի Թատերախումբին կողմէ ԱՐՇԱԿ Բ.

Ղեկավարութեամբ դերասաններ Ա. եւ Վ. ՑԱԿՈԲԵԱՆՆԵՐՈՒ եւ մասնակցութեամբ Պուլվար Օտոյի Նոր Սերունդի կարող ուժերու :

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐՈՒ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

կիրակի, 6 Մայիս, կէսօրէն ետք, ժամը ճիշդ 3ին, Théâtre Verdiի շքեղ սրահին մէջ (rue d'Alger) :

Գեղարուեստական եւ ակադեմական խնամուած բաժին : Պիտի խօսակ շնորհալի Ջութակահարուհի Օր. Մ. ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆ, դաշնակ Արենուշներ Ս. ԵՆՈՎՔԵԱՆ եւ Մ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԷ

Պիտի ներկայացուի

« ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ »

(Յ. Պարոնեանի) երէց Արենուշներու կողմէ

Մարզանքներ, հայկական պարեր եւ սկաուտական հաճելի անակնկալներ :

Ցուցադրութիւն Արենուշներու ձեռագործներու եւ ձեռական աշխատութեանց :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ Chauffeur մը ապրանքի փոխադրութեան համար (livraison).
Դիմել Yoghourt ARAM, 49 rue Barbès – Montrouge :

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՈՒՆԵՆԱԼ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐԷՆ

«ՆՈՐ ՔՆԱՐ»

Ջայնագրուած, պատկերազարդ եւ ընդարձակ երգարանին, որ սպառելու վրայ է : ՄՆԱՑԱԾ ԵՆ ՀԱԶԻՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՍՆԵԱԿ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ ԵՒՍ : Դիմել «Յառաջ»ի հասցէով հրատարակիչին : Գինը 1500 ֆրանք, փոստի ծախքն ալ միասին :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փր. Կ. Խոչի Գոմոնի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները այս երկուշաբթի ժամը 4ին դպրոցին սրահը : Ներկայ կ'ըլլայ եւ կը խօսի ՏԻԿ. Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ :

Կապոյտ Խաչի Օրը

Կը տօնուի Փարիզի մէջ, նախաձեռնութեամբ Փարիզի մասնաճիւղին, ապրիլ 29ին CERCLE MILITAIREի (Place St. Augustin) մէջ, ժամը 15էն մինչեւ կէս գիշեր :

Կը խօսի Գ. ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

Այսօր, կիրակի, հայաժէս պատարագ պիտի մատուցուի Էնվալիտի Սէն Լուի եկեղեցին, ի յիշատակ պատերազմի զոհերուն : Պիտի պատարագէ Վիէննայի Մխիթարեանց աբբահայրը ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ՀԱՊՈՒՇԵԱՆ :

ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը այս տարի եւս կազմակերպած է «Հայ մանուկներու Հաղորդութեան Օրը» : Այս առթիւ առաջին անգամ ըլլալով եկեղեցւոյ դպրոցին երկսեռ աշակերտներու նորակազմ ձայնաւորներու խումբը պիտի կատարէ պատարագի աւարտութիւնը, ղեկավարութեամբ դպրապետ Գ. Պօղոս Գույումճեանի, այս հինգշաբթի օր ժամը 10ին : Կը հրաւիրուին հայ հասարակութիւնը եւ բոլոր հայ դպրոցներու աշակերտները : (Դիւան Հոգաբարձութեան)

ԽՆԱՄԱՐՑԻ.— Համբարձում Հասցէն.— C/o Keledjian, 7 rue Herold, Paris (1) :

Imprimerie DER AGOPIAN, 17, rue Damesme (13)
Le Gérant : A. NERCESSIAN